

I TY MOŻESZ ZROZUMIEĆ BIBLIĘ!

***Ewangelia według Piotra:
Ewangelia Marka
oraz 1 i 2 List Piotra***

BOB UTLEY
EMERYTOWANY PROFESOR HERMENEUTYKI
(INTERPRETACJI BIBLI)

TŁUMACZENIE: ZUZANNA SIEROTNIK

*SERIA KOMENTARZY DO BIBLI W FORMIE
PRZEWODNIKA DO SAMODZIELNEGO
STUDIOWANIA
NOWY TESTAMENT, TOM 2*

MARSHALL, TEXAS: BIBLE LESSONS INTERNATIONAL 2001

SPIS TREŚCI

Od autora: w jaki sposób te komentarze mogą ci pomóc?	i
Przewodnik do czytania Biblii: osobiste poszukiwanie weryfikowalnej prawdy.....	iii
Komentarz:	
Co wiemy o Piotrze.....	1
Wprowadzenie do Ewangelii Marka	3
Rozdział 1 Ewangelii Marka	8
Rozdział 2 Ewangelii Marka	40
Rozdział 3 Ewangelii Marka	51
Rozdział 4 Ewangelii Marka	67
Rozdział 5 Ewangelii Marka	82
Rozdział 6 Ewangelii Marka	89
Rozdział 7 Ewangelii Marka	100
Rozdział 8 Ewangelii Marka	112
Rozdział 9 Ewangelii Marka	124
Rozdział 10 Ewangelii Marka	138
Rozdział 11 Ewangelii Marka	162
Rozdział 12 Ewangelii Marka	172
Rozdział 13 Ewangelii Marka	195
Rozdział 14 Ewangelii Marka	219
Rozdział 15 Ewangelii Marka	243
Rozdział 16 Ewangelii Marka	259
Wprowadzenie do 1 Listu Piotra	265
1 List Piotra 1:1-2:3.....	270
1 List Piotra 2:4-25.....	291
1 List Piotra 3	306
1 List Piotra 4	320
1 List Piotra 5	333
Wprowadzenie do 2 Listu Piotra	345
2 List Piotra 1	350
2 List Piotra 2	371
2 List Piotra 3	388
Krótkie omówienie greckich terminów gramatycznych.....	401
Krytyka tekstu	410
Oświadczenie natury doktrynalnej	413

Od autora: w jaki sposób te komentarze mogą ci pomóc?

Interpretacja Biblii jest racjonalnym i duchowym procesem zmierzającym do zrozumienia tego, co miał na myśli starożytny autor natchniony, w taki sposób, aby przesłanie od Boga mogło być pojęte i zastosowane w naszych czasach.

Duchowy wymiar tego procesu jest bardzo ważny, ale trudny do zdefiniowania. Z pewnością zawiera w sobie pozostawienie miejsca na Boże działanie i otwartość na Bożą łaskę. Musi zaistnieć głód: (1) Boga, (2) poznania Boga oraz (3) służenia Bogu. Proces ten obejmuje modlitwę, wyznawanie grzechów oraz gotowość do zmiany stylu życia. Duch Boży pełni zasadniczą rolę w procesie interpretacji, ale to, dlaczego gorliwi, pobożni chrześcijanie rozumieją Biblię na różne sposoby, pozostaje zagadką.

Łatwiej ująć racjonalną stronę tego procesu. Powinniśmy konsekwentnie i rzetelnie podążać za tekstem i nie pozwalać, aby nasze osobiste i wyznaniowe uprzedzenia wpływały na to, jak go rozumiemy. Wszyscy jesteśmy uwarunkowani historycznie. Nikt z nas nie jest obiektywnym i neutralnym interpretatorem Biblii. Niniejszy komentarz przedstawia starannie opracowany racjonalny proces, obejmujący trzy zasady interpretacji. Są one skonstruowane w taki sposób, aby pomóc nam przewyciężyć nasze uprzedzenia.

Pierwszą zasadą jest odnotowanie tła historycznego, w którym została napisana dana księga Biblii, oraz szczególnych okoliczności historycznych warunkujących jej powstanie. Pierwotny autor miał jakiś zamysł, jakąś wiadomość do przekazania. Tekst nie może oznaczać dla nas czegoś, czego nie oznaczał dla pierwotnego, starożytnego, natchnionego autora. To jego zamiar – a nie nasza historyczna, emocjonalna, kulturowa, osobista lub wyznaniowa potrzeba – jest tutaj kluczowy. Zastosowanie nieodłącznie towarzyszy interpretacji, ale musi być ono poprzedzone właściwym odczytaniem tekstu. Należy kłaść nacisk na to, że biblijny tekst ma jedno i tylko jedno znaczenie. Znaczenie to jest tym, co chciał przekazać ludziom w swoich czasach pierwotny autor biblijny, kierowany natchnieniem Ducha. To jedno znaczenie może jednak mieć wiele zastosowań dla różnych kultur i sytuacji. Zastosowania te muszą być połączone z zasadniczą prawdą przekazaną przez pierwotnego autora. Dlatego też niniejszy komentarz został zaprojektowany w ten sposób, że każdą księgę Biblii poprzedza wprowadzenie.

Druga zasada polega na wyodrębnianiu całości literackich. Każda księga Biblii jest jednolitym dokumentem. Interpretatorzy nie mają prawa uwydatniać jednych aspektów przekazywanej prawdy poprzez eliminację innych. Dlatego też zanim zabierzemy się za interpretację poszczególnych całości literackich, powinniśmy spróbować zrozumieć zamysł całej księgi. Poszczególne części – rozdziały, akapity i wersety – nie mogą oznaczać czegoś, czego nie obejmuje zamysł danej całości. W interpretacji należy zaczynać od dedukcyjnego podejścia w stosunku do całości, przechodząc do podejścia indukcyjnego wobec poszczególnych jej części. Z tego powodu niniejszy komentarz zaprojektowany jest w taki sposób, aby pomóc osobie studiującej przeanalizować strukturę całości literackich w akapitach. Akapity, podobnie jak rozdziały, nie są wynikiem natchnienia, pomagają nam jednak identyfikować poszczególne myśli.

Interpretacja na poziomie akapitu – a nie zdania, członu, frazy czy słowa – jest kluczem do śledzenia znaczenia zamierzonego przez pierwotnego autora. Dany akapit dotyczy jednej kwestii, często nazywanej tematem lub zdaniem tematycznym. Każde słowo, fraza, człon i zdanie w danym akapicie odnosi się w jakiś sposób do tego głównego tematu, uściślając go, poszerzając, wyjaśniając i/lub kwestionując. Prawdziwym kluczem do właściwej interpretacji jest śledzenie zamysłu pierwotnego autora akapit za akapitem, poprzez poszczególne całości literackie tworzące daną księgę Biblii. Niniejszy przewodnik został opracowany po to, aby pomóc osobie studiującej Pismo Święte interpretować tekst poprzez porównywanie współczesnych tłumaczeń Biblii. Ze względu na zastosowanie różnych teorii tłumaczenia wybrane zostały do tego celu niniejsze przekłady:

1. Najbardziej dosłownym tłumaczeniem Pisma Świętego na język polski jest interlinearny Grecko-polski Nowy Testament (GPNT) wydany nakładem Oficyny Wydawniczej Vocatio.
2. Wydana przez Księgarnię Świętego Wojciecha Biblia Poznańska (BP) także cechuje się dużą wiernością wobec tekstu źródłowego (tłumaczenie „słowo w słowo”).
3. Biblia Tysiąclecia (BT), wydanie czwarte – tłumaczenie oparte o zasadę dynamicznej ekwiwalencji wydane przez Pallotinum.

4. Biblia Warszawska (BW) – opracowana w oparciu o podobne założenia co BT z inicjatywy Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa Biblijnego w Warszawie.
5. Biblia Warszawsko-Praska (BWP) przełożona przez ks. bp. Kazimierza Romaniuka uznawana jest za tłumaczenie na pograniczu dynamicznej ekwiwalencji oraz parafrazy.
6. Na pograniczu przekładu dynamicznego i parafrazy znajduje się także Stare i Nowe Przymierze (PL) przygotowane przez Ewangeliczny Instytut Biblijny. Jest to próba przełożenia Biblii w taki sposób, aby współczesny polskojęzyczny odbiorca mógł zrozumieć znaczenie tekstu greckiego.

Trzecia zasada to czytanie Biblii w różnych tłumaczeniach w celu uchwycenia jak najszerszego znaczenia (pola semantycznego) słów i fraz biblijnych. Bardzo często greckie słowa lub frazy mogą być rozumiane na kilka różnych sposobów. Różne tłumaczenia ukazują nam te możliwości i pomagają określić oraz zrozumieć warianty greckich rękopisów. Nie ma to wpływu na doktrynę, jest natomiast pomocne w próbach dotarcia do oryginalnego tekstu napisanego przez natchnionego starożytnego autora.

Niniejszy komentarz proponuje osobie studiującej Biblię szybki sposób sprawdzenia swoich interpretacji. Nie narzuca on ostatecznych interpretacji – ma raczej na celu informowanie i pobudzanie do myślenia. Często inne możliwości interpretacyjne pomagają nam uwolnić się od zbyt wąskiej, dogmatycznej i wyznaniowej postawy. Osoby interpretujące Pismo Święte powinny wyposażyć się w większy zakres opcji interpretatorskich, aby uświadomić sobie, jak niejasny może być starożytny tekst. Szokujące jest, że chrześcijanie, którzy twierdzą, że Biblia jest dla nich źródłem prawdy, nie zgadzają się w tak wielu kwestiach dotyczących znaczenia tekstu biblijnego.

Wymienione wyżej zasady pomogły mi przezwyciężyć wiele spośród moich uwarunkowań historycznych poprzez zmuszenie mnie do zmagania ze starożytnym tekstem. Mam nadzieję, że będzie to również błogosławieństwem dla ciebie.

Bob Utley
East Texas Baptist University
27 czerwca 1996

Przewodnik do czytania Biblii: Osobiste poszukiwanie weryfikowalnej prawdy

Poniżej zawarte jest krótkie objaśnienie filozofii hermeneutycznej dr. Boba Utleya oraz procedur stosowanych w jego komentarzach.

Czy da się poznać prawdę? Gdzie ją można znaleźć? Czy możemy ją logicznie zweryfikować? Czy istnieje jakiś ostateczny autorytet? Czy są jakieś absoluty, które mogłyby pokierować naszym życiem i światem? Czy życie ma sens? Dlaczego istniejemy? Dokąd zmierzamy? Te pytania – kwestie, nad którymi zastanawiają się wszyscy rozumni ludzie – towarzyszą ludzkiemu intelektowi od zarania dziejów (Koh 1:13-18; 3:9-11). Pamiętam moje osobiste poszukiwanie czegoś, wokół czego mógłbym zbudować swoje życie. Uwierzyłem w Chrystusa w młodym wieku, opierając się głównie na świadectwie życia moich bliskich z rodziny. Kiedy dorastałem, pytania dotyczące mnie samego i świata wokół rosły wraz ze mną. Zwykle kulturowe i religijne banały nie nadawały znaczenia doświadczeniom, o których czytałem lub które przeżywałem. Był to dla mnie okres zamętu, poszukiwania, tęsknoty i częstego poczucia beznadziejności pośród nieczułego i surowego świata, w którym żyłem.

Wiele osób twierdziło, że zna odpowiedzi na te ostateczne pytania, ale po osobistej weryfikacji i refleksji zrozumiałem, że ich twierdzenia były oparte na (1) osobistych filozofiach życiowych, (2) starożytnych mitach, (3) ich własnych przeżyciach lub (4) projekcjach psychologicznych. Ja potrzebowałem pewnego stopnia weryfikowalności, jakichś dowodów; racjonalności, na której mógłbym oprzeć swój światopogląd; czegoś, wokół czego mógłbym zbudować swoje życie; powodu, dla którego mógłbym żyć. To wszystko odnalazłem studiując Biblię. Zaczęłem szukać dowodów na jej wiarygodność i odnalazłem je w (1) jej wiarygodności historycznej potwierdzonej przez archeologię, (2) trafności prorocत्व Starego Testamentu, (3) spójności biblijnego przesłania na przestrzeni szesnastu stuleci jej powstawania oraz (4) osobistych świadectwach ludzi, których życie zostało trwale zmienione przez kontakt z Biblią. Chrześcijaństwo jako jednolity system wierzeń i przekonań jest w stanie odpowiedzieć na trudne życiowe pytania ludzkości. Dostarczyło mi to nie tylko racjonalnych ram pojęciowych – empiryczny aspekt biblijnej wiary przyniósł mi emocjonalną radość i równowagę.

Myślałem, że odnalazłem coś, wokół czego będę mógł zbudować swoje życie: Chrystusa, którego poznałem na kartach Pisma Świętego. Było to silne doświadczenie i wielka ulga emocjonalna. Jednak do tej pory pamiętam szok i ból, które odczułem, kiedy zaczęło do mnie docierać, jak wiele różnych interpretacji Biblii jest propagowanych – czasem nawet w obrębie tego samego Kościoła lub szkoły myśli. Rozpoznanie natchnienia i wiarygodności Biblii nie było końcem, lecz początkiem mojej podróży. W jaki sposób weryfikować i odrzucać różnorodne lub sprzeczne interpretacje wielu trudnych fragmentów Pisma, rozpowszechniane przez ludzi, którzy równocześnie twierdzą, że Biblia jest wiarygodnym autorytetem? To zadanie stało się moim życiowym celem i pielgrzymką wiary. Wiedziałem, że moja wiara w Chrystusa przyniosła mi ogromną radość i pokój. Mój umysł tęsknił za absolutem pośród relatywizmu kultury, w której żyłem i dogmatyzmu sprzecznych systemów religijnych, jak również arogancji wyznaniowej. Byłem zaskoczony, kiedy w poszukiwaniu właściwego podejścia do interpretacji starożytnej literatury natknąłem się na swoje własne uprzedzenia: historyczne, kulturowe, wyznaniowe i wynikające z życiowych doświadczeń. Często czytałem Biblię tylko po to, aby potwierdzić swoje własne przekonania. Używałem jej jako źródła dogmatów, którymi atakowałem innych, zasłaniając w ten sposób swoją własną niepewność i braki. Uświadomienie sobie tego było dla mnie bardzo bolesne.

Chociaż nigdy nie osiągnę całkowitego obiektywizmu, mogę jednak stawać się lepszym czytelnikiem Biblii. Mogę minimalizować swoje uprzedzenia rozpoznając je i przyjmując do wiadomości ich istnienie. Nie jestem jeszcze od nich wolny, ale stawiałem czoła swoim słabościom. To właśnie osoba interpretatora jest często największym wrogiem właściwego odczytywania Biblii! Pozwól, że przedstawię ci niektóre z moich założeń, na których opieram się podczas studiowania Pisma Świętego, tak abyś ty – czytelnik – mógł je przeanalizować razem ze mną:

I. Założenia wstępne

1. Wierzę, że Biblia jest jedynym natchnionym objawieniem się jedynego prawdziwego Boga. Dlatego też należy ją interpretować w świetle zamysłu pierwotnego boskiego autora działającego poprzez pisarza – człowieka żyjącego w kontekście konkretnych uwarunkowań historycznych.
2. Wierzę, że Biblia została napisana dla zwykłego człowieka – dla wszystkich ludzi! Bóg dostosował się do nas, aby mówić do nas w sposób dla nas zrozumiały w kontekście historycznym i kulturowym. On nie ukrywa prawdy – chce, abyśmy ją rozumieli! Dlatego Jego słowa muszą być interpretowane w świetle tamtych czasów, a nie naszych. Biblia nie powinna oznaczać dla nas tego, czego nie znaczyła dla swoich pierwszych czytelników lub słuchaczy. Jest ona zrozumiała dla przeciętnego ludzkiego umysłu i zastosowane są w niej zwyczajne ludzkie formy i techniki komunikacji.
3. Wierzę, że Biblia posiada jednolite przesłanie i cel. Nie przeczy sama sobie, mimo że zawiera trudne i paradoksalne fragmenty. Dlatego też najlepszym interpretatorem Biblii jest ona sama.
4. Wierzę, że każdy fragment Biblii (wyłączając proroctwa) posiada jedno i tylko jedno znaczenie oparte o zamysł pierwotnego natchnionego autora. Chociaż nie możemy być nigdy w stu procentach pewni, że znamy zamysł pierwotnego autora, istnieje jednak wiele wskazówek, które mogą nas na niego naprowadzić:
  1. rodzaj (gatunek) literacki wybrany do przekazania przesłania,
  2. tło historyczne i/lub określone okoliczności, które przyczyniły się do napisania danej księgi,
  3. kontekst literacki całej księgi oraz każdej całości literackiej,
  4. powiązanie konstrukcji tekstowej (zarysu) całości literackich z ogólnym przesłaniem księgi,
  5. swoiste środki gramatyczne użyte do przekazania wiadomości,
  6. dobór słów.

Studiowanie danego fragmentu tekstu obejmuje przyjrzenie się każdemu z tych obszarów. Zanim wyjaśnię moją metodologię czytania Biblii, pozwolę sobie wymienić niektóre stosowane w dzisiejszych czasach niewłaściwe metody, które pociągnęły za sobą tak ogromną różnorodność interpretacji i w związku z tym powinniśmy się ich wystrzegać.

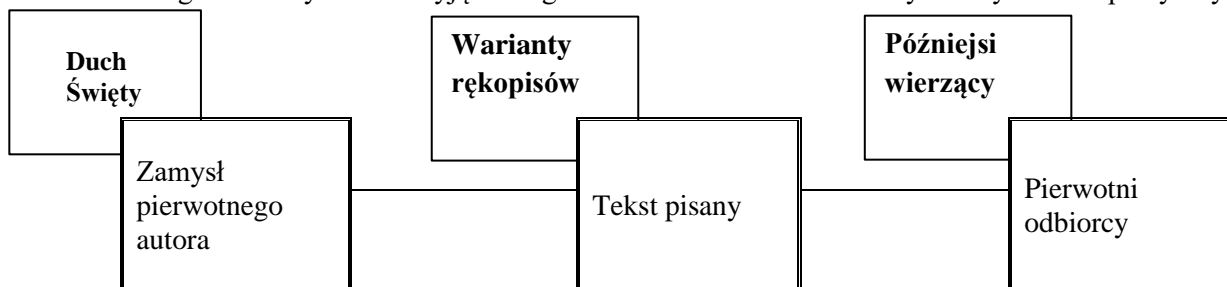
II. Niewłaściwe metody interpretacji

1. Ignorowanie całego literackiego kontekstu ksiąg Biblii i rozumienie każdego zdania, członu, a nawet poszczególnych słów jako prawdziwych stwierdzeń niezwiązanych z zamysłem autora lub szerszym kontekstem. Jest to często nazywane „dowodzeniem wersetami”.
2. Ignorowanie tła historycznego ksiąg poprzez zastąpienie go przypuszczalnym tłem historycznym, które ma niewielkie poparcie w samym tekście lub jest go zupełnie pozbawione.
3. Ignorowanie tła historycznego ksiąg i czytanie ich w sposób, w jaki czyta się poranny dziennik – jakby były adresowane przede wszystkim do poszczególnych współczesnych chrześcijan.
4. Ignorowanie tła historycznego ksiąg poprzez alegoryzowanie tekstu jako przesłania filozoficznego lub teologicznego zupełnie niepowiązanego z zamysłem pierwotnego autora i tym, co rozumieli pierwsi słuchacze.
5. Ignorowanie pierwotnego przesłania i zastępowanie go swoim własnym systemem teologicznym, ulubioną doktryną lub współczesnym problemem niepowiązanym z zamysłem powziętym przez pierwotnego autora i przekazany przez niego przesłaniem. To zjawisko często poprzedzone jest wstępnym czytaniem Biblii w celu zbudowania autorytetu mówcy. Jest to często nazywane „odповідzią czytającego” (interpretacją typu „co ten tekst oznacza dla mnie”).

Wszelkie pisemne przekazy międzyludzkie zawierają przynajmniej trzy części składowe:

W przeszłości różne techniki czytania Pisma Świętego skupiały się na jednej z tych trzech składowych. Jednak z uwagi na rzeczywistość wyjątkowego natchnienia Biblii należałoby zmodyfikować powyższy diagram:

W rzeczywistości proces interpretacji powinien uwzględniać wszystkie trzy składowe. Moja interpretacja może na przykład skupiać się na dwóch pierwszych elementach: pierwotnym autorze i tekście. Najprawdopodobniej jest to moja reakcja na zaobserwowane nadużycia: (1) alegoryzowanie lub uduchowianie tekstu, (2) interpretację typu „odpowiedź czytającego” (co ten tekst oznacza dla mnie). Nadużycia mogą wystąpić na każdym etapie analizy. Powinniśmy nieustannie weryfikować to, czym się kierujemy: nasze motywy, uprzedzenia, techniki i zastosowania. W jaki jednak sposób możemy to robić, jeśli nie istnieją granice interpretacji, nie ma żadnych ograniczeń ani kryteriów? Z tego powodu badam zamysł autora i strukturę tekstu, które dostarczają mi pewnych kryteriów ograniczających zakres dopuszczalnych uzasadnionych interpretacji.

Mając na uwadze wymienione wyżej niewłaściwe techniki czytania Pisma Świętego, zadajmy sobie pytanie, jakie słuszne sposoby czytania i interpretowania Biblii zapewnią nam pewien stopień weryfikowalności i konsekwencji.

III. Właściwe metody czytania Biblii

Nie będę w tym miejscu przedstawiał szczegółowych technik interpretacji konkretnych gatunków literackich, omówię natomiast ogólne hermeneutyczne zasady obowiązujące dla wszystkich typów tekstów biblijnych. Jeśli chodzi o interpretowanie różnych gatunków literackich, polecam książkę *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]* Gordona Fee i Douglasa Stuarta (wydana w Polsce przez JR Szorc).

Moja metodologia początkowo skupia się na czytelniku, dając przestrzeń, aby Duch Święty rozjaśniał mu treść Biblii w ciągu czterech cykli osobistych czytań. Takie podejście stawia Ducha, tekst i czytelnika na pierwszym miejscu, nie spychając ich na drugi plan. Chroni ono również czytelnika od nadmiernego wpływu komentatorów. Słyszałem kiedyś następujące stwierdzenie: „Biblia rzuca wiele światła na komentarze do niej samej”. Cytując tę uwagę nie chcę umniejszać wartości pomocy dydaktycznych, tylko zaapelować o odpowiedni sposób i czas korzystania z nich.

Musimy być w stanie poprzeć naszą interpretację samym tekstem. Pewnej ograniczonej weryfikacji dostarczyć może następujących pięć obszarów:

1. tło historyczne
2. kontekst literacki
3. struktury gramatyczne (składnia)
4. użycie współczesnych autorowi słów
5. istotne fragmenty paralelne

Musimy też być w stanie podać rozumowanie i logikę stojące za naszymi interpretacjami. Biblia jest naszym jedynym źródłem wiary i praktyki. Niestety chrześcijanie często nie zgadzają się co do tego, czego naucza i co twierdzi Pismo Święte. Nazywanie Biblii natchnioną księgą przy jednoczesnej niezdolności osiągnięcia porozumienia co do tego, czego ona naucza i wymaga, jest zupełnie bezcelowe.

Cztery cykle czytań są zaprojektowane tak, aby umożliwić dokonanie w interpretacji następujących spostrzeżeń:

1. Pierwszy cykl czytań
  - a. Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Przeczytaj ją jeszcze raz w innym tłumaczeniu, najlepiej zgodnym z inną teorią przekładu:
    - (1) tłumaczenie „słowo w słowo” (GPNT, BP)
    - (2) dynamiczny równoważnik (BT, WP, Przekład Ewangeliczny, BW)
    - (3) parafraza (PL, BWP, Słowo Życia)
  - b. Odnajdź główny zamysł całego tekstu. Określ jego temat.
  - c. Wydziel (jeżeli jest to możliwe) całość literacką, rozdział, akapit lub zdanie, które jasno wyraża ten główny zamysł lub temat.
  - d. Określ główny gatunek literacki.
    - (1) Stary Testament
      - a) Hebrajska narracja
      - b) Hebrajska poezja (literatura mądrościowa, psalm)
      - c) Hebrajskie proroctwa (proza, poezja)
      - d) Kodeksy praw
    - (2) Nowy Testament
      - a) Narracja (Ewangelie, Dzieje)
      - b) Przypowieści (Ewangelie)
      - c) Listy
      - d) Literatura apokaliptyczna
2. Drugi cykl czytań
  - a. Przeczytaj całą księgę jeszcze raz, próbując odnaleźć główne tematy.
  - b. Nakreśl główne tematy i krótko podsumuj ich treść w prostych stwierdzeniach.
  - c. Zweryfikuj określony przez siebie zamysł i zarys księgi z pomocami dydaktycznymi.
3. Trzeci cykl czytań
  - a. Przeczytaj całą księgę po raz kolejny, poszukując tym razem tła historycznego oraz konkretnych okoliczności, które przyczyniły się do napisania danej księgi biblijnej.
  - b. Wymień elementy historyczne wspomniane w księdze:
    - (1) autor
    - (2) data
    - (3) adresaci
    - (4) konkretna przyczyna napisania księgi
    - (5) aspekty tła kulturowego odnoszące się do zamysłu księgi
    - (6) wzmianki dotyczące postaci i wydarzeń historycznych
  - c. Rozszerz swój zarys do poziomu akapitu tej księgi Biblii, którą interpretujesz. Za każdym razem zidentyfikuj całość literacką i dokonaj jej zarysu. Może ona obejmować kilka rozdziałów lub akapitów. Umożliwi ci to podążanie za logiką i sposobem konstruowania tekstu przez pierwotnego autora.
  - d. Zweryfikuj zidentyfikowane przez siebie tło historyczne z pomocami dydaktycznymi.
4. Czwarty cykl czytań
  - a. Przeczytaj daną całość literacką ponownie w kilku tłumaczeniach:
    - (1) tłumaczenie „słowo w słowo” (GPNT, BP)
    - (2) dynamiczny równoważnik (BT, WP, PE, BW)
    - (3) parafraza (PL, BWP, SŻ)
  - b. Wyszukaj struktury literackie i gramatyczne:
    - (1) powtarzające się zdania, np. Ef 1:6.12.14,
    - (2) powtarzające się struktury gramatyczne, np. Rz 8:31,
    - (3) kontrastujące ze sobą koncepcje.
  - c. Wymień następujące rzeczy:
    - (1) istotne pojęcia,
    - (2) nietypowe terminy,
    - (3) ważne struktury gramatyczne,

- (4) szczególnie trudne słowa, człony i zdania.
- d. Wyszukaj istotne fragmenty paralelne:
  - (1) Odszukaj najwyraźniejszy fragment mówiący o rozpatrywanym przez ciebie temacie używając:
    - a) ksiązek dotyczących teologii systematycznej,
    - b) Biblii z odnośnikami,
    - c) konkordancji.
  - (2) Spróbuj poszukać możliwych paradoksalnych par w obrębie twojego tematu. Wiele prawd biblijnych jest przedstawionych za pomocą par dialektycznych; wiele konfliktów wyznaniowych pochodzi od dowodzenia wersetami tylko połowy jakiegoś biblijnego napięcia. Ponieważ cała Biblia jest natchniona, w celu zapewnienia biblijnej równowagi naszej interpretacji powinniśmy szukać jej całościowego przesłania.
  - (3) Odnajdź paralele w tej samej księdze, u tego samego autora lub w tym samym gatunku literackim. Biblię najlepiej interpretować za pomocą niej samej, ponieważ ma jednego autora: Ducha Świętego.
- e. Zweryfikuj swoje obserwacje dotyczące tła i okoliczności historycznych z pomocami dydaktycznymi:
  - (1) Bible do studiowania,
  - (2) Encyklopedie, podręczniki i słowniki biblijne,
  - (3) Wprowadzenia do Biblii,
  - (4) Komentarze do Biblii (w tym punkcie swojego studiowania pozwól, aby przeszła i terazniejsza wspólnota wierzących wspomogła cię i skorygowała kierunek twojego osobistego studium Pisma).

IV. Zastosowanie interpretacji Biblii

Teraz przechodzimy do zastosowania. Poświęciłeś wiele czasu, aby zrozumieć tekst w jego pierwotnym kontekście; czas zastosować go do twojego życia i kultury. Moja definicja autorytetu biblijnego jest następująca: „zrozumienie tego, co pierwotny autor Biblii przekazał sobie współczesnym i zastosowanie tej prawdy do naszych czasów”.

Zastosowanie musi być zgodne z interpretacją zamysłu pierwotnego autora zarówno pod względem czasu, jak i logiki. Nie możemy stosować fragmentów Biblii do naszych czasów, dopóki nie zrozumiemy, co te słowa znaczyły w czasie, kiedy były pisane! Tekst Biblii nie powinien nigdy oznaczać tego, czego wcześniej nie mógł mieć na myśli!

Twój szczegółowy zarys na poziomie akapitów (trzeci cykl czytań) będzie twoim przewodnikiem. Zastosowania z twojej interpretacji powinny być wyciągnięte na poziomie akapitów, a nie poszczególnych słów. Słowa posiadają znaczenie tylko w określonym kontekście; tak samo jest też z członami i zdaniami. Jedyną natchnioną osobą biorącą udział w procesie interpretacji jest pierwotny autor. My tylko podążamy jego śladem poprzez Ducha Świętego, który nas oświeca. Ale oświecenie nie jest natchnieniem. Aby powiedzieć: „tak mówi Pan”, musimy trzymać się zamysłu pierwotnego autora. Zastosowanie musi być konkretnie związane z ogólnym zamysłem całego tekstu oraz rozwojem myśli na poziomie określonej całości literackiej i akapitu.

Nie pozwól, aby zagadnienia naszych czasów interpretowały Biblię; niech przemawia sama! Może to wymagać od nas wyciągania z tekstu określonych zasad. Jest to uzasadnione tylko wtedy, kiedy zasady te znajdują w nim poparcie. Niestety bardzo często nasze zasady są tylko „naszymi” zasadami – a nie tymi zawartymi w tekście.

Przy zastosowaniu przesłania Biblii ważne jest, aby pamiętać o tym, że (wyłączając proroctwa) dla określonego tekstu biblijnego obowiązujące jest jedno i tylko jedno znaczenie. Jest ono powiązane z zamysłem pierwotnego autora, który odpowiadał na jakiś kryzys lub potrzebę jemu współczesnych. To jedno znaczenie może mieć wiele możliwych zastosowań. Zastosowanie będzie zależało od potrzeb odbiorców, musi jednak być związane z tym, co miał na myśli pierwotny autor.

V. Duchowy aspekt interpretacji

Do tej pory przeanalizowaliśmy logiczne i tekstualne procesy składające się na interpretację i jej zastosowanie. Teraz krótko omówimy duchowy aspekt interpretacji. Dla mnie pomocna okazała się poniższa lista:

1. Módl się o pomoc Ducha (zob. 1 Kor 1:26-2:16).
2. Módl się o przebaczenie i oczyszczenie z grzechów, których jesteś świadomy (zob. 1 J 1:9).
3. Módl się o większe pragnienie poznania Boga (zob. Ps 19:7-14; 42:1ff; 119:1ff).
4. Natychmiast zastosuj każde nowe odkrycie w swoim życiu.
5. Zachowuj pokorę i otwartość na naukę.

Ciężko jest utrzymać równowagę pomiędzy logicznym procesem interpretacji a duchowym prowadzeniem Ducha Świętego. Pomogły mi w tym poniższe fragmenty:

- A. Z książki Jamesa W. Sire *Scripture Twisting [Przekręcanie Pisma]*, s. 17-18:
„Oświecenie przychodzi do umysłów całego ludu Bożego – nie tylko do duchowej elity. W biblijnym chrześcijaństwie nie istnieje „klasa guru”, nie ma iluminatów, nie ma ludzi, od których pochodzi każda właściwa interpretacja. Tak więc, chociaż Duch Święty obdarza szczególnymi darami mądrości, poznania i rozpoznawania duchów, nie wyznacza chrześcijan, którzy je otrzymali, na jedyne autorytety w dziedzinie interpretacji Jego Słowa. Uczenie się, rozsądzanie i rozpoznawanie w odniesieniu do Biblii, która jest autorytetem nawet dla tych, których Bóg obdarował szczególnymi zdolnościami, jest zadaniem całego Jego ludu. Podsumowując, założenie, które przyjmuję w całym niniejszym komentarzu jest takie, że Biblia jest prawdziwym objawieniem Boga dla całej ludzkości, naszym ostatecznym autorytetem we wszystkich kwestiach, w których się wypowiada, oraz że nie jest ona całkowitą tajemnicą, ale może być odpowiednio rozumiana przez zwyczajnych ludzi w każdej kulturze.”
- B. O Kierkegaardzie (znalezione w książce Bernarda Ramma *Protestant Biblical Interpretation [Protestancka interpretacja biblijna]*, s. 75):
„Według Kierkegaarda, gramatyczne, leksykalne i historyczne studiowanie Biblii jest konieczne, ale wstępne wobec prawdziwego czytania Biblii. ‘Aby czytać Biblię jako słowo Boże, musimy ją czytać z sercem w gardle, w stanie gotowości, z gorliwym oczekiwaniem, pozostając w dialogu z Bogiem. Bezmyślne lub nieuważne czytanie Biblii, lub też czytanie jej tylko pod kątem akademickim lub zawodowym nie jest czytaniem Biblii jako Słowa Bożego. Tylko wtedy, kiedy czytamy Biblię tak, jakbyśmy czytali list miłosny, odczytujemy ją jako Słowo Boga.’”
- C. Z książki H. H. Rowley’a *The Relevance of the Bible [Istotność Biblii]*, s. 19:
„Czysto intelektualne zrozumienie Biblii, choćby zupełne, nie jest w stanie osiąść wszystkich zawartych w niej skarbów. Rozumienie takie nie może być lekceważone, ponieważ jest ono niezbędne do jej pełnego zrozumienia. Jeżeli jednak ma być pełne, musi prowadzić do duchowego zrozumienia duchowych skarbów tej księgi. Do zrozumienia duchowego potrzebne jest coś więcej niż tylko czujność intelektualna. Sprawy duchowe są rozróżniane na poziomie duchowym, a człowiek studiujący Biblię musi przyjąć postawę duchowej wrażliwości i pragnienia odnalezienia Boga, żeby oddać Mu samego siebie, jeśli chce wyjść poza badania naukowe i osiąść bogatsze dziedzictwo tej najwspanialszej z wszystkich ksiąg.”

VI. Metoda przyjęta w niniejszym komentarzu

Przewodnik do samodzielnego studiowania został stworzony, żeby wesprzeć twój proces interpretacji na następujące sposoby:

1. Wprowadzeniem do każdej księgi jest krótkie tło historyczne. Przeczytaj te informacje po zakończeniu „trzeciego cyklu czytań”.
2. Na początku każdego rozdziału znajdują się spostrzeżenia dotyczące jego kontekstu. Pomoże ci to określić strukturę danej całości literackiej.
3. Na początku każdego rozdziału lub większej całości literackiej znajduje się podział na akapity i odpowiednie wersety z kilku innych współczesnych tłumaczeń Biblii:
  1. Biblia Tysiąclecia (BT)

2. Biblia Warszawska (BW)
3. Biblia Poznańska (BP)
4. Biblia Warszawsko-Praska (BWP)
5. Nowe Przymierze i Psalmi (PL)

Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia. Należy wnioskować o nim z kontekstu. Poprzez porównanie kilku współczesnych wersji, różniących się pod względem przyjętych teorii przekładu i perspektyw teologicznych, jesteśmy w stanie przeanalizować przypuszczalną strukturę myśli pierwotnego autora. Każdy akapit zawiera jedną główną prawdę. Nazywa się ją „zdaniem tematycznym” lub „myślą przewodnią tekstu”. Ta wspólna myśl jest kluczowa w procesie interpretacji – czy to historycznej, czy gramatycznej. Nie powinniśmy nigdy dokonywać interpretacji, wygłaszać kazań ani nauczać opierając się na części tekstu mniejszej niż akapit! Należy także pamiętać, że każdy akapit jest powiązany z otaczającymi go akapitami. Z tego właśnie powodu ważne jest nakreślenie zarysu akapitów w całej księdze. Chodzi tu o to, aby być w stanie podążać za logicznym ciągiem tematu adresowanego do nas przez pierwotnego autora natchnionego.

4. Notatki Boba zgodne są z podejściem interpretacyjnym „werset po wersecie”, co zmusza nas do śledzenia myśli pierwotnego autora. Zawierają one różnorodne informacje, takie jak:
  1. kontekst literacki
  2. dane historyczne i kulturowe
  3. informacje gramatyczne
  4. analizy słów
  5. istotne fragmenty paralelne
5. Jako że niniejszy komentarz przetłumaczony został z języka angielskiego, korzystanie z niego przez polskiego czytelnika wymagało dokonania wyboru rodzimych tłumaczeń Pisma Świętego. Autor komentarzy odnosi się do dosłownego tłumaczenia NASB, które zostało w komentarzu zastąpione tekstem Biblii Tysiąclecia. W przypadku rozbieżności z NASB podano także brzmienie w innych tłumaczeniach. W pewnych miejscach niniejszego komentarza tekst BT (1995) będzie uzupełniony o inne współczesne tłumaczenia:
  1. Interlinearny Grecko-polski Nowy Testament (GPNT) wydawnictwa Vocatio na podstawie oryginalnego tekstu greckiego udostępnionego przez Niemieckie Towarzystwo Biblijne.
  2. Biblia Poznańska (BP) – dosłowne tłumaczenie oparte na manuskryptach *Biblia Hebraica*, red. R. Kittel, P. Kahle, A. Alt, O. Eissfeld, Stuttgart 1951 oraz *The Greek New Testament*, red. K. Aland, M. Black, B. M. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1968.
  3. Biblia Warszawska (BW) – dynamiczny ekwiwalent oparty na manuskryptach *Biblia Hebraica*, red. R. Kittel, P. Kahle, A. Alt, O. Eissfeld, Stuttgart 1951, *Novum Testamentum Graece*, red. E. Nestle, K. Aland, Stuttgart 1954 oraz *Novum Testamentum Graece*, red. K. Aland, M. Black, B. M. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1966.
  4. Biblia Warszawsko-Praska (BWP) – tłumaczenie na pograniczu dynamicznej ekwiwalencji i parafrazy oparte na manuskryptach *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Stuttgart 1977 oraz *Novum Testamentum Graece*, red. K. Aland, M. Black, C. Martini, B. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1979.
  5. Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Przymierza – tłumaczenie na pograniczu dynamicznej ekwiwalencji i parafrazy oparte na manuskryptach *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, *Biblia Hebraica Quinta* i *Novum Testamentum Graece* Nestlego-Alanda (NA27 i NA28, odpowiednio: 1993 i 2012, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft).
6. Dla tych, którzy nie znają greki, porównywanie współczesnych tłumaczeń może być pomocne w identyfikowaniu występujących w tekście problemów:
  1. warianty manuskryptów
  2. alternatywne znaczenia słów
  3. trudny gramatycznie tekst i struktury
  4. teksty dwuznaczne

Chociaż współczesne wersje nie są w stanie rozwiązać wszystkich tych problemów, to jednak ukazują nam one te miejsca, które wymagają głębszej i dokładniejszej analizy.

7. Na końcu każdego rozdziału znajdują się związane z jego treścią pytania do dyskusji, które mają za zadanie nakierować nas na główne zagadnienia interpretacyjne danego rozdziału.

CO WIEMY O PIOTRZE

JEGO RODZINA

- A. Rodzina Piotra mieszkała w Galilei pogan w miejscowości Betsaida na północnym brzegu Morza Galilejskiego (lub Tyberiadzkiego, por. J 1:44), ale w pewnym momencie przeprowadziła się do Kafarnaum (zob. Mk 1:21.29).
- B. Ojciec Piotra nazywał się Jonasz (zob. Mt 16:17) lub Jan (zob. J 1:42; 21:15-17).
- C. Imieniem Piotra nadanym mu przez rodziców było Szymon (zob. Mk 1:16.29.30.36) – powszechne imię w Palestynie w I w n.e. Była to żydowska forma imienia Symeon (zob. Dz 15:14; 2 P 1:1), będącego nazwą jednego z dwunastu pokoleń Izraela (zob. Rdz 29:33; Wj 1:2).
Jezus zmienił jego imię na Piotr (*Petros*, co oznacza „kamień”, co miało opisywać jego przyszłą siłę i stabilność) w Mt 16:18, Mk 3:16, Łk 6:14 i J 1:42. Aramejska forma to *Kefas* (zob. J 1:42; 1 Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5; Ga 1:18; 2:9.11.14). W NT te dwa imiona podawane są razem (zob. Mt 16:16; Łk 5:8; J 1:40; 6:8.68; 13:6.9.24.36; 18:10.15.25; 20:2.6; 21:2-3.7.11.15).
- D. Bratem Piotra był Andrzej (zob. Mk 1:16). Był on uczniem Jana Chrzciciela (zob. J 1:35.40), a później wyznawcą i naśladowcą Jezusa (zob. J 1:36-37). To on przyprowadził Szymona do Jezusa (zob. J 1:41). Kilka miesięcy później Jezus postawił ich wobec wyzwania nad Morzem Galilejskim, powołując ich na swoich oficjalnych, pełnoetatowych uczniów (zob. Mt 4:18-20; Mk 1:16-18; Łk 5:1-11).
- E. Piotr był żonaty, nie ma jednak wzmianki o jego dzieciach.

JEGO ZAWÓD

- A. Rodzina Piotra posiadała kilka łodzi rybackich i zatrudniała nawet najemników.
- B. Rodzina Piotra mogła współpracować z Jakubem, Janem i ich ojcem, Zebedeuszem (zob. Łk 5:10).
- C. Piotr na krótko wrócił do rybołówstwa po śmierci Jezusa (zob. J 21).

JEGO OSOBOWOŚĆ

- A. Mocne strony Piotra
  1. Był oddanym naśladowcą, choć dość impulsywnym (zob. Mk 9:5; J 13:4-11).
  2. Próbował działać na podstawie wiary, choć często mu to nie wychodziło (np. chodzenie po wodzie, zob. Mt 14:28-31).
  3. Był odważny i gotów na śmierć (zob. Mt 26:51-52; Mk 14:47; Łk 22:49-51; J 18:10-11).
  4. Po zmartwychwstaniu Jezus zwrócił się do niego osobiście jako do zdyskredytowanego przywódcy Dwunastu (J 21), umożliwiając mu opamiętanie i przywrócenie do pozycji lidera.
- B. Słabe strony Piotra
  1. Początkowo skłaniał się ku żydowskiemu legalizmowi
    - a. jedzenie z poganami (Ga 2:11-21)
    - b. prawa dotyczące pożywienia (Dz 10:9-16)
  2. Podobnie jak pozostali apostołowie nie rozumiał w pełni nowego radykalnego nauczania Jezusa i jego następstw
    - a. Mk 9:5-6
    - b. J 13:6-11; 18:10-11
  3. Był osobiście i surowo napominany przez Jezusa (Mk 8:33; Mt 16:23)
  4. Spał zamiast się modlić w godzinie wielkiej próby Jezusa w ogrodzie Getsemane (Mk

14:32-42; Mt 26:36-46; Łk 22:40-60)

5. Wielokrotnie wyparł się znajomości z Jezusem (Mk 14:66-72; Mt 26:69-75; Łk 22:56-62; J 18:16-18.25-27)

JEGO PRZYWÓDZTWO W GRUPIE APOSTOŁÓW

- A. Istnieją cztery listy wszystkich apostołów (zob. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Łk 6:14-16; Dz 1:13). Piotr zawsze wymieniany jest jako pierwszy. Dwunastu podzielonych było na trzy czteroosobowe grupy. Moim zdaniem pozwalało im to zmieniać się, aby odwiedzać swoje rodziny.
- B. Piotr często pełni rolę rzecznika grupy apostołów (zob. Mt 16:13-20; Mk 8:27-30; Łk 9:18-21). Fragmenty te cytuje się także na poparcie autorytetu Piotra wśród nich (zob. Mt 16:18). Jednak w tym samym kontekście zostaje on skarcony przez Jezusa jako narzędzie szatana (zob. Mt 16:23; Mk 8:33).

Także w sytuacjach, w których uczniowie kłócą się o to, kto jest wśród nich największy, nie jest zakładane, że to Piotr zajmował tę pozycję (zob. Mt 20:20-28, szczeg. w. 24; Mk 9:33-37; 10:35-45).
- C. Piotr nie był przywódcą Kościoła jerozolimskiego. Funkcja ta przypadła Jakubowi, przybranemu bratu Jezusa (zob. Dz 12:17; 15:13; 21:18; 1 Kor 15:7; Ga 1:19; 2:9.12).

JEGO SŁUŻBA PO ZMARTWYCHWSTANIU JEZUSA

- A. Przywódcza rola Piotra jest jasna w pierwszych rozdziałach Dziejów Apostolskich
  1. Przewodził wyborowi zastępcy Judasza (zob. Dz 1:15-26).
  2. Wygłosił pierwsze kazanie w dzień zesłania Ducha Świętego (zob. Dz 2).
  3. Uzdrawił chromego i wygłosił drugie udokumentowane kazanie (zob. Dz 3:1-10; 3:11-26).
  4. Śmiało przemawiał do Sanhedrynu w Dz 4.
  5. Przewodził dyscyplinie kościelnej w sprawie Ananiasza i Safiry w Dz 5.
  6. Przemawiał na Soborze Jerozolimskim w Dz 15:7-11.
  7. W Dziejach Apostolskich przypisuje mu się wiele innych wydarzeń i cudów.
- B. Piotr jednak nie zawsze ucieleśniał następstwa Ewangelii
  1. Zachował starotestamentową mentalność (zob. Ga 2:11-14).
  2. Potrzebował specjalnego objawienia, aby przyjąć Korneliusza (zob. Dz 10) i innych pogan.

LATA MILCZENIA

- A. Po Soborze Jerozolimskim w Dz 15 dalsze informacje o losach Piotra są nieliczne
  1. Ga 1:18
  2. Ga 2:7-21
  3. 1 Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5
- B. Tradycja wczesnego kościoła
  1. Męczeńska śmierć Piotra w Rzymie wspomniana jest w liście Klemensa Rzymskiego do Kościoła w Koryncie z 95 r. n.e.
  2. Tertulian (150-222 r. n.e.) także pisze o męczeństwie Piotra w Rzymie za czasów Nerona (54-68 r. n.e.).
  3. Klemens Aleksandryjski (200 r. n.e.) podaje, że Piotr został zabity w Rzymie.
  4. Orygenes (252 r. n.e.) pisze, że Piotr umarł męczeńską śmiercią przez ukrzyżowanie głową w dół w Rzymie.

WPROWADZENIE DO EWANGELII MARKA

UWAGI WSTĘPNE

- A. Starożytny Kościół zazwyczaj pomijał kopiowanie, studiowanie i nauczanie Ewangelii Marka na rzecz Mateusza i Łukasza, ponieważ postrzegana była ona jako „wersja skrócona” Ewangelii. Pogląd ten wyraził później Augustyn.
- B. Ewangelia Marka nie jest często cytowana przez wczesnych greckich ojców Kościoła ani apologetów (obrońców wiary) z II w. n.e.
- C. Od czasu pojawienia się nowoczesnego historyczno-gramatycznego podejścia do interpretacji biblijnej Ewangelia Marka nabrała nowego znaczenia, ponieważ postrzegana jest jako pierwsza spisana Ewangelia. Zarówno Mateusz, jak i Łukasz bazują na jej strukturze w swoich prezentacjach życia i znaczenia Jezusa. Ewangelia Marka staje się więc dokumentem o fundamentalnym znaczeniu dla Kościoła, pierwszym oficjalnym zapisem życia Jezusa.

GATUNEK LITERACKI

- A. Ewangelie nie są współczesnymi biografiami ani historiami – są wybiórczymi pismami teologicznymi stosowanymi w celu przedstawienia Jezusa różnym odbiorcom i przywieźienia ich do wiary w Niego. Są „dobrymi nowinami” – opowieściami o życiu Jezusa skupionymi na ewangelizacji (zob. J 20:30-31).
- B. Ewangelia Marka wymienia cztery różne tła historyczne oraz cztery zamysły teologiczne
  1. życie i nauczanie Jezusa
  2. życie i nauczanie Piotra
  3. potrzeby wczesnego Kościoła
  4. ewangelizacyjny zamysł Jana Marka
- C. Cztery Ewangelie są czymś wyjątkowym w literaturze bliskowschodniej oraz grecko-rzymskiej. Natchnieni autorzy prowadzeni byli przez Ducha w zadaniu wyboru słów i czynów Jezusa, które jasno ukazywały Jego charakter i/lub zamysł.

Układali oni Jego słowa i czyny na różne sposoby. Jednym z przykładów może być porównanie kazania na górze u Mateusza (Mt 5-7) z kazaniem na równinie u Łukasza (zob. Łk 6:20-49). Jasne staje się, że Mateusz zgromadził całe nauczanie Jezusa w jedno długie kazanie, a Łukasz zawarł różne Jego nauki w różnych miejscach Ewangelii.

Wskazuje to na to, że autorzy Ewangelii nie tylko wybierali i układali różne nauki Jezusa, ale także dostosowywali je do swoich własnych celów teologicznych (zob. Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 113-134). Czytając Ewangelie należy nieustannie zadawać sobie pytanie, jaką teologiczną myśl chcą przekazać jej autorzy. Dlaczego zawarli to konkretne wydarzenie, cud lub lekcję właśnie na tym etapie swojej prezentacji Jezusa?
- D. Ewangelia Marka jest dobrym przykładem greki koine jako drugiego języka mieszkańców świata śródziemnomorskiego. Językiem ojczystym Marka był aramejski (podobnie jak Jezusa i wszystkich Żydów w Palestynie w I w. n.e.). Ewangelia Marka zawiera typowo semickie cechy.

AUTORSTWO

- A. Jeżeli chodzi o autorstwo tej Ewangelii, tradycja identyfikuje Jana Marka z apostołem Piotrem. Samo dzieło (jak wszystkie Ewangelie) jest anonimowe.
- B. Innym dowodem na to, że jest ona naoczną relacją Piotra jest fakt, że Marek nie odnotowuje trzech szczególnych wydarzeń, w których Piotr uczestniczył osobiście.
  1. chodzenie po wodzie (zob. Mt 14:28-33)
  2. pełnienia przez niego roli rzecznika Dwunastu w Cezarei Filipowej (zob. Mt 16:13-20).

Ewangelia Marka zawiera tylko wersety 8:27-30, pominięte zostały natomiast fragmenty „na tej Skale” oraz „klucze królestwa niebieskiego”

3. zdobycie przez niego pieniędzy na podatek świątynny dla siebie i Jezusa (zob. Mt 17:24-27) Być może skromność Piotra była dla niego motywacją, aby nie podkreślać tych wydarzeń w swoich kazaniach w Rzymie.

C. Tradycja wczesnego Kościoła

1. *I List Klemensa do Koryntian*, napisany w Rzymie około 95 r. n.e., nawiązuje do Marka (podobnie jak *Pasterz Hermasa*).
2. Papiasz, biskup Hierapolis (ok. 130 r. n.e.), napisał *Wyjaśnienie mów Pańskich*. Dzieło to cytuje Euzebiusz (275-339 r. n.e.) w swojej *Historii Kościelnej* (3:39:15). Twierdzi on, że Marek był tłumaczem Piotra, który dokładnie, ale nie chronologicznie zapisywał wspomnienia Piotra o Jezusie. Wydaje się, że Marek posłużył się kazaniami Piotra, układając je w prezentację Ewangelii. Papiasz twierdzi, że uzyskał tę informację od „starszego”, co mogło odnosić się do apostoła Jana.
3. Justyn Męczennik (150 r. n.e.) cytując Mk 3:17 dodaje, że pochodzi on z pamięci Piotra.
4. *Prolog antymarcjoński do Ewangelii Marka*, napisany około 180 r. n.e., podaje Piotra jako naocznego świadka stojącego za Ewangelią Marka. Stwierdza także, że Marek napisał tę Ewangelię w Italii po śmierci Piotra (zgodnie z tradycją zginął on w Rzymie około roku 65 n.e.).
5. Ireneusz z Lyonu, który tworzył swoje pisma ok. roku 180 n.e., wymienia Jana Marka jako tłumacza Piotra oraz autora kompilacji jego wspomnień po jego śmierci (zob. *Contra Haereses* 3:1:2).
6. Klemens Aleksandryjski (195 r. n.e.) twierdzi, że ci, którzy słuchali kazań Piotra w Rzymie, poprosili Marka, żeby je spisał.
7. *Kanon Muratoriego* (tj. lista przyjętych ksiąg), napisany około roku 200 n.e. w Rzymie, choć jego tekst jest niekompletny, wydaje się potwierdzać, że Jan Marek spisał kazania Piotra.
8. Tertulian (200 r. n.e.) w dziele *Przeciw Marcjonowi* (4:5) pisze, że Marek opublikował wspomnienia Piotra.
9. W tomie 6 *The Expositor's Bible Commentary [Komentarza do interpretacji Biblii]* (s. 606), Walter Wessel czyni interesującą obserwację, że wszystkie powyższe tradycje wczesnego Kościoła pochodzą z różnych geograficznie ośrodków kościelnych:
  - a. Papiasz – Azja Mniejsza
  - b. *Prolog antymarcjoński do Ewangelii Marka* i *Kanon Muratoriego* – Rzym
  - c. Ireneusz (zob. *Adv. Haer.* 3:1:1) – Lyon we Francji
  - d. Tradycję Ireneusza odnajdujemy także u Tertuliana (zob. *Adv. Marc.* 4:5) z północnej Afryki oraz Klemensa Aleksandryjskiego z Egiptu (zob. *Hypotyposesis* 6, cytowanego przez Euzebiusza, *Eccl. His.* 2:15:1-2; 3:24:5-8; 6:14:6-7).Ta różnorodność geograficzna potwierdza wiarygodność tej tezy z powodu powszechnego poparcia dla niej we wczesnym chrześcijaństwie.
10. Według *Eccl. His.* 4:25 Euzebiusza Orygenes (230 r. n.e.) w *Komentarzu do Ewangelii wg św. Mateusza* (nie zachowały się żadne komentarze do Ewangelii Marka sprzed V w. n.e.) stwierdza, że Marek spisywał Ewangelię z opowieści Piotra.
11. Euzebiusz omawia Ewangelię Marka w *Eccl. His.* 2:15, gdzie twierdzi, że Marek spisał kazania Piotra na prośbę tych, którzy ich słuchali, aby mogły być odczytywane we wszystkich Kościołach. Euzebiusz opiera tę tradycję na pismach Klemensa Aleksandryjskiego.

D. Co wiemy o Janie Marku

1. Jego matka była dobrze znaną wierzącą w Jerozolimie, w której domu spotykał się Kościół (być może odbyła się tam Wieczera Pańska, zob. Mk 14:14-15; Dz 1:13-14; Dz 12:12). Być może był on bezimiennym młodzieńcem, który uciekł „nago” z ogrodu Getsemane (Mk 14:51-52).
2. Towarzyszył swojemu wujkowi Barnabie (zob. Kol 4:10) i Pawłowi w podróży powrotnej z Jerozolimy do Antiochii (Dz 12:25).
3. Towarzyszył Barnabie i Pawłowi w pierwszej podróży misyjnej (Dz 13:5), ale nagle powrócił

- do Jerozolimy (Dz 13:13).
4. Później Barnaba chciał zabrać Marka w drugą podróż misyjną, ale stało się to powodem strasznej kłótni pomiędzy Barnabą a Pawłem (Dz 15:37-40).
  5. Później dołączył do Pawła i stał się jego przyjacielem i współpracownikiem (Kol 4:10; 2 Tm 4:11; Flm 1:24).
  6. Był towarzyszem i współpracownikiem Piotra (1 P 5:13), prawdopodobnie w Rzymie.
- E. To, że Marek był osobiście zaznajomiony z życiem Jezusa, wydaje się potwierdzać fragment Mk 14:51-52, gdzie opisany jest mężczyzna, który nago ucieka z ogrodu Getsemane tuż po pojmaniu Jezusa. Ten niezwykle i zupełnie nieoczekiwany szczegół wydaje się odzwierciedlać osobiste doświadczenie Marka.

DATA

- A. Ewangelia ta jest relacją naocznego świadka oraz jego interpretacją życia, czynów i nauki Jezusa najprawdopodobniej powstałą na podstawie kazań Piotra. Według *Prologu antymarcjońskiego* i Ireneusza z Lyonu (który dodaje informację, że działo się to także po śmierci Pawła) zostały one zebrane i były rozprowadzane po jego śmierci. Zarówno Piotr, jak i Paweł zginęli śmiercią męczeńską za rządów Nerona (54-68 r. n.e.) w Rzymie (zgodnie z tradycją Kościoła). Dokładne daty ich śmierci pozostają niepewne, ale jeśli właśnie tak było, to Ewangelia Marka napisana została w latach 60. I w. n.e.
- B. Możliwe, że *Prolog antymarcjoński* i Ireneusz z Lyonu nie mają na myśli śmierci Piotra, tylko jego odejście (tj. eksodus) z Rzymu. Niektóre tradycje (np. Justyn Męczennik i Hipolit Rzymski) świadczą o tym, że Piotr odwiedził Rzym za rządów Klaudiusza (41-54 r. n.e.) (Euzebiusz z Cezarei, *Eccl. His.* 2:14:6).
- C. Wydaje się, że Łukasz kończy Dzieje Apostolskie w momencie, kiedy Paweł nadal znajduje się w więzieniu na początku lat 60. I w. n.e. Jeśli prawdą jest, że w swojej Ewangelii Łukasz opierał się na Ewangelii Marka, musiała ona powstać przed Dziejami Apostolskimi, a więc przed początkiem lat 60. I w.
- D. Autorstwo i datowanie Ewangelii Marka w żaden sposób nie wpływa na prawdy historyczne, teologiczne i ewangelizacyjne tej (ani żadnej innej) Ewangelii. To Jezus, a nie ludzki autor, jest tu kluczową postacią!
- E. Co zaskakujące, żadna z Ewangelii (nawet Ewangelia Jana, napisana w latach 95-96 n.e.) nie wspomina ani nie nawiązuje do zniszczenia Jerozolimy (zob. Mt 24; Mk 13; Łk 21) w roku 70 n.e. przez rzymskiego generała i późniejszego cesarza Tytusa. Ewangelia Marka została prawdopodobnie napisana przed tym wydarzeniem. Możliwe, że Ewangelia Mateusza i Łukasza także powstały przed tym wielkim sądem nad judaizmem. Należy po prostu stwierdzić, że dokładne daty napisania Ewangelii synoptycznych są obecnie niepewne (podobnie jak ich wzajemne powiązania literackie).

ADRESACI

- A. Marek łączony jest z Rzymem przez kilku wczesnochrześcijańskich pisarzy:
  1. 1 P 5:13
  2. *Prolog antymarcjoński* (Italia)
  3. Ireneusz (Rzym, zob. *Adv. Haer.* 3:1:2)
  4. Klemens Aleksandryjski (Rzym, zob. Euzebiusz z Cezarei, *Eccl. Hist.* 4:14:6-7; 6:14:5-7)
- B. Mk nie wymienia jasno swoich zamysłów stojących za napisaniem Ewangelii. Powstało na ten temat kilka teorii:
  1. traktat ewangelizacyjny (zob. Mk 1:1) napisany konkretnie do Rzymian (zob. Mk 1:15; 10:45)
    - a. interpretacja żydowskich elementów (zob. Mk 7:3-4; 14:12; 15:42)

- b. tłumaczenie aramejskich słów (zob. Mk 3:17; 5:41; 7:1.34; 10:46; 14:36; 15:22.34)
- c. użycie wielu łacińskich słów (zob. spekoulator [kat], Mk 6:27; sekstarius, Mk 7:4; kenson, Mk 12:14; kodrantes, Mk 12:42; praitorion, Mk 15:16; kentyrion, Mk 15:39; fragelloo, Mk 15:42)
- d. włączający język w odniesieniu do Jezusa
  - (1) włączający język wobec osób w Palestynie (zob. Mk 1:5.28.33.39; 2:13; 4:1; 6:33.39.41.55)
  - (2) włączający język wobec wszystkich (zob. Mk 13:10)
- 2. po pożarze Rzymu w 64 r. n.e., o spowodowanie którego Neron oskarżył chrześcijan, nastąpiła fala strasznych prześladowań wierzących. Marek często wspomina o prześladowaniach (zob. cierpienie Jezusa: 8:31; 9:39; 10:33-34.45 i Jego naśladowców: 8:34-38; 10:21.30.35-44)
- 3. opóźniające się drugie przyjście Chrystusa
- 4. śmierć naocznych świadków Jezusa, w szczególności apostołów
- 5. pojawienie się herezji w szeroko rozpowszechnionych Kościołach chrześcijańskich
  - a. judaizanci (List do Galacjan)
  - b. gnostycy (1 List Jana)
  - c. połączenie a. i b. (tj. Listy do Kolosan i Efezjan, 2 List Piotra 2)

ZARYS STRUKTURY

- A. Ewangelia Marka ułożona jest w taki sposób, że ponad jedna trzecia księgi skupia się na ostatnim tygodniu życia Jezusa. Teologiczne znaczenie tygodnia pasyjnego jest oczywiste.
- B. Ponieważ zgodnie z tradycją wczesnego Kościoła Ewangelia Marka powstała na podstawie kazań Piotra (tj. prawdopodobnie w Rzymie), jasne staje się, dlaczego nie zawiera ona żadnych narracji o narodzinach Jezusa. Marek rozpoczyna w momencie, w którym ma swój początek doświadczenie Piotra – kiedy Jezus jest już dorosły i teologicznie związany z przesłaniem Jana Chrzciciela o opamiętaniu i wierze w przygotowaniu na dzieło Mesjasza.
Kazania Piotra musiały zawierać koncepcje „Syna Człowieczego” i „Syna Bożego”. Ewangelia ta odzwierciedla piotrową teologię osoby Jezusa. Z początku był On wielkim nauczycielem i uzdrowicielem, ale później jasne stało się, że jest Mesjaszem! Mesjasz nie był oczekiwanym zwycięskim generałem wojska, tylko Cierpiącym Sługą (zob. Iz 53).
- C. Pozostałe Ewangelie synoptyczne (tj. Mateusza i Łukasza) podzielają podstawowy geograficzny zarys strukturalny Ewangelii Marka:
  - 1. służba w Galilei (Mk 1:14-6:13)
  - 2. służba poza Galileą (Mk 6:14-8:30)
  - 3. droga do Jerozolimy (Mk 8:31-10:52)
  - 4. ostatni tydzień w okolicach Jerozolimy (Mk 11:1-16:8)
- D. Istnieje nawet możliwość, że struktura Ewangelii Marka naśladuje podstawowy wzorzec wczesno apostołskich kazań (tj. Dz 10:37-43, zob. C. H. Dodd, *New Testament Studies [Badania nad Nowym Testamentem]* s. 1-11). Jeśli to prawda, oznacza to, że spisane Ewangelie stanowią kulminację okresu tradycji ustnych (tj. *kerygma*). W judaizmie tradycję ustną stawiano ponad spisаныmi tekstami.
- E. Ewangelia Marka charakteryzuje się wartkim przebiegiem wydarzeń (tj. „W chwili, gdy...”, zob. Mk 1:10) z życia Jezusa. Marek nie odnotowuje długich sesji nauczania, tylko szybko przechodzi od jednego wydarzenia do kolejnego (warto zwrócić uwagę na powtarzające się często w tekście słowa takie jak „zaraz” i „natychmiast”). Ewangelia Marka objawia Jezusa na podstawie tego, co robił. To wartkie opowiadanie pełne jest jednak żywych szczegółów zapamiętanych przez naocznych świadka (tj. Piotra).

PIERWSZY CYKL CZYTANIA (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie

interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Wyraź temat całej księgi własnymi słowami.

1. Określ temat całej księgi.
2. Określ gatunek literacki.

DRUGI CYKL CZYTAŃ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Określ główne tematy księgi i opisz każdy z nich jednym zdaniem.

1. Temat pierwszej całości literackiej
2. Temat drugiej całości literackiej
3. Temat trzeciej całości literackiej
4. Temat czwartej całości literackiej
5. Itd.

ROZDZIAŁ 1 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓLCZESNYCH TŁUMACZENIACH*

BT	BW	BP	BWP	PL
PRZYGOTOWANIE DO DZIAŁALNOŚCI JEZUSA		TAJEMNICA MESJASZA	PRZYGOTOWANIE DO DZIAŁALNOŚCI JEZUSA	
Jan Chrzciciel	Kazanie Jana Chrzciciela	Chrzciciel przygotowuje lud na przyjście Chrystusa	Jan Chrzciciel	Działalność Jana Chrzciciela
1:1-8	1:1-8	1:1-5 1:6-8	1:1-3 1:4-8	1:1-8
Chrzest Jezusa	Chrzest Jezusa	Jezus Mesjaszem religijnym	Chrzest Jezusa	Chrzest Jezusa
1:9-11	1:9-11		1:9-11	1:9-11
Kuszenie Jezusa	Kuszenie Jezusa	1:9-13	Kuszenie Jezusa	Czas próby
1:12-13	1:12-13		1:12-13	
DZIAŁALNOŚĆ JEZUSA W GALILEI			DZIAŁALNOŚĆ JEZUSA W GALILEI	1:12-15
POCZĄTEK DZIAŁALNOŚCI	Początek nauczania	Początek działalności w Galilei		
Pierwsze wystąpienie			Pierwsze wystąpienie	
1:14-15	1:14-15	1:14-15	1:14-15	
Powołanie pierwszych uczniów	Powołanie pierwszych uczniów	Powołanie rybaków na uczniów	Powołanie pierwszych uczniów	Powołanie pierwszych uczniów
1:16-18	1:16-20	1:16-18	1:16-20	1:16-20
1:19-20		1:19-20		
Nauczanie w Kafarnaum	Uzdrowienie opętanego w Kafarnaum	Uzdrowienie opętanego	Uzdrowienie opętanego	Wydarzenia w Kafarnaum
1:21-22			1:21-22	
Uzdrowienie opętanego				
1:23-28	1:21-28	1:21-28	1:23-28	1:21-28

W domu Piotra	Jezus uzdrawia teściową Szymona i wielu innych	Inne uzdrowienia	Uleczenie matki żony Piotra	Uzdrowienia w domu Piotra
1:29-31			1:29-31	
Liczne uzdrowienia	1:29-34		Różne uzdrowienia	
1:32-34		1:29-39	1:32-34	1:29-39
W okolicy Kafarnaum	Modlitwa Jezusa i opuszczenie Kafarnaum		Jezus opuszcza Kafarnaum	
1:35-39	1:35-39		1:35-38	
Uzdrowienie trędowatego	Uzdrowienie trędowatego	Uzdrowienie trędowatego	1:39 Uzdrowienie trędowatego	Uzdrowienie trędowatego
1:40-45	1:40-45	1:40-45	1:40-45	1:40-45

*Chociaż podział na akapity nie jest natchniony, stanowi jednak klucz do zrozumienia zamysłu pierwotnego autora. Każde z współczesnych tłumaczeń podzieliło tekst na akapity i dodało ich streszczenia. Każdy akapit zawiera jeden główny temat, prawdę lub myśl. Poszczególne tłumaczenia oddają je na różne sposoby. Podczas czytania tekstu zadaj sobie pytanie, które tłumaczenie najlepiej pasuje do twojego rozumienia tematu i podziału na wiersze.

Przy studiowaniu każdego z rozdziałów musimy najpierw przeczytać tekst biblijny i spróbować określić poszczególne tematy (akapity), a następnie porównać nasze rozumienie z tekstem współczesnych tłumaczeń. Tylko wtedy, gdy zrozumiemy zamysł pierwotnego autora, podążając za jego rozumowaniem i spostrzeżeniami, jesteśmy w stanie zrozumieć Pismo Święte. Tylko oryginalny autor tekstu jest autorem natchnionym – czytelnik nie ma prawa zmieniać ani modyfikować przekazanej w tekście wiadomości. Czytelnicy Biblii są natomiast odpowiedzialni za stosowanie natchnionej prawdy na co dzień w swoim własnym życiu.

Wszystkie techniczne terminy i skróty zostały objaśnione w następujących dokumentach: [Krótkie omówienie greckich terminów gramatycznych](#), [Krytyka tekstu](#) oraz [Słowniczek](#).

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:1

¹Początek Ewangelii o Jezusie Chrystusie, Synu Bożym.

1:1 „Początek” Czy to zdanie wprowadzające odnosi się do:

1. samego początku, jak w Rdz 11 i J 1:1
2. początku wcielenia Jezusa, jak w 1 J 1:1
3. rozpoczęcia publicznej służby Jezusa (tj. osobistych przeżyć Piotra)?

Pierwszy akapit odnosi się do starotestamentowego proroctwa na temat Mesjasza zapisanego w Księdze Izajasza. Opowieść Ewangelii ma swój początek w profetycznej tradycji Izraela. Cytat w Mk 1:2 i 3 jest połączeniem Ml 3:1 i Iz 40:3.

TEMAT SPECJALNY: *ARCHĒ*

Grecki termin *archē* oznacza „początek” lub „źródło”:

1. Początek stworzonego porządku (zob. J 1:1; Hbr 1:10)
2. Początek Ewangelii (zob. Mk 1:1; Flp 4:15; 2 Tes 2:13; Hbr 2:3; 1 J 1:1)
3. Pierwsi naoczni świadkowie (zob. Łk 1:2)
4. Początkowe znaki (cuda, zob. J 2:11)
5. Pierwsze prawdy (Hbr 5:12)
6. Pierwotna nadzieja oparta na prawdach Ewangelii (zob. Hbr 3:14)
7. Początek (zob. Kol 1:18; Ap 3:14)

Zaczął być także używany w rozumieniu „rządów” lub „władzy”:

1. Ludzkich urzędników
  - a. Łk 12:11
  - b. Łk 20:20
  - c. Rz 13:3; Tt 3:1
2. Zwierzchności anielskich
  - a. Rz 8:38
  - b. 1 Kor 15:24
  - c. Ef 1:21; 3:10; 6:12
  - d. Kol 1:16; 2:10.15
  - e. Jud 1:6

Ci fałszywi nauczyciele z Listu Judy gardzą wszelką władzą – ziemską i niebiańską. Są oni antynomicznymi libertynami. Stawiają siebie i swoje pragnienia na pierwszym miejscu - ponad Bogiem, aniołami, władzami cywilnymi i przywódcami kościoła.

▣ **„Ewangelii”** Jako że Ewangelia Marka jest prawdopodobnie pierwszą spisaną Ewangelią, jest to pierwsze zastosowanie terminu *euangelion* (zob. Mk 1:14.15; 8:35; 10:29; 13:10; 14:9) przez ewangelistę (zgodnie z porządkiem chronologicznym wcześniej posłużył się nim Paweł w Ga 2:2 i 1 Tes 2:9). Jest to dosłownie „dobra nowina” lub „dobra wiadomość”. W oczywisty sposób odzwierciedla to Iz 61:1, a być może także 40:9 i 52:7. *Jerome Biblical Commentary [Komentarz biblijny Hieronima]* stwierdza: „Stosowanie przez Marka słowa „ewangelia” jest zbliżone do tego, jak używał go Paweł, w znaczeniu albo aktu ogłaszania, albo treści głoszonego poselstwa” (s. 24).

▣ **„o Jezusie Chrystusie, Synu Bożym”** Tę formę gramatyczną rozumieć można jako: (1) przesłanie dane przez Jezusa lub (2) przesłanie o Jezusie. Najprawdopodobniej zamierzonym znaczeniem jest tu to drugie. Jednak *Dictionary of Jesus i the Gospels [Słownik Jezusa i Ewangelii]* wydany przez IVP stwierdza: „Jest to prawdopodobnie zarówno genetivus subiectivus, jak i obiectivus: Jezus ogłasza ewangelię, a ona ogłasza jego historię” (s. 285).

Werset 1 nie jest kompletnym zdaniem – prawdopodobnie stanowi tytuł książki. Starożytne manuskrypty greckie pisane uncją: α , A, B, D, L i W dodają tu frazę „Syn Boży”, którą zawierają także tłumaczenia BW, BP, BWP i PL. Brakuje jej w: (1) α^* ; (2) palestyńskiej wersji syryjskiej; (3) jednym

manuskrypcie koptyjskim; (4) wersji gruzińskiej oraz (5) tłumaczeniu armeńskim i (6) cytacie z tego tekstu w komentarzu Orygenesza do Ewangelii Jana. UBS⁴ nadaje jej włączeniu notę „C” (trudno stwierdzić). Zob. Temat specjalny: Syn Boży w Mk 3:11.

Współczesnym chrześcijanom, którzy kochają Słowo Boże i ufają mu, trudno jest racjonalnie poradzić sobie z tymi wariantami manuskryptów greckich, ale choć stanowią one wyzwanie dla naszych założeń dotyczących natchnienia i zachowania Bożego samoobjawienia, są one rzeczywistością. Dodatek ten wygląda nawet na celowy, a nie przypadkowy. Wcześni ortodoksyjni skrybowie wiedzieli o pierwszych heretyckich poglądach na temat Jezusa, takich jak adopcjanizm, który twierdził, że Jezus stał się Synem Bożym. Skrybowie ci często modyfikowali greckie teksty, które kopiowali, aby uczynić je bardziej teologicznie ortodoksyjnymi (zob. 1 J 5:7-8). Więcej na temat tego kłopotliwego celowego zmieniania greckich manuskryptów przez ortodoksyjnych skrybów przeczytać można w książce Barta D. Ehrmansa *The Orthodox Corruption of Scripture [Ortodoksyjne przekłamanie Pisma Świętego]*. Fragment Mk 1:1 omówiony jest na stronach 72-75.

▣ „o Jezusie” W judaizmie I w. n.e. zazwyczaj to ojciec nadawał imię dziecku. W tym przypadku imię nadał niebiański Ojciec za pośrednictwem anioła. Żydowskie imiona często miały znaczenie symboliczne – imię Jezus nie jest tu wyjątkiem. Stanowi ono połączenie dwóch hebrajskich rzeczowników: (1) JHWH i (2) zbawienie. Jego znaczenie ujmuje werseł Mt 1:21. Jezus jest greckim tłumaczeniem hebrajskiego imienia Jeszua (Jozue). Okazał się on nowym Mojżeszem, nowym Jozuem i nowym arcykapłanem.

▣ „Chrystusie” Jest to greckie tłumaczenie hebrajskiego terminu „Mesjasz”, oznaczającego „namaszczonego”. W ST Boże namaszczeni przywódców (tj. proroków, kapłanów i królów) symbolizowało Jego powołanie i wyposażenie do określonego zadania.

W ST termin „Mesjasz” nie występuje często (zob. Dn 9:25-26 w odniesieniu do eschatologicznego króla), ale sama koncepcja bez wątpienia tak. Jest to paralela Mt 1:1, „syna Dawida”, odnoszącego się do królewskiego potomka idealnego izraelskiego króla – Dawida. W 2 Sm 7 Bóg obiecał Dawidowi, że jeden z jego potomków zawsze będzie panował w Izraelu. Obietnica ta wydawała się zniszczona przez zniszczenie Jerozolimy i deportację jej mieszkańców do Babilony (tj. w roku 586 p.n.e.). Prorocy jednak zaczęli widzieć przyszłe nasienie Dawida (tj. Izajasz, Micheasz, Malachasz). Jezus jest obiecany „synem Dawida”, „Synem Człowieczym” (Dn 7:13) i „Synem Bożym” (określenie to pojawia się u Marka pięciokrotnie).

Uderzające jest to, że określenie „Jezus Chrystus” pojawia się w Ewangelii Marka tylko raz – w pierwszym wersecie (tylko dwa razy u Mateusza i Jana i ani razu u Łukasza). Marek zazwyczaj posługuje się słowem „Jezus”, co jest spójne z teologicznym naciskiem jego Ewangelii na ludzkość Jezusa, podczas gdy Jego boskość pozostaje ukryta (tj. mesjańska tajemnica) aż do wypełnienia Jego mesjańskiej misji (tj. Cierpiący Sługa). Dopiero w Dziejach Apostolskich tytuł „Jezus Chrystus” powtarzany jest wielokrotnie.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:2-8

²Jak jest napisane u proroka Izajasza: Oto Ja posyłam wysłańca mego przed Tobą; on przygotuje drogę Twoją. ³Głos wołającego na pustyni: Przygotujcie drogę Panu, Dla Niego prostujcie ścieżki! ⁴Wystąpił Jan Chrzciciel na pustyni i głosił chrzest nawrócenia na odpuszczenie grzechów. ⁵Ciągnęła do niego cała judzka kraina oraz wszyscy mieszkańcy Jerozolimy i przyjmowali od niego chrzest w rzece Jordan, wyznając [przy tym] swe grzechy. ⁶Jan nosił odzienie z sierści wielbłądziej i pas skórzany około bioder, a żywił się szarańczą i miodem leśnym. ⁷I tak głosił: «Idzie za mną mocniejszy ode mnie, a ja nie jestem godzien, aby się schylić i rozwiązać rzemyk u Jego sandałów. ⁸Ja chrzcilem was wodą, On zaś chrzcić was będzie Duchem Świętym».

1:2 „Jak jest napisane” Słowo „napisane” występuje w czasie dokonanym – jest to żydowski idiom oznaczający Boże wieczne objawienie (tj. Pismo Święte).

▣ „u proroka Izajasza” Cytat ten jest połączeniem Ml 3:1 i Iz 40:3. Fragment Iz 40:3 nie pochodzi z hebrajskiego tekstu masoreckiego ani greckiej Septuaginty, przez co niektórzy skrybowie zmienili ten tekst na „Jak jest napisane u proroków” (tj. w profetycznej części kanonu ST). Liczba pojedyncza występuje w pisanych uncjach manuskryptach greckich: κ, Β, L i D, mnoga natomiast w MSS A oraz W.

Tekst Iz 40-66 ma dwa główne eschatologiczne punkty nacisku: (1) Cierpiący Sługa (tj. szczególnie

Iz 52:13-53:12) i (2) nowa era Ducha (szczególnie Iz 56-66). W tym krótkim wstępie do Ewangelii Marka mieści się wiele możliwych nawiązań do Izajasza.

▣ **„posyłam wysłańca mego przed Tobą”** Określenie „wysłańiec” może odnosić się do anioła (zob. Wj 23:20a, co oznaczałoby kolejne nawiązanie do Księgi Wyjścia), tutaj jednak oznacza „zwiastuna” (zob. Ml 3:1). Może to być gra słów z terminem „ewangelia” (tj. dobra nowina). Jest to jeden z kilku cytatów ze ST w Ewangelii Marka, która napisana została przede wszystkim do Rzymian. Odnosi się on do służby Jana Chrzciciela (zob. Mk 1:4), pokazując, że tradycja profetyczna ST się wypełnia (odzwierciedlają to także uzdrowienia i egzorcyzmy, których dokonuje Jezus, a które także stanowią mesjańskie proroctwa u Izajasza). O działalności Jana Chrzciciela wspominają wszystkie cztery Ewangelie.

1:3 „Głos wołającego na pustyni” Jest to cytat z Iz 40:3 z nieznanego źródła. Termin „pustynia” oznacza raczej niezamieszkane pastwiska niż suchy, smagany wiatrami, piaszczysty teren.

▣ **„Przygotujcie drogę Panu”** Jest to aoryst strony czynnej trybu rozkazującego, oznaczający naleganie. W TM występuje tu słowo „Pan” (tj. *adon*), ale tekst hebrajski ma tu określenie JHWH (Pan). Fraza ta pierwotnie odnosiła się do fizycznych przygotowań na królewską wizytę (zob. Iz 57:14; 62:10). Z czasem zaczęła metaforycznie oznaczać służbę Jana Chrzciciela duchowo przygotowującego drogę dla Jezusa – Mesjasza, który także nazywany jest „Panem” (tj. *kurios*).

▣ **„Dla Niego prostujcie ścieżki”** W TM i LXX brzmienie jest następujące: „prostujcie ścieżki naszego Boga”. Marek (lub Piotr) zmodyfikował tekst (lub cytuje jego nieznaną formę), aby odnosił się konkretnie do Jezusa, a nie JHWH.

1:4 „Jan Chrzciciel” Dlaczego Jan chrcił wodą?

1. Jest to odwołanie do NT, gdzie oznaczało to inaugurację „nowego przymierza” (zob. Wj 19:10.14; Iz 1:16; Jr 31:34; Ez 36:25),
2. Jest to akt oczyszczenia z nieczystości obrzędowej (zob. Kpł 15),
3. Jest to prorocza eschatologiczna metafora życiodajnej wody od Boga (np. Iz 12:2-3; Jr 2:13; 17:13; Ez 47:1; Za 13:1; 14:8; Ap 22:1),
4. Jest to naśladownictwo chrztu prozelitów jako obrzędu inicjacyjnego wprowadzającego do ludu Bożego,
5. Jest to rabiniczny sposób przygotowywania wszystkich pielgrzymów do zbliżenia się do JHWH w Jego świątyni (być może przez zanurzenie, zob. traktat Mikwaot w *Misznie*). Ta obrzędowa kąpiel nadal praktykowana jest przez muzułman przed wejściem do meczetu.

▣ **„Wystąpił”** Może to być sposób nawiązania przez Marka do proroctwa o zaskakującym pojawieniu się Eliasza przed „nagłym przybyciem” Mesjasza (zob. Ml 3:1).

▣ **„i głosił”** Jest to określenie „ogłaszać” (*kērussō*) oznaczające „szerokie lub publiczne oznajmianie wiadomości” (zob. Mk 1:4.7.14.38.39.45). Marek nie używa formy czasownikowej ewangelii (*euaggelizō*).

Jan przyszedł głosząc chrzest nawrócenia (Zob. Temat specjalny poniżej). To samo przesłanie podjął Jezus, dodając jednak do niego nacisk na „wiarę” (Zob. Temat specjalny w Mk 1:15). Związane z przymierzem bliźniacze potrzeby nawrócenia i wiary okazanych w chrzcie stają się elementami apostoelskich kazań w *Dziejach* (tj. *kerygma*).

1. Piotr
  - a. pierwsze kazanie Kościoła (Dz 2:37-39)
    - (1) nawrócenie
    - (2) chrzest
  - b. drugie kazanie Kościoła (Dz 3:16.19)
    - (1) wiara
    - (2) nawrócenie
2. Filip (Dz 8:12)
  - a. wiara
  - b. chrzest

3. Paweł
  - a. strażnik więzienia w Filipi (Dz 16:31.33)
    - (1) wiara
    - (2) chrzest
  - b. pożegnanie starszych z Efezu (Dz 20:21)
    - (1) nawrócenie do Boga
    - (2) wiara w Chrystusa
  - c. świadectwo przed Agryppą (Dz 26:18)
    - (1) odwrócenie od ciemności (szatana), tj., nawrócenie
    - (2) do światła (Boga)

Moim zdaniem wymogami Nowego Przymierza są:

1. nawrócenie
2. wiara
3. posłuszeństwo
4. wytrwałość

Celem Nowego Przymierza jest podobieństwo do Chrystusa już teraz, aby inni mogli zobaczyć w nas zmianę i aby skłaniała ich ona do wiary w Chrystusa.

▣ **„chrzest nawrócenia”** Chrzest nie jest mechanizmem, za pomocą którego otrzymuje się przebaczenie, tylko okazją do publicznego wyznania wiary przez chrześcijan. Nie jest on sakramentalnym aktem, tylko nową postawą wobec grzechu i nową więzią z Bogiem. To zewnętrzny znak wewnętrznej przemiany.

TEMAT SPECJALNY: NAWRÓCENIE W STARYM TESTAMENCIE

Koncepcja ta jest kluczowa, ale trudna do zdefiniowania. Większość z nas posiada jakąś jej definicję opartą na naszej przynależności wyznaniowej. Jednakże zazwyczaj „ustalone” teologiczne definicje nakładane są na kilka hebrajskich (i greckich) słów, które nie wskazują na te „ustalone” definicje. Należy pamiętać, że autorzy NT (poza Łukaszem) byli myślicielami hebrajskimi posługującymi się określeniami greki koine, należy więc zacząć od samych terminów hebrajskich. Zasadniczo są dwa:

1. *nacham* (BDB 636, KB 688)
2. *szub* (BDB 996, KB 1427)

Wydaje się, że pierwszy z nich, *nacham*, pierwotnie oznaczał „zaczepnąć głęboki oddech”. Stosowany jest on w kilki znaczeniach:

- a. „pociecha” (np. Rdz 5:29; 24:67; 27:42 [Nowa Biblia Gdańska]; 37:35; 38:12 [Biblia Gdańska]; 50:21; często używany w imionach, zob. 2 Krl 15:14; 1 Krn 4:19; Ne 1:1; 7:7; Na 1:1)
- b. „żałować” (np. Rdz 6:6-7)
- c. „zmienić zdanie” (np. Wj 13:17; 32:12.14; Lb 23:19; Hi 42:5-6)
- d. „litość” (np. Pwt 32:36)

Zauważmy, że wszystkie te znaczenia wiążą się z głębokimi emocjami. Oto klucz: głębokie uczucia prowadzące do działania. Ta zmiana działania często skierowana jest do innych osób, ale także do Boga. To właśnie zmiana nastawienia i działania wobec Boga nadaje temu określeniu tak ogromnego znaczenia teologicznego. Należy jednak zachować tutaj ostrożność. O Bogu także jest mowa, że się „nawrócił” (zob. Rdz 6:6.7; Wj 32:14; Sdz 2:18; 1 Sm 15:11.35; Ps 106:45), ale nie wynika to z żalu za grzech lub błąd. Jest to literacki sposób ukazania Bożego współczucia i troski (zob. Lb 23:19; 1 Sm 15:29; Ps 110:4; Jr 4:27-28; Ez 24:14). Słuszna kara za grzech i bunt zostaje darowana, jeśli grzesznik naprawdę odwróci się od swojego grzechu i zwróci do Boga. Jest to reorientacja życia.

Drugi termin, *szub*, oznacza „skręcić” (odwrócić się, wrócić, zwrócić się do). Czasownik *szub* (BDB 996,

KB 1427) oznacza zasadniczo „zawrócić” lub „wrócić”. Może być stosowany następująco:

1. odwracanie się od Boga, Lb 14:43; Joz 22:16.18.23.29; Sdz 2:19; 8:33; 1 Sm 15:11; 1 Krl 9:6; Jr 3:19; 8:4
2. zwracanie się do Boga, 1 Krl 8:33.48; 2 Krn 7:14; 15:4; 30:9; Ps 51:15; 116:7; Iz 6:10; 10:21-22; 31:6; Jr 3:7.12.14.22; 4:1; 5:3; Oz 3:5; 5:4; 6:1; 7:10.16; 11:5; 14:2-3; Am 4:6.8-11 (warto zwrócić szczególną uwagę na Jr 7 i Am 4)
3. JHWH początkowo zapowiada Izajaszowi, że Juda się nie nawróci (zob. Iz 6:10), ale – nie po raz pierwszy w tej księdze – wzywa lud do powrotu do Siebie.

Nawrócenie jest nie tyle emocją, co postawą wobec Boga – reorientacją życia z siebie na Niego. Oznacza gotowość do zmieniania się i bycia przemienianym. Nie jest to zupełne zaprzestanie grzeszenia, ale codzienne zaprzestawanie świadomego buntu! Jest odwróceniem egocentrycznych skutków upadku opisanego w Rdz 3. Oznacza, że Boży obraz i podobieństwo (Rdz 1:26-27), choć uszkodzone, zostały przywrócone! Wspólnota upadłej ludzkości z Bogiem stała się znowu możliwa.

W ST nawrócenie oznacza przede wszystkim „zmianę działania”, podczas gdy „nawrócenie” w NT oznacza głównie „zmianę zdania” (zob. Temat specjalny: Nawrócenie [NT]). I jedno, i drugie jest niezbędne dla prawdziwie biblijnego nawrócenia. Należy także uświadomić sobie, że nawrócenie jest zarówno początkowym aktem, jak i ciągłym procesem. Początkowy akt widoczny jest w Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21, a ciągły proces w 1 J 1:9; Ap 2 i 3. Nawrócenie nie jest czymś opcjonalnym (zob. Łk 13:3.5)!

Jeśli prawdą jest, że dwoma wymaganiami przymierza są „nawrócenie” i „wiara” (np. Mt 3:2; 4:17; Mk 1:4.15; 2:17; Łk 3:3.8; 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3), określenie *nacham* dotyczy silnych uczuć związanych z uznaniem swojego grzechu i odwróceniem się od niego, a *szub* odnosi się do odwrócenia od grzechu i zwrócenia ku Bogu (jeden przykład tych dwóch duchowych działań zawarty jest w Am 4:6-11, „aleście do Mnie nie powrócili” [pięciokrotnie] i Am 5:4.6.14, „Szukajcie Mnie (...) Szukajcie Jahwe (...) Szukajcie dobra, a nie zła”).

Pierwszym wielkim przykładem mocy nawrócenia jest grzech Dawida z Batszebą (zob. 2 Sm 12; Ps 32 i 51). Jego konsekwencje dla Dawida, jego rodziny i Izraela nie zostały usunięte, ale Dawid został przywrócony do wspólnoty z Bogiem. Nawet zły król Manasses może się nawrócić i otrzymać przebaczenie (zob. 2 Krn 33:12-13).

Oba te terminy zastosowane są paralelnie w Ps 90:13. Niezbędne jest uznanie grzechu oraz celowe, osobiste odwrócenie się od niego, oraz pragnienie szukania Boga i Jego sprawiedliwości (zob. Iz 1:16-20). Nawrócenie ma aspekt poznawczy, osobisty i moralny. Wymagane są wszystkie trzy – zarówno by nawiązać nową więź z Bogiem, jak i ją utrzymać. Głębokie uczucie żalu zmienia się w trwałe oddanie Bogu i dla Boga.

▣ **„na odpuszczenie grzechów”** Określenie „odpuszczenie” dosłownie oznacza „odłożenie”. Jest to jeden z kilku biblijnych terminów opisujących przebaczenie. Metaforycznie związane jest ze starotestamentowym Dniem Przebłagania (zob. Kpł 16), w którym jeden z dwóch kozłów jest wyganiany z obozu izraelskiego, symbolicznie zabierając z niego grzech (zob. Kpł 16:21-22; Hbr 9:28; 1 P 2:24). Wyrażenie „grzechów” to *genetivus obiectivus*.

1:5 „Ciągnęła do niego cała judzka kraina oraz wszyscy mieszkańcy Jerozolimy” Jest to orientalne wyolbrzymienie (tj. hiperbola), pokazuje jednak ogromny wpływ nauczania Jana. Był pierwszym głosem proroczym od czasów Malachiasza około 400 lat wcześniej. Zastosowano tu czas niedokonany, co oznacza, że ludzie cały czas przychodzili, ponieważ uznawali Jana za proroka.

▣ „przyjmowali od niego chrzest” Tutaj także został zastosowany czas niedokonany, mówiący o ciągłej czynności w czasie przeszłym. Wielu Żydów wyczuwało nowy rozdział Bożego działania i przygotowywało się na niego.

▣ „wyznając [przy tym] swe grzechy” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony medialnej, oznaczający dosłownie „mówić to samo”. Było to publiczne wyznanie ich potrzeby duchowego przebaczenia.

Wynika z tego, że jeśli ci Żydzi nawrócili się i zmienili swój styl życia, Jahwe w pełni przebaczył ich grzechy (zob. Mk 1:4; Mt 3:6; Łk 3:3). Z pewnością jest to starotestamentowy wzorzec. Obejmował on pełne przebaczenie poprzez nawrócenie, wiarę, zmianę stylu życia, a teraz także chrzest jako zewnętrzny symbol. Ten starotestamentowy wzorzec został zmieniony przez mesjańską służbę Jezusa. Nadal obowiązują te same elementy, ale teraz najważniejszą kwestią jest osobista wiara w Jezusa jako Chrystusa (zob. Dz 2:38; 3:16.19; 20:21). Cztery Ewangelie stanowią okres przejściowy. Mk 1:14-15 znajduje się w okresie Jana Chrzciciela, teologicznie jednak zapowiada dokonane przesłanie Ewangelii (tj. nawróć się, uwierz i żyj nowym życiem). Chodzi przede wszystkim o to, kim jest Jezus – przedstawicielem, objawicielem oraz wykonawcą odkupienia i sądu JHWH. To jest powodem mesjańskiej tajemnicy u Marka – Jezus jest w pełni Bogiem od samego początku (tj. dziewiczego poczęcia), ale nie zostało to w pełni objawione aż do Jego zmartwychwstania i wniebowstąpienia.

TEMAT SPECJALNY: WYZNANIE

- A. Istnieją dwie formy tego samego greckiego rdzenia na określenie wyznawania: *homologeō* i *eksomologō*. Czasownik złożony to *homo* – ten sam, *legō* – mówić oraz *eks* – z. Podstawowe znaczenie tego słowa to mówić to samo, zgadzać się z czymś. Dodany PRZYIMEK *eks* zawierał w sobie ideę publicznej deklaracji.
- B. Polskie tłumaczenia tej grupy wyrażeń to:
1. chwalić
  2. zgadzać się
  3. oświadczać (zob. Mt 7:23)
  4. wyznawać (zob. Hbr 4:14; 10:23)
- C. Ta grupa wyrażeń ma dwa pozornie sprzeczne znaczenia:
1. chwalić (Boga)
  2. przyznawać się do grzechu
- Mogły one ukształtować się pod wpływem ludzkiej świadomości Bożej świętości i własnej grzeszności. Przyznanie jednego oznacza zarazem potwierdzenie drugiego.
- D. Znaczenia tej grupy wyrażeń w NT są następujące:
1. obiecywać (zob. Mt 14:7; Dz 7:17)
  2. zgadzać się z czymś, uznawać coś, potwierdzać (zob. Łk 22:6; J 1:20; Dz 24:14; Hbr 11:13)
  3. chwalić (zob. Mt 11:25; Łk 10:21; Rz 14:11; 15:9)
  4. przyznać się do, uznać:
    - a. osobę (zob. Mt 10:32; Łk 12:8; J 9:22; 12:42; Rz 10:9; Flp 2:11; 1 J 2:23; Ap 3:5)
    - b. prawdę (zob. Dz 23:8; 1 J 4:2)
  5. złożyć publiczną deklarację (znaczenie prawne, które przerodziło się w religijną afirmację, zob. Dz 24:14; 1 Tm 6:13)
    - a. bez przyznania się do winy (zob. 1 Tm 6:12; Hbr 10:23)
    - b. z przyznaniem się do winy (zob. Mt 3:6; Dz 19:18; Hbr 4:14; Jk 5:16; 1 J 1:9)

1:6 „Jan nosił odzienie z sierści wielbłądziej” Było to jego zwyczajne, codzienne ubranie (tj. imiesłów czasu

dokonanego strony medialnej). Nie była to skóra wielbłąda, tylko tkanina zrobiona z jego sierści (zob. 2 Krl 1:8; Mt 3:4). Był on człowiekiem pustyni i prorokiem (zob. Za 13:4). Jan ubierał się jak Eliasza, o którym Malachiasz prorokował, że będzie zwiastunem Mesjasza (Ml 3:1; 4:5).

▣ „szarańczą i miodem leśnym” Było to typowe pożywienie ludzi pustyni. Zgodnie z Księgą Kapłańską szarańcza była czystym i dozwolonym pożywieniem (zob. Kpł 11:22). Jadł to, co było w naturalny sposób dostępne.

1:7 Werset ten, jak również Mk 1:8, ukazują przygotowawczy charakter przesłania Jana. Uznawał on swoją rolę i miejsce w stosunku do Bożego Nadchodzącego (zob. J 3:30). Uważał się za sługę, niewolnika (tylko niewolnicy ściągały buty ze stóp innych osób). Umniejszanie się Jana odnotowują wszystkie cztery Ewangelie (zob. Mt 3:11; Łk 3:16; J 1:27; a także kazanie Pawła w Dz 13:25). Prawdopodobnie autorzy Ewangelii ujęli tę informację dlatego, że później wokół postaci Jana Chrzciciela gromadzili się głoszący herezje naśladowcy (zob. Dz 18:24-19:7).

1:8 „Ja chrzcilem was wodą” Pamiętajmy, że chrzest Jana był przygotowaniem. Nie jest to chrześcijański chrzest. Jan był ostatnim prorokiem ST (zob. Łk 16:16), głosicielem okresu przejściowego, a nie pierwszym zwiastunem Ewangelii (zob. Łk 16:16; Dz 19:17). Zgodnie z cytataми z Izajasz łączy on Stare Przymierze z Nowym.

▣ „On zaś chrzcic was będzie Duchem Świętym” Jest to przeciwstawione chrztowi Jana. Mesjasza zapoczątkuje nową erę Ducha. Jego chrzest będzie chrztem Duchem lub w Duchu. Różne chrześcijańskie wyznania debatują na temat tego, jakiego wydarzenia w życiu wierzącego to dotyczy. Niektórzy są zdania, że jest to umacniające doświadczenie po przyjęciu zbawienia, rodzaj drugiego błogosławieństwa. Ja sądzę, że odnosi się to do stania się chrześcijaninem (zob. 1 Kor 12:13). Nie zaprzeczam późniejszemu napełnianiu i wyposażaniu, ale wierzę, że jest tylko jeden początkowy, duchowy chrzest w Chrystusa, w którym wierzący utożsamiają się z Jego śmiercią i zmartwychwstaniem (zob. Rz 6:3-4; Ef 4:5; Kol 2:12). To inicjujące działanie Ducha opisane jest w J 16:8-11. Zgodnie z moim rozumieniem działanie Ducha Świętego polega na:

1. przekonywanie o grzechu
2. objawianie prawdy o Chrystusie
3. prowadzenie do przyjęcia Ewangelii
4. chrzczenie w Chrystusa
5. przekonywanie wierzącego o trwających grzechach
6. kształtowanie wierzącego na wzór i podobieństwo Chrystusa

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:9-11

⁹W owym czasie przyszedł Jezus z Nazaretu w Galilei i przyjął od Jana chrzest w Jordanie. ¹⁰W chwili gdy wychodził z wody, ujrzał rozwierające się niebo i Ducha jak gołębicę zstępującego na siebie. ¹¹A z nieba odezwał się głos: «Tyś jest mój Syn umiłowany, w Tobie mam upodobanie».

1:9 „przyszedł Jezus z Nazaretu w Galilei” Jezus urodził się w Betlejem w Judei, mieszkał przez kilka lat w Egipcie, a potem osiedlił się w Nazarecie, rodzinnym mieście Józefa i Marii, które było małą, nową osadą Judejczyków na północy. Wczesna służba Jezusa obejmowała ten północny obszar wokół Morza Galilejskiego, co jest wypełnieniem proroctwa z Iz 9:1.

▣ „Jezus (...) przyjął (...) chrzest” Ewangelie różnią się pod względem wczesnej chronologii służby Jezusa w Galilei i Judei. Wydaje się, że była wcześniejsza i późniejsza posługa Jezusa w Judei, ale żeby dostrzec tę wcześniejszą, trzeba zharmonizować chronologie wszystkich czterech Ewangelii (tj. J 2:13-4:3).

To, dlaczego Jezus został ochrzczony, zawsze zastanawiało wierzących, ponieważ chrzest Jana był chrztem nawrócenia. Jezus nie potrzebował przebaczenia, ponieważ był bezgrzeszny (zob. 2 Kor 5:21; Hbr 4:15; 7:26; 1 P 2:22; 1 J 3:5).

Teorie są następujące:

1. że był to dla wierzących wzór do naśladowania
2. było to jego utożsamienie z potrzebą wierzących

3. była to Jego ordynacja i wyposażenie do służby
4. był to symbol Jego odkupieńczego zadania
5. było to Jego zatwierdzenie służby i przesłania Jana Chrzciciela
6. była to prorocza zapowiedź Jego śmierci, pogrzebu i zmartwychwstania (zob. Rz 6:4; Kol 2:12).

Jakakolwiek była tego przyczyna, był to decydujący moment w życiu Jezusa. Chociaż nie oznacza to, że stał się On Mesjaszem w tym momencie – jak głosi wczesna herezja adopcjanizmu (zob. *The Orthodox Corruption of Scripture [Ortodoksyjne przekłamanie Pisma Świętego]*, Bart D. Ehrman, s. 47-118), miał on dla Niego ogromne znaczenie.

1:10

GPNT	„I zaraz”
BP	„I zaraz, gdy”
BW	„I zaraz, kiedy”
BWP	„Właśnie wtedy, kiedy”
PL	„a gdy”

Jest to bardzo częste określenie u Marka, charakterystyczne dla jego Ewangelii. Tutaj słowo *euthus* przetłumaczone zostało jako „zaraz” (zob. Mk 1:10.12.18.20.21.20.28.42; 2:2.8.12; 3:6; 4:5.15.16.17.29; 5:5.29.42; 6:25.27.45. 50.54; 7:35; 8:10; 9:15.20.24; 10:52; 11:3; 14:43.45; 15:1).

To właśnie ten termin nadaje Ewangelii Marka szybkiego tempa wydarzeń i skupienia na działaniach, które miały przemówić do Rzymian. Ta grupa wyrazów występuje u Marka około 47 razy (zob. *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark [Przewodnik tłumacza do Ewangelii Marka]* Roberta Bratchera i Eugene'a Nidy, s. 29)

▣ „**wychodził z wody**” Może to być nawiązanie do Iz 63:11, gdzie pierwotnie słowa te odnosiły się do Morza Czerwonego (tj. nowy eksodus w Jezusie, który niedługo będzie kuszony przez czterdzieści dni, tak jak Izrael przez czterdzieści lat). Wersetem tym nie można jednak dowodzić chrztu przez zanurzenie. W kontekście może wskazywać na wyjście z rzeki, a nie wynurzenie się spod wody.

▣ „**ujrzał**” Może to oznaczać, że tylko Jezus widział i słyszał tę mesjańską afirmację. Gdyby tak było, wpasowałoby się to w powtarzający się u Marka motyw mesjańskiej tajemnicy. Inne Ewangelie odnotowują jednak to wydarzenie podobnie (zob. Mt 3:13-17; Łk 3:21-22).

▣ „**rozwierające się niebo**” Może to być nawiązanie do Iz 63:19. Termin ten oznacza „rozdziierać”, co odnosiło się do metafory rozerwania znajdującego się nad ziemią sklepienia (zob. Rdz 1:6).

▣ „**Ducha jak gołębicę**” Pochodzenie tej metafory może być następujące:

1. Duch unoszący się nad wodami w Rdz 1:2
2. Ptaki, które Noe wypuszczał z arki w Rdz 8:6-12
3. Zastosowanie przez rabinów jako symbol narodu izraelskiego (zob. Ps 68:13; 74:19)
4. Symbol łagodności i pokoju (zob. Mt 10:16)

Jednym z powodów, dla których ja osobiście jestem tak przekonany o słuszności historyczno-gramatycznej metody interpretacji Biblii, skupiającej się na zamyśle autora wyrażonym w kontekście literackim, jest podstępny lub przebiegły sposób, w jaki starożytni (a także współcześni) interpretatorzy manipulują tekstem tak, aby wpasowywał się w ich ustaloną z góry strukturę teologiczną. Sumując wartość numeryczną liter składających się na greckie słowo „gołębica” (*peristera*) otrzymujemy 801, co równe jest wartości numerycznej greckich słów *alfa* (równa 1) i *omega* (równa 800), Duch więc jest równoznaczny z wiecznym Duchem Chrystusa. Jest to bardzo sprytnie rozumowanie, opiera się ono jednak na izogezie, a nie egzegezie!

▣ „**na siebie**” Jest to przyimek *eis* oznaczający „do”. Nie ma to oznaczać, że Jezus nie posiadał jeszcze Ducha Świętego. Był to szczególnie, widoczny znak duchowego wyposażenia dla wyznaczonego Mu mesjańskiego zadania. Może to być też nawiązanie do wypełnionego proroctwa (zob. Iz 63:11).

Marek posługuje się przyimkiem „na” (*eis*), ale Mateusz i Łukasz używają „na” (*epi*). Jest tak dlatego, że Ewangelia Marka, nie zawierająca relacji z narodzin czy nawiedzeń, rozpoczyna służbę Jezusa od chrztu. Ze związku tej korzystały heretyckie ugrupowania, adopcjaniści i gnostycy, aby twierdzić, że Jezus, zwykły

człowiek, został w nadprzyrodzony sposób wyposażony w „Ducha Chrystusa” w tym momencie i od tego czasu potrafił dokonywać cudów. Z tego powodu późniejsi skrybowie zamienili przyimek na „do” (*pros*).

TEMAT SPECJALNY: ADOPCJANIZM (wczesna herezja)

Był to jeden z wczesnych poglądów na związek Jezusa z Bóstwem jako w pełni Bogiem, a jednocześnie w pełni człowiekiem (zob. 1 J 4:1-3). Zasadniczo twierdził on, że Jezus był pod każdym względem normalnym człowiekiem i został „adoptowany” lub „zrodzony” przez Boga w szczególnym sensie przy swoim chrzcie (zob. Mt 3:17; Mk 1:11) lub zmartwychwstaniu (zob. Rz 1:4). Jezus prowadził tak przykładne życie, że w pewnym momencie (chrzest, zmartwychwstanie) Bóg [1] przyjął Go za swojego „syna” (zob. Rz 1:4; Flp 2:9) lub [2] „zrodził” zob. Ps 2:7, cyt. w Hbr 1:5; 5:5 w odniesieniu do Jezusa. Była to herezja funkcjonująca we wczesnym Kościele i w VIII w. n.e. Zamiast Boga stającego się człowiekiem (inkarnacji) pogląd ten odwraca ten porządek, twierząc, że człowiek stał się Bogiem! Zaprzecza on preegzystencji Jezusa (zob. J 1:1-2; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2 Kor 8:9; Flp 2:6-7; Kol 1:17; Hbr 1:3; 10:5-8).

Trudno jest zwerbalizować, w jaki sposób Jezus, Bóg-Syn, preegzystujące bóstwo, został nagrodzony lub wywyższony za swoje przykładne życie. Jeśli był już Bogiem, jak mógł zostać nagrodzony? Jeśli posiadał preegzystentną boską chwałę (tj. J 1:1-2; Flp 2:6), to jak mógł dostąpić większego zaszczytu? Choć trudno to zrozumieć, Bóg Ojciec w jakiś sposób uczcił Jezusa za doskonałe wypełnienie przez Niego woli Ojca.

TEMAT SPECJALNY: GNOSTYCYZM (z greckiego *gnosis*, oznaczającego „wiedzę”, zob. 1 Tm 6:20)

I. Tło I w. n.e.

W świecie rzymskim I w. n.e. był czasem eklektyzmu wschodnich i zachodnich religii. Bogowie panteonów greckich i rzymskich popadli w niełaskę. Dużą popularnością cieszyły się religie misteryjne, ponieważ kładły nacisk na osobistą relację z bóstwem oraz wiedzę tajemną. Powodzenie miała również świecka filozofia grecka, która łączona była z innymi światopoglądami. W ten świat eklektycznej religii wkroczył ekskluzywizm wiary chrześcijańskiej (Jezus jedyną drogą do Boga, zob. J 14:6). Jakikolwiek było dokładne podłoże tej herezji, była ona próbą uwiarygodnienia i uczynienia chrześcijańskiego ekskluzywizmu (tj. J 14:6; 1 J 5:12) intelektualnie akceptowalnym dla szerszej greko-rzymskiej publiki. Możliwe, że myśl gnostycka zapoczątkowana została w krańcowych sektach żydowskich (tj. jeden przykład: sekta znad Morza Martwego). Może to wyjaśniać niektóre żydowskie elementy ksiąg NT odnoszących się do gnostycyzmu.

II. Kilka podstawowych założeń herezji na podstawie dowodów wewnętrznych z 1 Listu Jana:

- A. Zaprzeczanie wcieleniu Jezusa Chrystusa
- B. Zaprzeczanie kluczowej roli Jezusa Chrystusa w zbawieniu
- C. Brak właściwego chrześcijańskiego stylu życia
- D. Nacisk na wiedzę (często tajemną)
- E. Tendencja do ekskluzywizmu i elitaryzmu

III. Początki gnostycyzmu w I w.

- A. Wydaje się, że głównym założeniem początkowego gnostycyzmu z I w. był nacisk na ontologiczny (wieczny) dualizm pomiędzy duchem i materią. Uważano, że duch (najwyższy bóg) jest dobry, a materia nieodłącznie zła. Dychotomia ta przypomina:
  1. przeciwstawienie świata idei i świata fizycznego u Platona
  2. przeciwstawienie świata niebiańskiego i świata ziemskiego
  3. przeciwstawienie świata niewidzialnego i świata widzialnego; gnostycyzm kładł także nadmierny nacisk na znaczenie wiedzy tajemnej (hasła lub tajnych kodów pozwalających duszy przechodzić przez anielskie sfery (*eony*) do najwyższego boga) dla zbawienia.
  4. być może znajdował się pod wpływem zoroastrianizmu.

- B. Istnieją dwie formy początkowego gnostycyzmu, które mogły stanowić tło dla 1 Listu Jana:
  1. Doketyzm, zaprzeczający prawdziwemu człowieczeństwu Jezusa, ponieważ materia jest zła.
  2. Keryntianizm, utożsamiający Chrystusa z jednym z wielu *eonów* lub poziomów anielskich pomiędzy bogiem najwyższym a złą materią. „Duchowy Chrystus” zamieszkał w człowieku Jezusie przy jego chrzcie i opuścił go przed ukrzyżowaniem.
  3. Niektóre z tych grup praktykowały ascetyzm (jeśli ciało tego chce, jest to złe), a inne antynomizm (jeśli ciało tego chce, zrób to).
- C. Nie ma pisemnych dowodów rozwiniętego systemu gnostycyzmu w pierwszym wieku. Pochodzą one dopiero z połowy drugiego wieku (zob. teksty z Nag Hammadi). Więcej informacji na temat gnostycyzmu znaleźć można w następujących źródłach:
  1. Hans Jonas, *The Gnostic Religion [Religia gnostycka]* wydawnictwa Beacon Press
  2. Elaine Pagels, *The Gnostic Gospels [Ewangelie gnostyckie]* wydawnictwa Random House
  3. Andrew Helmbold, *The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible [Teksty gnostyckie z Nag Hammadi a Biblia]*

IV. Herezja dzisiaj

- A. Duch tej herezji jest obecny wśród nas dzisiaj, kiedy ludzie próbują łączyć prawdę chrześcijańską z innymi systemami myślowymi.
- B. Duch tej herezji jest obecny wśród nas dzisiaj, kiedy ludzie podkreślają „poprawną” doktrynę, pomijając osobistą relację i wiarę wyrażającą się w stylu życia.
- C. Duch tej herezji jest obecny wśród nas dzisiaj, kiedy ludzie zamieniają chrześcijaństwo w ekskluzywny intelektualny elitaryzm.
- D. Duch tej herezji jest obecny wśród nas dzisiaj, kiedy religijni ludzie zwracają się ku ascetyzmowi lub antynomizmowi jako najlepszej drodze do znalezienia Bożej przychylności.

1:11 „z nieba odezwał się głos” Rabini nazywali niebiański głos *Bath Kol* (zob. Mk 9:7). Był on metodą potwierdzania Bożej woli pod nieobecność proroka. Dla osób zaznajomionych z rabinicznym judaizmem było to znaczące boskie potwierdzenie.

▣ **„Tyś jest mój Syn umiłowany”** Te dwa tytuły łączą królewski aspekt Mesjasza (Ps 2:7) z opisanym u Izajasza Cierpiącym Sługą (Iz 42:1). W ST określenie „syn” mogło odnosić się do: (1) narodu izraelskiego; (2) króla izraelskiego; lub (3) nadchodzącego Mesjasza-Króla z rodu Dawida. Zob. Temat specjalny w Mk 3:16.

Zauważmy, że w Mk 1:11 występują trzy Osoby Trójcy: Duch, głos z nieba i Syn, na którego zstępuje Duch i do którego przemawia głos.

TEMAT SPECJALNY: TRÓJCA

Przyjrzyjmy się jednoczesnemu działaniu wszystkich trzech Osób Trójcy. Określenie „trójca”, ukute przez Tertuliana, nie pojawia się w Biblii, ale koncepcja ta przenika jej karty.

- A. Ewangelie
  1. Mt 3:16-17; 28:19 (i równoległe fragmenty)
  2. J 14:26
- B. Dzieje Apostolskie – Dz 2:32-33.38-39
- C. Paweł
  1. Rz 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
  2. 1 Kor 2:8-10; 12:4-6
  3. 2 Kor 1:21-22; 13:14
  4. Ga 4:4-6
  5. Ef 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
  6. 1 Tes 1:2-5
  7. 2 Tes 2:13
  8. Tt 3:4-6
- D. Piotr – 1 P 1:2

E. Juda – Jud 1:20-21

Także ST wspomina o pluralizmie Boga.

A. Stosowanie LICZBY MNOGIEJ w odniesieniu do Boga

1. Imię *Elohim* występuje w LICZBIE MNOGIEJ (zob. Temat specjalny: Imiona Boże), ale kiedy odnosi się do Boga, zawsze towarzyszy mu CZASOWNIK w LICZBIE POJEDYNCZEJ
2. „My” w Rdz 1:26-27; 3:22; 11:7

B. „Anioł Pański” był widzialnym przedstawicielem Boga

1. Rdz 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16
2. Wj 3:2.4; 13:21; 14:19
3. Sdz 2:1; 6:22-23; 13:3-22
4. Za 3:1-2

C. Bóg i Jego Duch są oddzielnymi, Rdz 1:1-2; Ps 104:30; Iz 63:9-11; Ez 37:13-14

D. Bóg (JHWH) i Mesjasz (*Adon*) są oddzielnymi, Ps 45:7-8; 110:1; Za 2:8-11; 10:9-12

E. Mesjasz i Duch są oddzielnymi, Za 12:10

F. Wszystkie trzy osoby wymienione są w Iz 48:16; 61:1

Boskość Jezusa i osobowość Ducha sprawiały problemy ściśle monoteistycznym pierwszym wierzącym.

1. Tertulian – podporządkowywał Syna Ojcu
2. Orygenes – podporządkowywał Mu boską istotę Syna i Ducha
3. Ariusz – odmawiał boskości Synowi i Duchowi
4. Monarchianizm – przekonanie o sukcesywnych, chronologicznych przejawach jedyne Boga jako najpierw Ojca, potem Syna, a następnie Ducha

Trójca jest powstałym w toku historii sformułowaniem opartym na materiale biblijnym.

1. Pełna boskość Jezusa, równego Ojcu, została potwierdzona w 325 r. n.e. na soborze nicejskim (zob. J 1:1; Flp 2:6; Tt 2:13)
2. Pełna osobowość i boskość Ducha równego Ojcu i Synowi została potwierdzona w 381 r. n.e. przez synod w Konstantynopolu
3. Doktryna o Trójcy znalazła swój pełny wyraz w dziele Augustyna *De Trinitate*

Bez wątpienia stajemy tu w obliczu tajemnicy. NT potwierdza jednak jedną boską istotę (monoteizm) o trzech wiecznych, osobowych przejawach (Ojciec, Syn i Duch).

▣ „**mój (...) umiłowany**” Wyrażenie to jest albo (1) tytułem Mesjasza, jak w niektórych tłumaczeniach (np. NRSV, NJB, Williams), albo (2) opisową frazą (jak w NASB, NKJV i TEV). W greckim tłumaczeniu ST, Septuagincie, rozumiane byłoby to jako „ulubiony” lub nawet „jedyne” – podobnie jak w J 3:16.

▣ „**w Tobie mam upodobanie**” To opisowe wyrażenie ma swoje paralele w Mt 3:17 i 17:5 (przemienienie). Brakuje go jednak w Mk 9:7 i Łk 9:35.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:12-13

¹²Zaraz też Duch wyprowadził Go na pustynię. ¹³Czterdzieści dni przebył na pustyni, kuszony przez szatana. Żył tam wśród zwierząt, aniołowie zaś usługiwali Mu.

1:12-13 Ta relacja o kuszeniu Jezusa jest bardzo krótka w porównaniu do Mt 4:1-11 i Łk 4:1-13. W tamtych fragmentach cel kuszenia jest jasny: chodzi o to, jak Jezus wykorzysta swoją mesjańską moc do realizacji powierzonego Mu odkupieńczego zadania (zob. James Stewart, *The Life i Teaching of Jesus Christ [Życie i*

nauczanie Jezusa Chrystusa], s. 39-46). Co jednak może oznaczać krótka relacja Marka? Czy możliwe jest, że Piotr postrzegał to wydarzenie jako symbol zwycięstwa Jezusa nad złem (tj. dzięki umocnieniu Ducha), zapowiedź tygodnia Jego męki? Jest to tylko spekulacja. Sam tekst nie udziela wskazówek na ten temat za wyjątkiem umiejscowienia czasowego tego wydarzenia – zaraz po (1) zstąpieniu Ducha na Jezusa i (2) wyrażenia aprobaty dla Niego przez Ojca, ale przed rozpoczęciem publicznej służby. Jest to jedno z trzech wydarzeń wymienionych przed publiczną służbą Jezusa ([1] służba Jana; [2] chrzest Jana; oraz [3] kuszenie przez szatana).

1:12 „Zaraz” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ **„Duch wyprowadził Go na pustynię”** Termin „wyprowadził” to mocne określenie „wyrzucić” (stosowane często do egzorcyzmów, zob. Mk 1:34.39; 3:15.22.23; 6:13; 7:26; 9:18.28.38). Tym, który kusił Syna, był zły, ale został do tego skłoniony przez Ducha (zob. Mt 4:1-11; Łk 4:1-13). Przejście Jezusa przez próbę było wolą Bożą! Chciałbym polecić dwie dobre książki na ten temat: *The Life and Teaching of Jesus [Życie i nauczanie Jezusa]* Jamesa S. Stewarta i *Between God and Satan [Między Bogiem a szatanem]* Helmuta Thielicke.

W ST pustynia była dla Izraela okresem próby, ale także bliskiej wspólnoty. Rabin i nazywali okres wędrówki po pustyni podróżą poślubną JHWH i Izraela. Elias i Jan Chrzciciel dorastali na pustyni. Było to miejsce odosobnienia dla ćwiczenia, medytacji i przygotowania do czynnej służby. Okres ten był kluczowy dla przygotowania Jezusa (zob. Hbr 5:8).

1:13 „Czterdzieści dni” Liczba ta występuje w Biblii zarówno w znaczeniu dosłownym, jak i metaforycznym. Oznacza długi, nieokreślony okres czasu (tj. dłuższy niż cykl księżycowy, ale krótszy od pory roku).

TEMAT SPECJALNY: SYMBOLICZNE LICZBY W BIBLI

- A. Pewne liczby funkcjonowały zarówno jako cyfry, jak i symbole.
1. Jeden – Bóg (np. Pwt 6:4; Ef 4:4-6)
  2. Cztery – cała ziemia (tj. cztery strony świata, cztery wiatry, np. Iz 11:12; Jr 49:36; Dn 7:2; 11:4; Za 2:6; Mt 24:31; Mk 13:27; Ap 7:1)
  3. Sześć – ludzka niedoskonałość (o jeden mniej niż 7, np. Ap 13:18)
  4. Siedem – boska doskonałość (siedem dni stworzenia). Zwróćmy uwagę na symboliczne zastosowania w Apokalipsie:
    - a. siedem świeczników, 1:12.20; 2:1
    - b. siedem gwiazd, 1:16.20; 2:1
    - c. siedem kościołów, 1:20
    - d. siedem Duchów Bożych, 1:4; 3:1; 4:5; 5:6
    - e. siedem lamp, 4:5
    - f. siedem pieczęci, 5:1.5
    - g. siedem rogów i siedmiu oczu, 5:6
    - h. siedmiu aniołów, 8:2.6; 15:1.6.7.8; 16:1; 17:1
    - i. siedem trąb, 8:2.6
    - j. siedem gromów, 10:3.4
    - k. siedem tysięcy, 11:13
    - l. siedem głów, 13:1; 17:3.7.9
    - m. siedem plag, 15:1.6.8; 21:9
    - n. siedem czas, 15:7; 21:9
    - o. siedmiu królów, 17:10
  5. Dziesięć – pełnia
    - a. stosowanie w Ewangeliach
      - (1) Mt 20:24; 25:1.28
      - (2) Mk 10:32
      - (3) Łk 14:31; 15:8; 17:12.17; 19:13.16.17.24.25

- b. stosowanie w Apokalipsie
    - (1) 2:10, dziesięć dni ucisku
    - (2) 12:3; 17:3.7.12.16, dziesięć rogów
    - (3) 13:1, dziesięć diademów
  - c. wielokrotności 10 w Apokalipsie
    - (1) 144 000 = 12 x 12 x 1000, zob. 7:4; 14:1.3
    - (2) 1 000 = 10 x 10 x 10, zob. 20:2.3.6
  - 6. Dwanaście – ludzka organizacja
    - a. dwunastu synów Jakuba (tj. dwanaście pokoleń Izraela, Rdz 35:22; 49:28)
    - b. dwanaście stel, Wj 24:4
    - c. dwanaście kamieni na pectorale arcykapłana, Wj 28:21; 39:14
    - d. dwanaście chlebów na stół w miejscu świętym (symbolizujących Boże zaopatrzenie dla dwunastu pokoleń), Kpł 24:5; Wj 25:30
    - e. dwunastu szpiegów, Pwt 1:23; Joz 3:22; 4:2.3.4.8.9.20
    - f. dwunastu ludzi niosących kamienie, Joz 4:2.3.4.8.9.20
    - f. dwunastu apostołów, Mt 10:1
    - g. stosowanie w Apokalipsie
      - (1) dwanaście tysięcy zapieczętowanych, 7:5-8
      - (2) dwanaście gwiazd, 12:1
      - (3) dwanaście bram, dwunastu aniołów, dwanaście pokoleń, 21:12
      - (4) dwanaście warstw fundamentu, imiona dwunastu apostołów, 21:14
      - (5) Nowe Jeruzalem miało dwanaście tysięcy stadiów długości i szerokości, 21:16
      - (6) dwanaście bram z dwunastu pereł, 21:12
      - (7) drzewo życia z dwunastoma owocami, 22:2
  - 7. Czterdzieści – liczba czasu
    - a. czasami w znaczeniu dosłownym (eksodus i wędrówka po pustyni, np. Wj 16:35); Pwt 2:7; 8:2
    - b. może być dosłowna lub symboliczna
      - (1) potop, Rdz 7:4.17; 8:6
      - (2) Mojżesz na górze Synaj, Wj 24:18; 34:28; Pwt 9:9.11.18.25
      - (3) części życia Mojżesza:
        - (a) czterdzieści lat w Egipcie
        - (b) czterdzieści lat na pustyni
        - (c) czterdzieści lat przewodzenia Izraelowi
      - (4) Jezus pościł przez czterdzieści dni, Mt 4:2; Mk 1:13; Łk 4:2
    - c. Warto sprawdzić (korzystając z konkordancji), ile razy liczba ta pojawia się w Biblii jako określenie czasu.
  - 8. Siedemdziesiąt – okrągła liczba osób
    - a. Izrael, Wj 1:5
    - b. siedemdziesięciu starszych, Wj 24:1.9
    - c. eschatologiczna, Dn 9:2.24
    - d. zespół misyjny, Łk 10:1.17
    - e. przebaczenie (70 x 7), Mt 18:22
- B. Polecane referencje
1. J. J. Davis, *Biblical Numerology [Numerologia biblijna]*
  2. D. Brent Sandy, *Plowshares i Pruning Hooks [Lemiesze i sierpy]*

▣ „kuszony” Jest to czas złożony niedokonany strony biernej związany z niedokonanym czasownikiem „być”. Określenie „kusić” (*peirazō*) łączy się z konotacją „wypróbowywania z zamiarem zniszczenia”. Ze zdań warunkowych klasy pierwszej w Mt 4 (zob. Mk 4:3.6) dowiadujemy się, że kuszenie dotyczyło sposobu używania przez Jezusa Jego mesjańskiej mocy dla realizacji odkupieńczej woli Bożej.

TEMAT SPECJALNY: GRECKIE OKREŚLENIA NA BADANIE I ICH KONOTACJE

Są dwa greckie słowa łączące się z konotacją wystawiania kogoś na próbę w jakimś celu.

1. *Dokimazō, Dokimion, Dokimasia*

Jest to określenie zaczerpnięte z metalurgii, oznaczające badanie prawdziwości czegoś (tj. metaforycznie – kogoś) za pomocą ognia (zob. Temat specjalny: Ogień). Ogień wykrywa prawdziwy metal i spala (tj. oczyszcza) żużel. Ten fizyczny proces posłużył za wymowny idiom dotyczący tego, w jaki sposób Bóg i/lub szatan i/lub ludzie wypróbują innych. Termin ten stosowany jest tylko w pozytywnym sensie badania z myślą o udzieleniu aprobaty (zob. Temat specjalny: Bóg bada Swój lud [ST]).

W NT określenie to jest stosowane w odniesieniu do wypróbowywania:

- a. wołów – Łk 14:19
- b. samych siebie – 1 Kor 11:28
- c. naszej wiary – Jk 1:3
- d. a nawet Boga – Hbr 3:9

Zakładany był pozytywny wynik tych prób (zob. Rz 2:18; 14:22; 16:10; 2 Kor 10:18; 13:3.7; Flp 2:27; 1 P 1:7), termin ten oddaje więc ideę kogoś wypróbowanego i uznanego:

- a. za wartościowego
- b. za dobrego
- c. za prawdziwego
- d. za szanowanego

2. *Peirazō, Peirasmus*

Termin ten często zawiera konotację badania w celu znalezienia wad lub odrzucenia. Został on użyty w związku z kuszeniem Jezusa na pustyni.

- a. Wyraża próbę uwięzienia Jezusa (zob. Mt 4:1; 16:1; 19:3; 22:18.35; Mk 1:13; Łk 4:2; Hbr 2:18).
- b. Słowo to (*peirazōn*) użyte jest jako tytuł szatana w Mt 4:3; 1 Tes 3:5 (tj. „kusiciel”).
- c. Występowanie
  - (1) Używał go Jezus ostrzegając ludzi, aby nie wystawiali Boga na próbę (zob. Mt 4:7; Łk 4:12 [ani też Chrystusa – zob. 1 Kor 10:9]).
  - (2) Oznacza także próbę zrobienia czegoś, która skończyła się niepowodzeniem (zob. Hbr 11:29)
  - (3) Używane jest także w związku z kuszeniem i próbami, przez które przechodzą wierzący (zob. 1 Kor 7:5; 10:9.13; Ga 6:1; 1 Tes 3:5; Hbr 2:18; Jk 1:2.13.14; 1 P 4:12; 2 P 2:9).

▣ „przez szatana” Biblia wielokrotnie potwierdza istnienie osobowej, nadprzyrodzonej siły zła.

TEMAT SPECJALNY: SZATAN

Jest to bardzo trudna kwestia – z kilku powodów.

1. ST nie zawiera objawienia arcywroga dobra, tylko sługi JHWH (zob. A. B. Davidson, *A Theology of the OT [Teologia ST]*, s. 300-306), który proponuje rodzajowi ludzkiemu alternatywę i oskarża ludzi o nieprawość. W ST jest tylko jeden Bóg, jedna władza i jedna przyczyna – JHWH (zob. Iz 45:7; Am 3:6).
2. Koncepcja osobowego arcywroga Boga rozwinęła się w międzybiblijnej (niekanonicznej) literaturze pod wpływem dualistycznych religii perskich (zoroastryzmu). To z kolei miało ogromny wpływ na judaizm rabiniczny i na wspólnotę esseńską (tj. zwoje znad Morza Martwego).
3. NT rozwija tematy pojawiające się w ST w zaskakująco surowych, ale wybiórczych kategoriach. Jeśli podejmiemy do rozważań na temat zła z perspektywy teologii biblijnej (studiując i tworząc zarysy

każdej księgi lub autora lub rodzaju literackiego z osobna), ukazał nam się bardzo odmienne spojrzenia na zło.

Jeśli jednak podejmiemy do rozważań na temat zła w ujęciu niebiblijnym lub pozabiblijnym, przyglądając się religiom świata lub religiom Wschodu, okaże się, że wiele nowości wprowadzonych przez NT pojawia się wcześniej w perskim dualizmie i grecko-rzymskim spirytyzmie.

Jeżeli ktoś (tak jak ja!) zakłada boski autorytet Pisma Świętego, objawienie NT postrzegać należy jako progresywne. Chrześcijanie muszą strzec się dalszego wyjaśniania tej koncepcji za pomocą folkloru żydowskiego lub literatury angielskiej (tj. Dante, Milton). Ten obszar objawienia bez wątpienia wiąże się z pewną tajemnicą i niejednoznacznością. Bóg postanowił nie objawiać nam wszystkich aspektów zła, jego pochodzenia, rozwoju i przeznaczenia – ukazał jednak jego przegraną!

W ST słowo „szatan” (BDB 966, KB 1317) lub „oskarżyciel” wydaje się odnosić do trzech osobnych grup:

1. Ludzcy oskarżyciele (zob. 1 Sm 29:4; 2 Sm 19:22; 1 Krl 11:14.23.25; Ps 109:6)
2. Anielscy oskarżyciele (zob. Lb 22:22-23; Hi 1-2; Za 3:1)
3. Demoniczni oskarżyciele (zob. 1 Krn 21:1; 1 Krl 22:21; Za 13:2)

Dopiero w późniejszym okresie międzytestamentalnym węża z Rdz 3 zaczęto utożsamiać z szatanem (zob. *Księga Mądrości* 2:23-24; 2 *Henocha* 31:3), a wśród rabinów możliwość ta została uwzględniona jeszcze później (zob. *Sot* 9b i *Sanh.* 29a). „Synowie Boży” z Rdz 6 stają się aniołami w 1 *Henocha* 54:6. Wspominam o tym nie po to, aby potwierdzić teologiczną ścisłość takich poglądów, tylko aby ukazać ich rozwój. W NT te działania ze ST przypisywane są anielskiemu, osobowemu złu (zob. 2 Kor 11:3; Ap 12:9).

W zależności od przyjętego punktu widzenia trudno lub wręcz nie sposób określić pochodzenia osobowego zła na podstawie ST. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest silny monoteizm Izraela (zob. 1 Krl 22:20-22; Koh 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Wszelka sprawczość (zob. Iz 45:7; Am 3:6) przypisywana była JHWH w celu ukazania Jego wyjątkowości i nadrzędności (zob. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21-22).

Potencjalne źródła informacji to: (1) Hi 1-2, gdzie szatan jest jednym z „synów Bożych” (tj. aniołów) lub (2) Iz 14 i Ez 28, gdzie posłużono się pysznymi bliskowschodnimi królami (królem Babilonu i królem Tyru) jako ilustracją pychy szatana (zob. 1 Tm 3:6). Mam mieszane uczucia co do tego podejścia. Ezechiel posługuje się metaforami z ogrodu Eden nie tylko przedstawiając króla Tyru jako szatana (zob. Ez 28:12-16), ale także króla Egiptu jako drzewo poznania dobra i zła (Ez 31). Jednak Iz 14, szczególnie wersety 12-14, wydają się opisywać anielski bunt wynikający z pychy. Gdyby Bóg chciał objawić nam konkretną naturę i pochodzenie szatana, jest to bardzo pośredni sposób i miejsce, żeby to uczynić. Musimy wystrzegać się występującego w teologii systematycznej trendu wyodrębniania małych, niejednoznacznych części różnych Testamentów, autorów, ksiązek i rodzajów literackich oraz łączenia ich jako elementów jednej boskiej układanki.

Zgadzam się ze słowami Alfreda Edersheima zawartymi w książce *The Life i Times of Jesus the Messiah* [*Życie i czasy Jezusa Mesjasza*], tom 2, dodatki XIII [s. 748-763] i XVI [s. 770-776]), w której twierdzi, że perski dualizm wywarł zbyt duży wpływ na judaizm rabiniczny oraz spekulacje na temat demonów. Rabinie nie są dobrym źródłem prawdy w tej dziedzinie. Jezus radykalnie odbiega od nauk Synagogi. Uważam, że koncepcja archanioła będącego wrogiem JHWH bazuje na dwóch najwyższych bogach irańskiego dualizmu – *Arymanie* i *Ormazdzie*, na podstawie których rabinie opracowali biblijny dualizm JHWH i szatana.

Objawienie NT bez wątpienia jest progresywne, jeżeli chodzi o uosobienie zła, nie jest ono jednak tak rozwinięte, jak twierdzą rabinie. Dobrym przykładem tej różnicy jest „walka na niebie”. Upadek szatana jest logiczną koniecznością, nie zostały jednak podane szczegóły. Nawet to, co zostało objawione, ukazane jest za zasłoną apokaliptycznego gatunku literackiego (zob. Ap 12:4.7.12-13). Chociaż szatan jest pokonany i

wygnany na ziemię, nadal funkcjonuje jako sługa JHWH (zob. Mt 4:1; Łk 22:31-32; 1 Kor 5:5; 1 Tm 1:20).

Musimy powściągnąć swoją ciekawość w tej dziedzinie. Istnieje osobowa siła pokusy i zła, ale nadal jest tylko jeden Bóg, a my pozostajemy odpowiedzialni za swoje wybory. Trwa walka duchowa – zarówno przed, jak i po zbawieniu. Zwycięstwo może zostać zapoczątkowane i trwać jedynie w Trójjedynym Bogu i przez Niego. Zło zostało pokonane i zostanie usunięte (zob. Ap 20:10)!

▣ „zwierząt” Prawdopodobnie jest to po prostu odniesienie do niezamieszkanego terenu. Jednak ponieważ dzikie zwierzęta wykorzystywane są jako metafory lub nazwy demonów w ST (zob. NEB), może chodzić także o miejsce aktywności demonów (zob. Ps 22:13-14,17,22; Iz 13:21-22; 34:11-15).

Zwierzęta mogły być też kontynuacją nawiązania do nowego eksodusu, nowej ery przywróconej wspólnoty pomiędzy rodzajem ludzkim a zwierzętami (zob. Iz 11:6-9; 65:25; Oz 2:20). Biblia często opisuje nową erę jako przywrócenie ogrodu Eden (zob. Rdz 2; Ap 21-22). Pierwotny obraz Boży w człowieku (zob. Rdz 1:26-27) zostaje odnowiony poprzez ofiarną śmierć Jezusa. Pełna wspólnota, która istniała przed upadkiem (zob. Rdz 3), staje się znowu możliwa.

▣ „aniołowie zaś usługiwali Mu” Jest to czas niedokonany, oznaczający (1) ciągłą czynność w przeszłości lub (2) rozpoczęcie czynności w przeszłości. Aniołowie tak samo usługiwali (1) Eliaszowi na pustyni (tj. Zaopatrzając w jedzenie, zob. 1 Krl 18:7-8), co może wskazywać na Jezusa jako na nowy proroczy głos (zob. Pwt 18:18-22) i (2) Izraelowi na pustyni, a więc także Jezusowi na pustyni. Mogło to wskazywać na Jezusa jako nowego Mojżesza, paralelnego do jego chrztu i próby (zob. 1 Kor 10:1-13).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:14-15

¹⁴Gdy Jan został uwięziony, Jezus przyszedł do Galilei i głosił Ewangelię Bożą. Mówił: ¹⁵«Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże. Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię!»

1:14-15 Te dwa wersety stanowią swoiste skrócone sprawozdanie. Marek często posługuje się tą techniką (zob. Mk 1:14-15,21-22,39; 2:13; 3:7b-9; 6:7,12-13). Skróty te przekazują kilka prawd teologicznych:

1. Jezus był popularny i wiele osób przychodziło słuchać Jego nauki i tego, co głosił
2. Jezus był potężny – wyrzucał demony i uzdrawiał ludzi
3. Przekazywał swoją moc uczniom (tj. wyprawy misyjne Dwunastu i siedemdziesięciu dwóch)
4. Celem poselstwa Jezusa było nawrócenie i wiara

1:14 „Jan został uwięziony” Jan znalazł się w więzieniu (tj. *paradidōmi*, występujące u Marka dwadzieścia razy w znaczeniu „wydany władzom”) za sprawą Heroda Antypasa, ponieważ publicznie potępiał małżeństwo Heroda z byłą żoną jego brata (zob. Mk 6:16-17).

TEMAT SPECJALNY: RODZINA HERODA WIELKIEGO

A. Herod Wielki

1. Król Judei (37-4 r. p.n.e.), Idumejczyk (z Edomu), który dzięki manewrom politycznym i wsparciu Marka Antoniusza został wyznaczony władcą dużej części Palestyny (Kanaanu) przez rzymski Senat w 40 r. p.n.e.
2. Wspomina o nim Mt 2:1-19 i Łk 1:5
3. Jego synowie
  - a. Herod Filip I, syn Mariamme II, córki Szymona
    - (1) mąż Herodiady (4 r. p.n.e. – 34 r. n.e.)
    - (2) wymieniony w Mt 14:3; Mk 6:17
  - b. Herod Filip II (syn Kleopatry)
    - (1) tetrarcha obszaru na północ i wschód od Morza Galilejskiego (4 r. p.n.e. – 34 r. n.e.)

- (2) wymieniony w Łk 3:1
- c. Herod Antypas
  - (1) tetrarcha Galilei i Perei (4 r. p.n.e. – 39 r. n.e.)
  - (2) wymieniony w Mt 14:1-12; Mk 6:14.29; Łk 3:1.19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12.15; Dz 4:27; 13:1
- d. Herod Archelaos, etnarcha
  - (1) władca Judei, Samarii i Idumei (4 r. p.n.e. – 6 r. n.e.)
  - (2) wymienia go Mt 2:22
- e. Arystobul (syn Mariamme I)
  - (1) wymieniany jako ojciec Heroda Agryppy I, który był
    - (a) królem Judei (37-44 r. n.e.)
    - (b) wzmiankowany w Dz 12:1-24; 23:35
      - (i) jego synem był Herod Agryppa II
        - tetrarcha obszaru północnego (50-70 r. n.e.)
      - (ii) jego córką była Berenika
        - towarzyszyła swojemu bratu
        - wymieniona w Dz 25:13-26:32
      - (iii) jego córką była Druzylla
        - żona Feliksa
        - wymieniona w Dz 24:24

B. Biblijne wzmianki o Herodach

1. Tetrarcha Herod, wzmiankowany w Mt 14:1ff.; Łk 3:1; 9:7; 13:31 i 23:7, był synem Heroda Wielkiego. Po śmierci Heroda Wielkiego jego królestwo zostało podzielone pomiędzy kilku jego synów. Termin „tetrarcha” oznaczał „władcę czwartej części”. Ten Herod znany był jako Herod Antypas, co jest skróconą formą imienia Antypater. Rządził on Galileją i Perea. Oznacza to, że duża część służby Jezusa odbywała się na terenie tego idumejskiego władcy z drugiego pokolenia.
2. Herodiada była córką brata Heroda Antypasa, Arystobula. Była ona wcześniej żoną Filipa, przyrodniego brata Heroda Antypasa. Nie był to tetrarcha Filip władający obszarem na północ od Galilei, tylko inny brat Filip, który mieszkał w Rzymie. Herodiada miała z Filipem jedną córkę. Kiedy Herod Antypas odwiedził Rzym, poznał i został uwiedziony przez Herodiadę, która dążyła do awansu politycznego. Herod Antypas rozwiódł się więc ze swoją żoną, która była nabatejską księżniczką, a Herodiada rozwiodła się z Filipem, żeby wyjść za Heroda Antypasa. Herodiada była także siostrą Heroda Agryppy I (zob. Dz 12).
3. Imię córki Herodiady, Salome, poznajemy ze *Starożytności żydowskich* (8:5:4) Józefa Flawiusza. Miała wtedy od dwunastu do siedemnastu lat. W oczywisty sposób była kontrolowana i manipulowana przez swoją matkę. Później poślubiła tetrarchę Filipa, ale wkrótce została wdową.
4. Około dziesięciu lat po ścięciu Jana Chrzciciela Herod Antypas udał się do Rzymu za namową swojej żony, Herodiady, aby ubiegać się o tytuł króla, ponieważ Agryppa I, jej brat, otrzymał ten tytuł. Jednak Agryppa I napisał do Rzymu, oskarżając Antypasa o konszachty z Partami, znienawidzonymi wrogami Rzymu z żyznego Półksiężycy (Mezopotamii). Cesarz widocznie uwierzył Agryppie I i Herod Antypas wraz ze swoją żoną Herodiadą zostali wygnani do Hiszpanii.
5. Zapamiętanie różnych Herodów przedstawionych na kartach Nowego Testamentu można sobie ułatwić następująco: Herod Wielki pozabijał dzieci w Betlejem, Herod Antypas zabił Jana Chrzciciela, Herod Agryppa I zabił apostoła Jakuba, a Herod Agryppa II wysłuchał obrony Pawła odnotowanej w *Dziejach Apostolskich*.

C. Więcej informacji o rodzinie Heroda Wielkiego znaleźć można posługując się indeksem *Starożytności żydowskich* Józefa Flawiusza.

▣ „**Jezus przyszedł do Galilei**” Ewangelia sytuuje służbę Jezusa w Galilei, Judei, Galilei i Judei. Jezus opuścił południową Palestynę, kiedy aresztowano Jana (zob. Mt 4:12; Łk 4:14-15; J 1:43). Jego służba w przeważająco pogańskiej północnej części Palestyny była wypełnieniem proroctwa z Iz 9. Nikt nie spodziewał się, że coś duchowo istotnego mogłoby wydarzyć się w tym regionie, odległym od Świątyni (zob. J 1:46) i pierwszym, który został pokonany i zabrany na wygnanie przez władze Mezopotamii (tj. Asyrię i neo-Babilon).

▣ „**głosił Ewangelię Bożą**” To zastosowanie terminu „ewangelia” należy opatrzyć komentarzem. Z początku przesłanie Jezusa było podobne do tego, co głosił Jan Chrzciciel. Pełna ewangelia Jezusa zaistnieć mogła dopiero po Jego życiu, śmierci, pogrzebie, zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu. Werset 15 podaje treść wczesnego poselstwa Jezusa. To, co głosił Jan Chrzciciel, było osobiście ucieleśnione w Jezusie z Nazaretu (zob. J 14:6).

1:15 „Czas się wypełnił” Frazę tę wprowadza *hoti*, co zazwyczaj oznacza cytat i często występuje u Marka. Odzwierciedla to słowa Jezusa zapamiętane przez Piotra. Jest to tryb orzekający czasu dokonanego strony biernej, co ma znaczenie prorocze/mesjańskie (zob. Ef 1:10; Ga 4:4; 1 Tm 2:6; Tt 1:3). Strona bierna odzwierciedla Boże działanie w czasie i historii i Jego władzę nad nimi.

▣ „**królestwo Boże**” Odnosi się to do Bożych rządów. Jest to zarówno teraźniejsza rzeczywistość, jak i przyszłe spełnienie. W Ewangelii Mateusza opisywane jest ono zazwyczaj jako „królestwo niebieskie”. Wyrażenia te są równoznaczne (por. Mt 13:11 z Mk 4:11 i Łk 8:10). Królestwo nadeszło, kiedy Jezus się narodził. Jest opisane i ucieleśnione w Jego życiu i nauczaniu. Zostanie wypełnione wraz z Jego powrotem. Stanowiło przedmiot kazań i przypowieści Jezusa oraz centralny temat Jego przesłania.

TEMAT SPECJALNY: KRÓLESTWO BOŻE

W ST o JHWH myślano jako o Królu Izraela (por. 1 Sm 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Iz 43:15; 44:6), a o Mesjaszu jako o idealnym królu (por. Ps 2:6; Iz 9:6-7; 11:1-5). Wraz z narodzeniem Jezusa w Betlejem (6-4 r. p.n.e.) królestwo Boże wdarło się w ludzką historię z nową mocą i odkupieniem („Nowe Przymierze”, por. Jr 31:31-34; Ez 36:27-36).

1. Jan Chrzciciel ogłaszał bliskość Królestwa (zob. Mt 3:2; Mk 1:15).
2. Jezus jasno nauczał, że Królestwo jest obecne w Nim samym i Jego nauczaniu (zob. Mt 4:17.23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Mk 12:34; Łk 10:9.11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Jest ono jednak także umiejscowione w przyszłości (zob. Mt 16:28; 24:14.26.29; Mk 9:1; Łk 21.31; 22:16.18).

W synoptycznych paralelach w Ewangelii Marka i Łukasza znajdujemy frazę „królestwo Boże”. Ten częsty temat nauczania Jezusa wiązał się z teraźniejszymi rządami Bożymi w ludzkich sercach, które pewnego dnia zostaną dopełnione na całej ziemi. Odzwierciedla to modlitwa Jezusa w Mt 6:10. W Ewangelii Mateusza, adresowanej do Żydów, częściej pojawia się wyrażenie nie używające imienia Boga (tj. królestwo niebios), podczas gdy Marek i Łukasz, którzy pisali do pogan, używali zwykłego określenia zawierającego imię bóstwa.

W Ewangeliach synoptycznych fraza ta ma kluczowe znaczenie. Pierwsze kazania Jezusa i większość Jego przypowieści związana jest z tym tematem. Odnosi się on do rządów Boga w ludzkich sercach w obecnej chwili! Zaskakujące jest, że Jan używa tej frazy tylko dwukrotnie (i ani razu w przypowieściach Jezusa). Dla Jana kluczową metaforą jest „życie wieczne”.

Napięcie związane z tą frazą spowodowane jest dwoma przyjściami Chrystusa. ST skupiał się wyłącznie na jednym przyjściu Mesjasza Bożego – militarnym, chwalebny i połączonym z sądem – ale NT pokazuje, że przyszedł On najpierw jako Cierpiący Sługa z Iz 53 i pokorny król z Za 9:9. Dwie żydowskie ery – epoka niegodziwości i nowa era sprawiedliwości, nakładają się na siebie. Jezus rządzi w sercach wierzących teraz, ale pewnego dnia będzie panował nad całym stworzeniem. Przyjdzie w sposób przepowiedziany w ST! Wierzący żyją we wpisanym w królestwo Boże napięciu pomiędzy „już” a „jeszcze nie” (zob. Gordon Fee i Douglas Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 131-134).

GPNT	„zbliżyło się”
BP	„zbliża się”
BW, BWP	„przybliżyło się”
PL	„nadeszło”

Jest to tryb orzekający czasu dokonanego strony czynnej, co wskazuje na to, że królestwo Boże było rzeczywistością zarówno przeszłą (zob. Mk 1:1-3), jak i aktualną (zob. Mt 12:28; Łk 11:20; 17:21). Fraza „czas się wypełnił” jest paralelna do tego wyrażenia i podkreśla realność tego, że Boże prorocze słowo staje się właśnie wydarzeniem historycznym. „Nowa era sprawiedliwości” została zainaugurowana wraz z narodzinami Jezusa, ale nie była w pełni poznana aż do wydarzeń tygodnia Męki ani w pełni w mocy aż do Pięćdziesiątnicy.

Chociaż Królestwo rzeczywiście nadeszło, są też tekst NT wskazujące na to, że jego zupełne objawienie nastąpi w przyszłości (zob. Mk 9:1; 14:25; Mt 26:29; Łk 22:18; Dz 1:11; 1 Tes 4:13-18). To, co zrobimy z Chrystusem teraz, decyduje o naszej eschatologicznej nadziei (zob. Mk 8:38).

▣ „Nawracajcie się” Zob. Temat specjalny dot. nawrócenia w Mk 1:4.

▣ „i wiercie w Ewangelię” Jest to paralela Mt 4:17 i Łk 4:14-15, gdzie jednak nie ma podobnego podsumowania.

TEMAT SPECJALNY: WIARA, WIERZYĆ, ZAUFANIE (*PISTIS* [RZECZOWNIK], *PISTEUŌ* [CZASOWNIK], *PISTOS* [PRZYMIOTNIK])

- A. Jest to niezwykle istotny termin w Biblii (zob. Hbr 11:1.6). Stanowi ona temat wczesnych nauk Jezusa (zob. Mk 1:15). Nowe Przymierze stawia przynajmniej dwa nowe wymagania: nawrócenie i wiarę (Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21).
- B. Etymologia:
1. Termin „wiara” w ST oznaczał lojalność, wierność lub wiarygodność i opisywał naturę Boga, a nie naszą.
  2. Pochodzi od hebrajskiego słowa (*emun, emunah*, BDB 53, np. Ha 2:4), które oznaczało „być pewnym lub stałym”. Zbawcza wiara polega na:
    - a. przyjęciu osoby (tj. osobistym zaufaniu, wierze, zob. E. 1. poniżej)
    - b. wierze w prawdy na temat tej osoby (tj. Pismu, zob. E. 5. poniżej)
    - c. postępowaniu w taki sposób, jak ona (tj. podobieństwie do Chrystusa)
- C. Jak było ono stosowane w ST:
- Należy podkreślić, że Abraham nie wierzył w przyszłego Mesjasza, ale w Bożą obietnicę, że będzie miał dziecko i potomków (zob. Rdz 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14; Rz 4:1-5). Odpowiedzią Abrahama na tę obietnicę było zaufanie Bogu. Miał on wątpliwości i problemy związane z tą obietnicą, która została spełniona po trzynastu latach. Jednak niedoskonała wiara Abrahama została przyjęta przez Boga. Bóg chce współdziałać z pełnymi wad ludźmi, którzy odpowiadają wiarą na Jego wezwanie i obietnice, nawet jeśli wiara ta jest rozmiaru ziarnka gorczycy (zob. Mt 17:20) lub pomieszana z wątpliwościami (zob. Mk 9:22-24).
- D. Jak było ono stosowane w NT:
- Termin „wierzyć” pochodzi od greckiego CZASOWNIKA *pisteuō* lub RZECZOWNIKA *pistis*, tłumaczonych jako „wierzyć”, „wiara” lub „zaufanie”. Dla przykładu RZECZOWNIK pochodzący od tego słowa nie występuje w Ewangelii Jana, a CZASOWNIK jest często używany. W J 2:23-25 występuje wątpliwość co do tego, czy tłumy były prawdziwie oddane Jezusowi z Nazaretu jako Mesjaszowi. Innymi przykładami tego płytkiego użycia terminu „wierzyć” są J 8:31-59 i Dz 8:13.18-24. Prawdziwa biblijna wiara to coś więcej niż tylko początkowa reakcja. Musi po niej nastąpić proces uczniostwa

(zob. Mt 13:20-22.31-32; 28:19-20).

E. Użycie z PRZYIMKAMI:

1. *eis* znaczy „w”. Ta szczególna konstrukcja podkreśla pokładanie zaufania/wiary wierzących w Jezusa:
  - a. w Jego imię (1:12; 2:23; 3:18; 1 J 5:13)
  - b. w Niego (J 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 12:37.42; Mt 18:6; Dz 10:43; Flp 1:29; 1 P 1:8)
  - c. we Mnie (6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
  - d. w Syna (3:36; 9:35; 1 J 5:10)
  - e. w Jezusa (12:11; Dz 19:4; Ga 2:16)
  - f. w Światłość (12:36)
  - g. w Boga (14:1)
2. *ev* oznacza „w” – np. w 3:15; Mk 1:15; Dz 5:14
3. *epi* znaczy „w” lub „weń” – np. w Mt 27:42; Dz 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Rz 4:5.24; 9:33; 10:11; 1 Tm 1:16; 1 P 2:6
4. użycie w DATIVUSIE bez PRZYIMKA – np. w 4:50; Ga 3:6; Dz 18:8; 27:25; 1 J 3:23; 5:10
5. *hoti*, co znaczy „wierzyć, że”; wyraża, w co mamy wierzyć:
  - a. że Jezus jest Świętym Boga (6:69)
  - b. że Jezus jest „Ja Jestem” (8:24)
  - c. że Jezus jest w Ojcu i Ojciec jest w Nim (10:38)
  - d. że Jezus jest Mesjaszem (11:27; 20:31)
  - e. że Jezus jest Synem Boga (11:27; 20:31)
  - f. że Jezus został posłany przez Ojca (11:42; 17:8.21)
  - g. że Jezus jest jedno z Ojcem (14:10-11)
  - h. że Jezus wyszedł od Ojca (16:27.30)
  - i. że Jezus identyfikuje się ze związanym z przymierzem imieniem Ojca, „Ja Jestem” (8:24; 13:19)
  - j. że będziemy z Nim żyć (Rz 6:8)
  - k. że Jezus umarł i zmartwychwstał (1 Tes 4:14)

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:16-20

¹⁶Przechodząc obok Jeziora Galilejskiego, ujrzał Szymona i brata Szymonowego, Andrzeja, jak zarzucali sieć w jezioro; byli bowiem rybakami. ¹⁷Jezus rzekł do nich: «Pójdźcie za Mną, a sprawię, że się staniecie rybakami ludzi». ¹⁸I natychmiast zostawili sieci i poszli za Nim. ¹⁹Idąc dalej, ujrzał Jakuba, syna Zebedeusza, i brata jego Jana, którzy też byli w łodzi i naprawiali sieci. ²⁰Zaraz ich powołał, a oni zostawili ojca swego, Zebedeusza, razem z najemnikami w łodzi i poszli za Nim.

1:16 „Jeziora Galilejskiego” Jezioro to ma w Biblii kilka nazw:

1. jezioro lub morze Kinneret (zob. Lb 34:11; Joz 12:3; 13:27)
2. jezioro Genezaret (zob. Łk 5:1)
3. Jezioro Tyberiadzkie (zob. J 6:1; 21:1)
4. Jezioro Galilejskie (najpowszechniejsza nazwa, zob. Mk 1:16; 7:31; Mt 4:18; 15:29; J 6:1)

▣ **„Szymona i (...) Andrzeja, jak zarzucali sieć”** Zauważmy, że Piotr jest pierwszym oficjalnie wymienionym uczniem Jezusa w Ewangelii Marka, podczas gdy w J 1:35-42 był to Andrzej. Jezioro Galilejskie zaopatrywało w ryby całą Palestynę. Sieć odnosi się do ręcznych sieci o wymiarze około 3 x 4,5 m. Ryby były podstawowym składnikiem żydowskiej diety.

1:17 „Pójdźcie za Mną” Jest to przysłówek pełniący funkcję aorystu trybu rozkazującego. Nie mogło to być pierwsze spotkanie Jezusa z tymi rybakami (zob. J 1:35ff). Jest to ich powołanie na oficjalnych, stałych uczniów rabbiego (zob. Mk 1:17 i 20).

▣ „sprawię, że się staniecie rybakami ludzi” Jest to gra słów z ich zawodem. W ST łowienie ryb było często metaforą sądu (zob. Jr 16:16. Ez 29:4-5; 38:4; Am 4:2; Ha 1:14-17). Tutaj jest metaforą zbawienia.

1:18 Powtarza to Mt 4:18-22, podczas gdy Łk 5:1-11 podaje nieco inną relację.

1:19-20 „łodzi” Były to duże łodzie rybackie. Jakub i Jan, synowie Zebedeusza, byli zamożnymi rybakami należącymi do klasy średniej (tj. mieli najemnych sług). Wydaje się, że Jan miał kontrakty handlowe na regularną sprzedaż ryb rodzinom kapłańskim w Jerozolimie (tj. Jan był im znany, zob. J 18:15-16).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:21-28

²¹Przyszli do Kafarnaum. Zaraz w szabat wszedł do synagogi i nauczał. ²²Zdumiewali się Jego nauką: uczył ich bowiem jak ten, który ma władzę, a nie jak uczeni w Piśmie. ²³Był właśnie w synagodze człowiek opętany przez ducha nieczystego. Zaczął on wołać: ²⁴«Czego chcesz od nas, Jezusie Nazarejczyku? Przyszedłeś nas zgubić. Wiem, kto jesteś: Święty Boży». ²⁵Lecz Jezus rozkazał mu surowo: «Milcz i wyjdź z niego!». ²⁶Wtedy duch nieczysty zaczął go targać i z głośnym krzykiem wyszedł z niego. ²⁷A wszyscy się zdumieli, tak że jeden drugiego pytał: «Co to jest? Nowa jakaś nauka z mocą. Nawet duchom nieczystym rozkazuje i są Mu posłuszne». ²⁸I wnet rozeszła się wieść o Nim wszędzie po całej okolicznej krainie galilejskiej.

1:21 „Kafarnaum” Z powodu niewiary Nazaretu (zob. Łk 4:16-30) oraz dla wypełnienia prorocтва (zob. Mt 4:13-16) Jezus uczynił Kafarnaum swoją główną kwaterą (zob. Mk 2:1). Służba w tym mieście (zob. Mk 1:21-3:6) przedstawia typową działalność Jezusa. Wydarzenia te jasno ukazują Jego władzę, moc i mesjańskość. Dają nam wgląd w codzienne życie i działalność Jezusa w całym tym okresie publicznej służby.

▣ „Zaraz” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ „szabat” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: SZABAT

Określenie to pochodzi od hebrajskiego słowa (BDB 992, KB 1409) oznaczającego „odpoczynek” lub „zaprzestanie”. Wiąże się ono z siódmym dniem stworzenia (zob. J H. Walton, *The Lost World of Genesis One [Utracony świat pierwszego rozdziału Księgi Rodzaju]*), w którym Bóg zaprzestał swojej pracy po dokończeniu początkowego stworzenia i odpoczął (zob. Rdz 2:1-3). Bóg nie odpoczął dlatego, że był zmęczony, tylko dlatego, że (1) stworzenie było dokończony i dobre (zob. Rdz 1:31) i (2) po to, aby ustanowić dla ludzkości regularny wzorzec kultu i odpoczynku. Przeznaczenie tego dnia na kult ma swój początek w Rdz 2:2-3, kiedy JHWH ustanawia swój odpoczynek wzorcem dla zwierząt (Zob. Wj 23:12) i ludzkości (ludzie potrzebują regularnego harmonogramu pracy, odpoczynku i kultu). Szabat rozpoczyna się tak samo, jak pozostałe dni opisane w Rdz 1 – o zmroku. Dlatego oficjalny czas jego trwania rozciąga się od zmroku w piątek do zmroku w sobotę. Wszystkie szczegóły obchodzenia szabatu podane są w Księdze Wyjścia (szczeg. rozdziały 16, 20, 31 i 35) oraz Kapłańskiej (szczeg. rozdziały 23-26). Pierwszym szczegółowym obchodzeniem tego dnia było powstrzymanie się od zbierania manny w Wj 16:25-26. Później szabat staje się częścią „Dziesięciu Słów” (zob. Wj 20:8-11; Pwt 5:12-15). Jest to jeden z przykładów nieznacznych różnic pomiędzy Dziesięcioma Przykazaniami w Wj 20 a tymi w Pwt 5. Księga Powtórzonego Prawa przygotowuje Izraela do osiadłego życia rolniczego w Kanaanie.

Faryzeusze wzięli te rozporządzenia i dokonali ich interpretacji w swoich dyskusjach ustnych (tj. Tradycja Ustna), ustalając wiele zasad. Jezus często dokonywał cudów, celowo naruszając ich drobiazgowo przepisy, żeby wejść z nimi w dialog teologiczny (tj. Mt 12). Nie odrzucał On szabatu, tylko ich obłudny legalizm i brak miłości (zob. Mk 2:27-28).

Wczesny Kościół sprawował kult zarówno w szabat, jak i pierwszy dzień tygodnia (tj. niedzielę, dzień zmartwychwstania, zob. J 20:1.19; Dz 20:7; 1 Kor 16:2). Synagoga odpowiedziała na rosnący ruch

chrześcijański żądaniem, aby jej członkowie odrzucili Jezusa jako Mesjasza (tj. Osiemnaście Błogosławieństw). Wtedy (rok 70 n.e.) chrześcijanie zaczęli spotykać się tylko w niedziele.

▣ „synagogi” Określenie to pochodzi od złożonego słowa oznaczającego dosłownie „zejść się”. Jezus miał w zwyczaju regularnie uczestniczyć w zgromadzeniach. Synagoga rozwinęła się w Mezopotamii w czasie niewoli babilońskiej. Było to miejsce kultu, kształcenia i zachowywania kultury. Była ona lokalnym wyrazem wiary Żydów, podobnie jak świątynia była jej narodowym wyrazem. W każdym mieście zamieszkanym przez przynajmniej dziesięciu żydowskich mężczyzn znajdowała się przynajmniej jedna synagoga.

▣ „nauczał” Zwyczajem było, aby ktoś ze zgromadzenia lub jakiś dostojny gość został wybrany do poprowadzenia nauczania w czasie nabożeństwa. Zazwyczaj odczytywano fragment Tory (tj. Rodzaju – Powtórzonego Prawa) oraz fragment z Proroków (tj. Jozue – Księgi Królewskie i Izajasz – Malachiasz).

1:22.27 „Zdumiewali się” Oznacza to, że byli zaskoczeni i że zwróciło to ich uwagę. Styl i treść nauczania Jezusa były radykalnie odmienne od nauczania rabinów, którzy cytowali siebie nawzajem jako autorytety. Jezus jednak posiadał Boży autorytet (zob. Mt 5:17-48). Nauczanie i czyny Jezusa zadziwiały, zdumiewały, a nawet budziły strach (zob. Mk 1:22.27; 2:12; 5:42; 6:2.51; 7:37; 9:6.15; 10:26.32; 11:18; 14:33).

1:22 „nie jak uczeni w Piśmie” Jezus nie cytował tradycji ustnej (tj. Talmudu). Żydzi martwili się, że złamią jakiś Boży nakaz, więc każdy werset Tory (pism Mojżesza – od Księgi Rodzaju po Powtórzonego Prawa) interpretowany był w rabinicznych dyskusjach. Później przerodziły się one w szkoły: liberalną (Hillela) i konserwatywną (Szammaja). Wiodący rabini tych dwóch starożytnych szkół często cytowani byli jako autorytety. Uczni w Piśmie byli zawodowymi nauczycielami judaizmu, interpretującymi tradycję ustną w lokalnych sytuacjach i potrzebach. Większość uczonych w Piśmie w czasach Jezusa było faryzeuszami.

TEMAT SPECJALNY: UCZENI W PIŚMIE

Tytuł ten pochodzi od hebrajskiego rzeczownika (BDB 706, KB 767) oznaczającego „przekaz ustny” lub „spisany dokument/dekret” (KB 766). Greckie tłumaczenie *grammateus* (LXX) zazwyczaj odnosi się do spisanej wiadomości. Może oznaczać:

1. nauczyciela (Ne 8)
2. urzędnika państwowego (2 Krl 22:3-13)
3. pisarza/sekretarza (1 Krn 24:6; 2 Krn 34:13; Jr 36:26)

W NT uczeni w Piśmie często kojarzeni są z faryzeuszami (zob. Temat specjalny: Faryzeusze). Byli to ludzie wykształceni w ST i Tradycji Ustnej (tj. Talmudzie). Pomagali interpretować i stosować żydowskie tradycje w codziennym życiu (zob. Syr. 39:6). Uczni w Piśmie byli także nazywani uczonymi w Prawie (zob. Mk 12:28; Łk 7:30; 10:25; 11:45; 14:3). Jednak ich sprawiedliwość (tj. żydowski legalizm i obrzędy) nie mogła przynieść pogodzenia z Bogiem (zob. Mt 5:20; Rz 3:19-20; 9:1-5.30-32; 10:1-6; Kol 2:20-22).

W Ewangeliach synoptycznych (Jan nigdy o nich nie wspomina; fragment J 8:3 nie jest częścią pierwotnego tekstu) uczeni w Piśmie często przedstawiani są jako sprzeciwiający się Jezusowi oraz przychodzący jako urzędnicy z Jerozolimy (zob. Mk 3:22; 7:1). Niektórzy jednak w Niego uwierzyli (zob. Mt 8:19).

1. konflikt o jedzenie z grzesznikami i celnikami, Mk 2:16; Mt 9:9-13
2. konflikt o źródło władzy Jezusa do wypędzania demonów, Mk 3:22
3. konflikt o odpuszczanie grzechów przez Jezusa, Mt 9:3; Łk 5:21
4. domaganie się spektakularnego znaku, Mt 12:38
5. konflikt o mycie rąk (tj., ceremonialne obmywania), Mt 15:1-2; Mk 7:1-5
6. konflikt dotyczący afirmacji Jezusa przez tłumy podczas triumfalnego wjazdu do Jerozolimy, Mt 21:15
7. oskarżenie Jezusa dotyczące ich motywacji (tj. poszukiwania zaszczytów i pierwszeństwa), Mk 12:38-40
8. Jezus oskarża ich o hipokryzję i bycie ślepych przewodnikami zasiadającymi na miejscu Mojżesza, Mt 23:1-36

Z powodu swojej znajomości Pisma Świętego powinni oni być pierwszymi, którzy rozpoznają i przyjmą Jezusa, ale zaślepiły ich tradycje (zob. Iz 6:9-10; 29:13). Kiedy światło staje się ciemnością, jakże wielka to ciemność!

1:23 „człowiek opętany przez ducha nieczystego” Był to przypadek opętania przez demona (zob. Mk 1:34). Zauważmy, że był on w synagodze, zachowywał pozory. NT rozróżnia pomiędzy fizyczną chorobą a opętaniem, chociaż często objawy były takie same. W takich przypadkach demon przejmuje władzę nad człowiekiem, który traci własną wolę. Żydowski światopogląd zakładał obecność duchowych istot, dobrych (zob. Mk 1:13; Mt 18:10; Dz 12:15; 2 Krl 6:17) i złych (zob. Mk 1:23.26.27; 3:11.20; 5:2.8.13; 6:7; 7:25), wpływających na życie ludzi.

TEMAT SPECJALNY: DEMON (DUCH NIECZYSTY)

- A. W starożytności ludzie wyznawali animizm. Przypisywali cechy ludzkiej osobowości siłom natury, zwierzętom i elementom przyrody. Życie objaśniane było poprzez interakcje tych duchowych sił z ludzkością.
- B. Z czasem ta personifikacja przerodziła się w politeizm (wiarę w wielu bogów). Zazwyczaj demony (*genii*) były pomniejszych bóstwami lub półbogami (dobrymi lub złymi) wpływającymi na życie poszczególnych ludzi.
1. Mezopotamia: chaos i konflikt
  2. Egipt: porządek i funkcjonalność
  3. Kanaan, zob. W. F. Albright, *Archaeology i the Religion of Israel [Archeologia i religia Izraela]*, wyd. piąte, s. 67-92
- C. ST nie zajmuje się ani nie rozwija tematu pomniejszych bóstw, aniołów ani demonów – prawdopodobnie z powodu jego ścisłego monoteizmu (zob. Temat specjalny: Monoteizm; patrz też: Wj 8:6; 9:14; 15:11; Pwt 4:35.39; 6:4; 33:26; Ps 35:10; 71:19; 86:8; Iz 46:9; Jr 10:6-7; Mi 7:18). Wymienia fałszywych bogów narodów pogańskich (*szedim*, BDB 993, zob. Pwt 32:17; Ps 106:37), podając imiona i personifikując niektórych.
1. *Se'im* (satyry lub włochate demony, BDB 972 III, KB 1341 III, zob. Kpł 17:7; 2 Krn 11:15; Iz 13:21; 34:14)
  2. *Lilith* (żeński uwodzicielski demon, BDB 539, KB 528, zob. Iz 34:14)
  3. *Mavet* (hebrajski termin oznaczający śmierć wywodzący się od kananejskiego boga zaświatów imieniem *Mot*, BDB 560, KB 560, zob. Iz 28:15.18; Jr 9:20; być może także Pwt 28:22)
  4. *Reszef* (zaraza, ogień lub grad, BDB 958, KB 958, zob. Pwt 32:24; Ps 78:48; Hab 3:5)
  5. *Dever* (mór, BDB 184, zob. Ps 91:5-6; Hab 3:5)
  6. *Az'azel* (imię niepewne – być może demon pustyni lub nazwa miejsca, BDB 736, KB 736, zob. Kpł 16:8.10.26)
- (Przykłady te zaczerpnięto z *Encyclopaedia Judaica*, tom 5, s. 1523).

W ST nie ma jednak dualizmu ani niezależności aniołów od JHWH. Szatan jest sługą JHWH (zob. Hi 1-2; Za 3), a nie niezależnym, autonomicznym wrogiem (zob. A. B. Davidson, *A Theology of the Old Testament [Teologia Starego Testamentu]*, s. 300-306).

- D. Judaizm rozwinął się podczas niewoli babilońskiej (586-538 r. p.n.e.). Na jego teologię wpłynął uosobiony perski dualizm zoroastryzmu z dobrym najwyższym bogiem zwanym *Mazdą* lub *Ormazdem* oraz jego złym przeciwnikiem *Arymanem*. Sprawilo to, że w późniejszym judaizmie zaczęto wyznawać uosobiony dualizm pomiędzy JHWH i Jego aniołami a szatanem i jego aniołami lub demonami.

Judaistyczna teologia uosobionego zła wyjaśniona jest i dobrze udokumentowana w książce Alfreda Edersheima *The Life i Times of Jesus the Messiah [Życie i czasy Jezusa Mesjasza]*, tom 2, aneks XIII (s. 749-863) i XVI (s. 770-776). Judaizm uosabiało zło na trzy sposoby:

1. Szatan lub *Sammael*
2. złe intencje (*jecer hara*) w ludzkości

3. Anioł Śmierci

Edersheim określa je jako:

1. Oskarżyciela
2. Kusiciela
3. Wymierzającego karę (tom 2, s. 756)

Różnica teologiczna pomiędzy judaizmem z czasów po niewoli babilońskiej a nowotestamentowym przedstawieniem i wyjaśnieniem zła jest znacząca.

- E. NT, szczególnie Ewangelie, stwierdza istnienie i sprzeciw złych duchowych istot wobec ludzkości i JHWH (w judaizmie szatan był wrogiem ludzkości, ale nie Boga). Sprzeciwiają się one Bożej woli, panowaniu i królestwu.

Jezus stawiał czoła i wypędzał z ludzi te demoniczne istoty, nazywane także (1) duchami nieczystymi (zob. Łk 4:36; 6:18) lub (2) złymi duchami (zob. Łk 7:21; 8:2). Czynił On wyraźną różnicę pomiędzy chorobą (fizyczną i psychiczną) a opętaniem. Ukazywał swoją moc i duchowe rozeznanie rozpoznając i wypędzając te złe duchy. Często rozpoznawały Go one i próbowały się do Niego zwracać, ale Jezus odrzucał ich świadectwo, nakazywał im zamilknąć i je wyganiał. Egzorcyzmy są znakiem porażki królestwa szatana.

Nowotestamentowe listy apostołskie zawierają zaskakująco niewiele informacji na ten temat. Wypędzanie złych duchów nie jest nigdzie wymienione jako dar, nie ma też nigdzie metodologii ani procedury dokonywania egzorcyzmów dla przyszłych pokoleń duszpasterzy lub wierzących.

- F. Zło jest rzeczywiste, osobowe i obecne. Nie objawiono nam ani jego pochodzenia, ani zamysłu. Biblia potwierdza jego realność i zdecydowanie sprzeciwia się jego wpływowi. Rzeczywistość nie cechuje się ostatecznym dualizmem. Bóg ma całkowitą władzę nad wszystkim; zło zostało pokonane i osądzone, zostanie też usunięte ze stworzenia.

- G. Boży ludzie muszą sprzeciwiać się złu (zob. Jk 4:7). Nie mogą być nim rządzani (zob. 1 J 5:18), podlegają jednak pokusom, które mogą zaszkodzić ich świadectwu i wpływowi (zob. Ef 6:10-18). Zło objawione jest jako część chrześcijańskiego światopoglądu. Współcześni chrześcijanie nie mają prawa dokonywać redefinicji zła (demitologizacja Rudolfa Bultmanna; depersonalizować go (struktury społeczne Paula Tillicha) ani próbować całkowicie wyjaśnić go w kategoriach psychologicznych (Zygmunt Freud). Jego wpływ jest wszechobecny, jest ono jednak pokonane. Wierzący muszą chodzić w zwycięstwie Chrystusa!

1:24

GPNT

„co nam i tobie”

BP

„Czego chcesz od nas”

BW

„Cóż mamy z tobą”

BWP

„Co Tobie do nas”

PL

„Nie wtrącaj się w nasze sprawy”

W książce *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark [Przewodnik tłumacza do Ewangelii Marka]* Bratcher i Nida piszą, że „W klasycznej grece fraza ta oznaczałaby ‘co mamy wspólnego?’. Tutaj jednak odpowiada hebrajskiemu ‘Dlaczego mi się wtrącasz?’” (s. 49). Idiom ten zilustrowany jest w Sdz 11:12; 2 Sm 16:10; 19:23; 1 Krl 17:18; 2 Krn 35:21.

▣ „Jezusie Nazarejczyku” Zob. komentarz do Mk 10:47.

▣ „Przyszedłeś nas zgubić” Gramatycznie może to być albo stwierdzenie, albo pytanie. Jest to starotestamentowy idiom oznaczający wrogość (zob. Sdz 11:12; 2 Sm 16:10; 19:23; 1 Krl 17:18; 2 Krl 3:13; 2 Krn 35:21). Zło wie, że pewnego dnia zostanie osądzone!

▣ „Święty Boży” Był to starotestamentowy tytuł mesjański. Nie było to dobrowolne wyznanie, tylko

wyrachowana próba wpędzenia Jezusa w kłopoty. Jezus był później oskarżany o otrzymanie władzy od szatana (zob. Mt 9:34; 12:24; Mk 3:22; Łk 11:15).

TEMAT SPECJALNY: ŚWIĘTY

I. „Święty Izraela” to najczęściej stosowany tytuł Boga u Izajasza (zob. Iz 1:4; 5:19; 10:17.20; 12:6; 17:7; 29:19.23; 30:11.12.15; 31:1; 37:23; 40:25; 41:14.16.20; 43:3.14.15; 45:11; 47:4; 48:17; 49:7; 54:5; 55:5; 60:9.14). Ponieważ On jest „święty”, Jego lud także powinien być święty (zob. Kpł 19:2; Mt 5:48; 1 P 1:16).

W pewnym sensie tytuł ten wyraża niemożliwe do rozwiązania napięcie dostosowania się grzesznego, upadłego ludu do Bożych standardów. Przymierza Mojżesza nie dało się przestrzegać (zob. Joz 24:19; Dz 15; Ga 3; List do Hebrajczyków), a jednak On był z nimi i działał na ich rzecz, przygotowując ich na swoją odpowiedź na ich upadły stan (tj. „Nowe Przymierze w Jezusie”). Bóg nie obniża Swoich standardów, tylko zapewnia je za pośrednictwem Swojego Mesjasza. Nowe Przymierze (zob. Jr 31:31-34; Ez 36:22-38) jest przymierzem wiary i skruchy, a nie ludzkich dokonań – choć wyraża się podobieństwem do Chrystusa (zob. Jk 2:14-26). Bóg szuka ludzi, którzy będą odzwierciedlać Jego charakter wobec narodów (zob. Mt 5:48).

II. „Święty” odnosić się może do:

1. Boga Ojca (zob. liczne fragmenty ST na temat „Świętego Izraela”)
2. Boga Syna (zob. Mk 1:24; Łk 4:34; J 6:69; Dz 3:14; 1 J 2:20)
3. Boga Ducha (Jego tytuł, „Duch Święty”, zob. J 1:33; 14:26; 20:22)

Dz 10:38 to werset, w którym w namaszczenie zaangażowane są wszystkie trzy Osoby Trójcy. Jezus otrzymał namaszczenie (zob. Łk 4:18; Dz 4:27; 10:38). Koncepcja ta jest poszerzona o wszystkich wierzących (zob. 1 J 2:27). Od Namaszczonego wzięli się namaszczeni! Może to być paralela do Antychrysta i antychrystów (zob. 1 J 2:18). Starotestamentowy symboliczny akt fizycznego namaszczenia olejem (zob. Wj 29:7; 30:25; 37:29) odnosi się do tych, którzy zostali przez Boga powołani i wyposażeni do jakiegoś szczególnego zadania (tj. prorocy, kapłani i królowie). Słowo „Chrystus” jest tłumaczeniem hebrajskiego określenia „namaszczone” („pomazaniec”) lub Mesjasz.

1:25 „Jezus rozkazał mu surowo” Marek często posługuje się tym czasownikiem: (1) czasem w odniesieniu do demonów (zob. Mk 1:25; 3:2; 9:25); (2) do wiatru i morza (zob. Mk 4:39) i (3) do swoich uczniów (zob. Mk 8:30.33; 10:13).

▣ **„Milcz”** Jest to aoryst strony biernej trybu rozkazującego, oznaczający „włóż sobie kaganiec” (zob. Mk 4:39). Dwa nakazy skierowane przez Jezusa do demona są silnie nacechowanymi określeniami łączącymi się z negatywnymi konotacjami.

▣ **„wyjdź z niego”** Jest to aoryst strony czynnej trybu rozkazującego.

TEMAT SPECJALNY: EGZORCYZMY

Egzorcyzmy były powszechne w czasach Jezusa, On sam jednak posługiwał się zupełnie odmiennymi metodami (zob. Mt 8:16; Mk 1:27). Jego egzorcyzmy były znakiem Nowej Ery (zob. Łk 9:1). Rabini (zob. Mt 12:27; Dz 19:13) używali magicznych formułek (zob. Alfred Edersheim, *The Life i Times of Jesus, The Messiah [Życie i czasy Jezusa Mesjasza]*, tom 2, Załącznik XIII, s. 748-763; XVI, s. 770-776), Jezus jednak opierał się na swojej władzy. Na temat egzorcyzmów i demonów krąży obecnie wiele niewłaściwych informacji i kwestia ta jest dla wielu osób dezorientująca. Częścią tego problemu jest fakt, że NT nie omawia tych kwestii. Jako pastor chciałbym mieć więcej informacji na ten temat. Oto kilka książek, do których mam zaufanie:

1. *Christian Counseling i the Occult [Chrześcijańskie poradnictwo a okultyzm]*, Kurt E. Koch
2. *Demons in the World Today [Demony w dzisiejszym świecie]*, Merrill F. Unger
3. *Biblical Demonology [Demonologia biblijna]*, Merrill F. Unger

4. *Principalities and Powers [Zwierzchności i Władze]*, J Warwick Montgomery
5. *Christ and the Powers [Chrystus a zwierzchności]*, Hendrik Berkhof
6. *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare [Trzy kluczowe pytania na temat walki duchowej]*, Clinton Anton

Zaskakuje mnie, że egzorcyzmy nie są wymienione wśród darów duchowych i że temat ten nie jest poruszany w listach apostołskich. Wyznaję biblijny światopogląd, obejmujący świat duchowy (dobry i zły) obecny i oddziałujący na świat fizyczny (tj. Hi 1-2; Dn 10; Ef 6:10-18). Bóg jednak postanowił nie objawiać nam dotyczących go szczegółów. Jako wierzący posiadamy wszystkie informacje, które potrzebne są nam do pobożnego i produktywnego życia dla Niego. Niektóre kwestie nie są w pełni objawione lub omówione. Wierzący powinni pamiętać, że egzorcyzmu są widocznym świadectwem zwycięstwa Jezusa i złem (zob. Łk 10:17-20). NT jasno rozróżnia pomiędzy egzorcyzmem a uzdrowieniem (zob. Mt 8:16; Mk 1:32; Łk 4:40-41).

Zob. Tematy specjalne:

1. Temat specjalny: Szatan
2. Temat specjalny: Osobowe zło
3. Temat specjalny: Demony w ST
4. Temat specjalny: Demony w NT

1:26 Odnotowanych jest kilka fizycznych objawów opuszczenia człowieka przez nieczystego ducha (zob. Mk 1:26; 9:26; i Łk 9:39). Mógł to być sposób potwierdzenia, że duch naprawdę wyszedł.

Ten pierwszy wyraz mocy jasno ukazuje mesjańskie powiązanie Jezusa. Starotestamentowy tytuł (zob. Ps 16:10), za pomocą którego demony uznają Jego i Jego moc dającą Mu kontrolę i osąd nad nimi jasno odzwierciedla duchowy autorytet Jezusa z Nazaretu (zob. Mk 1:27c). Relacja ta występuje także w Łk 4:31-37.

1:27 „Co to jest? Nowa jakaś nauka z mocą” Greckie słowo „nowy” (tj. *kainos*) oznacza „nowy pod względem jakości”, a nie „nowy pod względem czasu”. Wyrażenie „z mocą” może odnosić się do nauczania Jezusa (zob. Mt 7:29; NASB, NRSV, NJB) lub do Jego działania (zob. Łk 4:36; NKJV, TEV). Ponieważ bezpośrednią paralełą tego fragmentu jest Łk 4:36, najtrafniejsza wydaje się droga z tych możliwości.

Pochodzenie mocy Jezusa stanie się później głównym punktem sporu pomiędzy Jezusem a przywódcami żydowskimi (zob. Mk 11:28; Mt 21:23; Łk 20:2). Nie mogli oni zaprzeczyć Jego mocy, więc zakwestionowali jej pochodzenie. Jest to niewybaczalny grzech!

1:28 „wnet” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ „rozeszła się wieść o Nim wszędzie” Taki publiczny egzorcyzm był czymś, o czym ludzie sobie opowiadali.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:29-31

²⁹Zaraz po wyjściu z synagogi przyszedł z Jakubem i Janem do domu Szymona i Andrzeja. ³⁰Teściowa zaś Szymona leżała w gorączce. Zaraz powiedzieli Mu o niej. ³¹On podszedł do niej i podniósł ją ująwszy za rękę, gorączka ją opuściła. A ona im usługiwała.

1:30 „Teściowa (...) Szymona” Oznacza to, że Piotr był żonaty. NT nie wspomina o jego żonie. Być może umarła, chociaż 1 Kor 9:5 wskazuje na to, że podróżowała z Piotrem. Paralelne relacje z tego wydarzenia to Łk 4:31-37 i Mt 8:14-17.

▣ „leżała” Jest to czas niedokonany, wskazujący na ciągłą czynność w czasie przeszłym. Chorowała przez jakiś czas.

▣ „w gorączce” Jest to czas teraźniejszy, wskazujący na trwający problem. Zwróćmy uwagę na to, że ta choroba nie wiązała się z opętaniem (zob. Mk 1:32). Władza Jezusa i chorobą jest kolejnym znakiem Jego osoby i mesjańskiej misji. W Ewangeliach cuda Jezusa przeznaczone były zarówno dla uczniów, jak i do osoby będącej ich przedmiotem. Jezus jasno objawia się swoim nowo wybranym apostołom. Tutaj okazuje współczucie w szabat. Musiało być to szokujące dla tych Żydów.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:32-34

³²Z nastaniem wieczora, gdy słońce zaszło, przynosili do Niego wszystkich chorych i opętanych; ³³i całe miasto było zebrane u drzwi. ³⁴Uzdrowił wielu dotkniętych różnymi chorobami i wiele złych duchów wyrzucił, lecz nie pozwalał złym duchom mówić, ponieważ wiedziały, kim On jest.

1:32 „Z nastaniem wieczora” Najwyraźniej było to po zmroku, co oznaczało, że szabat oficjalnie się zakończył i fizyczne uzdrowienia były dozwolone przez rabinów.

▣ „**przynosili do Niego**” Jest to czas niedokonany, oznaczający „ciągle przynosili”. Jezus nie chciał być znany jako cudotwórca, tylko głosiciel prawdy (zob. Łk 4:43), ale wieść się rozniosła (zob. Mk 1:28).

▣ „**chorych**” Werset 32 wskazuje na to, że „wszyscy” chorzy i opętani z całego miasta zostali przyprowadzeni do Jezusa. Werset 34 stwierdza, że uzdrowił lub uwolnił „wielu” z nich, ale nie wszystkich. Interesujący jest fakt, że określenia „wszyscy” i „wielu” często stosowane są w Biblii zamiennie (zob. Iz 53:6 vs. 53:11.12 i Rz 5:18 vs. 19). Nie wiadomo, czy Jezus uzdrowił wszystkich, których do Niego przyprowadzono, czy wielu z nich. Przy sadzawce Betezda w Jerozolimie Jezus uzdrowił tylko jedną z wielu chorych osób. Jezus nie stawiał sobie uzdrawiania za główny cel, ale kiedy pojawiała się odpowiednia sytuacja (tj. taka, która mogła nauczyć czegoś uczniów i ukazać współczucie Jezusa dla cierpiących i potrzebujących), działał z mocą. Jego głównym celem była ewangelizacja (tj. Samarytanka, zob. J 4, szczeg. Mk 1:4). Uzdrawianie było znakiem, ale ewangelizacja była celem, na którym skupiała się Jego służba.

Metodologia uzdrowień Jezusa jest nieco dezorientująca. Czasami uzdrowienie zależało od reakcji wiary uzdrawianej osoby, a czasami od wiary jej bliskich. Często miało na celu ukazanie Jego mocy i nie miało związku z wiarą uzdrawianego. Zbawienie nie towarzyszyło automatycznie fizycznemu uwolnieniu lub uzdrowieniu.

▣ „**opętanych**” Zwróćmy uwagę na rozróżnienie pomiędzy chorobą a opętaniem.

1:33 Ludzie z miasta byli ciekawi, a niektórzy z nich rozpaczliwie pragnęli fizycznego i duchowego uzdrowienia.

1:34 „Uzdrowił wielu” Werset ten jest pierwszym z wielu określanym często w Ewangelii Marka jako „mesjańska tajemnica Marka” (zob. Mk 1:34.43-44; 3:12; 4:11; 5:43; 7:24.36; 8:26.30; 9:9). Jezus mówi swoim uczniom i tym, których uzdrawia, żeby nie rozpowiadali tych wydarzeń. Jezus nie chciał być znany tylko jako uzdrowiciel lub cudotwórca. Były to tylko znaki wskazujące na to, że jest Mesjaszem, co na tym etapie Jego życia nie było jeszcze w pełni objawione. Jezus przyszedł, żeby (1) objawić Ojca; (2) ofiarować się za grzech i (3) dać wierzącym wzór do naśladowania. Uzdrowienia i uwolnienia były jedynie znakami Jego współczucia dla słabych, chorych i odrzucanych. Był to także przewidziany w ST znak posługi Mesjasza (zob. Iz 61:1).

▣ „**nie pozwalał złym duchom mówić**” Jest to czas niedokonany, wskazujący na więcej egzorcyzmów (zob. Mk 1:24). Zob. Temat specjalny na temat demonów w Mk 1:24.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:35-39

³⁵Nad ranem, gdy jeszcze było ciemno, wstał, wyszedł i udał się na miejsce pustynne, i tam się modlił. ³⁶Pospieszył za Nim Szymon z towarzyszami, ³⁷a gdy Go znaleźli, powiedzieli Mu: «Wszyscy Cię szukają». ³⁸Lecz On rzekł do nich: «Pójdźmy gdzie indziej, do sąsiednich miejscowości, abym i tam mógł nauczać, bo na to wyszedłem». ³⁹I chodził po całej Galilei, nauczając w ich synagogach i wyrzucając złe duchy.

1:35 „Nad ranem, gdy jeszcze było ciemno” Chodzi o ostatnią straż nocną, pomiędzy 3 a 6 rano.

▣ „**tam się modlił**” Jest to czas niedokonany, wskazujący na regularne życie modlitewne Jezusa. Powtarza się to często w Ewangelii Łukasza, podczas gdy u Marka zawarte są tylko trzy przykłady modlitwy Jezusa: tutaj, przy nakarmieniu pięciu tysięcy (zob. Mk 8:6) oraz w ogrodzie Getsemane (zob. Mk 14:32-42).

1:37-39 Ludzie szukali Jezusa dlatego, że ich uzdrowił, a nie z powodu Jego nauczania (zob. Łk 4:43). Jezus był cały czas w drodze, ponieważ (1) chciał, żeby wszyscy usłyszeli Jego przesłanie i (2) Jego misja była opacznie

rozumiana.

1:38

GPNT „Na to bowiem wyszedłem”
BP, BW „bo po to przyszedłem”
BWP „Po to przecież wyszedłem”
PL „gdyż po to przyszedłem”

Jezus miał głęboką świadomość tego, że został wysłany (zob. Łk 4:43), aby głosić Ewangelię Bożą (zob. Mk 1:14-15). Czuł, że Jego misją nie jest bycie cudotwórcą ani uzdrowicielem, tylko Tym, który ustanawia nową erę, nową więź z Ojcem, inauguruje królestwo Boże! Jego przesłanie skupiało się na centralnym znaczeniu Jego osoby, treści Jego nauki, Jego odkupieńczych dzieł oraz Jego chwalebnego zmartwychwstania i wniebowstąpienia. Mesjańska tajemnica Marka jest literackim sposobem stwierdzenia, że zostanie to w pełni zrozumiałe i objawione dopiero lata później.

1:39 Werset ten ma różne warianty tekstowe. Niektóre starożytne manuskrypty greckie mają tu „poszedł” (zob. $\aleph$ B, L, palestyński przekład syryjski oraz tłumaczenia koptyjskie, a także GPNT, BP, BW, BWP, PL oraz angielskie NASB, NRSV, TEV, NJB), natomiast greckie manuskrypty pisane uncją: A, C, D, W, Wulgata oraz Peszitta oraz tekst grecki, z którego korzystał Augustyn, podają „był” (zob. NKJV). *The Textual Commentary on the Greek New Testament [Komentarz tekstualny do greckiego Nowego Testamentu]* Bruce’a Metzgera stwierdza, że kopista zmienił to słowo na „poszedł” za Łk 4:44. Jest to dobry przykład faktu, że większość wariantów manuskryptów greckich nie pociąga za sobą istotnych różnic teologicznych ani historycznych związanych z ogólnym znaczeniem opowiadania.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 1:40-45

⁴⁰Wtedy przyszedł do Niego trędowaty i upadając na kolana, prosił Go: «Jeśli chcesz, możesz mnie oczyścić». ⁴¹Zdjęty litością, wyciągnął rękę, dotknął go i rzekł do niego: «Chcę, bądź oczyszczony!». ⁴²Natychmiast trąd go opuścił i został oczyszczony. ⁴³Jezus surowo mu przykazał i zaraz go odprawił, ⁴⁴mówiąc mu: «Uważaj, nikomu nic nie mów, ale idź pokaż się kapłanowi i złóż za swe oczyszczenie ofiarę, którą przepisał Mojżesz, na świadectwo dla nich». ⁴⁵Lecz on po wyjściu zaczął wiele opowiadać i rozgłaszać to, co zaszło, tak że Jezus nie mógł już jawnie wejść do miasta, lecz przebywał w miejscach pustynnych. A ludzie zewsząd schodzili się do Niego.

1:40 „trędowaty” Paralelne fragmenty to Mt 8:2-4 i Łk 5:12-16. W judaizmie trąd postrzegano jako chorobę zesłaną przez Boga (zob. 2 Krn 26:16-21). Kontakt z trędowatym powodował nieczystość obrzędową. Choroba ta oznaczała zupełne wykluczenie społeczne! Z punktu widzenia kultury zaskakujące jest, że ta społecznie ostracyzowana osoba zbliżyła się do Jezusa i że Jezus jej dotknął (zob. Mk 1:41). Starotestamentowa choroba zwana trądem, omówiona w Kpł 13-14, obejmuje wiele typów chorób skórnych, które wykluczały człowieka ze wspólnoty.

▣ „na kolana” W Łk 5:12 odnotowano, że upadł na twarz przed Jezusem. Jezus nie był taki, jak inni rabini. Poświęcał czas, by troszczyć się o wykluczonych i odrzuconych.

▣ „Jeśli chcesz, możesz mnie oczyścić” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność. Nie wątpił on w moc Jezusa (nazywa Jezusa „Panem” w Mt 8:2), tylko w Jego chęć uzdrowienia go.

1:41 „Zdjęty litością” Jezus troszczy się o stworzoną na Boży obraz ludzkość. Tekst zachodni, MS D, ma tu „wzburzony”, ale w MSS $\aleph$ A, B i C jest to „litość”. Słowa te są podobne w języku aramejskim. Chociaż najstarsze i najlepsze manuskrypty reprezentują opcję „litość”, najbardziej niezwykle brzmienie to „wzburzony” lub „rozniewany”. Patrz Aneks drugi: Krytyka tekstu. Jest jeszcze kilka fragmentów Ewangelii Marka, w których gniew Jezusa odnotowany jest w nieoczekiwanych kontekstach (zob. Mk 1:43; 3:5 i 10:14; a także J 11:33.38). Jego gniew mógł być skierowany na chorobę lub na zło obecnej epoki.

Marek przedstawia Jezusa jako w pełni człowieka, odczuwającego i wyrażającego cały zakres ludzkich emocji – zarówno swoich, jak i innych ludzi.

1. litość lub gniew (Mk 1:41; 3:5)

2. fizyczny głód (Mk 2:25)
3. głębokie westchnienie (Mk 7:34; 8:12)
4. oburzenie/srogość (Mk 10:14)
5. miłość (Mk 10:21)
6. smutek/zmartwienie (Mk 10:33-34)
7. opuszczenie (Mk 15:34)
8. pragnienie (Mk 15:36)

▣ **„dotknął go”** Było to przekroczenie ceremonialnego zakazu. Ewangelie często wspominają o dotykaniu ludzi przez Jezusa (zob. Mk 7:33; 8:22; 10:13; a także o tym, że ludzie dotykali Jego, np. Mk 3:10; 5:22-28.30.31; 6:56) w geście osobistej troski i zainteresowania.

▣ **„bądź oczyszczony”** Jest to aoryst strony biernej trybu rozkazującego. Jezus uzdrowia z tym samym osobistym autorytetem, z którym wypędza demony.

1:43 „surowo mu przykazał” Dosłownie oznacza to „parsknął”, co oznacza nieartykułowany jęk. Odzwierciedla to mesjańską tajemnicę Marka. Ewangelia nie była jeszcze dopełniona, a jej przesłanie wciąż pozostawało niekompletne. Jezus nie chciał być znany jako cudotwórca.

▣ **„zaraz go odprawił”** Jest to ten sam silnie nacechowany termin, co określenie użyte dla opisanego Ducha prowadzącego Jezusa na pustynię (zob. Mk 1:12).

1:44 „złóż za swe oczyszczenie ofiarę, którą przepisał Mojżesz” Wymaganie to wiązało się z uzdrowieniem z trądu (zob. Kpł 13 i 14; Pwt 24:8). Jezus nie odrzucił ST (zob. Mt 5:17-19), tylko ustne tradycje, które rozwinęły się w ramach judaizmu (zob. Mt 5:21-48). Być może chodziło również o świadectwo wobec kapłanów.

1:45 „rozgłaszać” Jest to bezokolicznik czasu teraźniejszego. Było to bezpośrednie nieposłuszeństwo wyraźnemu nakazowi Jezusa (zob. Mk 1:43-44).

▣ **„przebywał w miejscach pustynnych”** Oznacza to niezamieszkałe pastwiska – podobnie jak w Mk 1:3.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego Ewangelia Marka rozpoczyna się od służby Jana Chrzciciela? Kogo on reprezentuje?
2. Czy chrzest jest środkiem, czy symbolem przebaczenia?
3. Dlaczego Jezus został ochrzczony? Czy był grzeszny i potrzebował nawrócenia?
4. Które miejsce tego akapitu zakłada istnienie Trójcy?
5. Dlaczego Jezus był kuszony? Jakich dziedzin Jego życia dotyczyło kuszenie?
6. Czy królestwo Boże jest tutaj, czy pozostaje w przyszłości?
7. Czy Mk 1 opisuje pierwsze spotkanie Jezusa z rybakami?
8. Dlaczego ludzie w synagodze w Kafarnaum byli tak zdumieni nauczaniem Jezusa?
9. Czy opętanie to prawda, czy kulturowy przesąd?
10. Dlaczego demony ujawniały kim naprawdę jest Jezus?
11. Dlaczego oczyszczenie trędowatego jest tak istotne?
12. Dlaczego Jezus nakazał trędowatemu, żeby nikomu nie mówił o tym, co mu uczynił?

ROZDZIAŁ 2 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
PIERWSZE SPORY Z PRZYWÓDCAMI LUDU			POCZĄTEK SPORÓW Z UCZONYMI W PIŚMIE I FARYZEUSZAMI	
Uzdrowienie paralytyka 2:1-12	Uzdrowienie sparaliżowanego 2:1-12	Uzdrowienie sparaliżowanego 2:1-12	Uzdrowienie paralytyka 2:1-12	Prawo przebaczenia grzechów 2:1-12
Powołanie Lewiego 2:13-14 2:15-17	Powołanie Lewiego 2:13-17	Powołanie Lewiego 2:13-14 2:15-17	Powołanie Lewiego i uczta z celnikami 2:13-14 2:15-17	Powołanie Lewiego 2:13-17
Sprawa postów 2:18-20 2:21-22	Sprawa postu 2:18-22	2:18-20 2:21-22	Sprawa postów 2:18-20 2:21-22	Nowe formy dla nowych treści 2:18-22
Łuskanie kłosów w szabat 2:23-28	O przestrzeganiu szabatu 2:23-28	Jezus panem szabatu 2:23-28	Łuskanie kłosów w szabat 2:23-28	Syn Człowieczy Panem szabatu 2:23-28

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”) ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU

- A. Fragment Mk 2:1-3:6 opowiada o czterech wydarzeniach, które miały miejsce w trakcie chodzenia i nauczania, o którym mowa jest w Mk 1:38-39.
  1. uzdrowienie (Mk 2:1-12)
  2. wyciągnięcie ręki do ostracyzowanej grupy (Mk 2:13-17)
  3. pytanie o post (Mk 2:18-20)
  4. spór o tradycję ustną (Mk 2:23-38)
- B. Mk 2:1-3:6 to jednostka literacka ukazująca rosnący sprzeciw wobec Jezusa ze strony religijnego *status quo*. Sam Jezus postępował wbrew Tradycji Ustnej (tj. Talmudowi), aby nawiązywać teologiczny dialog z przywódcami religijnymi. Zwróćmy uwagę na powtarzające się pytanie „czemu” i „dlaczego” (Mk 2:7.16.18.24).

C. Fragmenty paralelne

1. Mk 2:1-12 — Mt 9:1-8; Łk 5:12-26
2. Mk 2:13-17 — Mt 9:9-13; Łk 5:27-32
3. Mk 2:18-22 — Mt 9:14-17; Łk 5:33-39
4. Mk 2:23-25 — Mt 12:1-8; Łk 6:1-5

D. Jezus przyszedł, żeby objawić Ojca. Judaizm ukrył Go za zasłoną zasad i obrzędów. Jezus ujawnia tendencyjność i agendę przywódców religijnych poprzez swoje konflikty z nimi opisane w Ewangelii Marka. Kwestie te definiują różnice pomiędzy judaizmem rabinicznym a głoszoną przez Jezusa wolnością i prawdziwą religią związanymi z Nowym Przymierzem.

1. Jezus i Jego władza przebaczenia grzechów (Mk 2:1-12)
2. potrzeba postu (Mk 2:18-22)
3. potrzeba przestrzegania zasad związanych z szabatem (Mk 2:23-28)
4. potrzeba praw ceremonialnych (Mk 7:1-8)
5. kwestia rozwodu (Mk 10:2-9)
6. płacenie podatków Rzymowi (Mk 12:13-17)
7. natura zmartwychwstania (Mk 12:18-27)
8. największe przykazanie (Mk 12:28-34)

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 2:1-12

¹Gdy po pewnym czasie wrócił do Kafarnaum, posłyszeli, że jest w domu. ²Zebrało się tyle ludzi, że nawet przed drzwiami nie było miejsca, a On głosił im naukę. ³Wtem przyszli do Niego z paralytykiem, którego niosło czterech. ⁴Nie mogąc z powodu tłumu przynieść go do Niego, odkryli dach nad miejscem, gdzie Jezus się znajdował, i przez otwór spuścili łoże, na którym leżał paralytyk. ⁵Jezus, widząc ich wiarę, rzekł do paralytyka: «Synu, odpuszczają ci się twoje grzechy». ⁶A siedziało tam kilku uczonych w Piśmie, którzy myśleli w sercach swoich: ⁷«Czemu On tak mówi? On bluźni. Któż może odpuszczać grzechy, oprócz jednego Boga?» ⁸Jezus poznał zaraz w swym duchu, że tak myślą, i rzekł do nich: «Czemu nurtują te myśli w waszych sercach? ⁹Cóż jest łatwiej: powiedzieć do paralytyka: Odpuszczają ci się twoje grzechy, czy też powiedzieć: Wstań, weź swoje łoże i chodź? ¹⁰Otóż, żebyście wiedzieli, iż Syn Człowieczy ma na ziemi władzę odpuszczania grzechów - rzekł do paralytyka: ¹¹Mówię ci: Wstań, weź swoje łoże i idź do domu!». ¹²On wstał, wziął zaraz swoje łoże i wyszedł na oczach wszystkich. Zdumieni się wszyscy i wielbili Boga mówiąc: «Jeszcze nigdy nie widzieliśmy czegoś podobnego».

2:1 „Kafarnaum” Nazwa ta oznacza „wioskę Nahuma”. Z powodu niewiary mieszkańców Nazaretu Jezus wybrał to miasto w Galilei (zob. Mt 4:13) na swoją siedzibę. Mieściło się ono przy dużym szlaku karawan z Damaszku do Egiptu. Więcej informacji znaleźć można w książce *Cities of the Biblical World [Miasta świata biblijnego]* Moine’a F. DeVriesa, s. 269-275.

▣ **„posłyszeli”** Sława Jezusa sprawiła, że wielu ludzi przyszło Go zobaczyć (tj. chorzy, ciekawi, prawdziwie poszukujący oraz przywódcy religijni). Słowa Jezusa często kierowane są do różnych grup wśród słuchaczy, ale zazwyczaj nie jest odnotowane, do których.

▣ **„jest w domu”** Nie ma pewności co do tego, czy był to dom Piotra, Marii czy wynajęty dom.

2:2 „Zebrało się tyle ludzi” We wschodnich społeczeństwach otwarte drzwi oznaczały zaproszenie do wejścia, z którego skorzystali.

▣ **„że nawet przed drzwiami nie było miejsca”** Być może był tam mały dziedziniec, ale mimo to dom ten nie był w stanie pomieścić wiele osób.

▣ **„On głosił im naukę”** Jest to tryb orzekający strony czynnej czasu niedokonanego, co może być rozumiane jako (1) rozpoczęcie czynności lub (2) powtórzenie czynności. „Nauka” odnosi się do powtarzającego się przesłania

Jezusa ujętego w Mk 1:14-15. Jego znaki i czyny się zmieniały, ale centralny rdzeń Jego przesłania pozostawał taki sam.

2:3 „paralitykiem” Jest to określenie złożone z terminu „luzować” i „wzdłuż boku”. Być może była to ofiara udaru, ze sparaliżowaną jedną stroną ciała. Czyny Jezusa miały podwójny cel: (1) wypełnienie mesjańskiego proroctwa z Iz 61:6 oraz (2) ogłoszenie swojej boskości i władzy przez przebaczenie grzechu. Dla tych, którzy posiadali duchowe oczy, był to jasny, jednoznaczny znak!

2:4 „odkryli dach” Dosłownie oznacza to „oddaszyl dach”. Dachy były dostępne z ulicy i często stanowiły miejsce spotkań towarzyskich. Zazwyczaj były płaskie, zrobione z błota i gałęzi oraz trawy. W Łk 5:19 dach ten nazwany jest „powalą”, co mogło wskazywać na dziedziniec. Czy możesz wyobrazić sobie Jezusa, który próbuje nauczać, kiedy na wszystkich zaczynają sypać się kawałki dachu?

☐ „**łoże**” Była to mała słomiana mata używana do spania.

2:5 „ich wiarę” Jezus zobaczył wiarę przyjaciół oraz paralityka i odpowiedział na nią.

☐ „**odpuszczają ci się twoje grzechy**” Prawdopodobnie mogła to być celowa prowokacja obecnych tam przywódców religijnych. Jezus wspiera także wiarę tego człowieka. Żydzi wierzyli w istnienie związku pomiędzy chorobą a grzechem (zob. Księga Hioba; J 9:2; Jk 5:15-16). Ten człowiek mógł się obawiać, że jego grzech miał jakiś związek z jego paraliżem.

Tekst UBS⁴ ma tu tryb orzekający strony biernej czasu teraźniejszego. W innych tekstach greckich jest to tryb orzekający strony biernej czasu dokonanego (zob. P⁸⁸, Ɑ, A, C, D, L, W), tak jak w Łk 5:20. Jednak Mt 9:2 i MS B podają tryb orzekający strony biernej czasu teraźniejszego. Trudno stwierdzić, która z tych dwóch możliwości jest pierwotna.

2:6 „uczonych w Piśmie” Byli to specjaliści od Prawa ustnego i pisanego. Była to albo (1) oficjalna delegacja z Jerozolimy, wysłana, aby mieć Jezusa na oku, albo (2) miejscowi interpretatorzy żydowskich tradycji. Musieli przyjść wcześniej, żeby dostać się do domu albo oczekiwali, że zostaną przepuszczeni bliżej z powodu swojego statusu społecznego. Zob. Temat specjalny: Uczeni w Piśmie w Mk 1:22.

☐
GPNT „rozważający w sercach ich”
BP „zastanawiali się”
BW „rozważali w sercach swoich”
BWP „myśleli sobie w duchu”
PL „rozważali w myślach”

Teologiczne pytanie brzmi następująco: czy Jezus czytał im w myślach, co było kolejną oznaką Jego boskości (zob. 1 Sm 16:7; Ps 7:10; 139:1-4; Prz 16:2; 21:2; 24:12; Jr 11:20; 17:10; 20:12; Łk 16:15; Dz 15:8; Hbr 4:12), czy znał ich tradycje i widział ich miny?

Sam ten fakt (zob. Mk 2:8) mógł być kolejnym znakiem. Rabini interpretowali Iz 11:3 jako Mesjasza, który potrafi rozeznawać to, co myślą ludzie.

TEMAT SPECJALNY: SERCE

Greckie słowo *kardia* występuje w Septuagincie i NT. Odzwierciedla hebrajski termin *lēb* (BDB 523, KB 513). Używane jest na kilka różnych sposobów (zob. Bauer, Arndt, Gingrich i Danker, *A Greek-English Lexicon* [Grecko-angielski leksykon], s. 403-404).

1. Ośrodek życia fizycznego, metafora osoby (zob. Dz 14:17; 2 Kor 3:2-3; Jk 5:5)
2. Ośrodek życia duchowego (tj. moralnego)
  - a. Bóg zna serce (zob. Łk 16:15; Rz 8:27; 1 Kor 14:25; 1 Tes 2:4; Ap 2:23)
  - b. W odniesieniu do ludzkiego życia duchowego (zob. Mt 15:18-19; 18:35; Rz 6:17; 1 Tm 1:5; 2 Tm 2:22; 1 P 1:22)

3. Ośrodek życia umysłowego (tj. intelekt, zob. Mt 13:15; 24:48 [BW]; Dz 7:23 [BW]; 16:14; 28:27; Rz 1:21; Rz 10:6; Rz 16:18; 2 Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jk 1:26; 2 P 1:19; Ap 18:7; serce jest synonimem umysłu w 2 Kor 3:14-15 i Flp 4:7)
4. Ośrodek woli (zob. Dz 5:4 [BW]; 11:23; 1 Kor 4:5; 7:37; 2 Kor 9:7)
5. Ośrodek emocji (zob. Mt 5:28; Dz 2:26.37; 7:54; 21:13; Rz 1:24; 2 Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Flp 1:7)
6. Szczególne miejsce działania Ducha (zob. Rz 5:5; 2 Kor 1:22; Ga 4:6 [tj. Chrystus w naszych sercach, Ef 3:17])
7. Serce to metaforyczne określenie całej osoby (zob. Mt 22:37, gdzie cytowana jest Pwt 6:5). Myśli, motywacje i działania serca w pełni ujawniają, jaki ktoś jest. ST zawiera kilka zaskakujących wystąpień tego terminu:
  - a. Rdz 6:6; 8:21, „Pan... bolał w sercu swoim” (BW), zob. też Oz 11:8-9
  - b. Pwt 4:29; 6:5, „z całego serca i z całej duszy”
  - c. Pwt 10:16, „nieobrzezane serce” – a także Rz 2:29
  - d. Ez 18:31-32 „nowe serce”
  - e. Ez 36:26 „serce nowe” vs. „serce kamienne” (zob. Ez 11:19; Za 7:12)

2:7 „On bluźni” Karą za bluźnierstwo była śmierć przez ukamienowanie (zob. Kpł 24:16). Jezus był winny tego zarzutu, jeśli nie był Bogiem. Przebaczenie przez Niego grzechów jest niekoniecznie bardzo subtelnym podaniem się za Boga lub przynajmniej przedstawiciela boskiej mocy i władzy.

▣ **„Któż może odpuszczać grzechy, oprócz jednego Boga”** Głoszone przez Jezusa przesłanie nawrócenia i wiary (zob. Mk 1:14-15) opierało się na założeniu grzeszności wszystkich ludzi (nawet starotestamentowego ludu Przymierza, zob. Rz 3:9-18). Grzech jest czymś bardzo poważnym, nie tylko w aspekcie czasowej wspólnoty, ale także wiecznej eschatologii. Grzech, jego moc i konsekwencje są powodem, dla którego przyszedł Jezus (zob. Mk 10:45; 2 Kor 5:21).

Tylko Bóg może przebaczać grzechy, ponieważ grzech skierowany jest przede wszystkim przeciwko Niemu (zob. Rdz 20:6; 39:9; 2 Sm 12:13; Ps 41:5; 51:6). Ponieważ Ewangelia Marka zawiera wiele odniesień (lub aluzji) do Księgi Izajasza, oto kilka wersety dotyczących nowej ery i przebaczenia: Iz 1:18; 33:24; 38:17; 43:25; 44:22. Jest to kolejny mesjański znak.

2:8.12 „zaraz” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ **„Jezus poznał”** Zob. komentarz do Mk 2:7.

▣ **„w swym duchu”** Greckie manuskrypty pisane uncją nie zawierały:

1. odstępów pomiędzy słowami
2. znaków przestankowych
3. dużych i małych liter (wszystkie litery były duże)
4. podziału na wersety i rozdziały

Z tego powodu tylko kontekst może decydować o potrzebie użycia dużej litery. Zazwyczaj duże litery stosowane są do:

1. nazw bóstw
2. nazw miejsc
3. imion osób

Określenie „duch” może odnosić się do:

1. Ducha Świętego (zob. Mk 1:5)
2. świadomego osobowego aspektu człowieczeństwa (zob. Mk 8:12; 14:38)
3. jakiejś istoty w sferze duchowej (tj. duchy nieczyste, zob. Mk 1:23).

W tym kontekście dotyczy ono Jezusa jako osoby.

Osobiście odrzucam teologiczną koncepcję głoszącą, że ludzie posiadają trzy aspekty (ciało, duszę i ducha na podstawie 1 Tes 5:23). Zazwyczaj ci, którzy zgadzają się z tą ideą, zamieniają to teologiczne założenie w ramy hermeneutyczne, za pomocą których interpretują wszystkie teksty biblijne. Kategorie te stały się szczelnymi przegródkami, za pomocą których Bóg odnosi się do ludzi. Człowiek jest jednością (zob. Rdz 2:7). Dobre posumowanie teorii ludzkości jako trójdzielnej, dwudzielnej lub będącej jednością znaleźć można w książkach

Franka Stagga *Polarities of Man's Existence in a Biblical Perspective [Bieguny istnienia człowieka w perspektywie biblijnej]* oraz Millarda J. Ericksona *Christian Theology [Teologia chrześcijańska]* (wydanie drugie) na s. 538-557.

2:9.11 „Wstań, weź swoje łożo i chodź” Są to dwa aorysty trybu rozkazującego oraz jeden tryb rozkazujący czasu teraźniejszego. Było to natychmiastowe i trwałe uzdrowienie, które dokonało się z trzech powodów:

1. ponieważ Jezus troszczył się o człowieka w potrzebie i wynagrodził wiarę jego przyjaciół
2. aby dalej przekazywać uczniom Ewangelię i to, jak odnosi się ona do Jego osoby i misji
3. aby nadal sprzeciwiać się przywódcom religijnym i wchodzić z nimi w dialog.

Ci przywódcy religijni mieli tylko dwie możliwości: uwierzyć w Niego albo inaczej wyjaśnić Jego władzę i moc.

2:10 „Syn Człowieczy” Jest to wyrażenie przymiotnikowe zaczerpnięte ze ST. Użyte zostało w Ez 2:1 i Ps 8:5 w swoim prawdziwym etymologicznym znaczeniu „istoty ludzkiej”. Jednak w Dn 7:13 zastosowano je w wyjątkowym kontekście wskazującym zarówno na człowieczeństwo, jak i boskość osoby określanej tym nowym eschatologicznym tytułem królewskim (zob. Mk 8:38; 9:9; 13:26; 14:26). Ponieważ tytuł ten nie był stosowany w judaizmie rabinicznym i dlatego nie wiązał się z nacjonalistycznymi, ekskluzywistycznymi i militarystycznymi konotacjami, Jezus wybrał go jako idealny tytuł zarówno ukrywający, jak i ukazujący Jego podwójną naturę – w pełni ludzką i w pełni boską (zob. 1 J 4:1-3). Było to Jego ulubione określenie siebie samego. W Ewangelii Marka występuje trzynaście razy (często w związku z różnymi cierpieniami Jezusa, zob. Mk 8:31; 9:12.31; 10:33.45; 14:21.41).

▣ **„ma na ziemi władzę odpuszczania grzechów”** Jezus dokonał tego cudu w celu przedstawienia świadectwa tym uczonym w Piśmie. Kwestia władzy (tj. *eksousia*) stanie się kluczowym tematem. Nie mogą oni zaprzeczyć Jego mocy, będą więc twierdzić, że Jego władza i moc pochodzi od demonów lub szatana (zob. Mt 10:25; 12:24-29; Łk 11:14-22).

2:12 „Zdumieli się wszyscy” Nie było to spowodowane uzdrowieniem, ponieważ to już widzieli; chodziło o odpuszczanie grzechów! Uczeni w Piśmie i faryzeusze otrzymali znak, którego chcieli. Jezus jasno pokazał Swoją władzę i moc. Zastanawiam się, czy ci przywódcy także wielbili wtedy Boga.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 2:13-14

¹³Potem wyszedł znowu nad jezioro. Cały lud przychodził do Niego, a On go nauczał.
¹⁴A przechodząc, ujrzał Lewiego, syna Alfeusza, siedzącego w komorze celnej, i rzekł do niego: «Pójdź za Mną!». On wstał i poszedł za Nim.

2:13 „Cały lud przychodził do Niego, a On go nauczał” Są to dwa czasowniki w czasie niedokonanym. Jezus zawsze miał czas na nauczanie Ewangelii i okazywanie troski. Dlatego zwykli ludzie tak bardzo Go kochali. Był zupełnie inny od osądających, wykluczających przywódców religijnych.

2:14 „Lewiego” W języku hebrajskim imię to oznacza „towarzysz”. Była to nazwa kapłańskiego pokolenia Izraela. Być może Jezus zmienił jego imię na „Mateusz”, co oznacza „dar JHWH” (zob. Mk 3:18; Mt 9:9), lub, podobnie jak Paweł, otrzymał oba imiona od swoich rodziców przy urodzeniu.

▣ **„siedzącego w komorze celnej”** Pobieranie podatków było zajęciem pogardzanym przez lud żydowski, ponieważ nabywano je od władz rzymskich. Poborcy podatkowi musieli pobierać na rzecz Rzymu podatek od wszystkich towarów w ustalonej wysokości. Także Herod Antypas otrzymywał część pobieranego podatku. Wszystko powyżej wyznaczonej kwoty, którą pobierali, zatrzymywali oni dla siebie jako wynagrodzenie. Pobieranie podatków cechowało się częstym popełnianiem oszustw. Prawdopodobnie Lewi pobierał podatki od eksportu ryb.

▣ **„Pójdź za Mną”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Było to oficjalne wezwanie do uczniostwa (zob. Mk 1:17.20). Należy pamiętać, że rabini powoływali uczniów, aby ci związali się z Prawem, Jezus natomiast powoływał tych ludzi, żeby związali się z Nim. To Jezus, a nie ludzkie osiągnięcia lub zasady ustalone na podstawie pism Mojżesza (tj. Talmud), jest drogą zbawienia. Nawrócenie nie jest zwróceniem się z powrotem ku Prawu Mojżeszowemu, tylko zwróceniem się do Jezusa, Mesjasza JHWH. Jezus nie odrzucał Prawa, umieścił jednak Siebie w miejscu przypisywanym Prawu przez tradycję i podawał się za jego jedyną właściwą

interpretację (zob. Mt 5:17-48). Zbawienie to osoba, a nie tylko wyznanie wiary czy trzymanie się jakiegoś kodeksu. Kwestia ta jest zasadniczo powodem, dla którego Jezus celowo wszedł w konflikt z przywódcami religijnymi. W swojej książce *The Method and Message of Jesus' Teachings [Metoda i przesłanie nauki Jezusa]* Robert H. Stein zawarł słuszną obserwację na temat tego stwierdzenia:

Choć określenie 'totalitarny' może mieć wiele negatywnych konotacji, użycie tego określenia przez Archibalda M. Huntera jest precyzyjne i dobrze opisuje zupełne oddanie, którego Jezus wymagał od swoich naśladowców. W ustach kogokolwiek innego twierdzenia Jezusa wydawałyby się świadczyć o skrajnym egocentryzmie, ponieważ Jezus jasno wskazuje na to, że cały świat kręci się wokół Niego i że los wszystkich ludzi zależy od ich odrzucenia lub przyjęcia Jego osoby. (...) Według Jezusa los ludzkości skupia się wokół Niego. Odrzucenie Go oznacza wieczny sąd; przyjęcie Go oznacza bycie przyjętym przez Boga. Centralnym punktem historii i zbawienia jest według Jezusa On sam. Posłuszeństwo Jemu to mądrość i uniknięcie sądu, lecz odrzucenie Jego słów to głupota i zatracenie, ponieważ Jego słowa są jedynym pewnym fundamentem, na którym można budować (Mt 7:24-27)" (s. 118).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 2:15-17

¹⁵Gdy Jezus siedział w jego domu przy stole, wielu celników i grzeszników siedziało razem z Jezusem i Jego uczniami. Było bowiem wielu, którzy szli za Nim. ¹⁶Niektórzy uczeni w Piśmie, spośród faryzeuszów, widząc, że je z grzesznikami i celnikami, mówili do Jego uczniów: «Czemu On je i pije z celnikami i grzesznikami?» ¹⁷Jezus usłyszał to i rzekł do nich: «Nie potrzebują lekarza zdrowi, lecz ci, którzy się źle mają. Nie przyszedłem powołać sprawiedliwych, ale grzeszników».

2:15 „siedział w jego domu przy stole” Chodzi tu o dom Lewiego (zob. Łk 5:29). Jezus jadał ze społecznymi i religijnymi wyrzutkami. Był to sposób, na który wchodził z nimi w dialog o sprawach religii. Ciągnęło ich do niego, ponieważ zachowywał się zupełnie inaczej niż świętoszkowaci przywódcy żydowscy. Jedzenie było szczególnym wydarzeniem na starożytnym Bliskim Wschodzie. Wyrażało przyjaźń i akceptację. Jedzono na leżąco, opierając się na lewym łokciu, wokół niskiego stołu w kształcie podkowy, z nogami z tyłu (zdanie to podważa J. Jeremias w książce *The Eucharistic Words of Jesus [Eucharystyczne słowa Jezusa]*, s. 20-21. Twierdzi, że Żydzi nie postępowali według śródziemnomorskiego zwyczaju leżenia przy stole – za wyjątkiem świąt). Na Bliskim Wschodzie osoby, które nie były zaproszone na posiłek mogły wejść do jadalni i stać wzdłuż ścian lub w drzwiach i oknach, przysłuchując się rozmowie.

Można się zastanawiać, ile eschatologicznej symboliki należy wczytywać w ten kontekst. Czy ucztą ta jest zapowiedzią mesjańskiego bankietu, na który zaproszeni będą wyrzutkowie (zob. Mt 8:11; Łk 13:29; być może jako odzwierciedlenie Iz 59:15b-21)? Jeśli tak, płynie z tego teologiczny wniosek, że czasowa wspólnota z Jezusem odzwierciedla eschatologiczną wspólnotę Królestwa. Wierzący są pogodzeni z Bogiem teraz i wieczności! Wszyscy grzesznicy są mile widziani (a grzesznikami są wszyscy, nawet starotestamentowy lud Przymierza, zob. Rz 3:9-18).

▣ **„grzeszników”** Chodzi tu o ludzi, którzy nie przestrzegali wszystkich szczegółowych nakazów Tradycji Ustnej (tj. Talmudu). Często opisywano ich pogardliwie jako „lud ziemi”. Nie byli oni do końca mile widziani w synagodze.

▣ **„i Jego uczniami”** Ci wybrani ludzie byli wtajemniczeni we wszystkie słowa i czyny Jezusa. Taka naprawdę były one skierowane głównie do nich. To oni zapiszą później Jego słowa i będą objaśniali Go światu.

▣ **„Było bowiem wielu, którzy szli za Nim”** Gramatyka pozostawia tu wątpliwości, ale wydaje się, że chodzi tu o „grzeszników”, a nie Jego uczniów.

2:16 „uczeni w Piśmie, spośród faryzeuszów” Uczni w Piśmie nie należeli wyłącznie do jednej partii religijnej/politycznej, choć w czasach Jezusa większość z nich stanowili faryzeusze. Faryzeusze byli szczególną sektą teologiczną w ramach judaizmu, która powstała w okresie machabejskim. Byli bardzo oddanymi i szczerymi wyznawcami, ściśle trzymającymi się Tradycji Ustnej (tj. Talmudu).

TEMAT SPECJALNY: FARYZEUSZE

I. Termin ten może pochodzić od słów:

- A. „Być odłączonym”. Grupa ta wykształciła się w okresie machabejskim (najbardziej rozpowszechniony pogląd) i odłączyła od społeczeństwa, aby zachować ustne tradycje Prawa Mojżeszowego (tj. *Hasidim*).
- B. „Dzielić”. Jest to inne znaczenie tego samego hebrajskiego rdzenia (BDB 827, BDB 831 I, KB 976): oba oznaczają „dzielenie”. Niektórzy uczeni uważają, że słowo to oznaczało interpretatora (zob. Ne 8:8; 2 Tm 2:15).
- C. „Pers”. Jest to kolejne znaczenie tego samego aramejskiego rdzenia (BDB 828, KB 970). Niektóre doktryny faryzejskie miały wiele wspólnego z perskim dualizmem zaratusztriańskim (zobacz Temat specjalny: Osobowe zło).

II. Powstało kilka teorii dotyczących tego, kim byli faryzeusze:

- A. Teologiczną sektą wczesnego judaizmu (wg Józefa Flawiusza)
- B. Polityczną grupą z czasów Hasmoneuszy i Herodów
- C. Grupą uczonych interpretatorów Prawa Mojżeszowego, którzy pomagali zwykłym ludziom zrozumieć Przymierze Mojżeszowe i towarzyszące mu tradycje ustne
- D. Laickim ruchem uczonych w Piśmie, podobnym do Ezdrasza i Wielkiej Synagogi, rywalizującym z kapłańskim zwierzchnictwem świątynnym

Grupa ta mogła wyłonić się z konfliktu:

1. z nieżydowskimi władzami (szczególnie Antiochem IV)
2. arystokracji z laikatem
3. osób oddanych wypełnianiu Przymierza ze zwykłymi palestyńskimi Żydami

III. Informacje na temat faryzeuszy czerpiemy z:

- A. Dzieł Józefa Flawiusza, który był faryzeuszem
  1. *Starożytności żydowskie*
  2. *Wojna żydowska*
- B. Nowego Testamentu
- C. Późniejszych źródeł żydowskich

IV. Główne doktryny faryzeuszy

- A. Wiara w nadejście Mesjasza pod wpływem powstałej w okresie międzybiblijnym apokaliptycznej literatury żydowskiej (np. *I Księga Henocha*).
- B. Wiara w działanie Boga w życiu codziennym. Był to pogląd przeciwny do saduceuszy (zob. Dz 23:8). Duża część myśli faryzejskiej była dokładnym teologicznym przeciwieństwem poglądów saduceuszy.
- C. Wiara w fizycznie zorientowane życie pozagrobowe w oparciu o życie ziemskie, powiązane z nagrodą i karą (zob. Dn 12:2).
- D. Wiara w autorytet ST i Tradycji Ustnej (Talmudu). Wyznawali posłuszeństwo przykazaniom Bożym Starego Testamentu zgodnie z interpretacją i zastosowaniami szkół uczonych rabinicznych (Szammaja – konserwatysty i Hillela – liberała). Rabiniczna interpretacja opierała się na dialogu pomiędzy dwoma rabinami o odmiennych filozofiach – jednego konserwatywnego, a drugiego liberalnego. Te ustne dyskusje na temat znaczenia Pisma zostały ostatecznie zapisane w dwóch formach: w Talmudzie babilońskim i niedokończonym Talmudzie palestyńskim. Faryzeusze wierzyli, że Mojżesz otrzymał te ustne interpretacje na Górze Synaj. Historycznie rzecz ujmując, dyskusje te zaczęły się od Ezdrasza i członków „Wielkiej Synagogi” (zwanej później Sanhedrynem).
- E. Wysoko rozwinięta angelologia. Faryzeusze wierzyli zarówno w dobre, jak i złe istoty duchowe. Pogląd ten pochodził z perskiego dualizmu i międzybiblijnej literatury żydowskiej.
- F. Wiara w Bożą suwerenność, ale także realizowanie ludzkiej wolnej woli (*jecer*).

V. Mocne strony ruchu faryzejskiego:

- A. Kochali i szanowali Boże objawienie i ufali mu (tj. całości, łącznie z Prawem, Prorokami, Pismami i Tradycją Ustną).
- B. Usilnie dążyli do bycia sprawiedliwymi wyznawcami (tj. codzienna wiara i życie) Bożego objawienia. Chcieli, żeby „sprawiedliwy Izrael” wypełnił prorocze obietnice przyszłego powodzenia.
- C. Propagowali w społeczeństwie judaistycznym jedność obejmującą ludzi ze wszystkich jego poziomów.
W pewnym sensie odrzucali kapłańskie (tj. saducejskie) przywództwo i teologię (zob. Dz 23:8).
- D. Byli zwolennikami aktywnego ludzkiego składnika Przymierza Mojżeszowego. W pełni potwierdzali Bożą suwerenność, głosili jednak także potrzebę realizowania ludzkiej wolnej woli (dwa *jecer*).
- E. NT wymienia kilku szanowanych faryzeuszy (np. Nikodem, bogaty młody człowiek i Józef z Arymatei).

VI. Byli jedyną sektą judaizmu z I w. n.e., która przetrwała zniszczenie przez Rzymian Jerozolimy i świątyni w 70 r. n.e. Współczesny judaizm wywodzi się właśnie od nich.

☐ „**je z grzesznikami**” Musiało to mieć miejsce regularnie, a nie być wyjątkiem (zob. Łk 5:29; 7:34; 15:1-2). Był to wielki szok dla świętoszkowatej elity religijnej!

2:17 „ci, którzy się źle mają” Odczuwali oni potrzebę, która jest niezbędna dla wiary (zob. Mt 5:3-4), a Jezus był ich uzdrowicielem i przyjacielem (zob. Łk 7:34; 19:10).

☐ „**Nie przyszedłem powołać sprawiedliwych, ale grzeszników**” Jest to ironiczna, być może sarkastyczna wypowiedź (podobnie jak 7:19). Nie miała ona sugerować, że przywódcy religijni są sprawiedliwi (zob. Mt 5:20) i nie potrzebują nawrócenia, tylko że przesłanie Jezusa (zob. Mk 1:14-15) bardziej przemawia do tych, którzy są świadomi swojej duchowej potrzeby. W swoim nauczaniu Jezus często posługuje się przysłowiami (zob. Mk 2:17.21.22.27; 3:27; 4:21.22.25; 7:15; 8:35.36.37; 9:40.50; 10:25.27.31.43-44). Nikt nie jest bardziej zaślepiiony od tych, którzy myślą, że widzą!

Na końcu wersetu 17 *Textus Receptus* dodaje „do nawrócenia” za paralelę u Łukasza (zob. Mk 5:32) i tekstami bizantyjskimi, ale wariant ten nie jest nawet rozważany jako możliwość przez aparat krytyczny UBS⁴.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 2:18-20

¹⁸Ucniowie Jana i faryzeusze mieli właśnie post. Przyszli więc do Niego i pytali: «Dlaczego ucniowie Jana i ucniowie faryzeuszów poszczą, a Twój ucniowie nie poszczą?» ¹⁹Jezus im odpowiedział: «Czy goście weselni mogą pościć, dopóki pan młody jest z nimi? Nie mogą pościć, jak długo pana młodego mają u siebie. ²⁰Lecz przyjdzie czas, kiedy zabiorą im pana młodego, a wtedy, w ów dzień, będą pościć.

2:18 „post” Faryzeusze i ucniowie Jana byli kulturowo uwarunkowani, by pościć dwa razy w tygodniu, w poniedziałki i czwartki (zob. Łk 18:12). Prawo Mojżeszowe nakazywało tylko jeden dzień postu w roku – w Dzień Prześlągania (zob. Kpł 16). Poszczenie dwa razy w tygodniu jest dobrym przykładem rozwiniętego tradycjonalizmu (zob. Za 7-8). Post traci swoją duchową wartość, kiedy staje się obowiązkowy i zaczyna zwracać na siebie uwagę (zob. Mt 6:16-18).

TEMAT SPECJALNY: POST

Post, choć nigdy nie jest nakazany w NT, uznany został za coś, co ucniowie Jezusa będą robić w stosownym czasie (zob. Mt 6:16.17; 9:15; Mk 2:19; Łk 5:35). Właściwy post opisany jest w Iz 58. Jezus sam dał tego przykład (zob. Mt 4:2). Wczesny Kościół pościł (zob. Dz 13:2-3; 14:23; 2 Kor 6:5; 11:27). Kluczowa jest motywacja i sposób; czas, długość i częstotliwość pozostają czymś opcjonalnym. Od nowotestamentowych wierzących nie wymaga się starotestamentowych postów (zob. Dz 15:19-29). Poszczenie nie jest metodą popisywania się swoją duchowością (zob. Iz 58; Mt 6:16-18), tylko zbliżania się do Boga i poszukiwania Jego prowadzenia (tj. Jezus, Mt 4:2). Może ono być duchowo pomocne.

Tendencje wczesnego Kościoła do ascezy sprawiły, że skrybowie dodali „post” w kilku fragmentach (tj. Mt 17:21; Mk 9:29; Dz 10:30; 1 Kor 7:5). Więcej informacji na temat tych wątpliwych tekstów znaleźć można w książce Bruce’a Metzgera *A Textual Commentary on the Greek New Testament [Komentarz tekstualny do greckiego Nowego Testamentu]* wydanej przez United Bible Societies.

▣

GPNT „I przychodzą”
BP „Przychodzą”
BW „Oni też przyszli”
BWP „zwrócono się do Niego”
PL „Przyszli”

Werset 18 rozpoczyna się od informacji, że uczniowie Jana i faryzeusze pościli z jakiejś okazji. Inni zauważyli to i przyszli zapytać Jezusa, dlaczego Jego uczniowie nie poszczą z tej okazji.

2:19 Gramatycznie pytanie to przewiduje odpowiedź przeczącą.

▣ „pan młody” Koncepcja „pana młodego” wiąże się z wieloma starotestamentowymi metaforami. W ST JHWH jest panem młodym lub mężem Izraela. W tym kontekście Jezus jest panem młodym, a Kościół panną młodą (zob. Ef 5:23-32). W Mk 2:20 „zabiorą im pana młodego” odnosi się do czasu, w którym nastąpi oddzielenie.

Jako interpretatorzy mamy tutaj dwie opcje. Po pierwsze możemy postrzegać to jako kulturową metaforę czasu radości związanej z weselem. Nikt nie pości podczas wesela! Po drugie, możemy widzieć tu parabolę czasu Jezusa na ziemi i Jego nadchodzącego ukrzyżowania. Marek (interpretujący Piotra) znał pełne następstwa tych metaforycznie naładowanych określeń (w judaizmie pan młody był metaforą – nie Mesjasza, tylko nadchodzącego królestwa Bożego). Czy jest to zapowiedź śmierci Jezusa? Jasno objawił On, że jest mesjaszem i Bogiem poprzez swoje słowa i czyny (tj. egzorcyzmy, uzdrowienia, znaki odpuszczenia). Jednak mesjańska tajemnica Marka budzi wątpliwości w tej kwestii. Paraboliczny język i jego następstwa w Mk 2:21-22 sprawiają jednakże, że widzę cały ten kontekst w okolicznościach zastępczych, a jednocześnie eschatologicznych (tj. pan młody umiera, ale Syn Boży powraca i pozostaje). Pomiędzy śmiercią a powrotem (tj. mesjańskim bankietem) Jego naśladowcy będą pościli w odpowiedni sposób o odpowiednim czasie.

2:20 „zabiorą” Może to być nawiązanie do Iz 53:8 w Septuagincie. Po ukrzyżowaniu, zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu Piotr w pełni zrozumiał znaczenie Iz 53.

▣ „będą pościć” Jest to tryb orzekający strony czynnej czasu przyszłego (stwierdzenie faktu), a nie tryb rozkazujący (nakaz).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 2:21-22

²¹Nikt nie przyszywa łąty z surowego sukna do starego ubrania. W przeciwnym razie nowa łąta obrywa jeszcze [część] ze starego ubrania i robi się gorsze przedarcie. ²²Nikt też młodego wina nie wlewa do starych bukłaków. W przeciwnym razie wino rozerwie bukłaki; i wino przepadnie, i bukłaki. Lecz młode wino [należy wlewać] do nowych bukłaków».

2:21 Odzwierciedla to prawdę kulturową ujętą w formie przysłowia.

2:22 „bukłaki” Chodzi tu o to, że kozy były oskórowywane w taki sposób, że otrzymane skóry mogły być wykorzystywane jako pojemniki na płyny. Takie świeżo wygarbowane skóry były elastyczne. Kiedy się starzały, proces fermentacji i rozszerzanie się młodego wina powodował ich pęknięcie. Judaizm nie był w stanie przyjąć wiedzy i korekty ze strony Jezusa i dlatego czekało go unieważnienie. Nowe Przymierze (zob. Jr 31:31-34; Ez 36:22-38) nastąpiło w Jezusie! Nic nie może pozostać takie samo.

Werset ten ma kilka wariantów w manuskryptach greckich. Niektóre pochodzą z równoległych fragmentów w Mt 9:17 i Łk 5:37-38. Zwiąże przedstawienie tych wydarzeń przez Marka sprawiło, że skrybowie starali się uczynić jego język bardziej czytelnym.

Zwróćmy uwagę na metaforyczne tytuły Jezusa w tym kontekście: (1) lekarz, Mk 2:17; (2) pan młody, Mk 2:19; (3) młode wino, Mk 2:21-22 oraz (4) pan szabat, Mk 2:28.

▣ „przepadnie” Zob. Temat specjalny: *Apolummi* w Mk 3:6.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 2:23-28

²³Pewnego razu, gdy Jezus przechodził w szabat wśród zbóż, uczniowie Jego zaczęli po drodze zrywać kłosa. ²⁴Na to faryzeusze rzekli do Niego: «Patrz, czemu oni robią w szabat to, czego nie wolno?» ²⁵On im odpowiedział: «Czy nigdy nie czytaliście, co uczynił Dawid, kiedy znalazł się w potrzebie, i był głodny on i jego towarzysze? ²⁶Jak wszedł do domu Bożego za Abiatarą, najwyższego kapłana, i jadł chleby pokładne, które tylko kapłanom jeść wolno; i dał również swoim towarzyszom». ²⁷I dodał: «To szabat został ustanowiony dla człowieka, a nie człowiek dla szabatu. ²⁸Zatem Syn Człowieczy jest panem szabatu».

2:23 „przechodził w szabat wśród zbóż” Chodzi tu o pieszę ścieżki przez otaczające miasta i wioski pola zbóż. „Zboża” mogły odnosić się do różnych ziaren (tj. jęczmienia, pszenicy).

2:24 „czemu oni robią w szabat to, czego nie wolno” Faryzeusze uznali to, co robili uczniowie, za (1) żniwa; (2) przesiewanie i (3) przygotowywanie posiłku w szabat, co było zakazane przez ich tradycje ustne w oparciu o Wj 34:21. Uczniowie Jezusa nie robili niczego, co byłoby zgodnie ze ST przekroczeniem Prawa dotyczącego zrywania kłosów (zob. Pwt 23:25); problemem był dzień, w którym to robili (zob. Rdz 2:1-3; Wj 20:8-11; 23:12; 31:15; Pwt 5:12-15). Wydaje się, że autorzy Ewangelii odnotowują to, co Jezus robił w szabat, aby ukazać (1) kontrowersje, jakie to powodowało lub (2) że Jezus postępował tak codziennie i szabat nie był wyjątkiem.

2:25-28 Ta słynna wypowiedź (zob. Mk 2:27) Jezusa pojawia się tylko u Marka. Wyraża Jego autorytet dokonywania reinterpretacji tradycyjnego rozumienia i wskazówek ST (zob. Mt 5:17-48). W rzeczywistości był to kolejny znak świadczący o tym, że Jezus podawał się za Bożego Mesjasza.

2:25 Zgodnie z konstrukcją gramatyczną pytanie to zakłada odpowiedź przeczącą. Odnosi się do wydarzenia z życia Dawida odnotowanego w 1 Sm 21. Jezus często posługiwał się ST jako ilustracją do swojego nauczania (zob. Mk 2:25-26; 4:12; 10:68.19; 12:26.29-30.36).

2:26 „domu Bożego” Chodzi tu o przenośny Przybytek umieszczony w Nob.

▣ „Abiatarą” Porównując 1 Sm 21:2f z 2 Sm 8:17 oraz 1 Krn 18:16 natrafiamy na problem historyczny związany z imionami Abiatar i Abimelek: (1) zarówno ojciec, jak i syn nazywani są najwyższym kapłanem; (2) Jezus posłużył się przyimkiem *epi* z genitivem w znaczeniu „w dniach”, co oznaczało „za jego czasów” (zob. Dz 11:28; Hbr 1:2). Wiemy, że krótko po tym wydarzeniu król Saul zabił Abimeleka, a Abiatar zbiegł do Dawida (zob. 1 Sm 22:11-23), u którego został jednym z dwóch uznanych najwyższych kapłanów (tj. Abiatar i Sadok).

Jest to przykład problemów, których po prostu nie da się wyjaśnić. Nie jest to wariant manuskryptu greckiego. Gdyby tak było, należałoby założyć błąd skryby na wczesnym etapie, zanim manuskrypty papirusowe zostały ręcznie skopiowane (co jest spekulacją). Wszystkich nauczycieli Biblii wprawia w zakłopotanie fakt, że Jezus błędnie przytacza część historii ST, szczególnie że w tym kontekście wyrzuca On faryzeuszom, że nie czytają Pisma.

Oto kilka książek odnoszących się do konserwatywnych możliwości interpretacji trudnych tekstów:

1. *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]*, Walter C Kaiser, Jr., Peter H. Davids, F. F. Bruce i Manfred T. Branch
2. *Encyclopedia of Bible Difficulties [Encyklopedia trudności biblijnych]*, Gleason L. Archer.
3. *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, F. F. Bruce.

▣ „chleby pokładne” Bochenek taki ważył blisko 3 kg! Było ich 12 i co tydzień wymieniane były na świeże. Tygodniowe chleby, symbolizujące zaopatrzenie JHWH dla dwunastu pokoleń Izraela, mogli jeść wyłącznie kapłani (zob. Wj 25:23-30; Kpł 24:5-9). W tym przypadku Bóg zrobił wyjątek od reguły. Jezus twierdzi, że posiada ten sam autorytet, co arcykapłan i te same prawa co przyszły król, Dawid!

2:27 Przepisy dotyczące szabatu stały się priorytetem. Tradycje te uznane zostały za to, o co chodzi w religii, zamiast miłości do ludzi uczynionych na Boży obraz. Priorytet zasad zastąpił priorytet relacji. Zasługi zastąpiły

miłość. Tradycje religijne (tj. ustne prawa) zastąpiły Boży zamysł (zob. Iz 29:13; Kol 2:16-23). Jak można podobać się Bogu? Dobrą starotestamentową analogią jest ofiara. W Bożym zamysle był to sposób, w który grzeszna, potrzebująca ludzkość mogła przyjść do Niego i przywrócić zerwaną wspólnotę. Przerodziła się jednak w obrzędową, liturgiczną procedurę. Podobnie stało się z przepisami dotyczącymi szabat. Ludzkość stała się sługą zamiast przedmiotem (tj. powodem) nadania praw.

Trzy wypowiedzi z Mk 2:27-28 są w pewnym sensie paralelne (tj. wszystkie posługują się ogólnymi określeniami ludzkości). Termin „syn człowieczy” w Mk 2:28 to semicki idiom oznaczający „osobę ludzką” (zob. Ps 8:5; Ez 2:1). Jezus używał go w odniesieniu do siebie samego. Człowiek Jezus objawia ostateczną godność i priorytet ludzkości. Bóg stał się jednym z nas, dla nas! Ludzka potrzeba stoi ponad tradycją religijną. Bóg jest po naszej stronie – indywidualnie i zbiorowo.

2:28 „Syn Człowieczy” Zob. komentarz do Mk 2:10.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Wymień metafory, za pomocą których Jezus opisuje siebie w wersety 17, 19, 21-22 i 28.
2. Dlaczego przywódcy religijni byli tak wrogo nastawieni do nauczania Jezusa?
3. Dlaczego Jezus powołał kogoś tak znienawidzonego i wykluczanego jak Lewi na swojego ucznia?
4. Jak nauczanie Jezusa ma się do żydowskiej tradycji ustnej?
5. Dlaczego poszczenie jest regularnym elementem naszej pobożności?
6. Jaka jest centralna prawda przekazana w przypowieści Jezusa z Mk 2:19-22?
7. Czy Jezusa nie obchodził Prawo ceremonialne, czy jest inny sposób wyjaśnienia Jego czynów w Mk 2:23-28?
8. Co myślisz o historycznym błędzie w Mk 2:26?
9. Jak werset Mk 2:27 odnosi się do nas dzisiaj?

ROZDZIAŁ 3 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Uzdrowienie w szabat 3:1-6	Uzdrowienie człowieka z uschlą ręka 3:1-6	Uzdrowienie w szabat człowieka z uschniętą ręka 3:1-6	Uzdrowienie człowieka z uschlą ręka 3:1-6	Uzdrowienie człowieka z bezwładną ręka 3:1-6
JEZUS CUDOTWÓRCA I NAUCZYCIEL			JEZUS CUDOTWÓRCA I NAUCZYCIELEM	
Napływ ludu 3:7-12	Jezus uzdrawia wielu chorych 3:7-12	Uzdrowienia nad jeziorem Genezaret 3:7-12	Napływ ludu 3:7-12	Spotkanie nad jeziorem 3:7-12
Wybór Dwunastu 3:13-19	Powołanie dwunastu apostołów 3:13-19	Wybór Dwunastu 3:13-14a 3:14b-19	Powołanie Dwunastu 3:13-19	Wybór Dwunastu 3:13-19
Wzmógłony ruch 3:20-21	Jezus odpowiada na zarzuty współpracy z szatanem 3:20-30	3:20-21	Interwencja krewnych Jezusa 3:20-21	Grzech przeciw Duchowi Świętemu 3:20-30
Oszczercstwa uczonych w Piśmie 3:22 3:23-27 3:28-30	3:20-30	3:22-26 3:27-30	Ataki uczonych w Piśmie i obrona Jezusa 3:22-30	3:20-30
Prawdziwi krewni Jezusa 3:31-35	Prawdziwa rodzina 3:31-35	Krewni Jezusa 3:31-35	Prawdziwi krewni Jezusa 3:31-35	Prawdziwa rodzina 3:31-35

TRZECI CYKL CZYTAN (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 3:1-6

¹Wszedł znowu do synagogi. Był tam człowiek, który miał uschłą rękę. ²A śledzili Go, czy uzdrowi go w szabat, żeby Go oskarżyć. ³On zaś rzekł do człowieka, który miał uschłą rękę: «Stań tu na środku!». ⁴A do nich powiedział: «Co wolno w szabat: uczynić coś dobrego czy coś złego? Życie ocalić czy zabić?» Lecz oni milczeli. ⁵Wtedy spojrzawszy wkoło po wszystkich z gniewem, zasmucony z powodu zatwardziałości ich serca, rzekł do człowieka: «Wyciągnij rękę!». Wyciągnął, i ręka jego stała się znów zdrowa. ⁶A faryzeusze wyszli i ze zwolennikami Heroda zaraz odbyli naradę przeciwko Niemu, w jaki sposób Go zgładzić.

3:1 „do synagogi” Wydarzenie to opisuje także Mt 12:9-14 i Łk 6:6-11. Synagoga rozwinęła się w czasie niewoli babilońskiej. Było to przede wszystkim miejsce kształcenia, modlitwy, kultu i wspólnoty. Synagoga była lokalnym wyrazem judaizmu w czasie, kiedy świątynia nie stanowiła centralnego punktu dla narodu.

Jezus regularnie uczęszczał do synagog. Uczył się Pisma i tradycji w szkole synagogalnej w Nazarecie. W pełni uczestniczył w żydowskim kulcie z I w. n.e.

Interesujący jest także fakt, że Jezus, najwidoczniej celowo, zachowywał się prowokacyjnie w szabat oraz w synagodze. Świadomie łamał Tradycje Ustne (tj. Talmud), których trzymali się starsi, aby wejść w teologiczną konfrontację lub rozpocząć dyskusję z przywódcami religijnymi (zarówno lokalnymi, jak i narodowymi; faryzeuszami i saduceuszami). Najbardziej rozwinięte omówienie Jego teologii oraz tego, czym różni się ona od tradycyjnych norm, zawarte jest w Kazaniu na Górze (zob. Mt 5-7; szczeg. 5:17-48).

▣ **„uschłą rękę”** Jest to imiesłów strony biernej czasu niedokonanego. Łk 6:6 dodaje informację, że była to prawa ręka, co musiało wpływać na jego zdolność do pracy.

3:2 „śledzili Go” Jest to czas niedokonany, odnoszący się do nieustannej, czujnej obecności przywódców religijnych.

▣ **„czy”** Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, zakładające prawdziwość. Jezus uzdrowił człowieka w szabat, w synagodze, na ich oczach.

▣ **„żeby Go oskarżyć”** Jest to zdanie celowe *hina*. Nie obchodził ich niepełnosprawny człowiek. Chcieli przyłapać Jezusa na technicznym naruszeniu zasad, aby Go zdyskredytować i odrzucić. Jezus działa ze współczucia dla tego człowieka, aby kontynuować nauczanie swoich uczniów oraz doprowadzić do konfrontacji z zorientowaną na zasady i związaną tradycją obłudą przywódców religijnych.

3:3

GPNT	„Podnieś się na środek”
BP, BW	„Wyjdź na środek”
BWP	„Stań tu wobec wszystkich”
PL	„Wstań i wyjdź na środek”

Jest to tryb rozkazujący strony czynnej czasu teraźniejszego. Chodziło o to, żeby wszyscy go widzieli.

3:4 Rabinowie mieli bardzo rozwiniętą Tradycję Ustną (Talmud), interpretującą Prawo Mojżeszowe (zob. Mk 2:24). Wydawali oni sztywne orzeczenia na temat tego, co można, a czego nie można czynić w szabat. Można było ustabilizować stan rannej osoby w nagłym wypadku, ale nie było wolno go poprawiać. Pytanie Jezusa ujawniło problem dotyczący większej wagi ich ukochanych tradycji niż ludzkich potrzeb. Zawsze jest tak z legalistami!

▣ **„Życie”** Jest to bardzo trudne do zdefiniowania greckie słowo *psuchē*. Może ono dotyczyć:

1. naszego ziemskiego, fizycznego życia (zob. Mk 3:4; 8:35; 10:45)
2. naszych uczuć i samoświadomości (zob. Mk 12:30; 14:34)
3. naszej duchowej, wiecznej świadomości (zob. Mk 8:36.37)

Trudności w tłumaczeniu tego terminu spowodowane są jego zastosowaniem w filozofii greckiej, w której ludzie posiadają duszę, podczas gdy w pojęciu hebrajskim ludzie są duszą (zob. Rdz 2:7).

▣ „**ocalić**” Jest to greckie słowo *sōzō*, używane w NT w dwóch różnych znaczeniach: (1) podobnym do starotestamentowego zastosowania do ratunku od fizycznych problemów oraz (2) zbawienia duchowego. W Ewangeliach zazwyczaj przybiera pierwsze znaczenie (zob. Mk 3:4; 8:35a; 15:30-31; a nawet odnosi się do uzdrowienia, zob. Mk 5:23.28.34; 6:56; 10:52), natomiast w Mk 8:35b; 10:26; 13:13 może chodzić o drugie znaczenie. To samo stosowanie w dwóch znaczeniach znaleźć można także u Jakuba (#1 w Mk 5:15.20 i #2 w Mk 1:21; 2:14; 4:12).

3:5 „spojrzawszy wkoło po wszystkich z gniewem” Ewangelia Marka najpełniej ukazuje uczucia Jezusa (zob. Mk 1:40-42.43; 3:1-5; 10:13-16.17-22; 14:33-34; 15:34). Głucha cisza oraz moralna wyższość obłudnych przywódców religijnych rozgniewała Jezusa! Wydarzenie to stanowi dalsze objaśnienie 2:27-28.

▣ „**zasmucony z powodu zatwardziałości ich serca**” Jest to zintensyfikowana forma określenia smutek (*lupē*) z przymkiem *sun*. W całym NT pojawia się tylko tutaj. Jezus utożsamiał się z problemem i potrzebą tego człowieka, negatywnie reagując na nieprzejednanie przywódców religijnych. Nie chcieli oni zobaczyć prawdy ze względu na swoje przywiązanie do tradycji (zob. Iz 29:13; Kol 2:16-23). Jak często nam się to zdarza?

Określenie „zatwardziałość” oznacza zwapnienie (zob. Rz 11:25; Ef 4:18). Zobacz Temat specjalny: Serce w Mk 2:6.

▣ „**stała się znów zdrowa**” Oznacza to, że została ona przywrócona do pierwotnego stanu, co sugeruje, że uschnięta ręka była skutkiem wypadku, a nie wadą wrodzoną. Niekanoniczna *Ewangelia Hebrajczyków* odnotowuje tradycję, że człowiek ten był kamieniarzem, który przyszedł prosić Jezusa o uzdrowienie ręki, aby mógł wrócić do pracy.

3:6 „faryzeusze wyszli” Łk 6:11 dodaje, że „wpadli w szaf”. Dosłownie oznacza to, że stracili głowę (zob. 2 Tm 3:9). Zob. komentarz na temat faryzeuszy w Mk 2:16.

▣ „**zaraz**” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ „**ze zwolennikami Heroda**” Zazwyczaj bardzo konserwatywni i nacjonalistyczni faryzeusze nie chcieli mieć nic wspólnego z politycznie zorientowanymi zwolennikami Heroda, którzy wspierali jego rządy i rzymską okupację.

TEMAT SPECJALNY: ZWOLENNICY HERODA

W Palestynie w I w. n.e. zwolennicy Heroda byli oddzielną grupą, którą wyróżniały powiązania z rządzącą rodziną Heroda (zob. Józef Flawiusz, *Starożytności* 14.15.6).

Herodowie byli idumejską (pochodzącą z Edomu) rodziną władców pochodzącą od Heroda Wielkiego. Po jego śmierci kilku jego synów podzieliło się królestwem. Wszyscy Herodowie wspierali rzymskie władze. Ich zwolennicy chcieli utrzymać polityczne *status quo*. Woleli rządy Herodów od bezpośredniego panowania rzymskiego. Grupa ta była ściśle polityczna. Nie identyfikowali się oficjalnie z teologią faryzeuszy ani saduceuszy.

▣ „**odbyli naradę**” Jest to tryb orzekający strony czynnej czasu niedokonanego zastosowany w znaczeniu rozpoczęcia czynności w czasie przeszłym. W Mk 3:11 użyto trzech czasowników w czasie niedokonanym w zaznaczeniu działania powtarzającego się w przeszłości. Te dwa zastosowania składają się na główną funkcję lingwistyczną tego czasu.

▣ „**w jaki sposób Go zgładzić**” Przywódcy ci byli oburzeni uzdrowieniem w szabat, ale nie widzieli żadnego problemu w planowaniu zabójstwa! Prawdopodobnie opierali tę decyzję o tekst Wj 31:13-17. Wiele dziwnych rzeczy było uzasadnianych działaniem w Bożym imieniu. Bez wątplenia jest to zapowiedź śmierci Jezusa z rąk przywódców żydowskich.

TEMAT SPECJALNY: ZNISZCZENIE (*APOLLUMI*)

Termin ten ma obszerne pole semantyczne, co spowodowało duże zamieszanie w kwestii teologicznych koncepcji wiecznego sądu vs. zagłady. Podstawowe dosłowne znaczenie wywodzi się z połączenia *apo z ollumi* – burzyć, niszczyć.

Problemem są metaforyczne zastosowania tego terminu. Jasno pokazuje to *Greek-English Lexicon of the New Testament, Based On Semantic Domains [Grecko-angielski leksykon Nowego Testamentu w oparciu o pola semantyczne]* Louwa i Nidy, tom 2, s. 30, który wymienia różne znaczenia tego określenia:

1. niszczyć (np. Mt 10:28; Łk 5:37; J 10:10; 17:12; Dz 5:37; Rz 9:22 [tom 1, s. 232])
2. tracić (np. Mt 10:42, [tom 1, s. 566])
3. gubić (np. Łk 15:8 [tom 1, s. 566])
4. nie znać lokalizacji (np. Łk 15:4, tom 1, s. 330)
5. umrzeć (np. Mt 10:39 [tom 1, s. 266])

W *Theological Dictionary of the New Testament [Słowniku teologicznym Nowego Testamentu]* (tom 1, s. 394) Gerhard Kittel stara się określić różne zastosowania tego słowa, wymieniając cztery jego znaczenia:

1. niszczyć lub zabijać (np. Mt 2:13; 27:20; Mk 3:6; 9:22; Łk 6:9; 1 Kor 1:19)
2. stracić lub zgubić (np. Mk 9:41; Łk 15:4.8)
3. ginąć (np. Mt 26:52; Mk 4:38; Łk 11:51; 13:3.5.33; 15:17; J 6:12.27; 1 Kor 10:9-10)
4. przepadać (np. Mt 5:29-30; Mk 2:22; Łk 15:4.6.24.32; 21:18; Dz 27:34)

Kittel dodaje, że „ogólnie rzecz biorąc możemy powiedzieć, że #2 i #4 dotyczą wypowiedzi odnoszących się do tego świata, jak u synoptyków, podczas gdy #1 i #3 dotyczą wypowiedzi odnoszących się do tamtego świata, jak u Pawła i Jana” (s. 394).

W tym właśnie tkwi całe zamieszanie. Pole semantyczne tego słowa jest tak rozległe, że różni autorzy NT używają go w odmiennych znaczeniach. Osobiście podobają mi się słowa Roberta B. Girdlestone’a zawarte w książce *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]* (s. 275-277). Odnosi on to określenie do tych ludzi, którzy są moralnie zgubieni i czeka ich wieczne oddzielenie od Boga vs. tych, którzy znają Chrystusa i mają w Nim życie wieczne. Ta druga grupa jest „zbawiona”, podczas gdy pierwsza jest „zgubiona”.

We wspomnianej publikacji *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]* Robert B. Girdlestone (s. 276) zauważa, że jest kilka fragmentów, w których określenie to nie może być tłumaczone jako unicestwienie, tylko „taki uszczerbek, który sprawia, że dana rzecz nie spełnia swojego pierwotnego przeznaczenia”.

1. zmarnowanie olejku, Mt 26:8
2. zniszczenie starych bukłaków, Mt 9:17
3. utrata włosów, Łk 21:18
4. ginący pokarm, J 6:27
5. niszczone złoto, 1 P 1:7
6. zagłada świata, 2 P 3:6
7. zniszczenie fizycznego ciała, Mt 2:13; 8:25; 12:14; 21:41; 22:7; 26:52; 27:20; Rz 2:12; 14:15; 1 Kor 8:11

Termin ten nigdy nie odnosi się do unicestwienia osoby, tylko do końca cielesnej egzystencji. Jest także powszechnie stosowany w znaczeniu moralnym. „Wszyscy ludzie postrzegani są jako moralnie zniszczeni, tj.

zawiedli w realizacji zamysłu, dla którego powstałi jako ras” (s. 276). Bożą odpowiedzią na problem grzechu był Jezus Chrystus (zob. J 3:15-16 i 2 P 3:9). Ci, którzy odrzucają Ewangelię, podlegają dalszemu zniszczeniu, obejmującego ciało i ducha (zob. 1 Kor 1:18; 2 Kor 2:15; 4:3; 2 Tes 2:10). Przeciwną opinię wyraża E. Fudge w książce *The Fire that Consumes [Ogień trawiący]*.

Osobiście (zob. R. B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]*, s. 276) nie wydaje mi się, żeby termin ten oznaczał zagładę (zob. E. Fudge, *The Fire that Consumes [Ogień trawiący]*). W Mt 25:46 określenie „wieczny” zastosowane jest zarówno do wiecznej kary, jak i życia wiecznego. Umniejszenie jednego z nich oznacza umniejszenie obydwu!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 3:7-12

⁷Jezus zaś oddalił się ze swymi uczniami w stronę jeziora. A szło za Nim wielkie mnóstwo ludu z Galilei. Także z Judei, ⁸z Jerozolimy, z Idumei i Zajordania oraz z okolic Tyru i Sydonu szło do Niego mnóstwo wielkie na wieść o Jego wielkich czynach. ⁹Toteż polecił swym uczniom, żeby łódka była dla Niego stale w pogotowiu ze względu na tłum, aby się na Niego nie tłoczyli. ¹⁰Wielu bowiem uzdrowił i wskutek tego wszyscy, którzy mieli jakieś choroby, cisnęli się do Niego, aby się Go dotknąć. ¹¹Nawet duchy nieczyste, na Jego widok, padały przed Nim i wołały: «Ty jesteś Syn Boży». ¹²Lecz On surowo im zabraniał, żeby Go nie ujawniały.

3:7-8 Rosnąca popularność Jezusa była kolejnym powodem sprzeciwu ze strony przywódców religijnych (zob. Mt 12:15-16; Łk 6:17-19).

3:8 „Idumei” Chodzi tu o ziemie należące do starożytnego Edomu, które były ojczyzną Heroda.

▣ **„Zajordania”** Był to obszar na drugim brzegu Jordanu, zwany Perea – jeden z trzech terenów określonych jako odpowiedzialne za przestrzeganie Prawa Mojżeszowego (tj. Judea, Galilea i Zajordanie [tj. Perea, zob. *Baba Bathra* 3:2]). Oficjalnie określono go jako ziemie leżące pomiędzy rzekami Jabbok a Arnon (w ST pomiędzy Ammonem a Moabem).

▣ **„okolic Tyru i Sydonu”** Odnosi się to do starożytnego królestwa Fenicji.

▣ **„mnóstwo wielkie”** Najwyraźniej byli to i Żydzi, i poganie.

3:9 „łódka” Chodzi o małą łódź wiosłową.

▣ **„była dla Niego stale w pogotowiu”** Łódź była stale w pogotowiu na wypadek, gdyby napierający tłum wpełchnął Go do morza (zob. Mk 1:45).

3:10 „cisnęli się do Niego” Dosłownie oznacza to „upadali na Niego”. Każdy chory chciał Go dotknąć (zob. Mk 5:25-34). Tłum wyglądał jak poczekalnia w izbie przyjęć powiatowego szpitala.

3:11 Werset ten zawiera serię trzech czasowników w czasie niedokonanym, co ukazuje stałą konfrontację Jezusa z demonami. Zob. Temat specjalny: Egzorcyzmy w Mk 1:25.

▣ **„Syn Boży”** Demony te nie były świadkami na korzyść Jezusa. Wzmagaly niewłaściwe oczekiwania tłumu. Doprowadziło to do zarzutu (Mk 3:22), że moc Jezusa pochodzi od szatana (zob. Mt 9:34; 10:25; 11:18). Przywódcy żydowscy nie byli w stanie podważyć mocy Jezusa, zakwestionowali więc źródło Jego władzy.

TEMAT SPECJALNY: SYN BOŻY

Jest to jeden z głównych nowotestamentowych tytułów Jezusa. Niewątpliwie wiąże się z boskimi konotacjami. Różne jego formy to „Syn” lub „Mój Syn”. Jezus mówi również o Bogu jako „Ojcu” (zob. Temat

specjalny: Boże ojcostwo). W NT określenie to pojawia się ponad 124 razy. Nawet sposób, w jaki Jezus mówił sam o sobie, „Syn Człowieczy”, ma boskie konotacje z Dn 7:13-14.

W ST określenie „syn” może odnosić się do czterech konkretnych grup (zob. Temat specjalny: Synowie...):

- A. aniołów (zazwyczaj w LICZBIE MNOGIEJ, zob. Rdz 6:2; Hi 1:6; 2:1)
- B. króla Izraela (zob. 2 Sm 7:14; Ps 2:7; 89:27-28)
- C. narodu izraelskiego jako całości (zob. Wj 4:22-23; Pwt 14:1; Oz 11:1; Ma 2:10)
- D. sędziów izraelskich (zob. Ps 82:6)

Z Jezusem wiąże się drugie zastosowanie tego terminu. W ten sposób zarówno „syn Dawida”, jak i „syn Boży” odnoszą się do 2 Sm 7; Ps 2 i 89. W ST fraza „syn Boży” nigdy nie opisuje konkretnie Mesjasza – chyba że jako eschatologicznego króla – jeden z „namaszczonego urzędów” Izraela. Tytuł ten z mesjańskimi implikacjami jest jednak powszechny w zwojach znad Morza Martwego (zob. szczegółowe odnośniki w *Dictionary of Jesus i the Gospels [Słowniku Jezusa i Ewangelii]*, s. 770). „Syn Boży” jest także tytułem mesjańskim w dwóch międzybiblijnych żydowskich dziełach apokaliptycznych (zob. 2 *Ezdrasza* 7:28; 13:32.37.52; 14:9 oraz 1 *Henocha* 105:2).

Nowotestamentowe tło tego określenia w odniesieniu do Jezusa najlepiej podsumowuje kilka kategorii:

1. Jego preegzystencja (zob. J 1:15-30; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2 Kor 8:9; Flp 2:6-7; Kol 1:17; Hbr 1:3; 10:5-8)
2. Jego wyjątkowe narodzenie z dziewicy (zob. Iz 7:14; Mt 1:23; Łk 1:31-35)
3. Jego chrzest (zob. Mt 3:17; Mk 1:11; Łk 3:22; Boży głos z nieba łączy króla z Ps 2 z Cierpiącym Sługą z Iz 53)
4. Jego kuszenie przez szatana (zob. Mt 4:1-11; Mk 1:12.13; Łk 4:1-13; jest kuszony, aby zwątpić w swoje Synostwo lub przynajmniej zrealizować jego cel w inny sposób niż przez krzyż)
5. Wyznawanie, kim jest, przez nieodpowiednie osoby
  - a. demony (zob. Mk 1:23-25; Łk 4:31-37.41; Mk 3:11-12; 5:7; zob. Temat specjalny: Demony [duchy nieczyste])
  - b. niewierzących (zob. Mt 27:43; Mk 14:61; J 19:7)
6. Wyznawanie Go przez uczniów
  - a. Mt 14:33; 16:16
  - b. J 1:34.49; 6:69; 11:27
7. Jego własne słowa na swój temat
  - a. Mt 11:25-27
  - b. J 10:36
8. Stosowanie przez Niego rodzinnej metafory Boga jako Ojca
  - a. Używanie przez niego określenia *abba* w stosunku do Boga
    - 1) Mk 14:36
    - 2) Rz 8:15
    - 3) Ga 4:6
  - b. Powtarzające się używanie przez Niego słowa Ojciec (*patēr*) dla opisanego Jego relacji z Bogiem

Podsumowując, tytuł „Syn Boży” miał wielkie teologiczne znaczenie dla tych, którzy znali ST i jego obietnice oraz kategorie. Autorzy NT obawiali się jednak używać go pisząc do pogan z powodu ich pogańskiego tła, według którego „bogowie” brali sobie kobiety, które rodziły im „tytanów” lub „olbrzymów”.

3:12 Ewangelia Marka cechuje się ciągłym naciskiem na „mesjańską tajemnicę”. Jezus słowem i czynem w pełni ujawnia się jako Mesjasz już wcześniej w Ewangelii, ale z powodu błędnego zrozumienia Go przez (1) przywódców

żydowskich (tj. Mesjasz jako bohater narodowy przywracający Izraelowi światowe znaczenie) i (2) tłumy (tj. Mesjasz jako cudotwórca) Jezus upomina wiele różnych osób, żeby nie nagłaśniały tego, co o Nim wiedzą. Ewangelia zostanie wypełniona dopiero po Jego życiu, śmierci, zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 3:13-19

¹³Potem wyszedł na górę i przywołał do siebie tych, których sam chciał, a oni przyszli do Niego. ¹⁴I ustanowił Dwunastu, aby Mu towarzyszyli, by mógł wysłać ich na głoszenie nauki, ¹⁵i by mieli władzę wypędzać złe duchy. ¹⁶Ustanowił więc Dwunastu: Szymona, któremu nadał imię Piotr; ¹⁷dalej Jakuba, syna Zebedeusza, i Jana, brata Jakuba, którym nadał przydomek Boanerges, to znaczy synowie gromu; ¹⁸dalej Andrzeja, Filipa, Bartłomieja, Mateusza, Tomasza, Jakuba, syna Alfeusza, Tadeusza, Szymona Gorliwego ¹⁹i Judasza Iskariotę, który właśnie Go wydał.

3:13 „wyszedł na górę” Można to rozumieć na dwa sposoby: (1) Jezus opuścił tereny leżące i Morzem Galilejskim i udał się w górzyste rejony albo (2) poprzedza to Kazanie na Górze (zob. Mt 5-7), którego Marek nie odnotowuje.

3:14 „ustanowił Dwunastu” Fragment paralelny to Kazanie na Równinie w Łk 6:12-16. Ewangelia Marka nie zawiera zapisanego przez Mateusza Kazania na Górze (tj. Mt 5-7).

TEMAT SPECJALNY: LICZBA DWANAŚCIE

Dwanaście było zawsze symboliczną (zob. Temat specjalny: Symboliczne liczby w Biblii) liczbą organizacji.

- A. Poza Biblią
  - 1. Dwanaście znaków zodiaku
  - 2. Dwanaście miesięcy roku
- B. W ST (BDB 1040 plus 797)
  - 1. Synowie Jakuba (pokolenia Izraela)
  - 2. Odzwierciedlone w
    - a. Dwunastu stelach ołtarza w Wj 24:4
    - b. Dwunastu drogich kamieniach umieszczonych w pectorale arcykapłana w Wj 28:21
    - c. Dwunastu plackach w miejscu świętym przybytku w Kpł 24:5
    - d. Dwunastu szpiegach wysłanych do Kanaanu w Lb 13 (po jednym z każdego pokolenia)
    - e. Dwunastu laskach (rodowych insygniach) przy buncie Koracha w Lb 17:17
    - f. Dwunastu kamieniach pamiątkowych Jozuego (zob. Joz 4:3.9.20)
    - g. Dwunastu okręgach administracyjnych pod rządami Salomona (zob. 1 Krl 4:7)
    - h. Dwunastu kamieniach ołtarza Eliasza dla JHWH (zob. 1 Krl 18:31)
- C. W NT
  - 1. Wybór dwunastu apostołów
  - 2. Dwanaście koszy resztek (po jednym na każdego apostoła) w Mt 14:20
  - 3. Dwanaście tronów, na których zasiadają nowotestamentowi uczniowie (w odniesieniu do 12 pokoleń Izraela) w Mt 19:28
  - 4. Dwanaście legionów aniołów gotowych walczyć za Jezusa w Mt 26:53
  - 5. Symbolika Apokalipsy
    - a. 24 Starców na 24 tronach w Ap 4:4
    - b. 144 000 (12x12 000) w Ap 7:4; 14:1.3
    - c. Wieniec z dwunastu gwiazd na głowie kobiety w Ap 12:1
    - d. Dwanaście bram i dwunastu aniołów odzwierciedlających dwanaście pokoleń w Ap 21:12
    - e. Dwanaście warstw fundamentu Nowego Jeruzalem oraz wypisane na nich imiona dwunastu apostołów, 21:14
    - f. Dwanaście tysięcy stadiów w Ap 21:16 (rozmiar nowego miasta – Nowego Jeruzalem)
    - g. 144 łokcie muru w Ap 21:17
    - h. Dwanaście bram z pereł w Ap 21:21
    - i. Drzewo życia w Nowym Jeruzalem rodzące dwanaście owoców (jeden na każdy miesiąc) w Ap 22:2

▣ W starożytnych pisanych uncają manuskryptach greckich κ , B oraz (w nieco zmienionym kształcie) C do tego wersetu dodana jest jeszcze jedna fraza. Brzmi ona „których też nazwał apostołami” (zob. przypis w angielskiej Biblii NRSV). Wielu krytyków tekstu zakłada, że dodatek ten stanowi asymilację z Łk 6:13.

▣ „aby Mu towarzyszyli” Jezus był ściśle zaangażowany w szkolenie Dwunastu. Robert Coleman jest autorem dwóch pomocnych książek na temat stosowanych przez Jezusa metod: *The Master Plan of Evangelism* [polskie wydanie: *Ewangelizacja według planu Mistrza*, wyd. Credo, 2010] i *The Master Plan of Discipleship [Uczniostwo według planu Mistrza]*, opowiadających o rozwoju wczesnego Kościoła na podstawie tych samych zasad, które stosował Jezus.

▣ „wysłać ich na głoszenie” Jezus przyszedł, żeby głosić dobrą nowinę o Królestwie. Do tego samego szkolił swoich uczniów: (1) Dwunastu (zob. Mk 6:7-13; Mt 10:1.9-14; Łk 9:1-6) a później (2) siedemdziesięciu uczniów (zob. Łk 10:1-20).

3:15 „złe duchy” Prawdopodobnie chodzi tu o upadłych aniołów działających w imieniu szatana. Biblia jednak milczy na temat pochodzenia demonów. Władza Jezusa nad nimi ukazuje Jego władzę i mesjańską misję. Zob. Temat Specjalny w Mk 1:24.

3:16 „Ustanowił więc Dwunastu” Dwunastu wymienionych jest w NT cztery razy (zob. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Łk 6:14-16 oraz Dz 1:13 [identyczna lista co ta w Mt 10:2-4]). Lista ta zawsze podawana jest jako trzy czteroosobowe grupy. Kolejność poszczególnych imion często się zmienia (za wyjątkiem Piotra, który jest zawsze pierwszy, i Judasza Iskarioty, który jest zawsze ostatni). Możliwe, że grupy te odzwierciedlają rotację pozwalającą tym ludziom od czasu do czasu wrócić do domu i zająć się obowiązkami rodzinnymi.

Niesamowite, jak niewiele wiemy o większości pierwszych apostołów. Często jedynym źródłem informacji pozostaje tradycja wczesnego Kościoła.

TEMAT SPECJALNY: TABELA IMION APOSTOŁÓW				
	Mateusz 10:2-4	Marek 3:16-19	Łukasz 6:14-16	Dzieje 1:12-18
Pierwsza grupa	Szymon (Piotr)	Szymon (Piotr)	Szymon (Piotr)	Piotr
	Andrzej (brat Piotra)	Jakub (syn Zebedeusza)	Andrzej (brat Piotra)	Jan
	Jakub (syn Zebedeusza)	Jan (brat Jakuba)	Jakub	Jakub
	Jan (brat Jakuba)	Andrzej	Jan	Andrzej
Druga grupa	Filip	Filip	Filip	Filip
	Bartłomiej	Bartłomiej	Bartłomiej	Tomasz
	Tomasz	Mateusz	Mateusz	Bartłomiej
	Mateusz (celnik)	Tomasz	Tomasz	Mateusz
Trzecia grupa	Jakub (syn Alfeusza)	Jakub (syn Alfeusza)	Jakub (syn Alfeusza)	Jakub (syn Alfeusza)
	Tadeusz	Tadeusz	Szymon (zelota)	Szymon (Zelota)
	Szymon			

(Kananejczyk)	Szymon (Kananejczyk)	Judasz (syn Jakuba)	Judasz (syn Jakuba)
Judasz (Iskariota)	Judasz (Iskariota)	Judasz (Iskariota)	

Z komentarza do Łk 6:14:

- ▣ **„Szymona, któremu nadał imię Piotr”** Istnieją trzy inne listy dwunastu apostołów. Piotr zawsze wymieniany jest jako pierwszy, a Judasz Iskariota jako ostatni. Widoczne są trzy czteroosobowe grupy, które zawsze pozostają takie same, chociaż kolejność imion często się zmienia (zob. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Dz 1:13).
- ▣ **„Andrzeja”** Ten grecki termin oznacza „męski”. Z J 1:29-42 dowiadujemy się, że Andrzej był uczniem Jana Chrzciciela i że przedstawił Jezusowi swojego brata, Piotra.
- ▣ **„Jakuba”** Jest to hebrajskie imię (BDB 784) oznaczające „zajmującego miejsce” (zob. Rdz 25:26). Lista Dwunastu zawiera dwie osoby o tym imieniu: jeden z Jakubów to brat Jana (zob. Mk 3:17) i należy do wewnętrznego kręgu apostołów (tj. Piotr, Jakub i Jan). Ten Jakub to właśnie brat Jana.
- ▣ **„Jana”** Był on bratem Jakuba i należał do wewnętrznego kręgu apostołów. Napisał pięć ksiąg NT i żył dłużej niż wszyscy inni apostołowie.
- ▣ **„Filipa”** To greckie imię oznacza „miłośnika koni”. Jego powołanie opisuje J 1:43-51.
- ▣ **„Bartłomieja”** Imię to oznacza „syn Ptolemeusza”. Być może jest to Natanael z Ewangelii Jana (zob. J 1:45-49; 21:20).
- ▣ **„Mateusza”** To hebrajskie imię (*Mattitiasz*, zob. 1 Krn 9:31; 15:18.21; 16:5; 25:3.21; Ne 8:4) oznacza „dar JHWH”. Chodzi tu o Lewiego (zob. Mark. 2:13-17).
- ▣ **„Tomasza”** To hebrajskie imię znaczy „bliźniak” lub Didymos (zob. J 11:16; 20:24; 21:2).
- ▣ **„Jakuba, syna Alfeusza”** Jest to hebrajskie imię. Na liście Dwunastu występuje ono dwukrotnie. Pierwszy Jakub to brat Jana (zob. Łk 6:17), będący częścią wewnętrznego kręgu apostołów (tj. Piotr, Jakub i Jan). Drugi Jakub znany jest jako „Jakub Mniejszy” (zob. Mk 3:17).
- ▣ **„Szymona z przydomkiem Gorliwy”** Grecki tekst Ewangelii Marka określa go mianem „Kananejczyka” (również Mt 10:4). Marek, którego Ewangelia napisana została do Rzymian, mógł nie chcieć używać silnie nacechowanego politycznie słowa „zelota”, odnoszącego się do żydowskiego partyzanckiego ruchu przeciwnego Rzymowi. Łukasz stosuje do niego to określenie (zob. Dz 1:13). Termin „Kananejczyk” może mieć różne pochodzenie:
  1. od obszaru w Galilei zwanego Kana
  2. od starotestamentowego zastosowania tego słowa w znaczeniu kupca
  3. od ogólnego określenia rdzennego mieszkańca Kanaanu.
 Jeśli użyte przez Łukasza określenie jest właściwe, słowo „zelota” pochodzi od aramejskiego terminu oznaczającego „entuzjastę” (zob. Dz 1:17). Wybranych przez Jezusa dwunastu apostołów pochodziło z różnych i rywalizujących ze sobą ugrupowań. Szymon był członkiem nacjonalistycznej grupy nawołującej do siłowego obalenia władzy Rzymu. Normalnie Szymon ten i Lewi (tj. Mateusz, poborca podatków) nie przebywali by razem w jednym pomieszczeniu.
- ▣ **„Judę, syna Jakuba”** Nazywany był także „Lebeuszem” lub „Tadeuszem” (zob. Mt 10:3) oraz „Judaszem” (zob. J 14:22). Zarówno Tadeusz, jak i Lebeusz oznacza „ukochane dziecko”.

- ▣ **Judasza Iskariotę**” Wśród apostołów mamy dwóch Szymonów, dwóch Jakubów i dwóch Judaszy. Pochodzenie przydomku „Iskariota” może być następujące:
1. człowiek z Kariotu (miasta) w Judei (zob. Joz 15:23), co oznaczałoby, że był jedynym Judejczykiem
  2. imię jego ojca (zob. J 6:71; 13:2.26)
  3. „człowiek ze sztyletem” lub zamachowiec, co oznaczałoby, że podobnie jak Szymon był zelotą

▣ **„Szymona, któremu nadał imię Piotr”** Większość Żydów w Galilei miało zarówno żydowskie imię (tj. Szymon lub Symeon, co oznacza „słuch”), jak i imię greckie (którego nigdy się nie podaje). Jezus nadaje mu przydomek „skała”. W języku greckim jest to słowo *petros*, a w aramejskim *kefas* (zob. J 1:42; Mt 16:16).

Piotr jest naocznym świadkiem, apostołem będącym źródłem materiału Ewangelii Marka. Obszerniejsze informacje znaleźć można we Wprowadzeniu.

3:17 „Boanerges (...) synowie gromu” Marek tłumaczy tę aramejską nazwę dla swoich pogańskich czytelników (prawdopodobnie Rzymian). Bracia ci (tj. Jakub i Jan) uzasadniają ten przydomek w Łk 9:54.

3:18 „Andrzej” Ten grecki termin oznacza „męski”. Z J 1:29-42 dowiadujemy się, że Andrzej był uczniem Jana Chrzciciela i że przedstawił Jezusowi swojego brata, Piotra.

▣ **„Filipa”** To greckie imię oznacza „miłośnika koni”. Jego powołanie opisuje J 1:43-51.

▣ **„Bartłomieja”** Imię to oznacza „syna Ptolemeusza”. Być może jest to Natanael z Ewangelii Jana (zob. J 1:45-49; 21:20).

▣ **„Mateusza”** To hebrajskie imię (*Mattiasz*, zob. 1 Krn 9:31; 15:18.21; 16:5; 25:3.21; Ne 8:4) oznacza „dar JHWH”. Chodzi tu o Lewiego (zob. Mark. 2:13-17).

▣ **„Tomasza”** To hebrajskie imię znaczy „bliźniak” lub Didymos (zob. J 11:16; 20:24; 21:2).

▣ **„Jakuba”** Jest to hebrajskie imię. Na liście Dwunastu występuje ono dwukrotnie. Pierwszy Jakub to brat Jana (zob. Mk 3:17), będący częścią wewnętrznego kręgu apostołów (tj. Piotr, Jakub i Jan). Drugi Jakub znany jest jako „Jakub Mniejszy”.

▣ **„Tadeusza”** Nazywany był także „Lebeuszem” (zob. Mt 10:3) oraz „Judaszem” (zob. J 14:22). Zarówno Tadeusz, jak i Lebeusz oznacza „ukochane dziecko”.

▣

GPNT, BW, BP „Szymona Kananejczyka”

BWP „Szymona Gorliwego”

PL „Szymona Zelotę”

Grecki tekst Ewangelii Marka określa go mianem „Kanejczyka” (również Mt 10:4). Marek, którego Ewangelia napisana została do Rzymian, mógł nie chcieć używać silnie nacechowanego politycznie słowa „zelota”, odnoszącego się do żydowskiego partyzanckiego ruchu przeciwnego Rzymowi. Łukasz stosuje do niego to określenie (zob. Dz 1:13). Termin „Kanejczyk” może mieć różne pochodzenie:

1. od obszaru w Galilei zwanego Kaną
2. od starotestamentowego zastosowania tego słowa w znaczeniu kupca
3. od ogólnego określenia rdzennego mieszkańca Kanaanu (zwanego też Palestyną)

Jeśli użyte przez Łukasza określenie jest właściwe, słowo „zelota” pochodzi od aramejskiego terminu oznaczającego „entuzjastę” (zob. Dz 1:17). Wybranych przez Jezusa dwunastu apostołów pochodziło z różnych i rywalizujących ze sobą ugrupowań. Szymon był członkiem nacjonalistycznej grupy nawołującej do obalenia władzy Rzymu przemocą. Normalnie Szymon ten i Lewi (tj. Mateusz, poborca podatków) nie przebywali by razem w jednym pomieszczeniu.

3:19 „Judasza Iskariotę” Wśród apostołów mamy dwóch Szymonów, dwóch Jakubów i dwóch Judaszy. Pochodzenie przydomku „Iskariota” może być następujące: (1) człowiek z Kariotu (miasta) w Judei (zob. Joz 15:23) lub (2) „człowiek ze sztyletem” lub zamachowiec, co oznaczałoby, że podobnie jak Szymon był zelotą.

☐ **„który właśnie Go wydal”** Czasownik ten nabrał negatywnego zabarwienia pod wpływem opisu Judasza w Ewangelii Jana (zob. J 6:71; 12:4; 13:2.26-27; 18:2-5). Pierwotnie oznaczał po prostu „oddać władzom” (zob. Mk 1:14). Psychologiczna i/lub teologiczna motywacja zdrady Judasza pozostaje tajemnicą.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 3:20-27

²⁰Potem przyszedł do domu, a tłum znów się zbierał, tak, że nawet posilić się nie mogli. ²¹Gdy to posłyszeli Jego bliscy, wybrali się, żeby Go powstrzymać. Mówiono bowiem: «Odszedł od zmysłów». ²²Natomiast uczeni w Piśmie, którzy przyszedli z Jerozolimy, mówili: «Ma Belzebuba i przez władcę złych duchów wyrzuca złe duchy». ²³Wtedy przywołał ich do siebie i mówił im w przypowieściach: «Jak może szatan wyrzucać szatana? ²⁴Jeśli jakieś królestwo wewnątrznie jest skłócone, takie królestwo nie może się ostać. ²⁵I jeśli dom wewnątrznie jest skłócony, to taki dom nie będzie mógł się ostać. ²⁶Jeśli więc szatan powstał przeciw sobie i wewnątrznie jest skłócony, to nie może się ostać, lecz koniec z nim. ²⁷Nie nikt nie może wejść do domu mocarza i sprzęt mu zagrabić, jeśli mocarza wpierw nie zwiąże, i wtedy dom jego ograbi.

3:20 „przyszedł do domu” Najwyraźniej chodzi o ten sam dom, co w Mk 2:1, a najprawdopodobniej także Mk 7:17 i 9:38.

☐ **„tłum”** Był on skutkiem służby Jezusa polegającej na uzdrawianiu i uwalnianiu (zob. Mk 1:45; 2:2.13; 3:7.20).

☐ **„tak, że nawet posilić się nie mogli”** Właśnie to tak bardzo martwiło rodzinę Jezusa: zawsze miał On czas dla potrzebujących ludzi. Był im oddany.

3:21

GPNT „ci od niego*” (* Zapewne krewni)

BP, BWP, PL „Jego bliscy”

BW „krewni”

Tłumaczenie KJV ma tu „przyjaciół”, ale najwyraźniej była to Jego matka i rodzeństwo.

☐

GPNT „chwycić go”

BP „aby Go powstrzymać”

BW „aby go pochwycić”

BWP „żeby Go upomnieć”

PL „wyruszyli po Niego”

W Ewangelii Mateusza jest to silnie nacechowany czasownik (zob. Mt 14:3; 18:28), ale u Marka zazwyczaj nie wiąże się on z przemocą. Często stosowany jest w kontekście chwytania za rękę chorych, aby pomóc im wstać. Rodzina Jezusa próbowała siłą zabrać Go do domu, ponieważ ich zdaniem zachowywał się nieracjonalnie (zob. Mk 3:31-35).

☐

GPNT „(doprowadził się do szału)**” (** „Stanął poza sobą”)

BP „Stracił rozum”

BW, PL „odszedł od zmysłów”

BWP „Postradał zmysły”

Grecki tekst nie daje jasności co do tego, kto tak twierdził. Czy była to Jego rodzina (np. NASB, NKJV, NJB, NIV), czy coś, co usłyszała ona od innych (np. BP, PL, NRSV, TEV)?

W tym kontekście termin ten oznacza „oddzielony od równowagi psychicznej” (zob. 2 Kor 5:13). W Ewangelii Marka często stosowany jest on do ogarniającego ludzi zdumienia lub osłupienia (zob. Mk 2:12; 5:42).

Pokazuje to, że chociaż Jezus był popularny wśród tłumów, był źle rozumiany przez (1) swoich własnych uczniów; (2) przywódców religijnych; (3) własną rodzinę; i (4) same tłumy.

3:22 „uczeni w Piśmie, którzy przyszli z Jerozolimy” Może tu chodzić o tych, o których wspomina Mk 2:6.16, będących najwidoczniej oficjalną delegacją z Sanhedrynu, wysłaną w celu zgromadzenia informacji o czynach i nauce Jezusa.

▣ **„Ma”** Chodzi o bycie opętanym przez demona i czerpanie mocy od szatana (zob. Mt 9:34; J 7:20; 8:48-52; 10:20). To samo mówiono o Janie Chrzcicielu (zob. Mt 11:18). Nie mogli zaprzeczyć cudom Jezusa, więc zakwestionowali źródło Jego mocy i władzy.

▣ **„Belzebuba”** W tłumaczeniu BT ten nieodmienny rzeczownik oddany jest jako „Belzebub” ale większość współczesnych tłumaczeń podaje brzmienie „Beelzebub”. „Beel” odzwierciedla semickie słowo *ba'al*, oznaczające „pana”, „właściciela”, „mistrza” lub „męża”. Było to imię kananejskiego bóstwa burzy i płodności.

„Zebul” może oznaczać (1) wysokości (tj. górę lub niebo); (2) księcia (tj. Zabul) lub (3) gnój. Żydzi często zmieniali litery w imionach obcych bóstw, tworząc lekceważące gry słów.

Jeśli jest to „zebub”, może odnosić się to do:

1. boga Ekronu (zob. 2 Krl 1:2.3.6)
2. boga Filistynów imieniem Zebaba
3. aramejskiej gry słów z określeniem „pan wrogości” (tj. *be'el debaba*)
4. „pana much” (w języku aramejskim mucha to *dibaba*)

Brzmienie *Belzebub* nie jest znane w judaizmie rabinicznym.

Więcej informacji o imionach osobowego zła znaleźć można w *The New International Dictionary of New Testament Theology* [Nowym międzynarodowym słowniku teologii Nowego Testamentu], tom 3, s. 468-473.

▣ **„władcę złych duchów”** Imię Beelzebub nie było powszechnym imieniem szatana w judaizmie. Jezus posługuje się nim jako synonimem słowa szatan w Mk 3:23.

3:23-26 Jezus ukazał logiczną głupotę przypisywania Jego władzy nad demonami szatanowi. Oczywiście jest, że przywódca stający przeciwko swoim sługom oznacza katastrofę.

3:23 „przywołał ich do siebie” Miało im to pokazać (tj. uczonym w Piśmie z Mk 3:22), że potrafi czytać w ich myślach (zob. przypis do Mk 2:6b). Była to także kolejna szansa wyraźnego usłyszenia Jego przesłania.

▣ **„przypowieściach”** Dosłowne znaczenie tego określenia (*parabolē*), użytego w tej Ewangelii 13 razy, to „rzucić wzdłuż”. Powszechne życiowe sprawy wykorzystywane są dla zobrazowania duchowej prawdy.

3:24 „Jeśli” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność.

3:27 „jeśli mocarza wpierv nie zwiąże” Jest to zawołane mesjańskie odwołanie do Iz 49:24-25, ukazujące także świadomość Jezusa, że jest silniejszy od szatana.

Egzorcyzmy były rozpowszechnione w judaizmie (zob. Mk 9:38; Dz 19:14). Niezwykła była moc i władza Jezusa w porównaniu do magicznych mikstur i formuł stosowanych przez rabinów. Jezus jasno pokazuje, że wraz z Jego przyjściem szatan już jest pokonany. Augustyn cytował nawet Mk 3:24 jako dowód na to, że obiecane milenium już nadeszło (tj. amillenaryzm).

Wersetem tym często popiera się obecnie „wiązanie” szatana na chrześcijańskich spotkaniach. Tekst ten nie może funkcjonować jako precedens dla chrześcijan, aby modlili się przeciw szatanowi. Wierzący nie są nigdzie instruowani, aby zwracali się do szatana. Werset ten został zamieniony w przesadną mantrę zupełnie rozmiijającą się z charakterem NT.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 3:28-30

²⁸Zaprawdę, powiadam wam: wszystkie grzechy i bluźnierstwa, których by się ludzie dopuścili, będą im odpuszczone. ²⁹Kto by jednak zbluźnił przeciw Duchowi Świętemu, nigdy nie otrzyma odpuszczenia, lecz winien jest grzechu wiecznego». ³⁰Mówili bowiem: «Ma ducha nieczystego».

3:28 „Zaprawdę” Dosłownie jest to „Amen”. Tylko Jezus używał określenia „zaprawdę” na początku zdania. Zazwyczaj słowo to poprzedza jakąś Jego ważną wypowiedź.

TEMAT SPECJALNY: AMEN

I. STARY TESTAMENT

- A. Słowo „Amen” pochodzi od hebrajskiego terminu oznaczającego:
1. „prawdę” (*emeth*, BDB 49),
  2. „prawdomówność” (*emun, emunah*, BDB 53),
  3. „wiarę” lub „wierność”,
  4. „zaufanie” (*dmn*, BDB 52).
- B. Etymologicznie słowo to pochodzi od stałej fizycznej pozycji osoby. Jej przeciwieństwem byłaby niestabilna postawa, pośliznięcie się (zob. Ps 35:6; 40:2; 73:18; Jr 23:12) lub potknięcie (Ps 73:2). Z dosłownego użycia wywodzi się metaforyczne rozszerzenie na wierność, wiarygodność, lojalność i niezawodność (zob. Ha 2:4).
- C. Zastosowanie w szczególnych znaczeniach (zob. Temat specjalny: Wierzyć, zaufanie, wiara i wierność w ST):
1. filar, 2 Krl 18:16 (1 Tm 3:15),
  2. stałość, Wj 17:12,
  3. bezpieczeństwo, Iz 33:6,
  4. prawda, 1 Krl 10:6; 17:24; 22:16; Prz 12:22,
  5. zawierzenie/uwierzenie, 2 Krn 20:20; Iz 7:9,
  6. niezawodność (Tory), Ps 119:43.142.151.160.
- D. W ST na określenie aktywnej wiary są również użyte 2 inne terminy:
1. *bathach* (BDB 105), zaufanie,
  2. *yra* (BDB 431), strach, respekt, cześć (zob. Rdz 22:12).
- E. Z poczucia zaufania i solidności powstało liturgiczne zastosowanie dla potwierdzenia prawdy lub wiarygodności czyichś słów (zob. Lb 5:22; Pwt 27:15-26; 1 Krl 1:36; 1 Krn 16:36; Ne 5:13; 8:6; Ps 41:13; 72:19; 89:52; 106:48; Jr 11:5; 28:6).
- F. Teologicznym kluczem do zrozumienia tego terminu nie jest ludzka wierność, ale wierność JHWH (zob. Wj 34:6; Pwt 32:4; Ps 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Jediną nadzieją upadłego rodzaju ludzkiego jest związana z przymierzem miłosierna, wierna lojalność JHWH i Jego obietnice. Ci, którzy znają JHWH, mają być tacy jak On (zob. Ha 2:4). Biblia jest historią i zapisem tego, w jaki sposób Bóg odnawia swój obraz w ludzkości (zob. Rdz 1:26-27). Zbawienie przywraca zdolność rodzaju ludzkiego do bliskiej więzi z Bogiem. Dlatego właśnie zostaliśmy stworzeni.

II. NOWY TESTAMENT

- A. Użycie słowa „amen” jako końcowego liturgicznego potwierdzenia wiarygodności jakiejś wypowiedzi jest powszechne w NT (zob. 1 Kor 14:16; Ap 1:7; 5:14; 7:12).
- B. Powszechne w Nowym Testamencie jest również użycie tego terminu jako zakończenia modlitwy (zob. Rz 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Ga 1:5; 6:18; Ef 3:21; Flp 4:20; 2 Tes 3:18; 1 Tm 1:17; 6:16; 2 Tm 4:18).
- C. Jezus jest jedyną osobą używającą tego słowa (u Jana często podwojonego) jako wstępu do ważnych wypowiedzi (zob. Łk 4:24; 12:37; 18:17.29; 21:32; 23:43).
- D. Jest użyte jako tytuł Jezusa w Apokalipsie 3:14 (zob. też 2 Kor 1:20; możliwe, że jest to tytuł JHWH z Iz 65:16).
- E. Koncepcja wierności, wiary, wiarygodności lub zaufania wyraża się greckim słowem *pistos* lub *pistis*, który tłumaczy się jako „zaufanie”, „wiara”, „wierzyć” (zob. Temat specjalny: Wiara, wierzyć, zaufanie).

☐ „wszystkie grzechy i bluźnierstwa, których by się ludzie dopuścili, będą im odpuszczone” Ukazuje to zakres Bożej łaski w Chrystusie. Występująca tu w GPNT fraza „synom ludzi” jest zwykłym semickim idiomem odnoszącym się do istot ludzkich (zob. Ps 8:5; Ez 2:1).

3:29 „Kto by jednak zbluźnił przeciw Duchowi Świętemu” Należy to rozumieć w kontekście historycznym, w którym zostało wypowiedziane – czyli przed zesłaniem Ducha Świętego. Chodzi tu o odrzucenie Bożej prawdy.

Przesłanie tego wersetu nazywa się powszechnie nauką o „niewybaczalnym grzechu”. Musi on być interpretowany w świetle następujących kryteriów:

1. rozróżnienie w ST pomiędzy grzechami „umyślnymi” a „nieumyślnymi” (zob. Lb 15:27-31)
2. niewiara rodziny Jezusa a niewiara faryzeuszów w tym kontekście
3. wypowiedź na temat przebaczenia w Mk 3:28
4. różnice pomiędzy paralelami w różnych Ewangeliach – w szczególności zmiana z „Syna Człowieka” (zob. Mt 12:32; Łk 12:10) na „synów ludzi” (zob. Mt 12:31; Mk 3:28).

W świetle powyższych informacji grzech ten popełniany jest przez tych, którzy w obliczu wielkiego światła i poznania nadal odrzucają Jezusa jako Bożego pośrednika objawienia i zbawienia. Zamieniają światło Ewangelii na ciemności szatana (zob. Mk 3:30). Odrzucają pociągające i przekonujące działanie Ducha (zob. J 6:44.65). Niewybaczalny grzech to nie odrzucenie przez Boga z powodu jednego czynu lub słowa, tylko ciągle, utrwalone odrzucenie Boga w Chrystusie poprzez świadomą niewiarę (tj. uczeni w Piśmie i faryzeusze).

Grzech ten może być popełniony tylko przez tych, którzy mieli styczność z Ewangelią. Ci, którzy usłyszeli wieść o Jezusie są w jasny sposób najbardziej odpowiedzialni za jej odrzucenie. Szczególnie dotyczy to współczesnych kultur, które mają ciągły dostęp do Ewangelii, ale odrzucają Jezusa (tj. Ameryka, kultura zachodnia).

Jeżeli chodzi o Ducha Świętego jako trzecią osobę Trójcy, zobacz poniższy Temat specjalny.

TEMAT SPECJALNY: OSOBOWOŚĆ DUCHA

W ST „Duch Boży” (tj. *ruach*) był siłą realizującą zamiary JHWH, nie ma jednak wiele informacji na temat tego, żeby była ona osobowa (tj. monoteizm ST, zob. Temat specjalny: Monoteizm). W NT jednak objawiona została pełna osobowość Ducha:

1. Możliwe jest bluźnierstwo przeciw Niemu (zob. Mt 12:31; Mk 3:29)
2. Duch naucza (zob. Łk 12:12; J 14:26)
3. Duch świadczy (zob. J 15:26)
4. Przekonuje i prowadzi (zob. J 16:7-15)
5. Określony jest zaimkiem osobowym „który” (tj. *hos*, zob. Ef 1:14)
6. Da się Go zasmucić (zob. Ef 4:30)
7. Możliwe jest gaszenie Ducha (zob. 1 Tes 5:19)
8. Możliwe jest sprzeciwianie się Mu (zob. Dz 7:51)
9. Wstawia się za wierzącymi (zob. J 14:26; 15:26; 16:7)
10. Duch otacza Syna chwałą (zob. J 16:14)

Trynitarne fragmenty (tutaj wymienione są trzy z wielu – zob. Temat specjalny: Trójca) wymieniające trzy Osoby:

1. Mt 28:19
2. 2 Kor 13:14
3. 1 P 1:2

Chociaż greckie słowo „duch” (*pneuma*) jest RODZAJU NIJAKIEGO, w odniesieniu do Ducha Świętego NT często stosuje PRZYMIOTNIK WSKAZUJĄCY RODZAJU MĘSKIEGO (zob. J 16:8.13-14).

Duch związany jest z ludzką aktywnością:

1. Dz 15:28
2. Rz 8:26
3. 1 Kor 12:11
4. Ef 4:30

Rola Ducha podkreślana jest na samym początku Dziejów Apostolskich (podobnie jak w Ewangelii Jana). Zesłanie Ducha Świętego nie było zapoczątkowaniem dzieła Ducha, tylko jego nowym rozdziałem. Jezus zawsze miał Ducha. Jego chrzest nie był początkiem dzieła Ducha, tylko jego nowym rozdziałem. Za pośrednictwem Ducha skutecznie realizowany jest zamiar Ojca polegający na odnowieniu wszystkich ludzi

stworzonych na Jego obraz (zob. Temat specjalny: Odrzeczny plan odkupienia JHWH)!

- ▣ „**nigdy nie otrzyma odpuszczenia**” Wypowiedź tę interpretować należy w świetle werseku Mk 3:28.
- ▣ „**lecz winien jest grzechu wiecznego**” Chodzi tu o świadome odrzucenie Ewangelii (tj. osoby i czynów Jezusa) w obliczu wielkiego światła!

Istnieje wiele wariantów frazy „grzech wieczny”. Niektóre starożytne manuskrypty greckie:

1. zmieniają ją w wyrażenie z genetywem (tj. *hamartias*) – C*, D, W
2. dodają „sąd” (i.e., *kriseōs*) – A i C² (zob. KJV)
3. dodają „kaźń” (tj. *kolaseōs*) – pisane minuskułą manuskrypty 1234

Dla wczesnych skrybów mowa o „grzechu wiecznym” była czymś szokującym.

UBS⁴ nadaje frazie „grzech wieczny” notę B (prawie pewne).

TEMAT SPECJALNY: WIECZNY (*AIŌNIOS*)

W swojej książce *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]* Robert B. Girdlestone zawarł interesujący komentarz dotyczący słowa „wieczny”:

„Przymiotnik *aiōnios* występuje w NT ponad czterdzieści razy w odniesieniu do życia wiecznego, które postrzegane jest częściowo jako terażniejszy dar, a częściowo jako obietnica na przyszłość. Zastosowano go także do nieskończonego istnienia Boga w Rz 16:26; do nieskończonej skuteczności dokonanego przez Chrystusa odkupienia w Hbr 9:12; 13:20 oraz do minionych wieków w Rz 16:25; 2 Tm 1:9; Tt 1:2.

Słowo to występuje także w odniesieniu do wiecznego ognia, Mt 18:8; 25:41; Jud 1:7; wiecznej kary, Mt 25:46; wiecznego sądu lub potępienia, Ml 3:29; Hbr 6:2 oraz wiecznej zagłady, 2 Tes 1:9. W tych fragmentach słowo to wskazuje na skończoność i wydaje się oznaczać, że kiedy te sądy zapadną, czas próby, zmiany lub szanse odwrócenia swojego losu przepadną na zawsze. Bardzo kiepsko rozumiemy przyszłość oraz stosunek ludzkiego życia do całej reszty istnienia, a także moralną wagę niewiary widzianej z perspektywy wieczności. Jeśli z jednej strony źle jest dodawać do Bożego słowa, z drugiej nie możemy od niego odejmować; i jeśli chwiejemy się pod ciężarem doktryny wiecznej kary w kształcie, w jakim przedstawiona jest w Piśmie Świętym, musimy zadowolić się czekaniem i trzymaniem się Ewangelii Bożej miłości w Chrystusie, uznając istnienie pewnego mrocznego tła, którego nie jesteśmy w stanie pojąć” (s. 318-319).

TEMAT SPECJALNY: Procedury egzegezy przy interpretacji „niewybaczalnego grzechu”

- A. Pamiętajmy, że Ewangelie odzwierciedlają żydowskie tło:
  1. Dwa rodzaje grzechów (zob. Temat specjalny: Nieumyślne grzechy [ST]; zob. Kpł 4:2.22.27; 5:15.17-19; Lb 15:27-31; Pwt 1:43; 17:12-13)
    - a. nieumyślne
    - b. umyślne
  2. Tło żydowskie sprzed zesłania Ducha Świętego (tj. wypełnienie Ewangelii [śmierć, zmartwychwstanie, wniebowstąpienie] ani Duch nie zostały jeszcze objawione).
- B. Przyjrzyjmy się literackiemu kontekstowi Mk 3:22-30:
  1. Niewiara rodziny Jezusa (zob. Mk 3:31-32)
  2. Niewiara faryzeuszy (zob. Mk 2:24; 3:1.6.22)
- C. Porównajmy paralelne fragmenty, w których tytuł „Syn Człowieczy” przechodzi w „synów ludzkich”:
  1. Mt 12:22-37 (tj. 12:32: „słowo przeciw Synowi Człowieczemu”)
  2. Łk 11:14-26; 12:8-12 (tj. 12:10: „słowo przeciw Synowi Człowieczemu”)
  3. Mk 3:28 (tj. „Wszystkie grzechy będą odpuszczone synom ludzkim” [BW])

Niewybaczalny grzech to trwale odrzucenie Jezusa w obliczu wielkiego światła. Faryzeusze posiadali jasne zrozumienie, ale nie uwierzyli. W tym znaczeniu wiąże się on z „grzechem, który sprowadza śmierć” z 1 J (zob. Temat specjalny: Grzech sprowadzający śmierć).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 3:31-35

³¹Tymczasem nadeszła Jego Matka i bracia i stojąc na dworze, posłali po Niego, aby Go przywołać. ³²Właśnie tłum ludzi siedział wokół Niego, gdy Mu powiedzieli: «Oto Twoja Matka i bracia na dworze pytają się o Ciebie». ³³Odpowiedział im: «Któż jest moją matką i [którzy] są braćmi?» ³⁴I spoglądając na siedzących dookoła Niego rzekł: «Oto moja matka i moi bracia. ³⁵Bo kto pełni wolę Bożą, ten Mi jest bratem, siostrą i matką».

3:31-35 Wersety te wiążą się z Mk 3:21. Jasny jest tu kontrast pomiędzy nieświadomą, ale pełną współczucia niewiarą rodziny Jezusa (zob. J 7:5) a rozmyślną, wrogą niewiarą przywódców religijnych. Jezus wyraźnie stwierdza, że Bożą wolą jest wiara w Niego (zob. J 6:40; 14:6).

3:33 „Któż jest moją matką i [którzy] są braćmi” To szokujące pytanie ukazuje to, jak Jezus rozumiał siebie i radykalną naturę biblijnej wiary, którą można opisać jedynie w kategoriach nowego narodzenia, nowej rodziny. Życie rodzinne było dla Żydów tak ważnym aspektem, że zastosowanie tych rodzinnych określeń do współwierzących jest znaczące. Wierzący są częścią rodziny bóstwa: Bóg jest Ojcem, a Jezus wyjątkowym Synem i Zbawicielem, ale my także jesteśmy dziećmi Boga.

3:35 „kto pełni wolę Bożą” Wiara w Chrystusa jest Bożą wolą dla wszystkich ludzi (zob. J 1:12; 3:16; 6:40; 14:6; 1 J 5:12.13). Zobacz Temat specjalny: Wola Boża. Zwróćmy uwagę na włączające wszystkich, uniwersalne zaproszenie do zareagowania wiarą na Jezusa i Jego przesłanie.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego u Łukasza okoliczności różnią się od tych opisanych przez Marka? (Mk 3:22-30) Co uzupełnia Mateusz, jeśli chodzi o relację z tych wydarzeń?
2. Dlaczego przywódcy religijni postawili Jezusowi w tym rozdziale takie zarzuty? Czy wiedzieli lepiej?
3. Dlaczego Jezus stara się z nimi dyskutować?
4. Czym jest „niewybaczalny grzech”?
5. W jakim kontekście niewybaczalny grzech może być popełniony w naszych czasach? Czy ktoś może mieć świadomość, że go popełnił?
6. Czy fragment dotyczący niewybaczalnego grzechu łączy się z 1 J 5:16 czy Hbr 6 i 10?
7. Jak ten grzech ma się do zbawienia? Jak ma się on do niewiary rodziny Jezusa?
8. Czy bluźnierstwo przeciwko Jezusowi jest wybaczone, ale przeciwko Duchowi Świętemu nie? Jaka jest różnica (por. Mt 12:31-32 z Łk 12:10 i Mk 3:28)?

ROZDZIAŁ 4 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
NAUCZANIE W PRZYPOWIEŚCIACH			NAUCZANIE W PRZYPOWIEŚCIACH	
Przypowieść o siewcy	Podobieństwo o siewcy	Nauczanie o królestwie Bożym	Przypowieść o siewcy	Przypowieść o siewcy
4:1-9	4:1-9	4:1-7	4:1-9	
Cel przypowieści	Znaczenie podobieństw	4:8	Tajemnica Królestwa Bożego	
4:10-13	4:10-12	4:9-12	4:10-12	
Wyjaśnienie przypowieści o siewcy	Wyjaśnienie podobieństwa o siewcy	4:13	Wyjaśnienie przypowieści o siewcy	4:1-20
4:14-20	4:13-20	4:14-17 4:18-20	4:13-20	
Przypowieść o lampie	Królestwo Boże przyrównane do świecy i ziarna	4:21-22	Wymowa światła	Przypowieść o lampie
4:21-23		4:23 4:24-25	4:21-23	
Przypowieść o mierze		4:26-29	Jaką miarą wy mierzycie...	4:21-25
4:24-25	4:21-34	4:30	4:24-25	
Przypowieść o zasiewie		4:31-32	Przypowieść o wzrastającym zasiewie	Przypowieść o wroście ziarna
4:26-29		4:33-34	4:26-29	4:26-29
Przypowieść o ziarnku gorczycy			Przypowieść o ziarnie gorczycznym	Przypowieść o ziarnie gorczycy
4:30-32			4:30-32	4:30-32
Zakończenie nauczania w przypowieściach			O nauczaniu w przypowieściach	4:33-34
4:33-34			4:33-34	
BLIŻSZE PRZYGOTOWANIE UCZNIÓW			CZYNY I SŁOWA JEZUSA MAJĄCE UKSZTAŁTOWAĆ UCZNIÓW	
Burza na jeziorze	Uciszenie burzy	Uciszenie burzy	Burza na morzu	Władza Jezusa nad żywiołami
4:35-41	4:35-41	4:35-41	4:35-41	4:35-41

TRZECI CYKL CZYTAN (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU

- A. Kolejnych kilka rozdziałów Ewangelii Marka opisuje rosnący sprzeciw ze strony przywódców religijnych. Marek przeciwstawia popularność Jezusa wśród tłumów Jego niepopularności wśród przywódców religijnych.
- B. Jezus najpierw głosił w synagogach, a potem zaczął prowadzić spotkania na otwartym powietrzu. Był to jeden ze sposobów zmniejszenia wpływu przywódców religijnych i podkreślenie tego, że wszyscy mieszkańcy tego obszaru mieli okazję usłyszeć Jego słowa.
- C. Zrozumienie przypowieści było i jest związane z wcześniejszym krokiem wiary. Nawet apostołowie z początku nie rozumieli nauki Jezusa w przypowieściach. W pewnym sensie zrozumienie zależne jest od:
  1. wybrania przez Boga
  2. oświecającej mocy Ducha
  3. gotowości do nawrócenia i uwierzenia
 Rozumienie zawiera w sobie Boże uzdolnienie oraz ludzką odpowiedź wiary.
- D. „Przypowieść” to w języku greckim złożone słowo oznaczające „rzucić wzdłuż”. Zwyczajnymi wydarzeniami posłużono się w celu zilustrowania duchowych prawd. Należy jednak pamiętać, że dla ewangelistów to greckie słowo było odzwierciedleniem hebrajskiego terminu *maszal* (BDB 605) oznaczającego „zagadkę” lub „przysłowie”, słowo mądrości. Należy być gotowym do przewartościowania różnych kwestii i oczekiwanych rezultatów w świetle zaskakującej natury królestwa Bożego, które nastąpiło teraz w Jezusie. Przed niektórymi słuchaczami przypowieści ukrywają prawdę, a nie ją objaśniają (zob. Mk 4:10-12).
- E. Przypowieści z Mk mają swoje paralele u Mateusza i Łukasza.

<u>Marek</u>	<u>Mateusz</u>	<u>Łukasz</u>
Przypowieść o siewcy 4:3-20		
Przypowieść o lampie 4:21-25	13:3-23	8:5-15
Przypowieść o zasiewie 4:26-29		8:16-18
Przypowieść o ziarnku gorczycy 4:30-32	13:31-32	
Cel przypowieści 4:33-34 (zob. Mk 4:10-12)	13:33-35	

- F. Przypowieść o glebach albo przypowieść o siewcy, zawarta we wszystkich Ewangeliach synoptycznych, stanowi klucz interpretacyjny do wszystkich pozostałych. Jezus poświęcił czas na wyjaśnienie jej uczniom

na osobności. Dotąd jej nie rozumieli, jakie są więc szanse, że pojęli ją inni? Przypowieść ta ma aspekty typologiczne i/lub alegoryczne, które muszą zostać zidentyfikowane, ponieważ w przeciwnym wypadku stracimy jej zamierzone znaczenie.

G. Fragment Mk 4:21-25 powtórzony jest u Mateusza w innych kontekstach:

Mk 4:21 – Mt 5:15

Mk 4:22 – Mt 10:26

Mk 4:24 – Mt 7:2

Mk 4:25 – Mt 13:12; 25:29

Są przynajmniej dwa wyjaśnienia, dlaczego tak jest:

1. Jezus powtarzał swoją naukę i ilustracje, stosując je w różnym czasie do różnych grup.
2. Ewangelisci wybierają, układają i dostosowują słowa Jezusa do swoich własnych celów literackich i teologicznych (zob. *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, Gordon Fee i Doug Stuart, s. 113-134).

H. W Mk 4:35-8:26 Marek odnotowuje serię cudów objawiających moc i władzę Jezusa. Cuda te miały potwierdzić prawdziwość Jego nowej, radykalnej nauki. Chodziło w nich o Niego!

TEMAT SPECJALNY: INTERPRETACJA PRZYPOWIEŚCI

Ewangelie synoptyczne napisane zostały wiele lat po tym, jak Jezus żył na ziemi. Ewangelisci (wspomagani przez Ducha) byli kulturowo przyzwyczajeni do tradycji ustnej. W taki sposób nauczali rabini i Jezus także przyjął ustne podejście do nauczania. Z tego co wiemy, nigdy nie spisał żadnego swojego kazania ani przesłania. Aby wspomagać pamięć, nauka była powtarzana, podsumowywana i ilustrowana. Autorzy Ewangelii zachowali te pomoce. Przypowieści, które są trudne do zdefiniowania, stanowią jedną z takich technik.

„Przypowieści najlepiej definiować jest jako historie o dwóch poziomach znaczenia: poziom opowieści jest lustrem, przez które oglądana i rozumiana jest rzeczywistość”, *Dictionary of Jesus i the Gospels [Słownik Jezusa i Ewangelii]* (s. 594).

„Przypowieść jest powiedzeniem lub historią, która ma zilustrować to, co mówca chce podkreślić, obrazując to w znajomej sytuacji z codziennego życia”, *The Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia [Obrazkowa encyklopedia biblijna Zondervan]* (s. 590).

Trudno jest dokładnie stwierdzić, jak rozumiano to określenie w czasach Jezusa:

1. Niektórzy twierdzą, że odzwierciedla ono hebrajski termin *maszal*, oznaczający jakiegokolwiek rodzaju zagadkę (Mk 3:23), sprytne powiedzenie (Księga Przysłów, Łk 4:23), krótkie przysłowie (Mk 7:15) lub tajemniczą wypowiedź.
2. Inni obstają za jego węższą definicją jako krótkiej historii.

W zależności od tego, jak zdefiniujemy ten termin, ponad jedna trzecia spisanego nauczania Jezusa przyjmuje formę przypowieści. Jest to ważny gatunek literacki w NT. Przypowieści z pewnością są autentycznymi wypowiedziami Jezusa. Jeśli przyjmujemy drugą definicję, krótkie historie dzielą się na kilka różnych typów:

1. proste historie (Łk 13:6-9)
2. złożone historie (Łk 15:11-32)
3. kontrastujące historie (Łk 16:1-8; 18:1-8)
4. historie typologiczne/allegoryczne (Mt 13:24-30.47-50; Łk 8:4-8.11-15; 10:25-37; 14:16-24; 20:9-

W obliczu takiej różnorodności przypowieści należy interpretować na kilku poziomach. Pierwszy z nich obejmuje ogólne zasady hermeneutyczne mające zastosowanie do wszystkich biblijnych gatunków literackich. Oto kilka wskazówek:

1. określ zamysł całej księgi lub przynajmniej większej całości literackiej
2. określ pierwotnych odbiorców. Co istotne, ta sama przypowieść często opowiadana jest różnym grupom, np.:
  - a. przypowieść o zaginionej owcy w Łk 15 skierowana jest do grzeszników
  - b. w Mt 18 skierowana jest do uczniów
3. uważnie przyjrzyj się bezpośredniemu kontekstowi przypowieści. Często Jezus lub ewangelista zdradzają jej główny zamysł (zazwyczaj na koniec przypowieści lub tuż po niej).
4. wyraż centralne przesłanie/a przypowieści jednym oznajmującym zdaniem. Przypowieści często mają dwie lub trzy główne postacie. Przeważnie każda z nich oznacza jakąś prawdę, zamysł lub zamiar (w Łk 15:11-22 występują 3 osoby, ale w przypowieści o dobrym Samarytaninie w Łk 10:25-37 jest inaczej).
5. porównaj ją z paralelnymi fragmentami w innych Ewangeljach, a następnie z innymi księgami NT i ST.

Drugi poziom zasad interpretacyjnych odnosi się konkretnie do przypowieści:

1. Wielokrotnie przeczytaj daną przypowieść (a jeśli możesz, to jej wysłuchaj). Były one przeznaczone do ustnego przekazywania, a nie pisemnej analizy.
2. Większość przypowieści zawiera tylko jedną centralną prawdę związaną z historycznym i literackim kontekstem Jezusa i/lub ewangelisty.
3. Ostrożnie podchodź do interpretacji szczegółów. Często stanowią one jedynie część tła opowieści.
4. Pamiętaj, że przypowieści to nie rzeczywistość. Są one bliskimi życiu analogiami, często jednak przesadzonymi w celu przekazania jakiegoś przesłania (prawdy).
5. Określ główne punkty opowieści, jakie dostrzegliby w niej żydowscy słuchacze (Kenneth E. Bailey, *Jesus Through Middle Eastern Eyes [Jezus w bliskowschodnich oczach]*). Następnie zidentyfikuj zwrot akcji lub niespodziankę. Zazwyczaj pojawiają się one pod koniec historii (zob. A. Berkeley Mickelsen, *Interpreting the Bible [Interpretacja Biblii]*, s. 221-224).
6. Zamysłem wszystkich przypowieści było uzyskanie jakiejś reakcji. Zazwyczaj była ona związana z koncepcją „królestwa Bożego”. Jezus zainaugurował nowe mesjańskie królestwo (Mt 21:31; Łk 17:21). Ci, którzy Go usłyszeli, muszą teraz Mu odpowiedzieć. Królestwo pozostawało także w przyszłości (Mt 25). Przyszłość danej osoby zależała od jej reakcji na Jezusa. Przypowieści o Królestwie opisywały nowe rządy, które nastały w Jezusie. Obrazowały jego radykalne etyczne wymagania związane z uczniostwem. Nic nie mogło pozostać takie, jak wcześniej. Wszystko stało się radykalnie nowe i skupione na Jezusie!
7. Przypowieści często nie wyrażają swojego zamysłu ani centralnej prawdy. Interpretator musi poszukać kontekstualnych kluczy ujawniających centralne prawdy, które były kulturowo oczywiste dla pierwotnych słuchaczy, ale dla nas już takie nie są.

Trzeci poziom, budzący często kontrowersje, to ukrycie prawdy w przypowieściach. Jezus często wypowiadał się na ten temat (zob. Mt 13:9-15; Mk 4:9-13; Łk 8:8-10; J 10:6; 16:25). Było to związane z prorocstwem zawartym w Iz 6:9-10. Poziom zrozumienia determinowany jest przez serce słuchacza (zob. Mt 11:15; 13:9.15.16.43; Mk 4:9.23.33-34; 7:16; 8:18; Łk 8:8; 9:44; 14:35).

Należy jednak zaznaczyć także, że często tłum (Mt 15:10; Mk 7:14) i faryzeusze (Mt 21:45; Mk 12:12; Łk 20:19) dokładnie rozumieli, co mówił Jezus, ale nie reagowali na to właściwie (wiarą i upamiętaniem). W pewnym sensie takie właśnie jest przesłanie przypowieści o siewcy (Mt 13; Mk 4; Łk 8). Przypowieści były sposobem ukrywania i ujawniania prawdy (Mt 13:16-17; 16:12; 17:13; Łk 8:10; 10:23-24).

W książce *Hermeneutical Spiral [Spirala hermeneutyczna]* (s. 239) Grant Osborne pisze, że „przypowieści są ‘mechanizmem spotkania’ i funkcjonują odmiennie w zależności od słuchaczy (...). Spotkanie każdej grupy (przywódców, tłumów, uczniów) z przypowieściami jest inne”. Często nawet uczniowie nie rozumieli ani Jego przypowieści, ani nauki (zob. Mt 15:16; Mk 6:52; 8:17-18.21; 9:32; Łk 9:45; 18:34; J 12:16).

Kontrowersyjny jest także czwarty poziom interpretacji przypowieści, dotyczący przekazywanych przez nie centralnych prawd. Większość współczesnych interpretatorów sprzeciwiła się (w uzasadniony sposób) alegorycznemu rozumieniu przypowieści. Alegoria zamieniała szczegóły w rozbudowane systemy prawd. Ta metoda interpretacji nie skupiała się na tle historycznym i literackim ani zamyśle autora, przedstawiając myśli interpretatora, a nie tekstu.

Należy jednak przyznać, że przypowieści zinterpretowane przez Jezusa są bardzo bliskie alegorii lub przynajmniej typologii. Jezus posługiwał się szczegółami dla przekazania prawdy (siewca, Mt 13; Mk 4; Łk 8 i żli dzierżawcy, Mt 21; Mk 12; Łk 20).

Niektóre inne przypowieści mają także kilka głównych prawd. Dobrym przykładem jest przypowieść o synu marnotrawnym (Łk 15:11-32). Pełne znaczenie tej przypowieści obejmuje nie tylko miłość Ojca i krnąbrność młodszego syna, ale także postawę starszego syna.

Pomocny cytat z książki *Linguistics and Biblical Interpretation [Lingwistyka i interpretacja biblijna]* Petera Cotterella i Maxa Turnera:

„Bardziej niż ktokolwiek inny, to Adolf Julicher skierował badania Nowego Testamentu w stronę zdecydowanej próby zrozumienia roli przypowieści w nauczaniu Jezusa. Radykalną alegoryzację przypowieści porzucono na rzecz poszukiwania klucza, który pozwoliłby nam dotrzeć do ich prawdziwego znaczenia. Jednak jak jasno stwierdził Jeremias: ‘Jego wysiłki zmierzające do uwolnienia przypowieści od fantastycznych i dowolnych interpretacji każdego szczegółu sprawiły, że popadł w straszny błąd’. Błędem było obstawanie nie tylko przy tym, że przypowieść powinna być rozumiana jako przekazująca jedną ideę, ale także przy tym, że idea ta powinna być jak najogólniejsza” (s. 308).

Kolejny pomocny cytat z książki *The Hermeneutical Spiral [Spirala hermeneutyczna]* Granta Osborne’a:

„Zauważyłem jednak wiele oznak wskazujących, że przypowieści rzeczywiście są alegoriami, rządzonymi jednak zamysłem autora. Blomberg (1990) przekonuje, że przypowieści zawierają tyle zamysłów, co postaci i że rzeczywiście są one alegoriami. Choć jest to nieco przesadzone, znajduje się bliżej prawdy niż podejście ‘jednego celu’” (s. 240).

Czy przypowieści powinny być wykorzystywane do nauczania prawd doktrynalnych, czy do rozjaśniania prawd doktrynalnych? Większość interpretatorów znalazła się pod wpływem nadużycia alegorycznej metody interpretacji przypowieści, pozwalającej im wykorzystywać je do ustalania doktryn nie mających związku z pierwotnym zamysłem Jezusa i autora Ewangelii. Znaczenie musi być powiązane z zamysłem autora. Jezus i autorzy Ewangelii byli natchnieni, ale interpretatorzy tacy nie są.

Jakimkolwiek nadużyciom były poddawane przypowieści, nadal funkcjonują jako narzędzia pozwalające

na przekazywanie prawdy – prawdy doktrynalnej. Bernard Ramm pisze na ten temat następująco:

„Przypowieści nauczają doktryny i twierdzenie, że nie mogą być w ogóle wykorzystywane w żadnych pismach doktrynalnych, jest niewłaściwe (...). Musimy weryfikować to, co otrzymujemy, z prostym, jasnym nauczaniem naszego Pana oraz z resztą Nowego Testamentu. Opatrzone odpowiednimi zastrzeżeniami przypowieści mogą być wykorzystywane do ilustrowania doktryn, rozjaśniania doświadczeń chrześcijan i przekazywania praktycznych lekcji”. *Protestant Biblical Interpretation [Protestancka interpretacja biblijna]* (s. 285).

Na zakończenie podaję trzy cytaty odzwierciedlające ostrzeżenia dotyczące naszej interpretacji przypowieści:

1. Z książki *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]* Gordona Fee i Douga Stuarta:

„Przypowieści ucierpiały z powodu błędnych interpretacji kościoła tylko trochę mniej niż Apokalipsa” (s. 135).

2. Z książki *Understanding and Applying the Bible [Rozumienie i stosowanie Biblii]* J. Robertsona McQuilkina:

„Przypowieści były źródłem niewypowiedzianego błogosławieństwa w oświecaniu Bożych ludzi odnośnie duchowej prawdy. Jednocześnie były źródłem niewypowiedzianego zamieszania zarówno w doktrynie, jak i praktyce kościoła” (s. 164).

3. Z książki *The Hermeneutical Spiral [Spirala hermeneutyczna]* Granta Osborne’a:

„Przypowieści należą do części Pisma, o których najwięcej zostało zapisane, ale także tych, które podlegały największym nadużyciom hermeneutycznym (...); [są] najbardziej dynamicznym, a jednocześnie najtrudniejszym do zrozumienia spośród biblijnych gatunków literackich. Potencjał przypowieści jeżeli chodzi o komunikację jest olbrzymi, ponieważ tworzy ona porównanie lub historię opartą o codzienne doświadczenia. Jednak sama opowieść przyjmować może różne znaczenia i ich interpretacja sprawia współczesnemu czytelnikowi tyle samo trudności, co starożytnym słuchaczom” (s. 235).

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 4:1-9

¹Znowu zaczął nauczać nad jeziorem i bardzo wielki tłum ludzi zebrał się przy Nim. Dlatego wszedł do łodzi i usiadł w niej [pozostając] na jeziorze, a cały lud stał na brzegu jeziora. ²Uczył ich wiele w przypowieściach i mówił im w swojej nauce: ³«Słuchajcie: Oto siewca wyszedł siał. ⁴A gdy siał, jedno padło na drogę; i przyleciały ptaki, i wydziobały je. ⁵Inne padło na miejsce skaliste, gdzie nie miało wiele ziemi, i wnet wzeszło, bo nie było głęboko w glebie. ⁶Lecz po wschodzie słońca przypaliło się i nie mając korzenia, uschło. ⁷Inne znów padło między ciernie, a ciernie wybujały i zagłuszyły je, tak że nie wydało owocu. ⁸Inne w końcu padły na ziemię żyzną, wzeszły, wyrosły i wydały plon: trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny». ⁹I dodał: «Kto ma uszy do słuchania, niechaj słucha!».

4:1 „Znowu zaczął nauczać nad jeziorem” Nie było to coś zupełnie nowego (zob. Mk 2:13; 3:7), ale wraz z zamykaniem się synagogi na Jezusa kontynuował On swoje nauczanie na dworze. Chciał, żeby zwykli ludzie mieli dostęp do Niego i Jego nauki.

▣ „bardzo wielki tłum ludzi zebrał się” Zebrał się wielki tłum, ale przypowieść zakłada, że odpowiedziało niewielu. Obecność wielkiego tłumu powtarza się w Ewangelii Marka wielokrotnie (zob. Mk 2:13; 3:9; 4:1.36; 5:31; 7:33; 8:1.2; 9:14.17; 14:43; 15:8).

▣ „łodzi” Greckie określenie odnosiło się do łodzi żaglowej. W Mk 3:9 Jezus poprosił, aby w pogotowiu była łódź wiosłowa, na wypadek, gdyby nacisk tłumu stał się zbyt wielki. Wtedy stałaby się ona mównicą. Każdy, kto był chory, chciał Go dotknąć. Musiało to powodować ogromny ścisk.

▣ „usiadł” Można się zastanawiać, czy fakt, że Jezus usiadł (a nie stał) odzwierciedla kulturową normę żydowskich nauczycieli (tj. rabini siadali, aby nauczać), czy spowodowany był niestabilnością łodzi.

▣ „na brzegu” Być może Jezus korzystał z naturalnego wzmocnienia głosu przez wodę, aby przemawiać do tak wielkiego tłumu.

4:2 „Uczył ich” Jest to tryb orzekający czasu niedokonanego strony czynnej, co oznacza, że nauczał wielokrotnie (tj. „wiele”).

▣ „przypowieściach” Zob. Temat specjalny: Interpretacja przypowieści we Wprowadzeniu do rozdziału 4.

4:3 „Słuchajcie” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Pamiętajmy, że przypowieści wypowiedziane były ustnie. Rabini nauczali, podsumowywali swoje nauczanie i je ilustrowali. Jezus postępuje według tego wzorca (zob. William L. Blevins, *Birth of a New Testament [Narodziny Nowego Testamentu]*, s. 1-13).

▣ „siewca” Był to bardzo rozpowszechniony widok w Galilei. Przypowieść ta nabiera znaczenia, kiedy uświadomimy sobie, że miejscowi rolnicy orali całą ziemię otaczającą ich wioski. Bruzdy te przebiegały przez ścieżki, zarośla itd. Następnie obsiewali całe pole ręcznie. Jezus wykorzystał tę powszechną praktykę dla zilustrowania duchowej otwartości (tj. cztery rodzaje gleby).

4:4 „na drodze” Chodzi tu o używane przez wszystkich pieszce ścieżki wiodące przez wspólne pola danej wsi. Kiedy orano te pola, ścieżki na krótki czas znikwały, ale w miarę użytkowania pojawiały się z powrotem.

4:5 „na miejsce skaliste” Chodzi tu o formacje skalne położone pod cienką warstwą gleby, a nie nagie skały na polu. Płytkość gleby nie była oczywista dla obserwatora.

4:7 „między ciernie” Chodziło o utrwalone cierniste zarośla, które także nie były widoczne po zaoraniu.

4:8 „wydały plon: trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny” Różne rodzaje gleby i różne miejsca zaowocowały różnym plonem. Istnieje kilka wariantów manuskryptów związanych z przyimkiem *en*, co wskazuje na wpływy aramejskie.

4:9.23 „Kto ma uszy do słuchania, niechaj słucha” Jest to semicki idiom ukazujący potrzebę uważnego przemyślenia i osobistego zastosowania (zob. Mt 11:15; 13:9.43; Łk 8:8; 14:35; Ap 2:7.11.17.29; 3:6.13.22; 13:9). Prawdopodobnie odzwierciedla to hebrajską modlitwę *szema* (zob. Pwt 6:4), oznaczającą „słuchać i być posłusznym”. Słuchanie musi skutkować działaniem (zob. Jk 2:14-26).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 4:10-12

¹⁰A gdy był sam, pytali Go ci, którzy przy Nim byli, razem z Dwunastoma, o przypowieść.

¹¹On im odrzekł: «Wam dana jest tajemnica królestwa Bożego, dla tych zaś, którzy są poza wami, wszystko dzieje się w przypowieściach, ¹²aby patrzyli oczami, a nie widzieli, słuchali uszami, a nie rozumieli, żeby się nie nawrócili i nie była im wydana [tajemnica]».

4:10 „A gdy był sam” Czyli sam z uczniami. Najwidoczniej wstydzili się zadawać pytania publicznie. Oczywistym jest, że nie rozumieli tej przypowieści.

4:11 „Wam dana jest” Jest to tryb orzekający czasu dokonanego strony biernej. Jesteśmy odpowiedzialnymi zarządcami duchowych prawd, które posiadamy. „Komu wiele dano, od tego wiele wymagać się będzie” (zob. Łk 12:48).

To nauczanie na osobności, które, jak się wydaje, odbywało się regularnie, może wyjaśniać różnice pomiędzy Ewangelią synoptycznymi a Ewangelią Jana, gdzie Jezus wypowiada się zupełnie odmiennie. Możliwe, że nauczanie w przypowieściach, tak powszechne u synoptyków, odbywało się wobec tłumów, a zupełnie inny styl (tj. wypowiedzi „Ja jestem”) stosowany był przez Jezusa na osobności, z uczniami, i to właśnie odnotowuje Ewangelia Jana.

Możliwe, że cała ta kwestia szczególnych instrukcji udzielanych Dwunastu mogła funkcjonować we wczesnym Kościele jak sposób podkreślenia autorytetu apostołów. Tylko oni znali „prawdziwą” interpretację słów Jezusa. Wszelkie objawienie przychodzi poprzez tych wybranych i natchnionych uczniów.

▣ **„tajemnica”** Jest to greckie określenie *mustērion*, stosowane w NT w kilku różnych znaczeniach. W tym kontekście chodzi o objawioną prawdę, której przywódcy i tłum nie byli w stanie zrozumieć (zob. Iz 6:9-10).

TEMAT SPECJALNY: TAJEMNICA W EWANGELIACH

- A. W Ewangeliach synoptycznych „tajemnicą” nazywana jest duchowa mądrość płynąca z przypowieści Jezusa.
1. Mk 4:11
  2. Mt 13:11
  3. Łk 8:10
- B. Paweł posługuje się tym określeniem na kilka różnych sposobów.
1. Częściowe zatwardzenie Izraela w celu umożliwienia włączenia pogan. Ten napływ pogan posłuży jako mechanizm przyjęcia przez Żydów Jezusa jak Chrystusa z prorocत्व (zob. Rz 11:25-32).
  2. Ewangelia została ogłoszona narodom i są one przyjęte w Chrystusie i przez Chrystusa (zob. Rz 16:25-27; Kol 2:2).
  3. Nowe ciała wierzących przy drugim przyjściu Jezusa (zob. 1 Kor 15:5-57; 1 Tes 4:13-18).
  4. Zjednoczenie wszystkiego w Chrystusie (zob. Ef 1:8-11).
  5. Paganie i Żydzi jako współdziedzice (zob. Ef 2:11-3:13).
  6. Bliskość relacji pomiędzy Chrystusem a Kościołem opisana w kategoriach małżeństwa (zob. Ef 5:22-33).
  7. Paganie włączeni w lud przymierza i obdarzeni zamieszkującym w nich Duchem Chrystusa w celu osiągnięcia dojrzałości w podobieństwie do Chrystusa, czyli odnowienia zniekształconego obrazu Bożego w upadłej ludzkości (zob. Rdz 6:5.11-13; 8:21), Boga w człowieku (zob. Rdz 1:26-27; 5:1; 6:5.11-13; 8:21; 9:6; Kol 1:26-28).
  8. Antychryst w czasach ostatecznych (zob. 2 Tes 2:1-11).
  9. Hymn lub katechizm wczesnego kościoła na temat tajemnicy Ewangelii zapisany jest w 1 Tm 3:16.
- C. W Apokalipsie Jana słowo to zastosowane jest w znaczeniu apokaliptycznych symboli, którymi się posługiwał.
1. Ap 1:20
  2. Ap 10:7
  3. Ap 17:5.6
- D. Tajemnice te stanowią prawdy, których ludzie nie są w stanie odkryć; muszą być one objawione przez Boga. Spostrzeżenia te są kluczowe dla prawdziwego zrozumienia odwiecznego Bożego planu odkupienia wszystkich ludzi (zob. Rdz 3:15). Zob. Temat specjalny: Odwieczny plan odkupienia JHWH.

▣ **„królestwa Bożego”** Zob. komentarz do Mk 1:15.

▣ „dla tych zaś, którzy są poza wami” Do zrozumienia duchowej prawdy niezbędny jest zarówno Duch Święty, jak i duchowa otwartość. Ci, którzy odrzucają Ducha, popełniają grzech z Mk 3:29. Cel przypowieści był dwojaki: ukrywanie prawdy (zob. Mt 11:25-27) i jej jasne objawianie (zob. Łk 10:29 i kolejna przypowieść). Zależne jest to od serca słuchacza.

4:12 Cytat ten pochodzi z aramejskiego Targumu Iz 6:9. Paralelny fragment w Ewangelii Mateusza cytuje Iz 6:9-10 z Septuaginty. Posłannictwo Izajasza zostało odrzucone przez twarogłowych Izraelitów, do których zwracał się w VIII w. p.n.e. Słuchacze Jezusa w I w. n.e. podobnie odrzucili Jego naukę. W cytacie tym dominują czasowniki w trybie łączącym, co wskazuje na wolicjonalną warunkowość po stronie słuchaczy.

Chociaż Marek pisze do pogan, prawdopodobnie Rzymian, często nawiązuje do tekstów ST (zob. Mk 1:2-3; 2:25-26; 4:12; 10:6-8.19; 12:26.29-31.36).

▣ „żeby się nie nawrócili” Było to starotestamentowe określenie (tj. *szub*, BDB 996) opamiętania.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 4:13-20

¹³I mówił im: «Nie rozumiecie tej przypowieści? Jakże zrozumiecie inne przypowieści? ¹⁴Siewca siew sło-wo. ¹⁵A oto są ci [posiani] na drodze: u nich się siew sło-wo, a skoro je usłyszą, zaraz przychodzi szatan i porywa sło-wo zasiane w nich. ¹⁶Podobnie na miejscach skalistych posiani są ci, którzy, gdy usłyszą sło-wo, natychmiast przyjmują je z radością, ¹⁷lecz nie mają w sobie korzenia i są niestali. Gdy potem przyjdzie ucisk lub prześladowanie z powodu sło-va, zaraz się załamują. ¹⁸Są inni, którzy są zasiani między ciernie: to są ci, którzy słuchają wprawdzie sło-va, ¹⁹lecz troski tego świata, uluda bogactwa i inne żądze wciskają się i zagłuszają sło-wo, tak że zostaje bezowocne. ²⁰W końcu na ziemię żyzną zostali posiani ci, którzy słuchają sło-va, przyjmują je i wydają owoc: trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny».

4:13 „Nie rozumiecie tej przypowieści? Jakże zrozumiecie inne przypowieści?” Wypowiedź ta odnotowana jest tylko u Marka. Pokazuje, że Jezus oczekiwał, że uczniowie zrozumieją. Jego rodzina nie rozumiała, tłumy nie rozumiały, przywódcy religijni nie rozumieli; bez szczególnej uwagi i objaśnienia nie rozumieli nawet uczniowie.

Przypowieść ta jest paradygmatem dla pozostałych. Oto kilka kluczowych zasad interpretacji przypowieści:

1. Zwracaj uwagę na konteksty historyczne i literackie.
2. Określ przekazywaną centralną prawdę.
3. Nie rozwódź się nad szczegółami.
4. Porównaj z paralelnymi tekstami w innych Ewangeliach.
5. Szukaj nieoczekiwanego zwrotu lub kulturowo zaskakującej wypowiedzi, która będzie wezwaniem do działania w oparciu o nową etykę Królestwa.

4:14 Ziarno oznacza głoszenie Ewangelii. W paralelnym fragmencie u Mateusza nazwane jest ono „słowem o królestwie” (zob. Mt 13:19).

4:15 „szatan” To pozbawienie prawdy wyrażone jest bardzo jasno w 2 Kor 4:4. Paralela u Mateusza (zob. Mt 13:19) dodaje, że chodzi tu o tych, którzy nie rozumieją słowa. Wtedy szatan zabiera je z ich umysłu i serca, aby więcej o nim nie myśleli. Zob. Temat specjalny w Mk 1:13.

▣ „porywa” Użyty tu grecki termin *airō* może oznaczać (1) niszczyć (zob. J 11:48) lub (2) odebrać komuś życie (zob. Łk 23:18; Dz 12:19); bez słowa nie ma życia.

4:16 „gdy usłyszą sło-wo, natychmiast przyjmują je z radością” Początkowe przyjęcie prawdy nie jest jedynym kryterium (zob. Mk 4:17 i 19). Biblijna wiara nie opiera się na emocjonalnej decyzji, tylko na rozwijającej się więzi. Zbawienie to nie polisa ubezpieczeniowa od ognia ani bilet do nieba, tylko odnowiony „Boży obraz” w człowieku, umożliwiający bliską, codzienną wspólnotę z Nim. Radosne zakiełkowanie nie zastąpi owocnej więzi (zob. Mk 4:20).

4:17 „lecz nie mają w sobie korzenia” Jest to paralela stosowanego przez Jana słowa „wierzyć” w J 8:30ff.

▣ „Gdy potem przyjdzie ucisk lub prześladowanie” Wytrwałość jest dowodem prawdziwej wiary.

TEMAT SPECJALNY: POTRZEBA WYTRWAŁOŚCI

Biblijne doktryny odnoszące się do życia chrześcijańskiego są trudne do wyjaśnienia, ponieważ przedstawiane są w typowo wschodnich parach dialektycznych (zob. Temat specjalny: Literatura Wschodu [biblijne paradoksy]). Wydają się one sprzeczne, ale obie ich strony są biblijne. Zachodni chrześcijanie mieli tendencję do tego, aby wybierać jedną prawdę, a drugą ignorować lub umniejszać jej znaczenie. Zilustruję to zjawisko następująco:

1. Czy zbawienie jest początkową decyzją zaufania Chrystusowi, czy dożywotnim zaangażowaniem w uczniostwo?
2. Czy zbawienie jest wybraniem przez łaskę suwerennego Boga, czy wiarą i nawróceniem ludzkości w odpowiedzi na Bożą ofertę?
3. Czy raz otrzymanego zbawienia nie można stracić, czy istnieje potrzeba ciągłego starania się o nie?

Kwestia wytrwałości wywołała wiele podziałów w historii Kościoła. Problem zaczyna się od pozornie sprzecznych fragmentów NT:

1. Teksty na temat pewności zbawienia
  - a. wypowiedzi Jezusa (J 6:37; 10:28-29)
  - b. wypowiedzi Pawła (Rz 8:35-39; Ef 1:13; 2:5.8-9; Flp 1:6; 2:13; 2 Tes 3:3; 2 Tm 1:12; 4:18)
  - c. wypowiedzi Piotra (1 P 1:4-5)
2. Teksty na temat potrzeby wytrwałości
  - a. wypowiedzi Jezusa (Mt 10:22; Mt 13:1-9. 13:24-30; 24:13; Mk 13:13; J 8:31; 15:4-10; Ap 2:7.17.26; 3:5.12.21)
  - b. wypowiedzi Pawła (Rz 11:22; 1 Kor 15:2; 2 Kor 13:5; Ga 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Flp 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2 Tm 3:2)
  - c. wypowiedzi autora Listu do Hebrajczyków (Hbr 2:1; 3:6.14; 4:14; 6:11)
  - d. wypowiedzi Jana (1 J 2:6; 2 J 1:9)
  - e. wypowiedź Ojca (Ap 21:7)

Biblijne zbawienie wypływa z miłości, miłosierdzia i łaski suwerennego, Trójjedynego Boga. Żaden człowiek nie może być zbawiony bez inicjatywy Ducha (zob. J 6:44.65). Bóg przychodzi pierwszy i wyznacza bieg wydarzeń, wymaga jednak, aby ludzie odpowiedzieli wiarą i nawróceniem – zarówno początkowo, jak i w sposób ciągły. Bóg współpracuje z ludzkością w relacji przymierza, z którego wynikają zarówno przywileje, jak i obowiązki!

Zbawienie oferowane jest wszystkim ludziom. Śmierć Jezusa rozwiązała problem grzechu upadłej ludzkości. Bóg utorował drogę i chce, żeby wszyscy stworzeni na Jego obraz odpowiedzieli na Jego miłość i zaopatrzenie, które zapewnił im w Jezusie.

Jeśli chcesz przeczytać coś więcej na ten temat z niekalwinistycznej perspektywy, zobacz:

1. Dale Moody, *The Word of Truth [Słowo prawdy]*, Eerdmans, 1981 (s. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God [Strzeżeni mocą Bożą]*, Bethany Fellowship, 1969
3. Robert Shank, *Life in the Son [Życie w Synu]*, Westcott, 1961

W tej kwestii Biblia odnosi się do dwóch różnych zagadnień: (1) traktowania pewności zbawienia jako upoważnienia do bezowocnego i samolubnego życia oraz (2) zachęcania tych, którzy zmagają się w dziedzinie służby i osobistego grzechu. Problem polega na tym, że niektóre grupy ludzi skupiają się na niewłaściwym przesłaniu i budują systemy teologiczne w oparciu o wyjęte z kontekstu fragmenty Biblii. Niektórzy

chrześcijanie desperacko potrzebują słyszeć o pewności zbawienia, a innym potrzebne są surowe ostrzeżenia!
A ty do której grupy należysz?

▣ „z powodu słowa” Zwróćmy uwagę na to, że prześladowanie związane jest z Ewangelią (zob. Mt 5:10-12; 1 P 2:11-12.21; 3:14-17; 4:12-16). Boży Syn, Boże słowo i Boży ludzie są prześladowani w upadłym świecie.

4:18 Trzeci rodzaj gleby oznacza tych, którzy słuchają słowa, ale zewnętrzne problemy (zob. Mk 4:19) doprowadzają je (tzn. ziarno – słowo) do śmierci. Zwróćmy uwagę na jasną różnicę pomiędzy zakiełkowaniem a przyniesieniem plonu! Zwycięstwa nie zapewnia dobry początek, tylko dobry koniec (zob. J 15; Hbr 11).

4:19 „troski tego świata, uluda bogactwa” Odnosi się to do pokus tego upadłego świata (lub upadłej ery).

4:20 „trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny” Ilość nie jest tak ważna, jak sam fakt przyniesienia plonu!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 4:21-25

²¹Mówił im dalej: «Czy po to wnosi się światło, by je postawić pod korcem lub pod łóżkiem? Czy nie po to, aby je postawić na świeczniku? ²²Nie ma bowiem nic ukrytego, co by nie miało wyjść na jaw. ²³Kto ma uszy do słuchania, niechaj słucha!». ²⁴I mówił im: «Uważajcie na to, czego słuchacie. Taką samą miarą, jaką wy mierzycie, odmierzają wam i jeszcze wam dolożą. ²⁵Bo kto ma, temu będzie dane; a kto nie ma, pozbawią go i tego, co ma».

4:21 „światło” Struktura gramatyczna pierwszych dwóch pytań z Mk 4:21 przewiduje odpowiedź przeczącą. Światło ma oświecać. Wiara ma owocować. Akapit ten wyjaśnia, dlaczego wiele osób nie rozumiało przypowieści Jezusa. Przypowieści mają oświecać, ale złe serca i motywacje ludzi, a nie Bóg, nie dopuszczają światła. Bóg dąży do komunikacji (zob. Mk 4:22).

Jezus, w świetle bezpośredniego kontekstu, mówi tu o przyszłym głoszeniu pełnej Ewangelii po Jego zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu. Powtarzająca się u Marka mesjańska tajemnica, ukrycie prawdy poprzez użycie przypowieści oraz brak zrozumienia w wewnętrznym kręgu uczniów wymaga patrzenia na to w przyszłym kontekście (tj. po zesłaniu Ducha).

▣ „korcem” Był to pojemnik mieszczący ok. 8-9 litrów suchych produktów. Termin ten jest latynizmem, co prawdopodobnie potwierdza, że Ewangelia Marka napisana została do Rzymian.

▣ „łóżkiem” Dosłownie jest to „mata”. Używano ich nie tylko do spania (zob. Mk 7:30), ale także przy jedzeniu w pozycji leżącej.

▣ „świeczniku” Może odnosić się do kilku różnych sposobów umieszczania światła tak, aby oświetlało jak największą przestrzeń: (1) występu w ścianie; (2) wieszaka na ścianie; lub (3) jakiegoś rodzaju podstawki.

4:23 „Kto” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej. Jezus zakłada, że niektórzy (ostatecznie) zrozumieją Jego osobę, misję i obietnice.

4:24-25 Zawarta jest tu duchowa zasada. Przesłanie Ewangelii jest rozsiewane po świecie; kluczem do wzrostu jest rodzaj gleby, na który upadnie. Kluczowa jest tu otwartość ludzi na duchową prawdę. Dotyczy to nie tylko początkowej, ale także ciągłej reakcji. Płytką, emocjonalna odpowiedź zostanie odrzucona.

4:24 „Uważajcie na to, czego słuchacie” Chodzi tu o osobiste przyjęcie lub odrzucenie Jezusa. Rabini wierzyli, że umysł jest zaoranym ogrodem, gotowym na przyjęcie nasion. To, co pozwalamy oglądać naszym oczom i czego pozwalamy słuchać naszym uszom (zob. Mk 4:9.23), zakorzenia się w nim. Stajemy się tym, na czym się skupiamy i co czynimy swoim priorytetem.

▣ „Taką samą miarą, jaką wy mierzycie, odmierzą wam” Werset ten nie dotyczy dawania pieniędzy, tylko duchowego rozróżniania. Prawdę tę wyrażają także fragmenty Mt 5:7; 6:14-15; 18:21-35; Mk 11:25; Łk 6:36-37; Jk 2:13; 5:9. Nie chodzi tu o sprawiedliwość z czynków, tylko prawdę, że to, jak się zachowujemy, świadczy o naszym sercu. Ludzie wierzący mają nowe serce i nową rodzinę.

4:25 Jeśli chodzi o Ewangelię, przynosi ona coraz więcej tym, którzy na nią odpowiedzieli. Tych jednak, którzy ją odrzucają, pozostawia z niczym. Jezus posługuje się paradoksalnym przysłowiem (zob. Mk 4:22.25; 6:4; 8:35; 10:43-44), co jest typowe dla bliskowschodnich nauczycieli.

Fragment ten stosuje konstrukcję w stronie biernej, co prawdopodobnie stanowi peryfrazę Boga, który jest niewyraźnym sprawcą tego działania.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 4:26-29

²⁶Mówił dalej: «Z królestwem Bożym dzieje się tak, jak gdyby ktoś nasienie wrzucił w ziemię. ²⁷Czy śpi, czy czuwa, we dnie i w nocy nasienie kiełkuje i rośnie, on sam nie wie jak. ²⁸Ziemia sama z siebie wydaje plon, najpierw źdźbło, potem kłos, a potem pełne ziarno w kłosie. ²⁹A gdy stan zboża na to pozwala, zaraz zapuszcza się sierp, bo pora już na żniwo».

4:26 „nasienie” Przypowieść tę przytacza tylko Marek. Ze względu na w. 14 wiemy, że chodzi tu o przesłanie Ewangelii. Wzrost wynika z dobrego ziarna i dobrej gleby. Jest to boski i ludzki aspekt przymierza.

4:27-29 Może to odzwierciedlać zbawienie jako proces (zob. 1 Kor 1:18; 15:2; 2 Kor 2:15; 2 P 3:18). Przypowieść ta opisuje tajemniczy i zadziwiający rozwój wiary w życiu upadłych dzieci Adama. Celem jest plon!

TEMAT SPECJALNY: GRECKIE CZASY STOSOWANE DO ZBAWIENIA

Zbawienie nie jest produktem, tylko codzienną więzią z Bogiem w Chrystusie. Nie dokonuje się ono, kiedy ktoś zaufa Chrystusowi; to dopiero początek (przejście przez bramę, a następnie podążanie drogą, zob. Mt 7:13-14)! Nie jest polisą ubezpieczeniową od ognia ani biletem do nieba, tylko życiem w rosnącym podobieństwie do Chrystusa. W Ameryce mamy powiedzenie mówiące o tym, że im dłużej dwoje ludzi żyje razem, tym bardziej się do siebie upodabniają. To właśnie jest celem zbawienia!

ZBAWIENIE JAKO CZYNNOŚĆ DOKONANA (AORYST)

- Dz 15:11
- Rz 8:24
- 2 Tm 1:9
- Tt 3:5
- Rz 13:11 (łączy aoryst z orientacją na przyszłość)

ZBAWIENIE JAKO STAN (DOKONANY)

- Ef 2:5.8

ZBAWIENIE JAKO CIĄGŁY PROCES (TERAŻNIEJSZY)

- 1 Kor 1:18; 15:2 (Biblia Gdańska: „zbawienia dostępujecie”)
- 2 Kor 2:15
- 1 P 3:21

ZBAWIENIE JAKO PRZYSZŁE SPEŁNIENIE (PRZYSZŁOŚĆ wynikająca z CZASU lub kontekstu)

- Rz 5:9-10; 10:9.13
- 1 Kor 3:15; 5:5

- Flp 1:28
- 1 Tes 5:8-9
- Hbr 1:14; 9:28
- 1 P 1:5.9

Zbawienie rozpoczyna się więc od początkowej decyzji wiary (zob. J 1:12; 3:16; Rz 10:9-13), musi ona jednak skutkować procesem zmiany stylu życia w konsekwencji wiary (zob. Rz 8:29; Ga 2:19-20; Ef 1:4; 2:10), który pewnego dnia zostanie dopełniony (zob. 1 J 3:2). Ten końcowy stan nazywany jest uwielbieniem. Można to zilustrować następująco:

1. Początkowe zbawienie – usprawiedliwienie (zbawienie od kary za grzech)
2. Progresywne zbawienie – uświęcenie (zbawienie od mocy grzechu)
3. Ostateczne zbawienie – uwielbienie (zbawienie od obecności grzechu)

4:29 „zapuszcza się sierp” Jest to metafora ostatecznego żniwa, odnosząca się do dnia sądu (zob. Jl 3:13; Mt 3:12; 13:30).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 4:30-32

³⁰Mówił jeszcze: «Z czym porównamy królestwo Boże lub w jakiej przypowieści je przedstawimy? ³¹Jest ono jak ziarnko gorczycy; gdy się je wsiewa w ziemię, jest najmniejsze ze wszystkich nasion na ziemi. ³²Lecz wsiane wyrasta i staje się większe od jarzyn; wypuszcza wielkie gałęzie, tak że ptaki powietrzne gnieźdzą się w jego cieniu».

4:30 Paralela tej przypowieści zawarta jest w Mt 13:31-32.

4:31 „ziarnko gorczycy” Według rabinów było to najmniejsze ze wszystkich nasion, ale krzak, który z niego wyrastał, miał ponad 3,5 metra. Przypowieść ta jest paralełą poprzedniej. Duchowy rozwój może mieć niepozorne początki, ale skutki są olbrzymie! Tak, jak ziarno Ewangelii rośnie w sercu jednostki, upodabniając ją do Chrystusa, królestwo Boże przeradza się w uniwersalne rządy (zob. Mt 13:33).

4:32 Końcówka tego wersetu może nawiązywać do ogromnych drzew ze starotestamentowych tekstów Ez 17:22-24 i Dn 4:11-12, gdzie oznaczają one królestwo.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 4:33-34

³³W wielu takich przypowieściach głosił im naukę, o ile mogli [ją] rozumieć. ³⁴A bez przypowieści nie przemawiał do nich. Osobno zaś objaśniał wszystko swoim uczniom.

4:33 „W wielu takich przypowieściach głosił im naukę” Posiadamy zapis bardzo małej części ustnego nauczania Jezusa (zob. J 21:25). Wszyscy chcielibyśmy wiedzieć więcej o tym, co mówił i czego uczył (zob. J 20:30), ale musimy zdać sobie sprawę, że wiemy wszystko, co potrzebujemy o Bogu, grzechu, życiu, śmierci, itd. (zob. J 20:31). Musimy działać na podstawie tego, co zostało nam dane. Paralela tych dwóch wersetów znajduje się w Mt 13:33-35.

▣ „o ile mogli [ją] rozumieć” Dotyczy to ich duchowej otwartości (zob. Mk 4:9.23). Dzisiejszy wierzący mają tę przewagę, że mieszka w nich Duch Święty, który pomaga im zrozumieć słowa Jezusa.

4:34 Mowa jest tu o poprzednich wypowiedziach z Mk 4:10-12 i 13.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 4:35-41

³⁵Gdy zapadł wieczór owego dnia, rzekł do nich: «Przeprawmy się na drugą stronę». ³⁶Zostawili więc tłum, a Jego zabrali, tak jak był w łodzi. Także inne łodzie płynęły z Nim. ³⁷Naraz zerwał się gwałtowny wicher. Fale były w łódź, tak że łódź już się napelniała. ³⁸On zaś spał w tyle łodzi na wezłowniu. Zbudzili Go i powiedzieli do Niego: «Nauczycielu, nie Cię to nie obchodzi, że giniemy?»

³⁹On wstał, rozkazał wichrowi i rzekł do jeziora: «Milcz, ucisz się!». Wicher się uspokoił i nastąpiła głęboka cisza. ⁴⁰Wtedy rzekł do nich: «Czemu tak bojaźliwi jesteście? Jakże wam brak wiary?» ⁴¹Oni zlekli się bardzo i mówili jeden do drugiego: «Kim właściwie On jest, że nawet wicher i jezioro są Mu posłuszne?»

4:35-41 Fragment ten rozpoczyna obszerny kontekst opisujący cuda: Mk 4:35-8:26. Jezus potwierdzał swoje przesłanie przejawami mocy. Paralelne opisy tego wydarzenia znajdują się w Mt 8:18.23-27 i Łk 8:22-25.

4:36 Werset ten zawiera kilka informacji, o których nie wspominają synoptycy:

1. Co oznacza fraza „tak jak był”? Niektóre tłumaczenia oddają to tak, że uczniowie wsiedli do łodzi, w której Jezus już siedział. Wydaje się to najbardziej prawdopodobną możliwością.
2. Jak wyglądało to, że „także inne łodzie płynęły z Nim”? Czy grupa apostołów wsiadła do kilku małych łódek, czy inne łodzie także znalazły się w zasięgu burzy?

W oczywisty sposób są to szczegóły podane przez naocznego świadka (tj. Piotra), ale ich zamysł i to, co z nich wynika, pozostaje niepewne.

4:37 „Naraz zerwał się gwałtowny wicher” Nagłe gwałtowne burze są częste na Jeziorze Galilejskim ze względu na otaczające je wzgórza i położenie poniżej poziomu morza. Musiał to być szczególnie silny sztorm, skoro nawet znajdujący się wśród apostołów doświadczeni rybacy byli przerażeni.

4:38 Wydarzenie to z pewnością miało ukazać spokój Jezusa i strach uczniów w obliczu otaczających ich okoliczności. Pytanie o to, czy Jezusa to obchodzi, jest pytaniem uniwersalnym. Jeśli Bóg jest kochający i potężny, dlaczego wierzący muszą mierzyć się w życiu z niebezpiecznymi próbami?

▣ „giniemy” Zob. Temat specjalny: *Apollumi* w Mk 3:6.

4:39 Była to potężna demonstracja mocy i władzy Jezusa – posłuszne są Mu nawet nieożywione siły natury.

▣ „Milcz, ucisz się” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej oraz tryb rozkazujący czasu dokonanego strony biernej. Jezus jako Ten, który stworzył wszystko w imieniu Ojca (zob. J 1:3.10; 1 Kor 8:6; Kol 1:16; Hbr 1:2), miał i nadal ma władzę nad stworzeniem (zob. Ps 33:7; 65:3; 147:18).

4:40 Jest to dobre pytanie do wierzących w każdej sytuacji. Jezus naucza swoich uczniów słowem i czynem.

4:41 Werset ten jasno ukazuje teologiczne niemowlęctwo apostołów. Ten kontekst zestawia kilka typów niewiary: (1) Jego rodziny; (2) przywódców religijnych; oraz (3) uczniów. Numery 1 oraz 3 duchowo się rozwijają. Ich niewiara wynika z niewiedzy. Jednak niewiara numeru 2 jest świadoma. Otrzymują znak za znakiem, prawdę za prawdą, ale z powodu wcześniejszych uprzedzeń przywódcy religijni nie tylko odmawiają wiary, ale przypisują działania i nauczanie Jezusa mocy szatana! Jest to niewybaczalny grzech!

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego przypowieść z Mk 4:3-5 jest tak istotna, jeśli chodzi o interpretację pozostałych?
2. Jak fragment ten podchodzi do zależności pomiędzy Bożą suwerennością a wolną wolą człowieka?
3. Podaj centralną prawdę przekazywaną przez następujące fragmenty:
  - a. Mk 4:21-23
  - b. Mk 4:24-25
  - c. Mk 4:28-29
  - d. Mk 4:30-32
4. Jaka jest podstawowa prawda przekazywana przez wszystkie te przypowieści? (pamiętaj o kontekście)
5. Wymień obecne w tym kontekście trzy grupy, które nie uwierzyły.

ROZDZIAŁ 5 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Uzdrowienie opętanego 5:1-17 5:18-20	Uzdrowienie opętanego 5:1-20	Uzdrowienie opętanego w Gerazie 5:1-5 5:6-13 5:14-15 5:16 5:17-19 5:20	Uzdrowienie opętanego w Gerazie 5:1-20	Uwolnienie od legionu demonów 5:1-13 5:14-17 5:18-20
Kobieta cierpiąca na krwotok 5:21-24 5:25-34 Córka Jaira 5:35-43	Wskrzeszenie córki Jaira i uzdrowienie niewiasty 5:21-43	Wskrzeszenie córki Jaira i uzdrowienie kobiety 5:21-28 5:29 5:30-34 5:35-43	Wskrzeszenie córki Jaira i uleczenie niewiasty chorej na krwotok 5:21-43	Jezus, Jairos, choroba i śmierć 5:21-24 5:25-30 5:31-34 5:35-43

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 5:1-43

Rozdział ten ukazuje typowy dzień z życia Jezusa na etapie Jego publicznej służby. Jego władza i moc ukazują się w:

- A. Uwolnieniu opętanego z Gerazy – paralelne opisy tego wydarzenia zawarte są w Mt 8:28-34 i Łk 8:26-39; wersety 1-20 (władza Jezusa nad światem duchowym)
- B. Uzdrowieniu córki Jaira – paralelne opisy tego wydarzenia zawarte są w Mt 9:18-19.23-26 i Łk 8:40-42.49-56; wersety 21-24, 35-43 (władza Jezusa nad śmiercią)
- C. Uzdrowieniu kobiety cierpiącej na krwotok – paralelne opisy tego wydarzenia zawarte są w Mt 9:20-22 i Łk 8:43-48; wersety 25-34 (władza Jezusa nad chorobą)

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 5:1-13

¹Przybyli na drugą stronę jeziora do kraju Gerazeńczyków. ²Ledwie wysiadł z łodzi, zaraz wybiegł Mu naprzeciw z grobów człowiek opętany przez ducha nieczystego. ³Mieszkał on stale w grobach i nawet łańcuchem nie mógł go już nikt związać. ⁴Często bowiem wiązano go w pęta i łańcuchy; ale łańcuchy kruszył, a pęta rozrywał, i nikt nie zdołał go poskromić. ⁵Wciąż dniem i nocą krzyczał, tłukł się kamieniami w grobach i po górach. ⁶Skoro z daleka ujrzał Jezusa przybiegł, oddał Mu pokłon ⁷i krzyczał wniebogłoso: «Czego chcesz ode mnie, Jezusie, Synu Boga Najwyższego? Zaklinam Cię na Boga, nie dręcz mnie!». ⁸Powiedział mu bowiem: «Wyjdź, duchu nieczysty, z tego człowieka». ⁹I zapytał go: «Jak ci na imię?» Odpowiedział Mu: «Na imię mi "Legion", bo nas jest wielu». ¹⁰I prosił Go na wszystko, żeby ich nie wyganiał z tej okolicy. ¹¹A pasła się tam na górze wielka trzoda świń. ¹²Prosił Go więc: «Poślij nas w świnię, żebyśmy w nie wejść mogli». ¹³I pozwolił im. Tak duchy nieczyste wyszły i weszły w świnię. A trzoda około dwutysięczna ruszyła pędem po urwistym zboczach do jeziora. I potonęły w jeziorze.

5:1 „Przybyli na drugą stronę jeziora” Prawdopodobnie była jeszcze noc (zob. Mk 4:35). Uczniowie musieli wiosłować, ponieważ Jezus zupełnie uciszył wiatr.

▣ **„do kraju Gerazeńczyków”** Jest to północno-wschodnia część Jeziora Galilejskiego, zwana Dekapolis. Obszar ten był w większości pogański i bardzo hellenistyczny. Ewangelie synoptyczne podają różną pisownię: Geraza (MSS κ^* , B, D i Łk 8:26), Gergeza (MSS κ^2 , L), Gergusta (MS W) i Gadara (MSS A, C i Mt 8:28). Wszystkie te miasta leżały na tym terenie.

5:2 „Ledwie” Zob. przypis do Mk 1:10.

▣ **„wysiadł z łodzi”** Być może uczniowie słyszeli krzyki i chętnie pozwolili, żeby Jezus wysiadł pierwszy.

▣ **„człowiek”** Mt 8:28ff odnotowuje dwóch mężczyzn – podobnie jak dwóch ślepców koło Jerycha (zob. Mt 20:29; Mk 10:46; Łk 18:35). Jest to charakterystyczne dla Ewangelii Mateusza. Według Marka i Łukasza był tylko jeden opętany (zob. Łk 8:26ff). Obszerniejsze omówienie tej kwestii znaleźć można w książce *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]*, s. 321-322.

▣ **„wybiegł Mu naprzeciw z grobów człowiek opętany przez ducha nieczystego”** Jest to oczywista oznaka opętania. NT nie omawia pochodzenia demonów ani szczegółowych procedur radzenia sobie z nimi. Egzorcyzmy nigdy nie są wymieniane wśród darów Ducha. Zob. Tematy specjalne: Demony i Egzorcyzmy w Mk 1:25.

5:3 „Mieszkał on stale w grobach” Przybili do brzegu obok lokalnego cmentarza. Miejscowi wygnali opętanego szaleńca na te odległe tereny, które stały się jego domem.

▣ **„nie mógł go już nikt związać”** Posiadał nadludzką siłę.

5:4 „Często bowiem wiązano go w pęta i łańcuchy” Jest to bezkolicznik czasu dokonanego strony biernej. Miejscowi najwidoczniej usiłowali go związać. Był dobrze znanym lokalnym problemem.

▣ **„łańcuchy kruszył, a pęta rozrywał”** To także ukazuje jego nadprzyrodzoną siłę.

5:5 „krzyczał, tłukł się kamieniami” Zachowanie to można łączyć z wyrazami samozniszczenia albo ze starotestamentowymi pogańskimi praktykami kultowymi (zob. 1 Krl 18:28). Ta drastyczna informacja o zwyczajnym zachowaniu tego człowieka musiała pochodzić od mieszkańców.

5:6 „przybiegł, oddał Mu pokłon” Pierwsze określenie wskazuje na wrogość, drugie natomiast – szacunek i uznanie pozycji i władzy Jezusa (zob. Mk 5:4b).

5:7 „i krzychał wniebogłoso: «Czego chcesz ode mnie, Jezusie, Synu Boga Najwyższego?» Jeden z demonów zwraca się do Jezusa. Wiedziały, kim On jest (zob. Mk 1:23; Jk 2:19). Zwracają się nawet do Niego za pomocą mesjańskiej frazy. W tym przypadku ich motywacją jest strach (inaczej niż w 1:23).

▣ **„Zaklinam Cię na Boga”** Był to hebrajski idiom oznaczający „przysięgać na Boga”.

▣ **„nie dręcz mnie”** Gramatycznie jest to albo tryb łączący aorystu strony czynnej – zakaz, albo tryb łączący aorystu strony czynnej pełniący funkcję trybu rozkazującego aorystu strony czynnej, co oznaczałoby „nigdy nie rozpocząć czynności” (zob. Barbara i Timothy Friberg, *Analytical Greek New Testament [Analityczny grecki Nowy Testament]*, s. 120). Demony wiedziały, że sąd nadchodzi (zob. Mk 1:23-24; Mt 25:41; Ap 12:9; 20:10). Paralelne fragmenty w Mt 8:29 i Łk 8:28.31 także wskazują na eschatologiczny sąd. Demony te widocznie nie wiedziały o dwóch przyjsiach Mesjasza. Nawet „duchy” mogą cierpieć!

5:8.9 „Powiedział (...) Odpowiedział” Użyty tu czas niedokonany stosowany był przeważnie na dwa sposoby: (1) powtarzająca się czynność w przeszłości lub (2) rozpoczęcie czynności w czasie przeszłym. Do tego kontekstu wydaje się pasować tylko znaczenie #2. Jeśli jednak porządek wypowiedzi Jezusa skierowanych do demonów nie jest chronologiczny, zastosowanie może też mieć #1. Być może Marek użył tu tego czasu w znaczeniu kolokwialnym, ponieważ ten sam czas występuje także w Mk 5:10.

5:9 „Jak ci na imię” Pytanie to mogło być hebrajskim idiomem i odnosić się do ich charakterystyki.

▣ **„Legion”** W armii rzymskiej legion składał się z 6000 żołnierzy. Jest to kolejne z wielu łacińskich słów występujących w tej Ewangelii. Mogła to być metafora stopnia ich kontroli nad tym człowiekiem, ale ze względu na Mk 5:13, gdzie opisane jest spowodowanie przez demony śmierci 2000 świń, może ono mieć znaczenie dosłowne.

5:10 „z tej okolicy” Mogło odnosić się to do (1) terenu grobów; (2) obszaru Dekapolis lub (3) być może do czeluści, o której jest mowa w opisie Łk 8:31. Paralela Mateusza ma tu „przed czasem” (zob. Mt 8:29).

5:11 Trzoda świń wskazuje na to, że był to obszar zamieszany przez pogan.

5:12 „Poślij nas w świnie” Zauważmy, że demony zwróciły się do Jezusa z prośbą. Tekst nie odpowiada nam na pytanie, dlaczego Jezus pozwolił tym demonom wejść w świnie ani dlaczego tego chciały. Być może wyjście demonów z człowieka i ich wejście w świnie było widocznym sposobem zachęcenia tego człowieka do wiary, że został ocalony (tj. pomoc wizualna, podobna do nałożenia śliny i błota na oczy niewidomego). Demony mogły o to prosić, ponieważ (1) wołały świnie od czeluści lub (2) wiedziały, że sprawi to, że mieszkańcy poproszą Jezusa, aby odszedł. Demony nie robią niczego, żeby pomóc Jezusowi!

5:13 „potonęły” Jest to tryb orzekający czasu niedokonanego strony biernej. Pędziły z urwiska jedna za drugą!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 5:14-20

¹⁴Pasterze zaś uciekli i **rozpowiedzieli to w mieście i po zagrodach, a ludzie wyszli zobaczyć, co się stało.** ¹⁵Gdy przyszedł do Jezusa, ujrzał opętanego, który miał w sobie "legion", jak siedział ubrany i przy zdrowych zmysłach. Strach ich ogarnął. ¹⁶A ci, którzy widzieli, opowiedzieli im, co się stało z opętanym, a także o świniach. ¹⁷Wtedy zaczęli Go prosić, żeby odszedł z ich granic. ¹⁸Gdy wszedł do łodzi, prosił Go opętany, żeby mógł zostać przy Nim. ¹⁹Ale nie zgodził się na to, tylko rzekł do niego: «Wracaj do domu, do swoich, i opowiadaj im wszystko, co Pan ci uczynił i jak ulitował się nad tobą». ²⁰Poszedł więc i zaczął rozgłaszać w Dekapolu wszystko, co Jezus z nim uczynił, a wszyscy się dziwili.

5:14 „a ludzie wyszli zobaczyć, co się stało” Ciekawość i strach zmotywowały mieszkańców miasta do przyjsia, nawet w nocy.

5:15 „siedział” Jest to pierwszy z serii stanów opisujących nowy spokój i opanowanie tego człowieka.

▣ „ubrany” Wskazuje to na to, że zazwyczaj był nagi (zob. Łk 8:27).

▣ „przy zdrowych zmysłach” Opętanie objawia się na wiele sposobów:

1. brak zdolności mówienia (Mk 9:17.25; Mt 9:32)
2. brak zdolności mówienia i ślepoty (Mt 12:22)
3. padaczka (Mt 17:15.18)
4. ogromna siła (Mk 5:3-4)
5. konwulsje (Mk 1:26; 9:20)
6. paraliż (Dz 8:7)

Jednak nie wszystkie fizyczne problemy mają pochodzenie demoniczne. W Ewangeliach choroby i opętanie często są od siebie odróżniane (zob. Mk 1:32.34; 6:13; Mt 4:24; 10:8; Łk 4:40-41; 9:1; 13:32).

5:17 „zaczęli Go prosić, żeby odszedł z ich granic” Jest to tryb orzekający aorystu strony medialnej oraz bezokolicznik czasu teraźniejszego strony czynnej. Odrzucenie to było jednym z możliwych powodów, dla których demony chciały wejść w świnie. Mieszkańcy miasta chcieli, żeby Ten, który uspokoił człowieka, którego żadnemu z nich nie udawało się uspokoić, odszedł. Jakże odmienna postawa od wsi opisanej w J 4. Widocznie troski natury gospodarczej przeważyły nad ocaleniem tego człowieka.

5:19 „Wracaj do domu, do swoich” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Jezus posłał go z powrotem do domu. Wiedział, że obecność naśladowcy, który był w wyraźny sposób poganinem, odstraszyłaby niektórych Żydów. Każąc mu zostać, zyskał świadka w tym pogańskim regionie. Jezus mimo wszystko troszczył się o tych materialistów!

▣ „i opowiadaj im” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej: „Dziel się ze swoimi tym, co Bóg dla ciebie zrobił”. Wydaje się, że robił to dobrze (zob. Mk 5:20). Ukazuje to troskę Jezusa o pogan.

5:20 „Dekapolu” To greckie słowo oznacza „dziesięć miast” Była to konfederacja z czasów Aleksandra Wielkiego. Region ten położony był na północ od Perea i na wschód od Jeziora Galilejskiego. Był ośrodkiem kultury hellenistycznej.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 5:21-24

²¹Gdy Jezus przeprowił się z powrotem w łodzi na drugi brzeg, zebrał się wielki tłum wokół Niego, a On był jeszcze nad jeziorem. ²²Wtedy przyszedł jeden z przelożonych synagogi, imieniem Jair. Gdy Go ujrzał, upadł Mu do nóg i prosił usilnie: ²³«Moja córeczka dogorywa, przyjdź i połóż na nią ręce, aby ocalała i żyła». ²⁴Poszedł więc z nim, a wielki tłum szedł za Nim i zewsząd na Niego napierał.

5:22 „jeden z przelożonych synagogi, imieniem Jair” Jego imię oznacza „JHWH oświecił”. Zajmował się on zadaniami administracyjnymi, takimi jak utrzymanie budynku synagogi. Był to człowiek cieszący się pewną powagą w społeczności religijnej.

▣ „upadł Mu do nóg” Był to gest szacunku i czci (zob. Mk 5:6.22.33, gdzie użyto innych słów, ale chodzi o ten sam gest). To, że orientalny przywódca upadł na ulicy do nóg nieoficjalnemu rabinowi, musiało być bardzo nieoczekiwane.

▣ „Moja córeczka dogorywa” Mt 9:18 podaje, że umarła. Ten człowiek wierzył, że obecność i dotyk Jezusa uzdrowi lub przywróci jego córkę do życia.

5:23

GPNT „aby została uratowana”

BP „aby wyzdrowiała”

BW „żeby odzyskała zdrowie”

BWP „żeby wyzdrowiała”

PL „uratuj ją”

Jest to tryb łączący aorystu strony biernej słowa *sōzō*, zastosowany w starotestamentowym znaczeniu fizycznego ocalenia (zob. Jk 5:15). W NT nabiera ono znaczenia duchowego zbawienia. Nie ma teologicznej

pewności co do tego, czy wszystkie uzdrowione przez Jezusa osoby dostąpiły duchowego zbawienia. Jego czyny mogły rozpocząć proces, który miał swoją kulminację na późniejszym etapie ich życia duchowego, nie opisaną w Biblii.

Przykładowo przyjrzyjmy się temu rozdziałowi, w którym wiara opętanego widoczna jest po jego uwolnieniu, a nie przed nim. Dziewczynka doznaje pomocy ze względu na wiarę jej ojca, a kobieta z krwotokiem była gotowa uczynić Jezusa ceremonialnie nieczystym przez samolubny (a nawet przesądny) akt dotknięcia rabbiego. Gdzie kończy się interesowność, a zaczyna wiara?

5:24 „na Niego napierał” Łk 8:42 dodaje, że nacisk tłumu był tak wielki, że prawie nie dało się oddychać.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 5:25-34

²⁵A pewna kobieta od dwunastu lat cierpiała na upływ krwi. Wiele przecierpiała od różnych lekarzy ²⁶i całe swe mienie wydała, a nic jej nie pomogło, lecz miała się jeszcze gorzej. ²⁷Słyszała ona o Jezusie, więc przysłała od tyłu, między tłumem, i dotknęła się Jego płaszcza. ²⁸Mówiła bowiem: «Żebym się choć Jego płaszcza dotknęła, a będę zdrowa». ²⁹Zaraz też ustał jej krwotok i poczuła w ciele, że jest uzdrowiona z dolegliwości. ³⁰A Jezus natychmiast uświadomił sobie, że moc wyszła od Niego. Obrócił się w tłumie i zapytał: «Kto się dotknął mojego płaszcza?» ³¹Odpowiedzieli Mu uczniowie: «Widzisz, że tłum zewsząd Cię ściska, a pytasz: Kto się Mnie dotknął». ³²On jednak rozglądał się, by ujrzeć tę, która to uczyniła. ³³Wtedy kobieta przysłała zalękniona i drżąca, gdyż wiedziała, co się z nią stało, upadła przed Nim i wyznała Mu całą prawdę. ³⁴On zaś rzekł do niej: «Córko, twoja wiara cię ocaliła, idź w pokój i bądź uzdrowiona ze swej dolegliwości!».

5:25 „od dwunastu lat cierpiała na upływ krwi” Oznaczało to, że była ceremonialnie nieczysta (zob. Kpł 15:25-27) i wykluczona z wszelkich form żydowskiego kultu (tj. synagogi i świątyni).

▣ „Wiele przecierpiała od różnych lekarzy” Łukasz, lekarz, pomija tę informację w Łk 8:43ff.

5:26 „całe swe mienie wydała, a nic jej nie pomogło” Żydowskie recepty na ten problem wymienione w Talmudzie to: (1) noszenie wokół szyi lnianego (latem) lub bawełnianego (zimą) woreczka z popiołem ze strusiego jaja lub (2) noszenie ziaren jęczmienia z łajna białej oślicy (zob. *Shabb.* 110 A i B).

5:27 „dotknęła się Jego płaszcza” Prawdopodobnie dotknęła Jego szala modlitewnego (zw. tallit), używanego przez mężczyzn do przykrywania głowy w czasie modlitwy (zob. Lb 15:38-40; Pwt 22:12). Dotknięcie rabbiego przez ceremonialnie nieczystą kobietę było niestosowne. Ukazuje to jej desperację!

5:30 „natychmiast” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ „uświadomił sobie, że moc” Dokładna natura tej mocy jest niepewna. Oczywiście jest, że pochodziła ona od Boga (zob. Łk 5:17). Jezus poczuł jej działanie. Potrafił także obdarzać nią innych, wysyłając Dwunastu i Siedemdziesięciu.

▣ „wyszła od Niego” Mt 8:17 cytuje Iz 53:4, że Mesjasz nas uzdrowi, bo wziął na siebie nasze bolesti.

▣ „Kto się dotknął mojego płaszcza” Wokół był wielki tłum (zob. Mk 5:31). W Mt 9:20 jest tu mowa o „frędzlach”. Szal modlitewny miał trzynaście niebieskich frędzli, przypominających o Prawie Mojżeszowym.

5:32 „rozglądał się” Zastosowany tu czas niedokonany wskazuje na to, że zaczął rozglądać się po tłumie. W tym przypadku Jezus nie miał nadprzyrodzonej wiedzy o tym, kto to zrobił ani co się wydarzyło. Być może pytanie to miało być dla tej kobiety okazją do publicznego wyznania wiary.

5:33 „zalękniona i drżąca” Kobiety znajdowały się bardzo nisko w hierarchii społecznej. Kobieta ta bała się odezwać publicznie. Wiedziała też, że z powodu swojej ceremonialnej nieczystości nie było jej wolno dotykać rabbiego.

5:34 „Córko” Nauczanie Jezusa objawia głęboką prawdę, że przez wiarę w Niego ludzie mogą stać się członkami Bożej rodziny. Zbawienie opisywane jest w kategoriach prawnych lub związanych z narodzinami, co wskazuje na relacje rodzinne. Cóż za wymowne metafory chrześcijaństwa!

▣ **„twoja wiara cię ocaliła”** Kluczowy był tu nie dotyk, a działanie wyływające z wiary w Niego. Nie chodzi tu o samą wiarę, tylko jej przedmiot (tj. Jezusa). Nie była to żadna magia ani też potęga pozytywnego myślenia, tylko moc Jezusa. Jest to kolejne wystąpienie greckiego słowa *sōzō* w jego starotestamentowym znaczeniu (zob. Mk 5:23). Tutaj zastosowano je w formie trybu orzekającego czasu dokonanego strony czynnej, co oznaczało, że została i pozostała uzdrowiona ze swojej fizycznej dolegliwości.

▣ **„idź w pokoju i bądź uzdrowiona ze swej dolegliwości”** Są to dwa tryby rozkazujące czasu teraźniejszego strony czynnej. Termin pokój (*eirēnē*) wiąże się z konotacjami pełni i dobrostanu, a nie tylko braku problemów. Określenie „dolegliwość” pochodzi od rdzenia oznaczającego „biczować”.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 5:35-43

³⁵Gdy On jeszcze mówił, przyszli ludzie od przelożonego synagogi i donieśli: «Twoja córka umarła, czemu jeszcze trudzisz Nauczyciela?» ³⁶Lecz Jezus słysząc, co mówiono, rzekł przelożonemu synagogi: «Nie bój się, wierz tylko!». ³⁷I nie pozwolił nikomu iść z sobą z wyjątkiem Piotra, Jakuba i Jana, brata Jakubowego. ³⁸Tak przyszli do domu przelożonego synagogi. Wobec zamieszania, płaczu i głośnego zawodzenia, ³⁹wszedł i rzekł do nich: «Czemu robicie zgiełk i płaczecie? Dziecko nie umarło, tylko śpi». ⁴⁰I wyśmiewali Go. Lecz On odsunął wszystkich, wziął z sobą tylko ojca, matkę dziecka oraz tych, którzy z Nim byli, i wszedł tam, gdzie dziecko leżało. ⁴¹Ująwszy dziewczynkę za rękę, rzekł do niej: «Talitha kum», to znaczy: "Dziewczynko, mówię ci, wstań!" ⁴²Dziewczynka natychmiast wstała i chodziła, miała bowiem dwanaście lat. I osłupieli wprost ze zdumienia. ⁴³Przykazał im też z naciskiem, żeby nikt o tym nie wiedział, i polecił, aby jej dano jeść.

5:35 „umarła” Jest to tryb orzekający aorystu strony czynnej. Jair na pewno był na granicy cierpliwości! Wydaje się to być próbą jego wiary lub kolejnym przykładem władzy i mocy Jezusa.

5:36

GPNT „dosłyszawszy (to) słowo powiedziane”

BP „usłyszał, co mówili”

BW „usłyszawszy, co mówili”

BWP „nie zwracając uwagi na to, co powiedziano”

PL „dosłyszał te słowa”

Grecki rdzeń oznacza „słuchać beztrosko”, co rozumieć można jako „zignorować” lub „podśluchać”. Określenie to jest tak wieloznaczne, że bardzo wcześnie skrybowie zmieniali je na „słyszeć” (zob. MSS $\aleph^a$, A, C, Di K), które zastosowane zostało w paralelnym fragmencie u Łukasza (Łk 8:50).

▣ **„Nie bój się”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego z partykułą przeczącą, co zazwyczaj oznacza zaprzestanie już dokonywanej czynności. Przeciwnością strachu jest wiara!

▣ **„wierz tylko”** Jest to kolejny tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Jakże proste, lecz kluczowe słowa (zob. Dz 16:31).

5:37 „nie pozwolił nikomu iść z sobą” Nie ma pewności co do tego, dlaczego Jezus miał wewnętrzny krąg uczniów (zob. Mk 1:29; 5:37; 9:2; 13:3; 14:33). Ewangelia Marka jest relacją naocznego świadka – Piotra. Przynależność do tej grupy nie zapewniała szczególnych przywilejów – Jakub został zabity bardzo wcześnie.

Jezus nie chciał, żeby Jego sława jako uzdrowiciela, a nawet kogoś, kto jest w stanie wskrzeszać zmarłych, się rozprzestrzeniała. Jest to jedna z wielu tego typu wypowiedzi w tej Ewangelii. Teolodzy nazywają to „mesjańską tajemnicą” (zob. Mk 5:43). Jezus i bez tego miał duże problemy logistyczne związane z tłumami.

▣ **„Piotra, Jakuba i Jana”** Był to wewnętrzny krąg uczniów Jezusa (zob. Mk 9:2; 14:33; Mt 17:1; 26:37; Łk 9:28).

5:38 „placzu i głośnego zawodzenia” Były to powszechne, a nawet oczekiwane żydowskie praktyki pogrzebowe. Pokazuje to, że rodzina spodziewała się śmierci córki i poczyniła już pewne przygotowania.

5:39 „Dziecko nie umarło, tylko śpi” Sen był starotestamentowym eufemizmem oznaczającym śmierć. Jezus używa go w odniesieniu do Łazarza w J 11:11. Tutaj jest on przeciwstawiony śmierci. Można się zastanawiać nad tym, że skoro werset Mk 5:37 uważany jest za odniesienie do „mesjańskiej tajemnicy”, to dlaczego Jezus powiedział to do tłumu? Czy stara się w ten sposób ograniczyć skutki jej wskrzeszenia (tj. rozchodzące się wieści)?

5:40 „wysmiewali Go” Jest to czas niedokonany, co oznacza, że obecni śmiali się przez dłuższy czas lub że zaczęli się śmiać w tym momencie.

▣ **„tych, którzy z Nim byli”** Chodzi o Piotra, Jakuba i Jana. Pod wieloma względami cuda Jezusa miały na celu zarówno szkolenie i budowanie wiary uczniów, co pomoc ludziom, dla których ich dokonywał.

5:41 „Talitha kum” Jest to aramejska fraza. Żydzi w czasach Jezusa mówili po aramejsku, a nie hebrajsku. Aramejski był więc językiem ojczystym Jezusa. Ewangelie odnotowują wiele wypowiedzi po aramejsku (zob. Sabbata, Mk 3:4; Boanerges, Mk 3:17; szatan, Mk 3:23.26; 8:33; Talitha kum, Mk 5:41; Effatha, Mk 7:34; Gehenna, Mk 9:43.45.47; Pascha, Mk 14:14; Abba, Mk 14:36; Eloi, Eloi, lama sabachthani, Mk 15:34). Fakt, iż Marek je tłumaczy, wskazuje na to, że jego czytelnikami byli poganie.

5:42 „natychmiast” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ **„miała bowiem dwanaście lat”** Oznaczało to, że była odpowiedzialna za przestrzeganie Prawa (tj. *bat micwa*) i mogła już wyjść za mąż. Chłopcy stawali się odpowiedzialni za przestrzeganie prawa i mogli się żenić w wieku trzynastu lat (tj. *bar micwa*). Oczekiwana długość życia była wtedy dużo krótsza i kolejne pokolenia danej rodziny mieszkali razem; ze względu na to małżeństwa zawierane były w dużo młodszym wieku, niż dziś.

5:43 „Przykazał im też z naciskiem, żeby nikt o tym nie wiedział” Jezus nie chciał być znany jako uzdrowiciel ani cudotwórca. Robił te rzeczy, żeby objawiać Boże współczucie i potwierdzać swoje przesłanie i moc (zob. Mk 1:44; 3:12; 5:43; 7:36; 8:26.30; 9:30; Mt 8:4; 9:30; 12:16; 17:9).

▣ **„polecił, aby jej dano jeść”** Jest to kolejny szczegół podany przez naoczego świadka. Jezus okazuje troskę o dziewczynkę. Dowodzi to także tego, że została naprawdę przywrócona do fizycznego życia.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czym jest opętanie? Czy może zdarzyć się dzisiaj? Czy może dotyczyć chrześcijan?
2. Dlaczego Jezus pozwolił, aby świnie się utopiły?
3. Dlaczego mieszkańcy miasta odesłali Jezusa?
4. Dlaczego opętany miał zostać u siebie?
5. Co to znaczy, że od Jezusa wyszła moc?
6. Dlaczego Jezus nazwał zmarłą osobę śpiącą?
7. Dlaczego Jezus chce zachować wskrzeszenie córki Jaira w tajemnicy?
8. Dlaczego Jezus miał wewnętrzny krąg uczniów?

ROZDZIAŁ 6 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Jezus w Nazarecie 6:1-6	Jezus wzgardzony w Nazarecie 6:1-5	Niewiara mieszkańców Nazaretu 6:1 6:2-6	Odrzucenie Jezusa w Nazarecie 6:1-6	Jezus wzgardzony w Nazarecie 6:1-6
Rozesłanie Dwunastu 6:7-13	Misja dwunastu apostołów 6:6-13	Rozesłanie apostołów 6:7-11 6:12-13	Rozesłanie Dwunastu 6:7-13	Rozesłanie Dwunastu 6:7-13
Sąd Heroda o Jezusie 6:14-16	Śmierć Jana Chrzciciela 6:14-29	Śmierć Jana Chrzciciela 6:14-20 6:21-28 6:29	Sąd Heroda o Jezusie 6:14-16 Ścięcie Jana Chrzciciela 6:17-29	Historia Jana Chrzciciela 6:14-29 Powrót Dwunastu
Powrót Apostołów. Pierwsze rozmnożenie chleba 6:30-33 6:34-44	Powrót apostołów 6:30-34 Nakarmienie pięciu tysięcy 6:35-44	Znak chleba 6:30 6:31 6:32-33 6:34 6:35-41 6:32-44	Powrót apostołów 6:30-31 Pierwsze rozmnożenie chleba 6:32-44	6:30-33 6:34 Nakarmienie pięciu tysięcy ludzi 6:35-44
Jezus chodzi po jeziorze 6:45-52	Jezus chodzi po morzu 6:45-52	Jezus chodzi po morzu 6:45-53 6:54-56	Jezus chodzi po jeziorze 6:45-52 Uzdrowienia w Genezaret 6:53-56	Jezus wobec praw natury 6:45-52 Jezus nadzieją chorych 6:53-56

TRZECI CYKL CZYTAN (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”) ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

PARALELNE FRAGMENTY W EWANGELIACH SYNOPTYCZNYCH

- A. Wersety 1-6a – Mt 13:54-58.
- B. Wersety 6b-13 – Mt 9:35-11:1 i Łk 9:1-6.
- C. Wersety 14-29 – Mt 14:1-12 i Łk 9:7-9.
- D. Wersety 30-44, czyli nakarmienie pięciu tysięcy, odnotowane jest we wszystkich czterech Ewangeliach (Mk 6:30-44; Mt 14:13-21; Łk 9:10-17; J 6:1-13).
- E. Wersety 45-52 – Mt 14:22-23 i J 6:14-21.
- F. Wersety 53-56 – Mt 14:34-36.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 6:1-6a

¹Wyszedł stamtąd i przyszedł do swego rodzinnego miasta. A towarzyszyli Mu Jego uczniowie. ²Gdy nadszedł szabat, zaczął nauczać w synagodze; a wielu, przysłuchując się, pytało ze zdziwieniem: «Skąd On to ma? I co za mądrość, która Mu jest dana? I takie cuda dzieją się przez Jego ręce! ³Czy nie jest to cieśla, syn Maryi, a brat Jakuba, Józefa, Judy i Szymona? Czyż nie żyją tu u nas także Jego siostry?» I powątpiewali o Nim. ⁴A Jezus mówił im: «Tylko w swojej ojczyźnie, wśród swoich krewnych i w swoim domu może być prorok tak lekceważony». ⁵I nie mógł tam zdziałać żadnego cudu, jedynie na kilku chorych położył ręce i uzdrowił ich. ⁶Dziwił się też ich niedowiarstwu.

6:1 „Wyszedł stamtąd” Czyli z Kafarnaum – swojej „kwatery głównej” w Galilei.

▣ **„przyszedł do swego rodzinnego miasta”** Dosłownie oznacza to „ojczyznę”. Chodzi o Nazaret (zob. Mk 1:9.24), gdzie dorastał. Miejscowość ta położona była około czterdziestu kilometrów na południowy wschód od Kafarnaum. Wydaje się, że była to stosunkowo nowa osada Judejczyków.

▣ **„A towarzyszyli Mu Jego uczniowie”** Jezus szkolił swoich uczniów, wszędzie ich ze sobą zabierając (zob. Robert Coleman, *The Master Plan of Evangelism* [polskie wydanie: *Ewangelizacja według planu Mistrza*]). Wiele cudów i słów Jezusa skierowanych było do nich.

6:2 „nauczać w synagodze” Jezus regularnie uczęszczał do synagogi. Często zapraszany był jako mówca, co było powszechną praktyką.

▣ **„wielu, przysłuchując się, pytało ze zdziwieniem”** Nie chodziło o to, że nie zgadzali się z Jego nauczaniem. Kwestionowali Jego kwalifikacje i wykształcenie – podobnie jak faryzeusze kwestionowali Jego władzę.

▣ **„Skąd On to ma”** Mądrość, moc i władza Jezusa dziwiły wszystkich. Jako dziecko Jezus był taki, jak wszystkie inne wiejskie dzieci. Różne grupy zadają pytanie o to, skąd pochodzą te atrybuty. To, że Jezus posiadał wielką mądrość i władzę, było oczywiste.

▣ „**takie cuda dzieją się przez Jego ręce**” Kafarnaum znajdowało się w pobliżu Nazaretu, więc wieści o Jego cudach tam docierały.

6:3 „Czy nie jest to cieśla” Słowo tłumaczone jako „cieśla” oznacza „rzemieślnika”, co może oznaczać osobę pracującą w drewnie, metalu lub kamieniu. Justyn Męczennik twierdził, że chodziło tu o wytwórcę pługów i jarzm (tj. *Dial.* 88:8). Wydaje się, że Jezus został miejscowym cieślą po przedwczesnej śmierci Józefa.

▣ „**syn Maryi**” Podobnie jak „on” z Mk 6:2, mogło to być pogardliwe określenie. Mieszkańcy na pewno wiedzieli o ciąży Marii. Orygenes twierdził, że oryginalne brzmienie tego tekstu to „syn cieśli i Marii”, ponieważ wzmianki o matkach były bardzo rzadkie. Ze względu na J 8:41 niektórzy odnoszą to do rozpowszechnionej wśród ludzi plotki, że Jezus był nieślubnym dzieckiem rzymskiego żołnierza. Większość wariantów manuskryptów opiera się na teologicznych założeniach kopistów, którzy mogli obawiać się, że doktryna narodzenia z dziewicy kłóci się z zawartą w paralelnym fragmencie u Mateusza informacją o tym, że Jezus był synem cieśli i Marii (zob. Mt 13:55).

▣ „**brat**” Wskazuje to na normalne dzieciństwo Jezusa (zob. Łk 2:40.52) oraz na to, że Maria miała jeszcze inne dzieci. Spośród braci i siostr Jezusa (zob. Mt 13:55-56) dwóch, Jakub i Juda, to autorzy NT.

▣
GPNT „wiedzeni byli do obrazu z powodu niego”
BP „byli Nim zgorszeni”
BW „gorszyli się nim”
BWP „wątpili w Niego”
PL „stopniowo odwracali się od Niego”

Jest to termin *skandalon*, oznaczający pułapkę z przynętą (sprężysty patyk pełniący rolę zapadki sidła). Pochodzi od niego polskie słowo „skandal”.

Koncepcja ta miała w ST duże znaczenie mesjaniczne (zob. Ps 118:22; Iz 8:14; 28:16). Tak samo jak przywódcy religijni, mieszkańcy Nazaretu nie byli w stanie przezwyciężyć swoich uprzedzeń (zob. Mk 6:4).

6:4 „prorok” Werset 4 to popularne w czasach Jezusa powiedzenie. Jezus był z pewnością kimś więcej, niż prorokiem, ale był to jeden z tytułów, jakimi Mojżesz określał Bożego Nadchodzącego (zob. Pwt 18:15.18).

6:5 „nie mógł tam zdziałać żadnego cudu” Nie oznacza to słabości Jezusa, tylko świadome ograniczenie Jego posługi. W paralelnym fragmencie w Mt 13:58 zamiast „nie mógł” jest „niewiele zdziałał”. Jezus nie miał względu na osoby i nikogo nie faworyzował. Łk 7:11-14 pokazuje, że Jezus nie zawsze wymagał reakcji cechującej się wiarą, ale zazwyczaj tak było. Wiara w Boga i w Jezusa otwiera drzwi do duchowego świata. Ilość wiary nie jest tak istotna jak to, w kim jest ona pokładana!

▣ „**na kilku chorych położył ręce**” Zob. Temat specjalny w Mk 7:32.

6:6a
GPNT „dziwił się z powodu niewiary ich”
BP, BW, PL „dziwił się ich niedowiarstwem”
BWP „dziwił się także ich niedowiarstwem”

Jest to tryb orzekający czasu niedokonanego strony czynnej, wskazujący na powtarzającą się czynność. Jezus był zadziwiony ślepotą i zatwardziałością tych ludzi (w Nazarecie odrzucono Go dwukrotnie, zob. Łk 4:16-31). W obliczu wielkiej prawdy, a nawet cudownych znaków (zob. Mk 6:2) odmówili oni wiary (zob. Iz 6:9-10).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 6:6b-13

^{6b}Potem obchodził okoliczne wsie i nauczał. ⁷Następnie przywołał do siebie Dwunastu i zaczął rozsyłać ich po dwóch. Dał im też władzę nad duchami nieczystymi ⁸i przykazał im, żeby nic z sobą nie brali na drogę prócz laski: ani chleba, ani torby, ani pieniędzy w trzosie. ⁹«Ale idźcie obuci w sandały i nie wdziejajcie dwóch sukien!» ¹⁰I mówił do nich: «Gdy do jakiego domu wejdziecie, zostańcie tam, aż stamtąd wyjdziecie. ¹¹Jeśli w jakim miejscu was nie przyjmą i nie będą słuchać, wychodząc stamtąd strząśnijcie proch z nóg waszych na świadectwo dla nich!» ¹²Oni więc wyszli i wzywali

6:7 „zaczął rozsyłać ich po dwóch” Słowo to może odzwierciedlać konkretną misję, a nie uniwersalny nakaz.

▣ **„po dwóch”** Może chodzić tu o dwóch świadków potrzebnych do potwierdzenia sprawy (zob. Pwt 19:15) lub nawet o socjologiczny aspekt odwagi w liczebności. Tych dwóch świadków stawiało czoła wrogiemu światu duchowemu i kulturowemu.

▣ **„Dał im też władzę nad duchami nieczystymi”** Paralelny fragment w Łk 9:1 dodaje „i władzę leczenia chorób”. Paralelny fragment w Mt 10:8 wymienia uzdrawianie chorych, wskrzeszanie umarłych, oczyszczanie trędowatych i wypędzanie złych duchów. Wszystkie te dzieła są starotestamentowymi mesjańskimi znakami, wyrazami Bożej troski, mocy i Jego przyszłego królestwa. Zob. Temat specjalny w Mk 1:25.

Władza i moc Jezusa może być przekazywana Jego naśladowcom. Chociaż nie ma wątpliwości co do tego, że niemożliwe jest odtworzenie intensywności relacji pomiędzy Jezusem a Dwunastoma, Boża moc dostępna jest dla Jego Kościoła.

Gdzie jest ta moc dzisiaj? Wydaje się, że te potężne znaki mają za zadanie potwierdzać przesłanie Ewangelii i uwiarygadniać głoszącą ją osobę. Dotyczy to także współczesnych czasów. Jednak w kulturach, w których przesłanie Ewangelii jest już zakorzenione, wierzący muszą postępować według wiary, a nie dzięki widzeniu; ufać Bogu, a nie domagać się cudów (zob. J 4:48). Cuda nie są odpowiedzią na problemy wiary! Bardzo możliwe także, że Bożym sądem nad letnim Kościołem są pozory sukcesu, pod którymi kryje się jednak rzeczywistość braku skuteczności.

Częstotliwość znaków i cudów oraz aktywność aniołów i demonów wzrosły w czasach Jezusa i apostołów. Taka duchowa aktywność występuje niewątpliwie w każdym wieku, była ona jednak wzmożona przy pierwszym przyjściu Jezusa i będzie się nasilała wraz z przybliżaniem się Jego drugiego przyjścia.

Cieszę się z objawów i oznak Bożej miłości i mocy (tzn. dary nadal funkcjonują), ale ufam prawdom Ewangelii, a nie występowaniu lub niewystępowaniu fizycznych potwierdzeń. Znaki i cuda mogą być fałszywe (zob. Mt 24:24; 2 Tes 2:9; Ap 13:13; 16:14; 19:20). Wierzący nie mogą domagać się potwierdzenia! Dziecięca wiara jest duchowo lepsza od nadprzyrodzonych znaków i cudów.

6:8 „przykazał im, żeby nic z sobą nie brali na drogę prócz laski” Informacje te odnotowują wszystkie Ewangelie synoptyczne, każda jednak na nieco inny sposób. Mt 10:9-11 wydaje się zawierać nakaz, żeby nie kupowali kolejnej laski. Łk 9:3 przypomina Mt 10:10, pomija jednak frazę „Nie zdobywajcie” z Mt 10:9. Wszyscy podróżni nosili ze sobą kij do obrony. Nakazy te oznaczają, że misjonarze ci mieli w zupełności polegać na Bożym zaopatrzeniu (zarówno fizycznym, jak i duchowym), a nie swoim własnym.

Obszerne omówienie rozbieżności pomiędzy Mateuszem, Markiem i Łukaszem odnośnie tego, co uczniowie mieli brać, a czego nie brać w podróż misyjną, znaleźć można w książce *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]*, s. 422-24.

▣ **„torby”** Prawdopodobnie chodzi tu o chlebak.

▣ **„pieniędzy w trzosie”** Prawdopodobnie chodzi tu o pas na pieniądze.

6:9 „nie wdziewajcie dwóch sukien” Chodzi o zewnętrzny płaszcz, którym przykrywano się także w nocy. Uczniowie mieli nie zabierać większej ilości ubrań (tj. nie mieli próbować przygotować się na każdy wypadek).

6:10 „zostańcie tam, aż stamtąd wyjdziecie” Nie mieli poszukiwać coraz lepszych miejsc na nocleg. Pierwszy dom, który wiedziony wiarą otworzy przed nimi swoje drzwi, miał być tym, w którym mieli pozostać.

6:11 „Jeśli w jakim miejscu was nie przyjmą i nie będą słuchać” „Miejsce” oznaczać może miasto albo synagogę. Chodzi tu o przyjęcie w znaczeniu powitania z otwartością.

▣ **„strząśnijcie proch z nóg waszych na świadectwo dla nich”** Jest to wizualny symbol nadchodzącego sądu i oddzielenia (zob. Dz 13:51 i podobny akt w Mk 18:6). Był to powszechny zwyczaj Żydów wracających z Samarii do Judei.

▣ W niektórych tłumaczeniach (np. NKJV) dodana jest tu jeszcze fraza: „Zaprawdę, powiadam wam: Ziemi sodomskiej i gomorejskiej lżej będzie w dzień sądu niż temu miastu”. Zawarta jest w manuskrypcie A i wielu późniejszych manuskryptach greckich pisanych minuskułą. Pierwotnie nie należała ona do Ewangelii Marka – wydaje się, że jest to asymilacja z Mt 10:15.

6:12 „wzywali do nawrócenia” Nawrócenie jest kluczowe dla nawiązania opartej na wierze więzi z Bogiem (zob. Mt 3:2; 4:17; Mk 1:15; 6:12; Łk 13:3.5; Dz 2:38; 3:19; 20:21). W języku hebrajskim termin ten oznaczał zmianę postępowania, w greckim natomiast – zmianę zdania. Nawrócenie jest gotowością porzucenia skupionej na sobie egzystencji na rzecz życia rządzonego i kierowanego przez Boga. Wzywa ono do odwrócenia się od priorytetowego traktowania i niewoli samego siebie. Zasadniczo jest to nowa postawa, nowy światopogląd i nowy pan. Nawrócenie jest wolą Bożą dla każdego stworzonego na Jego obraz człowieka (zob. Ez 18:21.23.32; Łk 13:1-5; 2 P 3:9).

Fragmentem NT, który najlepiej odzwierciedla różne greckie czasy stosowane do zbawienia, jest 2 Kor 7:8-12:

1. *lupe*, „smutek” lub „żał”, 2 Kor 7:8 (dwukrotnie), 9 (trzykrotnie), 10 (dwukrotnie), 11
2. *metamelomai*, „żał”, 2 Kor 7:8 (dwukrotnie), 9
3. *metanoēō*, nawrócenie („zmiana myślenia”), 2 Kor 7:9.10

Przeciwstawiane są sobie fałszywe nawrócenie [*metamelomai*], zob. Judasz, Mt 27:3 i Ezaw, Hbr 12:16-17, oraz nawrócenie prawdziwe [*metanoēō*].

Teologicznie prawdziwe nawrócenie wiąże się z:

1. przedstawieniem przez Jezusa warunków Nowego Przymierza (zob. Mt 4:17; Mk 1:15; Łk 13:3.5)
2. kazaniem apostolskim (tj. *kerygmą*, zob. Dz 3:16.19; 20:21)
3. suwerennym darem Bożym (zob. Dz 5:31; 11:18 i 2 Tm 2:25)
4. zgubą (zob. 2 P 3:9). Nawrócenie nie jest czymś opcjonalnym.

Zob. Temat specjalny: Nawrócenie w Starym Testamencie w Mk 1:4d.

6:13 „Wyrzucali też wiele złych duchów oraz wielu chorych namaszczeni olejem” Zwróćmy uwagę na to, że NT czyni rozróżnienie pomiędzy chorobą a opętaniem. Zob. komentarz do Mk 1:25c.

▣ **„namaszczeni olejem”** Olej miał różne zastosowania: (1) lekarstwo (zob. Jk 5:14); (2) symbol Ducha Świętego, w szczególności w ST odnośnie królów, kapłanów i proroków, oraz (3) pomoc psychologiczna ułatwiająca dostrzeżenie Bożej obecności. Jezus posługiwał się przy uzdrawianiu różnego typu fizycznymi pomocami.

TEMAT SPECJALNY: NAMASZCZENIE W BIBLI (hebrajski CZASOWNIK, BDB 603, KB 643 I, RZECZOWNIK, BDB 603)

- A. Stosowane dla pielęgnacji/upiększenia (BDB 691 I. zob. Pwt 28:40; Rut 3:3; 2 Sm 12:20; 14:2; 2 Krn 28:15; Dn 10:3; Mi 6:15)
- B. Stosowane wobec gości (BDB 206, zob. Ps 23:5; Łk 7:38.46; J 11:2)
- C. Stosowane do leczenia/uzdrawiania (BDB 602, zob. Iz 61:1; Mk 6:13; Łk 10:34; Jak 5:14) [zastosowanie higieniczne w Ez 16:9]
- D. Stosowane jako przygotowanie do pogrzebu (zob. Mk 16:1; J 12:3.7; 19:39-40; zob. też 2 Krn 16:14 – werset ten nie zawiera jednak czasownika „namaszczać”)
- E. Stosowanie w znaczeniu religijnym (jakieś rzeczy, BDB 602, zob. Rdz 28:18; 31:13 [steli]; Wj 29:36 [ołtarza]; Wj 30:26; 40:9-16; Kpł 8:10-13; Lb 7:1 [przybytku])
- F. Stosowane dla ustanawiania przywódców:
  1. Kapłanów
    - a. Aarona (Wj 28:41; 29:7; 30:30)
    - b. Synów Aarona (Wj 40:15; Kpł 7:36)
    - c. Ogólnie (Lb 3:3; Kpł 16:32)
  2. Królów
    - a. przez Boga (zob. 1 Sm 2:10; 2 Sm 12:7; 2 Krl 9:3.6.12; Ps 45:8; 89:21)
    - b. przez proroków (zob. 1 Sm 9:16; 10:1; 15:1.17; 16:3.12-13; 1 Krl 1:45; 19:15-16)
    - c. przez kapłanów (zob. 1 Krl 1:34.39; 2 Krl 11:12)
    - d. przez starszych (zob. Sdz 9:8.15; 2 Sm 2:7; 5:3; 2 Krl 23:30)
    - e. Jezusa jako mesjańskiego króla (zob. Ps 2:2; Łk 4:18 [Iz 61:1]; Dz 4:27; 10:38; Hbr 1:9 [Ps 45:8])

- f. naśladowców Jezusa (zob. 2 Kor 1:21; 1 J 2:20.27 [krzyżmo])
- 3. Być może proroków (zob. 1 Krl 19:16; Iz 61:1)
- 4. Niewierzących narzędzi boskiego ocalenia
  - a. Cyrusa (zob. Iz 45:1)
  - b. Króla Tyru (zob. Ez 28:14, gdzie użyte są metafory Ogrodu Eden)
- 5. Termin tub tytuł „Mesjasz” oznacza „Namaszczony” („Pomazaniec”) (BDB 603), zob. Ps 2:2; 89:39; 132:10

Dz 10:38 to werset, w którym w namaszczenie zaangażowane są wszystkie trzy Osoby Boskie. Jezus został namaszczony (zob. Łk 4:18; Dz 4:27; 10:38). Idea ta zostaje rozszerzona na wszystkich wierzących (zob. 1 J 2:27). Namaszczony stał się wieloma namaszczonymi! Może być to analogiczne do Antychrysta i antychrystów (zob. 1 J 2:18). Starotestamentowy symboliczny akt fizycznego namaszczenia olejem (zob. Wj 29:7; 30:25; 37:29) odnosi się do wszystkich, którzy zostali powołani i wyposażeni przez Boga do jakiegoś szczególnego zadania (tj. prorocy, kapłani i królowie). Słowo „Chrystus” jest tłumaczeniem hebrajskiego terminu „namaszczony” lub „Mesjasz”.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 6:14-16

¹⁴Także król Herod posłyszał o Nim gdyż Jego imię nabrało rozgłosu, i mówił: «Jan Chrzciciel powstał z martwych i dlatego moce cudotwórcze działają w Nim». ¹⁵Inni zaś mówili: «To jest Eliasz»; jeszcze inni utrzymywali, że to prorok, jak jeden z dawnych proroków. ¹⁶Herod, słysząc to, twierdził: «To Jan, którego ściąć kazalem, zmartwychwstał».

6:14 „król Herod” „Król” nie był oficjalnym tytułem Heroda Antypasa. Nazywany był tetrarchą, co oznaczało „rządy czterech”. Był synem Heroda Wielkiego i kobiety pochodzącej z Samarii. Panował nad Perea i Galileą w latach 4 p.n.e. – 39 n.e. Później został wygnany przez Cezara, kiedy próbował uzyskać u niego tytuł królewski.

Zob. Temat specjalny: Rodzina Heroda wielkiego w Mk 1:14.

▣ **„mówił: «Jan Chrzciciel powstał z martwych»**” Odzwierciedla to faryzejską wiarę w fizyczne zmartwychwstanie (zob. Dz 23:6; 24:21; Hbr 6:2). Była to kolejna próba wyjaśnienia władzy i mocy Jezusa (tj. przywódcy religijni przypisywali je szatanowi lub demonom; mieszkańcy Nazaretu zaprzeczali im, ponieważ znali Jezusa od dziecka; tutaj przypisuje się je Janowi Chrzcicielowi lub jakiemuś innemu starotestamentowemu prorokowi).

6:15 „Eliasz” Wskazywało to na mesjańskie powiązania służby Jezusa. Odnosi się to do konkretnych przepowiedni w Ml 3:1-2 i 4:5-6.

▣ **„to prorok, jak jeden z dawnych proroków”** Pokazuje to, że ludzie wyczuwali w Jego nauczaniu nową władzę, której nie było w Izraelu od setek lat, od czasów Malachiasza (autora Ksiąg Kronik). Odzwierciedla także mesjańskie prooroctwo Mojżesza z Pwt 18:15ff dotyczące przyjścia proroka takiego jak Mojżesz.

6:16 „którego ściąć kazalem” Pokazuje to, że Herod czuł się winny (zob. Mt 14:10; Łk 9:9) i że nie posiadał informacji o związku pomiędzy Jezusem a Janem.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 6:17-29

¹⁷Ten bowiem Herod kazal pochwyć Jana i związanego trzymał w więzieniu, z powodu Herodiady, żony brata swego Filipa, którą wziął za żonę. ¹⁸Jan bowiem wypominał Herodowi: «Nie wolno ci mieć żony twego brata». ¹⁹A Herodiada zawzięła się na niego i rada byłaby go zgładzić, lecz nie mogła. ²⁰Herod bowiem czuł lęk przed Janem, znając go jako męża prawego i świętego, i brał go w obronę. Ilekroć go posłyszał, odczuwał duży niepokój, a przecież chętnie go słuchał. ²¹Otóż chwila sposobna nadeszła, kiedy Herod w dzień swoich urodzin wyprawił ucztę swym dostojnikom, dowódcom wojskowym i osobom znakomitym w Galilei. ²²Gdy córka tej Herodiady weszła i tańczyła, spodobała się Herodowi i współbiesiadnikom. Król rzekł do dziewczęcia: «Proś mię, o co chcesz, a dam ci». ²³Nawet jej przysiągł: «Dam ci, o co tylko poprosisz, nawet połowę mojego królestwa».

²⁴Ona wyszła i zapytała swą matkę: «O co mam prosić?» Ta odpowiedziała: «O głowę Jana Chrzciciela». ²⁵Natychmiast weszła z pośpiechem do króla i prosiła: «Chcę, żebyś mi zaraz dał na misie głowę Jana Chrzciciela». ²⁶A król bardzo się zasmucił, ale przez wzgląd na przysięgę i biesiadników nie chciał jej odmówić. ²⁷Zaraz też król posłał kata i polecił przynieść głowę Jana. Ten poszedł, ściał go w więzieniu ²⁸i przyniósł głowę jego na misie; dał ją dziewczęciu, a dziewczę dało swęj matce. ²⁹Uczniowie Jana, dowiedziawszy się o tym, przyszli, zabrali jego ciało i złożyli je w grobie.

6:17-29 Fragment ten znajduje się poza chronologicznym porządkiem wydarzeń – został tu wstawiony dla wyjaśnienia wersetu 6:14.

6:17 „Herodiady” Była ona żoną Filipa, brata Heroda Antypasa (zob. Mt 14:3), z którym mieszkała w Rzymie. Była także bratanicą Antypasa poprzez Arystobula. Antypas uwiódł ją i poślubił.

Według Józefa Flawiusza (tj. *Starożytności żydowskie* 18.5.4) Herodiada była żoną syna Heroda Wielkiego, Heroda (którego matką była Mariamme, córka arcykapłana). Informuje także, że córka Herodiady, Salome, wyszła później za Filipa. Możliwe, że Herod znany był jako Herod Filip.

6:18 Związek ten naruszał Kpł 18:16; 20:21.

6:19 „Herodiada zawzięła się na niego” Jest to czas niedokonany. Musiała raz po raz podejmować ten temat z Herodem Antypasem. Herod chronił Jana przed nią (czas niedokonany) – zob. Mk 6:20.

6:20 „Herod bowiem czuł lęk przed Janem” Bał się go, ponieważ Jan był świętym człowiekiem. Mt 14:5 informuje, że obawiał się ze względu na popularność Jana wśród tłumów. Herod był strachliwym człowiekiem. Bał się Jana, Herodiady i swoich gości – jaka szkoda, że nie bał się Boga!

6:21 Obecne są tu trzy grupy gości: (1) władze cywilne; (2) władze militarne, oraz (3) miejscowi bogaci i wpływowi przywódcy.

▣ **„Ilekróć go posłyszał”** Herod albo wzywał Jana, albo udawał się do jego celi w Macheroncie (na wschodnim brzegu Morza Martwego, zob. Józef Flawiusz, *Starożytności* 18.15.2).

▣ **„odczuwał duży niepokój, a przecież chętnie go słuchał”** Ukazuje to paradoks człowieka, którego pociąga prawda, ale który jednocześnie odrzuca światło (zob. J 3:19-21).

▣ Herodiada czekała na stosowny moment – publiczne spotkanie, zakrapiana impreza, lubieżny taniec i ekstrawagancka obietnica – żeby pokierować ręką Heroda zgodnie ze swoją wolą.

6:22 „córka tej Herodiady” Józef Flawiusz podaje, że nazywała się Salome i była córką Filipa.

▣ **„tańczyła”** Nie było powszechną praktyką, żeby kobiety o jej statusie społecznym tańczyły na tego rodzaju zgromadzeniach. Takie zmysłowe tańce wykonywały zazwyczaj prostytutki lub profesjonalne tancerki.

▣ **„Proś mię, o co chcesz, a dam ci”** Herod wypowiedział te słowa w obecności urzędników swojej administracji i nie mógł ich cofnąć (zob. Mk 6:21.26).

6:23 „Nawet jej przysiągł” Posłużył się Bożym imieniem, żeby zapewnić ją o swojej wiarygodności.

6:24 Wersety te potwierdza ukryte motywy i knowania jej matki (zob. Mk 6:28b).

6:26 Potrzeba zrobienia wrażenia na znajomych i rodzinie zwyciężyła u Heroda nad strachem (*perilupos*, co wskazuje na wielkie zmartwienie, zob. Mt 26:38; Mk 14:34).

6:27 „kata” Jest to łaciński termin określający jego specjalnych ochroniarzy. Pierwotnie słowo to odnosiło się do szpiega, ale później zaczęło także oznaczać kata (tj. Seneka). Ewangelia Marka zawiera więcej łacińskich słów i określeń, niż wszystkie pozostałe. Prawdopodobnie napisana została do Rzymian.

▣ „w więzieniu” W *Starożytnościach* 18.5.2 Józef Flawiusz informuje, że była to twierdza Heroda, Macheront, położona w pobliżu Morza Martwego, w Moabie.

6:29 Jan Chrzyciel w oczywisty sposób pełnił wolę Bożą. Mimo to jego służba trwała tylko około osiemnastu miesięcy. Chociaż rzeczywistą przyczyną jego śmierci był spisek złej kobiety, Bóg panuje nad historią, kierując nią w swoich celach. Werset ten odzwierciedla także żydowską troskę o godziwy pochówek.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 6:30-44

³⁰Wtedy Apostołowie zebrali się u Jezusa i opowiedzieli Mu wszystko, co działali i czego nauczali. ³¹A On rzekł do nich: «Pójdźcie wy sami osobno na miejsce pustynne i wypocznijcie nieco!». Tak wielu bowiem przychodziło i odchodziło, że nawet na posiłek nie mieli czasu. ³²Odplynęli więc łodzią na miejsce pustynne, osobno. ³³Lecz widziano ich odpływających. Wielu zauważyło to i zbiegli się tam pieszo ze wszystkich miast, a nawet ich uprzedzili. ³⁴Gdy Jezus wysiadł, ujrzał wielki tłum. Zlitował się nad nimi, byli bowiem jak owce nie mające pasterza. I zaczął ich nauczać. ³⁵A gdy pora była już późna, przystąpili do Niego uczniowie i rzekli: «Miejsce jest puste, a pora już późna. ³⁶Odpraw ich! Niech idą do okolicznych osiedli i wsi, a kupią sobie coś do jedzenia». ³⁷Lecz On im odpowiedział: «Wy dajcie im jeść!» Rzekli Mu: «Mamy pójść i za dwieście denarów kupić chleba, żeby im dać jeść?» ³⁸On ich spytał: «Ile macie chlebów? Idźcie, zobaczą!» Gdy się upewnili, rzekli: «Pięć i dwie ryby». ³⁹Wtedy polecił im wszystkim usiąść gromadami na zielonej trawie. ⁴⁰I rozłożyli się, gromada przy gromadzie, po stu i po pięćdziesięciu. ⁴¹A wzięwszy pięć chlebów i dwie ryby, spojrzął w niebo, odmówił błogosławieństwo, połamał chleby i dawał uczniom, by kładli przed nimi; także dwie ryby rozdzielił między wszystkich. ⁴²Jedli wszyscy do sytości. ⁴³i zebrali jeszcze dwanaście pełnych koszów ułamków i resztek z ryb. ⁴⁴A tych, którzy jedli chleby, było pięć tysięcy mężczyzn.

6:30 „Apostołowie” Jest to jedyne wystąpienie tego terminu w Ewangelii Marka. Zazwyczaj nazywa ich „uczniami”. Określenie „apostol” pochodzi od greckiego słowa oznaczającego „wysłać” (*apostellō*). Jezus wybrał dwunastu ze swoich uczniów, aby byli z Nim w szczególnym znaczeniu i nazwał ich „apostołami” (zob. Łk 6:13). Czasownik ten często opisuje posłanie Jezusa przez Ojca (zob. Mt 10:40; 15:24; Mk 9:37; Łk 9:48; J 4:34; 5:24.30.36.37.38; 6:29.38.39.40.57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3.8.18.21.23.25; 20:21). W żydowskich źródłach termin ten stosowany był do kogoś wysłanego jako oficjalny przedstawiciel kogoś innego, podobnie jako „ambasador”. W czasie tej podróży misyjnej pełnili oni rolę zastępców Jezusa. Ich władza i moc została im przez Niego przekazana.

▣ „opowiedzieli Mu” Była to część szkolenia uczniów. Nauczał ich, pokazywał, jak działać, wysyłał i gromadził z powrotem, żeby dokonać podsumowania. Tak wyglądało ich kształcenie. Zob. książkę Roberta Colemana *The Master Plan of Evangelism* [polskie wydanie: *Ewangelizacja według planu Mistrza*], opisującą i wdrażającą metody treningowe Jezusa stosowane przez Niego wobec uczniów czy też apostołów.

6:31 Tak, jak Jezus potrzebował czasem uciec od napierających tłumów (zob. Mk 3:20), było teraz z Jego uczniami. Ludzie przychodzili po pomoc przez dwadzieścia cztery godziny na dobę. Ich szkolenie się jeszcze nie skończyło. Potrzebowali nieco prywatności i trochę czasu!

6:32 „łodzią” Słowo to zazwyczaj opisuje dużą łódź rybacką, mieszczącą do trzynastu osób (zob. Mt 4:21-22; 8:23; Dz 21:2-3), stosowane jest jednak także do mniejszych łódek (zob. Łk 5:2).

6:33 „zbiegli się tam pieszo ze wszystkich miast” Spróbujmy sobie wyobrazić wielki tłum chorych, chromych i ciekawskich biegnący wzdłuż wybrzeża. Ci ludzie byli zdesperowani.

6:34 „Zlitował się nad nimi” Jezus zawsze miał czas dla potrzebujących (zob. Mt 9:36).

▣ „jak owce nie mające pasterza” Jest to metafora zaczerpnięta ze ST (zob. Lb 27:17; Ez 34:5; Za 13). Może to być zawołana aluzja do słów Jezusa w J 10.

▣ „**zaczął ich nauczać**” Odpowiedzią Jezusa na potrzeby tłumu było nauczanie. Ludzie potrzebowali duchowej pełni, a nie tylko fizycznego uzdrowienia. Jezus spełniał obie te potrzeby (zob. Mt 14:14).

6:35 „Miejsce jest puste” Jest to „pustynne” miejsce z Mk 6:31.

6:37 „Wy dajcie im jeść” Jezus wystawiał na próbę wiarę uczniów. Dokonali właściwej oceny problemu, a teraz mieli go rozwiązać!

▣ „**dwieście denarów**” Denar był dziennym zarobkiem zwykłego pracownika (zob. Mt 20:2) lub żołnierza.

6:38 „Pięć i dwie ryby” Nie mieli nawet dość dla siebie. Jezus wykorzystał tę okazję, żeby pokazać uczniom, że to, co mają, wystarczy, i to aż nadto, jeśli dadzą to Jemu i Mu zaufają.

6:39 „usiąść gromadami” Idiom ten (tj. dosłownie *sumpinō, sumpinō*, grupa, grupa) oznaczał „przygotujcie się na posiłek”. Jezus wydaje się nakazywać uczniom, żeby zorganizowali tłum do rozdawania żywności w zwykłym porządku.

▣ „**na zielonej trawie**” Jest to szczegół podany przez naocznego świadka – Piotra. Wskazywałoby to także na czas blisko wiosennego święta Paschy.

6:41 „spojrzał w niebo” Powszechną fizyczną pozycją Żydów w czasie modlitwy było stanie ze wzniesionymi rękami i głową oraz otwartymi oczami. Jezus pokazywał, że źródłem Jego władzy jest Ojciec Niebieski.

▣ „**połamał (...) dawał**” Jest to aoryst oraz czas niedokonany. Cud rozmnożenia wydarzył się w rękach Jezusa.

Paralelny fragment w J 6 jasno ukazuje teologiczne oczekiwania tego tłumu. Żydzi z czasów Jezusa oczekiwali, że Mesjasz będzie ich karmił – tak, jak Mojżesz w czasie wędrówki przez pustynię (zob. J 6:30-40). Jezus daje im dokładnie ten znak, o który prosili, ale oni nie potrafili – albo nie chcieli – go dostrzec.

6:42 Określenie to użyte jest w Septuagincie (tj. greckim tłumaczeniu ST) w odniesieniu do starotestamentowego ludu Bożego najedzonego manną i przepiórkami (zob. Ps 78:29; 105:40). Ten starotestamentowy motyw rozwinięty jest w J 6:30-40, gdzie Jezus spełnia rabiniczne oczekiwanie zapewnienia jedzenia na wzór Mojżesza. Jezus jest nowym Mojżeszem; Jego ocalenie jest nowym eksodusem; zapoczątkowuje On nową erę obfitości (zob. Ps 132:15; Iz 49:10).

6:43 „dwanaście pełnych koszów ułomków i ostatków z ryb” Pokazuje to, że Jezus nie czynił cudów po to, żeby codziennie zaopatrywać ich w jedzenie. Musieli zachować to, co mieli, na kolejne posiłki.

Niektórzy komentatorzy (William Barclay) zaprzeczają cudownemu elementowi tego zdarzenia, twierdząc, że po tym, jak chłopiec podzielił się swoim prowiantem (zob. J 6:9) inni w tłumie to zauważyli i także podzieleni się tym, co mieli. Jeśli tak było, skąd wzięło się dwanaście koszy resztek? Nasze uprzedzenia wpływają na interpretację tak samo, jak uprzedzenia współczesnych Jezusowi wpływały na nich!

6:44 „pięć tysięcy mężczyzn” Była to daleka droga (zob. Mk 6:33) i pustynne miejsce (zob. Mk 6:32). Prawdopodobnie nie było tam wielu kobiet ani dzieci. Nie znamy dokładnej liczby tego tłumu, wiemy jednak, że był wielki.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 6:45-46

⁴⁵Zaraz też przynaglił swych uczniów, żeby wsiedli do łodzi i wyprzedzali Go na drugi brzeg, do Betsaidy, zanim odprawi tłum. ⁴⁶Gdy rozstał się z nimi, odszedł na górę, aby się modlić.

6:45 „Betsaidy” Nazwa tej miejscowości oznaczała „dom światła”. Położona była na zachodnim brzegu jeziora.

▣ „**zanim odprawi tłum**” Paralelny fragment w J 6 podaje o wiele więcej informacji na temat reakcji tłumu. Marek wskazuje na szkolenie uczniów i współczucie Jezusa, Jan natomiast odnotowuje to, jak Jezus spełnił żydowskie oczekiwania związane z nakarmieniem ludzi przez Mesjasza podobnie jak przez Mojżesza (tj. manna).

Chcieli obwołać Go królem. Pokazuje to, że nie rozumieli misji Jezusa (tj. podobnie jak Jego uczniowie, Jego rodzina i przywódcy religijni).

6:46 „odszedł na górę, aby się modlić” Jezus regularnie poświęcał czas na modlitwę. Szczególnie jasno widoczne jest to w Ewangelii Łukasza. Wiedział, że ten cud zostanie źle zrozumiany. Podobnie, jak nie chciał zostać uzdrowicielem, nie chciał też być karmicielem (zob. J 6:15). Przyszedł, żeby objawić Ojca, ale tłum nie mógł lub nie chciał tego dostrzec. W pewnym sensie było to wypełnienie kuszenia przez szatana na pustyni – kuszenie ludzi chlebem (tj. nadprzyrodzony pokarm, zob. Mt 4:3-4).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 6:47-52

⁴⁷Wieczór zapadł, łódź była na środku jeziora, a On sam jeden na łądzie. ⁴⁸Widząc, jak się trudzili przy wiosłowaniu, bo wiatr był im przeciwny, około czwartej straży nocnej przyszedł do nich, krocząc po jeziorze, i chciał ich minąć. ⁴⁹Oni zaś, gdy Go ujrzeli kroczącego po jeziorze, myśleli, że to zjawa, i zaczęli krzyczeć. ⁵⁰Widzieli Go bowiem wszyscy i zatrwożyli się. Lecz On zaraz przemówił do nich: «Odwagi, Ja jestem, nie bójcie się!». ⁵¹I wszedł do nich do łodzi, a wiatr się uciszył. ⁵²Oni tym bardziej byli zdumieni w duszy, że nie rozumieli sprawy z chlebami, gdyż umysł ich był otepiały.

6:48 „Widząc” Nie jest pewne, czy był to (1) fizyczny wzrok czy (2) nadprzyrodzona wiedza.

▣ **„jak się trudzili przy wiosłowaniu”** Od tego greckiego słowa wywodzi się polski termin „tortury”. Ciężko było wiosłować pod wiatr.

▣ **„około czwartej straży nocnej”** Zgodnie z rachubą rzymską było to między 3 a 6 nad ranem.

▣ **„przyszedł do nich, krocząc po jeziorze”** Był to kolejny związany z przyrodą cud Jezusa mający na celu wzmocnienie wiary uczniów. Wielokrotnie byli świadkami Jego mocy i władzy w różnych sytuacjach. Nadal jednak nie rozumieli; wciąż się bali (zob. Mk 6:49-50) i byli zdumieni (zob. Mk 6:52).

Możliwe, że cud ten miał być wypełnieniem Hi 9:8; 38:16; Ps 77:20 oraz Iz 43:16. Jezus wykonywał Boże dzieła ze ST (zob. Mk 6:52).

▣ **„chciał ich minąć”** Nie wydaje się to pasować do kontekstu, chyba że w zamiśle łączy się z Hi 9:8 i 11. W przypisie w angielskiej Biblii TEV dodano „dołączyć do nich”. Czasownik ten nie ma takich konotacji w Łk 12:32 i 17:7.

6:49 „zjawa” Jest to dosłownie „widmo” – to samo słowo, co to użyte w Mt 14:26, silnie nacechowany termin stosowany do „psychicznego i duchowego pobudzenia i rozstroju” (zob. *The Greek-English Lexicon [Grecko-angielski leksykon]* Bauera, Arndta, Gingricha i Dankera, s. 805).

6:50 „Odwagi” Jest to tak często stosowany przez Jezusa tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej (zob. Mt 9:2.22; 14:27; Mk 6:50; 10:49; J 16:33; Dz 23:11).

▣ **„nie bójcie się”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony medialnej (deponens), także często stosowany przez Jezusa (zob. Mt 14:27; 17:7; 28:10; Mk 6:50; Łk 5:10; 12:32; J 6:20; Ap 1:17). Może to być kolejna nić łącząca Jezusa z Mojżeszem (zob. Wj 14:13; 20:20). Jezus jest nowym Mojżeszem albo nowym rzecznikiem Boga (zob. Rdz 15:1; Joz 8:1).

6:51 W zauważalny sposób brakuje tu opowiadania o chodzącym po wodzie (i tonącym) Piotrze (zob. Mt 14:28-31). W książce *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]* (tom 1, s. 319), A. T. Robertson pisze: „być może Piotr nie lubił opowiadać tej historii”.

6:52 „nie rozumieli” Ich nauka przebiegała opornie. Jezus miał do nich cierpliwość. Jest to dla mnie wielką zachętą!

▣ **„umysł ich był otepiały”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej. To trudna koncepcja teologiczna. Czy oznacza to (ze względu na stronę bierną), że Bóg lub Duch zamknął ich umysły? Prawdopodobnie jest to

wyrażenie idiomatyczne oznaczające, że ich własne uprzedzenia i żydowskie tradycje zaślepiały ich na prawdy, które były tak oczywiste w czynach i słowach Jezusa (zob. Mk 8:17-18). Ten „człowiek” nie dawał się wpasować w żadne znane im kategorie (zob. Mk 4:13.40; 7:18). Jest to powtarzający się motyw w tej Ewangelii. Zob. Temat specjalny: Serce w Mk 2:6.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 6:53-56

⁵³Gdy się przeprawili, przyłynęli do ziemi Genezaret i przybili do brzegu. ⁵⁴Skoro wysiedli z łodzi, zaraz Go poznano. ⁵⁵Ludzie biegali po całej owej okolicy i zaczęli znosić na noszach chorych, tam gdzie, jak słyszeli, przebywa. ⁵⁶I gdziekolwiek wchodził do wsi, do miast czy osad, kładli chorych na otwartych miejscach i prosili Go, żeby choć frędzli u Jego płaszcza mogli się dotknąć. A wszyscy, którzy się Go dotknęli, odzyskiwali zdrowie.

6:55 Ukazuje to ogrom potrzeby, chaosu oraz współczucia i mocy Jezusa. Była to także lekcja o priorytetowym traktowaniu ludzi. Jezus zawsze miał dla nich czas.

6:56 „frędzli u Jego płaszcza” Chodzi tu o Jego „szal modlitewny” (zob. Lb 15:38-40; Pwt 22:12). Ludzie ci byli zdesperowani, przesądni i samolubni.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Jak radzić sobie ze sprzecznościami pomiędzy poszczególnymi Ewangeliami?
2. Dlaczego opinie co do tego, kim jest Jezus, były tak różne?
3. Czy zmartwychwstanie było niezwykłą koncepcją w czasach Jezusa?
4. Dlaczego Bóg pozwolił, aby przepełniona nienawiścią, zła kobieta doprowadziła do śmierci wielkiego człowieka, jakim był Jan?
5. Dlaczego Jezus przyciągał do siebie tak ogromne tłumy?
6. W jaki sposób Jezus nakarmił 5000 osób?
7. W jaki sposób służba nauczania Jezusa wiązała się z Jego uzdrowieniami?

ROZDZIAŁ 7 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Spór o tradycję	Jezus odpowiada na zarzut nieprzestrzegania obrzędów	Co kała człowieka	Sprawa czystości i nieczystości	Słowo Boga i tradycja
7:1-13		7:1-4 7:5-13	7:1-16	7:1-13 Sprawa czystości
Prawdziwa nieczystość	7:1-23	7:14-16 7:17-23	7:17-23	7:14-23
7:14-16 7:17-23				
DZIAŁALNOŚĆ JEZUSA POZA GALILEĘ			DZIAŁALNOŚĆ JEZUSA POZA GALILEĘ	
PRZED PODRÓŻĄ DO JEROZOLIMY			PRZED PODRÓŻĄ DO JEROZOLIMY	
Wiara Syrofenicjanki	Uzdrowienie córki niewiasty greckiej		Syrofenicjanka	Jezus wobec nieustępliwej wiary
7:24-30	7:24-30	7:24-30	7:24-30	7:24-30
Uzdrowienie głuchoniemego	Uzdrowienie głuchoniemego	Uzdrowienie głuchoniemego	Uzdrowienie głuchoniemego	Jezus zmienia wszystko na dobre
7:31-37	7:31-37	7:31-37	7:31-37	7:31-37

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

PARALELNE FRAGMENTY W EWANGELIACH SYNOPTYCZNYCH

- A. Mk 7:1-23 – Mt 15:1-20.
- B. Mk 7:24-30 – Mt 15:21-28.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 7:1-8

¹Zebrałi się u Niego faryzeusze i kilku uczonych w Piśmie, którzy przybyli z Jerozolimy. ²I zauważyli, że niektórzy z Jego uczniów brali posiłek nieczystymi, to znaczy nie obmytymi rękami. ³Faryzeusze bowiem, i w ogóle Żydzi, trzymając się tradycji starszych, nie jedzą, jeśli sobie rąk nie obmyją, rozluźniając pięść. ⁴I [gdy wróca] z rynku, nie jedzą, dopóki się nie obmyją. Jest jeszcze wiele innych [zwyczajów], które przejęli i których przestrzegają, jak obmywanie kubków, dzbanków, naczyń miedzianych. ⁵Zapytali Go więc faryzeusze i uczeni w Piśmie: «Dlaczego Twoi uczniowie nie postępują według tradycji starszych, lecz jedzą nieczystymi rękami?» ⁶Odpowiedział im: «Słusznie prorok Izajasz powiedział o was, obłudnikach, jak jest napisane: Ten lud czci Mnie wargami, lecz sercem swym daleko jest ode Mnie. ⁷Ale czci Mnie na próżno, ucząc zasad podanych przez ludzi. ⁸Uchyliliście przykazanie Boże, a trzymacie się ludzkiej tradycji».

7:1 „faryzeusze” Było to najbardziej zaangażowane ugrupowanie religijne w tamtych czasach. Pod względem kulturowym faryzeusze byli najlepszymi z najlepszych. Zapisanych jest wiele rozmów Jezusa z nimi (zob. Mk 7:5-8; 11:27-33; 12:13-17). Zob. obszerniejszy komentarz w Mk 2:6.

▣ **„kilku uczonych w Piśmie (...) przybyli z Jerozolimy”** Przywódcy religijni ciągle śledzili Go, żeby Go na czymś przyłapać (zob. Mk 3:22; J 1:19). Wydaje się, że był to oficjalny komitet badawczy wysłany z Jerozolimy przez Sanhedryn (zob. Temat specjalny w Mk 12:13). Sanhedryn składała się z 70 osób:

1. rządzące rodziny kapłańskie (tj. saduceusze, zob. Temat specjalny w Mk 12:18)
2. miejscowi przywódcy religijni (tj. faryzeusze)
3. miejscowi bogaci właściciele ziemscy

7:2 „nieczystymi, to znaczy nie obmytymi rękami” Nie chodziło tu o higienę, tylko o zwyczaj religijny (zob. Mk 7:4). Czystość ceremonialna była dla nich bardzo poważną kwestią (zob. Łk 11:38; Mt 15:2). Jej zasady szczegółowo wyznaczał Talmud. Spór dotyczył Tradycji Ustnej, która interpretowała teksty ST.

▣ **„nieczystymi”** Jest to greckie określenie *koinos*, oznaczające „powszechny” lub „dostępny dla wszystkich”. Jest to nazwa, którą współcześnie nadano potocznej grece z czasów Jezusa. Łaciński termin *vulgate* łączy się z tymi samymi konotacjami (tj. dostępny dla wszystkich). W tym kontekście słowo to opisuje coś, co jest ceremonialnie nieczyste, ponieważ miało kontakt z innymi nieczystymi rzeczami.

7:3 „trzymając się tradycji starszych” Tradycje te (zob. Ga 1:14) zostały skodyfikowane w Talmudzie (tj. Misznie). Istnieją dwa wydania tych tradycji rabinicznych. Bardziej kompletna z nich to Talmud babiloński. Istnieje także niedokończony Talmud palestyński. Współczesne badania tego piśmiennictwa utrudnia fakt, że nie ma pewności co do tego, kiedy dyskusje te były pierwotnie prowadzone i zapisywane. Później rozwinęły się jeszcze dwie późniejsze szkoły interpretacji rabinicznej: jedna konserwatywna (Szammaja), a druga liberalna (Hillela). Wszystkie kwestie rozpatrywane są w oparciu o te rabiniczne dyskusje. Rabini cytują swoich poprzedników, uważając ich głos za rozstrzygający.

▣

GPNT „jeśli nie pięścią* umyją rąk” (*Prawdopodobnie chodzi o dłoń z wodą.)

BP „po starannym umyciu rąk”

BW „jeśli przedtem nie umyją starannie rąk”

BWP „jeśli przedtem nie umyją sobie dokładnie rąk”

PL „jeśli najpierw w odpowiedni sposób nie obmyją sobie rąk”

Werset ten posiada kilka wariantów manuskryptów greckich. Najbardziej niezwykle brzmienie to *pugmē*, co oznacza „pięść”. Podają je starożytne pisane uncjała manuskrypty A, B oraz L, podczas gdy brzmienie *pukna*, czyli „często”, podaje N, W, Wulgata i Peszitta. Inne starożytne teksty pomijają wtrącenie zawarte w Mk 7:3-4 (tj.

manuskrypt 037 z IX w. n.e., znany jako Δ (duża grecka litera delta) oraz niektóre tłumaczenia koptyjskie i syryjskie i Diatessaron). UBS⁴ nadaje brzmieniu #1 notę „A” (pewne).

Możliwe, że ten trudny grecki termin odzwierciedla greckie tłumaczenie aramejskiej frazy „jeśli nie umyją sobie rąk w (specjalnym) dzbanku” (zob. *Theological Dictionary of the New Testament [Słownik teologiczny Nowego Testamentu]*, red. Gerhard Friedrich i Geoffrey W. Broomiley, tom 6, s. 916). Faryzeusze wzięli starotestamentowe wymagania dotyczące kapłanów na służbie w świątyni i rozciągnęli je na wszystkich sobie współczesnych „prawdziwych” Żydów. Dodawali w ten sposób do Prawa Mojżeszowego nowe przepisy.

Inna możliwość to potraktować to jako rabiniczną metodę mycia dłoni i rąk z zaciśniętą pięścią. Nie ma jednak na to poparcia w żadnej spisanej tradycji rabinicznej – chyba że chodzi o koncepcję łapania wody wylewanej na łokcie (z dłońmi znajdującymi się poniżej) otwartą dłonią zaciśniętą w garść, żeby znowu wetrzeć ją w łokieć.

Określenie „obmywać” (*nīptō*, zob. Mt 15:2) stosowane było zazwyczaj do mycia części ciała, a nie do pełnej kąpieli (tj. *louō*, zob. J 13:10).

7:4 „dopóki się nie obmyją” Żydzi rozszerzyli prawa odnoszące się do kapłanów wchodzących do przybytku na wszystkich Żydów (zob. Wj 30:19). Przepisy te dotyczą czystości ceremonialnej. Rozwinęły się na przestrzeni wielu lat w wyniku wnioskowania i ekstrapolacji zasad odnoszących się do Lewitów.

Istnieje kilka wariantów manuskryptów tego wersetu. Teksty greckie mają tu:

1. aoryst trybu łączącego strony medialnej czasownika *baptizō* (tj. MSS A, D, W oraz Wulgata i tłumaczenia syryjskie)
2. tryb orzekający czasu teraźniejszego strony biernej czasownika *baptizō* (tj. MSS F, L)
3. aoryst trybu łączącego strony medialnej czasownika *rantizō*, „kropić” (tj. MSS κ, B i tłumaczenie koptyjskie).

Większość współczesnych tłumaczeń opowiada się za możliwością #1. Wcześni skrybowie mogli zamienić *baptizō* na *rantizō*, ponieważ *baptizō* stało się technicznym określeniem chrześcijańskiego chrztu.

UBS⁴ nadaje opcji #1 notę „B” (prawie pewne).

▣

GPNT	„miedzi*, [i łóż]” (*Naczyn miedzianych.)
BP, BWP	„naczyn miedzianych”
BW	„miednic”
PL	„miednic i łózek”

Określenie „naczynia miedziane” pochodzi z łaciny. Ewangelia Marka zawiera więcej łacińskich słów niż którakolwiek inna księga NT. Może odzwierciedlać to fakt, że została ona napisana w Rzymie i dla Rzymian.

Istnieje wariant tekstu greckiego dodający słowo *klinōn* (tj. łoża lub łóżka) – są to manuskrypty A, D i W, podczas gdy brakuje go w P⁴⁵, κ, B i L. Możliwe, że skrybowie, znając Kpł 15, dodali to słowo, lub że późniejsi skrybowie, niezaznajomieni ze ST, uznali je za nie na miejscu i je usunęli. Spekulacje takie są interesujące, lecz nie mają znaczenia teologicznego.

7:5 „Zapytali Go” Jest to czas niedokonany, co oznacza albo że nieustannie Go pytali, albo że zaczęli Go pytać.

▣ **„nie postępują według tradycji starszych”** Była to dla nich poważna kwestia religijna. Żydowska literatura odnotowuje nawet przypadek ekskomunikacji rabina za to, że nie umył rąk we właściwy sposób. Talmud, będący zapisem ich rabinicznych dyskusji nad rozumieniem i stosowaniem tekstów ST, stał się „autorytetem”.

7:6 „Słusznie prorok Izajasz powiedział o was” Jezus wierzył, że konkretne starotestamentowe fragmenty z czasów Izajasza historycznie odnoszą się do tego pokolenia faryzeuszy siedemset lat później. Pokazuje to, że Pismo Święte pozostaje aktualne dla każdego nowego pokolenia. Boże prawdy podlegają wpływowi kultury, ale jednocześnie wykraczają i poza czas, i kulturę! Jezus cytuje Iz 29:13.

▣ **„obludnikach”** Jest to słowo złożone z dwóch elementów: „pod” oraz „sądzić”. Był to termin stosowany dla opisanego aktorów grających w maskach. Jezus oskarża ich o nadgorliwość w niektórych kwestiach i zupełne pomijanie innych (zob. Iz 29:13; Kol 2:16-23). Nie przez przypadek „obludnicy” i umywanie rąk występują razem w Ps 26:4.6!

TEMAT SPECJALNY: OBLUDNICY (u Mateusza)

Ten złożony termin (*hypokritēs*) tłumaczy się dosłownie jako „sądzić pod”. Mogło to oznaczać: (1) nawiązanie do świata teatru – przemawianie zza maski (tj. grę aktorską) lub (2) wcześniejsze zastosowanie tego słowa, „nadinterpretować”.

Faryzeusze wykonywali religijne obrządki i rytuały (często publicznie) po to, aby inni ich chwalili, a nie po to, aby podobać się Bogu (choć jestem przekonany, że był to jeden z wielu motywów):

1. dawali jałmużnę nie tylko po to, żeby pomagać ubogim, ale żeby inni ich chwalili, Mt 6:2
2. modlili się w synagodze i miejscach publicznych, żeby pokazać się ludziom, Mt 6:5
3. kiedy pościli, wyglądali ponuro, żeby zaimponować innym swoją duchowością, Mt 6:16
4. mówią jedno, ale robią drugie, Mt 15:7-9; Mk 7:1-7; Iz 29:13
5. próbowali złapać Jezusa za słowo, zadając Mu podchwytliwe pytania, ale nie szukając prawdziwej mądrości, Mt 22:15-22
6. nie pozwalali innym wchodzić do Królestwa, Mt 23:13-15
7. oddawali dziesięcinę z przypraw kuchennych, ale pomijali ważne kwestie zawarte w Prawie, Mt 23:23
8. czyścili zewnętrzną stronę naczyń, ale nie wewnątrz, Mt 23:25
9. byli pobielanymi grobami pełnymi plugastwa, Mt 23:27-28 (zob. *Dictionary of Biblical Imagery [Słownik symboliki biblijnej]*, s. 415)
10. byli hipokrytami, Mt 23:29-30
11. Jest dla nich przygotowane miejsce w piekle, Mt 24:51

▣ „**jak jest napisane**” Jest to czas dokonany, oznaczający: „stoi napisane”. Był to standardowy żydowski idiom oznaczający odniesienie do natchnionego Pisma (zob. Mk 9:12-13; 11:17; Mt 4:4.7.10). Cytat pochodzi z Iz 29:13 z Septuaginty i opisuje ludzką hipokryzję. Jezus daje tego przykład w Mk 7:9-19 oraz w paraleli w Mt 15:4-6.

▣ „**sercem**” Dla Żydów serce było ośrodkiem aktywności umysłowej, a więc podstawą działania. Posługiwali się oni obrzędami religijnymi jako środkiem przypodobania się Bogu. Ich tradycje nabrały rangi ostatecznej instancji! Zawsze jest takie niebezpieczeństwo, jeżeli chodzi o religijnych ludzi. Zob. Temat specjalny w Mk 2:6.

▣ „**daleko jest**” Oznacza to „trzymać na dystans”. Praktyki religijne często używane są jako obejście pełnego oddania Bogu. Religia często jest przeszkodą oddzielającą nas od Boga, a nie mostem, który nas do Niego prowadzi.

7:7 Cóż za miazdzące potępienie religijnej hipokryzji i formalizmu.

7:8 „**Uchyliliście**” Oznacza to „odsłać” (tj. Boże przykazanie), przeciwstawione bezpośrednio „trzymaniu się”, oznaczającemu „chwytnięcie się” lub „przyłgnięcie” do tradycji.

▣ „**przykazanie Boże, a trzymacie się ludzkiej tradycji**” Spór dotyczy objawienia (ST) przeciwstawionego tradycji (Talmudowi). Dotyczy on każdego człowieka w każdej kulturze (czy też denominacji). Autorytet religijny jest kluczową kwestią!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 7:9-13

⁹I mówił do nich: «Umiecie dobrze uchylać przykazanie Boże, aby swoją tradycję zachować. ¹⁰Mojżesz tak powiedział: Czcij ojca swego i matkę swoją, oraz: Kto zlorzeczy ojcu lub matce, niech śmiercią zginie. ¹¹A wy mówicie: "Jeśli kto powie ojcu lub matce: Korban, to znaczy darem [złożonym w ofierze] jest to, co by ode mnie miało być wsparciem dla ciebie" - ¹²to już nie pozwalacie mu nic uczynić dla ojca ni dla matki. ¹³I znosicie słowo Boże przez waszą tradycję, którąście sobie przekazali. Wiele też innych tym podobnych rzeczy czynicie».

7:9

GPNT „Pięknie unieważniacie”
BP „Zręcznie omijacie”
BW „Chytrze uchylacie”
BWP „Dobrze potraficie obchodzić”
PL „Sprytnie unieważniacie”

Jest to wyraźny sarkazm, podobnie jak w J 3:10.

7:10 „**Mojżesz tak powiedział**” Paralelny fragment w Mt 15:4 ma tutaj „Bóg powiedział”. Wskazuje to na Boże natchnienie słów Mojżesza.

▣ „**Czcij**” Jest to cytat z jednego z Dziesięciu Przykazań, zapisanego w Wj 20:12 i powtózonego w Pwt 5:16. Słowo to wywodzi się od hebrajskiego terminu handlowego oznaczającego „przywiązywać odpowiednią wagę do” (BDB 457), czyli „doceniać wartość czegoś”.

▣ „**ojca swego i matkę swoją**” Pokazuje to wymagany szacunek dla obojga rodziców.

▣ „**Kto zlorzeczy ojcu lub matce**” Jest to cytat z Wj 21:17. Brak szacunku spotykał się z surowym sądem. Rabini uchylili ten werset za pomocą swoich tradycji.

7:11 „**A wy mówicie**” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność. Jezus mówi o współczesnych sposobach obchodzenia Bożego Prawa (zob. Mk 7:12).

▣ „**Korban**” Jest to grecka transliteracja hebrajskiego (nie aramejskiego) słowa „dar” dany Bogu (tj. na świątynię, zob. angielskie tłumaczenie NKJV). Jezus wskazuje na jeden z przykładów tego, jak współcześni mu religijni ludzie ominęli zamysł i brzmienie praw ST za pomocą swoich Tradycji Ustnych. Dzięki nim stworzyli wiele furtek w przepisach (zob. Mt 5:33-34; 23:16-22).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 7:14-16

¹⁴Potem przywołał znowu tłum do siebie i rzekł do niego: «Słuchajcie Mnie, wszyscy, i zrozumieście! ¹⁵Nic nie wchodzi z zewnątrz w człowieka, co mogłoby uczynić go nieczystym; lecz co wychodzi z człowieka, to czyni człowieka nieczystym. ¹⁶Kto ma uszy do słuchania, niechaj słucha!».

7:14 „**przywołał znowu tłum do siebie**” Jezus publicznie zdemaskował hipokryzję uczonych w Piśmie i ich tradycji.

Niektóre tłumaczenia (np. Biblia Brzeska, Biblia Gdańska) mają tu termin *panta* (tj. wszyscy) zamiast *palin* (tj. znowu).

▣ „**Słuchajcie (...) zrozumieście**” Są to dwa tryby rozkazujące aorystu strony czynnej. Wyrażenie to jest wprowadzeniem dla ważnego i wstrząsającego przykładu.

7:15 Jest to klasyczny przykład reinterpretacji ST przez Jezusa (zob. Mt 5:17-48). Unieważnia On przepisy dotyczące jedzenia z Kpł 11. Było to dobitne stwierdzenie Jego władzy (miał prawo zmieniać lub zaprzeczać ST, oni jednak nie mieli takiego prawa). Jest to także ostrzeżenie dla tych, którzy zamieniają jedzenie i picie w kwestię religii (zob. Rz 14:13-23; 1 Kor 8:1-13; 10:23-33). Słowa Jezusa ujawniają wyjątkową dla Nowego Przymierza wolność (zob. Rz 14:1-15:13; 1 Kor 8-10).

7:16 Werset ten zawiera wiele pisanych uncjałą manuskryptów greckich (A, D, K, W, θ), Diatessaron oraz greckie teksty, z których korzystał Augustyn (zob. BT, BP, BW, BWP, PL). Nie ma go jednak w MSS 8, B i L. Prawdopodobnie jest to dodatek skryby na podstawie Mk 4:9 lub 23. Tłumaczenie Biblii Paulistów zamieszcza go w nawiasie kwadratowym dla ukazania, że istnieją wątpliwości co do jego oryginalności. UBS⁴ nadaje jego pominięciu notę „A” (pewne).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 7:17-23

¹⁷Gdy się oddalił od tłumu i wszedł do domu, uczniowie pytali Go o to przysłowie. ¹⁸Odpowiedział im: «I wy tak niepojętni jesteście? Nie rozumiecie, że nic z tego, co z zewnątrz wchodzi do człowieka, nie może uczynić go nieczystym; ¹⁹bo nie wchodzi do jego serca, lecz do żołądka i na zewnątrz się wydalą». Tak uznał wszystkie potrawy za czyste. ²⁰I mówił dalej: «Co wychodzi z człowieka, to czyni go nieczystym. ²¹Z wnętrza bowiem, z serca ludzkiego pochodzą złe myśli, nierząd, kradzieże, zabójstwa, ²²cudzołóstwa, chciwość, przewrotność, podstęp, wyuzdanie, zazdrość, obelgi, pycha, głupota. ²³Całe to zło z wnętrza pochodzi i czyni człowieka nieczystym».

7:17 „uczniowie pytali Go” Mt 15:15 podaje, że był to Piotr. Słowa Jezusa były wysoce wstrząsające dla tych żyjących w I w. n.e. Żydów. Jezus unieważniał Prawo Mojżesza! Za kogo uważał się ten nieoficjalny rabin?

7:18 „I wy tak niepojętni jesteście” Jezus dziwił się temu, jak długo zajmowało Jego uczniom zrozumienie pewnych kwestii. Jego przesłanie było skrajnie różne od tego, czego słuchali przez całe życie (tj. faryzejskiej teologii). Trudno jest poprawiać tradycję (zob. Mk 4:13.40; 6:52; 8:21). Zaufanie Jezusowi jako obiecanemu Mesjaszowi oznaczało radykalne zerwanie z drogimi im tradycjami i kulturowymi oczekiwaniami. „Żywe Słowo” zastępuje „słowo pisane”. Wierzący czczą Jezusa, a nie Biblię.

Zazwyczaj komentatorzy stwierdzają, że Jezus odrzucał żydowskie tradycje ustne, ale zawsze potwierdzał starotestamentowe prawa. Jednak odrzucenie przez Niego praw pokarmowych oraz nauczania Mojżesza o rozwodzie w Mt 5:31-32 (zob. Mk 10:2-12) jasno pokazuje, że Jezus uważał się za właściwego interpretatora, a nawet Pana ST (zob. Mt 5:38-39). On jest Bożym ostatecznym objawieniem. Nikt z nas, którzy cenimy sobie Biblię, nie czuje się z tym komfortowo. Uważamy Biblię za wiarygodną i aktualną. Ile jednak innych tekstów ST Jezus postrzegał jako nie ujawniających jasno zamiaru Ojca? Było to wstrząsające nie tylko dla uczonych w Piśmie – w pewnym zakresie szokuje także mnie. Przypomina mi to, że ST nie obowiązuje nowotestamentowych wierzących (zob. Dz 15; Ga 3). Bez wątplenia ST także jest Słowem Bożym i również Go objawia, ale nie obowiązują mnie jego obrzędy i procedury (zob. Dz 15:6-11.19). Tym, co mnie obowiązuje, jest prezentowany w nim światopogląd oraz objawienie Boga i Jego zamiarów oraz obietnic (zob. Mt 5:17-20).

7:19

GPNT, BW

„oczyszczając wszystkie pokarmy”

BP

„W ten sposób uznał wszystkie pokarmy za czyste”

BWP

„W ten sposób uznał wszystko, co się je, za czyste”

PL

„W ten sposób Jezus uznał wszystkie pokarmy za czyste”

W niektórych tłumaczeniach fraza ta ujmowana jest w nawias, co odzwierciedla wrażenie tłumaczy, że jest to komentarz redakcyjny (prawdopodobnie na podstawie doświadczenia Piotra w Dz 10). To bardzo ważna prawda NT (zob. Rz 14:13-23; 1 Kor 8:1-13; 10:23-33). Ludzie nie uzyskują dostępu do Boga w oparciu o to, co jedzą albo czego nie jedzą. Nowe Przymierze nie zasadza się na starotestamentowych przepisach (tj. Kpł 11; Dz 15). Bóg patrzy na serce, a nie na żołądek!

7:20 Starotestamentowi rabini twierdzili, że umysł jest żyzną, przygotowaną glebą oraz że oczy i uszy są oknami duszy. To, co wpuszczamy do środka, zapuszcza korzenie. Grzech ma swój początek w myślach, a potem przetrada się w czyny. Nasza mowa zdradza to, co jest w sercu.

TEMAT SPECJALNY: LUDZKA MOWA

I. WSTĘPNE UWAGI NA PODSTAWIE KSIĘGI PRZYŚLÓW

- A. Język jest częścią Bożego obrazu w ludzkości (tj. Bóg stwarza wszystko słowem i przemawia do swoich ludzkich stworzeń). Stanowi bardzo ważną część naszej osobowości.
- B. Ludzka mowa umożliwia nam komunikację z innymi odnośnie tego, co myślimy o życiu, a więc ujawnia, kim naprawdę jesteśmy (Prz 18:2; 4:24; 20-27). Mowa jest papierkiem lakmusowym osoby (Prz 23:7 [w przekładzie Uwspółcześnionej Biblii Gdańskiej – przyp. tłum.]).
- C. Jesteśmy istotami społecznymi. Zależy nam na akceptacji i afirmacji. Potrzebujemy ich od Boga

i od innych ludzi. Słowa mają moc spełniać te potrzeby – zarówno pozytywnie (Prz 17:10), jak i negatywnie (Prz 12:18).

D. Ludzka mowa ma olbrzymią moc (Prz 18:20-21) – zarówno błogosławienia i uzdrawiania (Prz 10:11.21), jak i przeklinania oraz niszczenia (Prz 11:9).

E. W tej dziedzinie zbieramy to, co zasialiśmy (Prz 12:14).

II. ZASADY Z KSIĘGI PRZYŚLÓW

A. Negatywny i destrukcyjny potencjał ludzkiej mowy

1. słowa niegodziwych (1:11-19; 10:6; 11:9.11; 12:2-6)
2. słowa cudzołożnicy (5:2-5; 6:24-35; 7:5ff; 9:13-18; 22:14)
3. słowa kłamcy (6:12-15.19; 10:18; 12:17-19.22; 14:5.25; 17:4; 19:5.9.28; 21:28; 24:28; 25:18; 26:23-28)
4. słowa głupca (10:10.14; 14:3; 15:14; 18:6-8)
5. słowa fałszywych świadków (6:19; 12:17; 19:5.9.28; 21:28; 24:28; 25:18)
6. słowa plotkarza (6:14.19; 11:13; 16:27-28; 20:19; 25:23; 26:20)
7. zbyt pochopnie wypowiedane słowa (6:1-5; 12:18; 20:25; 29:20)
8. pochlebstwa (29:5)
9. zbyt wiele słów (10:14.19.23; 11:13; 13:3.16; 14:23; 15:2; 17:27-28; 18:2; 21:23; 29:20)
10. przewrotne słowa (17:20; 19:1)

B. Pozytywny, uzdrawiający i budujący potencjał ludzkiej mowy

1. słowa prawych (10:11.20-21.31-32; 12:14; 13:2; 15:23; 16:13; 18:20)
2. słowa rozumnych (10:13; 11:12)
3. rozumne słowa (15:1.4.7.8; 20:15)
4. słowa uzdrowienia (15:4)
5. słowa łagodnej odpowiedzi (15:1.4.18.23; 16:1; 25:15)
6. miłe słowa (12:25; 15:26.30; 16:24)
7. słowa mędrców (22:17-21)

III. NT KONTYNUUJE WZORZEC ST

A. Ludzka mowa umożliwia nam komunikację z innymi odnośnie tego, co myślimy o życiu, a więc ujawnia, kim naprawdę jesteśmy (Mt 12:33-37; 15:1-20; Mk 7:2-23).

B. Jesteśmy istotami społecznymi. Zależy nam na akceptacji i afirmacji. Potrzebujemy ich od Boga i od innych ludzi. Słowa mają moc spełniać te potrzeby – zarówno pozytywnie (2 Tm 3:15-17), jak i negatywnie (Jk 3:2-12).

C. Ludzka mowa ma olbrzymią moc – zarówno błogosławienia (Ef 4:29), jak i przeklinania (Jk 3:9). Jesteśmy odpowiedzialni za to, co mówimy (Mt 12:36-37; Jk 3:2-12).

D. Zostaniemy osądzeni na podstawie naszych słów (Mt 12:33-37; Łk 6:39-45) oraz czynów (Mt 25:31-46). Zbieramy to, co zasialiśmy (Ga 6:7).

7:21 „z serca ludzkiego” Jezus wymienia serię grzesznych postaw i czynów. Tego samego rodzaju grzechy potępiane były przez stoików. Paweł także podaje kilka podobnych list grzechów (zob. Rz 1:29-31; 1 Kor 5:11; 6:9; 2 Kor 12:20; Ga 5:19-21; Ef 4:31; 5:3-4; Kol 3:5-9; 2 Tm 3:2-5). Zob. Temat specjalny: Cnoty i przywary w 1 P 4:2.

▣ **„nierząd”** Polskie słowo „pornografia” pochodzi od tego samego rdzenia, co to greckie określenie. Oznaczało ono wszelką niewłaściwą aktywność seksualną: seks przedmałżeński, homoseksualizm, zoofilię, a nawet odmowę wypełniania obowiązków wypływających z prawa lewiratu (brat odmawiający współżycia z wdową po zmarłym, aby zapewnić mu dziedzica).

ST rozróżniał pomiędzy niewiernością małżeńską (cudzołóstwem) a przedmałżeńską rozwiązłością (nierządem). Jednak do czasów NT rozróżnienie to zanikło.

▣ „**zabójstwa (...) chciwość, przewrotność, podstęp**” Te same określenia opisują pogański świat w Rz 1:29-31. Ukazują one niekontrolowane serce nastawione na „więcej dla mnie za wszelką cenę”.

▣ „**cudzołóstwa**” Jest to słowo *moicheia*, odnoszące się do pozamałżeńskich relacji seksualnych (zob. 1 Kor 6:9-10). Z czasem zaczęło ono być stosowane metaforycznie w znaczeniu bałwochwalstwa. W ST JHWH był mężem, a Izrael żoną; dlatego odwracanie się do innych bogów było formą niewierności.

▣ „**wyuzdanie**” Słowo to występuje w Rz 13:13, gdzie ukazane jest, jak nie powinni żyć wierzący. W *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains [Grecko-angielskim leksykonie Nowego Testamentu w oparciu o pola semantyczne]*, tom 1, s. 771, Louw i Nida definiują ten termin jako „zachowanie zupełnie pozbawione moralnych hamulców, zazwyczaj w znaczeniu seksualnej rozwiązłości”. Zwróćmy uwagę na to, jak wiele z tych określeń wskazuje na niekontrolowaną seksualność, tak charakterystyczną dla pogańskiej kultury w I w. n.e.

7:22 Kolejność wymienianych grzechów jest inna w każdym tłumaczeniu. Podsumowując można powiedzieć, że życie bez Boga jest pozbawione kontroli. W Ga 5:19-21 Paweł opisuje niegodziwych, a w Ga 5:22-23 pobożnych ludzi.

▣
GPNT „oko złe*” (*Czyli zawiść.)
BP „złe oko”
BW, PL „zawiść”
BWP „zazdrość”

Dosłownie jest to „złe oko”. Na Bliskim Wschodzie ludzie bardzo obawiali się, że ktoś mógłby rzucić na nich urok (tj. aktywne zło). W języku hebrajskim określenie to wiąże się z samolubną zazdrością (zob. Pwt 15:9; Prz 23:6).

▣
GPNT, BP, BW „bluźnierstwo”
BWP „obelgi”
PL „obelżywość”

Dosłownie jest to „bluźnierstwo”, co oznaczało mówienie o kimś nieprawdy. Może odnosić się to do oszczerstw lub kłamstw na temat Boga lub ludzi (zob. Dz 6:11; Rz 2:24).

▣ „**pycha**” Chodzi tu o dumną, arogancką lub wyniosłą osobę (zob. Łk 1:51; Rz 1:30; 2 Tm 3:2; Jk 4:6; 1 P 5:5).

7:23 Całe to rozumowanie podsumowuje paralelny fragment w Mt 15:20 (zob. 1 Sm 16:7).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 7:24-30

²⁴Wybrał się stamtąd i udał się w okolice Tyru i Sydonu. Wstąpił do pewnego domu i chciał, żeby nikt o tym nie wiedział, lecz nie mógł pozostać w ukryciu. ²⁵Wnet bowiem usłyszała o Nim kobieta, której córeczka była opętana przez ducha nieczystego. Przyszła, upadła Mu do nóg, ²⁶a była to poganka, Syrofenicjanka rodem, i prosiła Go, żeby złego ducha wyrzucił z jej córki. ²⁷Odrzekł jej: «Pozwól wpierw nasycić się dzieciom; bo niedobrze jest zabrać chleb dzieciom, a rzucić psom». ²⁸Ona Mu odparła: «Tak, Panie, lecz i szczenięta pod stołem jadają z okruszyn dzieci». ²⁹On jej rzekł: «Przez wzgląd na te słowa idź, zły duch opuścił twoją córkę». ³⁰Gdy wróciła do domu, zastała dziecko leżące na łóżku, a zły duch wyszedł.

7:24 „**Tyru**” Tyr leży na północny zachód od Jeziora Galilejskiego, poza granicami starotestamentowej Ziemi Obiecanej. Były to tereny w przeważającej części pogańskie. Słów „i Sydonu” brakuje w kilku starożytnych manuskryptach greckich, takich jak D, L i W, występuje jednak w Mt 15:21 i Mk 7:31 oraz manuskryptach 8, A i B oraz Wulgacie i Peszycie.

▣ „**lecz nie mógł pozostać w ukryciu**” Spowodowane to było Jego cudami (zob. Mk 3:8). Nawet na terenie zamieszkanym głównie przez pogan nie mógł znaleźć odpoczynku i czasu na osobności z uczniami.

7:25 „córeczka była opętana przez ducha nieczystego” Ani tutaj, ani w relacji w Mk 9:17-29 nie ma informacji o tym, w jaki sposób demony przejmują kontrolę nad dziećmi. W żadnym z tych przypadków nie wydaje się, żeby był to nieczysty duch przekazywany w rodzinie z pokolenia na pokolenie. Zob. Temat specjalny: Egzorcyzmy w Mk 1:25.

▣ „**upadła Mu do nóg**” Była to kulturowa oznaka (1) prośby skierowanej do wyższej rangą osoby lub (2) pokory. Możliwe, że słyszała o cudach Jezusa i zdesperowana, ze strachem zwróciła się do tego żydowskiego rabina.

7:26 „poganka, Syrofenicjanka rodem” Pamiętajmy, że Jezus pomagał już innym poganom (zob. Mk 5:1; 11:17; Mt 8:5-13; J 4), zawsze jednak czynił to w obrębie Ziemi Obiecanej. Gdyby Jezus rozpoczął służbę uzdrawiania na ziemi pogan, zostałby odrzucony przez Żydów z powodu ich uprzedzeń.

Pomiędzy służbą Jezusa na rzecz Fenicjanki oraz służbą Eliasza na rzecz Fenicjanki w 1 Krl 17 zachodzi ciekawa paralela. W obu tych przypadkach Boża miłość, troska i pomoc dostępne są dla znienawidzonych pogan. Mogło to być kolejne zawołane świadectwo Jego mesjańskości.

W jakim języku odbyła się rozmowa pomiędzy tą kobietą a Jezusem? Wydaje się oczywiste, że musiała to być greka. Jezus, który wychował się w północnej Palestynie, najprawdopodobniej znał trzy języki. W Łk 4:16-20 Jezus czyta z hebrajskiego zwoju Izajasza. Z biblijnym hebrajskim zetknął się w szkole synagogałnej. Na co dzień mówił po aramejsku. Znał też grekę koine (tj. rozmowa na osobności z Piłatem).

▣ „**prosiła**” Jest to czas niedokonany. Prosiła wielokrotnie!

▣ „**żeby złego ducha wyrzucił**” Jest to tryb łączący aorystu strony czynnej. Tryb ten wyraża fakt, że nadal miała pewne wątpliwości odnośnie tego, czy Jezus może albo chce coś zrobić.

7:27 „dzieciom” To rodzinne określenie odnosi się do Izraela (zob. Mt 15:24).

▣

GPNT, BP, BW, PL „szczeniętom”
BWP „psom”

Jest to jedyne wystąpienie tego terminu w NT. Jego ostrość łagodzi fakt, że zastosowany jest w formie zdrobnienia (tj. *kunarium*), „szczenięta” (Przekład Żydowski NT Sterna ma tu „pieskom domowym”). Żydzi pogardliwie nazywali pogan „psami”. Rozmowa ta miała pomóc uczniom przezwyciężyć ich uprzedzenia wobec pogan (zob. Mt 15:23). Jezus zauważył i publicznie pochwalił jej wielką wiarę (zob. Mt 15:28).

7:28 „Panie” Wyrażenie to jest tu prawdopodobnie użyte w znaczeniu kulturowym („proszę pana”), podobnie jak w J 4:11. Co zaskakujące, jest to jedyny przykład słowa *kurios* wypowiedzianego do Jezusa w Ewangelii Marka.

▣ „**dzieci**” Dosłownie są to „małe dzieci” (*paidion*). W tym kontekście użytych zostało kilka zdrobnień. W książce *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]*, tom 1, s. 326, A. T. Robertson pisze: „małe dzieci celowo upuszczają nieco okruszków dla psa”. Żałujemy, że ton głosu Jezusa, wyraz Jego twarzy i mowa ciała nie zostały tu odnotowane. Wydaje mi się, że spotkanie to było dużo bardziej pozytywne, niż da się to ująć samymi słowami.

▣ „**okruszyn dzieci**” Bogacze używali chleba, aby wytrzeć ręce po jedzeniu – jak serwetki.

7:29 „Przez wzgląd na te słowa” Jezus był pod wrażeniem postawy wytrwałości i wiary tej matki (zob. Mt 15:28). Wielokrotnie uzdrawiał i ratował ludzi w oparciu o wiarę kogoś innego (zob. Mk 2:3-12; 9:14-29; Mt 8:5-13).

▣ „**idź, zły duch opuścił twoją córkę**” Ta kobieta uwierzyła Jezusowi, że potrafi wyrzucać demony nawet z daleka, bez żadnego obrzędu czy magii.

7:29.30 „opuścił (...) wyszedł” W Mk 7:29 jest to tryb orzekający czasu dokonanego strony czynnej, a w Mk 7:30 imiesłów czasu dokonanego strony czynnej, wskazujący na trwały efekt przeszłego działania. Demon wyszedł i już nie wróci.

7:30 „leżące na łóżku” Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej, co rozumieć można na dwa sposoby: (1) demon gwałtownie wyszedł (zob. Mk 1:26; 9:26), rzucając dziewczynkę na łóżko, albo (2) jej opętanie powodowało obłąaną chorobę.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 7:31-37

³¹Znowu opuścił okolice Tyru i przez Sydon przyszedł nad Jezioro Galilejskie, przemierzając posiadłości Dekapolu. ³²Przyprowadzili Mu głuchoniemego i prosili Go, żeby położył na niego rękę. ³³On wziął go na bok, osobno od tłumu, włożył palce w jego uszy i śliną dotknął mu języka; ³⁴a spojrzawszy w niebo, westchnął i rzekł do niego: «Effatha», to znaczy: Otwórz się! ³⁵Zaraz otworzyły się jego uszy, więzy języka się rozwiązały i mógł prawidłowo mówić. ³⁶[Jezus] przykazał im, żeby nikomu nie mówili. Lecz im bardziej przykazywał, tym gorliwiej to rozgłaszali. ³⁷I pełni zdumienia mówili: «Dobrze uczynił wszystko. Nawet głuchym słuch przywraca i niemym mowę».

7:31 Ten opis geograficzny jest dość niezwykły. Sydon znajdował się na północ od Tyru, na wybrzeżu, podczas gdy Dekapolis leżało na południe i wschód od Jeziora Galilejskiego. Niektóre tłumaczenia oddają to jako „opuścił okolice Tyru i Sydonu”, ale przekład taki nie znajduje poparcia w MSS P⁴⁵, A, W i Peszicie. Większość krytyków tekstu popiera trudniejszy tekst, zgodnie z którym Jezus udaje się na północ i wschód, a dopiero później wraca na południe.

▣ **„Jezioro Galilejskie”** Ten sam zbiornik wodny nazywany jest (1) Kinneret w ST; (2) jeziorem Genezaret w Łk 5:1 oraz (3) jeziorem Tyberiadzkim w okresie rzymskim w I w. n.e. (J 6:1; 21:1).

▣ **„posiadłości Dekapolu”** Były to tereny opętane Gedareńczyka (zob. Mk 5:1-20) – również pogański obszar położony na wschód i południe od Jeziora Galilejskiego. Służba Jezusa w tych miejscach ukazuje Jego miłość do pogan.

7:32 „głuchoniemego” Termin ten pojawia się w NT tylko tutaj, a w Septuagincie w Iz 35:6. Werset 37 może być odniesieniem do Iz 35:5-6, gdzie opisane są przyszłe uzdrowienia dokonywane przez Mesjasza.

▣ **„żeby położył na niego rękę”** Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: NAKŁADANIE RĄK W BIBLII

Ten gest osobistego zaangażowania stosowany jest w Biblii na kilka różnych sposobów.

1. składanie przysięgi (tj. ręka pod biodrem – zob. Rdz 24:2.9; 47:29)
2. przekazywanie przywództwa w rodzinie (zob. Rdz 48:14.17.18)
3. utożsamienie się ze śmiercią zwierzęcia ofiarnego jako zastępcy
  - a. kapłani (zob. Wj 29:10.15.19; Kpł 16:21; Lb 8:12)
  - b. osoby świeckie (zob. Kpł 1:4; 3:2.8; 4:4.15.24; 2 Krn 29:23)
4. oddzielanie osób do służby Bogu do wypełnienia szczególnego zadania lub roli (zob. Lb 8:10; 27:18.23; Pwt 34:9; Dz 6:6; 13:3; 1 Tm 4:14; 5:22; 2 Tm 1:6)
5. uczestnictwo w sądowym ukamienowaniu grzesznika (zob. Kpł 24:15)
6. ręka położona na ustach oznacza milczenie lub przyzwolenie/zgodę (zob. Sdz 18:19; Hi 21:5; 29:9; 40:4; Mi 7:16)
7. ręka położona na (swojej) głowie oznacza smutek lub żalobę (2 Sm 13:19)
8. otrzymanie błogosławieństwa zdrowia, szczęścia i pobożności (zob. Mt 19:13.15; Mk 10:16)
9. gest związany z fizycznym uzdrowieniem (zob. Mt 8:3; 9:18.20; Mk 5:23; 6:5; 7:32; 8:23; 16:18;

Łk 4:40; 13:13; Dz 9:17; 28:8)

10. otrzymanie Ducha Świętego (zob. Dz 8:17-19; 9:17; 19:6, patrz Pwt 34:9)

Pomiędzy fragmentami, na których opierano kościelne ustanawianie przywódców (tj. ordynację, zob. Temat specjalny: Ordynacja), panuje zaskakujący brak zgodności.

1. W Dz 6:6 to apostołowie nakładają ręce na siedmiu wybranych do lokalnej służby.
2. W Dz 13:3 to prorocy i nauczyciele nakładają ręce na Barnabę i Pawła, posyłając ich na służbę misyjną.
3. W 1 Tm 4:14 to lokalni starsi zaangażowani byli w początkowe powołanie i ustanowienie Tymoteusza.
4. W 2 Tm 1:6 to Paweł nakłada ręce na Tymoteusza.

Ta różnorodność i wieloznaczność ilustrują brak organizacji Kościoła w I w n.e. Wczesny Kościół był dużo bardziej dynamiczny i regularnie posługiwał się darami duchowymi wierzących (zob. 1 Kor 12; 14). NT po prostu nie został napisany po to, aby zalecać lub wyznaczać model zarządzania (zob. różnorodność w Dz 15) lub procedurę ordynacji. Tradycje organizacyjne Kościoła są potrzebne, ale niebiblijne. Pobożność przywódców jest dużo ważniejsza od formy przywództwa (tj. ustroju).

7:33 „wziął go na bok, osobno od tłumu” Miało to zapobiec rozprzestrzenianiu się wieści na temat tego uzdrowienia i pozwolić temu człowiekowi poczuć się swobodniej (zob. Mk 8:23).

▣ **„włożył palce w jego uszy”** Jezus przekazywał temu człowiekowi, co robi, poprzez kulturowo przyjęte fizyczne gesty (tj. palce w uszach i ślina na języku).

▣ **„śliną dotknął mu języka”** Ślina była powszechnie stosowana jako lekarstwo w świecie śródziemnomorskim w I w n.e. Miało to na celu wzmocnienie wiary tego człowieka.

7:34 „a spojrzawszy w niebo” Była to zwyczajna fizyczna postawa, którą przyjmowali Żydzi do modlitwy w czasach Jezusa (tj. stojąca, z otwartymi oczami, wzniesioną głową i podniesionymi rękami).

▣ **„westchnął”** Odnosi się to do nieartykułowanego dźwięku wyrażającego silne emocje (zob. Rz 4; 8:22-23; 2 Kor 5:12). To, czy są one pozytywne (zob. Mk 7:34; Rz 8:26), czy negatywne (zob. Dz 7:34; Jk 5:9), zależy od kontekstu literackiego. Westchnienie to mogło być wyrazem smutku Jezusa spowodowanego grzechem i chorobą na świecie zniszczonym przez bunt. Złożona forma tego określenia występuje w Mk 8:12.

▣ **„Effatha”** Jest to aramejski tryb rozkazujący aorystu strony biernej, oznaczający „otwórz się” (i tak się stało, zob. Mk 7:35). Piotr zapamiętał wypowiedziane przez Jezusa aramejskie słowa, a Marek przetłumaczył je na język grecki dla swoich czytelników pochodzenia pogańskiego (tj. Rzymian). Zob. przypis do Mk 5:41.

7:36 „przykazał im, żeby nikomu nie mówili” Powodem tego był fakt, że Ewangelia jeszcze się nie wypełniła. Jezus nie chciał być znany jako cudotwórca. Nacisk tłumów już był problemem. „Mesjańska tajemnica” jest charakterystyczna dla Marka. Jest to jednak zaskakujące, ponieważ Jezus robi i mówi w tej Ewangelii wiele objawiających Jego tożsamość rzeczy. Jezus jasno objawia się jako Mesjasz i spełnia żydowskie oczekiwania – dla tych, którzy mieli otwarte duchowe oczy i potrafili to dostrzec.

7:37 Uzdrowienie głuchego było jasnym znakiem mesjańskim (zob. Iz 35:5-6).

▣ **„Dobrze uczynił wszystko”** Jest to tryb orzekający czasu dokonanego strony czynnej. Cóż za podsumowanie ze strony mieszkańców północnej Palestyny!

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Jak powinniśmy odnosić się do tradycji? Czym jest tradycja?
2. Czy Jezus uchylił Stary Testament? Jeśli tak, jak traktować ST jako natchniony? (Mk 7:19)
3. Wyjaśnij różnicę pomiędzy tym, jak Jezus postrzegał religię, a spojrzeniem faryzeuszy.
4. Dlaczego Jezus udał się na tereny zamieszkałe w większości przez pogan? (Mk 7:24)
5. W jaki sposób demon opętał dziewczynkę? Czy w dzisiejszych czasach także się to zdarza? (Mk 7:25)
6. Dlaczego Jezus zabraniał rozgłaszania wiadomości o uzdrowieniu głuchoniemego? (Mk 7:36)

ROZDZIAŁ 8 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Drugie rozmnożenie chleba 8:1-9	Nakarmienie czterech tysięcy 8:1-10	Znak chleba	Drugie rozmnożenie chleba 8:1-10	Nakarmienie czterech tysięcy 8:1-10
Nowe żądanie znaku 8:10-13	Jezus odmawia znaku z nieba 8:11-13	8:1-21	Żaden znak nie będzie dany... 8:11-13	Znak? Nie! 8:11-13
Kwas faryzeuszów 8:14-21	Jezus gani małowność uczniów 8:14-21		Przeostroga przed faryzeuszami i przed Herodem 8:14-21	Ostrzeżenie przed „zakwasem” 8:14-21
Uzdrowienie niewidomego 8:22-26	Uzdrowienie ślepego w Betsaidzie 8:22-26	Uzdrowienie ślepego z Betsaidy 8:22-26	Uzdrowienie ślepego z Betsaidy 8:22-26	Uzdrowienie niewidomego 8:22-26
Wyznanie Piotra 8:27-30	Wyznanie Piotra o Jezusie 8:27-30	Sądy o Jezusie. Wyznanie Piotra. 8:27-30	Wyznanie Piotra 8:27-30	Wyznanie Piotra o Jezusie 8:27-30
		TAJEMNICA SYNA CZŁOWIECZEGO		
Pierwsza zapowiedź męki i zmartwychwstania 8:31-33	Jezus zapowiada swoją śmierć i zmartwychwstanie 8:31-33	Zapowiedź śmierci Chrystusa. Nauka o krzyżu 8:31-38	Pierwsza zapowiedź męki i zmartwychwstania Jezusa 8:31-33	Pierwsza zapowiedź śmierci 8:31-33
Warunki naśladowania Jezusa 8:34-38	Jezus wzywa do naśladowania 8:34-38	8:31-38	O naśladowaniu Jezusa 8:34-38	Cena uczniostwa 8:34-38
9:1	9:1	9:1	9:1	9:1

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

PARALELNE FRAGMENTY W EWANGELIACH SYNOPTYCZNYCH

- A. Można się zastanawiać, czy Jezus często karmił tłumy, czy z jakiegoś nie znanego zachodnim interpretatorom powodu wydarzenie to zostało tu powtórzone (tj. 6:34-44 i 8:1-10).
- B. Mk 8:10-12 – Mt 15:39-16:4.
- C. Mk 8:13-26 – Mt 16:5-12.
- D. Mk 8:27-30 – Mt 16:13-20 i Łk 9:18-21.
- E. Mk 8:31-37 – Mt 16:21-26 i Łk 9:22-25.
- F. Mk 8:38-9:1 – Mt 16:27-28 i Łk 9:26-27.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 8:1-10

¹W owym czasie, gdy znowu wielki tłum był z Nim i nie mieli co jeść, przywołał do siebie uczniów i rzekł im: ²«Żal Mi tego tłumu, bo już trzy dni trwają przy Mnie, a nie mają co jeść. ³A jeśli ich puszczyć zgłodniałych do domu, zasłabną w drodze; bo niektórzy z nich przyszli z daleka». ⁴Odpowiedzieli uczniowie: «Skąd tu na pustkowiu będzie mógł ktoś nakarmić ich chlebem?» ⁵Zapytał ich: «Ile macie chlebów?» Odpowiedzieli: «Siedem». ⁶I polecił ludowi usiąść na ziemi. A wzięwszy siedem chlebów, odmówił dziękczynienie, połamał i dawał uczniom, aby je rozdzielali. I rozdali tłumowi. ⁷Mieli też kilka rybek. I nad tymi odmówił błogosławieństwo i polecił je rozdać. ⁸Jedli do sytości, a pozostałych ułamków zebrali siedem koszów. ⁹Było zaś około czterech tysięcy ludzi. Potem ich odprowadził. ¹⁰Zaraz też wsiadł z uczniami do łodzi i przybył w okolice Dalmanuty.

8:1 „W owym czasie” Wydarzenia te rozegrały się w okolicach Dekapolis – na obszarze w przeważającej mierze pogańskim (zob. Mk 7:31).

☐ „znowu wielki tłum był z Nim” Było to charakterystyczne dla służby Jezusa w tym okresie.

8:2 „Żal Mi tego tłumu” Termin „żal” pochodzi od greckiego słowa na określenie dolnych organów ciała (wątroby, nerek, jelit). W ST Żydzi uważali dolne wnętrza za siedzibę emocji.

Jezus kocha ludzi (zob. Mk 1:41; 6:34; 8:2; 9:22; Mt 9:36; 14:41; 15:32; 18:27; 20:34; Łk 7:13; 10:33). Przez całe życie byli oni odrzucani przez rabinów i garnęli się do Jego troski.

☐ „już trzy dni trwają przy Mnie” Był to przedłużony czas nauki. Żydzi liczyli dni od wieczornego zmroku do zmroku. W rachubę brana była każda część dnia, nie oznacza to więc trzech 24-godzinnych dni. Obecni nie byli w stanie oderwać się od Jezusa nawet po to, żeby kupić więcej jedzenia. Zjedli już wszystko, co ze sobą przynieśli.

8:3 „jeśli” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność. Jezus nie twierdzi, że wszyscy zaraz poprzewracają się z głodu, tylko że niektórzy są chorzy i słabi i mogliby zemdleć.

☐ „zasłabną w drodze” Zasłabnięcie to spowodowane by było brakiem jedzenia. Zob. Sdz 8:15 i Lm 2:19 w Septuagincie. Zużyli już całe jedzenie, które ze sobą przynieśli, i pościli.

☐ „niektórzy z nich przyszli z daleka” Pokazuje to, jak bardzo rozprzestrzeniła się sława Jezusa jako cudotwórcy. Zdesperowani ludzie w poszukiwaniu pomocy pójda wszędzie i spróbują wszystkiego.

8:4 „Skąd tu na pustkowiach będzie mógł ktoś nakarmić ich chlebem” Nawet jeśli mieli pieniądze, nie było gdzie kupić jedzenia. Jezus wypróbował wiarę uczniów w Jego zaopatrzenie – i znowu zawiedli (zob. Mk 6:33-44).

8:6 „usiąść” Chodzi tu o pozycję półleżącą. Oznaczało to „przygotujcie się do posiłku”.

8:6-8 „chlebów (...) rybek” Była to zwykła codzienna dieta mieszkańców Palestyny. Bardzo przypomina to 6:34-44.

▣ **„odmówił dziękczynienie”** Ta modlitwa błogosławieństwa jedzenia jest uznaniem codziennej Bożej troski i zaopatrzenia (zob. Mt 6:11). Jezus zawsze modlił się przed jedzeniem.

▣ **„połamał (...) rozdzielali”** Jest to aoryst, po którym następuje czas niedokonany. Cud rozmnożenia wydarzył się wtedy, kiedy Jezus łamał chleb – podobnie jak w Mk 6:41.

8:8 „pozostałych ułomków zebrali siedem koszów” Jest to inne słowo oznaczające kosz niż to użyte w 6:43. Kosze te były bardzo duże (zob. Dz 9:25). Pozostałe ułamki zostały zebrane na później. Z Mk 8:14 dowiadujemy się jednak, że uczniowie zapomnieli ich zabrać.

8:9 „koło czterech tysięcy” Mt 15:38 dodaje tu „mężczyzn”, co oznacza, że tłum był większy. Prawdopodobnie na tym odludziu nie było zbyt wielu kobiet ani dzieci, ale pewnie jakieś były.

8:10 „Zaraz” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ **„okolice Dalmanuty”** Istnieje kilka wariantów manuskryptów, jeżeli chodzi o tę frazę. Problem polega na tym, że nie znamy takiego miejsca w Palestynie z czasów Jezusa. Sprawilo to, że skrybowie zmieniali je za Mateuszem na „Magedan” („Magdalę”).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 8:11-13

¹¹Nadeszli faryzeusze i zaczęli rozprawiać z Nim, a chcąc wystawić Go na próbę, domagali się od Niego znaku. ¹²On zaś westchnął głęboko w duszy i rzekł: «Czemu to plemię domaga się znaku? Zaprawdę powiadam wam: żaden znak nie będzie dany temu plemieniu». ¹³I zostawiwszy ich, wsiadł z powrotem do łodzi i odplynął na drugą stronę.

8:11 „faryzeusze (...) zaczęli rozprawiać z Nim” Zdarzało się to często. Nie mogli zaprzeczyć Jego mocy, władzy ani popularności, więc próbowali wmanewrować Go w odpowiadanie na pytania, które zraziłyby do Niego część Jego słuchaczy. Zob. Temat specjalny: Faryzeusze w Mk 2:16.

▣ **„znaku”** W Ewangelii Jana słowo „znak” miało szczególne znaczenie, tutaj jednak odnosi się do wysuniętego przez faryzeuszy żądania dowodu Jego władzy – prawdopodobnie (1) przepowiedni (zob. Pwt 13:2-5; 18:18-22); (2) znaku z nieba (zob. Iz 7:11; 38:7-8) lub (3) apokaliptycznego znaku (militarnego zwycięstwa nad wrogami).

▣ **„wystawić Go na próbę”** Słowo *peirazō* łączy się z konotacją wypróbowywania, testowania lub kuszenia „z zamiarem zniszczenia”. Może to być zawołane odniesienie do niewiary Izraela w czasie wędrówki po pustyni (zob. Wj 17:7; Lb 14:11-12.22; Pwt 33:8). Zob. Temat specjalny dotyczący greckich określeń oznaczających „badanie” w Mk 1:13.

8:12 „westchnął głęboko” Jest to złożona, a więc zintensyfikowana forma czasownika „westchnąć” (zob. Mk 7:34). Jezus dowiódł im już swojej mocy i słowem, i czynem, ale pozostali duchowo ślepi.

▣ **„w duszy”** Chodzi tutaj o osobę Jezusa (zob. Mk 2:8). W Mk 14:38 wiąże się z tą samą konotacją odnośnie ludzi. Określenie „dusza” jest u Marka stosowane do:

1. Ducha Świętego (Mk 1:10.12)
2. duchów nieczystych (tj. demonów, Mk 1:23.26.27; 3:11.30; 5:2.8.13; 6:7; 7:25; 9:17.20.25)
3. ludzkiego ducha lub duszy (Mk 2:8; 8:12; 14:38)

▣ „to plemię” Także to określenie wiąże się ze starotestamentowymi implikacjami z okresu wędrówki po pustyni (zob. Lb 32:13; Pwt 1:35; 32:5.20).

▣ „Zaprawdę” Dosłownie jest to „amen”. Zob. Temat specjalny: Amen w Mk 3:28.

▣ „powiadam wam: żaden znak nie będzie dany temu plemieniu” Jest to hebrajski idiom oznaczający silne zaprzeczenie (a nie greckie zdanie warunkowe), zasadzający się na dorozumianej, ale niewyrażonej przysiędze. Porównując ten werset z Mt 16:4 widzimy, że Jezus w oczywisty sposób miał na myśli, że nie będzie więcej znaków. Dał im już ich wiele (tj. wypełnianie się proroctw ST w Jego czynach i słowach), ale oni ich (ani Jego) nie przyjęli, ponieważ podważał ich tradycje, kulturowy status i popularność.

8:13 Jezus wiele podróżował po północnej Palestynie, ponieważ chciał, żeby wszyscy usłyszeli Jego przesłanie, a także ze względu na napór tłumów.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 8:14-21

¹⁴A uczniowie zapomnieli wziąć chlebów i tylko jeden mieli z sobą w łodzi. ¹⁵Wtedy im przykazał: «Uważajcie, strzeżcie się kwasu faryzeuszów i kwasu Heroda!». ¹⁶Oni zaczęli rozprawiać między sobą o tym, że nie mają chleba. ¹⁷Jezus zauważył to i rzekł im: «Czemu rozprawiacie o tym, że nie macie chleba? Jeszcze nie pojmujecie i nie rozumiecie, tak otępiały macie umysł? ¹⁸Macie oczy, a nie widzicie; macie uszy, a nie słyszycie? Nie pamiętacie, ile zebraliście koszów pełnych ułomków, ¹⁹kiedy połamałem pięć chlebów dla pięciu tysięcy?» Odpowiedzieli Mu: «Dwanaście». ²⁰«A kiedy połamałem siedem chlebów dla czterech tysięcy, ile zebraliście koszów pełnych ułomków?» Odpowiedzieli: «Siedem». ²¹I rzekł im: «Jeszcze nie rozumiecie?»

8:14 W oczywisty sposób jest to szczegół podany przez naocznego świadka – Piotra.

8:15 „im przykazał” Jest to tryb orzekający czasu niedokonanego strony medialnej wymownego określenia „nakazywać z władzą” (zob. Mk 5:43; 7:36; 8:15; 9:9). Termin ten jest charakterystyczny dla Marka (tj. często wiąże się z „mesjańską tajemnicą”).

▣

GPNT	„Patrzajcie”
BP, PL	„Uważajcie”
BW	„Baczcie”
BWP	„Bądźcie uważni”

Dosłownie jest to „patrzcie” (tj. *horaō*) w trybie rozkazującym czasu teraźniejszego strony czynnej, co wskazuje na ciągłą pilność w zachowywaniu odpowiedniej czujności.

▣

GPNT	„strzeżcie się”
BP	„unikajcie”
BW	„wystrzegajcie się”
BWP, PL	„strzeżcie się”

To także tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Oba te ostre nakazy wyrażone są za pomocą różnych greckich słów oznaczających „widzieć” (tj. *horaō* i *blepō*), co wskazuje na to, że wierzący muszą stale mieć się na baczności (zob. Mk 4:24; 12:38; 13:5.9.23.33), wystrzegając się obłudnego legalizmu i instytucjonalizmu.

▣ „Heroda” Wcześni skrybowie mieli tendencję do ujednolicania wypowiedzi Jezusa. W Mk 3:6 i 12:13 Jezus mówi o „zwolennikach Heroda”, przez co greckie manuskrypty P⁴⁵, G i W oraz niektóre wersje Wulgaty i tłumaczenia koptyjskie zmieniły tę formę. Przeważająca większość manuskryptów przemawia jednak za formą genetivu (zob. MSS $\aleph$, A, B, C, D i L). Zob. Temat specjalny dotyczący rodziny Heroda w Mk 1:14.

▣ „**kwasu**” Zazwyczaj był to symbol zepsucia – podobnie jak w tym tekście (zob. 1 Kor 5:6-8; Ga 5:9). Może to być gra słów, ponieważ w języku aramejskim określenia „kwasi” i „słowo” są do siebie bardzo podobne. Problem uczniów był taki sam, jak faryzeuszów – duchowe otępienie czy też ślepotą. Mieli nieustannie się ich wystrzegać. Herod przedstawiał sobą przeciwny problem – światowość i dążenie do zachowania *status quo* za wszelką cenę.

8:16 „zaczęli rozprawiać między sobą o tym, że nie mają chleba” Jest to czas niedokonany. Uczniowie nie opanowali jeszcze tej lekcji. Jezus zaspokoił wszystkie potrzeby! Mówi do nich o wpływach powodujących zepsucie, a oni myślą, że chodzi Mu o jedzenie.

Wiele późniejszych pisanych minuskułą rękopisów greckich (podobnie jak angielskie tłumaczenie NKJV) dodaje tu słowo „mówiąc” lub inne dla uściślenia o co chodzi, ale w polskich wersjach dodatki te są zbędne, ponieważ zdanie jest zrozumiałe bez nich.

8:17 „Jezus zauważył to” Nie zawsze jest oczywiste, w jaki sposób Jezus dowiadywał się o różnych rzeczach. Czasami jest to nadprzyrodzona wiedza, a czasem znajomość ludzkich cech i zachowania.

▣ „**Czemu rozprawiacie o tym, że nie macie chleba**” Jest to pierwsze z serii sześciu lub siedmiu pytań, za pośrednictwem których Jezus wyraża swoje rozczarowanie, że nawet Jego uczniowie jeszcze nie rozumieją. Cały ten kontekst w Ewangelii Marka pokazuje, jak trudno było – zarówno przyjaciółom, jak i wrogom – zrozumieć radykalnie nowe przesłanie Jezusa. Jego uczniowie, Jego rodzina, Jego miasto, tłumy i przywódcy religijni wszyscy pozbawieni byli duchowych oczu i uszu.

▣ „**Jeszcze nie pojmujecie i nie rozumiecie**” Jest to powtarzający się wątek (zob. Mk 8:21; 6:52). Rodzina Jezusa, mieszkańcy Jego miasta, uczniowie i przywódcy religijni nie rozumieją Go. Być może jest to sposób ukazania duchowej atmosfery przed nadejściem pełni Ducha w dzień Pięćdziesiątnicy (lub objawienia mesjańskiej tajemnicy w ukrzyżowanym, zmartwychwstałym Panu).

▣ „**tak otępiali macie umysł**” Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej, wskazujący na ustalony duchowy stan spowodowany zewnętrznym wpływem (zob. Mk 4:13.40; 6:52; 7:18; 8:17.21.33; 9:10.32). Właśnie to stanie się z Judaszem Iskariotą. Zob. Temat specjalny: Serce w Mk 2:6.

8:18 Jest to cytat z wersetu Ez 12:2 (zob. Jr 5:21), teologicznie będącego paralełą Iz 6:9-10 (zob. Mk 4:12). Starotestamentowi prorocy wypowiadali słowo Boże, byli jednak opacznie rozumiani z powodu duchowego stanu swoich słuchaczy. Forma gramatyczna tych cytatów ze ST zakłada odpowiedź twierdzącą.

▣ „**Nie pamiętacie**” Jezus gani ich za brak duchowego rozumienia cudownych rozmnożeń chleba (zob. Mk 8:17-21). Także ta wypowiedź związana jest ze ST (zob. Pwt 4:9-10; 8:11.19). Boży lud musi zachowywać Boże prawdy i działać w zgodzie z nimi.

8:19 „koszów” Jest to inne określenie niż w 8:8. Tamten termin zastosowano także w Mk 6:43 (tj. mniejsze kosze). Jezus przypomina im o tym, jak poprzednio cudownie nakarmił tłum. Sami nie połączyli tego faktu z obecną sytuacją (zob. Mk 8:32-33; 9:32-34; 10:35-37).

8:20 Werset 19 odnosi się do nakarmienia z Mk 6, a werset 20 do nakarmienia z Mk 8.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 8:22-26

²²Potem przyszli do Betsaidy. Tam przyprowadzili Mu niewidomego i prosili, żeby się go dotknął. ²³On ujął niewidomego za rękę i wyprowadził go poza wieś. Zwilżył mu oczy śliną, położył na niego ręce i zapytał: «Czy widzisz co?» ²⁴A gdy przejrzał, powiedział: «Widzę ludzi, bo gdy chodzą, dostrzegam ich niby drzewa». ²⁵Potem znowu położył ręce na jego oczy. I przejrzał [on] zupełnie, i został uzdrowiony; wszystko widział teraz jasno i wyraźnie. ²⁶Jezus odesłał go do domu ze słowami: «Tylko do wsi nie wstępuj!».

8:22 „niewidomego” Jedno z proroctw Izajasza o Mesjaszu głosiło, że przyniesie wzrok niewidomym (zob. Iz 29:18-35:5; 42:7.16.18.19).

Fizyczna ślepotą jest starotestamentową metaforą duchowej ślepoty (zob. Iz 56:10; 59:10). To samo zestawienie fizycznej i duchowej ślepoty dobitnie przedstawił Jan w 8 rozdziale swojej Ewangelii. W oczywisty sposób wiąże się to ze ślepotą uczniów w Mk 8:15.18.

8:23 „wyprowadził go poza wieś” Chodziło o dobre samopoczucie tego człowieka oraz o zachowanie uzdrowienia w tajemnicy (zob. Mk 7:33; 8:26).

▣ **„Zwilżył mu oczy śliną, położył na niego ręce”** Były to kulturowe sposoby uzdrawiania – jeden fizyczny, a drugi duchowy. Miały one za zadanie podbudować wiarę tego człowieka. Zob. Temat specjalny: Nakładanie rąk w Mk 7:32.

8:24 „Widzę ludzi (...) dostrzegam ich niby drzewa” Moc Jezusa nie była ograniczona. Współpracował On z wiarą tego człowieka. Jest to jedyne częściowe lub stopniowe uzdrowienie odnotowane w Ewangeliach.

8:25 Na początku tego wersetu Jezus nakłada ręce na oczy niewidomego. Potem zaczyna się jego zadanie. Musi się skupić i uważnie popatrzeć (zob. Mt 7:5). Kiedy współpracuje z Jezusem, natychmiast odzyskuje wzrok.

8:26 Odnosi się to do wielu przypadków, w których Marek odnotowuje, że Jezus z naciskiem zabraniał ludziom, których uzdrowił, rozpowiadać o swoim uzdrowieniu. Textus Receptus dodaje tu nawet zdanie nadające temu wersetowi jeszcze konkretniejszą wymowę (zawierają je Biblia Gdańska i Biblia Wujka). Jezus nie chciał być znany jako uzdrowiciel. Posługiwał się uzdrowieniami, aby ukazywać Boże miłosierdzie, budować wiarę uczniów i potwierdzać swoje nauczanie.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 8:27-30

²⁷Potem Jezus udał się ze swoimi uczniami do wiosek pod Cezareą Filipową. W drodze pytał uczniów: «Za kogo uważają Mnie ludzie?» ²⁸Oni Mu odpowiedzieli: «Za Jana Chrzciciela, inni za Eliasza, jeszcze inni za jednego z proroków». ²⁹On ich zapytał: «A wy za kogo Mnie uważacie?» Odpowiedział Mu Piotr: «Ty jesteś Mesjasz». ³⁰Wtedy surowo im przykazał, żeby nikomu o Nim nie mówili.

8:27-30 Wydarzenie to jest punktem zwrotnym Ewangelii Marka. Kończą się opowiadania o cudach potwierdzających moc, władzę i boskość Jezusa. Od tego momentu nacisk pada na ukrzyżowanie. Ewangelia Marka najpierw skupia się na tym, kim jest Jezus, a następnie na Jego wielkim odkupieńczym dziele (tj. tym, co zrobił).

8:27 „do wiosek” Mt 16:13 ma tu „w okolice”. Zamiary Jezusa były dwojakie: (1) oddalić się od tłumów i (2) głosić we wioskach. W tym przypadku przeważa powód #1.

▣ **„Cezareą Filipową”** Miasto to położone było około 40 km na północ od Morza Galilejskiego i zamieszkane było w przeważającej części przez pogan. Władał nim Herod Filip, a nie Herod Antypas.

▣ **„W drodze pytał”** Kiedy tam szli, Jezus zaczął (czas niedokonany) z nimi rozmawiać.

▣ **„Za kogo uważają Mnie ludzie”** Mt 16:13 ma tu „Syna Człowieczego”. Był to tytuł, którym Jezus określał sam siebie. Jest to centralne pytanie związane z religią.

8:28 „Jana Chrzciciela” Takie było zdanie Heroda Antypasa i niektórych ludzi (zob. Mk 6:14.16; Łk 9:19).

▣ **„Eliasza”** Oznaczałoby to, że Jezus był zwiastunem Mesjasza (zob. Ml 4:5).

▣ **„jednego z proroków”** Mt 16:14 ma tu „Jeremiasza”. Wszystkie te możliwości zakładały wskrzeszenie tych osób i były tytułami honorowymi, ale nie jednoznacznie mesjańskimi.

8:29 „A wy za kogo Mnie uważacie” Pytanie to skierowane jest do wszystkich uczniów. W grece „wy” jest emfaticzne, ponieważ zaimek ten umieszczony został na początku zdania.

▣ „Ty jesteś Mesjasz” Piotr, ekstrawertyk wśród uczniów, odpowiada pierwszy. Jest to transliteracja hebrajskiego słowa „Mesjasz” (BDB 603), oznaczającego „Namaszczony”. Jezus nie chciał publicznie posługiwać się tym tytułem ze względu na fałszywe polityczne, militarystyczne i nacjonalistyczne interpretacje Żydów. Na osobności przyjmuje ten tytuł, a nawet dąży do tego, aby Go nim nazwano. Paralelny tekst w Mt 16:16 podaje pełny tytuł: „Mesjasz, Syn Boga żywego”. Marek (zapisujący wspomnienia Piotra) pomija pochwałę, którą Piotr otrzymuje od Jezusa (zob. Mt 16:17.19).

8:30 „surowo im przykazał, żeby nikomu o Nim nie mówili” Jest to kolejny przykład tak często spotykanej u Marka mesjańskiej tajemnicy (zob. Mk 1:33-34.43; 3:12; 4:11; 5:43; 7:24.36; 8:26.30). Uczniowie znali ten tytuł, ale nie wiedzieli, na czym polega misja Mesjasza.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 8:31-33

³¹I zaczął ich pouczać, że Syn Człowieczy musi wiele cierpieć, że będzie odrzucony przez starszych, arcykapłanów i uczonych w Piśmie; że będzie zabity, ale po trzech dniach zmartwychwstanie. ³²A mówił zupełnie otwarcie te słowa. Wtedy Piotr wziął Go na bok i zaczął Go upominać. ³³Lecz On obrócił się i patrząc na swych uczniów, zgromił Piotra słowami: «Zejdź Mi z oczu, szatanie, bo nie myślisz o tym, co Boże, ale o tym, co ludzkie».

8:31 „zaczął ich pouczać” Czas niedokonany może oznaczać (1) rozpoczęcie jakiejś czynności lub (2) trwanie czynności w czasie przeszłym. Tutaj kontekst wskazuje na pierwszą możliwość, ale Mk 8:32 zawiera kolejny czasownik w czasie niedokonanym, co świadczyłoby o opcji #2. Jest to pierwsza, ale nie ostatnia zapowiedź cierpienia i śmierci Jezusa (zob. Mk 9:12.31; 10:33-34).

▣ „Syn Człowieczy musi” Pokazuje to, że Jezus jasno rozumiał swoją misję i jej koszt (zob. Mk 10:45). Właśnie takiego proroczego znaku szukali faryzeusze w Mk 8:12 – mającego potwierdzić, że jest On prawdziwym prorokiem (zob. Pwt 13:2-5; 18:18-22).

▣ „wiele cierpieć” Był to aspekt posługi Mesjasza, który Żydzi przeoczyli (zob. Rdz 3:15; Ps 22; Iz 52:13-53:12; Za 9-14). W myśli żydowskiej Mesjasz postrzegany był jako potomek Dawida, militarny obrońca Izraela. Miał On jednak także być kapłanem, jak w Ps 110 i Za 3-4. Tę dwoistą naturę odzwierciedla oczekiwanie wspólnoty zwojów znad Morza Martwego na dwóch Mesjaszy: jednego królewskiego (z pokolenia Judy), a drugiego kapłańskiego (z pokolenia Lewiego). To oczekiwanie związane z rolą dynamicznego przywódcy wydawało się zupełnie oddzielne od cierpiącego, umierającego Mesjasza.

Jezus wielokrotnie próbował poinformować uczniów o czekających Go zgodnie z prorocztwami cierpieniach (zob. Mk 8:31; 9:12.30-31; 10:33-34), nie byli oni jednak w stanie tego zrozumieć (zob. Mk 8:32-33; 9:32-34; 10:35-37).

▣ „będzie odrzucony” Oznacza to, że nie zostanie przyjęty, ponieważ nie spełniał oczekiwań wpływających z tego, jak żydowscy przywódcy pojmowali Mesjasza. Nie pasował do ich wyobrażeń.

▣ „przez starszych, arcykapłanów i uczonych w Piśmie” Było to odniesienie do Sanhedrynu, rady siedemdziesięciu jerozolimskich przywódców, analogicznej do sądu najwyższego. Zob. Temat specjalny w Mk 12:13.

▣ „będzie zabity (...) zmartwychwstanie” To właśnie jest istotą przesłania Ewangelii: zastępcza ofiara i chwalebne Boże potwierdzenie jej przyjęcia.

TEMAT SPECJALNY: ZMARTWYCHWSTANIE

W Piśmie Świętym przywrócenie do życia ma trzy znaczenia:

- A. Ci, którzy nie umarli, tylko zostali wzięci do Boga (tj. Henoch, Rdz 5:24; Elias, zob. 2 Krl 2:11).
- B. Niektórzy dzięki Bożej mocy przywracani są z krawędzi życia do fizycznego zdrowia. Nazywane jest to „ożywieniem”. Osoby te kiedyś umrą.

C. Było tylko jedno zmartwychwstanie (tj. Jezusa). Umarł, ale został wskrzeszony z martwych (tj. z *Hadesu*) i otrzymał nowe ciało przygotowane do wiecznego życia z Bogiem. Jest On pierwocinami spośród tych, co pomarli (zob. 1 Kor 15:20.23), „Pierworodnym umarłych” (zob. Kol 1:15.17; Ap 1:5). Ze względu na Niego wierzący zostaną wskrzeszeni przy Jego drugim przyjściu (zob. Ps 49:16; 73:24; Iz 26:19; Dn 12:2; Mt 22:31-32; Mk 12:26-27; J 5:25.28-29; 6:39-40.44.54; Rz 8:11; 1 Kor 15; 1 Tes 4:13-18; 1 J 3:2).

Dowody na zmartwychwstanie

- A. Pięćdziesiąt (50) dni po Zielonych Świątach zmartwychwstanie było kluczowym akcentem kazania Piotra (Dz 2). Tysiące osób zamieszkujących obszar, na którym się to wydarzyło, uwierzyło!
- B. Życie uczniów uległo radykalnej przemianie od zniechęcenia (nie spodziewali się zmartwychwstania) do odwagi, a nawet męczeństwa.
- C. W 1 Kor 15:5-8 Paweł wymienia wielu naocznych świadków, w tym siebie (zob. Dz 9).

Znaczenie zmartwychwstania

- A. Pokazuje, że Jezus był Tym, za Kogo się podawał (zob. Mt 12:38-40, zapowiedź śmierci i zmartwychwstania).
- B. Bóg zatwierdził życie Jezusa, Jego nauczanie i zastępczą śmierć (zob. Rz 4:25).
- C. Ukazuje obietnicę dla wszystkich chrześcijan (tj. zmartwychwstałe ciało, zob. 1 Kor 15)

Twierdzenia Jezusa, że zmartwychwstanie

- A. Mt 12:38-40; 16:21; 17:9.22.23; 20:18-19; 26:32; 27:63
- B. Mk 8:31; 9:1-10.31; 14:28.58
- C. Łk 9:22-27
- D. J 2:19-22; 12:34; rozdziały 14-16

Zarówno Piotr, jak i Paweł twierdzą, że Psalm 16 odnosi się do Jezusa – Mesjasza

- A. Piotr w Dz 2:24-32
- B. Paweł w Dz 13:32-37

Dalsze referencje

- A. *Evidence That Demands a Verdict* [polskie wydanie: *Przewodnik apologetyczny* wydawnictwa Vocatio], Josh McDowell
- B. *Who Moved the Stone? [Kto odsunął kamień?]*, Frank Morrison
- C. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible [Obrazkowa encyklopedia biblijna Zondervan]*, „Resurrection” („Zmartwychwstanie”), „Resurrection of Jesus Christ” („Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa”)

▣ „po trzech dniach zmartwychwstanie” Fraza ta może być odniesieniem do Oz 6:1-2. Podobną jej interpretację zawiera aramejski Targum dotyczący tego fragmentu. Jezus wydaje się jednak nawiązywać do Jon 1:17 (zob. Mt 12:39; 16:4). Właśnie tego rodzaju proroczego znaku żądali faryzeusze w Mk 8:12 (zob. Mt 16:4). Zgodnie z Pwt 13:2-5; 18:18-22 właśnie po takiej przepowiedni rozpoznać można było prawdziwego proroka. Jezus dawał im jeden znak za drugim, ale oni nie chcieli ich dostrzec!

8:32

GPNT

„(z)_otwartością (to) słowo mówił”

BP

„Mówił o tym otwarciu”

BW

„mówił o tym otwarciu”

BWP

„mówił to całkiem otwarciu”

PL

„Mówił o tym śmiało”

Po raz kolejny zastosowano tu czas niedokonany – podobnie jak Mk 8:31. Tam oznaczało to „zaczął”, tutaj jednak może odnosić się do powtarzającego się działania (tj. Jezus wielokrotnie mówił im o swojej śmierci i cierpieniu). Rozmawiał z nimi o otwarciu – bez przypowieści, symboli ani metafor (zob. J 10:24; 11:14; 16:25.29; 18:20).

▣ „Piotr wziął Go na bok” Zrobił to szczerze, ale bez zrozumienia. Piotr zastępuje szatana, mówiąc Jezusowi, jak ma używać swojego mesjańskiego urzędu, aby docierać do ludzi i ich zbawiać (zob. Mk 1:12-13; Mt 4:1-11).

▣ „i zaczął Go upominać” Jest to dobitne greckie słowo (zob. Rdz 37:10 w LXX; Łk 4:41; 2 Tm 4:2). Użyto go w odniesieniu do Jezusa w Mk 1:25; 3:12; 4:39 i 9:25. W tym kontekście Piotr „skarcił” lub „zganiał” Jezusa za Jego słowa. Jego motywacją było niewątpliwie pragnienie ochrony Jezusa, a nie potępienie Go. Nie rozumiał jednak zastępczej i proroczej natury cierpienia Jezusa.

W Mk 8:33 Jezus napomina Piotra za brak duchowego rozeznania i oporność w rozumieniu.

8:33 „patrzac na swych uczniow” Jezus wypowiadał te słowa do Piotra, ale mieli je usłyszeć wszyscy uczniowie.

▣ „Zejdź Mi z oczu, szatanie” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Jezus nakazuje Piotrowi, aby zszedł Mu z oczu. Wiąże się to ze starotestamentowymi konotacjami odrzucenia (tj. „odrzucić za plecy”, zob. 1 Krl 14:9; Ez 23:35). Nie zdając sobie z tego sprawy, Piotr kusił Jezusa tak samo, jak szatan na pustyni (zob. Mk 1:12-13; Mt 4:1-11). Szatan starał się przekonać Jezusa, aby zyskał posłuszeństwo ludzi na wszelkie sposoby poza Golgotą (tj. karmiąc ich, pokazując im cuda, zmieniając swoje przesłanie). Piotr nie zdawał sobie sprawy, że cierpienie i śmierć Jezusa były częścią Bożego planu (zob. Mk 10:45; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; 2 Kor 5:21). Zob. Temat specjalny: Szatan w Mk 1:13.

Często najboleśniej i najsubtelniej pokusy pochodzą od przyjaciół i rodziny. Najwyższy priorytet ma królestwo Boże, a nie osobiste preferencje, przywileje czy cele (zob. Mk 8:34-38).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 8:34-9:1

³⁴Potem przywołał do siebie tłum razem ze swoimi uczniami i rzekł im: «Jeśli kto chce pójść za Mną, niech się zaprze samego siebie, niech weźmie krzyż swój i niech Mnie naśladuje! ³⁵Bo kto chce zachować swoje życie, straci je; a kto straci swe życie z powodu Mnie i Ewangelii, zachowa je. ³⁶Cóż bowiem za korzyść stanowi dla człowieka zyskać świat cały, a swoją duszę utracić? ³⁷Bo cóż może dać człowiek w zamian za swoją duszę? ³⁸Kto się bowiem Mnie i słów moich zawstydy przed tym pokoleniem wiarołomnym i grzesznym, tego Syn Człowieczy wstydy się będzie, gdy przyjdzie w chwale Ojca swojego razem z aniołami świętymi». ^{9:1}Mówił także do nich: «Zaprawdę, powiadam wam: Niektórzy z tych, co tu stoją, nie zaznają śmierci, aż ujrzą królestwo Boże przychodzące w mocy».

8:34 „przywołał do siebie tłum razem ze swoimi uczniami” Ewangelia Marka jako jedyna odnotowuje obecność tłumy w Cezarei Filipowej. Zazwyczaj rozgrywające się tam wydarzenia postrzegane są jako czas nauczania na osobności, jest jednak jasne, że były tam obecne także inne osoby. W tłumie prawdopodobnie znajdowało się wielu nie-Żydów i nie było w nim faryzeuszy ani przywódców religijnych, ponieważ była to pogańska okolica położona poza tradycyjnymi granicami Ziemi Obiecanej. Właśnie temu tłumowi Jezus objawia prawdziwy koszt uczniostwa – radykalne, całkowite poddanie niezbędne, by za Nim iść. Zaprasza ich do naśladowania, ale jasno mówi o kosztach, z jakimi się ono wiąże.

▣ „Jeśli” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, zakładające prawdziwość z punktu widzenia autora lub dla jego celów literackich.

▣ „kto chce pójść za Mną” Zwróćmy uwagę na uniwersalne zaproszenie do bycia uczniem Jezusa. Wiąże się to jednak z pewną ceną (tj. zbawienie jest darmowe, ale uczniostwo jest niezbędne i bardzo kosztowne osobiście). Co ciekawe, słowa, które Jezus wypowiedział do Piotra w Mk 8:33 (*hupage opisō mou*) są tutaj powtórzone (*opisō mou*), ale w znaczeniu „pójścia za Nim” (tj. uczniostwa). Można podążać za Jezusem w niewłaściwy (Piotr jako zastępca szatana) i we właściwy sposób (tj. ofiarna służba). To, za co Piotr napominał Jezusa, zostaje jasno przedstawione jako cel dla wszystkich: „weź swój krzyż!”.

▣ „niech się zaprze samego siebie” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony medialnej określenia oznaczającego „zaprzeczać”, „wyrzekać się”, „wypierać się” lub „nie brać pod uwagę” (zob. Mt 16:24; 20:35.75; Mk 8:34; 14:30.32.72; Łk 9:23; 12:9; 23:34.61; J 13:38).

Upadek (zob. Rdz 3) sprawił, że celem ludzkiego życia stała się niezależność i egoizm, ale wierzący mają teraz powrócić do bezinteresownego polegania na Bogu. Zbawienie jest odnowieniem Bożego obrazu w ludzkości, który uległ zniszczeniu wskutek upadku. Umożliwia bliską wspólnotę z Ojcem, która jest celem stworzenia.

▣ **„niech weźmie krzyż swój”** Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej. Zdanie „weź swój krzyż” odnosiło się do skazanego przestępcy, który musiał zanieść poprzeczną belkę swojego krzyża na miejsce ukrzyżowania. Była to kulturowa metafora bolesnej śmierci w niesławie. W tym kontekście odnosi się to do śmierci dla naszej starej, grzesznej natury. Ewangelia jest radykalnym wezwaniem do naśladowania raz na zawsze, do uczniostwa (zob. Mt 10:38; 16:24; Łk 9:23; 14:27; 17:33; J 12:25). Jezus oddał swoje życie za innych i my mamy iść za Jego przykładem (zob. 2 Kor 5:14-15; Ga 2:20; 1 J 3:16). Jasno ukazuje to, że skutki upadku zostały usunięte.

▣ **„i niech Mnie naśladowuje”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Jezus posługuje się językiem rabinicznego uczniostwa. Chrześcijaństwo jest rozstrzygającym wyborem, za którym idzie ciągle uczniostwo (zob. Mt 28:19-20; Ef 2:8-10).

8:35-37 „zachować swoje życie (...) straci swoje życie” Jest to gra słów z greckim określeniem oznaczającym osobę, *psuchē*. W tym kontekście zestawione są ze sobą życie duchowe (skupione na Królestwie) i życie dla siebie (ziemskie, egoistyczne). Tłumaczenie NT autorstwa Williamsa ma tu „wyższe życie” i „niższe życie”. Jeśli będziemy żyli dla Chrystusa, będziemy żyli wiecznie; jeśli będziemy żyli dla siebie, jesteśmy duchowo martwi (zob. Rdz 3; Iz 59:2; Rz 5:18-19; 7:10-11; 8:1-8; Ef 2:1.5; Kol 2:13; Jk 1:15) i czeka nas wieczna śmierć (zob. Ap 2:11; 20:6.14; 21:8). Prawdę tę wyraża także przypowieść o „bogатым głupcu” (zob. Łk 12:16-20).

8:35 „Ewangelii” Jest to słowo złożone z *eu* (dobra) oraz *angelos* (nowina). Pierwotnie oznaczało ono ogłaszanie dobrych wieści, zaczęto jednak je stosować do przesłania o Jezusie jako przynoszącym zbawienie Mesjaszu (i wszystkich powiązanych z nim doktryn). Oznacza prawdy chrześcijaństwa i ogłaszanie tych prawd. Być może to Ewangelia Marka została po raz pierwszy użyta w tym znaczeniu (zob. Mk 1:1.14-15; 8:35; 10:29; 14:9).

8:36 „zyskać świat cały” To także była jedna z pokus przedstawionych Jezusowi przez szatana (zob. Mt 4:8-9).

▣ **„a swoją duszę utracić”** Jest to bezokolicznik aorystu strony biernej określenia stosowanego do opisu utraty czegoś, co wcześniej się posiadało (zob. Mt 16:26; Dz 27:10).

8:37 Jest to dobitne pytanie. Co jest priorytetem, teraźniejsze życie czy życie wieczne? Samolubne życie okrada nas z radości życia i daru życia! To życie jest zarówno darem, jak i czymś, co zostało nam powierzone w zarząd.

8:38 „Kto się bowiem Mnie i słów moich zawstydzi” Chodzi tu o czas, kiedy każdy konfrontowany jest z Ewangelią. Ta sama prawda wyrażona została inaczej w Mt 10:32-33 i Łk 12:8-9. To, jakie decyzje odnośnie Ewangelii ludzie podejmą dzisiaj, decyduje o ich przyszłości. Jezus jest Ewangelią!

Fraza ta jest zdaniem warunkowym klasy trzeciej, wprowadzającym przygodność (zob. angielskie tłumaczenia TEV i NJB).

▣ **„przed tym pokoleniem wiarołomnym i grzesznym”** W okresie międzybiblijnym Żydzi rozwinęli teologię dwóch epok. Obecny wiek zdominowany był przez grzech, skupienie na sobie i nieprawość (zob. Temat specjalny dotyczący dwóch żydowskich epok w Mk 13:8). Bóg jednak miał zesłać Mesjasza i ustanowić nową erę sprawiedliwości. Jezus sam twierdził, że zapoczątkowuje ten nowy dzień oraz że ta nowa sprawiedliwość zależy (tzn. jest uzależniona, zob. J 1:12; 3:16) od osobistej wiary i zaufania do Niego, a nie ludzkich wysiłków (zob. Jr 31:31-34; Mt 5:20).

▣ **„Syn Człowieczy”** Jest to tytuł, który Jezus wybrał dla siebie; nie wiązał się on z nacjonalistycznymi, militarystycznymi czy ekskluzywistycznymi implikacjami w judaizmie w I w. n.e. Określenie te pochodzi od jego typowego zastosowania w Ez 2:1 i Ps 8:5, gdzie oznacza „istotę ludzką”, oraz Dn 7:13, gdzie wskazuje na Mesjasza i Bóstwo (tj. przybywa na obłokach, zbliża się do Boga i otrzymuje wieczne królestwo). Termin ten łączy bliźniacze aspekty osoby Jezusa: pełnię Bóstwa i pełnię człowieczeństwa (zob. 1 J 4:1-3).

▣ **„gdy przyjdzie”** ST jasno objawia tylko jedno przyjście Mesjasza. Jednak ziemskie życie Jezusa pokazało, że Rdz 3:15; Ps 22; Iz 53 i Za 9-14 także odnoszą się do cierpienia Mesjasza. Drugie, chwalebne przyjście Mesjasza jako Pana i Sędziego wszechświata odbędzie się w dokładnie taki sposób, jak spodziewali się tego Żydzi za pierwszym razem. Ich ograniczony dogmatyzm teologiczny sprawił, że odrzucili Jezusa.

Drugie przyjście Jezusa jest istotną i często powtarzaną prawdą NT (zob. Mt 10:23; 16:27-28; 24:3.27.30.37; 26:64; Mk 8:38-39; 13:26; Łk 21:27; J 21:22; Dz 1:11; 1 Kor 1:7; 15:23; Flp 3:20; 1 Tes 1:10; 2:19; 3:13; 4:16; 2 Tes 1:7.10; 2:1.8; Jk 5:7-8; 2 P 1:16; 3:4.12; 1 J 2:28; Ap 1:7).

▣ **„w chwale Ojca swojego razem z aniołami świętymi”** Jest to starotestamentowa przepowiednia z Dn 7:10 (zob. Mt 16:27; Mk 13:20; Łk 9:26; 2 Tes 1:7). Odnosi się to do drugiego przyjścia Jezusa. Był to kolejny sposób stwierdzenia boskości Jezusa. W Ewangelii Mateusza aniołowie są kilkakrotnie przedstawieni jako eschatologiczni wykonawcy gromadzenia i dzielenia ludzkości (zob. Mk 13:39-41.49; 24:31).

▣ **„chwale”** W ST najpowszechniejszym hebrajskim słowem oznaczającym chwałę było *kabod* – pierwotnie związany z wagą termin handlowy oznaczający „być ciężkim”. To, co było ciężkie, było cenne lub miało wartość samo w sobie. Często słowo to uzupełniano o pojęcie jasności, aby podkreślić boski majestat (zob. Wj 15:11; 24:17; Iz 60:1-2). Tylko On jest godzien chwały i czci. Jest zbyt olśniewający, aby mógł być oglądany przez upadły rodzaj ludzki (zob. Wj 33:17-23; Iz 6:5). Może być w pełni poznany tylko za pośrednictwem Chrystusa (zob. J 1:14; 14:8-9; Mt 17:2; Hbr 1:3; Jk 2:1).

Określenie „chwała” jest dość wieloznaczne:

1. może być paralelne do „Bożej sprawiedliwości”
2. może odnosić się do Bożej „świętości” lub „doskonałości”
3. może odnosić się do obrazu Bożego, na który została stworzona ludzkość (zob. Rdz 1:26-27; 5:1; 9:6), który jednak został później zniekształcony przez bunt (zob. Rdz 3:1-22)

Po raz pierwszy pojawia się jako określenie obecności JHWH z Jego ludem w obłoku chwały podczas wędrówki przez pustynię (zob. Wj 16:7.10; Kpł 9:23; Lb 14:10).

9:1 Powstało wiele teorii starających się wyjaśnić te słowa Jezusa. Mogły one odnosić się do:

1. wniebowstąpienia Jezusa
2. tego, że Królestwo już nadeszło w Jezusie
3. przyjścia Ducha w Dniu Pięćdziesiątnicy
4. zniszczenia Jerozolimy w 70 r. n.e.
5. oczekiwania na rychły powrót Jezusa
6. szybkiego rozprzestrzeniania się chrześcijaństwa
7. przemienienia Jezusa

Teorie te skupiają się na różnych frazach w tekście: (1) „Niektórzy z tych, co tu stoją”; (2) „królestwo Boże”; (3) „przychodzące w mocy”. Najtrafniejsza jest możliwość #7 ze względu na bezpośredni kontekst Mk 9:2-13 i 2 P 1:16-18. Poza tym żadna z pozostałych teorii nie wyjaśnia wszystkich trzech aspektów tego tekstu. Jeśli jednak rzeczywiście tak jest, słowa te odnosiły się tylko do Piotra, Jakuba i Jana.

▣ **„Zaprawdę”** Dosłownie jest to „amen”. Zob. Temat specjalny w Mk 3:28.

▣ **„nie zaznają śmierci”** Jest to silne podwójne przeczenie zastosowane jako metaforyczna wypowiedź (tzn. doświadczać ustania życia).

▣ **„królestwo Boże”** Zob. komentarz do 1:15.

▣ **„przychodzące w mocy”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony czynnej, co wskazuje na pełne i całkowite nadejście tego Królestwa. Kontrastuje to z faktem, że Królestwo to zostało w jakiś rzeczywisty sposób zapoczątkowane wraz z przyjściem Jezusa (tj. wcieleniem), oczekiwane są też jednak przyszłe wydarzenia (tj. Jego drugie przyjście).

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy Jezus nakarmił dwa duże tłumy ludzi, czy jest to jedno wydarzenie opisane z dwóch perspektyw?
2. Jakiego rodzaju „znaku” żądali faryzeusze?
3. Dlaczego Jezus zganił uczniów?
4. Dlaczego Jezus z początku uzdrowił niewidomego tylko częściowo?
5. Dlaczego opis wyznania Piotra jest u Mateusza dużo bardziej szczegółowy niż u Marka?
6. Co właściwie oznaczało wyznanie Piotra na temat Jezusa?
7. Dlaczego uczniowie byli tak zszokowani nauczaniem Jezusa o Jego śmierci w Jerozolimie?
8. Wyjaśnij własnymi słowami znaczenie wersetów 34-38.

ROZDZIAŁ 9 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Przemienienie Jezusa 9:2-8	Przemienienie Jezusa	Jezus przemienia się na górze 9:2-7 9:8	Przemienienie Jezusa 9:2-8 9:9-10	Przemienienie Jezusa 9:2-8
Przyjście Eliasza 9:9-13	9:2-13	9:9 9:10-13	Przyjście Eliasza 9:11-13	Sprawa Eliasza 9:9-13
Uzdrowienie epileptyka 9:14-29	Uzdrowienie epileptyka 9:14-29	Uzdrowienie epileptyka 9:14 9:15-29	Uzdrowienie epileptyka 9:14-27 9:28-29	Uzdrowienie opętanego i lekcja o wierze 9:14-27 9:28-29
Druga zapowiedź męki i zmartwychwstania 9:30-32	Jezus po raz wtóry zapowiada swoją śmierć 9:30-32	Ponowna zapowiedź śmierci. Nauka o pokorze 9:30-32	Druga zapowiedź męki i zmartwychwstania 9:30-32	Druga zapowiedź śmierci 9:30-32
Spór o pierwszeństwo 9:33-37	O prawdziwej wielkości 9:33-36 Nauka o tolerancji	9:33-35 9:36-37	Spór o pierwszeństwo 9:33-34 9:35-37	Lekcja o wielkości i przychylności 9:33-37
W imię Jezusa 9:38-41	9:37-41	9:38-41	Nieroztropna gorliwość 9:38-41	7:31-37 9:38-41
Zgorszenie 9:42-50	Ostrzeżenie przed zgorszeniem bliźnich 9:42-48 Podobieństwo o soli 9:49-50	Przestroga przed zgorszeniem 9:42 9:43-49 9:50	Przestroga przed zgorszeniem 9:42-48 Wymowa soli 9:49-50	Ostrzeżenie przed tolerancją dla zła 9:42-48 9:49-50

TRZECI CYKL CZYTAN (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit

PARALELNE FRAGMENTY W EWANGELIACH SYNOPTYCZNYCH

- A. Mk 9:2-8 – Mt 17:1-8 i Łk 9:28-36.
- B. Mk 9:9-13 – Mt 17:9-13 i Łk 9:36.
- C. Mk 9:14-29 – Mt 17:14-20 i Łk 9:37-43.
- D. Mk 9:30-32 – Mt 17:22-23 i Łk 9:43-45.
- E. Mk 9:33-37 – Mt 18:1-5 i Łk 9:46-48.
- F. Mk 9:38-50 – Mt 18:6-14 i Łk 9:49-50.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 9:2-8

²Po sześciu dniach Jezus wziął z sobą Piotra, Jakuba i Jana i zaprowadził ich samych osobno na górę wysoką. Tam przemienił się wobec nich. ³Jego odzienie stało się lśniąco białe tak, jak żaden folusznik na ziemi wybielić nie zdoła. ⁴I ukazał się im Eliasz z Mojżeszem, którzy rozmawiali z Jezusem. ⁵Wtedy Piotr rzekł do Jezusa: «Rabbi, dobrze, że tu jesteśmy; postawimy trzy namioty: jeden dla Ciebie, jeden dla Mojżesza i jeden dla Eliasza». ⁶Nie wiedział bowiem, co należy mówić, tak byli przestraszeni. ⁷I zjawił się obłok, osłaniający ich, a z obłoku odezwał się głos: «To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie!». ⁸I zaraz potem, gdy się rozejrzeli, nikogo już nie widzieli przy sobie, tylko samego Jezusa.

9:2 „sześciu dniach” W Łk 9:28 podanych jest osiem dni. Ewangelia Marka rzadko wymienia takie konkretne określenia czasu.

▣ **„Piotra, Jakuba i Jana”** Jest to wewnętrzny krąg uczniów, którzy byli świadkami wszystkich ważnych wydarzeń (zob. Mk 5:37). Opisana w tym akapicie sytuacja wydarzyła się zarówno ze względu na nich, jak i na Jezusa.

▣ **„samych osobno”** Łk 9:28 podaje, że udali się tam po to, aby się modlić. Jezus chciał uciec od tłumów, żeby na osobności nauczać swoich uczniów. W tym przypadku był to wewnętrzny krąg przywódców.

▣ **„na górę wysoką”** Tradycja (tj. apokryficzna *Ewangelia Hebrajczyków*) podaje, że była to góra Tabor, ale prawdopodobnie było to jedno ze wzniesień pogórza Hermon.

Niektórzy zastanawiają się, czy to doświadczenie nie było typologicznym odzwierciedleniem doświadczenia Mojżesza na górze Synaj:

1. wysoka góra
2. obłok
3. jaśniejące twarze (Wj 34:29)
4. sześciodniowy okres (zob. Wj 24:16)

Nawiązania do motywu eksodusu (tj. Jezusa jako nowego Mojżesza ustanawiającego nowe przymierze, wyprowadzającego swój lud z niewoli grzechu) są w Ewangelii Marka częste. Łukasz podaje, że Jezus, Mojżesz i Eliasz rozmawiali o eksodusie Jezusa.

▣ **„przemienił się wobec nich”** Jest to tryb orzekający aorystu strony biernej złożonego słowa *meta* (tj. „po”) oraz *morfo* (tj. „forma”), przyjmującego znaczenie „zmienić swój wygląd”. Od tego greckiego określenia pochodzi polskie słowo „metamorfoza”. Przedwieczna, świetlista chwała Jezusa przebija przez Jego fizyczne ciało. Blask Jego prawdziwej boskiej istoty stał się widoczny dla tych uczniów (zob. 2 P 1:16-18). Określenie *morfē* (zob. Flp 2:6-7) oznacza niezmienną istotę czegoś lub kogoś (przeciwieństwo *schēma*, zob. Flp 2:8, zmiennej zewnętrznej formy).

Ta sama transformacja możliwa jest dla Jego uczniów (zob. Rz 12:2; 2 Kor 3:18). W pewnym sensie odnosi się to do odnowienia w ludzkości Bożego obrazu, zniekształconego przez upadek opisany w Rdz 3. Jezus uzdalnia nas do stawania się naprawdę ludzkimi, naprawdę podobnymi do Niego.

9:3

GPNT	„szaty jego stały się lśniące, białe bardzo”
BP	„Szaty zajaśniały taką bielą”
BW	„szaty jego stały się tak lśniące białe”
BWP	„Jego odzienie stał się tak lśniące białe”
PL	„Jego szaty stały się lśniące i niezwykle białe”

Mt 17:2 dodaje, że Jego twarz „zajaśniała jak słońce”. Bez wątplenia jest to aspekt chwały Jezusa, której elementem często jest blask (zob. obszerniejszy komentarz w Mk 8:38).

GPNT	„jakich folusznik na ziemi nie może tak wybielić”
BP	„że żaden farbiarz na ziemi nie zdoła tak wybielić”
BW	„jak ich żaden farbiarz na ziemi wybielić nie zdoła”
BWP	„iż żaden farbiarz na ziemi [niczego] nie potrafi tak wybielić”
PL	„Żaden farbiarz na ziemi nie jest w stanie takich uzyskać”

Chodzi tu o rzemieślnika zajmującego się czyszczeniem sukna.

Właśnie w przypadku takich wersetów pomocne są książki historyczne. Poniżej wymieniam kilka pozycji, które pomogły mi zrozumieć kulturę starożytnego Bliskiego Wschodu:

1. Roli de Vaux, *Ancient Israel [Starożytny Izrael]*, dwa tomy
2. Fred H. Wright, *Manners and Customs of Bible Lands [Zwyczaje i obyczaje krajów biblijnych]*
3. James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible [Zwyczaje i obyczaje biblijne]*
4. Jack Finegan, *Light From the Ancient Past [Światło ze starożytnej przeszłości]*, dwa tomy
5. K. A. Kitchen, *Ancient Orient and the Old Testament [Starożytny Orient i Nowy Testament]*
6. Edwin M. Yamauchi, *The Stones and the Scriptures [Kamienie i Pisma]*

9:4 „ukazał się” Określenie to stosowane jest do ukazywania się aniołów w Łk 1:11 i 22:43 oraz Jezusa w Łk 24:34.

▣ **„Eliasz z Mojżeszem (...) z Jezusem”** Ukazuje to ciągłość Bożego objawienia. Zwróćmy uwagę na to, że najwidoczniej mieli już oni zmartwychwstałe ciała, co jest zaskakujące w świetle 1 Tes 4:13-18. Były to dwie główne postacie ST o eschatologicznym proroczym aspekcie (tj. Eliasz przed Mesjaszem i Mojżesz, prorok taki jak Jezus).

▣ **„rozmawiali z Jezusem”** Jest to peryfrastyczny czas niedokonany, co wskazuje na długą rozmowę. Łk 9:31 podaje, że omawiali odejście (tj. eksodus) Jezusa z Jerozolimy. Fragment ten ma zadziwiająco dużo wspólnego z Wj 24:12-18.

1. Element czasowy „sześciu dni” (Mk 9:2)
2. Miejsce – „wysoka góra” (Mk 9:2)
3. Pojawienie się obłoku i Bóg przemawiający z niego (Mk 9:7)
4. Wzmianka o jaśniejącej twarzy Mojżesza i Jezusa (Łk 9:29; Wj 34:29-30).

9:5 „Piotr rzekł do Jezusa” Łk 9:32 podaje, że trzej uczniowie zasnęli po długim dniu i wyczerpującej wspinaczce oraz że Piotr obudził się tuż przed odejściem Eliasza i Mojżesza.

▣ **„Rabbi”** Paralelny fragment u Mateusza ma tu „Panie”, a u Łukasza „Mistrzu”.

▣ **„dobrze, że tu jesteś”** Musiało to być niesamowite duchowe i fizyczne doświadczenie oraz potwierdzenie osoby Jezusa jako obiecanego w ST Mesjasza.

▣ **„namioty”** Chodziło o struktury podobne do tymczasowych szałasów wznoszonych podczas Święta Namiotów. Piotrowi chodziło o to, że jeśli uwielbieni goście ze ST zostaną na jakiś czas, to oni też mogą zostać.

9:6 Kiedy Piotr nie wiedział, co zrobić, zaczynał mówić.

9:7 „obłok” Był to symbol obecności JHWH podczas eksodusu (zob. Wj 13:14). Rabini nazywali go „obłokiem chwały *Szekina*”, oznaczającym, że JHWH stale i w widoczny sposób przebywał wśród Izraela.

▣ **„osłaniający ich”** Termin ten odzwierciedla starotestamentowe znaczenie szczególnego obłoku Bożej obecności zapewniającego ludowi Bożemu cień (tj. ochronę) oraz prowadzenie w czasie wędrówki po pustyni (tj. 38 lat). Obłok ten pojawia się w związku z Jezusem trzy razy:

1. Przy Jego poczęciu Marię osłonił Duch Święty (zob. Łk 1:35)
2. Przy Jego chrzcie odezwał się głos z nieba (nie ma wzmianki o samej chmurze, zob. Mt 3:17)
3. Przy przemienieniu odezwał się głos (zob. Mt 17:5; Łk 9:34)

Termin ten występuje w NT jeszcze dwa razy: jeden w odniesieniu do cienia Piotra padającego na ludzi, co skutkowało ich uzdrowieniem (zob. Dz 5:15), a drugi w formie złożonej w Hbr 9:5 w odniesieniu do cherubów oceniających prześlągalnię na Arce Przymierza.

▣ **„głos”** Albo chodzi tu o (1) JHWH przemawiającego z obłoku na pustyni, albo (2) *Bath Kol* (tj. głos z nieba) – Boży sposób objawiania woli JHWH w okresie międzytestamentalnym, kiedy nie było proroków (zob. Mk 1:11).

▣ **„mój Syn umiłowany”** Termin „syn” w tej starotestamentowej wypowiedzi stosowany był do (1) Izraela jako całości; (2) króla izraelskiego jako przedstawiciela JHWH; oraz (3) obiecanego, nadchodzącego Mesjasza (zob. Ps 2:7). Ojciec po raz drugi zwraca się do Syna obdarzając Go tym szczególnym tytułem (zob. Mt 3:17; 17:5). Zob. obszerniejszy komentarz w Mk 1:11 i Temat specjalny w Mk 3:11.

▣ **„Jego słuchajcie”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej, co odzwierciedla prorocтво z Pwt 18:15. Ostateczne objawienie Ojca należy przyjąć i być mu posłusznym (zob. Łk 6:46).

9:8 Werset ten oznacza, że (1) doświadczenie to było wizją lub (2) nastąpił szybki powrót do sfery widzialnej.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 9:9-13

⁹A gdy schodzili z góry, przykazał im, aby nikomu nie rozpowiadali o tym, co widzieli, zanim Syn Człowieczy nie powstanie z martwych. ¹⁰Zachowali to polecenie, rozprawiając tylko między sobą, co znaczy "powstać z martwych". ¹¹I pytali Go: «Czemu uczeni w Piśmie twierdzą, że wpierw musi przyjść Eliasz?» ¹²Rzekł im w odpowiedzi: «Istotnie, Eliasz przyjdzie najpierw i naprawi wszystko. Ale jak jest napisane o Synu Człowieczym? Ma On wiele cierpieć i być wzgardzonym. ¹³Otóż mówię wam: Eliasz już przyszedł i uczynili mu tak, jak chcieli, jak o nim jest napisane».

9:9 „przykazał im, aby nikomu nie rozpowiadali o tym, co widzieli, zanim Syn Człowieczy nie powstanie z martwych” Jest to jedyna sytuacja, w której powtarzającym się nakazom Jezusa, aby nie rozpowiadać Jego dzieł i informacji o Nim (zob. Mk 5:43; 7:36; 8:30), towarzyszy warunek czasowy. Ograniczenie to związane jest z faktem, że Ewangelia nie była jeszcze wypełniona. W przyszłości pamięć o przemienieniu miała być jasno zrozumiała w świetle wszystkich innych związanych z Ewangelią wydarzeń (zob. 2 P 1:16-18).

9:10 „rozprawiając tylko między sobą, co znaczy "powstać z martwych"” Uczniowie nie rozumieli rozróżnienia pomiędzy „drugim przyjściem” (8:38) a „zmartwychwstaniem” (9:9). W czasach Jezusa Żydzi oczekiwali tylko jednego przyjścia Mesjasza w historii – wiążącego się z militarnym zwycięstwem i panowaniem narodu izraelskiego na skalę globalną. Zob. Temat specjalny: Zmartwychwstanie w Mk 8:31.

9:11 „uczni w Piśmie” Byli to uznani kulturowo interpretatorzy ST, objaśniający jego treść i jej zastosowanie do swoich czasów. Większość uczonych w Piśmie należała w tamtym czasie do stronnictwa faryzeuszy. Zob. Temat specjalny w Mk 2:6.

9:12-13 „Eliasz przyjdzie najpierw (...) Eliasz już przyszedł” Jezus stwierdza, że Jan Chrzciciel wypełnił proroczą rolę Eliasza z Ml 3:1 i 4:5. Odpowiedź, jakiej udzielił Jezus, była przedmiotem wielu dyskusji. Jasno powiedział, że Eliasz już przyszedł – w postaci działalności Jana Chrzciciela (zob. Mt 11:10.14; Mk 9:11-13; Łk

1:17). Kiedy jednak (w Ewangelii Jana) faryzeusze zapytali samego Jana Chrzciciela, czy jest Eliaszem (zob. J 1:20-25), ten zdecydowanie zaprzeczył. Tę pozorną sprzeczność wyjaśnić można tak, że Jan zaprzeczył, że jest wzbudzonym z martwych Eliaszem, Jezus natomiast potwierdził, że Jan symbolicznie wypełnił dzieło przygotowania należące do Eliasza. Obaj ubierali się i zachowywali podobnie, tak że identyfikacja była oczywista w umysłach Żydów, którzy wiedzieli o Eliaszu i którzy słyszeli i widzieli Jana Chrzciciela (Łk 1:17).

9:12 „Ma On wiele cierpieć i być wzgardzonym” Było to niezwykle wstrząsające dla Żydów z czasów Jezusa, którzy oczekiwali potężnego wybawiciela podobnego do starotestamentowych sędziów i nie spodziewali się cierpiącego zbawcy. Nie dostrzegli pewnych zawartych w ST wskazówek (tj. Rdz 3:15; Ps 22; Iz 52:13-53:12; Za 9-14). Dwunastu apostołom zrozumienie tego zajęło całe lata, a nawet oni nie rozumieli do końca, dopóki Duch, który zstąpił na nich w dniu Pięćdziesiątnicy (zob. J 16:13-14), im tego nie objawił.

Zauważmy, że Jezus stara się zaangażować Dwunastu w teologiczne rozumowanie. Zmusza ich do dostrzeżenia związku pomiędzy dwoma różnymi prorocत्वami. Nie byli oni oficjalnymi „uczonymi w Piśmie”, ale wkrótce mieli zacząć funkcjonować podobnie jak oni.

Jezus zaskoczył ich nieoczekiwanym wypełnieniem, które nie było dosłowne, tylko typologiczne (tj. Jan Chrzciciel był wypełnieniem przyścia Eliasza i przygotowania przez niego drogi dla Mesjasza).

Jezus wykorzystywał każdą chwilę na osobności, aby nauczać swoich uczniów. Nawet przy schodzeniu z góry porusza pokrewny temat (tj. prorocत्व Malachiasza o Eliaszu). Wykorzystywanie przez Niego każdej możliwości do przekazywania treści religijnych odzwierciedla Pwt 6:7 i 11:19.

9:13 „jak o nim jest napisane” Eliasz prześladowany był przez Izebel (zob. 1 Krl 19:2.10.14) podobnie jak Jan przez Herodiadę.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 9:14-29

¹⁴Gdy przyszedli do uczniów, ujrzeli wielki tłum wokół nich i uczonych w Piśmie, którzy rozprawiali z nimi. ¹⁵Skoro Go zobaczyli, zaraz podziw ogarnął cały tłum i przybiegając, witali Go. ¹⁶On ich zapytał: «O czym rozprawiacie z nimi?» ¹⁷Odpowiedział Mu jeden z tłumy: «Nauczycielu, przyprowadziłem do Ciebie mojego syna, który ma ducha niemego. ¹⁸Ten, gdziekolwiek go chwyci, rzuca nim, a on wtedy się pieni, zgrzyta zębami i drętwieje. Powiedziałem Twoim uczniom, żeby go wyrzucili, ale nie mogli». ¹⁹On zaś rzekł do nich: «O plemię niewierne, dopóki mam być z wami? Dopóki mam was cierpieć? Przyprowadźcie go do Mnie!» ²⁰I przywieśli go do Niego. Na widok Jezusa duch zaraz począł szarpać chłopca, tak że upadł na ziemię i tarzał się z pianą na ustach. ²¹Jezus zapytał ojca: «Od jak dawna to mu się zdarza?» Ten zaś odrzekł: «Od dzieciństwa. ²²I często wrzucał go nawet w ogień i w wodę, żeby go zgubić. Lecz jeśli możesz co, zlituj się nad nami i pomóż nam!». ²³Jezus mu odrzekł: «Jeśli możesz? Wszystko możliwe jest dla tego, kto wierzy». ²⁴Natychmiast ojciec chłopca zawołał: «Wierzę, zaradz memu niedowiarstwu!» ²⁵A Jezus widząc, że tłum się zbiega, rozkazał surowo duchowi nieczystemu: «Duchu niemy i głuchy, rozkazuję ci, wyjdź z niego i nie wchodź więcej w niego!». ²⁶A on krzyknął i wyszedł wśród gwałtownych wstrząsów. Chłopiec zaś pozostawał jak martwy, tak że wielu mówiło: «On umarł». ²⁷Lecz Jezus ujął go za rękę i podniósł, a on wstał. ²⁸Gdy przyszedł do domu, uczniowie Go pytali na osobności: «Dlaczego my nie mogliśmy go wyrzucić?» ²⁹Rzekł im: «Ten rodzaj można wyrzucić tylko modlitwą <i postem>».

9:14 „Gdy przyszedli do uczniów” Jezus zostawił pozostałych uczniów u stóp góry. Łk 9:37 podaje, że wrócili następnego dnia.

▣ „wielki tłum (...) i uczonych w Piśmie, którzy rozprawiali” Obie te grupy towarzyszyły działalności Jezusa i uczniowie odczuli Jego sytuację egzystencjalną, przygotowując się do swojej przyszłej służby. Wiązała się ona z częstymi problemami, ale także możliwościami.

9:15 „zaraz” Zob. przypis do Mk 1:10.

▣ „podziw ogarnął” Niektórzy są zdania, że podziw ten oznaczał, że twarz Jezusa dalej promieniała jak twarz Mojżesza w Wj 34:29-30, ale kontekst wydaje się wskazywać na to, że Jezus pojawił się w odpowiednim momencie, aby służyć i nauczać.

▣	
GPNT	„podbiegając pozdrawiali go”
BP	„kiedy przybiegli, pozdrawiali Go”
BW	„przybiegłszy, witał go”
BWP	„zbliżając się, zaczęli Go pozdrawiać”
PL	„przybiegli i zaczęli Go witać”

Jest to czas niedokonany, mogący oznaczać (1) rozpoczęcie czynności (zob. BWP, PL) lub (2) powtarzającą się w czasie przeszłym czynność. Tłum był podekscytowany na widok Jezusa i kolejne osoby podbiegały do Niego, żeby się przywitać.

9:16 „O czym rozprawiacie z nimi” Jezus kieruje to pytanie do tłumu. Uczonym w Piśmie nie zależało na chłopcu. Chodziło im o teologiczny aspekt niezdolności uczniów do uzdrowienia go.

9:17 „który ma ducha” Ewangelie wyraźnie rozróżniają pomiędzy opętaniem a fizyczną chorobą. W tym konkretnym przypadku wydaje się, że granica ta zostaje zatarta. Objawy opisane przez ojca oraz znaczenie kilku greckich słów w tym tekście wskazują na padaczkę, a konkretnie na duże napady padaczkowe. Ten fizyczny element pogłębiany lub powodowany był przez opętanie. Zob. Temat specjalny: Demon w Mk 1:23.

9:18 „drętwieje” Jest to opis dużego napadu padaczkowego.

▣ „**Powiedziałem Twoim uczniom, żeby go wyrzucili, ale nie mogli**” Uczniowie także byli zaskoczeni. Jezus dał im władzę nad demonami w Mk 6:7.13, ale w tym przypadku ich wysiłki spełzły na niczym.

9:19 Jezus posługuje się tutaj dwoma pytaniami retorycznymi dla wyrażenia swojego rozczarowania niewiarą uczniów, tłumu i uczonych w Piśmie.

9:20 „Na widok Jezusa duch zaraz poczał szarpać chłopca” Było to opętanie objawiające się padaczką.

9:21 Ewangelie kilka razy wspominają o opętanych dzieciach, nie wyjaśniają jednak, jak i dlaczego doszło do ich opętania.

9:22 Niszczącą naturę demona jasno ukazuje odmalowany przez ojca chłopca opis jego życia.

▣ „**zgubić**” Zob. Temat specjalny: Apollumi w Mk 3:6.

▣ „**jeśli**” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, zakładające prawdziwość z punktu widzenia autora lub dla jego celów literackich. Było to wyznanie wiary tego ojca w zdolność Jezusa do uzdrawiania.

▣ „**zlituj się nad nami i pomóż nam**” Ten ojciec wierzył w Jezusa pomimo tego, że Jego uczniom nie udało się uwolnić jego syna.

W książce *Word Studies in the New Testament [Analiza słów Nowego Testamentu]*, tom 1. s. 113, M. R. Vincent zauważa, że ten ojciec całkowicie utożsamiał się z problemami swojego syna – podobnie jak Syrofenicjanka z sytuacją swojej córki (zob. Mt 15:22).

9:23 „Jeśli możesz” Jest to powtórzenie wypowiedzi tego człowieka z Mk 9:22 – kolejne zdanie warunkowe klasy pierwszej. Potwierdził on zdolność Jezusa do uzdrawiania; teraz Jezus poddaje jego wiarę próbie.

▣ „**Wszystko możliwe jest dla tego, kto wierzy**” Nie jest to dany ludzkości – nawet tej wierzącej – czek *in blanco* pozwalający na manipulowanie Bogiem, tylko obietnica, że Bóg będzie realizował swoją wolę poprzez ufną wiarę (zob. Gordon Fee, *The Disease of the Health and Wealth Gospels [Zaraza ewangelii zdrowia i bogactwa]*). Są dwa warunki: (1) Boża wola i (2) ufną wiara. Zob. Temat specjalny: Skuteczna modlitwa w Mk 11:23.

9:24 „Wierzę, zaradz memu niedowiarstwu” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Pamiętajmy, że kluczowy jest przedmiot wiary, a nie jej ilość (zob. Mt 17:20; Łk 17:6). Zwróćmy uwagę na to, że Jezus zajął się wątpliwościami tego człowieka – i to samo zrobi z naszymi.

Jezusowi chodzi o wiarę ojca, a nie syna, ponieważ ten był opętany od dziecka. Można się zastanawiać, czy jednym z powodów, dla których uczniowie nie mogli uwolnić chłopca, nie była niewiara jego ojca w nich. Uzdrawiając lub uwalniając kogoś Jezus często skupiał się na wierze rodzica lub przyjaciela tej osoby. Słowa tego ojca wyrażają uznanie jego potrzeby i prośbę o pomoc Jezusa w poszerzeniu jego wiary. Jest to modlitwa, którą wszyscy moglibyśmy się modlić!

Textus Receptus dodaje tu słowo *kurie* („Panie”), co może być dodatkiem wprowadzonym przez skrybę dla ukazania wiary ojca poprzez zwrócenie się do Jezusa jako do Pana. Współczesne polskie tłumaczenia (za wyjątkiem Biblii Brzeskiej i Biblii Gdańskiej) pomijają jednak ten dodatek.

9:25 „tłum się zbiega” Nie ma pewności co do tego, w jaki sposób jest to związane z egzorcyzmem. Jest to przeciwieństwo tak często spotykanej u Marka mesjańskiej tajemnicy. Jezus okazuje swoją władzę i moc w sytuacji, z którą uczniowie nie byli w stanie sobie poradzić. Nacisk i ciekawość tłumu zawsze stanowiły problem, ale i okazję. Mógł to być ten sam tłum co w Mk 9:14-15 lub wiele nowo przybyłych osób.

☐ **„Duchu niemy i głuchy”** Wygląda na to, że był to kolejny aspekt fizycznych problemów tego chłopca (zob. Mk 9:17) związanych z opętaniem.

☐ **„wyjdź z niego i nie wchodź więcej w niego”** Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej oraz tryb łączący aorystu strony czynnej, oznaczający „wyjdź i nigdy nie zaczynaj wracać”.

9:26 Fizyczne objawy towarzyszące wychodzeniu demonów wydają się powszechne przy nowotestamentowych egzorcyzmach.

☐ **„Chłopiec zaś pozostawał jak martwy”** Jest to kolejny objaw dużego napadu padaczkowego.

9:27 „Jezus ujął go za rękę i podniósł” Ukazuje to troskę i współczucie Jezusa (zob. Mk 1:31; 5:41). Nie bał się dotykać chorych i opętanych.

9:28 „Dlaczego my nie mogliśmy go wyrzucić” Byli zaskoczeni! Wcześniej udawało im się wypędzać demony. Dlaczego tym razem ponieśli porażkę? Mt 17:20 informuje, że powodem tego była ich mała wiara.

9:29 „Ten rodzaj można wyrzucić tylko modlitwą” Wiele innych manuskryptów greckich dodaje tu „i postem”, czego nie potwierdza jednak $\aleph$, B ani grecki manuskrypt, z którego korzystał Klemens Aleksandryjski. Fraza ta została dodana już w czasach starożytnych i zawierają ją liczne manuskrypty (P⁴⁵, $\aleph^2$, A, C, D, K, L, W, X i Diatessaron) – prawdopodobnie z powodu skłaniania się wczesnego Kościoła na tym obszarze ku judaizmowi. Zob. Temat specjalny dotyczący postu w Mk 2:18-20. UBS⁴ nadaje krótszemu brzmieniu notę A („pewne”).

Teologicznie relacja ta wskazuje na to, że są różne rodzaje demonów, wymagające stosowania różnych technik. Zob. Temat specjalny w Mk 1:25.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 9:30-32

³⁰Po wyjściu stamtąd podróżowali przez Galileę, On jednak nie chciał, żeby kto wiedział o tym. ³¹Pouczał bowiem swoich uczniów i mówił im: «Syn Człowieczy będzie wydany w ręce ludzi. Ci Go zabiją, lecz zabity po trzech dniach zmartwychwstanie». ³²Oni jednak nie rozumieli tych słów, a bali się Go pytać.

9:30 „podróżowali przez Galileę” Nadal jest to kontekst zejścia z Góry Przemienienia i podróży na południe przez Galileę. Jezus chciał osobiście porozmawiać z tak wieloma osobami, z iloma było to możliwe.

☐ **„On jednak nie chciał, żeby kto wiedział o tym”** Jest to kolejny aspekt pragnienia Jezusa, aby nie postrzegano Go jako uzdrowiciela ani cudotwórcy, ponieważ nacisk poszukujących fizycznej pomocy tłumów uniemożliwiał Mu głoszenie i nauczanie.

9:31 „Syn Człowieczy” Zob. komentarz do Mk 8:38c.

▣ „**będzie wydany**” Jest to tryb orzekający czasu teraźniejszego strony biernej. Termin ten oznacza „oddać w ręce władz”. Jezus po raz trzeci jasno objawia uczniom, co wydarzy się w Jerozolimie (zob. Mk 8:31; 9:12).

▣ „**trzech dniach**” Według żydowskiej rachuby czasu było to prawdopodobnie około 30-38 godzin (tj. krótki czas w piątek przed zmrokiem, cała sobota i część niedzieli przed świtem). Ten okres czasu jest wielokrotnie łączony z doświadczeniem Jonasza (zob. Mt 12:39-40; 16:3; Łk 11:29-32).

▣ „**zmartwychwstanie**” Zob. Temat specjalny w Mk 8:31.

9:32 „nie rozumieci” Temat ten jest często poruszany w Ewangeliach synoptycznych. Ewangelia Łukasza jasno ukazuje sytuację:

1. Uczniowie nie rozumieci (Łk 2:50; 9:45; 18:34)
2. Powinni byli zrozumieć, ponieważ Jezus interpretował im swoje słowa (Łk 8:10)
3. Jezus oświecił umysły uczniów (Łk 24:45)

Uczniowie byli tak samo ślepi jak tłumy, dopóki słowa Jezusa i natchnienie Ducha nie otworzyły ich zamkniętych umysłów i serc na prawdę Nowego Przymierza. Upadły ludzki umysł nie jest w stanie osiągnąć zrozumienia bez pomocy Ducha, a nawet to jest powolnym procesem wzrostu od zbawienia do uświęcenia.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 9:33-37

³³Tak przyszli do Kafarnaum. Gdy był w domu, zapytał ich: «O czym to rozprawialiście w drodze?»
³⁴Lecz oni milczeli, w drodze bowiem posprzeczali się między sobą o to, kto z nich jest największy.
³⁵On usiadł, przywołał Dwunastu i rzekł do nich: «Jeśli kto chce być pierwszym, niech będzie ostatnim ze wszystkich i sługą wszystkich!». ³⁶Potem wziął dziecko, postawił je przed nimi i objąwszy je ramionami, rzekł do nich: ³⁷«Kto przyjmuje jedno z tych dzieci w imię moje, Mnie przyjmuje; a kto Mnie przyjmuje, nie przyjmuje Mnie, lecz Tego, który Mnie posłał».

9:33 „Kafarnaum” Miasto to, ojczyzna Piotra i Andrzeja, stało się główną kwaterą Jezusa z powodu niewiary Nazaretu.

▣ „**Gdy był w domu**” Prawdopodobnie był to dom Piotra (zob. Mk 1:29) lub wynajęty dom, z którego Jezus korzystał.

▣ „**O czym to rozprawialiście w drodze**” To nie była dyskusja, tylko kłótnia. Jezus (trzykrotnie) zapowiedział im swoją śmierć i chcieli wiedzieć, który z nich zajmie Jego miejsce jako przywódcy (zob. Mt 18:1-18; Łk 9:46-48; 22:24).

9:34 „największy” Ukazuje to zazdrość pozostałych grup uczniów wobec wewnętrznego kręgu (Piotra, Jakuba i Jana). Może też odzwierciedlać ich żydowską koncepcję nacjonalistycznego ziemskiego królestwa.

9:35 „usiadł” Oznaczało to oficjalną sesję nauczania (zob. Mk 4:1; 9:35; Mt 5:1; Łk 4:20).

▣ „**Jeśli kto chce być pierwszym**” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, zakładające prawdziwość z punktu widzenia autora. Jezus nie potępił ambicji, tylko zdefiniował ją w kategoriach nowej etyki królestwa Bożego. Wielkość wiąże się ze służbą (zob. Mk 10:31.45; Mt 20:26; 19:30; J 13:5), a nie kontrolą ani władzą. Królestwo Boże jest zdecydowanie odmienne od ludzkich społeczeństw.

Słowa te są dobrym przykładem tego, jak Jezus powtarzał swoje nauki w różnych okolicznościach i czasie (zob. Mk 10:43-44; Mt 23:11; Łk 22:24-25).

▣ „**sługą**” Jezus mówił po aramejsku. Powiedzenie to (tj. Mk 9:35-37) może być grą słów z aramejskim terminem *talya*, oznaczającym zarówno „dziecko”, jak i „sługę”.

9:36 „wziął dziecko” Werset ten wraz z Mt 18:1-18 i Łk 9:46-49 jasno ukazują, że Jezus mówi o nowych wierzących, a nie dzieciach.

▣ „objawszy je ramionami” Jest to kolejny szczegół podany przez naocznego świadka – Piotra. Możliwe nawet, że był to dom Piotra i jego dziecko!

9:37 „Kto przyjmuje jedno z tych dzieci w imię moje” „W imię moje” oznacza „w charakterze Jezusa”. Powtarzanie pewnych słów nie ma magicznego działania. Moc bierze się ze znajomości Jezusa i naśladowania Jego czynów. Nasza kochająca reakcja na innych, powodowana tym, że jesteśmy naśladowcami Jezusa, jest sposobem wyrażenia naszej miłości do Niego (zob. Mt 25:31-45).

Z Dz 19:13-16 wiemy, że żydowscy egzorcyści posługiwali się imieniem Jezusa, ale z zaskakującymi rezultatami. Z Mt 7:21-23 wiemy, że kluczowa jest osobista relacja z Chrystusem, a nie nonszalanckie lub nieustanne wymienianie Jego imienia.

▣ „a kto Mnie przyjmuje, nie przyjmuje Mnie, lecz Tego, który Mnie posłał” Jezus w charakterystyczny dla siebie sposób potwierdza wywyższoną pozycję Ojca. Wielokrotnie odnotowuje to Ewangelia Jana. Poddanie Ojcu nie zasadza się na nierówności, tylko funkcjach w ramach Trójcy.

TEMAT SPECJALNY: WYSYLAĆ (*apostellō*), OD KTÓREGO POCHODZI „APOSTOŁ”

Jest to popularne greckie słowo tłumaczone jako „wysyłać” (tj. *apostellō*). Termin ten ma kilka zastosowań teologicznych:

1. W klasycznej grece rabini stosowali je do sytuacji, kiedy ktoś był wzywany i wysyłany jako oficjalny przedstawiciel kogoś innego – polski odpowiednik to „ambasador” (zob. 2 Kor 5:20).
2. Ewangelie często posługują się tym CZASOWNIKIEM w odniesieniu do Jezusa, który został wysłany przez Ojca. U Jana termin ten nabiera mesjańskiego wydźwięku (por. Mt 10:40; 15:24; Mk 9:37; Łk 9:48, a w szczególności J 5:36.38; 6:29.57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3.8.18.21.23.25; 20:21 [w w. 21 występuje zarówno *apostellō* jak i jego SYNONIM *pempō*]). Pojawia się także, gdy Jezus wysyła wierzących (zob. 17:18; 20:21).
3. NT używał RZECZOWNIKA „apostoł” na określenie:
  - a. pierwotnego wewnętrznego kręgu dwunastu uczniów (np. Mk 6:30; Łk 6:13; Dz 1:2.26)
  - b. szczególnej grupy apostołskich pomocników i współpracowników:
    - (1) Barnaba (zob. Dz 14:4.14)
    - (2) Andronik i Junias (BW: Junia, zob. Rz 16:7)
    - (3) Apollos (zob. 1 Kor 4:6-9)
    - (4) Jakub, brat Pański (zob. Ga 1:19)
    - (5) Sylwan i Tymoteusz (zob. 1 Tes 2:7)
    - (6) być może Tytus (zob. 2 Kor 8:23)
    - (7) być może Epafrodyt (zob. Flp 2:25)
  - c. nadal obecnego w kościele daru (zob. 1 Kor 12:28-29; Ef 4:11)
4. W większości swoich listów Paweł przedstawia się jako apostoł, aby potwierdzić swój nadany przez Boga autorytet przedstawiciela Chrystusa (zob. Rz 1:1; 1 Kor 1:1; 2 Kor 1:1; Ga 1:1; Ef 1:1; Kol 1:1; 1 Tm 1:1; 2 Tm 1:1; Tt 1:1).
5. Problemem, przed którym stoimy jako współcześni wierzący, jest to, że NT nie określa nigdzie, na czym polega ten dar ani jak identyfikować go u wierzących. Oczywiście jest, że należy dokonać rozróżnienia pomiędzy początkową Dwunastką (#3a), a późniejszym zastosowaniem tego terminu (#3b). Zobacz Temat specjalny: Natchnienie i Temat specjalny: Oświecenie. Jeśli współcześni „apostołowie” nie są natchnieni, aby pisać Biblię (tj. kanon jest zamknięty, zob. Jud 1:3; patrz Temat specjalny: Kanon), to czym różnią się od nowotestamentowych proroków lub ewangelistów (zob. Ef 4:11)? Oto moje pomysły:
  - a. misjonarze zakładający kościoły na niezewangelizowanych jeszcze obszarach (tak stosowany był ten termin w *Didache*)
  - b. przywódcy pastorów na danym terenie lub w ramach danego wyznania
  - c. ?

Osobiście jestem zwolennikiem możliwości #1.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 9:38-41

³⁸Wtedy Jan rzekł do Niego: «Nauczycielu, widzieliśmy kogoś, kto nie chodzi z nami, jak w Twoje imię wyrzucał złe duchy, i zabranialiśmy mu, bo nie chodził z nami». ³⁹Lecz Jezus odrzekł: «Nie zabraniajcie mu, bo nikt, kto czyni cuda w imię moje, nie będzie mógł zaraz źle mówić o Mnie. ⁴⁰Kto bowiem nie jest przeciwko nam, ten jest z nami. ⁴¹Kto wam poda kubek wody do picia, dlatego że należycie do Chrystusa, zaprawdę, powiadam wam, nie utraci swojej nagrody.

9:38 „i zabranialiśmy mu, bo nie chodził z nami” Istnieje kilka wariantów greckich manuskryptów tego fragmentu. Werset ten jest trudny do zinterpretowania, co sprawiło, że starożytni skrybowie go modyfikowali. Brzmienie przyjęte przez większość polskich wersji (zgodne z UBS⁴) potwierdzają manuskrypty $\aleph$, B i syryjska tradycja tłumaczeń.

9:39 „Nie zabraniajcie mu” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego z partykułą przeczącą, co zazwyczaj wskazuje na zaprzestanie już dokonywanej czynności.

9:40 „Kto bowiem nie jest przeciwko nam, ten jest z nami” Jezus często posługiwał się w swoim nauczaniu kulturowymi powiedzeniami (zob. Mk 2:17.21.22; 3:27; 4:21.22.25; 7:15; 8:35.36.37; 9:40.50; 10:25.27.31.43-44). Por. Mt 12:30 i Łk 11:23.

W wydanej przez IVP książce *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]* na stronach 466-467 zawarto interesujące omówienie pozornej sprzeczności pomiędzy Mk 9:40 a Łk 11:23. Pozycja ta jest pomocnym materiałem autorstwa znanych ewangelikalnych uczonych. Stwierdzają oni, że okoliczności i kontekst odniesień znoszą pozorną sprzeczność.

9:41 Zob. paralelne fragmenty w Mt 10:42; 25:40. Fragmenty Mk 9:38-41 i Mk 9:42-48 mocno ze sobą kontrastują. Osoby, które nie są oficjalnie związane z Jezusem, chwalone są za swoje dobre czyny, ale ci, którzy Go znają, uprzedzani są za pośrednictwem uderzających metafor o swojej odpowiedzialności wobec nowych wierzących. Ten wstrząsający paradoks ilustruje prawdę zawartą w Mk 9:33-37.

Werset ten wspomina także o nagrodach w Królestwie dla tych, którzy wiernie służą (zob. Mk 9:41; 10:21.28-31 oraz kilka razy w Kazaniu na Górze w Mt 5:12.46; 6:5-6.16-18.19-21). Trudno jest zrównoważyć darmowe zbawienie wynikające z dokonanego dzieła Chrystusa oraz zobowiązanie wierzących do wcielania swojej wiary w życie w ramach przymierza, a także nowotestamentową koncepcję stopnia nagród i kar (zob. Mt 10:45; 11:22; 18:6; 25:21.23; Mk 12:40; Łk 12:47-48; 20:47). Zob. Temat specjalny w Mk 12:40.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 9:42-48

⁴²«Kto by się stał powodem grzechu dla jednego z tych małych, którzy wierzą, temu byłoby lepiej uwiązać kamień młyński u szyi i wrzucić go w morze. ⁴³Jeśli twoja ręka jest dla ciebie powodem grzechu, odetnij ją; lepiej jest dla ciebie ułomnym wejść do życia wiecznego, niż z dwiema rękami pójść do piekła w ogień nieugaszony. ⁴⁵I jeśli twoja noga jest dla ciebie powodem grzechu, odetnij ją; lepiej jest dla ciebie, chromym wejść do życia, niż z dwiema nogami być wrzuconym do piekła. ⁴⁷Jeśli twoje oko jest dla ciebie powodem grzechu, wyłup je; lepiej jest dla ciebie jednookim wejść do królestwa Bożego, niż z dwójgiem oczu być wrzuconym do piekła, ⁴⁸gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie».

9:42 „Kto by się stał powodem grzechu dla jednego z tych małych” Teologicznie odnosi się to do nowych wierzących, jednak ze względu na kontekst może także łączyć się z lekcją związaną z opętanym chłopcem. Bóg kocha dzieci i nie chce, żeby ktokolwiek je wykorzystywał.

☐ **„którzy wierzą”** Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej, podkreślający ciągłą wiarę.

Niektóre starożytne manuskrypty greckie dodają tu „we Mnie” (zob. MSS A, B, C², L, W, Wulgata oraz tłumaczenia syryjskie i koptyjskie). Wydaje się, że jest to dodatek skrybów zaczerpnięty z paralelnego fragmentu Mt 18:6, ponieważ słów tych brakuje w MSS $\aleph$ i C. Zob. Temat specjalny w Mk 1:15.

☐ **„powodem grzechu”** Dosłownie chodzi tu o pułapkę z przynętą, w którą chwyta się zwierzęta.

▣ „**Kto by**” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej i wyraźne ostrzeżenie dla chrześcijańskich przywódców. Wielki Pasterz troszczy się o owce, szczególnie te nowe i wrażliwe, i oni też powinni!

Jest to hiperbola (zob. Mt 5:29.30.38-46; 6:2-4; 7:3-5; 23:23-24; 10:24-25). Jezus posługuje się metaforycznym językiem wiecznego sądu. Te orientalne wyolbrzymienia wprawiały w zakłopotanie wiele pokoleń wierzących na Zachodzie. Nasza miłość do Biblii oraz pragnienie podążania za Jezusem sprawiły, że zachodni wierzący pomijali zawarte w Piśmie Świętym wschodnie gatunki literackie i metafory.

▣ „**kamień młyński**” Chodzi tu o okrągłą, górną część dużego, napędzanego przez juczne zwierzęta młyna. Jest to kolejne orientalne wyolbrzymienie zastosowane w celu zaakcentowania przesłania.

▣ „**wrzucić go w morze**” Jest to tryb orzekający czasu dokonanego strony biernej, co oznacza stały stan. Jest to wymowna metafora sądu. Jako lud pustyni Izraelici bali się wody.

9:43-47 Jest to metaforyczny (tj. hiperboliczny) język, ukazujący jednak radykalne zaangażowanie, którego wymaga Jezus (zob. Robert H. Stein, *The Method and Message of Jesus' Teachings [Metoda i przesłanie nauczania Jezusa]*, s. 8-11).

Wersety te są dobrym przykładem hebrajskiego poetyckiego i synonimicznego paralelizmu, tak rozpowszechnionego w ST (zob. Mk 2:21-22; 3:4.24-25.28; 4:22.30; 8:17.18; 9:43-47; 10:38.43-44; 13:24-25). Kilka przykładów przeciwstawnego paralelizmu w Ewangelii Marka to: Mk 2:19-20; 3:28-19; 4:25; 7:8.15; 8:35 (zob. Stein, s. 27-29).

9:43 „Jeśli” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność.

▣ „**wejść do życia**” W NT stosowane są dwa słowa oznaczające życie: (1) *bios* (tj. życie ziemskie) oraz (2) *zoē* (tj. życie duchowe). Jezus mówi o wejściu do sfery duchowej (tj. życiu wiecznym), którego paralelą jest fraza „królestwo Boże” w Mk 9:47. Wierzący mogą wejść do Królestwa już teraz i w pewnym sensie nawet doświadczać już nieba (zob. Ef 2:5-6).

W NT jest to przedstawione na kilka sposobów:

1. Przyszły czas, życie wieczne (Mk 10:17.30)
2. Zachowanie i utrata życia (Mk 8:35; Mt 10:39; Łk 17:33)
3. Wejście do życia (Mk 9:43; Mt 25:46)
4. Wejście do radości Pana (Mt 25:21.23)

▣ „**piekła**” Jest to *Gehenna* (zob. Jr 7:31). Było to miejsce kultu fenickiego bóstwa ognia i płodności, Molocha, w dolinie synów Hinnoma na południowym krańcu Jerozolimy. To tam pierwotne dzieci składane były w ofierze kananejskiemu bóstwu płodności (zob. Kpł 18:21; 20:2-5; Pwt 12:31; 18:10; 2 Krl 21:6; 2 Krn 28:3; 33:6; Jr 2:23; 7:32; 32:35). Żydzi tak wstydzili się bałwochwalstwa swoich przodków, że urządzili tam wysypisko Jerozolimy. Stosowane przez Jezusa metafory wiecznego oddzielenia od miłości Ojca (ogień, robactwo, smród) czerpane są właśnie z tego wysypiska.

Jezus wielokrotnie posługiwał się tym terminem, a poza nim spośród autorów NT zastosował go tylko Jakub (Jk 3:6). Piekło jest biblijną rzeczywistością tak samo jak niebo (zob. Mt 25:46). Zob. Temat specjalny poniżej, punkt II B.

TEMAT SPECJALNY: GDZIE SĄ ZMARLI?

I. Stary Testament

A. Wszyscy ludzie zstępują do *Szeolu* (brak pokrewnych rdzeni, etymologia niepewna, BDB 982, KB 1368), co stanowi sposób opisywania miejsca, gdzie żyją zmarli, lub grobu – głównie w literaturze mądrościowej i u Izajasza. W ST była to cienista, świadoma, lecz pozbawiona radości egzystencja (zob. Hi 10:21-22; 38:12).

B. Cechy *Szeolu*

1. łączony z Bożym sądem (ogniem), Pwt 32:22
2. więzienie z bramami, Hi 38:17; Ps 9:14; 107:18

3. miejsce, z którego nie ma powrotu, Hi 7:9 (akadyjski tytuł śmierci)
4. kraina ciemności, Hi 10:21-22; 17:13; 18:18
5. kraina milczenia, Ps 28:1; 31:18; 94:17; 115:17; Iz 47:5
6. łączony z karą nawet przed Dniem Sądu, Ps 18:5-6
7. łączony z *abaddonem* (zniszczeniem), w którym Bóg także jest obecny, Hi 26:6; Ps 139:8; Am 9:2
8. łączony z dołem/otchłanią (grobem), Ps 16:10; Ps 88:4-5; Iz 14:15; Ez 31:15-17
9. źli ludzie żywcem zstępują do *Szeolu*, Lb 16:30.33; Hi 7:9; Ps 55:16
10. często przedstawiany jako zwierzę z ogromną paszczą, Lb 16:30; Prz 1:12; Iz 5:14; Ha 2:5
11. ludzie znajdujący się w *Szeolu* zwani są *Refa'im* (tj. cieniami zmarłych), Hi 26:5; Prz 2:18; 21:16; Prz 26:14; Iz 14:9-11)
12. JHWH obecny jest jednak nawet tam, Hi 26:6; Ps 139:8; Prz 15:11

II. Nowy Testament

- A. Hebrajskie słowo *Szeol* tłumaczone jest greckim terminem *Hades* (niewidoczny świat)
- B. Cechy *Hadesu* (w dużej mierze podobne do cech *Szeolu*)
  1. odnosi się do śmierci, Mt 16:18
  2. łączony ze śmiercią, Ap 1:18; 6:8; 20:13-14
  3. często analogiczny do miejsca wiecznej kary (*Gehenny*), Mt 11:23 (cytat ze ST); Łk 10:15; 16:23-24
  4. często analogiczny do grobu, Łk 16:23
- C. Być może jest podzielony (rabini)
  1. Część dla sprawiedliwych zwana *Rajem* (w rzeczywistości jest to inna nazwa dla nieba, zob. 2 Kor 12:4; Ap 2:7), Łk 23:43
  2. Część dla niegodziwych zwana *Tartarem*, miejsce przebywania daleko niżej od Hadesu, 2 P 2:4, gdzie przetrzymywani są źli aniołowie (zob. Rdz 6; *1 Henocha*). Wiąże się z „czeluścią”, Łk 8:31; Rz 10:7; Ap 9:1-2.11; 11:7; 17:18; 20:1.3
- D. *Gehenna*
  1. Stanowi odzwierciedlenie starotestamentowej frazy „dolina synów Hinnoma” (na południe od Jerozolimy). Było to miejsce kultu fenickiego boga ognia, *Molocha* (BDB 574, KB 591). Składano mu tam ofiary z dzieci (zob. 2 Krl 16:3; 21:6; 2 Krn 28:3; 33:6), co było zabronione w Kpł 18:21; 20:2-5.
  2. Jeremiasz z miejsca pogańskiego kultu uczynił tę dolinę miejscem sądu JHWH (zob. Jr 7:32; 19:6-7). Stała się miejscem strasznego, wiecznego sądu w *1 Henocha* 90:26-27 i *Syb.* 1:103.
  3. Żydzi z czasów Jezusa byli tak zgorszani tym, że ich przodkowie brali udział w pogańskim kulcie i składali ofiary z dzieci, że zamienili ten teren w wysypisko śmieci Jerozolimy. Wiele metafor wiecznego sądu wypowiedzianych przez Jezusa pochodzi z tego wysypiska (ogień, dym, smród, robactwo, zob. Mk 9:43.48). Terminu *Gehenna* używał tylko Jezus (wyjątkiem jest Jk 3:6).
  4. Stosowanie terminu *Gehenna* przez Jezusa
    - a. piekło ogniste, Mt 5:22; 18:9; Mk 9:43
    - b. wieczne, Mk 9:48 (Mt 25:46)
    - c. miejsce zatracenia (zarówno duszy, jak i ciała), Mt 10:28
    - d. równoznaczny z *Szeolem*, Mt 5:29-30; 18:9
    - e. określa niegodziwego mianem „syna piekła” (BW), Mt 23:15
    - f. skutek wyroku sądowego, Mt 23:33; Łk 12:5
    - g. koncepcja *Gehenny* jest analogiczna do drugiej śmierci (zob. Ap 2:11; 20:6.14) lub jeziora ognia (zob. Mt 13:42.50; Ap 19:20; 20:10.14-15; 21:8). Możliwe, że jezioro ognia będzie stałym miejscem przebywania ludzi (z *Szeolu*) oraz złych aniołów (z

Tartaru, 2 P 2:4; Jud 1:6, lub z czeluści, zob. Łk 8:31; Ap 9:1-11; 20:1.3).

h. nie została stworzona dla ludzi, tylko dla szatana i jego aniołów, Mt 25:41

- E. Ponieważ pojęcia *Szeol*, *Hades* i *Gehenna* nakładają się na siebie, możliwe, że
1. początkowo wszyscy ludzie szli do *Szeolu/Hadesu*
  2. ich doświadczenia tam (dobre/złe) będą spotęgowane po Dniu Sądu, ale miejsce przebywania złych pozostaje to samo (dlatego angielskie tłumaczenie KJV oddaje *hades* (grób) jako *gehennę* (piekło)).
  3. jedynym tekstem w NT wspominającym o mękach przed Sądem jest przypowieść z Łk 16:19-31 (o bogaczu i Łazarzu). *Szeol* także opisywany jest jako miejsce terażniejszej kary (zob. Pwt 32:22; Ps 18:1-5). Nie można jednak opierać doktryny na przypowieści.

III. Stan pośredni między śmiercią a zmartwychwstaniem

- A. NT nie głosi „nieśmiertelności duszy” – jest to jeden z wielu starożytnych poglądów na życie po śmierci, głoszący, że:
1. ludzkie dusze istnieją przed fizycznym życiem
  2. ludzkie dusze są wieczne przed i po fizycznej śmierci
  3. fizyczne ciało często postrzegane jest jako więzienie, a śmierć jako uwolnienie do stanu preegzystencji
- B. NT wskazuje na bezcielesny stan pomiędzy śmiercią a zmartwychwstaniem
1. Jezus mówi o podziale pomiędzy ciałem a duszą, Mt 10:28
  2. Abraham być może ma już ciało, Mk 12:26-27; Łk 16:23
  3. Mojżesz i Eliasz mają fizyczne ciała przy przemienieniu Jezusa, Mt 17
  4. Paweł twierdzi, że podczas drugiego przyjścia wierzący przychodzący z Chrystusem jako pierwsi otrzymają nowe ciała, 1 Tes 4:13-18
  5. Paweł twierdzi, że wierzący otrzymają nowe, duchowe ciała w Dniu Zmartwychwstania, 1 Kor 15:23.52
  6. Paweł twierdzi, że wierzący nie idą do *Hadesu*, tylko w chwili śmierci spotykają Jezusa, 2 Kor 5:6-8; Flp 1:23. Jezus przezwyciężył śmierć i zabrał sprawiedliwych razem z sobą do nieba, 1 P 3:18-22.

IV. Niebo

- A. Określenie to stosowane jest w Biblii w trzech znaczeniach:
1. atmosfery ponad ziemią, Rdz 1:1.8; Iz 42:5; 45:18
  2. gwieździstego nieba, Rdz 1:14; Pwt 10:14; Ps 148:4; Hbr 4:14; 7:26
  3. miejsca, gdzie znajduje się Boży tron, Pwt 10:14; 1 Krl 8:27; Ps 148:4; Ef 4:10; Hbr 9:24 (trzecie niebo, 2 Kor 12:2)
- B. Biblia nie mówi wiele na temat życia po śmierci – prawdopodobnie dlatego, że upadła ludzkość nie byłaby w stanie tego zrozumieć (zob. 1 Kor 2:9).
- C. Niebo jest zarówno miejscem (zob. J 14:2-3), jak i osobą (zob. 2 Kor 5:6.8). Niebem może być przywrócenie Ogrodu Eden (Rdz 1-2; Ap 21-22). Ziemia zostanie oczyszczona i odnowiona (zob. Dz 3:21; Rz 8:21; 2 P 3:10). Boży obraz (Rdz 1:26-27) został przywrócony w Chrystusie. Bliska wspólnota z Ogrodu Eden stała się znowu możliwa.
- Może to jednak mieć znaczenie metaforyczne (niebo jako wielkie, szczęśliwe miasto w Ap 21:9-27), a nie dosłowne. 1 Kor 15 opisuje różnicę pomiędzy ciałem fizycznym a duchowym jako różnicę pomiędzy ziarnem a dojrzałą rośliną. Także 1 Kor 2:9 (cytat z Iz 64:3 i 65:17) to wspaniała obietnica, dająca wiele nadziei! Wiem, że kiedy Go ujrzemy, będziemy tacy jak On (zob. 1 J 3:2).

V. Pomocne źródła informacji

- A. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter [Biblia o życiu po śmierci]*
- B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door [Za drzwiami śmierci]*

9:44.46 W Biblii Warszawskiej i niektórych innych tłumaczeniach wersety 44 i 46 są identyczne jak Mk 9:48. Brakuje ich w starożytnych pisanych uncjałach manuskryptach greckich: α , B, C^L i W. Wydaje się, że starożytny skryba wziął słowa z Mk 9:48 i wstawił je do Mk 9:44 i 46.

9:48 „gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie” Jest to cytat z Iz 66:24. Żydzi byli tak zszokowani tym, że ich przodkowie spalali swoje dzieci (2 Krl 21:6), że urządzili w tym miejscu jerozolimskie wysypisko śmieci. Właśnie ono było źródłem metaforycznych określeń, którymi Jezus posługiwał się dla opisanego wiecznego oddzielenia od Boga – piekła. Ten sam termin, „wieczny”, zastosowany do nieba w Mt 25:46, odnosi się w tym wersecie także do sądu.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 9:49-50

⁴⁹«Bo każdy ogniem będzie posolony. ⁵⁰Dobra jest sól; lecz jeśli sól smak utraci, czymże ją przyprawicie? Miejcie sól w sobie i zachowujcie pokój między sobą!».

9:49 „ogniem będzie posolony” Sól była środkiem leczącym, oczyszczającym i konserwującym. Używano jej także do pieczętowania przymierza (zob. Lb 18:19). Dla ludów pustyni sól była bardzo ważnym elementem życia. Określenia „sól” i „ogień” są w tym kontekście równoznaczne i oznaczają oczyszczenie. Istnieje bardzo wiele wariantów wersetu 49 w różnych manuskryptach. Wiąże się to prawdopodobnie z niepewnością (1) co do tego, jak werset ten odnosi się do Mk 9:48 lub (2) co on oznacza. Możliwe, że jakiś skryba dostrzegł tu odniesienie do Kpł 2:13 i umieścił je na marginesie. Jezus często posługiwał się analogią do soli, aby przekazywać duchowe prawdy (zob. Mt 5:13; Łk 14:34-35).

9:50 Werset ten, podobnie jak Mk 9:49, wydaje się nieco oderwany od poprzedzającego go kontekstu. Podobnie jak Mk 9:49 włączony został ze względu na termin „ogień”, ten werset włączony został z powodu określenia „sól”. Może to być odniesienie do Mk 9:35. To, jak chrześcijanie żyją, ma znaczenie!

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego Jezus się przemienił?
2. W jaki sposób wydarzenie to wiąże się ze ST?
3. Dlaczego uczniowie byli zdezorientowani w kwestii Eliasza?
4. Dlaczego uczniowie nadal nie rozumieli słów Jezusa o Jego śmierci i zmartwychwstaniu?
5. Czy chrześcijanie nie powinni być ambitni?
6. Jak Jezus definiował wielkość?
7. Czy w Mk 9:35-37 i 42 Jezus mówi o dzieciach, czy posługuje się nimi jako przykładem dla dorosłych?
8. Czy fragment Mk 9:43-47 powinien być traktowany dosłownie?
9. Co symbolizuje sól?

ROZDZIAŁ 10 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
PODRÓŻ DO JEROZOLIMY			PODRÓŻ DO JEROZOLIMY	
Nierozerwalność małżeństwa	Sprawa małżeństwa i rozvodu	Czy wolno się rozwieść?	Nierozerwalność małżeństwa	Rozwód i powtórne małżeństwo
10:1-9	10:1-12	10:1-9	10:1-12	10:1 10:2-9
10:10-12		10:10-12		10:10-12
Jezus błogosławi dzieci	Jezus błogosławi dzieci	Królestwo Boże należy do takich jak dzieci	Jezus i dzieci	Jezus i dzieci
10:13-16	10:13-16	10:13-15 10:16	10:13-16	10:13-16
Bogaty młodzieniec	Bogaty młodzieniec szuka życia wiecznego	Bogactwo utrudnia zbawienie	Bogaty młodzieniec	Bariera bogactwa
10:17-22	10:17-22	10:17-22 10:23	10:17-21 Niebezpieczeństwo bogactwa	10:17-27
Niebezpieczeństwo bogactw	Życie wieczne i bogactwo	10:24-25	10:22-27	
10:23-27		10:26-27		
Nagroda za dobrowolne ubóstwo	10:23-31		Nagroda za dobrowolne ubóstwo	
10:28-31		10:28-31	10:28-31	10:28-31
Trzecia zapowiedź męki i zmartwychwstania	Trzecia zapowiedź śmierci Jezusa	Kolejna zapowiedź śmierci i zmartwychwstania	Trzecia zapowiedź męki i zmartwychwstania Jezusa	Trzecia zapowiedź śmierci
10:32-34	10:32-34	10:32-34	10:32-34	10:32-34
Synowie Zebedeusza	Prośba synów Zebedeusza	Kto chce być wielkim, niech usługuje wszystkim	Prośba synów Zebedeusza	Prośba Jakuba i Jana
10:35-40	10:35-40	10:35-40	10:35-40	10:35-40
Przełożenie służbą	O prawdziwej wielkości		Pierwszeństwo jako posługa	
10:41-45	10:41-45	10:41-45	10:41-45	10:41-45
Niewidomy pod Jerychem	Uzdrowienie ślepego Bartymeusza	Uzdrowienie Bartimajosa w Jerycho	Uleczenie niewidomego pod Jerychem	Uzdrowienie Bartymeusza
10:46-52	10:46-52	10:46-52	10:46-52	10:46-52

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację.

Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

PARALELNE FRAGMENTY W EWANGELIACH SYNOPTYCZNYCH

- A. Rozwód, Mk 10:2-12 (Mt 19:1-12)
- B. Błogosławieństwo dzieci, Mk 10:13-16 (Mt 19:13-15; Łk 18:15-17)
- C. Bogaty młodzieniec, Mk 10:17-31 (Mt 19:16-20:16; Łk 18:18-30)
- D. Zapowiedź ukrzyżowania, Mk 10:32-34 (Mt 20:17-20; Łk 18:31-34)
- E. Synowie Zebedeusza, Mk 10:35-45 (Mt 20:21-28)
- F. Niewidomy Bartymeusz, Mk 10:46-52 (Mt 20:29-34; Łk 18:35-43)

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:1

¹Wybrał się stamtąd i przyszedł w granice Judei i Zajordania. Tłumy znowu ściągały do Niego i znowu je nauczał, jak miał zwyczaj.

10:1 „przyszedł w granice Judei i Zajordania” BP ma tu „w okolicę Judei i na drugą stronę Jordanu”. Kontekst wskazuje na to, że Jezus był w swojej ostatniej podróży do Jerozolimy. Wydaje się, że poszedł na północ przez Samarię, przeszedł do Galilei i dołączył do tłumów zmierzających do Jerozolimy pielgrzymów. Większość Żydów po drodze do Jerozolimy omijała Samarię, przechodząc na wschodni brzeg Jordanu (przez Pereę), a następnie wracając na zachodni brzeg w okolicach Jerycha. Jeśli tak było, wyjaśnia to ten zagmatwany werset (zob. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]*, tom 1, s. 348, gdzie autor stwierdza, że ponad jedna trzecia Ewangelii Łukasza opisuje wydarzenia rozgrywające się pomiędzy Mk 9 a 10 [tj. 9:57-18:14]; podobnie jak Mt 18 i J 7-11).

▣ **„Tłumy znowu ściągały do Niego”** Może tu chodzić o (1) pielgrzymów w drodze do Jerozolimy na święto lub (2) chorych, ciekawskich, przywódców żydowskich i uczniów Jezusa. Jezus zawsze gromadził wokół siebie tłumy.

▣ **„jak miał zwyczaj”** Jezus nauczał zawsze, kiedy miał taką możliwość (zob. Mk 1:21; 2:13; 4:2; 6:2.6.34; 12:35; 14:49). Treść Jego przesłania była następująca:

1. Nawracajcie się i wiercie (przesłanie Jana Chrzciciela),
2. Do królestwa Bożego wchodzi się przez wiarę w Niego,
3. Królestwo Boże radykalnie zmienia sposób myślenia i życia.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:2-9

²Przystąpili do Niego faryzeusze i chcąc Go wystawić na próbę, pytali Go, czy wolno mężowi oddalić żonę. ³Odpowiadając zapytał ich: «Co wam nakazał Mojżesz?» ⁴Oni rzekli: «Mojżesz pozwolił napisać list rozwodowy i oddalić». ⁵Wówczas Jezus rzekł do nich: «Przez wzgląd na zatwardziałość serc waszych

napisał wam to przykazanie. ⁶Lecz na początku stworzenia Bóg stworzył ich jako mężczyznę i kobietę: ⁷dlatego opuści człowiek ojca swego i matkę ⁸i złączy się ze swoją żoną, i będą oboje jednym ciałem. A tak już nie są dwoje, lecz jedno ciało. ⁹Co więc Bóg złączył, tego człowiek niech nie rozdziela!»

10:2 „faryzeusze” Zob. Temat specjalny: Faryzeusze w Mk 2:16.

▣ „wystawić na próbę” Słowo to, *periazō*, łączy się z konotacją badania z zamiarem zniszczenia (zob. Mk 8:11; 10:2; 12:15; patrz też Temat specjalny dotyczący określeń oznaczających „badanie” w Mk 1:13). Pytanie to miało na celu (1) polaryzację zarówno ludu, jak i rabinów wokół opinii dwóch rabinicznych szkół Szammaja (konserwatywnej) i Hillela (liberalnej) lub też (2) wzbudzenie gniewu Heroda Antypasa.

▣ „czy wolno mężowi oddalić żonę” Zwróćmy uwagę, że pytanie faryzeuszy dotyczy rozwodu, a nie powtórnego małżeństwa. Zauważmy także, że Jezus odpowiada na konkretne pytanie. Jezus nie omawia tego tematu w neutralnych okolicznościach. Ci faryzeusze próbują spowodować, aby wyobcował się od (1) naśladowców Hillela, który miał liberalne podejście do rozwodu (Mt 19:3 rozszerza to pytanie tak, aby obejmowało także przyczyny rozwodu) lub (2) Heroda Antypasa, ponieważ był on rozwiedziony (zob. Mk 6:17-20).

Określenie „wolno” mogło odnosić się do Prawa Mojżeszowego lub tradycji rabinicznych (tj. Talmudu). W odpowiedzi Jezus cytuje werset z Księgi Powtórzonego Prawa.

10:4 „napisać list rozwodowy” Jest to cytat z Pwt 24:1-4. Mojżesz stworzył procedurę prawną mającą chronić żonę (zob. Wj 21:1-11). Obejmowała ona szereg wymagań:

1. Zajmowała określony czas
2. List napisać musiał kapłan lub Lewita
3. Prawdopodobnie wymagała zwrotu posagu

Nadzieja była taka, że procedury te dadzą parze szansę na pogodzenie.

Należy także wspomnieć o tym, że fragment z Pwt 24 zakładał prawo do ponownego zawarcia małżeństwa zarówno dla mężczyzny, jak i kobiety.

Jednak w swoim kontekście fragment z Pwt nie odnosił się nie tyle do kulturowej kwestii rozwodu, co do (1) zapewnienia dziewictwa i wierności panny młodej i (2) wyznaczenia konkretnych procedur i ograniczeń związanych z ponownymi małżeństwami.

Prawdziwym problemem była liberalna interpretacja tego fragmentu rabinicznej szkoły Hillela (zob. J. W. Shepherd, *The Christ of the Gospels [Chrystus Ewangelii]*, s. 451-457). Szkoła ta uchwyciła się określenia „coś odrażającego”, rozszerzając jego pierwotne ramy czasowe i znaczenie. Faryzeusze cytowali Mojżesza tylko po to, żeby złapać Jezusa w pułapkę. Nie szukali informacji.

Jezus potwierdził, że Bożym zamiarem dla małżeństwa był dożywotni związek jednego mężczyzny i jednej kobiety. Wszystko inne odbiega od ideału. Problem polega na tym, jak zrównoważyć słowa Jezusa w tym kontekście z Jego przesłaniem przebaczenia w innych sytuacjach. Standardy dla obywateli Królestwa są wysokie, ale Boża łaska także jest wielka! W tej sferze lepsze jest podejście uwzględniające indywidualne sytuacje niż sztywne zasady prawne.

W ST JHWH posłużył się rozwodem dla opisanego swoich działań wobec Izraela spowodowanych jego bałwochwalstwem (zob. Iz 50:1; Jr 3:1-8; Oz 2:4). W ST są przypadki, w których rozwód jest wymagany (zob. Rdz 21:8-14; Wj 21:10-11; Pwt 21:10-14; Ezd 9-10). W czasopiśmie „Journal of the Evangelical Theological Society” (tom 40 # 4) opublikowany został pobudzający do myślenia artykuł zatytułowany „Old Testament Perspectives on Divorce and Remarriage” [„Starotestamentowe perspektywy na rozwód i ponowne małżeństwo”] autorstwa Joego M. Sprinkle’a.

10:5 „Przez wzgląd na zatwardziałość serc waszych” Jezus opisuje Izraelitów jako ludzi o zatwardziałych sercach (zob. Ez 2:4; 3:7). Określenie „o twardym karku” jest równoznaczną metaforą (zob. Wj 32:9; 33:3.5.9; Pwt 9:6.13). Zawsze chcieli robić wszystko po swojemu. Jest to ustawiczna skłonność upadłej ludzkości. Postawę tę wykazywali nawet uczniowie Jezusa (zob. Mk 3:5 i 6:52).

Kwestia rozwodów jest dobrym przykładem dowodzenia wersetami. Musimy pozwalać, aby na dany temat przemawiała cała Biblia. Nie jest to jedyny fragment na temat rozwodu i powtórnego małżeństwa.

Ta wypowiedź Jezusa bardzo mnie niepokoi. Skąd miałbym wiedzieć, że fragment Pwt 24:1-4 nie był ostatnim słowem JHWH w tej kwestii? Znajduje się w Biblii. Gdyby Jezusa nie skonfrontowano z tym tematem, prawdopodobnie nigdy nie dowiedziałbym się o jego ograniczonym obowiązywaniu. Problem polega na tym, ile

innych starotestamentowych tekstów wiąże się z „zatwardziałością serc”, a ile jest Bożą wolą dla ludzkości? Jedyna pociecha tkwi w naprawdę systematycznym podejściu do kwestii teologicznych, biorącym pod uwagę oba Testamenty i okoliczności historyczne (np. Mk 7:14-16.17-23). Współcześni ewangeliczni chrześcijanie zbyt szybko skłaniają się ku dowodzeniu wersetami absolutnej prawdy na podstawie wyrwanych z kontekstu, pojedynczych tekstów.

Pod względem teologicznym odrzucenie Mojżesza przez Jezusa jest bardzo zaskakujące. Był to dobitny sposób zaznaczenia Jego władzy. Ci żydowscy uczniowie musieli być zadziwieni tym, że Jezus wiedział, dlaczego Mojżesz coś zrobił i tym, że ma władzę i autorytet od JHWH, aby to obalić. Ten fragment Ewangelii Marka jest teologiczną paralełą Mt 5:17-48.

10:6 „na początku stworzenia” Zob. Temat specjalny: *Ktisis* poniżej.

TEMAT SPECJALNY: KTISIS

Termin ten, *ktisis*, stosowany jest w NT w wielu różnych znaczeniach. Leksykon Louwa i Nidy wymienia następujące możliwości:

1. stworzenie (akt stworzenia, zob. Mk 13:19; Rz 1:20-22; Ef 3:9)
2. stworzenie (stworzona żywa istota, zob. Mk 10:6; Rz 1:25; 8:39; Kol 1:15.23)
3. wszechświat (wszystko, co zostało stworzone, zob. Mk 13:19; Rz 8:20; Hbr 9:11)
4. instytucja (zob. 1 P 2:13, [#42.39])
5. zwierzchność (zob. 1 P 2:13, [#37.47])

Paweł uosabia także stworzenie w Rz 8:18-25. Opisuje nowe Boże stworzenie i nową erę, erę Ducha, w 2 Kor 5:17 i Ga 6:15. Wierzący powinni żyć jak obywatele tej nowej ery (zob. Rz 6:4).

▣ **„Bóg stworzył ich jako mężczyznę i kobietę”** Małżeństwo było pierwotnym Bożym planem dla stworzenia (zob. Rdz 1:27). Seks był i jest Bożym darem, przekazany stworzeniu w celu realizacji Jego zamiaru wypełnienia ziemi (zob. Rdz 1:28).

10:7 „opuści człowiek ojca swego i matkę” Jest to kolejny cytat z Księgi Rodzaju (zob. Mk 2:24). Ukazuje wysoki status małżeństwa, przewyższający nawet władzę rodzicielską. Niezbędne jest psychiczne (nawet jeśli nie fizyczne) oddzielenie się od rodziców (tj. kilka pokoleń mieszkało razem).

10:8 „i będą oboje jednym ciałem” Ten cytat także pochodzi z Rdz 2:24. W małżeństwie dwoje staje się jednym – fizycznie, emocjonalnie i na każdy sposób. Ukazuje to trwałość małżeństwa w Bożym planie.

Mojżesz żył wiele lat po wydarzeniach opisywanych w Księdze Rodzaju. W opisie stworzenia wczytuje późniejszą kwestię priorytetu małżeństwa w sytuacji pierwszej pary.

10:9 „Bóg złączył” Dosłownie oznacza to „Bóg połączył jarzmem”. Rozwód jest jednym ze sposobów, na jaki upadła ludzkość niszczy to, co Bóg ustanowił jako normę społeczną (tj. małżeństwo jako podporę stabilnego społeczeństwa, zob. Pwt 5:16.33; 4:40; 32:47, „abyś długo żył i aby ci się dobrze powodziło na ziemi, którą ci daje twój Bóg, Jahwe”). Jest to dobry przykład objętej ramami przymierza wierzącej osoby, która woli swoją wolę od woli Bożej.

▣ **„człowiek niech nie rozdziela”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej z partykulą przeczącą, co zazwyczaj oznaczało zaprzestanie już wykonywanej czynności. Pomocne omówienie małżeństwa, rodziny i rozvodu znaleźć można w książce Franka Staffa *New Testament Theology [Teologia Nowego Testamentu]*, s. 296-302.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:10-12

¹⁰W domu uczniowie raz jeszcze pytali Go o to. ¹¹Powiedział im: «Kto oddała żonę swoją, a bierze inną, popełnia cudzołóstwo względem niej. ¹²I jeśli żona opuści swego męża, a wyjdzie za innego, popełnia cudzołóstwo».

10:10 „uczniowie raz jeszcze pytali Go o to” Mt 19:10 relacjonuje zdziwienie uczniów. Byli ciekawi tego, czego zawsze ich uczono odnośnie rozwodu i powtórnego małżeństwa. Zdanie to ukazuje stosowany przez Jezusa wzorzec publicznego nauczania i interpretacji na osobności, oznaczający, że słowa Jezusa mogły łatwo zostać opacznie zrozumiane. Sesje na osobności były okazją do szkolenia Dwunastu w prawidłowym rozumieniu i radykalnej, nowej perspektywie królestwa Bożego. Jezus skupiał ostateczny autorytet na sobie, a nie ST (zob. Mt 5:17-19), chociaż szanował i zazwyczaj potwierdzał ST.

10:11-12 „popelnia cudzołóstwo” Są to dwa czasowniki w trybie orzekającym czasu teraźniejszego. Słowa „cudzołóstwo” w grece koine mogło przyjmować formę albo strony biernej, albo medialnej. We fragmencie Mt 5:32, dotyczącym tej samej kwestii, jest to bezokolicznik aorystu strony biernej. Wskazuje to na to, że wszystkie jego formy są bierne. Jeśli to prawda, to cudzołóstwem nie jest rozwód i ponowne małżeństwo, tylko prawny akt oddalenia kobiety, kulturowo stygmatyzujący ją jako cudzołożnicę. Dosłowne brzmienie to „sprawia się, że popelnia cudzołóstwo”. Nie jest to absolutny biblijny zakaz ponownych małżeństw. Wiąże się z teologicznym aspektem żydowskiej interpretacji (tj. Hillel vs. Szammaj).

Jednakże rozwiązanie przymierza małżeńskiego pomiędzy wierzącymi (którzy przysięgają pozostać małżeństwem w imię Jezusa) nigdy nie było i nie jest Bożym ideałem. Wierzących obowiązują wyższe „standardy Królestwa”. Rozwód jest często mniejszym złem; nie jest niewybaczalnym grzechem! Zob. obszerniejszy komentarz w Mk 10:4.

10:12 „jeśli żona opuści swego męża, a wyjdzie za innego, popelnia cudzołóstwo” Brzmienie to jest tłumaczeniem z greckich tekstów aleksandryjskich. Zachodnie teksty mają tu: „że opuści męża, ale nie jest rozwiedziona, i wyjdzie za kogoś innego, popelnia więc cudzołóstwo”. Paralelny fragment w Mt 19:1-12 pomija tej werset – prawdopodobnie dlatego, że Mateusz, który pisał do Żydów, nie miał potrzeby przytaczania go. W judaizmie kobiety nie miały prawa rozwodzić się ze swoimi mężami. Marek, który pisał do pogan, odnotowuje go, aby ukazać uniwersalny aspekt nauczania Jezusa. Skupia się na równości męża i żony wobec prawa, odzwierciedlonej w prawie rzymskim. Jest to kolejny argument za tym, że Marek pisał do Rzymian. Jezus jest prorodziny (zob. Mk 10:13-16)!

☐ „jeśli” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:13-16

¹³Przynosili Mu również dzieci, żeby ich dotknął; lecz uczniowie szorstko zabraniali im tego. ¹⁴A Jezus, widząc to, oburzył się i rzekł do nich: «Pozwólcie dzieciom przychodzić do Mnie, nie przeszkadzajcie im; do takich bowiem należy królestwo Boże. ¹⁵Zaprawdę, powiadam wam: Kto nie przyjmie królestwa Bożego jak dziecko, ten nie wejdzie do niego». ¹⁶I biorąc je w objęcia, kładł na nie ręce i błogosławił je.

10:13 „Przynosili” Jest to czas niedokonany. Rodzice ciągle przynosili do Niego swoje dzieci, aby uzyskać dla nich tradycyjne błogosławieństwo rabina. Nie ma to nic wspólnego ze zbawieniem tych dzieci. Były one już częścią Izraela poprzez obrzezanie i czekały na wkroczenie w pełną dorosłość w ramach przymierza w wieku lat dwunastu (dziewczynki) i trzynastu (chłopcy).

☐ „dzieci” Łk 18:15 ma „niemowlęta”. W kręgach żydowskich za dzieci uznawano dziewczynki poniżej 12 roku życia oraz chłopców poniżej 13 roku życia.

☐ „ich dotknął” Mt 19:13 ma „aby włożył na nie ręce” (zob. Mk 10:16). W czasach Jezusa przynoszenie przez rodziców dzieci do rabina, aby je pobłogosławił, było bardzo rozpowszechnione. Ten sam zwyczaj opisany jest w Rdz 48:8ff. Zazwyczaj miało to miejsce w dzień urodzin dziecka. Błogosławieństwo służyło bardziej spokojowi ducha rodziców niż wpływało na status „zbawiony czy zgubiony” samych dzieci.

☐ „uczniowie szorstko zabraniali im tego” „Im” jest tu wieloznaczne, więc wcześni skrybowie dodali frazę „tym, którzy je przynosili” (zob. Biblia Gdańska). Zawierają ją starożytne manuskrypty A, D i W, brak jej natomiast w 8, B i C. Krótsze brzmienie zawierają także fragmenty Mt 19:13 i Łk 18:15. Dzieci na Bliskim Wschodzie nie posiadają uprzywilejowanego statusu ani pozycji, jaką cieszą się dzisiaj na Zachodzie. Uczniowie myśleli, że

chronią Jezusa przed zakłócającymi spójność, powierzchownymi działaniami. Jednak dla Jezusa ludzie zawsze mieli najwyższy priorytet.

10:14

GPNT „oburzył się”

BP, BWP „obruszył się”

BW, PL „oburzył się”

Jest to dobitne słowo, zastosowane w Mk 10:41 w odniesieniu do gniewu uczniów na Jakuba i Jana za domaganie się stanowisk przywódczych oraz w Mk 14:4 do niechęci Judasza wobec namaszczenia Jezusa. Mateusz także kilkakrotnie posługuje się tym terminem (zob. Mt 20:24; 21:15; 26:8).

Ewangelia Marka ukazuje człowieczeństwo Jezusa, odnotowując Jego emocje (zob. *Jesus i the Rise of Early Christianity [Jezus i powstanie wczesnego chrześcijaństwa]*, Paul Barnett, s. 156):

1. współczucie dla trędowatego (Mk 1:40-42)
2. gniew z powodu zatwardziałości serc faryzeuszów (Mk 3:1-5)
3. oburzenie na uczniów (Mk 10:13-16)
4. miłość do bogatego młodzieńca (Mk 10:17-22)
5. udręka w ogrodzie Getsemane (Mk 14:33-34)
6. poczucie opuszczenia na krzyżu (Mk 15:34)

Jezus często okazywał swoją frustrację uczniami (zob. Mk 6:52; 8:17; 9:19). Postrzegał dzieci jako ważne stworzenia Boże i kochał je. Często posługiwał się dziećmi jako przykładami autentycznej wiary i uczniostwa.

▣ „**Pozwólcie dzieciom przychodzić do Mnie**” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej, wyrażający pilność lub intensywność.

▣ „**nie przeszkadzajcie im**” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego z partykulą przeczącą, oznaczający zazwyczaj zaprzestanie już dokonywanej czynności.

▣ „**królestwo Boże**” Fraza ta, często występująca w Ewangelii Marka, odnosi się do Bożych rządów w ludzkich sercach teraz, które pewnego dnia rozciągną się na całą ziemię i obejmą ją tak, jak panują w niebie. Zob. Temat specjalny w Mk 1:15.

10:15 „Zaprawdę” Zob. Temat specjalny: Amen w Mk 3:28.

▣ „**Kto nie przyjmie**” Odnosiło się to do dorosłych. Jezus często posługiwał się dziećmi jako przykładami duchowych prawd (zob. Mt 18). NT jest objawieniem dla dorosłych. Nie zajmuje się duchowym statusem dzieci!

Grecki termin *dechomai* pierwotnie oznaczał „chwycić coś” i w tym znaczeniu jest paralelny do określenia *lambanō*. Z czasem zaczęto go używać w znaczeniu „przyjmowania” czy też „uwierzenia”. Być może subtelna różnica pomiędzy nimi polega na tym, że *dechomai* podkreśla dającego, a *lambanō* odzwierciedla aktywne uczestnictwo przyjmującego (zob. *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains [Grecko-angielski leksykon Nowego Testamentu w oparciu o pola semantyczne]* Louwa i Nidy, tom 1, s. 572, przypis 31).

Teologicznie oznacza to, że ludzie muszą „przyjąć” Jezusa, „uwierzyć” w Niego. Zbawienie obejmuje przyjęcie osoby, wiarę w prawdy na jej temat (tj. Ewangelię) oraz życie w naśladowaniu tej osoby. Zbawienie ma początkowy i ciągły aspekt wolicjonalny.

▣ „**ten nie wejdzie do niego**” Jest to dobitna konstrukcja podwójnego przeczenia oznaczająca „nigdy, przenigdy”.

W pewnym sensie Jezus utożsamia królestwo Boże z dziecięcym zaufaniem i wiarą w Niego i Jego naukę. W naszych czasach brzmi to nietolerancyjnie, ale jest to jasne nauczanie NT, nazywane często „skandalem ekskluzywizmu Ewangelii”. Pomimo tego jest to prawda: wiara w Jezusa jest jedyną drogą do Ojca (zob. J 14:6)! Powinno to rodzić modlitwę, świadectwo i pokorę, a nie arogancję, osądzanie i pychę!

10:16 „biorąc je w objęcia” Jest to kolejny szczegół podany przez naocznego świadka – podobnie jak w 9:36.

☐ „**kładł na nie ręce i błogosławił je**” Jezus poświęcał czas każdemu dziecku. Możemy powierzyć nasze dzieci Bożej miłości tak jasno objawionej w Jezusie. On podnosił status społeczny i podkreślał godność zarówno kobiet, jak i dzieci. Zob. Temat specjalny: Nakładanie rąk w Mk 7:32.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:17-22

¹⁷Gdy wybierał się w drogę, przybiegł pewien człowiek i upadłszy przed Nim na kolana, pytał Go: «Nauczycielu dobry, co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne?» ¹⁸Jezus mu rzekł: «Czemu nazywasz Mnie dobrym? Nikt nie jest dobry, tylko sam Bóg. ¹⁹Znasz przykazania: Nie zabijaj, nie cudzołóż, nie kradnij, nie zeznawaj fałszywie, nie oszukuj, czcij swego ojca i matkę». ²⁰On Mu rzekł: «Nauczycielu, wszystkiego tego przestrzegalem od mojej młodości». ²¹Wtedy Jezus spojrział z miłością na niego i rzekł mu: «Jednego ci brakuje. Idź, sprzedaj wszystko, co masz, i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie. Potem przyjdź i chodź za Mną!» ²²Lecz on spochmurniał na te słowa i odszedł zasmucony, miał bowiem wiele posiadłości.

10:17 „Gdy wybierał się w drogę” W Ewangelii Marka opisanych jest wiele podróży Jezusa. Była to jego technika literacka polegająca na strukturyzowaniu przedstawienia wspomnień (lub kazań) Piotra.

☐ „**pewien człowiek**” Mt 19:20 dodaje, że był to młodzieniec, a Mt 19:22 informuje, że „miał wiele posiadłości”. Łk 18:18 nazywa go „zwierzchnikiem”. Wydaje się, że był to zamożny, prowadzący moralne życie, znaczący przywódca społeczny i religijny. Określenie „zwierzchnik” wskazuje na to, że był przywódcą w lokalnej synagodze. Zob. Temat specjalny: Sprawiedliwość w 1 P 3:14.

☐ „**przybiegł (...) i upadłszy przed Nim na kolana**” Zrobienie czegoś takiego publicznie było czymś bardzo nietypowym dla zamożnego mieszkańca Wschodu. Wydaje się, że jego pytanie i pragnienie poznania odpowiedzi jest szczere. Nie jest to próba wystawienia Jezusa na próbę ani podstęp.

☐ „**Nauczycielu dobry**” Fraza ta dostarczyła Jezusowi możliwości zbadania duchowego światopoglądu tego człowieka (zob. Mk 10:18). Określenie „dobry” (tj. *agathos*) może być różnie rozumiane (dobry, korzystny, wspaniałomyślny, pożyteczny, prawy lub szlachetny). Człowiek ten miał na myśli jedno znaczenie, Jezus jednak odwołał się do ostatecznego znaczenia tego słowa.

☐ „**co mam czynić**” Jego rozumienie duchowych spraw skupiało się na jego czynach. Człowiek ten przesiąknięty był rabiniczną tradycją dokonań (zob. Mt 19:16).

☐ „**aby odziedziczyć**” [BW] To związane z rodziną słowo zakłada osobistą więź z Bogiem. W ST kapłani byli Bożym dziedzictwem, a On ich, ponieważ nie otrzymali przydziału ziemi tak jak inne pokolenia. Samo to pytanie wskazuje na to, że człowiek ten był przekonany, że jest w pełni akceptowany przez Boga, i chciał się tylko co do tego upewnić.

☐ „**życie wieczne**” Koncepcja życia pozagrobowego (lub eschatologicznego królestwa) opiera się na fragmentach takich jak Dn 12:2 czy Hi 14:14; 19:25-27. Faryzeusze wierzyli w fizyczne życie po śmierci. Byli pewni, że JHWH obdarzy ich życiem wiecznym ze względu na ich (1) tożsamość rasową (tj. dzieci Abrahama) oraz (2) wypełnianie przez nich Tradycji Usnej (tj. Talmudu).

10:18 „dobrym” Ma to ukazać, że jedyną prawdziwą normą, do której należy się porównywać, jest Boża sprawiedliwość. Określenie „sprawiedliwy” wywodzi się ze starotestamentowego terminu budowlanego (tj. rzeczna trzcina) oznaczającego wzorzec lub linijkę.

☐ „**Nikt nie jest dobry, tylko sam Bóg**” Jezus nie wypowiada się na temat swojej własnej dobroci, tylko chce potrząsnąć płytkim rozumieniem Boga i prawdziwej dobroci, jakie miał ten człowiek (zob. Mt 5:48). Może to być nawiązanie do ST – do 1 Krn 16:34; 2 Krn 5:13; 7:3; Ps 25:8; 86:5; 100:5; 106:1; 107:1; 118:1; Ezd 3:11.

W paralelnym fragmencie u Mateusza pytanie zwierzchnika brzmi następująco: „Nauczycielu, co dobrego mam czynić, aby otrzymać życie wieczne?” (Mt 19:16). Zmiana ta wskazuje na to, jak pojmował on dobro i osiągnięcie tego dobra (zob. Mk 19:20).

10:19 „Znasz przykazania” Jest to streszczenie drugiej połowy Dziesięciu Przykazań, dotyczącej tego, jak partnerzy przymierza mają traktować siebie nawzajem.

☐ **„nie oszukuj”** Może odnosić się to do pożądanego. Przykazanie to w tym kształcie nie było częścią Dziesięciu Przykazań ani nie jest ujęte w tej formie w żadnym fragmencie ST. Także paralelne fragmenty w Mt 19:18-19 i Łk 18:20 nie zawierają tej frazy. Należy jednak zaznaczyć, że synoptycy w ogóle się nie zgadzają, jeżeli chodzi o cytowane przez Jezusa przykazania. Jest to powszechny problem związany z zeznaniami naocznych świadków, nie wpływający w żaden sposób na natchnienie i wiarygodność ewangelicznych przekazów.

TEMAT SPECJALNY: DZIESIĘĆ PRZYKAZAŃ (zob. Wj 20:1-17; Pwt 5:6-21)

I. Nazwy

- A. Dosłownie „Dziesięć Słów” (zob. Wj 34:28; Pwt 4:13; 10:4).
- B. Klemens z Aleksandrii nazwał je „Dekalogiem” (*Deka Logous*), co przyjęło się wśród wczesnych ojców kościoła
- C. W Biblii są one także nazywane:
  1. „Przymierzem” (tj. hebrajskie *berith*, zob. Wj 34:28; Pwt 4:13; 9:9; zob. Temat specjalny: Przymierze)
    - a. z akadyjskiego *barah* – jeść (tj. wspólny posiłek)
    - b. z akadyjskiego *biritu* – wiązać (tj. więź pomiędzy ludźmi)
    - c. z akadyjskiego *birid* – między (tj. ustalenia pomiędzy dwoma stronami)
    - d. *baru* – upodobanie (tj. zobowiązanie)
  2. „Świadectwem” – Wj 16:34; 25:16 (tj. dwie tablice)

II. Cel

- A. Objawiają Boży charakter (zob. Temat specjalny: Cechy Boga Izraela [ST])
  1. są wyjątkowe i autorytatywne (tj. monoteistyczne; zob. Temat specjalny: Monoteizm)
  2. są etyczne – zarówno wobec społeczeństwa, jak i jednostki
- B. Skierowane są do
  1. wszystkich ludzi, ponieważ objawiają Bożą wolę dla ludzkości i wszyscy ludzie zostali stworzeni na Boży obraz
  2. tylko do objętych przymierzem wierzących, ponieważ ich zrozumienie i wypełnianie są niemożliwe bez Bożej pomocy
  3. C. S. Lewis uważa, że są odzwierciedleniem wewnętrznego zmysłu moralnego, który posiadają nawet członkowie prymitywnych plemion (Rz 1:19-20; 2:14-15).
- C. Jak wszystkie starożytne kodeksy prawne, miały one za zadanie
  1. regulować i rządzić relacjami międzyludzkimi
  2. utrzymywać stabilność społeczeństwa
- D. Połączyły one heterogeniczną grupę niewolników i egipskich wyrzutków we wspólnotę wiary i prawa. W książce *Old Testament Library, Exodus [Biblioteka Starego Testamentu, Księga Wyjścia]* B. S. Childs pisze: „osiem negatywnych aspektów wyznacza zewnętrzne granice ram przymierza. Wykroczenia oznaczają zerwanie więzi, na jakiej zasadza się relacja pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Dwa pozytywne aspekty definiują życie w ramach przymierza. Dekalog spogląda zarówno na zewnątrz, jak i do środka; chroni przed drogą śmierci i wskazuje na drogę życia” (s. 398).

III. Paralele

- A. Biblijne

1. Dziesięć Słów podanych jest dwa razy – w Wj 20 i Pwt 5. Nieznaczne różnice w czwartym, piątym i dziesiątym przykazaniu ukazują możliwości dostosowywania tych ogólnych zasad do różnych sytuacji.
2. Ich spójność wskazuje jednak na precyzję, z jaką zostały przekazane.
3. Joz 24 wskazuje na to, że prawdopodobnie co jakiś czas je odczytywano i potwierdzano.

B. Kulturowe

1. Inne kodeksy prawne starożytnego Bliskiego Wschodu
  - a. *Ur-Nammu* (sumeryjski, 2050 r. p.n.e.) z miasta Ur
  - b. *Lipit-Isztara* (sumeryjski, 1900 r. p.n.e.) z miasta Isin
  - c. *Z Esznunny* (akadyjski, 1875 r. p.n.e.) z miasta Esznunna
  - d. *Hammurabiego* (babiloński, 1690 r. p.n.e.) z Babilonu, ale stela odnaleziona została w Suzie
2. Forma praw zawartych w Wj 20:18-23:37 ma wiele wspólnego z innymi kodeksami prawnymi starożytnego Bliskiego Wschodu. Dziesięć Słów jest jednak także sformułowanych w wyjątkowy, podkreślający ich autorytatywność sposób (nakazy w drugiej osobie – apodyktyczne).
3. Najbardziej oczywisty związek kulturowy to hetyckie traktaty dotyczące zwierzchnictwa z 1450-1200 r. p.n.e. Kilka dobrych przykładów tego podobieństwa widocznych jest w:
  - a. Dziesięciu Słowach
  - b. Księdze Powtórzonego Prawa
  - c. Joz 24

Elementy tych traktatów są następujące:

- a. Identyfikacja króla
  - b. Opowiadanie o jego wielkich czynach
  - c. Zobowiązania związane z przymierzem
  - d. Instrukcje dotyczące umieszczenia traktatu w sanktuarium do publicznego odczytywania
  - e. Bóstwa stron przywołane na świadków
  - f. Błogosławieństwo za wierność i przekleństwa za naruszenie
4. Kilka dobrych źródeł informacji na ten temat
    - a. George Mendenhall, *Law and Covenant in Israel and the Ancient Near East* [*Prawo i przymierze w Izraelu i na starożytnym Bliskim Wschodzie*]
    - b. Dewey Beegle, *Moses, The Servant of Yahweh* [*Mojżesz, sluga Jahwe*]
    - c. W. Bezalin, *Origin and History* [*Pochodzenie i historia*]
    - d. D. J. McCarthy, *Treaty and Covenant* [*Traktat i przymierze*]

IV. Struktura wewnętrzna

- A. Jako pierwszy rozróżnienie pomiędzy prawami apodyktycznymi a kazuistycznymi wprowadził Albrecht Alt w swojej pracy *The Origins of Israelite Law* [*Pochodzenie prawa Izraela*].
  1. Prawa kazuistyczne to powszechna forma praw starożytnego Bliskiego Wschodu; zawierają warunek: „jeśli... to...”.
  2. Prawa apodyktyczne to rzadka forma wyrażająca bezpośredni nakaz: „Rób tak” lub „Nie rób tak”.
  3. W książce *Ancient Israel: Social Institutions* [*Starożytny Izrael: instytucje społeczne*] (tom 1, s. 146) Roli de Vaux stwierdza, że prawa kazuistyczne stosowane są głównie w sferze świeckiej, a apodyktyczne – w sakralnej.
- B. Wymowa Dziesięciu Słów jest w przeważającej części negatywna (8 z 10). Podane są w formie

drugiej osoby liczby pojedynczej. Mają odnosić się albo do całej społeczności przymierza, albo do każdego poszczególnego jej członka, albo do jednych i drugich na raz.

- C. Dwie kamienne tablice (Wj 24:12; 31:18) często interpretowane są jako odnoszące się do pionowego i poziomego aspektu Dziesięciu Słów. Relacja człowieka z JHWH regulowana jest przez cztery przykazania, a jego relacje z innymi ludźmi przez pozostałych sześć. Jednak w świetle hetyckich traktatów o zwierzchnictwie mogą to być dwie kopie całej listy przykazań.
- D. Historyczna numeracja Dziesięciu Słów
1. To, że przykazań jest dziesięć, jest oczywiste. Nie ma jednak podanego ich dokładnego podziału.
  2. Współcześni Żydzi podają Wj 20:2 jako pierwsze przykazanie. Aby zachować liczbę dziesięciu przykazań, łączą Wj 24:3-6 w drugie przykazanie.
  3. Kościół rzymskokatolicki i luterński za Augustynem uznają Wj 20:3-6 za pierwsze przykazanie i dla zachowania liczby dziesięciu przykazań rozdzielają werset 17 na dwa oddzielne przykazania.
  4. Kościoły reformowane za Orygenesem i wczesnymi kościołami wschodnimi i zachodnimi za pierwsze przykazanie uznają Wj 20:3. Taki był też pogląd starożytnych Żydów, popierany przez Filona z Aleksandrii i Józefa Flawiusza.
- V. Jak chrześcijanie mają odnosić się do Dziesięciu Słów?
- A. Wysokie mniemanie Jezusa o Pismach widoczne jest w Kazaniu na Górze w Mt 5-7, a w szczególności w 5:17-48, co ukazuje nam powagę tego pytania. Jego kazanie wydaje się niemal oparte na Dziesięciu Słowach i ich właściwym zastosowaniu.
- B. Teorie związku
1. Dla wierzących
    - a. Roy Honeycutt, *These Ten Words [Tych dziesięć słów]*
      - (1) „Nigdy nie wyrastamy z Dziesięciu Przykazań, ponieważ nigdy nie wyrastamy z Boga” (s. 7).
      - (2) „Ponieważ Przykazania są świadectwem Boga, w pewnym sensie ich aktualność i znaczenie Boga są tak bardzo ze sobą splecione, że są prawie niemożliwe do rozdzielania. W związku z tym, jeśli Bóg znaczy tak wiele w twoim życiu, Przykazania także będą wiele znaczyły, ponieważ są zapisem Bożego charakteru i żądań” (s. 8).
    - b. Osobiście musimy postrzegać te nakazy jako wypływające z już ustanowionej więzi wiary. Oderwanie ich od wiary i oddania Bogu oznacza ich zniszczenie. Dla mnie są one więc uniwersalne tylko w tym znaczeniu, że Bóg chce, żeby wszyscy ludzie Go znali. Wiążą się one też z wewnętrznym świadectwem Boga dla całego Jego ludzkiego stworzenia. Paweł wyraża to w Rz 1:19-20; 2:14-15. W tym znaczeniu Przykazania odzwierciedlają światło przewodnie, które stale pozostaje aktualne dla całej ludzkości.
  2. Dla wszystkich ludzi, we wszystkich społeczeństwach i czasach
    - a. Elton Trueblood, *Foundations for Reconstruction*. „Teżą tej książki jest to, że odzyskanie prawa moralnego w kształcie reprezentowanym przez hebrajski Dekalog jest jednym ze sposobów znalezienia antidotum na potencjalny upadek” (s. 6).
    - b. George Rawlinson, *Pulpit Commentary [Komentarz kaznodziei]*, „Exodus”
„Stanowią one na wszystkie czasy streszczenie i podsumowanie ludzkiego zobowiązania naznaczonego piętnem boskości, odpowiednie dla każdej formy ludzkiego społeczeństwa i które, dopóki istnieje świat, nie mogą ulec

przedawnieniu. Zachowanie Dekalogu jako najlepszego podsumowania prawa moralnego przez chrześcijańskie społeczności jest z tego powodu uzasadnione i samo w sobie jest wyraźnym świadectwem wyjątkowości tego zbioru” (s. 130).

3. Przykazania nigdy nie były Bożym sposobem duchowego odkupienia upadłego człowieka ani środkiem zbawienia. Paweł jasno stwierdza to w Ga 2:15-4:31 i Rz 3:21-6:23. Służą one jako wskazówki dla człowieka w społeczeństwie. Wskazują na Boga oraz na drugiego człowieka. Pominięcie pierwszego elementu to pominięcie wszystkich! Zasady moralne bez przemienionych, zamieszkałych przez Ducha Świętego serc, są obrazem beznadziejnego upadku człowieka. Dziesięć Słów jest ważne, ale tylko jako przygotowanie do spotkania z Bogiem wśród naszej niemożności. W oderwaniu od odkupienia są to wskazówki bez przewodnika!

10:20 „wszystkiego tego przestrzegałem” Człowiek ten spełniał wszystkie religijne wymagania swojej kultury. Apostoł Paweł także czuł, że spełniał wszystkie religijne wymagania (zob. Dz 23:1-2; Flp 3:6). Ten człowiek nie kłamał. Był przekonany, że jest bez zarzutu wobec Boga.

▣ **„od mojej młodości”** Odnosi się to do ceremonii *Bar Micwa* w wieku 13 lat, kiedy chłopiec stawał się mężczyzną i zaczynał by odpowiedzialny za przestrzeganie Prawa.

10:21 „Jezus spojrział z miłością na niego” Informację tę podaje jedynie Ewangelia Marka. Miłość Jezusa nie obniżyła jednak standardów królestwa Bożego. Jest to paradoks bezwarunkowej miłości wymagającej właściwej odpowiedzi wiary.

▣ **„Jednego ci brakuje”** Jezus wygłasza podobny komentarz w Mk 12:34. Jezus rozpoznawał stopień bliskości i oddalenia ludzi od prawdziwego Królestwa. Nie zależał on od wypełniania Prawa Mojżeszowego ani tożsamości rasowej (zob. J 8:33), tylko osobistej wiary w Niego. Ten przywódca religijny przyszedł we właściwym duchu do właściwej osoby i zadał właściwe pytanie, ale był najwidoczniej niezdolny do podjęcia decydującego kroku. Jezus nie obniżył dla niego standardów. Człowiek ten oszedł zasmucony. Był tak blisko, a jednak tak daleko!

▣ **„sprzedaj wszystko, co masz, i rozdaj ubogim (...) przyjdź i chodź za Mną”** Ukazuje to radykalną naturę nowotestamentowej wiary (zob. Łk 14:33). Jezus znał priorytety tego człowieka. Aby być chrześcijaninem, trzeba zrezygnować z prymatu wszystkich innych dążeń. W pewnym sensie czyni to chrześcijaństwo rzeczywiście bardzo trudnym. W tej wypowiedzi Jezus skupił się na pierwszej części Dziesięciu Przykazań, odnoszących się do najwyższej wagi oddania jedynie Bogu (zob. Mt 5:20).

Tekstu tego nie można zamieniać w prawo dla wszystkich wierzących (tj. stwierdzić, że bieda jest zdaniem Boga najlepsza). Należy widzieć go w jego kontekście. Duchowa więź pomiędzy Bogiem a człowiekiem musi być ważniejsza od więzi fizycznych (tj. bogactwa, sławy, pracy, rodziny, posiadłości, a nawet samego życia). Jeśli posiadanie rzeczy jest złe samo w sobie, dlaczego miały one zostać rozdane ubogim?

Jeszcze jedno spostrzeżenie: zawsze skupiamy się na żądaniu Jezusa, ale czy zwracamy uwagę na to, że Jezus dał temu człowiekowi także niebywałą motywację: zaprosił go do dołączenia do grupy Jego uczniów! Była to okazja dalece przewyższająca koszt.

▣ **„będziesz miał skarb w niebie”** Z powodu buntu ludzkości Boże błogosławieństwa czekają na nas dopiero w niebie (zob. Mk 10:30; Mt 5-7). Ludzie muszą być gotowi wyrzec się ziemskich bogactw w dowodzie duchowego nawrócenia, a nie na odwrót.

10:22 „on spochmurniał” Określenie to można rozumieć na dwa sposoby: (1) szok lub zaskoczenie lub (2) smutek wyrażony przez ponurą lub pochmurną minę. Obie te możliwości pasują do kontekstu.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:23-27

²³Wówczas Jezus spojrział wokół i rzekł do swoich uczniów: «Jak trudno jest bogatym wejść do królestwa Bożego». ²⁴Uczniowie zdumieli się na Jego słowa, lecz Jezus powtórnie rzekł im: «Dzieci,

jakże trudno wejść do królestwa Bożego.²⁵ Łatwiej jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne, niż bogatemu wejść do królestwa Bożego». ²⁶A oni tym bardziej się dziwili i mówili między sobą: «Któż więc może się zbawić?» ²⁷Jezus spojrział na nich i rzekł: «U ludzi to niemożliwe, ale nie u Boga; bo u Boga wszystko jest możliwe».

10:23 „Jezus spojrział wokół” Wyrażenie to użyte jest w Ewangelii Marka kilka razy. Podkreśla, że Jezus obserwował, jaki wpływ ma Jego nauczanie na innych (zob. Mk 3:5.34; 5:32; 10:23; 11:11). Jedyłą paralełą tego fragmentu jest Łk 6:10 – jest to wspomnienie zapamiętane tylko przez Piotra.

▣ **„Jak trudno jest bogatym wejść do królestwa Bożego”** Dla uczniów Jezusa musiało to być dużym zaskoczeniem (zob. Mk 10:24). Tradycyjne starotestamentowe spojrzenie, oparte od Pwt 27-28, głosiło, że bogactwo i zdrowie związane są z wypełnianiem przymierza i Bożym błogosławieństwem. Kwestię tę porusza Księga Hioba i Psalm 73. Bogaci ludzie mają tendencję, by ufać swoim zasobom zamiast Bogu.

TEMAT SPECJALNY: BOGACTWO

I. Perspektywa ST jako całości

A. Bóg jest właścicielem wszystkiego

1. Rdz 1-2
2. 1 Krn 29:11
3. Ps 24:1; 50:12; 89:12
4. Iz 66:2

B. Ludzie są zarządcami majątku dla Bożych celów

1. Pwt 8:11-20
2. Kpł 19:9-18
3. Hi 31:16-33
4. Iz 58:6-10

C. Majątek jest częścią kultu

1. Dwie dziesiątyny
  - a. Lb 18:21-29; Pwt 12:6-7; 14:22-27
  - b. Pwt 14:28-29; 26:12-15
2. Prz 3:9

D. Majętność postrzegana jest jako dar od Boga za wierność przymierzu

1. Pwt 27-28
2. Prz 3:10; 8:20-21; 10:22; 15:6

E. Przestroga przed zdobywaniem majątku kosztem innych

1. Prz 21:6
2. Jr 5:26-29
3. Oz 12:7-9
4. Mich 6:9-12

F. Majętność sama w sobie nie jest zła, chyba że jest najważniejsza

1. Ps 52:9; 62:11; 73:3-9
2. Prz 11:28; 23:4-5; 27:24; 28:20-22
3. Hi 31:24-28

II. Wyjątkowa perspektywa Księgi Przysłów

A. Majętność umieszczona w obszarze osobistych wysiłków

1. Potępienie opieszałości i lenistwa – Prz 6:6-11; 10:4-5.26; 12:24.27; 13:4; 15:19; 18:9; 19:15.24; 20:4.13; 21:25; 22:13; 24:30-34; 26:13-16
2. Pochwała ciężkiej pracy – Prz 12:11.14; 13:11

B. Przeciwstawienie ubóstwa bogactwu dla zilustrowania sprawiedliwości i niegodziwości – Prz 10:1ff; 11:27-28; 13:7; 15:16-17; 28:6.19-20

C. Mądrość (znajomość Boga i Jego Słowa oraz wprowadzanie tej wiedzy w życie) jest lepsza od bogactw – Prz 3:13-15; 8:9-11.18-21; 13:18

D. Przestrogi i upomnienia

1. Przestrogi

- a. strzeż się przed poręczaniem pożyczki bliźniego – Prz 6:1-5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26-27; 27:13
- b. strzeż się wzbogacania się niegodziwymi sposobami – Prz 1:19; 10:2.15; 11:1; 13:11; 16:11; 20:10.23; 21:6; 22:16.22; 28:8
- c. wystrzegaj się brania pożyczek – Prz 22:7
- d. strzeż się ulotności majątku – Prz 23:4-5
- e. majątek nie pomoże ci w dniu sądu – Prz 11:4
- f. majątek ma wielu „przyjaciół” – Prz 14:20; 19:4

2. Upomnienia

- a. zalecenie hojności – Prz 11:24-26; 14:31; 17:5; 19:17; 22:9.22-23; 23:10-11; 28:27
- b. sprawiedliwość lepsza od bogactwa – Prz 16:8; 28:6.8.20-22
- c. modlitwa o potrzeby, a nie obfitość – Prz 30:7-9
- d. dawanie biednym to dawanie Bogu – Prz 14:31

III. Perspektywa NT

A. Jezus

1. majątność stwarza szczególną pokusę ufania sobie i swoim zasobom zamiast Bogu i Jego zasobom
  - a. Mt 6:24; 13:22; 19:23
  - b. Mk 10:23-31
  - c. Łk 12:15-21.33-34
  - d. Ap 3:17-19
2. Bóg zaspokoi nasze fizyczne potrzeby
  - a. Mt 6:19-34
  - b. Łk 12:29-32
3. sianie związane jest ze zbieraniem (w znaczeniu zarówno duchowym, jak i fizycznym)
  - a. Mk 4:24
  - b. Łk 6:36-38
  - c. Mt 6:14; 18:35
4. nawrócenie wpływa na majątek
  - a. Łk 19:2-10
  - b. Kpł 5:16
5. potępienie wyzysku gospodarczego
  - a. Mt 23:25
  - b. Mk 12:38-40
6. sąd ostateczny związany jest z tym, jak korzystamy z majątku – Mt 25:31-46

B. Apostoł Paweł

1. praktyczne spojrzenie przypominające Księgę Przysłów (praca)
  - a. Ef 4:28
  - b. 1 Tes 4:11-12
  - c. 2 Tes 3:8.11-12
  - d. 1 Tm 5:8
2. duchowe spojrzenie przypominające Jezusa (rzeczy są przemijające, bądź zadowolony)
  - a. 1 Tm 6:6-10 (zadowolenie)
  - b. Flp 4:11-12 (zadowolenie)
  - c. Hbr 13:5 (zadowolenie)
  - d. 1 Tm 6:17-19 (hojność i zaufanie Bogu, a nie bogactwom)
  - e. 1 Kor 7:30-31 (przemienienie rzeczy)

IV. Wnioski

- A. Biblia nie przedstawia systematycznej teologii na temat bogactwa.

- B. Żaden z tekstów dotyczących bogactwa nie jest rozstrzygający, co sprawia, że trzeba czerpać spostrzeżenia z różnych fragmentów. Należy uważać, aby nie wczytywać swoich poglądów w wyrwane z kontekstu teksty.
- C. Księga Przysłów, która napisana została przez mądrych ludzi (mędrców), ma inne spojrzenie na majątność niż pozostałe typy literackie Biblii. Księga Przysłów jest praktyczna i skupiona na jednostce. Równoważą ona i musi być równoważona przez pozostałe części Pisma (zob. Jr 18:18).
- D. W naszych czasach musimy analizować swoje poglądy i praktyki dotyczące majątności w świetle Biblii. Nasze priorytety są zniekształcone, jeśli kapitalizm albo komunizm pozostaje naszym jedynym przewodnikiem. To, dlaczego i jak osiąga się sukces to ważniejsze kwestie niż to, ile się zgromadziło.
- E. Gromadzenie majątku musi być równoważone prawdziwym czczeniem Boga i odpowiedzialnym zarządzaniem (zob. 2 Kor 8-9).

10:24 „Dzieci” Jezus zwraca się do uczniów określeniem, którego użył w czasie poprzedniej sesji nauczania (zob. Mk 10:13-16). Jest to potwierdzenie tego, że określenie „dzieci” odnosi się do dorosłych wierzących.

▣ **„jako trudno wejść do królestwa Bożego”** Jest to wstrząsające twierdzenie. Dzięki dokonaniu dzieła Chrystusa zbawienie jest darmowym darem dla każdego, kto zareaguje na nie nawróceniem i wiarą. Problem pojawia się wtedy, kiedy wydaje nam się, że w jakiś sposób na nie zasługujemy lub nam się ono należy! Dla dumnej, samowystarczalnej, upadłej ludzkości wiara jest czymś kłopotliwym. Wolelibyśmy, żeby nasza relacja z Bogiem była trudna, żebyśmy mogli chlubić się jej osiągnięciem, ale Boża droga nawrócenia i wiary jest dla grzesznej ludzkości – a szczególnie dla jej bogatej, wykształconej i uprzywilejowanej części – upokarzająca.

Dlatego, że werwet ten jest tak lakoniczny, niektórzy starożytni skrybowie próbowali ograniczyć jego zakres przez dodanie uściślającej frazy (zob. Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament [Komentarz tekstualny do greckiego Nowego Testamentu]*):

1. „tym, którzy w dostatkach pokładają ufność” – na podstawie MSS A, C, D i Textus Receptus
2. „bogatemu człowiekowi” – MS W
3. „tym, którzy mają posiadłości” – minuskuła 1241

10:25 „wielbłądowi przejść przez ucho igielne” Podobnie jak Mt 23:24, fraza ta jest orientalną przesadą. Kilku skrybów i wielu komentatorów starało się wyjaśnić tę wypowiedź: (1) jako grę słów pomiędzy słowem „wielbłąd” (*kamēlos*) i „sznur” (*kamilus*) (V w. n.e.) lub (2) twierdzeniem, że „ucho igielne” jest nazwą jednej z dużych bram Jerozolimy, ale nie ma to poparcia historycznego (zob. Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s.21). Próby te rozmiągają się z zamysłem hiperboli (zob. Mt 19:24; Łk 18:25).

10:26 „tym bardziej się dziwili” Marek często posługuje się tym określeniem (*ekplēssomai*) opisując reakcje ludzi na słowa i czyny Jezusa (zob. Mk 1:22; 6:2; 7:37; 10:26; 11:18; oraz jego synonimem, *thambeō*, w Mk 10:24). Przesłanie Jezusa diametralnie różniło się od nauki rabinów – zarówno pod względem formy (tj. Jego władza), jak i treści (tj. natura Królestwa).

▣

GPNT „mówiąc do siebie”
BP „mówili”
BW, PL „mówili między sobą”
BWP „mówili jeden do drugiego”

Przekład Żydowski NT ma tu „rzekli do Niego”. Różne brzmienie wynika z różnych wariantów manuskryptów:

1. BW, PL – MSS A, D, W i Textus Receptus
2. BWP – MS M* i Peszitta
3. Przekład Żydowski NT – MSS א, B i C
4. jeden pisany minuskułą manuskrypt (tj. 569) i niektóre tłumaczenia koptyjskie pomijają tę frazę (podobnie jak Mt 19:25 i Łk 18:26)

10:27 Nacisk położony w tym wersecie na Bożą łaskę zapewnia jakże mile widzianą równowagę dla radykalnej natury nowotestamentowego uczniostwa. Ludzie są niezdolni, by zbliżyć się do świętego Boga, ale cudowna, niesamowita prawda jest taka, że to On zbliża się do nas.

Wypowiedź ta może być nawiązaniem do Rdz 18:14 lub Jr 32:17.24. Jedyłą nadzieją ludzkości jest charakter, obietnice i działania jedyne prawdziwego Boga.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:28-31

²⁸Wtedy Piotr zaczął mówić do Niego: «Oto my opuściliśmy wszystko i poszliśmy za Tobą». ²⁹Jezus odpowiedział: «Zaprawdę, powiadam wam: Nikt nie opuszcza domu, braci, sióstr, matki, ojca, dzieci i pól ³⁰z powodu Mnie i z powodu Ewangelii, żeby nie otrzymał stokroć więcej teraz, w tym czasie, domów, braci, sióstr, matek, dzieci i pól, wśród prześladowań, a życia wiecznego w czasie przyszłym. ³¹Lecz wielu pierwszych będzie ostatnimi, a ostatnich pierwszymi».

10:28 „Oto my opuściliśmy (...) i poszliśmy za Tobą” Jest to tryb orzekający aorystu strony czynnej (tj. opuściliśmy raz na zawsze) oraz tryb orzekający czasu dokonanego strony czynnej (tj. pozostajemy uczniami). Piotr przypomina o decyzji uczniów, by naśladować Jezusa. Być może próbował porównać ich zaangażowanie z wymaganiami postawionymi przez Jezusa młodemu, bogatemu zwierzchnikowi.

10:29 Werset ten wymienia niektóre z normalnych aspektów żydowskiego społeczeństwa, którego częścią byli Jego uczniowie. Jasno łączy także ich osobiste oddanie Jezusowi (tj. „z powodu Mnie”) i Jego prawdzie (tj. „i z powodu Ewangelii).

Wczesny Kościół znajdował się pod wpływem greckiej ascezy, a w szczególności celibatu. Co ciekawe, wymieniona tu lista nie obejmuje żon. Może to wskazywać na to, że nie oczekiwano od nich wyrzeczenia się małżeństwa. Jednak fakt, że wspomina o dzieciach może oznaczać, że żony rozumiane były razem z „opuszczeniem domu”. Oddanie Jezusowi musi przewyższać nawet oddanie rodzinie (zob. 1 Tm 5:8). Nie wskazuje to na celibat, tylko na to, gdzie powinno być ulokowane nasze najwyższe oddanie.

10:30 Jezus opisuje królestwo Boże (1) w bardzo „ziemskich” kategoriach, odpowiadających temu, z czego uczniowie zrezygnowali w tym życiu oraz (2) w odniesieniu do obecnego porządku świata. Niektórymi z tych stokratnych błogosławieństw cieszymy się teraz będąc częścią ludu Bożego.

Te zwykle, rodzinne określenia są zapewnieniem, że życie rodzinne, nadszarpnięte przez uczniostwo, zostaje przywrócone poprzez większą rodzinę – rodzinę Bożą. Nie uważam, żeby fraza ta była obietnicą obfitości dóbr materialnych w tym życiu, jak czynił to fragment Pwt 27-28. Jeśli umieścimy błogosławieństwa w ramach struktury nagród za usługi, po co nam łaska? Materialne błogosławieństwa nie są udziałem wszystkich pobożnych wierzących, ale radość i obfitość większej, chrześcijańskiej rodziny – jak najbardziej.

▣ **„wśród prześladowań”** Jest to wstrząsające uzupełnienie, występujące tylko w Ewangelii Marka. Chrześcijanie będą w tym upadłym wieku prześladowani (zob. Mt 5:10-12; Rz 8:17; 2 Kor 1:5.7; Flp 3:10; 2 Tm 2:9-12; 1 P 4:12-16). Prześladowanie to służy kilku Bożym celom: (1) świadczy o naszym zbawieniu; (2) jest Bożym sposobem kształtowania nas na obraz Chrystusa; oraz (3) jest dowodem na to, że świat zostanie osądzony.

▣ **„w czasie przyszłym”** Międzybiblijny judaizm (rabini i autorzy zwojów znad Morza Martwego) postrzegał historię jako dwie epoki: obecną złą erę, zdominowaną przez bunt ludzi i aniołów, oraz wiek, w którym Bóg wkroczy w historię poprzez Mesjasza i zapoczątkuje nową epokę sprawiedliwości i pokoju. Czasami opisywana jest ona w kategoriach ziemskiej obfitości z Pwt 27-28 (zob. Am 9:13-15), a czasem jako „nowe niebo i nowa ziemia” (zob. Iz 56-66). W NT staje się jasne, że ta nowa era (tj. królestwo Boże) została zapoczątkowana wraz z wcieleniem Chrystusa w Betlejem, ale nie nadeszła jeszcze w całej pełni. NT jasno objawia dwa przyjścia Mesjasza: pierwsze jako Cierpiącego Sługi z Iz 53 i drugie jako Króla królów. Chrześcijanie żyją w okresie „już, ale jeszcze nie”, w którym te dwie żydowskie epoki nakładają się na siebie. Jako naśladowcy Chrystusa jesteśmy duchowo błogosławieni w obu tych erach (zob. Ef 2:5-6). Zob. Temat specjalny: Obecny i nadchodzący wiek w Mk 13:8.

▣ **„życia wiecznego”** O to właśnie pytał młody, bogaty zwierzchnik – życie z Bogiem, życie w Boży sposób. Marek posługuje się przymiotnikiem *aiōnios* w odniesieniu do wiecznego grzechu w Mk 3:29 oraz do życia wiecznego tutaj. Jest to życie (tj. *zōa*) nowej ery, życie królestwa Bożego. Jest obecne w Chrystusie, jego pełnia nastąpi jednak przy Jego powrocie (tj. *parousia* = obecność).

Ta opisowa fraza jest dość rzadka w Ewangeliiach synoptycznych i bardzo częsta u Jana. W jego pismach jest to kluczowe określenie (zob. J 3:15; 4:36; 5:39; 6:54.68; 10:28; 12:25; 17:2.3; 1 J 1:2; 2:25; 3:15; 5:11.13.20). Zob. Temat specjalny: Wieczny w Mk 3:29.

10:31 „pierwszych będzie ostatnimi” Była to zaskakująca duchowa prawda (zob. Mt 19:30; 20:16). Prawdziwe bogactwo i pozycja nie mają nic wspólnego z ziemskimi standardami (zob. Iz 55:8-9). To odwrócenie ról było sprzeczne ze starotestamentowym nastawieniem na sprawiedliwość z uczynków Jego uczniów (zob. Mt 19:30; Łk 13:30). Zob. Gordon Fee, *The Disease of the Health and Wealth Gospel [Zaraza ewangelii zdrowia i bogactwa]*.

Mogła to być odpowiedź na słowa Piotra o poniesionych przez uczniów ofiarach (zob. Mk 10:28). Fragment ten jest teologicznym przygotowaniem na 10:41-45. Jezus, eschatologiczny Król królów, staje się Cierpiącym Sługą z Iz 52:13-53:12. Wierzący muszą naśladować Jego życie, śmierć i służbę (zob. 1 J 3:16). Ewangelia jest służbą, a nie władzą; miłością, a nie siłą!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:32-34

³²A kiedy byli w drodze, zdążając do Jerozolimy, Jezus wyprzedzał ich, tak że się dziwili; ci zaś, którzy szli za Nim, byli strwożeni. Wziął znowu Dwunastu i zaczął mówić im o tym, co miało Go spotkać: ³³«Oto idziemy do Jerozolimy. Tam Syn Człowieczy zostanie wydany arcykapłanom i uczonym w Piśmie. Oni skazą Go na śmierć i wydadzą poganom. ³⁴I będą z Niego szydzić, oplują Go, ubiczują i zabijają, a po trzech dniach zmartwychwstanie».

10:32 „w drodze” W ST metafora drogi lub ścieżki stosowana była do pobożnego życia (zob. Ps 23:3; 32:8; 50:23; 119:1; 139:3; Prz 2:12-15; 4:18; 12:28; 15:24). Opisuje także działalność Jana Chrzciciela jako przygotowanie „drogi dla Pana” (zob. Iz 40). W Dziejach Apostolskich pierwszą nazwą Kościoła była „Droga” (zob. Mk 9:2; 19:9.23; 22:4.14.22). Wydaje się, że Marek zbudował swoją Ewangelię wokół tej biblijnej metafory wiary przejawiającej się w stylu życia (zob. Mk 1:2.3; 8:27; 9:33.34; 10:32.52). Pielgrzymka Jezusa prowadziła na krzyż (zob. Mk 10:45).

▣ **„Jezus wyprzedzał ich”** „Ich” może odnosić się do grupy apostołów lub pielgrzymów zmierzających na święto do Jerozolimy.

▣ **„się dziwili; ci zaś, którzy szli za Nim, byli strwożeni”** Odnosi się to do trzech wcześniejszych prorocत्व Jezusa dotyczących Jego cierpienia i śmierci w Jerozolimie z rąk żydowskich i rzymskich przywódców. Jezus wiedział, co Go tam czeka, a jednak zmierzał tam szybko i pewnie. Mogli oni martwić się tym, jak Jego cierpienie i śmierć wpłynę na nich!

▣ **„Wziął znowu Dwunastu”** Jest to czwarta zapowiedź cierpienia i śmierci Jezusa (zob. Mk 8:31; 9:12.31) i najbardziej szczegółowa z nich. Dokładnie wiedział, co Go czeka (zob. Mk 10:45). Uczniowie nadal nie rozumieli celu ani niezbydności tych wydarzeń (zob. Mk 9:32; Łk 9:45; 18:34).

▣ **„zaczął mówić im o tym, co miało Go spotkać”** Większość czasowników w Mk 10:32 użyto w formie czasu niedokonanego, co oznacza powtarzające się działania. Myślę, że odnosi się to także do powtarzanych przez Jezusa prorocत्व odnośnie Jego cierpienia; „zaczął” jest więc niewłaściwym tłumaczeniem tego czasu.

W pewnym sensie Jezus objawiał swoją władzę i moc poprzez znajomość przyszłości i posiadanie kontroli nad swoją śmiercią i zmartwychwstaniem (zob. J 10:17-18).

10:33 „Syn Człowieczy” Zob. komentarz do Mk 8:38c.

▣ **„zostanie wydany arcykapłanom i uczonym w Piśmie”** Było to opisowe określenie Sanhedrynu (zob. Mk 14:43ff), żydowskiego najwyższego sądu, który w I w. n.e. miał jednak jedynie ograniczoną władzę. Zob. Temat specjalny w Mk 12:13.

Jezus przewidział reakcję Sanhedrynu. Jego triumfalny wjazd do Jerozolimy i oczyszczenie świątyni przypieczętowało Jego los. Pierwsze rozwścieczyło faryzeuszy, a drugie – saduceuszy.

▣ **„wydadzą poganom”** Chodziło o rzymską armię okupacyjną (zob. Mk 15:1). Sanhedryn nie mógł skazywać ludzi na śmierć – uprawnienia te posiadały jedynie władze rzymskie.

10:34 „będą z Niego szydzić” Zostało to wypełnione przez rzymskich żołnierzy w Mk 15:16-20. Marek nie wspomina o procesie Jezusa przed Herodem Antypasem (zob. Łk 23).

▣ **„oplują Go”** Była to starotestamentowa oznaka pogardy (zob. Lb 12:14; Pwt 25:9; Hi 17:6 [BW]; 30:10; Iz 50:6). Rzymscy żołnierze skupili swoją nienawiść do wszystkich Żydów i ich ekskluzywistycznego postępowania na Jezusie (zob. Mk 14:65).

▣ **„ubiczują”** Biczowanie było powszechną praktyką przed ukrzyżowaniem (zob. Mk 15:15). Skazańca przywiązywano za ręce do niskiego słupka. Żołnierz uderzał go w plecy biczem z kawałkami kamieni, metalu lub kości przywiązanymi do końców około 60-centymetrowych rzemieni. Razy rozszarpały skórę i wybijały zęby, a nawet oczy. Wielu więźniów umierało już przy biczowaniu. Było ono bardzo brutalne (zob. Iz 52:14).

▣ **„a po trzech dniach”** Czas ten prawdopodobnie odnosi się do doświadczenia Jonasza (zob. Mt 12:39-41; 16:4.21; Łk 11:39.32). Wspomina o nim także Paweł w swoim przedstawieniu Ewangelii w 1 Kor 15:4.

Jezus prorokował o trzech dniach odnośnie dwóch wydarzeń: (1) swojego zmartwychwstania z Hadesu (zob. Mk 8:31; 9:31; 10:34) oraz (2) wzniesienia nowej świątyni (zob. Mk 14:58; 15:29; J 2:19; Dz 6:14).

Istnieją dwa warianty manuskryptów tego fragmentu. W Ewangeliach paralelnych (Mt 20:19 i Łk 18:33) oraz w MSS A i W Ewangelii Marka występuje tu fraza „trzeciego dnia”. Jednak charakterystyczna dla Marka składnia, występująca także w Mk 8:31 i 9:31, to „po trzech dniach”, co potwierdzają MSS α , B, C, D i L.

▣ **„zmartwychwstanie”** Jest to tryb orzekający czasu przyszłego strony medialnej. Skupia się na tym, że Jezus sam powstanie z martwych (zob. J 10:17-18). Większość fragmentów na temat zmartwychwstania Chrystusa używa strony biernej, skupiając się na Bogu Ojcu jako na Tym, który wskrzesił Jezusa, co ukazuje, że przyjął Jego ofiarę. W pewnym sensie w zmartwychwstanie Jezusa zaangażowana jest cała Trójca (tj. Duch w Rz 8:11). Zob. Temat specjalny: Zmartwychwstanie w Mk 8:31.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:35-40

³⁵Wtedy zbliżyli się do Niego synowie Zebedeusza, Jakub i Jan, i rzekli: «Nauczycielu, chcemy, żebyś nam uczynił to, o co Cię poprosimy». ³⁶On ich zapytał: «Co chcecie, żebym wam uczynił?» ³⁷Rzekli Mu: «Daj nam, żebyśmy w Twojej chwale siedzieli jeden po prawej, drugi po lewej Twojej stronie». ³⁸Jezus im odparł: «Nie wiecie, o co prosicie. Czy możecie pić kielich, który Ja mam pić, albo przyjąć chrzest, którym Ja mam być ochrzczony?» ³⁹Odpowiedzieli Mu: «Możemy». Lecz Jezus rzekł do nich: «Kielich, który Ja mam pić, pić będziecie; i chrzest, który Ja mam przyjąć, wy również przyjmiecie. ⁴⁰Nie do Mnie jednak należy dać miejsce po mojej stronie prawej lub lewej, ale [dostanie się ono] tym, dla których zostało przygotowane».

10:35 „synowie Zebedeusza” Mt 20:20 podaje, że to ich matka zwróciła się do Jezusa z tą prośbą.

▣ **„chcemy, żebyś nam uczynił to, o co Cię poprosimy”** Zawsze, kiedy Jezus zapowiadał swoje cierpienie i śmierć, Jego uczniowie zaczęli planować kto zajmie Jego miejsce jako przywódca. Ich horyzont myślowy nadal ograniczał się do ziemskiego królestwa i bycia w nim przywódcami. Uczniowie niewiele rozumieli aż do zesłania Ducha Świętego!

W pewnym sensie incydent ten odnotowano po to, aby ukazać, jak niewiele uczniowie nadal rozumieli (zob. Łk 18:34). Jest to cięta ironia!

10:37 „prawej (...) lewej” Chcieli zajmować honorowe miejsca i mieć władzę. Wydarzenie to pokazuje, że Piotr nie był uznawany za oczywistego przywódcę grupy apostołów. Jego osobowość sprawiała, że zawsze odzywał się pierwszy, ale uczniowie nie czuli, żeby był ich liderem.

▣ **„w Twojej chwale”** Mt 20:21 ma „w Twoim królestwie”. U Marka chodzi o widzialne objawienie eschatologicznego królestwa Bożego (Mk 8:38; 10:37; 13:36).

TEMAT SPECJALNY: CHWAŁA (*doksa*)

Biblijna koncepcja „chwały” jest trudna do zdefiniowania. Słowem tym jest w LXX oddanych ponad dwadzieścia hebrajskich terminów. W NT pojawia się wiele razy i w różnych zastosowaniach. Opisuje Boga,

Jezusa, ludzi oraz mesjańskie królestwo.

W ST najczęściej używanym słowem oznaczającym „chwałę” (*kabod*, BDB 458, KB 455-458) było wyrażenie stosowane pierwotnie w handlu, odnoszące się do wagi („być ciężkim”, KB 455). To, co było ciężkie, było cenne lub miało wartość samo w sobie. Często słowo to uzupełniano o pojęcie jasności, aby podkreślić boski majestat (zob. Wj 19:16-18; 24:17; 33:18; Iz 60:1-2). Tylko On jest godzien chwały i czci (zob. Ps 24:7-10; 66:2; 79:9). Jest zbyt olśniewający, aby mógł być oglądany przez upadły rodzaj ludzki, więc okrywa się obłokiem, ręką lub dymem (zob. Wj 16:7.10; 33:17-23; Iz 6:5). JHWH może być w pełni poznany tylko za pośrednictwem Chrystusa (zob. J 1:18; 6:46; 12:45; 14:8-11; Kol 1:15; 1 Tm 6:16; Hbr 1:3; 1 J 4:12).

Obszerniejszego omówienia słowa *kabod* dokonano w Temacie specjalnym: Chwała (ST). Chwałą wierzących jest zrozumienie Ewangelii i chlubienie się w Bogu, a nie w sobie samych (zob. 1 Kor 1:29-31; Jr 9:22-23). Szczegółowe omówienie tej kwestii znajduje się w słowniku NIDOTTE (tom 2, s. 577-587).

10:38 „Nie wiecie, o co prosicie” „Proście” ujęte jest w stronie medialnej, skupiającej się na podmiocie: „wy sami”. Następne zdanie, „Czy możecie”, to także strona medialna.

▣ **„kielich”** W ST kielich oznaczał los danej osoby – przeważnie w znaczeniu negatywnym (zob. Ps 75:9; Iz 51:17-23; Jr 25:15-28; 49:12; 51:7; Lm 4:21-22; Ez 32:34; Ha 2:16; Za 12:2). Właśnie tą metaforą posłużył się Jezus w ogrodzie Getsemane (zob. Mk 14:36) w odniesieniu do swojego ukrzyżowania.

▣ **„chrzest, którym Ja mam być ochrzczony”** Była to metafora cierpienia, a nawet śmierci (zob. Łk 12:50). Jego chwała wiązała się z bólem (zob. Hbr 2:18; 5:8).

10:39 Przywódcy ci mieli doświadczyć tych samych prześladowań i niezrozumienia, co Jezus (tj. Jakub w Dz 12:2 i Jan w Ap 1:9).

10:40 „tym, dla których zostało przygotowane” Jest to kolejny przykład podporządkowania Jezusa wobec planów i zamysłu Ojca. Istnieje coś takiego jak Boży plan (zob. Dz 2:3; 3:18; 4:28; 13:29). Starożytny tekst aleksandryjski (MS A*) ma tu „dla których mój Ojciec je przygotował” – podobnie jak w Mt 20:23.

Pisane uncjałą starożytne manuskrypty greckie pisane były samymi dużymi literami i bez odstępów pomiędzy słowami, znaków interpunkcyjnych ani podziału na akapity. Czasami trudno jest stwierdzić, jak podzielić dane zdanie na słowa. To konkretne zdanie dzielić można na dwa sposoby (zob. *Interpreting the New Testament [Interpretacja Nowego Testamentu]* Hansa Conzelmanna i Andreasa Lindemanna w tłumaczeniu Siegfrieda S. Schotzmanna, s. 22):

1. „dla których jest przeznaczone”
2. „jest przeznaczone dla innych” (zob. tłumaczenia syryjskie)

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:41-45

⁴¹Gdy dziesięciu [pozostałych] to usłyszało, poczęli oburzać się na Jakuba i Jana. ⁴²A Jezus przywołał ich do siebie i rzekł do nich: «Wiecie, że ci, którzy uchodzą za władców narodów, uciskają je, a ich wielcy dają im odczuć swą władzę. ⁴³Nie tak będzie między wami. Lecz kto by między wami chciał się stać wielkim, niech będzie sługą waszym. ⁴⁴A kto by chciał być pierwszym między wami, niech będzie niewolnikiem wszystkich. ⁴⁵Bo i Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służono, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu».

10:41 „Gdy dziesięciu [pozostałych] to usłyszało” Wskazuje to na to, że Jakub i Jan poczekali, aż zostaną sami z Jezusem. Sytuacja ta ukazuje także człowieczeństwo apostołów. Nie byli „turboświętymi”, tylko ludźmi, powołanymi, wyposażonymi i używanymi przez Boga. Pozostali oburzyli się nie z powodu niewłaściwości prośby Jakuba i Jana, tylko dlatego, że to oni pierwsi zadali to pytanie. Ci wybrani apostołowie nadal byli samolubni i grzeszni.

10:42 Jezus po raz kolejny przemawia do ich ambicji i niewłaściwego rozumienia Królestwa.

10:43

GPNT

„Nie tak zaś jest wśród was”

BP

„U was tak nie będzie”

BW

„Lecz nie tak ma być między wami”

BWP

„Lecz nie ma tak być u was”

PL

„Nie tak ma być pośród was”

Tłumaczenia te są odzwierciedleniem różnych wariantów rękopisów greckich. W niektórych manuskryptach (8, B, C*, D, L, W), a także w paralelnym fragmencie w Mt 20:26 występuje czas terażniejszy (GPNT, Biblia Wujka, Przekład Nowego Świata). W innych rękopisach natomiast (A i C³) zastosowano czas przyszły (BT, BP, Biblia Gdańska).

▣ „kto by między wami chciał się stać wielkim” Jezus nie zniechęca do wielkości ani ambicji, tylko definiuje prawdziwą wielkość jako służbę i pokorę (zob. Mt 20:26; Mk 9:35).

▣ „sługą” Jest to termin *diakonos*, który przerodził się później w funkcję lub urząd diakona. Wszyscy wierzący powołani są do służby (zob. Ef 4:11-12).

10:44 Werset ten pomaga wyjaśnić Mk 10:31.

▣ „niewolnikiem” Jest to określenie *doulos*, odnoszące się do służącego.

10:45 „Syn Człowieczy” Zob. komentarz do Mk 8:38c.

▣ „nie przyszedł, aby Mu słuźono, lecz żeby służyć” Taka jest prawdziwa definicja wielkości. Jezus jest dla nas wzorem życia w Królestwie, który mamy naśladować (zob. 1 P 2:21). Prawda ta została przez Niego przedstawiona symbolicznie przy umyciu nóg uczniów w Wieczerniku tej nocy, której został wydany (zob. J 13:14-15).

▣ „dać swoje życie” Jest to werset będący streszczeniem Ewangelii Marka. Jezus zawsze mówi o swojej śmierci jako o darze swojej chwały. Oznacza ona zastępcze odkupienie (tj. ofiarę za grzech, zob. 2 Kor 5:21) Chrystusa (zob. Rdz 3:15; Iz 52:13-53:12).

▣ „okup” Dosłownie oznacza to „wykupić z powrotem” lub „zapłacić cenę” (zob. Mt 20:28; Tt 2:14; 1 P 1:18). Odzwierciedla starotestamentowe określenie stosowane do wykupywanych niewolników lub jeńców wojennych – zazwyczaj przez bliskich krewnych (*go'el*). Jezus jednoczy w sobie miłość i sprawiedliwość Boga Ojca. Ceną grzechu jest życie – i Bóg je zapewnił!

TEMAT SPECJALNY: OKUP/ODKUPIĆ

I. STARY TESTAMENT

A. Zasadniczo koncepcję te oddają dwa hebrajskie terminy prawne:

1. *Ga'al* (BDB 145 I, KB 169 I), oznaczający przeważnie „uwolnić za pomocą zapłaconej ceny”. Jedną z form tego słowa, *go'el*, uzupełnia tę koncepcję o osobowego pośrednika, zazwyczaj członka rodziny (tj. krewny wykupiciel). Ten kulturowy aspekt prawa do wykupywania rzeczy, zwierząt i ziemi (zob. Kpł 25 i 27) lub krewnych (zob. Rut 4:15; Iz 29:22) jest w znaczeniu teologicznym przeniesiony na wybawienie przez JHWH Izraela z Egiptu (zob. Wj 6:6; 15:13; Ps 74:2; 77:16; Jr 31:11). Staje się on „wykupicielem” (zob. Hi 19:25; Ps 19:15; 78:35; Prz 23:11; Iz 41:14; 43:14; 44:6.24; 47:4; 48:17; 49:7.26; 54:5.8; 59:20; 60:16; 63:16; Jr 50:34).
2. *Padah* (BDB 804), oznaczający zasadniczo „uratować” albo „wybawić”.
  - a. Wykupywanie pierworodnych (zob. Wj 13:13-14 i Lb 18:15-17)
  - b. Fizyczny ratunek zestawiony z duchowym (zob. Ps 49:8.9.16)
  - c. JHWH wybawi Izraela z jego grzechu i buntu (zob. Ps 130:7-8)

B. Teologiczna koncepcja odkupienia obejmuje kilka powiązanych ze sobą kwestii:

1. Występuje potrzeba, niewola, strata i uwięzienie:
  - a. fizyczne
  - b. społeczne
  - c. duchowe (zob. Ps 130:8)
2. Musi być zapłacona cena za wolność, wyzwolenie i odnowienie:
  - a. narodu izraelskiego (zob. Pwt 7:8)
  - b. jednostki (zob. Hi 19:25-27; 33:28; Iz 53)
3. Ktoś musi pełnić rolę pośrednika i dobroczyńcy. W *ga'al* jest nim zazwyczaj członek rodziny lub bliski krewny (tj. *go'el*, BDB 145).
4. JHWH często opisuje siebie słownictwem związanym z rodziną:
  - a. Ojciec
  - b. Mąż
  - c. Bliski krewny wykupiciel lub mściciel

Odkupienie zostało zapewnione dzięki osobistemu działaniu JHWH; cena została zapłacona i odkupienie osiągnięte!

II. NOWY TESTAMENT

A. Tę koncepcję teologiczną oddaje kilka terminów:

1. *Agorazō* (zob. 1 Kor 6:20; 7:23; 2 P 2:1; Ap 5:9; 14:3-4). Jest to termin handlowy oznaczający zapłaconą za coś cenę. Jesteśmy wykupionymi krwią ludźmi, którzy nie rządzą własnym życiem. Należymy do Chrystusa.
2. *Eksagorazō* (zob. Ga 3:13; 4:5; Ef 5:16; Kol 4:5). To także termin handlowy. Odzwierciedla zastępczą śmierć Jezusa za nas. Jezus poniósł „przekleństwo” prawa opartego o uczynki (tj. Prawa Mojżeszowego, zob. Ef 2:14-16; Kol 2:14), którego grzeszni ludzie nie byli w stanie wypełniać. On poniósł przekleństwo (zob. Pwt 21:23) za nas wszystkich (zob. Mk 10:45; 2 Kor 5:21)! W Jezusie Boża sprawiedliwość i miłość zlewają się w pełne przebaczenie, akceptację i dostęp do Boga!
3. *Luō*, „uwalniać”:
  - a. *Lutron*, „zapłacona cena” (zob. Mt 20:28; Mk 10:45). Są to mocne słowa z ust samego Jezusa dotyczące celu Jego przyjścia – aby być Zbawicielem świata spłacającym nie swój dług grzechu (zob. J 1:29).
  - b. *Lutroō*, „uwalniać”:
    - (1) Wyzwolenie Izraela (Łk 24:21)
    - (2) Wydać samego siebie, aby odkupić i oczyścić sobie lud (Tt 2:14)
    - (3) Być bezgrzeszną ofiarą zastępczą (1 P 1:18-19)
  - c. *Lutrōsis*, „odkupienie”, „ocalenie” lub „wyzwolenie”
    - (1) Proroctwo Zachariasza o Jezusie, Łk 1:68
    - (2) Wysławianie przez Annę Boga za Jezusa, Łk 2:38
    - (3) Lepsza, złożona raz na zawsze ofiara Jezusa, Hbr 9:12
4. *Apolytrōsis*
  - a. Odkupienie przy drugim przyjściu Jezusa (zob. Dz 3:19-21)
    - (1) Łukasza 21:28
    - (2) Rzymian 8:23
    - (3) Efezjan 1:14; 4:30
    - (4) Hebrajczyków 9:15
  - b. Odkupienie w śmierci Chrystusa
    - (1) Rzymian 3:24
    - (2) 1 Koryntian 1:30
    - (3) Efezjan 1:7
    - (4) Kolosan 1:14
5. *Antilytron* (zob. 1 Tm 2:6). Jest to – podobnie do Tytusa 2:14 – kluczowy tekst łączący wyzwolenie z zastępczą śmiercią Jezusa na krzyżu. Jest On jedyną możliwą ofiarą, Tym, który umiera za „wszystkich” (zob. J 1:29; 3:16-17; 4:42; 1 Tm 2:4; 4:10; Tt 2:11; 2 P 3:9; 1 J 2:2; 4:14).

B. Koncepcja teologiczna w NT.

1. Ludzkość jest w niewoli grzechu (zob. J 8:34; Rz 3:10-18; 6:23).
2. Zniewolenie ludzkości przez grzech zostało ukazane przez starotestamentowe Prawo Mojżeszowe (zob. Ga 3) i Kazanie na Górze (zob. Mt 5-7). Ludzkie czyny przerodziły się w wyrok śmierci (zob. Kol 2:14).
3. Jezus, bezgrzeszny baranek Boży, przyszedł i umarł za nas (zob. J 1:29; 2 Kor 5:21). Zostaliśmy wykupieni spod władzy grzechu, abyśmy mogli służyć Bogu (zob. Rz 6).
4. Wynika z tego, że zarówno JHWH, jak i Jezus są „bliskimi krewnymi” działającymi na naszą rzecz. Jest to przedłużenie rodzinnych metafor (tj. ojciec, mąż, syn, brat, bliski krewny).
5. Odkupienie nie było ceną zapłaconą szatanowi (jak uważała teologia średniowieczna), ale pogodzeniem Bożego słowa i Jego sprawiedliwości z Bożą miłością i pełnym zaopatrzeniem w Chrystusie. Na krzyżu przywrócony został pokój, ludzki bunt został przebaczony i Boży obraz w człowieku jest znowu w pełni funkcjonalny w bliskiej wspólnocie!
6. Odkupienie ma także swój przyszły aspekt (zob. Rz 8:23; Ef 1:14; 4:30), obejmujący nasze zmartwychwstałe ciała i osobistą bliskość z Trójjedynym Bogiem. Nasze zmartwychwstałe ciała będą takie, jak Jego (zob. 1 J 3:2). Miał on fizyczne ciało, mające jednak cechy pozawymiarowe. Trudno objąć paradoks 1 Kor 15:12-19 oraz 1 Kor 15:35-58. Oczywiście jest, że istnieje fizyczne, ziemskie ciało, oraz niebiańskie, duchowe ciało. Jezus miał i jedno, i drugie!

▣ „za” Jest to grecki przyimek *anti*. Czasem łączony jest z rzeczownikiem „okup” (*lutron* = *antilutron*, zob. 1 Tm 2:6). Może oznaczać „zamiast”, „na rzecz” lub „w miejsce”. Związek pomiędzy przyimkami *anti* i *hyper* musi być określany przez kontekst (zob. 2 Kor 5:14; Hbr 10:12; 1 P 2:21; 3:18; 1 J 3:16). Wszystkie te znaczenia łączą się z dokonaniem przez Jezusa zastępczym odkupieniem. Umarł za nas, poniósł nasz grzech (zob. Iz 53:4-6).

▣ „wielu” Niektórzy komentatorzy twierdzą, że termin ten oznacza ograniczenie dokonanego przez Chrystusa odkupienia do „wybranych”. Określenia „wielu” i „wszyscy” są równoznaczne w dwóch kluczowych fragmentach mówiących o odkupieniu – por. Iz 53:11-12, „wielu”, oraz Iz 53:6, „wszyscy”. Paralelizm ten jest jasno widoczny w Rz 5:18, „wszyscy” i Rz 5: 19, „wielu” [BW]. Jezus zapłacił cenę za wszystkich, ale odkupieni będą tylko ci, którzy na wezwanie Ducha odpowiedzą nawróceniem i wiarą.

Mk 10:45 to teologiczny rdzeń tej Ewangelii. Słowa te padły w reakcji na osobistą ambicję. Ludzka ambicja musi zostać oddana Bogu jako dar (zob. Rz 12:1-2). Chrześcijanie mają naśladować poświęcenie Jezusa (zob. 1 J 3:16).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 10:46-52

⁴⁶Tak przyszli do Jerycha. Gdy wraz z uczniami i sporym tłumem wychodził z Jerycha, niewidomy żebrak, Bartymeusz, syn Tymeusza, siedział przy drodze. ⁴⁷Ten słysząc, że to jest Jezus z Nazaretu, zaczął wołać: «Jezusie, Synu Dawida, ulituj się nade mną!» ⁴⁸Wielu nastawało na niego, żeby umilkł. Lecz on jeszcze głośniej wołał: «Synu Dawida, ulituj się nade mną!» ⁴⁹Jezus przystanął i rzekł: «Zawołajcie go!» I przywołali niewidomego, mówiąc mu: «Bądź dobrej myśli, wstań, woła cię». ⁵⁰On zrzucił z siebie płaszcz, zerwał się i przyszedł do Jezusa. ⁵¹A Jezus przemówił do niego: «Co chcesz, abym ci uczynił?» Powiedział Mu niewidomy: «Rabbuni, żebym przejrzał». ⁵²Jezus mu rzekł: «Idź, twoja wiara cię uzdrowiła». Natychmiast przejrzał i szedł za Nim drogą.

10:46 „Jerycha” Jest to jedno z najstarszych miast na świecie. Często nazywane było „Miastem Palm”. Nazwa „Jerycho” oznacza „perfumowane”. Była to bardzo żyzna i piękna okolica. W czasach Jezusa były dwa Jerycha: stare miasto oraz nowe, rzymskie, około 2 km od niego. Położone było ok. 29 km na północny wschód od Jerozolimy, nad brodem na rzece Jordan.

▣ „Gdy (...) wychodził z Jerycha” Mt 20:29 ma „wychodzili”, a Łk 18:35 „zbliżał się”. Zamieszanie to świadczy o tym, że są to relacje naocznych świadków. Pamiętajmy, że w czasach Jezusa istniały dwa Jerycha. Mógł wychodzić z jednego i zmierzać do drugiego.

▣ „**sporym tłumem**” Byli to pielgrzymi w drodze do Jerozolimy na Paschę wraz z zainteresowanymi mieszkańcami miasta. Wielu kapłanów świątynnych mieszkało w Jerychu. Droga z Jerycha do Jerozolimy była bardzo niebezpieczna z powodu rabusi (tj. przypowieść o miłosiernym Samarytaninie) i dlatego ludzie podróżowali w dużych grupach.

▣ „**niewidomy żebrak (...) siedział przy drodze**” Istnieje kilka wariantów greckich manuskryptów tego zdania. Rzeczownik użyty tu na określenie „żebraka” jest rzadkim terminem (zob. J 9:8). Zazwyczaj koncepcję tę wyraża imiesłów (tj. MSS A, K, W, κ i Textus Receptus, zob. BP i Biblia Brzeska). Jednak w MSS κ, B i L jest to rzeczownik (tj. *prosaiteō*) – zob. GPNT, BT, BW, BWP, PL. W manuskrypcie D występuje synonim (tj. *epaiteō*, oba te słowa utworzone są z rdzenia „prosić”), którego użyto w paralelnym tekście w Łk 18:35. Warianty te nie mają wpływu na interpretację tego fragmentu.

▣ „**Bartymeusz**” Słowo to oznacza „syna Tymeusza”. Marek bardzo rzadko wymienia imiona uzdrawianych i uwalnianych przez Jezusa ludzi. Co ciekawe, u Mateusza było to dwóch ślepców (zob. Mt 20:30). Nie ma pewności co do tego, dlaczego dokładnie tak jest, ale jest to regularnie występująca różnica pomiędzy Ewangelią Mateusza a Marka i Łukasza.

▣ „**syn Tymeusza**” W języku aramejskim słowo to oznaczało „nieczysty”. Była to próba wyjaśnienia imienia Bartymeusz czytelnikom pochodzenia pogańskiego.

▣ „**siedział przy drodze**” Prawdopodobnie siedział tam codziennie z nadzieją na jałmużnę (tj. wymagane od Żydów ofiary na biednych).

10:47 „Jezus z Nazaretu” Marek jako jedyny zapisuje ten tytuł jako *Nazarēnos* (zob. Mk 1:24; 10:47; 14:67; 16:6). Ewangelia Mateusza stwierdza: „Nazwany będzie Nazarejczykiem” (zob. Mt 2:23).

Wioska, w której wychował się Jezus, nazywała się Nazaret. Nie ma o niej wzmianek w ST, Talmudzie ani u Józefa Flawiusza. Wydaje się, że nie była zasiedlona do czasu Jana Hirkana (z dynastii Hasmoneuszy), władającego w latach 134-104 p.n.e. Obecność Józefa i Marii w tej wiosce wskazuje na to, że osiedlił się w niej jeden z klanów rodu Dawida.

Być może nazwa Nazaret i mesjański tytuł Odrośl mają wspólną etymologię – hebrajskie słowo *necer* (zob. Iz 11:1; Jr 23:5; 33:15; Za 3:8; 6:12; Ap 5:5; 22:16).

Było to widocznie pogardliwe określenie ze względu na położenie tej miejscowości z dala od Jerozolimy, na pogańskim obszarze (zob. J 1:46 i Dz 24:5; chociaż nawet to było spełnieniem prorocтва, Iz 9:1). Być może dlatego zostało ujęte na tabliczce z zarzutem powieszanej na krzyżu nad głową Jezusa.

TEMAT SPECJALNY: JEZUS NAZAREJCZYK

W NT występuje kilka różnych greckich terminów na określenie Jezusa.

A. Terminy nowotestamentowe:

1. Nazaret – miasto w Galilei (zob. Łk 1:26; 2:4.39.51; 4:16; Dz 10:38). Miasto to nie jest wspominane w źródłach współczesnych Jezusowi, ale jego nazwę odnajduje się w późniejszych inskrypcjach. Pochodzenie z Nazaretu nie było dla Jezusa komplementem (zob. 1:46). Tabliczka przybita do krzyża nad głową Jezusa zawierająca nazwę tego miejsca była oznaką pogardy Żydów.
2. *Nazarēnos* – wydaje się także odnosić do położenia geograficznego (zob. Łk 4:34; 24:19).
3. *Nazōraios* – może odnosić się do miasta, ale może także być grą słów z hebrajskim mesjańskim terminem „Odrośl” (*necer*, BDB 666, KB 718 II, zob. Iz 4:2; 11:1; 53:2; Jr 23:5; 33:15; Za 3:8; 6:12; nawiązanie w Ap 22:16). Łukasz opisuje nim Jezusa w 18:37 i Dz 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
4. Podobne do #3 *nāzīr* (BDB 634, KB 684), co oznacza „poświęcony przez złożenie ślubów”.

B. Historyczne wystąpienia poza NT

1. Stosowane na określenie żydowskiego (przedchrześcijańskiego) ugrupowania heretyckiego (aramejskie *nāsōrayyā*).

2. Używane w kręgach żydowskich na określenie wierzących w Chrystusa (zob. Dz 24:5.14; 28:22, *nosri*).
3. Przyjęło się jako powszechne określenie stosowane do wierzących w kościołach syryjskich (aramejskich). Terminem „chrześcijanie” posługiwano się w odniesieniu do wierzących w kościołach greckich.
4. Jakiś czas po upadku Jerozolimy faryzeusze przeorganizowali się w Jamni i zapoczątkowali formalny podział pomiędzy synagogą a kościołem. Poniższy przykład formuły przekleństwa przeciwko chrześcijanom pochodzi z „Osiemnastu błogosławieństw” z *Berachotu* 28b-29a, gdzie wierzących nazywa się „nazarejczykami”.
„Oby nazarejczycy i heretycy zniknęli w jednej chwili; będą oni wymazani z księgi życia i nie będą wspomniani razem z wiernymi.”
5. Posłużył się nim Justyn Męczennik w *Dialogu z Żydem Tryfonem* 126:1, stosując do Jezusa Izajaszowe (Iz 11:1) określenie *necer*.

C. Opinia autora

Zadziwia mnie taka różnorodność pisowni tego terminu, chociaż wiem, że nie jest to wyjątek w Starym Testamencie, gdzie imię „Jozue” może być w języku hebrajskim zapisywane na kilka różnych sposobów. Przyczyną moich wątpliwości co do ścisłego określenia znaczenia tego terminu są następujące kwestie:

1. Ścisły związek z mesjańskim terminem „Odrośl” (*necer*) lub z podobnym terminem *nāzīr* (człowiek konsekrowany przez złożenie ślubów)
2. Negatywne konotacje związane z obszarem Galilei pogan
3. Niewiele lub brak współczesnych wzmianek na temat miasta Nazaret w Galilei
4. Fakt, że termin ten był użyty przez demona w znaczeniu eschatologicznym (tj. „Czy przyszedłeś nas zniszczyć?”)

Pełną bibliografię badań na temat tej grupy słów znaleźć można w: Colin Brown (red.), *New International Dictionary of New Testament Theology* [*Nowy Międzynarodowy Słownik Teologii Nowego Testamentu*], tom 2, s. 346 lub Raymond E. Brown, *Birth of the Messiah* [*Narodzenie Mesjasza*], s. 209-213, 223-225.

▣ „**Synu Dawida**” Był to mesjański tytuł (zob. 2 Sm 7) o nacjonalistycznych implikacjach. Bardzo rzadko występuje on w tej Ewangelii (zob. Mk 10:47.48; 12:35).

▣ „**ulituj się nade mną**” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej, oznaczający intensywność. Była to częsta modlitwa w Psalmach (zob. Ps 51:3).

10:48 „Wielu nastawało na niego” Jest to czas niedokonany. Raz po raz wołał i raz po raz niektórzy z tłumu nalegali, żeby się uciszył (zob. Łk 18:39).

10:49 „Jezus przystanął” Nawet w drodze na śmierć Jezus miał czas dla niewidomego żebraka. Jest to kolejny proroczy znak z Księgi Izajasza dla tych, których duchowe oczy się otworzą.

▣ „**Bądź dobrej myśli, wstań, woła cię**” Zazwyczaj w grece koine każde zdanie połączone jest z poprzednim za pomocą spójnika lub zaimka odnoszącego się do czegoś w poprzednim kontekście. Kiedy brakuje tych łączników (tak jak tutaj), przyciąga to uwagę do samych wypowiedzi: wymownych i oddzielnych. Pierwsza i druga to tryby rozkazujące czasu teraźniejszego strony czynnej, a ostatnia – tryb orzekający czasu teraźniejszego strony czynnej.

10:50 „zrzucił z siebie płaszcz” Używał tego płaszcza do (1) spania i (2) zbierania jedzenia i jałmużny. W pewnym sensie był to symbol jego wiary w to, że zostanie uzdrowiony.

▣ „**zerwał się**” Są to plastyczne szczegóły zapamiętane przez naocznego świadka tych wydarzeń – Piotra.

10:51 „Co chcesz, abym ci uczynił” Jezus zmusił go do wypowiedzenia swojej wynikającej z wiary prośby.

▣ „**żebym przejrzał**” Uzdrawienie niewidomego miało znaczenie mesjańskie (zob. Iz 35:4-5; 42:7.16; 61:1). Był to jeden z dowodów – znaków, których domagali się faryzeusze.

10:52 „twoja wiara cię uzdrowiła” Dosłownie jest to „zbawiła” (tj. *sōzō*) w formie trybu orzekającego czasu dokonanego strony czynnej. Określenie to zostało zastosowane w jednym z jego starotestamentowych znaczeń – fizycznego ratunku (zob. Jk 5:15).

▣ „**szedł za Nim drogą**” Łk 18:43 dodaje „wielbiąc Boga”.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego rodzice chcieli, aby Jezus nałożył ręce na ich dzieci?
2. Dlaczego uczniowie próbowali ich powstrzymać?
3. Dlaczego Jezus tak się na nich oburzył?
4. Jaki jest związek dzieci z królestwem Bożym?
5. Jakich cech dziecka szuka Jezus u uczniów?
6. Dlaczego Jezus tak często mówił uczniom o swojej zbliżającej się śmierci?
7. Zdefiniuj prawdziwą wielkość.

ROZDZIAŁ 11 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
DZIAŁALNOŚĆ JEZUSA W JEROZOLIMIE		W JEROZOLIMIE		
NAUCZANIE I SPORY Z PRZECIWNIKAMI				
Uroczysty wjazd do Jerozolimy	Wjazd Jezusa do Jerozolimy	Wjazd do Jerozolimy	Uroczysty wjazd Jezusa do Jerozolimy	Wjazd Jezusa do Jerozolimy
11:1-11	11:1-11	11:1-10 11:11	11:1-11	11:1-11
Nieurodzajne drzewo figowe	Nieurodzajne drzewo figowe	Figa niepłodna	Nieurodzajne drzewo figowe	Los bezowocnego figowca
11:12-14	11:12-14	11:12-14	11:12-14	11:12-14
Wypędzenie przekupniów	Wypędzenie przekupniów ze świątyni	Wypędzenie przekupniów ze świątyni	Wypędzenie kupczących ze świątyni	Oczyszczenie świątyni
11:15-18	11:15-19	11:15-18	11:15-18	11:15-18
11:19		11:19	11:19	11:19
Wiara i modlitwa	Moc wiary	Potęga modlitwy	Wiara i modlitwa	Bezowocny figowiec i lekcja o wierze
11:20-25	11:20-26	11:20-25	11:20-25	11:20-26
Pytanie o władzę	Rozmowa Jezusa z kapłanami w świątyni	Pytanie o władzę	Sprawa władzy Jezusa	Jezus pełnomocnikiem nieba
11:27-33	11:27-33	11:27-33	11:27-33	11:27-33

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU

- A. Triumfalny wjazd do Jerozolimy był ważnym proroczym znakiem; Jezus ogłoszony został obiecany Mesjaszem. Paralele tego fragmentu znajdują się w Mt 21:1-11, Łk 19:29-44 i J 12:12-19.
- B. Triumfalny wjazd do Jerozolimy ma także aspekt paradoksalny. Jezus w oczywisty sposób wypełnił zapowiedź z Za 9:9 i okrzyki (tj. liturgia zaczerpnięta z Psalmów) tłumu były potwierdzeniem tego, że był Mesjaszem. Należy jednak pamiętać, że te Psalmy Hallelu co roku witały pielgrzymów przybywających na święto Paschy. Wyjątkowość tego wydarzenia polegała na tym, że skierowane były one do konkretnej osoby. Jasno uwidacznia to konsternacja przywódców religijnych.
- C. Opisane w Mk 11:15-19 oczyszczenie świątyni było najwidoczniej drugim, którego dokonał Jezus. Pierwsze opisuje J 2:15. Nie zgadzam się z założeniami krytyki literackiej łączącej te dwa wydarzenia w jedno. Chociaż scalenie chronologii Ewangelii synoptycznych i Ewangelii Jana nastęca pewnych problemów, nadal uzasadnione wydaje mi się uznanie dwóch oczyszczeni świątyni – jednego na początku działalności Jezusa, a drugiego pod koniec Jego posługi – ze względu na różnice pomiędzy tymi dwoma relacjami. Może to także wyjaśniać zarówno wczesną, jak i rosnącą wrogość ze strony jerozolimskich przywódców religijnych. Parallele opisy tego wydarzenia zawarte są w Mt 21:12-16 i Łk 19:45-47.
- D. Przeklęcie drzewa figowego jest oczywistym odniesieniem do judaizmu. Paralele tego opisu zawarte są w Mt 21:18-19 i Łk 19:45-48.
- E. Uschnięcie drzewa figowego opisuje także Mt 21:19-22 i Łk 21:37-38.
- F. Władza Jezusa zostaje zakwestionowana (Mk 11:27-12:12). Jest to kluczowa kwestia teologiczna! Parallele opisy zawarte są w Mt 21:23-46 i Łk 20:1-19.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 11:1-10

¹Gdy się zbliżali do Jerozolimy, do Betfage i Betanii na Górze Oliwnej, posłał dwóch spośród swoich uczniów ²i rzekł im: «Idźcie do wsi, która jest przed wami, a zaraz przy wejściu do niej znajdziecie osłę uwiązane, na którym jeszcze nikt z ludzi nie siedział. Odwiążcie je i przyprowadźcie tutaj! ³A gdyby was kto pytał, dlaczego to robicie, powiedzcie: Pan go potrzebuje i zaraz odeśle je tu z powrotem». ⁴Poszli i znaleźli osłę przywiązane do drzwi z zewnątrz, na ulicy. Odwiązali je, ⁵a niektórzy ze stojących tam pytali ich: «Co to ma znaczyć, że odwiązujecie osłę?» ⁶Oni zaś odpowiedzieli im tak, jak Jezus polecił. I pozwolili im. ⁷Przyprowadzili więc osłę do Jezusa i zrzucili na nie swe płaszcze, a On wsiadł na nie. ⁸Wielu zaś słało swe płaszcze na drodze, a inni gałązki ścięte na polach. ⁹A ci, którzy Go poprzedzali i którzy szli za Nim, wołali: «Hosanna! Błogosławiony Ten, który przychodzi w imię Pańskie. ¹⁰Błogosławione królestwo ojca naszego Dawida, które przychodzi. Hosanna na wysokościach!»

11:1 „Betfage” Nazwa ta oznacza „dom fig” lub „miejsce niedojrzałych fig”. Miejscowość ta położona była na górującym nad Jerozolimą paśmie zwanym Górą Oliwną. W literaturze rabinicznej jest to przedmieście Jerozolimy. Betfage znajdowało się w pobliżu głównej drogi z Jerycha, którą chodzili pielgrzymi.

▣ **„Betanii”** Nazwa ta oznacza „dom daktyli”. J 11:18 podaje, że znajdowała się ona około trzech kilometrów na południowy wschód od Jerozolimy przy drodze do Jerycha. Mieszkała tam Maria, Marta i Łazarz. W czasie trzech głównych dorocznych świąt (zob. Kpł 23) wszyscy wokół Jerozolimy przyjmowali u siebie pielgrzymów. Jezus nocował tam będąc w Jerozolimie (zob. Mk 11:11; Mt 21:17).

▣ **„na Górze Oliwnej”** Te dwie wioski leżały na tym samym paśmie (o długości ok. 4 km) znanym jako „Góra Oliwna”.

▣ „**posłał dwóch spośród swoich uczniów**” Prawdopodobnie Piotr był jednym z nich i opowiedział o tym Janowi Markowi.

11:2 „zaraz” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ „**osłę**” Wydarzenie to jest wypełnieniem proroctwa (zob. Rdz 49:11; Za 9:9). Zazwyczaj to osły były wierzchowcami izraelskich królów (wspominają o tym także tabliczki z Mari i sumeryjski epos o Gilgameszu). To osłę wypełniło królewskie proroctwa (tylko król jeździł na swoim osle; nikt jeszcze nie dosiadał tego osłęcia), było także jednak oznaką, że przychodzi w pokoju. Przy swoim drugim przyjeździe Pan ukaże się na białym rumaku jako Król królów i Sędzia wszechświata (zob. Ap 19:11-16). Rabini znali te mesjańskie przepowiednie i mówili, że jeśli Izrael na to zasłuży, chociaż przez jeden dzień, Mesjasz przyjdzie w chwale z obłokami, ale jeśli nie, przybędzie i tak, ale na osiołku.

▣ „**na którym jeszcze nikt z ludzi nie siedział**” Na królewskim osle jeździł tylko król. Przykładem tego mocnego symbolu jest Salomon jadący na osle Dawida (zob. 1 Krl 1:33).

11:3 „gdyby” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, opisujące potencjalną czynność.

▣ „**Pan go potrzebuje**” Z ewangelicznych relacji trudno czasem wywnioskować, czy Jezus posługuje się swoim proroczym zmysłem, czy osobiście przygotował pewne wydarzenia (zob. Mk 14:12-16).

Jest to rzadkie u Marka użycie określenia *kurios* jako tytułu odnoszącego się do Jezusa (zob. Mk 7:28; 11:3). Ponieważ słowo to może oznaczać „pana” lub „właściciela”, może odnosić się do osoby, do której należało to osłę. Kontekst jednak wskazuje na to, że chodzi o Jezusa. Teologiczne znaczenie zastosowania tego określenia jest takie, że jest to starotestamentowy sposób zwracania się do JHWH (zob. Mk 11:9) imieniem *Adon*, oznaczającym w języku hebrajskim „właściciela”, „mistrza”, „pana” lub „męża”.

▣ „**i zaraz odeśle je tu z powrotem**” Nie jest pewne, czy są to słowa uczniów na temat osłęcia, czy część instrukcji Jezusa. Z powodu wieloznaczności tej frazy istnieje kilka wariantów greckich manuskryptów tego fragmentu.

11:5 „niektórzy ze stojących tam” Paralelny tekst w Łk 19:33 podaje, że byli to „właściciele”.

11:7 „zarzucili na nie swe płaszcze” Płaszcze pełniły rolę poduszki lub koca do jazdy wierzchem. Ich kolory mogły nadać temu wygląd odświętnego pochodu (królewskiej procesji).

11:8 „Wielu zaś ślało swe płaszcze na drodze” Kim było tych „wielu”? Jeśli chodzi o uczniów, jest to gest wskazujący na to, że Jezus jest królem (zob. 2 Krl 9:13). Jeśli byli to mieszkańcy Jerozolimy, zaskakujące byłoby, gdyby robili to co roku, ponieważ przejście osiołka po ubraniach na twardej drodze spowodowałoby ich zniszczenie. Być może słyszeli oni o Jezusie i uznali Jego wyjątkowość.

▣ „**a inni gałązki ścięte na polach**” J 12:13 podaje, że były to gałązki palm rosnących na Górze Oliwnej (zob. Józef Flawiusz). Najwidoczniej były one symbolem zwycięstwa lub triumfu (zob. Ap 7:9). Mieszkańcy Jerozolimy powtarzali ten obrzęd co roku w czasie święta Namiotów i Paschy, witając zbliżające się do miasta grupy pielgrzymów. Tego roku wypełnione zostało znaczenie nadchodzącego Króla.

Chociaż ten symboliczny akt wykonywany był regularnie w czasie święta Namiotów (zob. Kpł 23:13-20), gałęzie te były dużo większe niż te. Użyte tu gałązki były mniejsze – można je porównać do współczesnego zwyczaju rozsypywania płatków róż przed zmierzającą do ołtarza panną młodą. Te trzy czynności: (1) narzucenie płaszczy na osłę, (2) ślanie płaszczy na drodze i (3) rzucanie na drogę gałązek – ukazują, że było to uczczenie Jezusa jako nadchodzącego króla (zob. Ps 2) z rodu Dawida (zob. 2 Sm 7) i Mesjasza.

11:9 „ci (...) wołali” Liturgia opisana w Mk 11:9-10 była częścią corocznych świąt. Słowa te miały istotne implikacje nacjonalistyczne (tj. mógł to być aramejski idiom oznaczający „władza królewska dla”). Ponieważ jednak powtarzane były co roku, Rzymianie nie czuli się przez nie zagrożeni. Tego roku wyjątkowo znalazły wypełnienie w Jezusie z Nazaretu. To, co kiedyś było liturgią, stało się objawieniem.

▣ „Hosanna” Ten hebrajski idiom oznacza „powitajcie Go”. Była to część Psalmu Hallelu 118:25, przywoływanego corocznie, kiedy pielgrzymi przybywali do Jerozolimy. Dosłownie znaczył on „zbaw teraz” (zob. 2 Sm 14:4; 2 Krl 6:16), ale przerodził się w zwyczajowe pozdrowienie.

▣ „Błogosławiony Ten, który przychodzi w imię Pańskie” Jest to cytat z Ps 118:26. Był to jeden z Psalmów Hallelu (113-118), przytaczanych podczas święta Paschy. Psalm 118 miał silne implikacje mesjańskie (zob. Mk 11:22). Paralelny fragment w Łk 19:38 ma tu „Błogosławiony Król, który przychodzi w imię Pańskie”. Coroczny obrzęd i liturgia stały się wypełnionym prorocstwem!

11:10 „królestwo ojca naszego Dawida, które przychodzi” Ma to nacjonalistyczne implikacje (zob. 2 Sm 7; Oz 3:5). Można się zastanawiać, czy była to zwyczajna coroczna litania, czy słowa te dodane zostały konkretnie w odniesieniu do Jezusa. Mogło to być nawiązanie do Za 9:9. Mt 21:5 bezpośrednio odnosi się do tego prorocstwa. Paralelny fragment w Łk 19:39 opisuje silny gniew faryzeuszy, kiedy słowa te zostały bezpośrednio zastosowane do Jezusa.

▣ „Hosanna na wysokościach” Idiom ten mógł oznaczać (1) „chwała Bogu w niebie” lub (2) „niech Bóg w niebie Go zbawi” (tj. Jezusa).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 11:11

¹¹Tak przybył do Jerozolimy i wszedł do świątyni. Obejrzał wszystko, a że pora była już późna, wyszedł razem z Dwunastoma do Betanii.

11:11 „świątyni” Słowo to (*hieron*) oznaczało cały teren świątyni, a nie tylko centralne sanktuarium (miejsce święte i najświętsze).

▣ „pora była już późna” Przeszli już prawie 30 km z Jerycha. Teren świątyni być może był już prawie pusty. Jezus chciał, żeby wszyscy zobaczyli Jego symboliczny akt oczyszczenia świątyni i przywrócenia jej pierwotnej, wyznaczonej przez Boga funkcji.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 11:12-14

¹²Nazajutrz, gdy wyszli oni z Betanii, uczuł głód. ¹³A widząc z daleka drzewo figowe, okryte liśćmi, podszedł ku niemu zobaczyć, czy nie znajdzie czegoś na nim. Lecz przyszedłszy bliżej, nie znalazł nic prócz liści, gdyż nie był to czas na figi. ¹⁴Wtedy rzekł do drzewa: «Niech nikt nigdy nie je owocu z ciebie!» Słyszeli to Jego uczniowie.

11:12 Jezus posłużył się powszechną potrzebą (tj. jedzeniem) jako okazją do przekazania wymownej lekcji o sądzie i odrzuceniu.

11:13 „drzewo figowe” Pamiętajmy, że nazwa Betfage oznacza „dom fig”. Widocznie w okolicy było wiele takich drzew.

▣ „okryte liśćmi” Komentatorzy spierają się co do tego drzewa figowego i powodu, dla którego Jezus do niego podszedł:

1. znajdowało się w osłoniętym miejscu i wcześniej okryło się liśćmi, więc być może mogło już mieć małe figi
2. liście są obiecujące, ale nie spełniają swojej obietnicy, podobnie jak Izrael
3. Jezus nie szukał fig, tylko poprzedzających je zawiązków, które także czasem się je (zob. F. E. Bruce, *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, s. 56 lub *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]*, s. 441-442).

Wydaje mi się, że był to symboliczny akt (zob. Łk 13:6-9), podobnie jak oczyszczenie świątyni, osądzenia współczesnego Jezusowi judaizmu z siedzibą w Jerozolimie. Była to zapowiedź zniszczenia miasta w 70 r. n.e. przez rzymskiego generała (późniejszego cesarza) Tytusa i eschatologicznego sądu spowodowanego ich niewiarą w Jezusa (zob. w. 14).

▣ „nie był to czas na figi” Zbliżała się Pascha i zazwyczaj o tej porze roku nawet liście nie były jeszcze w pełni rozwinięte. Fraza ta ukazuje symboliczną naturę tego wydarzenia. Zwróćmy także uwagę na to, że Jezus mówił głośno, tak aby słyszeli Go uczniowie. Figowce często symbolizowały Izraela (choć częściej była to winorośl, zob. Jr 29:17; Oz 9:10; Jl 1:7; Mi 7:1-6). Fakt, że drzewo to miało dużo liści, świadczył o tym, że powinno było wydać owoc. Izrael go nie wydał! Opowiadanie o drzewie figowym podzielone jest na dwie części, pomiędzy którymi następuje oczyszczenie świątyni, mające oznaczać, że odnosi się to do Bożego osądu nad żydowskim systemem religijnym I w. n.e. i jego przywódcami (podobnie jak samo oczyszczenie świątyni). Nie ma pewności co do tego, czy potępienie to dotyczyło całego Izraela, czy tylko bezprawnych przywódców (tj. tych spośród saduceuszy, którzy kupili ten urząd od Rzymian. Ten sąd nad Izraelem podkreśla Łk 13:6-9 i Mk 12:1-12.

11:14 Jest to mocny i trwały osąd.

TEMAT SPECJALNY: NA WIEKI (GRECKI IDIOM)

Jednym z greckich wyrażen idiomatycznych jest „na wieki” (zob. Łk 1:33.55; J 6:58; 12:34; Rz 1:25; 11:36; 16:27; Ga 1:5; 2 Kor 9:9; 1 Tm 1:17). Może ono odzwierciedlać hebrajskie słowo *'olam*. Zob. Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]*, s. 319-321, oraz Temat specjalny: Na wieki (*'olam*).

Inne pokrewne sformułowania to „nigdy” (zob. Mt 21:19; Mk 11:14; J 13:8), „na zawsze” (J 8:35; 14:16) oraz „wiek wieków” (zob. Ef 3:21). Wydaje się, że pomiędzy tymi greckimi idiomami nie ma żadnego rozgraniczenia. Termin „wieki” może być w LICZBIE MNOGIEJ w przenośnym znaczeniu rabinicznej konstrukcji gramatycznej zwanej PLURALIS MAJESTATIS. Może też odnosić się do koncepcji większej liczby „wieków” w żydowskim znaczeniu „wieku niegodziwości”, „nadchodzącego wieku” lub „wieku sprawiedliwości” (zob. Temat specjalny: Obecny i nadchodzący wiek).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 11:15-18

¹⁵I przyszedł do Jerozolimy. Wszedłszy do świątyni, zaczął wyrzucać tych, którzy sprzedawali i kupowali w świątyni, powywracał stoły zmieniających pieniądze i ławki tych, którzy sprzedawali gołębie, ¹⁶i nie pozwolił, żeby kto przeniósł sprzęt jaki przez świątynię. ¹⁷Potem uczył ich mówiąc: «Czyż nie jest napisane: Mój dom ma być domem modlitwy dla wszystkich narodów, lecz wy uczyniliście z niego jaskinię zbójców». ¹⁸Doszło to do arcykapłanów i uczonych w Piśmie, i szukali sposobu, jak by Go zgładzić. Czuli bowiem lęk przed Nim, gdyż cały tłum był zachwycony Jego nauką.

11:15 „Wszedłszy do świątyni” Chodzi tu konkretnie o dziedziniec pogan, na którym handlarze mieli swoje budki (budki te należały do rodzin arcykapłanów). Ewangelia Jana odnotowuje wcześniejsze oczyszczenie (zob. J 2:13ff). Jezus nie zawsze był łagodnym człowiekiem, za jakiego Go uważamy!

Akt ten podważył władzę saduceuszy – podobnie jak czyny i słowa pielgrzymów przy triumfalnym wjeździe do Jerozolimy zakwestionowały władzę faryzeuszy. Działania te wydały na Jezusa wyrok śmierci (zob. Mk 11:18).

▣ „zaczął wyrzucać tych, którzy sprzedawali i kupowali” Może to być nawiązanie do Za 14:21: „Nie będzie już w owym dniu przekupnia w domu Pana Zastępów”.

▣ „tych, którzy sprzedawali i kupowali” Kupcy ci byli przedstawicielami rodziny arcykapłana, który kupił zarówno urząd kapłański, jak i koncesję od Rzymu (tj. co najmniej od 30 r. n.e.; moim zdaniem Jezus został ukrzyżowany w roku 34).

▣ „zmieniających pieniądze” Podatek świątynny wynosił pół szekla (zob. Wj 30:13). W czasach Jezusa jedynym szeklem był szekel z Tyru. Od pielgrzymów pobierano opłatę za wymianę waluty w wysokości 1/24 szekla.

▣ „**tych, którzy sprzedawali gołębie**” Gołąb był ofiarą ubogich, trędowatych i kobiet. W tych budkach ceny osiągały trzykrotność zwykłych cen. Nawet kiedy pielgrzymi przynosili ze sobą własne zwierzęta ofiarne, kapłan często doszukiwał się w nich jakiejś wady i żądał, aby zakupili inne zwierzę.

11:16 „nie pozwolił, żeby kto przeniósł sprzęt jaki przez świątynię” Fraza ta występuje tylko w Ewangelii Marka. Dziedzinec pogan stał się skrótem pomiędzy miastem a Górą Oliwną. Stracił swoje znamienne przeznaczenie religijne miejsca, do którego narody mogły przychodzić do JHWH.

11:17 „Mój dom ma być domem modlitwy dla wszystkich narodów” Jest to cytat z Iz 56:7, ukazujący uniwersalność Bożej miłości. Mateusz, który pisał do Żydów, pomija tę frazę.

▣ „**z niego jaskinię zbójców**” Jest to cytat ze słynnego kazania świątynnego Jeremiasza, dotyczącego pozbawionych wiary obrzędów i religijnych przesądów (zob. Jr 7:11). W imię religii ciągnięto większe zyski na koszt miejsca ciszy i modlitwy dla pogan. Określenie „zbójcy” może oznaczać „powstańców”.

11:18 „arcykapłanów i uczonych w Piśmie” Urząd arcykapłana kontrolowany był przez bogate rodziny. Przestała to już być pozycja rodzinna w ramach rodu Aarona – przerodziła się w urząd sprzedawany przez Rzymian temu, kto zaoferował największą sumę.

▣ „**uczonych w Piśmie**” Ta kategoria przywódców zapoczątkowana została wraz z Ezdraszem. W czasach Jezusa większość uczonych w Piśmie była faryzeuszami. Interpretowali praktyczne aspekty Prawa dla zwykłych ludzi – szczególnie na podstawie Tradycji Usnej (tj. Talmudu). Funkcja tej grupy przypomina rolę współczesnego rabina. Zob. Temat specjalny w Mk 2:6.

▣ „**szukali sposobu, jak by Go zgładzić**” Jest to czas niedokonany, co może oznaczać, że zaczęli szukać sposobu zgładzenia Go (BWP, Słowo Życia), albo że od tego czasu raz po raz próbowali zabić Jezusa (Przekład Żydowski NT (Stern)).

Wszystkie czasowniki w Mk 11:18 użyte są w formie czasu niedokonanego. Odnoszą się do czynności rozpoczętych i kontynuowanych w ciągu ostatniego tygodnia życia Jezusa. Zaczynają wyłaniać się powtarzające się wzorce. Triumfalny wjazd do Jerozolimy i oczyszczenie świątyni przypieczętowały Jego los i Jezus wiedział, że tak właśnie będzie.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 11:19

¹⁹Gdy zaś wieczór zapadał, [Jezus i uczniowie] wychodzili poza miasto.

11:19 Werset ten prawdopodobnie powinien być połączony z akapitem Mk 11:15-18. Jest to kolejny szczegół podany przez naocznego świadka – Piotra. Ta krótka fraza ma różne brzmienie w kilku greckich manuskryptach (w jednych występuje liczba pojedyncza, a w innych – mnoga).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 11:20-26

²⁰Przechodząc rano, ujrzeni drzewo figowe uschłe od korzeni. ²¹Wtedy Piotr przypomniał sobie i rzekł do Niego: «Rabbi, patrz, drzewo figowe, któreś przeklął, uschło». ²²Jezus im odpowiedział: «Mieście wiarę w Boga! ²³Zaprawdę, powiadam wam: Kto powie tej górze: "Podnieś się i rzuć się w morze", a nie wątpi w duszy, lecz wierzy, że spełni się to, co mówi, tak mu się stanie. ²⁴Dlatego powiadam wam: Wszystko, o co w modlitwie prosicie, stanie się wam, tylko wiercie, że otrzymacie. ²⁵A kiedy stajecie do modlitwy, przebaczcie, jeśli macie co przeciw komu, aby także Ojciec wasz, który jest w niebie, przebaczył wam wykroczenia wasze». ²⁶[A jeśli wy nie odpuścicie, ani Ojciec wasz w niebie nie odpuści waszych wykroczeń.]

11:20 „Przechodząc” Szli tą samą drogą z Betanii do Jerozolimy.

▣ „**uschłe od korzeni**” Był to znak zupełnego odrzucenia Izraela (zob. Mk 12:1-12), a przynajmniej jego aktualnych przywódców.

11:21 „Piotr przypomniał sobie i rzekł” Piotr dobrze to zapamiętał.

11:22 „Jezus im odpowiedział” Po raz kolejny Piotr wypowiedział to, co myśleli wszyscy uczniowie.

▣ **„Miejcie wiarę w Boga”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Temat ten często pojawia się w tej Ewangelii. Wiara/zaufanie/ufność (tj. rzeczownik *pistis* i czasownik *pisteuō*; zob. Temat specjalny w Mk 1:15) w JHWH (i Jego Mesjasza) jest jedyną nadzieją upadłej ludzkości. Obecny światowy system i jego struktury władzy nie powinny przyciągać naszej uwagi ani budzić troski. Bóg jest z nami i po naszej stronie. Patrzmy na Niego – tylko na Niego!

Ten symboliczny akt sądu i odrzucenia wpłynął na cały ich tradycyjny system wierzeń. Możemy sobie tylko wyobrazić, jak radykalne były nowe nauki i perspektywy do tych zakorzenionych w tradycji Żydów z I w. n.e. Jezus mocno i wyraźnie odrzucił świątynię (z jej ówczesnym sposobem funkcjonowania) i przywódców, zarówno saduceuszy, jak i faryzeuszy (i liberalnych ze szkoły Hillela, i konserwatywnych ze szkoły Szammaja).

Jeden z wariantów manuskryptów greckich dodaje tu grecką partykułę warunkową *ei* (tj. „jeśli”) – MSS κ i D. W takim przypadku jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej. Jego obecność mogłaby jednak być hebrajskim idiomem oznaczającym bezpośredni cytat. MSS A, B, C, L, W ani żadne z polskich tłumaczeń cytowanych w tym komentarzu nie zawierają tej partykuły. Prawdopodobnie dodatek ten pochodzi od skrybów, którzy chcieli upodobnić brzmienie tego wersetu do Łk 17:6, a może nawet Mt 21:21 (gdzie zamiast *ei*, jak u Łukasza, występuje *ean*).

11:23 „Zaprawdę” Dosłownie jest to „amen”. Zob. Temat specjalny w Mk 3:28.

▣ **„tej górze”** Może to być: (1) dosłowne odniesienie do Góry Oliwnej (zob. Za 14:4) lub (2) metafora, jak w Za 4:7. Fraza ta była popularną rabiniczną metaforą usuwania trudności.

W ST tego rodzaju „wyrównujące” słownictwo stosowano często dla opisu nadejścia JHWH (zob. Mi 1:3-4; Ha 3:6). Będzie On dostępny dla całej ziemi, ponieważ góry zostaną zrównane z ziemią (zob. Za 14:4), doliny wypełnione, a rzeki i morza wysuszone, żeby wszyscy mogli przyjść do Niego do Jerozolimy. W NT ten metaforyczny, związany z przyrodą język zostaje zastąpiony przez potrzebujących przychodzących do Jezusa, a nie Jerozolimy. W NT „Jerozolima” w Palestynie staje się „Nową Jerozolimą”, świętym miastem zstępującym z nieba. NT uniwersalizuje starotestamentowe prorocтва odnoszące się do geograficznej Jerozolimy i Palestyny.

▣ **„w morze”** Może to być odniesienie do Morza Martwego, które było widoczne z Góry Oliwnej.

▣ **„nie wątpi”** Wiara jest kluczowym czynnikiem w modlitwie (zob. Jk 1:6-8).

▣ **„duszy”** Zob. Temat specjalny w Mk 2:6.

11:23-24 „tak mu się stanie” Wypowiedź ta musi być równoważona nauką pozostałej części Biblii na temat modlitwy. Jest to dobry przykład tego, dlaczego nie powinniśmy odwoływać się do dowodzenia wersetami i stwierdzać: „tak mówi Biblia i koniec”. Pismo Święte ma o wiele więcej do powiedzenia na temat modlitwy. Najgorszą rzeczą, jaką Bóg mógłby zrobić dla większości chrześcijan, jest odpowiedzenie na ich modlitwy. Zazwyczaj modlimy się o niewłaściwe rzeczy. Zachęcam do przeczytania i przemyślenia poniższego Tematu specjalnego dotyczącego skutecznej modlitwy.

TEMAT SPECJALNY: SKUTECZNA MODLITWA

A. Związana z osobistą więzią danej osoby z Trójjedynym Bogiem

1. Związana z wolą Ojca

a. Mt 6:10

b. 1 J 3:22

c. 1 J 5:14-15

2. Trwanie w Jezusie

Jan 15:7

3. Modlitwa w imię Jezusa

- a. J 14:13.14
- b. J 15:16
- c. J 16:23-24
- 4. Modlitwa w Duchu
  - a. Ef 6:18
  - b. Jud 1:20

B. Związana z osobistymi motywacjami

- 1. Bez wątpienia
  - a. Mt 21:22
  - b. Jk 1:6-7
- 2. Zła modlitwa
  - Jk 4:3
- 3. Egoistyczne prośby
  - Jk 4:2-3

C. Związana z osobistymi wyborami

- 1. Wytrwałość
  - a. Łk 18:1-8
  - b. Kol 4:2
  - c. Jk 5:16
- 2. Niezgoda w domu
  - 1 P 3:7
- 3. Grzech
  - a. Ps 66:18
  - b. Iz 59:1-2
  - c. Iz 64:6

Bóg odpowiada na każdą modlitwę, ale nie każda modlitwa jest skuteczna. Modlitwa jest dwukierunkową relacją. Najgorszą rzeczą, jaką Bóg mógłby zrobić, jest pozytywna odpowiedź na niewłaściwe prośby wierzących.

11:24 „że otrzymacie” Istnieją różne warianty manuskryptów, jeżeli chodzi o czas występowania czasownika *lambanō*. Aoryst, odzwierciedlający hebrajski idiom oczekiwanego wypełnienia, występuje w MSS α , B, C, L i W. Najwidoczniej zostało to zmienione przez skrybów (1) na czas przyszły za Mt 21:22 (zob. MS D i Wulgata) lub (2) na czas teraźniejszy (zob. MS A i tłumaczenie armeńskie).

11:25 „kiedy stajecie do modlitwy” Zwykłą postawą modlitewną było stanie z otwartymi oczami i głową oraz rękami wzniesionymi w górę. Modlono się tak, jakby był to dialog z Bogiem.

▣ **„przebaczcie, jeśli macie co przeciw komu”** Nasze przebaczenie innym jest dowodem, a nie podstawą naszego przebaczenia (zob. Mt 5:7; 6:14-15; 7:1-2; 18:21-35; Łk 6:36-37; Ef 4:32; Kol 3:13; Jk 2:13; 5:9). Ten, kto nie wybacz, nigdy nie spotkał Boga.

▣ **„jeśli”** Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej. Wierzący często żywią urazę. Poznanie Boga w Chrystusie musi zmieniać te postawy. Jeśli wybaczone nam tak wiele, jak możemy traktować innych stworzonych na Boży obraz ludzi z pogardą i zapiekłą wrogością?

▣ **„Ojciec wasz, który jest w niebie”** Jezus mówił po aramejsku, co oznacza, że w wielu miejscach, gdzie słowo „ojciec” występuje jako greckie *pater*, może ono być odzwierciedleniem aramejskiego *Abba* (zob. Mk 14:36). To rodzinne określenie („tatus” lub „tata”) ukazuje bliskość Jezusa z Ojcem; fakt, że objawia On to swoim naśladowcom, zachęca także nas do bliskości z Ojcem. Termin „ojciec” stosowany był w ST tylko do JHWH, Jezus jednak posługuje się nim bardzo często. Jest to ważne objawienie naszej nowej więzi z Bogiem poprzez Chrystusa.

11:26 Wersetu tego brakuje w pisanych uncją starożytnych manuskryptach greckich $\aleph$, B, L i W. Kilka różnych jego wariantów znaleźć można w MSS A, D, K, X, Peszicie oraz Diatessaronie (połączeniu czterech Ewangelii). Wydaje się, że starożytny skryba dodał tę frazę za Mt 6:15.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 11:27-33

²⁷Przyszli znowu do Jerozolimy. Kiedy chodził po świątyni, przystąpili do Niego arcykapłani, uczeni w Piśmie i starsi ²⁸i zapytali Go: «Jakim prawem to czynisz? I kto Ci dał tę władzę, żeby to czynić?» ²⁹Jezus im odpowiedział: «Zadam wam jedno pytanie. Odpowiedzcie Mi na nie, a powiem wam, jakim prawem to czynię. ³⁰Czy chrzest Janowy pochodził z nieba, czy też od ludzi? Odpowiedzcie Mi!» ³¹Oni zastanawiali się między sobą: «Jeśli powiemy: "z nieba", to nam zarzuci: "Dlaczego więc nie uwierzyliście mu?" ³²Powiemy: "Od ludzi"». Lecz bali się tłumu, ponieważ wszyscy uważali Jana rzeczywiście za proroka. ³³Odpowiedzieli więc Jezusowi: «Nie wiemy». Jezus im rzekł: «Więc i Ja nie powiem wam, jakim prawem to czynię».

11:27 „Przyszli znowu do Jerozolimy” Wydaje się to oznaczać, że wychodzili z Jerozolimy i nocowali w Betanii – być może u Łazarza, Marii i Marty.

▣ „**chodził po świątyni**” Można sobie wyobrazić, jak patrzeli na Niego przekupnie. Jezus nie ukrywał się ani nie unikał konfrontacji. Była to Jego chwila wywarcia wpływu na Jerozolimę.

▣ „**arcykapłani, uczeni w Piśmie i starsi**” Jest to pełny opis składu Sanhedrynu. Był to funkcjonujący w Jerozolimie formalny organ orzekający, w którym zasiadało siedemdziesiąt osób. Powstał on z Wielkiej Synagogi z czasów Ezdrasza. Jego członkami byli arcykapłan i jego rodzina, miejscowi uczeni w Piśmie oraz bogaci, wpływowi starsi z okolic Jerozolimy. Zob. Temat specjalny w Mk 12:13.

11:28 „**Jakim prawem to czynisz**” Było to i nadal jest kluczowe pytanie na temat Jezusa. Skąd czerpał władzę i moc do działania i przemawiania? Jezus nie pasował do ich oczekiwań dotyczących tego, co Mesjasz JHWH będzie robił i mówił.

11:29 Jezus często posługiwał się techniką odpowiadania pytaniem na pytanie, kiedy miał do czynienia z ludźmi próbującymi Go w coś wmanewrować lub przyłapać Go na jakiejś wypowiedzi (zob. Mk 2:6-9.19.25-26; 3:23-24; 10:3.37-39; 12:14-16). Będzie z nimi szczerzy, jeśli oni będą szczerzy z Nim (zob. Mk 11:33).

11:30 „**Czy chrzest Janowy pochodził z nieba**” Jezus odpowiedział na to pytanie pytaniem dotyczącym odrzucenia przez nich Jana Chrzciciela. W rzeczywistości nie szukali oni prawdy (zob. Mk 11:31-33). Bardziej zależało im na zachowaniu reputacji i utrzymaniu władzy (zob. Mk 11:32).

11:31 „**Jeśli**” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność.

11:33 W Mk 12:1-12 Jezus odpowiada im przypowieścią, będącą jednym z najsurowszych wyroków potępiających Izrael i jego przywódców w całym NT.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Co objawia ten rozdział na temat Jezusa?
2. Dlaczego Jezus przyjął tytuł „Syna Dawida”?
3. Jaki jest związek wiary z uzdrowieniem?
4. Dlaczego triumfalny wjazd Jezusa do Jerozolimy jest tak istotny?
5. Co oznaczały okrzyki tłumu?
6. Dlaczego Jezus przeklął drzewo figowe?
7. Dlaczego Jezus wypędził przekupniów? Czy był to pierwszy raz, kiedy to zrobił?
8. Dlaczego straż świątynna Go nie zatrzymała?
9. Czy możemy prosić o coś Boga? Jaki jest związek naszej wiary z wysłuchaną modlitwą?
10. Dlaczego pytanie zawarte w Mk 11:28 jest tak kluczowe?

ROZDZIAŁ 12 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Przypowieść o przewrotnych rolnikach 12:1-12	Podobieństwo o dzierżawcach winnicy 12:1-12	Przewrotność faryzeuszów i nauczycieli Pisma 12:1-12	Przypowieść o przewrotnych dzierżawcach 12:1-11 12:12	Przypowieść o dzierżawcach winnicy 12:1-12
Sprawa podatku 12:13-17	O płaceniu podatków cesarzowi 12:13-17	Oddajcie Bogu, co Boże 12:13-17	Sprawa podatku 12:13-17	Jezus i sprawa podatków 12:13-17
Sprawa zmartwychwstania 12:18-27	O zmartwychwstaniu 12:18-27	O zmartwychwstaniu 12:18-27	Problem powszechnego zmartwychwstania 12:18-27	Zagadka o zmartwychwstaniu 12:18-27
Największe przykazanie 12:28-34	O największym przykazaniu 12:28-34	Przykazanie miłości 12:28-34	Największe przykazanie 12:28-34	Najważniejsze przykazanie 12:28-34
Mesjasz Synem Bożym 12:35-37	Chrystus Synem Bożym 12:35-37	O Mesjaszu i nauczycielach Pisma 12:35-40	Pochodzenie Mesjasza 12:35-37a	Boska tożsamość Jezusa 12:35-37
Ostrzeżenie przed uczonymi w Piśmie 12:38-40	Ostrzeżenie przed uczonymi w Piśmie 12:38-40		Przeostrożenie przed uczonymi w Piśmie 12:37b-40	Ostrzeżenie przed znawcami Prawa 12:38-40
Grosz wdowi 12:41-44	Wdowi grosz 12:41-44	Grosz wdowi 12:41-44	Grosz wdowi 12:41-44	Wdowi grosz, czyli najwięcej 12:41-44

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”) ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit

4. Itd.

PARALELNE FRAGMENTY W EWANGELIACH SYNOPTYCZNYCH

- A. Przedstawiciele Sanhedrynu zadają pytania (zob. Mk 11:27-12:12), a Jezus odpowiada przypowieścią (Mk 12:1-12). Paralelne opisy zawarte są w Mt 21:33-46 i Łk 20:1-19.
- B. Faryzeusze i zwolennicy Heroda pytają o płacenie podatków Cezarowi (Mk 12:13-17) – paralelne fragmenty to Mt 22:15-22 i Łk 20:20-26.
- C. Saduceusze zadają pytanie o zmartwychwstanie (Mk 12:18-27) – paralelne fragmenty to Mt 22:23-33 i Łk 20:27-40.
- D. Uczony w Piśmie pyta o największe przykazanie (Mk 12:28-34) – paralelny fragment to Mt 22:34-40.
- E. Jezus zadaje przywódcom żydowskim pytanie o związek Mesjasza z Dawidem (Mk 12:35-37) – paralelne fragmenty to Mt 22:41-46 i Łk 20:41-44.
- F. Jezus ostrzega przed uczonymi w Piśmie (Mk 12:38-40) – paralelne fragmenty to Mt 23:1-39 i Łk 20:45-47.
- G. Ofiara wdowy (Mk 12:41-44) – paralelny fragment to Łk 21:1-4.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 12:1-11

¹I zaczął im mówić w przypowieściach: «Pewien człowiek założył winnicę. Otoczył ją murem, wykopał tłocznię i zbudował wieżę. W końcu oddał ją w dzierżawę rolnikom i wyjechał. ²W odpowiednie porze posłał do rolników sługę, by odebrał od nich część należną z plonów winnicy. ³Ci chwycili go, obili i odesłali z niczym. ⁴Wtedy posłał do nich drugiego sługę; lecz i tego zranili w głowę i znieważyli. ⁵Posłał jeszcze jednego, tego zabili. I posłał wielu innych, z których jednych obili, drugich pozabijali. ⁶Miał jeszcze jednego, ukochanego syna. Posłał go jako ostatniego do nich, bo sobie mówił: "Uszanują mojego syna". ⁷Lecz owi rolnicy mówili nawzajem do siebie: "To jest dziedzic. Chodźcie, zabijmy go, a dziedzictwo będzie nasze". ⁸I chwyciwszy, zabili go i wyrzucili z winnicy. ⁹Cóż uczyni właściciel winnicy? Przyjdzie i wytraci rolników, a winnicę odda innym. ¹⁰Nie czytaliście tych słów w Piśmie: Właśnie ten kamień, który odrzucili budujący, stał się głowicą węgła. ¹¹Pan to sprawił i jest cudem w oczach naszych».

12:1 „im mówić w przypowieściach” „Im” odnosi się bezpośrednio do przedstawicieli Sanhedrynu (zob. Mk 11:27), pośrednio natomiast do wielkiego tłumu.

Cały ten rozdział relacjonuje serię pytań ze strony przywódców religijnych:

1. Sanhedryn (Mk 11:27-12:12)
2. Faryzeusze i zwolennicy Heroda (Mk 12:13-17)
3. Saduceusze (Mk 12:18-27)
4. Uczony w Piśmie (Mk 12:28-34)
5. Jezus (Mk 11:29-33; 12:9.35-37)

▣ **„założył winnicę. Otoczył ją murem, wykopał tłocznię i zbudował wieżę”** Jest to cytat z Iz 5:1-2 w tłumaczeniu Septuaginty. Winorośl była jednym z symbolów narodu izraelskiego (podobnie jak drzewo figowe w Mk 11:12-14.20-25). Iz 5 zwraca się do Izraela posługując się ludową piosenką o winnicy. Mateusz relacjonuje kilka innych przypowieści, które także odnoszą się do narodu izraelskiego (zob. Mt 22:1-14). Trudno stwierdzić, czy Bóg odrzucił:

1. bezprawnych, nie pochodzących od Aarona przywódców Izraela
2. obłudny i osądający legalizm Izraela

3. niewiarę narodu jako całości. Izrael, ciesząc się wszystkimi wynikającymi z przymierza przywilejami (zob. Rz 9:4-5), pociągany był także do odpowiedzialności za wynikające z tego przymierza zobowiązania (zob. Pwt 27-28)

Kontrast pomiędzy opisem darmowej i dostępnej dla wszystkich Bożej miłości dla wszystkich, którzy przyjdą, w Iz 5, a surowością i przemocą dzierżawców winnicy w przypowieści, jest uderzający.

12:2 „W odpowiedniej porze” Zazwyczaj osiągnięcie przez winorośl plonów pozwalających na czerpanie z niej zysków zajmowało co najmniej pięć lat. Właściciel oczekiwał udziału w zyskach ze swojej inwestycji.

12:2.4.5.6 „posłał” Bóg próbował nawiązać kontakt, wysyłając wielu przedstawicieli, łącznie ze swoim własnym synem. Przedstawia to Bożą cierpliwość i Jego pragnienie nawiązania relacji w ramach przymierza.

12:2.4.5 „sługę” Słudzy ci reprezentują starotestamentowych proroków. U Mateusza (co jest charakterystyczne dla jego Ewangelii) są to „sługi” (zob. Mt 21:34). Tekst ten jasno ukazuje, jak Mateusz streszcza relację Marka, zawierającą kilkukrotne posyłanie sług po jednym, do jednorazowego wydarzenia.

12:3 „obili” Oznacza to ciężkie pobicie. Dosłownie określenie to tłumaczone jest jako „obdzierać ze skóry” (zob. Mk 13:9).

12:4 „zranili w głowę” Chodzi o wielokrotne uderzanie w głowę. Ukazuje to złe traktowanie tych, którzy reprezentowali Boga i wypowiadali się w Jego imieniu (tj. starotestamentowych proroków) do Jego zbuntowanego ludu przymierza.

▣ **„i znieważyli”** Jest to forma czasownikowa imienia Tymoteusz, oznaczającego „honor” lub „godność” z privativum alfa. Oznacza to „traktować z pogardą” lub „zupełny brak szacunku” (zob. Jk 2:6).

12:5 Dlaczego Bóg posyłał jednego sługę za drugim? Bóg stworzył ludzkość z pewnym zamysłem – do wspólnoty ze sobą. Chce ustanowić ludzi na swój obraz, ale oni (czyli my) tego nie chcą. Bóg raz po raz próbuje do nas dotrzeć! Jego miłość do Jego stworzenia jest niewyczerpana.

12:6 „Miał jeszcze jednego, ukochanego syna” W oczywisty sposób odnosi się to do Jezusa. Tym samym określeniem posługuje się Ojciec przy chrzcie Jezusa (Mt 1:11; 3:17) i Jego przemienieniu (9:7; Mt 17:5). Tę samą prawdę wyraża J 3:16 i Hbr 1:1-2. Jest to połączenie Królewskiego Psalmu (Ps 2:7) i fragmentu o Cierpiącym Słudze (zob. Iz 42:1).

12:7 „a dziedzictwo będzie nasze” Odnosi się to do żydowskiego prawa „bezpańskiej własności”, która mogła być zajęta przez zasiedzenie. Odzwierciedla to upadłą postawę ludzkości, chcącej więcej dla siebie za wszelką cenę. Ludzkość chce być swoim własnym bogiem (zob. Rdz 3).

12:8 „wyrzucili z winnicy” Brak godnego pochówku ukazuje zupełną pogardę dzierżawców dla właściciela i jego syna.

Paralelne opisy w innych Ewangeliach podają, że najpierw wyrzucili syna z winnicy, a potem go zabili (zob. Mt 21:39; Łk 19:15). Prawdopodobnie miało to być dalsze utożsamienie ze śmiercią Jezusa poza murami Jerozolimy.

12:9 Werset ten ukazuje Bożą reakcję na tych, którzy zabili Jego jedyne Syna. W Ewangelii Marka Jezus zadaje tłumowi pytanie. Odzwierciedla to Iz 5:3-4, gdzie to prorok zadaje pytanie. Słuchacze zostają potępieni zgodnie z własnymi słowami (tj. Mt 21:41). Bóg rozliczy całe świadome stworzenie z daru życia. Zbierzemy to, co zasialiśmy (zob. Mk 4:21-25; Mt 13:12; 25:14-30; Ga 6:7).

▣ **„winnicę odda innym”** „Inni” wydają się oznaczać Kościół, złożony z wierzących Żydów i pogan (zob. Ef 2:11-3:13).

12:10 „Nie czytaliście tych słów w Piśmie” Jezus mówi o wersecie, który cytowano co roku podczas procesji witających pielgrzymów w Jerozolimie (tj. Ps 118:22-23). Pytanie to pada w NT wiele razy (zob. Mt 21:42; Łk

20:17; Dz 4:11; Rz 9:32-33; 1 P 2:7). Wyjaśnia ono kwestię tego, jak Izrael mógł przegapić swojego Mesjasza (zob. Rz 9-11). Wypowiedź ta była policzkiem dla tych, którzy twierdzili, że znają Pisma.

▣ **„kamień”** Jest to cytat z Ps 118:22-23 w tłumaczeniu Septuaginty. W pismach rabinicznych kamień ten odnosił się do Abrahama, Dawida lub Mesjasza (zob. Dn 2:34-35). Ten sam Psalm cytowany był wśród Psalmów Hallelu, których słowami witano pielgrzymów przybywających do Jerozolimy na święto Paschy.

▣ **„budujący”** W pismach rabinicznych określenie to odnosiło się do uczonych w Piśmie. Komentarz dodany w tym miejscu przez Jezusa odnotowany jest w Mt 21:43-44. Zwróćmy tu uwagę na to, że budujący zostają potępieni za przeoczenie najważniejszej prawdy: tego, że Jezus jest obiecany Mesjaszem.

▣ **„głowicą węgla”** Metafora Mesjasza jako kamienia wywodzi się z kilku starotestamentowych zastosowań:

1. Siła i stabilność JHWH (zob. Ps 18:2-3)
2. Wizja Daniela w drugim rozdziale jego księgi (zob. Dn 2:34-35.48)
3. Element budowli, który albo
  - a. jest jej podstawą (tj. kamień węgielny)
  - b. utrzymuje jej ciężar (tj. główny filar lub zwornik sklepienia)
  - c. jest jej zwieńczeniem (tj. kamień szczytowy)

TEMAT SPECJALNY: „KAMIEŃ” (BDB 6, KB 7) I „KAMIEŃ WĘGIELNY” (BDB 819, KB 944)

I. Stosowanie w ST

- A. Koncepcja kamienia jako twardego i trwałego przedmiotu dobrze nadającego się na fundament stosowana była do opisu JHWH (zob. Hi 28:6; Ps 18:2, gdzie użyte są dwa słowa oznaczające „skałę”, BDB 700, 849).
- B. Później przerodziła się ona w tytuł mesjański (zob. Rdz 49:24; Ps 118:22; Iz 28:16).
- C. Termin „kamień” lub „skała” zaczął przedstawiać sąd JHWH za pośrednictwem Mesjasza (zob. Iz 8:16 [BDB 6 KONSTRUKT BDB 103]; Dn 2:34-35.44-45 [BDB 1078]).
- D. Koncepcja ta przerodziła się w metaforę budowlaną (szczególnie Iz 28:16).
  1. kamień węgielny, kładziony jako pierwszy, który był bezpieczny i wyznaczał kąty dla reszty budynku;
  2. mogło to także odnosić się do ostatniego kładzonego kamienia, który spajał razem ściany (zob. Za 4:7; Ef 2:20-21), zwanego kamieniem szczytowym od hebrajskiego *rosz* (tj. głowa);
  3. mogło także odnosić się to do „zwornika”, który był centralnym kamieniem łuku drzwiowego i utrzymywał ciężar całej ściany.

II. Stosowanie w NT

- A. Jezus kilka razy cytował Psalm 118 w odniesieniu do samego siebie (zob. Mt 21:41-46; Mk 12:10-11; Łk 20:17).
- B. Paweł posługuje się Psalmem 118 w związku z odrzuceniem przez JHWH niewiernego, buntowniczego Izraela (zob. Rz 9:33).
- C. Paweł posługuje się koncepcją „kamienia węgielnego” w Ef 2:20-22 w odniesieniu do Chrystusa.
- D. Piotr posługuje się tą koncepcją Jezusa w 1 P 2:1-10. Jezus jest kamieniem węgielnym, a wierzący – żywymi kamieniami (tj. wierzący jako świątynie, zob. 1 Kor 6:19) wzniesionymi na Nim (tj. Jezus jest nową świątynią, zob. Mk 14:58; Mt 12:6; J 2:19-20). Odrzucając Jezusa jako Mesjasza Żydzi odrzucili fundament swojej nadziei.

III. Twierdzenia teologiczne

- A. JHWH pozwolił Dawidowi/Salomonowi zbudować świątynię. Powiedział im, że jeśli będą przestrzegać przymierza, będzie z nimi i będzie im błogosławił (zob. 2 Sm 7), ale jeśli nie, świątynia obróci się w ruinę (zob. 1 Krł 9:1-9).
- B. Rabiniczny judaizm skupiał się na formach i obrzędach, zaniedbując osobisty aspekt wiary (zob. Jr 31:31-34; Ez 36:22-38). Bóg dąży do codziennej, osobistej, pobożnej relacji z tymi, którzy stworzeni są na Jego obraz (zob. Rdz 1:26-27). Łk 20:17-18 – a także Mt 5:20 – zawiera przerażający wyraz sądu skierowanego przeciw judaizmowi.

- C. Jezus posługiwał się koncepcją świątyni dla zobrazowania swojego fizycznego ciała (zob. J 2:19-22). Jest to kontynuacja i rozszerzenie idei osobistej wiary w Jezusa jako Mesjasza jako kluczowej dla więzi z JHWH (tj. J 14:6; 1 J 5:10-12).
- D. Zbawienie ma odnawiać zniszczony obraz Boży w istotach ludzkich (Rdz 1:26-27 i Rdz 3), aby umożliwić im wspólnotę z Bogiem. Celem chrześcijaństwa jest podobieństwo do Chrystusa teraz. Wierzący mają stawać się żywymi kamieniami (tj. małymi świątyniami wznoszonymi i wzorowanymi na Chrystusie).
- E. Jezus jest fundamentem naszej wiary i jej kamieniem węgielnym (tj. Alfą i Omega). Jest jednak także kamieniem potknięcia i skałą obrazu (Iz 28:16). Przegapić Go to przegapić wszystko. Nie ma tu miejsca na żadne pośrednie stanowisko!

12:11 Werset ten wskazuje na to, że wszystkie okoliczności odrzucenia i śmierci Jezusa były przewidziane i przepowiedziane (zob. Iz 53:10; Łk 22:22; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 1 P 1:20).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 12:12

¹²I starali się Go ująć, lecz bali się tłumu. Zrozumieli bowiem, że przeciw nim powiedział tę przypowieść. Zostawili więc Go i odeszli.

12:12 „starali się Go ująć” Przywódcy żydowski zrozumieli, że przypowieść ta odnosiła się do nich i zareagowali w przewidziany sposób (tj. starając się Go zabić).

▣ **„bali się tłumu”** W swoich działaniach przywódcy ci kierowali się aktualnymi opiniami (zob. Mk 11:18.32; Mt 21:26.46; Łk 19:48), a nie Słowem Bożym.

▣ **„Zrozumieli bowiem, że przeciw nim powiedział tę przypowieść”** Słowa te mogą odnosić się do (1) przywódców, którzy obawiali się popularności Jezusa wśród tłumów (zob. Mt 21:45) lub (2) tłumowi, który także zrozumiał, że przypowieść ta skierowana została do przywódców religijnych.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 12:13-17

¹³Posłali natomiast do Niego kilku faryzeuszów i zwolenników Heroda, którzy mieli pochwycić Go w mowie. ¹⁴Ci przyszedli i rzekli do Niego: «Nauczycielu, wiemy, że jesteś prawdomówny i na nikim Ci nie zależy. Bo nie oglądasz się na osobę ludzką, lecz drogi Bożej w prawdzie nauczasz. Czy wolno płacić podatek Cezarowi, czy nie? Mamy płacić czy nie płacić?» ¹⁵Lecz On poznał ich obłudę i rzekł do nich: «Czemu Mnie wystawiacie na próbę? Przynieście Mi denara, chcę zobaczyć». ¹⁶Przynieśli, a On ich zapytał: «Czyj jest ten obraz i napis?» Odpowiedzieli Mu: «Cezara». ¹⁷Wówczas Jezus rzekł do nich: «Oddajcie więc Cezarowi to, co należy do Cezara, a Bogu to, co należy do Boga». I byli pełni podziwu dla Niego.

12:13 „Posłali” Odnosi się to do Sanhedrynu – żydowskiej władzy religijnej (zob. Mt 11:27).

TEMAT SPECJALNY: SANHEDRYN

I. Źródła informacji:

- A. Nowy Testament
- B. *Starożytności żydowskie* Józefa Flawiusza
- C. Miszna – część Talmudu (tj. traktat „Sanhedryn”)

Niestety NT i Józef Flawiusz nie są zgodni z pismami rabinicznymi, które wydają się opisywać dwa Sanhedryny w Jerozolimie: jeden kapłański (tj. saducejski), kontrolowany przez arcykapłana, zajmujący się sprawami cywilnymi i karnymi, oraz drugi, kontrolowany przez faryzeuszy i uczonych w Piśmie, rozpatrujący kwestie religijne i związane z tradycją. Pisma rabiniczne powstały jednak około roku 200 n.e. i stanowią odzwierciedlenie sytuacji kulturowej po zdobyciu Jerozolimy przez rzymskiego generała Tytusa w roku 70 n.e. Żydzi (tj. faryzejscy przywódcy) podjęli przerwane życie religijne w miejscowości

zwanej Jamnia i później (tj. w 118 r. n.e.) przenieśli się do Galilei.

II. Terminologia

Problem z identyfikacją tego organu sądowniczego polega także na tym, że był on znany pod różnymi nazwami. Istnieje kilka słów używanych do opisu organów sądownictwa w ramach żydowskiego społeczeństwa Jerozolimy.

- A. *Gerousia* – „senat” lub „rada”. Jest to najstarszy termin, stosowany pod koniec okresu perskiego (zob. *Starożytności* Józefa Flawiusza 12.3.3 oraz 2 *Księga Machabejska* 11:27). Słowa tego użył Łukasz w Dz 5:21 wraz z „Sanhedrynem”. Mógł to być sposób objaśnienia tego pojęcia greckojęzycznym czytelnikom (zob. 1 *Mach* 12:35).
- B. *Synedrion* – „Sanhedryn”. Jest to wyraz złożony z *syn* (razem z) oraz *hedra* (siedzenie). Co zaskakujące, termin ten użyty jest w języku aramejskim, odzwierciedla jednak greckie słowo. Pod koniec okresu machabejskiego pojęcie to zostało przyjęte w znaczeniu najwyższego sądu Żydów w Jerozolimie (zob. Mt 26:59; Mk 15:1; Łk 22:66; J 11:47; Dz 5:27). Problem pojawia się wtedy, kiedy ta sama terminologia stosowana jest do lokalnych rad sądowych poza Jerozolimą (zob. Mt 5:22; 10:17).
- C. *Presbyterion* – „rada starszych” (zob. Łk 22:66). Jest to starotestamentowe określenie przywódców plemiennych. Z biegiem czasu zaczęło jednak także odnosić się do najwyższego sądu w Jerozolimie (zob. Dz 22:5).
- D. *Boulē* – tego określenia, „rada”, używa Józef Flawiusz (np. *Wojna* 2.16.2; 5.4.2; nie pojawia się jednak w NT). Za pomocą tego terminu opisuje różne organy sądownicze:
  1. rzymski Senat
  2. lokalne rzymskie sądy
  3. żydowski sąd najwyższy w Jerozolimie
  4. lokalne sądy żydowskieJózef z Arymatei nazwany jest członkiem Sanhedrynu za pomocą jednej z form tego słowa (tj. *bouleutēs*, co oznacza „członka rady”, zob. Mk 15:43; Łk 23:50).

III. Historia powstania

Mówi się, że Wielką Synagogę założył Ezdrasz (zob. Targum do Pieśni nad Pieśniami 6:1) w okresie powygnaniowym. Wydaje się, że to ona przekształciła się w Sanhedryn z czasów Jezusa.

- A. Miszna (część Talmudu) przekazuje informację, że w Jerozolimie istniały dwa główne sądy (zob. *Sanh.* 7:1).
  1. Jeden z nich składał się z 70 (lub 71) członków (*Sanh.* 1:6 twierdzi nawet, że pierwszy Sanhedryn ustanowiony został przez Mojżesza w Lb 11 – zob. Lb 11:16-25).
  2. Drugi składał się z 23 członków (może to jednak odnosić się do lokalnych sądów synagogałnych).
  3. Niektórzy żydowscy uczeni uważają, że w Jerozolimie funkcjonowały trzy Sanhedryny, każdy złożony z 23 członków. Kiedy spotykały się razem w pełnym składzie, wraz z dwoma przywódcami, tworzyły „Wielki Sanhedryn” w liczbie 71 członków (tj. *Nasi* i *Av Bet Din*).
    - a. jeden kapłański (tj. saduceusze)
    - b. jeden prawny (tj. faryzeusze)
    - c. jeden arystokratyczny (tj. starszyzna)
- B. W okresie powygnaniowym powracającym nasieniem Dawidowym był Zerubbabel, a powracającym nasieniem Aaronowym – Jozue. Po śmierci Zerubbabela nasienie Dawidowe wygasło, urząd sędziowski objęli więc wyłącznie kapłani (zob. 1 *Mach* 12:6) oraz lokalna starszyzna (por. Ne 2:16; 5:7).
- C. Ta rola kapłanów w decyzjach sądowniczych udokumentowana została przez Diodora Sycylijskiego (40:3:4-5) w okresie hellenistycznym.
- D. Udział kapłanów we władzy utrzymał się także w okresie seleucydzkim. Józef Flawiusz wymienia Antiocha III „Wielkiego” (223-187 p.n.e.) w *Starożytnościach* 12.138-142.
- E. Według *Starożytności* Józefa Flawiusza 13.10.5-6 i 13.15.5 kapłani utrzymali się przy władzy także w okresie machabejskim.

- F. W okresie rzymskim namiestnik Syrii (którym w latach 57-55 p.n.e. był Aulus Gabinius) ustanowił pięć regionalnych „Sanhedryków” (zob. *Starożytności* Józefa Flawiusza 14.5.4 oraz *Wojnę* 1.8.5), decyzja ta została jednak później anulowana przez Rzym (tj. w 47 r. p.n.e.).
- G. Sanhedryn wdał się w polityczną konfrontację z Herodem (zob. *Starożytności* 14.9.3-5), który w 37 r. p.n.e. zemścił się na nim, zabijając większość członków sądu najwyższego (zob. *Starożytności* Józefa Flawiusza 14.9.4; 15.1.2).
- H. Józef Flawiusz donosi, że za rządów rzymskich prokuratorów (tj. 6-66 r. n.e.) Sanhedryn odzyskał znaczną władzę i wpływy (zob. *Starożytności* 20.200,251; por. Mk 14:55). W NT opisane są trzy procesy, w których Sanhedryn wymierza sprawiedliwość pod przewodnictwem rodziny arcykapłana.
  1. Proces Jezusa (zob. Mk 14:53-15:1; J 18:2-23.28-32)
  2. Proces Piotra i Jana (zob. Dz 4:3-6)
  3. Proces Pawła (zob. Dz 22:25-30)
- I. W roku 66 n.e. Żydzi zbuntowali się przeciwko Rzymianom. Pociągnęło to za sobą zniszczenie żydowskiego społeczeństwa i Jerozolimy w 70 r. n.e. Sanhedryn został ostatecznie rozwiązany – chociaż faryzeusze próbowali w Jamni przywrócić instytucję najwyższego sądu (tj. *Beth Din*) w życiu religijnym (ale nie cywilnym ani politycznym).

IV. Członkostwo

- A. Pierwsza biblijna wzmianka o najwyższym sądzie w Jerozolimie znajduje się w 2 Krn 19:8-11. Składał się z:
  1. Lewitów
  2. kapłanów
  3. naczelników rodów (tj. starszyny, zob. *1 Mach* 14:20; *2 Mach* 4:44)
- B. W okresie machabejskim organ ten był zdominowany przez (1) saducejskie rodziny kapłańskie i (2) miejscową arystokrację (por. *1 Mach* 7:33; 11:23; 14:28). W późniejszych latach tego okresu dołączyli do niego „uczni w Piśmie” (specjaliści od Prawa Mojżeszowego, zazwyczaj faryzeusze). Stało się to, jak się wydaje, za sprawą żony Aleksandra Jannaja, Salome (76-67 r. p.n.e.). Mówi się o niej, że sprawiła nawet, że faryzeusze stali się dominującym ugrupowaniem w tym sądzie (zob. *Wojna żydowska* Józefa Flawiusza, 1.5.2).
- C. W czasach Jezusa sąd ten składał się z:
  1. rodzin arcykapłanów
  2. miejscowych mężczyzn z bogatych rodzin
  3. uczonych w Piśmie (zob. Łk 19:47)

V. Źródła informacji

- A. *Dictionary of Jesus and the Gospels* [Słownik Jezusa i Ewangelii], IVP, s. 728-732
- B. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible* [Obrazkowa encyklopedia biblijna Zondervan], tom 5: s. 268-273
- C. *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge* [Nowa encyklopedia wiedzy religijnej Schaffa-Herzoga], tom 10: s. 203-204
- D. *The Interpreter's Dictionary of the Bible* [Słownik do interpretacji Biblii], tom 4: s. 214-218
- E. *Encyclopedia Judaica*, tom 14: s. 836-839

▣ „faryzeuszów” Było to ugrupowanie religijne, które rozwinęło się w okresie machabejskim, cechujące się wielkim oddaniem Tradycjom Ustnym (tj. Talmudowi). Zob. Temat specjalny: Faryzeusze w Mk 2:16.

▣ „zwolenników Heroda” Było to ugrupowanie polityczne wspierające rządy idumejskich Herodów. Opowiadało się także za rzymskim status quo. Zazwyczaj faryzeusze i zwolennicy Heroda byli wrogami. Fakt, że zaczęli ze sobą współpracować, ukazuje, jak poważne były w ich oczach nauki Jezusa. Zob. Temat specjalny: Zwolennicy Heroda w Mk 1:14.

▣ „którzy mieli pochwycić Go w mowie” Dosłownie oznacza to „złapać” – słowo to stosowane było do chwytania dzikich zwierząt. Później przerodziło się w metaforę zasięgnięcia informacji w taki sposób, aby wykazać

winę lub błąd (zob. Łk 11:54). Myśleli, że poprzez zadanie Mu tego pytania uda im się uwięzić Go pomiędzy dwoma przeciwnymi grupami: władzami rzymskimi i ludem.

12:14 „Nauczycielu, wiemy, że jesteś prawdomówny i na nikim Ci nie zależy. Bo nie oglądasz się na osobę ludzką, lecz drogi Bożej w prawdzie nauczasz” Przywódcy ci pochlebiali Jezusowi, żeby znaleźć coś przeciwko Niemu, ale w rzeczywistości powiedzieli o Nim prawdę. Jezus traktował prawdę dokładnie tak samo, jak JHWH. Jest to skrajna ironia! Ich podstępne wypowiedzi były w rzeczywistości największym komplementem.

▣ **„nie oglądasz się na osobę”** Dosłowny hebrajski idiom to „Nie patrzysz na twarze ludzi”. Historycznie odnosiło się to do sędziów Izraela. Kiedy rozpatrywano jakąś sprawę, oskarżeni mieli spuszczone głowy, żeby nie ujawniać swojej tożsamości. Jeśli sędzia unosił brodę oskarżonego i patrzył mu w twarz, żeby zobaczyć, kim jest, wzrastała możliwość stronniczości. Dlatego sprawiedliwość miała być ślepa!

▣ **„Czy wolno płacić”** Jest to pytanie prawne związane z Prawem Mojżeszowym, ale także z faktem ówczesnej okupacji Izraela przez Rzym. Tego rodzaju zagadnieniami uczeni w Piśmie zajmowali się codziennie. W tym przypadku można było udzielić dwóch odpowiedzi – jednej w oparciu o teksty Mojżesza, a drugiej w związku z realiami rzymskiej okupacji i prawa. Przywódcy ci szukali prawnych podstaw, aby wciągnąć władze rzymskie w swój religijny dylemat (zob. Łk 20:20). Odpowiadając „tak” Jezus obraziłby zelotów; odpowiadając „nie” zostałby aresztowany przez władze rzymskie.

▣ **„podatek”** Jest to transliteracja rzymskiego określenia *census*. Był to podatek pogłówny nakładany przez Rzym na wszystkie podbite ludy. Ta obejmująca całe imperium (tj. w latach 6-20 n.e.) danina dotyczyła mężczyzn w wieku od czternastu do sześćdziesięciu pięciu lat i kobiet w wieku od dwunastu do sześćdziesięciu pięciu lat zamieszkujących prowincje imperium. Otrzymywał ją bezpośrednio cesarz. Podatek ten był powodem, dla którego Józef musiał opuścić Nazaret i udać się do Betlejem z ciężarną Marią (zob. Łk 2:1-6).

12:15 „On poznał ich obłudę (...) Czemu Mnie wystawiacie na próbę” Określenie „obłuda” (*hupokrisis*) pierwotnie odnosiło się do aktorów odgrywających role w maskach. Udawali kogoś, kim nie byli (zob. Mt 23:28; Łk 12:1; 20:20; 1 Tm 4:2; 1 P 2:1). Z czasem termin ten zaczęto stosować do manipulatorów, którzy starali się wmanewrować innych w myślenie czegoś, co nie było prawdą. Wszystkiemu, co przywódcy ci (ironicznie) powiedzieli do Jezusa w Mk 12:14, zaprzeczyły ich czyny w Mk 12:15. Termin „wystawiać na próbę” (*peirazō*) zawierał w sobie znaczenie badania z zamiarem zniszczenia lub porażki. Zob. Temat specjalny: Greckie określenia na badanie w Mk 1:13.

▣ **„denara”** Podatek ten można było płacić tylko tą srebrną monetą. Był to dzienny zarobek zwykłego robotnika lub żołnierza. Denar był symbolem władzy Rzymu. Zob. Temat specjalny w Mk 12:42.

12:16 „Czyj jest ten obraz i napis” Aktualnym Cezarem był Tyberiusz (14-37 r. n.e.). Moneta ta zawierała stwierdzenie o boskości Cezara. Na awersie widniał napis: „Tyberiusz Cezar August, syn Boskiego Augusta”. Na rewersie widniała podobizna Tyberiusza zasiadającego na tronie i napis „Najwyższy Kapłan”.

12:17 „Oddajcie więc Cezarowi to, co należy do Cezara” Wierzący mają być posłuszni władzom cywilnym, ponieważ nakazuje to Bóg (zob. Rz 13:1-7; Tt 3:1; 1 P 2:13-14). Greckie określenie „oddawać” może oznaczać „oddawać komuś coś, co do niego należy”.

▣ **„a Bogu to, co należy do Boga”** Chociaż państwo usankcjonowane jest przez Boga, nie ma jednak boskiego statusu. Jeśli państwo podaje się za najwyższą władzę, naśladowcy jedyne prawdziwego Boga mają to odrzucić. Posługując się tym werselem wiele osób próbowało promować i uzasadniać współczesną doktrynę polityczną rozdziału kościoła od państwa. Zdanie te odnosi się do tej kwestii w bardzo ograniczonym zakresie, ale z pewnością nie można uznać go za biblijne poparcie dla tej współczesnej teorii politycznej. Teoria ta jest prawdą wywnioskowaną z historii, a nie przede wszystkim z Pisma Świętego.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 12:18-27

¹⁸Potem przyszli do Niego saduceusze, którzy twierdzą, że nie ma zmartwychwstania, i zagadnęli Go w ten sposób: ¹⁹«Nauczycielu, Mojżesz tak nam przepisał: Jeśli umrze czyjś brat i pozostawi żonę,

a nie zostawi dziecka, niech jego brat weźmie ją za żonę i wzbudzi potomstwo swemu bratu.²⁰Otóż było siedmiu braci. Pierwszy wziął żonę i umierając nie zostawił potomstwa.²¹Drugi ją wziął i też umarł bez potomstwa, tak samo trzeci.²²I siedmiu ich nie zostawiło potomstwa. W końcu po wszystkich umarła ta kobieta.²³Przy zmartwychwstaniu więc, gdy powstaną, którego z nich będzie żoną? Bo siedmiu miało ją za żonę». ²⁴Jezus im rzekł: «Czyż nie dlatego jesteście w błędzie, że nie rozumiecie Pisma ani mocy Bożej? ²⁵Gdy bowiem powstaną z martwych, nie będą się ani żenić, ani za mąż wychodzić, ale będą jak aniołowie w niebie.²⁶Co zaś dotyczy umarłych, że zmartwychwstaną, czyż nie czytaliście w księdze Mojżesza, tam gdzie mowa "O krzaku", jak Bóg powiedział do niego: Ja jestem Bóg Abrahama, Bóg Izaaka i Bóg Jakuba.²⁷Nie jest On Bogiem umarłych, lecz żywych. Jesteście w wielkim błędzie».

12:18 „saduceusze” Była to arystokratyczna, kapłańska sekta judaizmu kontrolująca urząd arcykapłana i Sanhedryn. Byli oni zamożnym, politycznie wpływowym, elitarnym ugrupowaniem. Sanhedryn był bardzo konserwatywny i za autorytarne uznawał tylko pisma Mojżesza (tj. od Księgi Rodzaju po Powtórzonego Prawa), odrzucając Tradycję Ustną.

TEMAT SPECJALNY: SADUCEUSZE

I. Pochodzenie ugrupowania

- A. Większość uczonych uważa, że nazwa pochodzi od Sadoka, jednego z arcykapłanów Dawida (zob. 2 Sm 8:17; 15:24). Później Salomon skazał kapłana Abiatara na wygnanie za wsparcie buntu Adoniasza (zob. 1 Krl 2:26-27) i uznał Sadoka za jedyne arcykapłana (zob. 1 Krl 2:35). Po niewoli babilońskiej tę dynastię kapłańską kontynuował Jozue (zob. Ag 1:1). Ta rodzina Lewitów wybrana została do zarządzania świątynią. Później członkowie tej tradycji kapłańskiej i ich zwolennicy nazywani byli sadokitami lub saduceuszami.
- B. Pochodząca z IX w. n.e. tradycja rabiniczna (*Abot* Rabiego Natana) twierdzi, że Sadok był uczniem Antygona z Soko (II w. p.n.e.). Sadok źle zrozumiał popularne powiedzenie swojego mentora na temat „nagród po śmierci” i stworzył teologię zaprzeczającą życiu pozagrobowemu, a w konsekwencji tego także zmartwychwstaniu ciała.
- C. Później w ramach judaizmu saduceusze utożsamiani są z boetuzjanami. Boetus także był uczniem Antygona z Soko. Rozwinął teologię podobną do Sadoka, także zaprzeczającą życiu po śmierci.
- D. Nazwa „saduceusz” pojawia się dopiero w czasach Jana Hirkana (135-104 r. p.n.e.), co poświadcza Józef Flawiusz (zob. *Starożytności* 13.10.5-6) W *Starożytnościach* 13.5.9 Józef Flawiusz wymienia trzy szkoły myśli: faryzeuszy, saduceuszy i esseńczyków.
- E. Inna teoria głosi, że saduceusze pochodzą z czasów prób hellenizacji kapłaństwa podejmowanych przez Seleucydów za czasów Antiocha IV Epifanesa (175-163 r. p.n.e.). W czasie buntu Machabeuszy nowe kapłaństwo zapoczątkowane zostało od Szymona Machabeusza (142-135 r. p.n.e.) i jego potomków (zob. *1 Mach* 14:41). Ci nowi, hasmonejscy arcykapłani prawdopodobnie dali początek arystokratycznym saduceuszom. Faryzeusze powstałi w tym samym czasie i wywodzili się od Hasidim (tj. „oddzielonych”, zob. *1 Mach* 2:42; 7:5-23).
- F. Istnieje także współczesna teoria (T. W. Mansona) że „saduceusz” jest transliteracją greckiego terminu *sundikoi*. Określenie to odnosiło się do lokalnych władz mających styczność z władzami rzymskimi. Może to wyjaśniać, dlaczego niektórzy saduceusze nie byli szlachetnie urodzonymi kapłanami, a wchodzili w skład Sanhedrynu.

II. Charakterystyczne przekonania

- A. Było to konserwatywne, kapłańskie stronnictwo (uznające za natchnioną jedynie Torę) wśród działających w judaizmie sekt w okresie hasmonejskim i rzymskim.
- B. Przedmiotem ich szczególnego zainteresowania były procedury świątynne, zasady postępowania, obrzędy i liturgia.

- C. Trzymali się spisanej Tory (od Księgi Rodzaju po Powtórzonego Prawa) jako autorytatywnej, odrzucali jednak Tradycję Ustną (tj. Talmud).
- D. Z tego powodu odrzucali także wiele z doktryn wyznawanych przez faryzeuszów:
  1. zmartwychwstanie ciała (zob. Mt 22:23; Mark. 12:18; Łk 20:27; Dz 4:1-2; 23:8)
  2. nieśmiertelność duszy (zob. *Starożytności* 18.1.3-4; *Wojna* 2.8.14)
  3. istnienie skomplikowanej hierarchii aniołów (zob. Dz 23:8)
  4. traktowali zasadę „oko za oko” (tj. *lex talionis*) dosłownie, byli zwolennikami kar cielesnych i kary śmierci (zamiast pieniężnej ugody)
- E. Kolejnym obszarem sporów teologicznych była predestynacja i wolna wola. Spośród wymienionych przez Józefa Flawiusza trzech grup:
  1. esseńczycy wyznawali pewnego rodzaju determinizm
  2. saduceusze kładli nacisk na wolną wolę człowieka (zob. *Starożytności* 13.5.9; *Wojna* 2.8.14)
  3. faryzeusze zajmowali pośrednie stanowisko między tymi dwoma
- F. W pewnym sensie konflikty pomiędzy tymi dwoma grupami (tj. saduceusze – faryzeusze) odzwierciedlały napięcie pomiędzy kapłanami a prorokami w ST.

Inne napięcie spowodowane było faktem, że saduceusze reprezentowali szlachtę i właścicieli ziemskich. Byli oni arystokratami (zob. *Starożytności* 13.10.6; 18.1.4-5; 20.9.1), podczas gdy faryzeusze i uczeni w Piśmie byli mędrkami i pobożnymi ludźmi pochodzącymi z ludu ziemi. Napięcie to charakteryzuje przeciwstawienie świątyni i lokalnych synagog w całym kraju.

Źródłem kolejnego napięcia mogło być odrzucenie przez saduceuszy zoroastriańskich wpływów na teologię faryzejską. Przykłady ich teologii obejmują (1) wysoko rozwiniętą angelologię; (2) dualizm pomiędzy JHWH a szatanem; oraz (3) rozwinięte spojrzenie na życie po śmierci w atrakcyjnie przedstawianych kategoriach fizycznych. Te nadużycia ze strony esseńczyków i faryzeuszy spowodowały teologiczną reakcję saduceuszy, którzy powrócili do konserwatywnego stanowiska polegającego na opieraniu teologii wyłącznie na Mojżeszu w dążeniu do ukrócenia spekulacji pozostałych żydowskich ugrupowań.

III. Źródła informacji

- A. Głównym źródłem informacji o saduceuszach jest Józef Flawiusz. Jego spojrzenie ulegało uprzedzeniom związanym zarówno z jego związkami z faryzeuszami, jak i jego interesowi w odmalowywaniu pozytywnego obrazu życia Żydów dla Rzymian.
- B. Innym źródłem informacji jest literatura rabiniczna. Jednakże w niej także jasno widoczne są silne uprzedzenia. Saduceusze zaprzeczali aktualności i autorytetowi Ustnej Tradycji Starszych (tj. Talmudu). Jako że są to pisma faryzejskie, w oczywisty sposób opisują one swoich przeciwników w negatywny, być może przesadzony sposób (taktyka atakowania chochoła).
- C. Nie są znane żadne zachowane pisma samych saduceuszy. Wraz ze zniszczeniem Jerozolimy i świątyni w 70 r. n.e. wszystkie dokumenty i cały wpływ kapłańskiej elity uległy zagładzie. Chcieli oni utrzymać lokalny pokój, a jedyną strategią dążenia do tego w I w. n.e. była współpraca z Rzymem (zob. J 11:48-50).

12:19 „Mojżesz tak nam przepisał” Chodzi o omówienie małżeństwa lewirackiego w Pwt 25:5-10.

▣ „Jeśli umrze czyjś brat” To żydowskie prawo znane jest jako „małżeństwo lewirackie”. Określenie to pochodzi od łacińskiego słowa oznaczającego „brata męża”. Prawa dotyczące dziedziczenia były w Izraelu bardzo ważne, ponieważ Bóg losowo przydzielił Ziemię Obiecaną poszczególnym plemionom (zob. Joz 12-19). Jeśli mężczyzna umierał nie pozostawiając po sobie męskiego potomka, jego brat miał ożenić się z wdową i spłodzić z nią dziecko; to dziecko stawało się dziedzicem wszystkich posiadłości zmarłego brata.

12:23 Oto zamysł tego pytania – wykpienie koncepcji cielesnego zmartwychwstania w fizycznym życiu pozagrobowym.

12:24 Miażdżące pytanie Jezusa skupia się na niezrozumieniu przez saduceuszy Pisma i Boga. Forma gramatyczna przewiduje tu odpowiedź twierdzącą.

12:25 „ale będą jak aniołowie w niebie” Ta krótka wzmianka o aniołach stała się źródłem licznych spekulacji. W ST aniołowie są zazwyczaj płci męskiej (za wyjątkiem Za 5:9). Czy słowa Jezusa odnoszą się do ich seksualności albo związków seksualnych? Jak wpływa to na rozumienie Rdz 6:1-2? Być może próbujemy wyciągnąć zbyt wiele teologicznych wniosków z tego starcia z saduceuszami. Niebo jest zupełnie innym doświadczeniem w dziedzinie relacji niż ziemia. Nie ma pewności co do tego, jak dokładnie działa ta nowa, wieczna, duchowa sfera interpersonalna. Biblia nie udziela nam wiele informacji o życiu pozagrobowym. Saduceusze traktowali to milczenie jako wymówkę, aby zaprzeczać prawdziwości życia po śmierci. Lepiej trzymać się realiów opartych o obietnice Boga i Chrystusa i pozostać nie poinformowanym aż do śmierci. Biblia przedstawia wszystko, co wierzący potrzebują wiedzieć.

Jezus stwierdził, że istnienie w niebie pozbawione jest aspektu seksualnego (tj. prokreacji). Jest wiele pytań, które można by w związku z tym zadać, NT jednak nie wyjaśnia nic więcej. Może odnosić się to po prostu do faktu, że aniołowie zostali stworzeni przez Boga, a nie w wyniku seksualnej prokreacji.

12:25-26 „aniołowie (...) Co zaś dotyczy umarłych, że zmartwychwstaną” Saduceusze odrzucali zarówno istnienie aniołów, jak i zmartwychwstania, faryzeusze natomiast w nie wierzyli.

12:26 „Co zaś dotyczy umarłych, że zmartwychwstaną” ST zawiera wiele fragmentów potwierdzających tę prawdę (zob. Hi 14:14-15; 19:25-27; Ps 23:6; Iz 25:6-9; 26:14-19; Dn 12:2). Jednak życie pozagrobowe jest w czasach Starego Przymierza czymś zakrytym. Progresywne objawienie NT rozjaśnia i definiuje tę rzeczywistość, nadal jednak za pomocą zawołanego, metaforycznego języka. Niebo jest pewną obietnicą i prawdą, ale jego dokładna natura pozostaje tajemnicą.

▣ **„w księdze Mojżesza”** Jezus potwierdza, że Mojżesz jest źródłem Księgi Powtórzonego Prawa. Także to pytanie przewiduje odpowiedź twierdzącą.

TEMAT SPECJALNY: MOJŻESZOWE AUTORSTWO PENTATEUCHU

- A. Sama Biblia nie wymienia autora Pięcioksięgi (podobnie jak wielu innych autorów ksiąg ST). Księga Rodzaju nie zawiera fragmentów w pierwszej osobie liczby pojedynczej (jak Księga Ezdrasza czy Nehemiasza) ani mnogiej (jak Dzieje Apostolskie).
- B. Tradycja żydowska
  1. Starożytni autorzy żydowscy twierdzą, że napisał go Mojżesz
    - a. Ben Sira, *Mądrość Syracha* 24:23, napisana ok 185 r. p.n.e.
    - b. *Baba Bathra* 14b, część Talmudu podająca tradycyjne autorstwo ksiąg ST
    - c. Filon z Aleksandrii (Egipt), żydowski filozof, żyjący w latach 20 p.n.e. do 42 n.e.
    - d. Józef Flawiusz, żydowski historyk, 37-70 r. n.e.
  2. JHWH objawia prawdę Mojżeszowi
    - a. o Mojżeszu powiedziane jest, że spisywał ją dla ludu
      - (1) Wj 17:14
      - (2) Wj 24:4.7
      - (3) Wj 34:27.28
      - (4) Lb 33:2
      - (5) Pwt 31:9.22.24-26
    - b. powiedziane jest, że Bóg przemawiał do ludu przez Mojżesza
      - (1) Pwt 5:4-5.22

- (2) Pwt 6:1
- (3) Pwt 10:1
- c. o Mojżeszowi powiedziane jest, że przekazywał słowa Tory ludowi
  - (1) Pwt 1:1.3
  - (2) Pwt 5:1
  - (3) Pwt 27:1
  - (4) Pwt 29:2
  - (5) Pwt 31:1.30
  - (6) Pwt 32:44
  - (7) Pwt 33:1
- 3. Autorzy ST przypisują go Mojżeszowi
  - a. Joz 8:31
  - b. 2 Krl 14:6
  - c. Ezd 6:18
  - d. Ne 8:1; 13:1-2
  - e. 2 Krm 25:4; 34:12; 35:12
  - f. Dn 9:11
  - g. Ml 4:4
- C. Tradycja chrześcijańska
  - 1. Jezus przypisuje cytaty z Tory Mojżeszowi
    - a. Mt 8:4; 19:8
    - b. Mk 1:44; 7:10; 10:5; 12:26
    - c. Łk 5:14; 16:31; 20:37; 24:27.44
    - d. J 5:46-47; 7:19.23
  - 2. Inni autorzy NT przypisują cytaty z Tory Mojżeszowi
    - a. Łk 2:22
    - b. Dz 3:22; 13:39; 15:1.15-21; 26:22; 28:23
    - c. Rz 10:5.19
    - d. 1 Kor 9:9
    - e. 2 Kor 3:15
    - f. Hbr 10:28
    - g. Ap 15:3
  - 3. Większość wczesnych ojców Kościoła uznawała autorstwo Mojżesza. Jednak Ireneusz z Lyonu, Klemens Aleksandryjski, Orygenes i Tertulian mieli wątpliwości co do związku Mojżesza z aktualną kanoniczną formą Księgi Rodzaju.
- D. Współczesne badania
  - 1. Oczywiście jest, że Tora uzupełniana była o dodatki redakcyjne (wygląda na to, że w celu uczynienia starożytnego dzieła bardziej zrozumiałym dla współczesnych czytelników, co było charakterystyczne dla egipskich skrybów):
    - a. Rdz 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
    - b. Wj 11:3; 16:36
    - c. Lb 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; 32:33ff
    - d. Pwt 3:14; 34:6
  - 2. Starożytni skrybowie byli bardzo dobrze wyszkoleni i wykształceni. Jednak techniki ich pracy różniły się pomiędzy krajami:
    - a. W Mezopotamii uważali na to, żeby niczego nie zmieniać, a nawet przeglądali swoją

- pracę pod względem dokładności. Oto dopisek starożytnego sumeryjskiego skryby z ok. 1400 r. p.n.e.: „dzieło jest gotowe od początku do końca, zostało przepisane, przejrane, porównane i zweryfikowane znak po znaku”.
- b. W Egipcie swobodnie redagowali starożytne teksty, aby uczynić je aktualnymi dla współczesnych czytelników. Podejście to stosowali także skrybowie z Qumran (autorzy zwójów znad Morza Martwego).
3. Dziewiętnastowieczni uczeni stworzyli teorię głoszącą, że Tora jest złożonym dokumentem czerpiącym przez długi okres czasu z wielu źródeł (Graff-Wellhausen). Teoria ta oparta była o:
    - a. różne imiona Boga
    - b. widoczne występowanie dubletów treściowych
    - c. formę literacką opowiadań
    - d. teologię opowiadań
  4. Przypuszczalne źródła i daty:
    - a. źródło J (stosowanie imienia JHWH charakterystyczne dla południowego Izraela) – 950 r. p.n.e.
    - b. źródło E (stosowanie imienia Elohim charakterystyczne dla północnego Izraela) – 850 r. p.n.e.
    - c. połączenie źródeł JE – 750 r. p.n.e.
    - d. źródło D – 621 r. p.n.e (księga Prawa, 2 Krl 22:8, odkryta w czasie reform Jozjasza przy renowacji świątyni, to prawdopodobnie Księga Powtórzonego Prawa, spisana przez nieznanego kapłana z czasów Jozjasza w celu wsparcia jego reform).
    - e. źródło P (przepisanie ST przez kapłanów – szczególnie obrzędów i procedur) – 400 r. p.n.e.
  5. Tora w oczywisty sposób uzupełniana była o dodatki redakcyjne. Żydzi twierdzą, że wprowadzali je:
    - a. Arcykapłan (lub inny członek jego rodziny) w czasie pisania
    - b. Prorok Jeremiasz
    - c. Skryba Ezdrasz – 4 *Ezdrasza* podaje, że przepisał ją, ponieważ oryginały zostały zniszczone po upadku Jerozolimy w 586 r. p.n.e.
  6. Teoria J.E.D.P. świadczy jednak bardziej o naszych współczesnych teoriach i kategoriach literackich, niż oparta jest o rzeczywiste dowody z samej Tory (R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament [Wprowadzenie do Starego Testamentu]*, s. 495-541 i *Tyndale's Commentaries [Komentarze Tyndale'a]*, "Leviticus" [„Księga Kapłańska”], s. 15-25).
  7. Charakterystyczne cechy literatury hebrajskiej
    - a. Dublety, takie jak Rdz 1 i 2, są powszechne w języku hebrajskim. Zazwyczaj najpierw podaje się ogólny opis, a potem szczegółową relację. Mógł to być sposób akcentowania prawd lub pomoc dla pamięci ustnej.
    - b. Starożytni rabini twierdzili, że dwa najbardziej rozpowszechnione imiona Boga mają znaczenie teologiczne:
      - (1) JHWH – związane z przymierzem imię bóstwa odnoszącego się do Izraela jako Zbawca i Odkupiciel (zob. Ps 19:8-15; 103).
      - (2) Elohim – bóstwo jako Stwórca oraz ten, który zaopatruje i podtrzymuje wszelkie życie na ziemi (zob. Ps 19:2-7; 104).
    - c. W niebiblijnej literaturze bliskowschodniej powszechne jest występowanie różnorodnych stylów i słownictwa w jednolitych dziełach literackich (zob. R. K. Harrison, s. 522-526).
  8. Powstała także teoria głosząca, że w różnych częściach Izraela byli skrybowie pracujący

jednocześnie nad różnymi częściami Pentateuchu pod kierownictwem Samuela (zob. 1 Sm 10:25). Teorię tę wysunął jako pierwszy E. Robertson w eseju *The Old Testament Problem [Problem Starego Testamentu]*.

- E. Materiał dowodowy literatury starożytnego Bliskiego Wschodu wskazuje na to, że przy pisaniu Księgi Rodzaju Mojżesz posłużył się dokumentami zapisanymi pismem klinowym lub mezopotamskimi (patriarchalnymi) tradycjami ustnymi. Nie podważa to w żaden sposób natchnienia tej księgi – jest jedynie próbą wyjaśnienia zjawiska literackiego, jakim jest Księga Rodzaju (zob. P. J. Wiseman, *New Discoveries in Babylonia about Genesis [Nowe odkrycia w Babilonii dotyczące Księgi Rodzaju]*). Począwszy od Rdz 37 wyraźny egipski wpływ pod względem stylu, formy i słownictwa wydaje się wskazywać na to, że Mojżesz posłużył się dziełami literackimi lub tradycjami ustnymi z czasów pobytu Izraelitów i w Egipcie, i w Mezopotamii. Formalna edukacja Mojżesza była w zupełności egipska! Nie znamy dokładnego procesu kształtowania się Pentateuchu. Moim zdaniem Mojżesz zebrał i napisał zdecydowaną większość Pięcioksięgu, chociaż mógł posługiwać się skrybami i/lub pisemnymi i ustnymi tradycjami (patriarchalnymi). Jego pisma redagowane były przez późniejszych skrybów. Historyczność i wiarygodność tych pierwszych kilku ksiąg ST potwierdzona została przez współczesną archeologię.

☐ „**Ja jestem Bóg Abrahama**” To nawiązanie do Wj 3:2-6 jest grą słów opartą o czas hebrajskiego czasownika „być”. Jedną z form tego czasownika (tj. kausatywna) staje się związanym z przymierzem imieniem Boga Izraela – JHWH (zob. Wj 3:14). Tytuł ten oznacza, że Bóg jest wiecznie i jedynie Żyjącym. Ponieważ On żyje, żyje także Jego lud (zob. Mk 12:27; Ps 103:15-17; Iz 40:6-8; 1 P 1:24-25). Zauważmy, że Jezus potwierdza realność życia pozagrobowego na podstawie pism Mojżesza, będących jedyną częścią hebrajskiego kanonu uznawaną przez saduceuszy jako autorytatywna w kwestii doktryny.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 12:28-34

²⁸Zbliżył się także jeden z uczonych w Piśmie, który im się przysłuchiwał, gdy rozprawiali ze sobą. Widząc, że Jezus dobrze im odpowiedział, zapytał Go: «Które jest pierwsze ze wszystkich przykazań?» ²⁹Jezus odpowiedział: «Pierwsze jest: Słuchaj, Izraelu, Pan Bóg nasz, Pan jest jeden. ³⁰Będziesz miłował Pana, Boga swego, całym swoim sercem, całą swoją duszą, całym swoim umysłem i całą swoją mocą. ³¹Drugie jest to: Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego. Nie ma innego przykazania większego od tych». ³²Rzekł Mu uczoney w Piśmie: «Bardzo dobrze, Nauczycielu, słusznieś powiedział, bo Jeden jest i nie ma innego prócz Niego. ³³Miłować Go całym sercem, całym umysłem i całą mocą i miłować bliźniego jak siebie samego daleko więcej znaczy niż wszystkie całopalenia i ofiary». ³⁴Jezus widząc, że rozumnie odpowiedział, rzekł do niego: «Niedaleko jesteście od królestwa Bożego». I nikt już nie odważył się więcej Go pytać.

12:28 „uczonych w Piśmie” Byli to zazwyczaj nie wywodzący się z rodu kapłańskiego (tj. nie pochodzący z plemienia Lewitów) Żydzi, którzy stali się uczonymi w Tradycji Ustnej (tj. Talmudzie). W ST miejscowi Lewici interpretowali ludziom święte Pisma (zob. Ne 8). Kiedy w czasie niewoli babilońskiej rozwinęła się lokalna synagoga, rola miejscowych nauczycieli i interpretatorów nabrała większego znaczenia. W czasach Jezusa większość tych uczonych stanowili faryzeusze. Historycznie (tj. po zniszczeniu świątyni) przekształcili się oni w judaizm rabiniczny. Zob. Temat specjalny w Mk 2:6.

☐ „**który im się przysłuchiwał, gdy rozprawiali ze sobą**” Paralelny fragment w Mt 22:34-35 wydaje się wskazywać na ukryte zamiary, ale w Ewangelii Marka wydaje się, że człowiek ten był naprawdę zainteresowany tym teologicznym zagadnieniem.

12:29 „Słuchaj” Jezus cytuje Pwt 6:4-5, ale nie z tekstu masoreckiego ani Septuaginty (paralela w Mt 22:37 jest bliższa tekstowi masoreckiemu, ale także nie jest z nim zbieżna). Cytat Jezusa dodaje frazę, której nie ma ani w hebrajskim tekście masoreckim, ani greckiej Septuagincie. Dokładnego brzmienia tego cytatu nie ma w żadnym tekście ST. LXX zamienia hebrajskie „serce” na „umysł” lub „rozum”. Ten cytat dodaje jednak frazę „całym swoim umysłem” do trójdzielnego szyku (serce, dusza, moc) tekstu masoreckiego i LXX. Niektóre tłumaczenia Biblii

podkreślają ten fakt wyłączając tę frazę z cytatu ze ST (np. nie pisząc jej kursywą). Co ciekawe, pisany uncjałą grecki manuskrypt D (tj. Kodeks Bezy) z V w. n.e. pomija frazę „całym swoim umysłem”. Może to odzwierciedlać oryginalne brzmienie, ponieważ jej brak pasuje do odpowiedzi skryby w Mk 12:33.

W tekście paralelnym u Mateusza (tj. 22:37) podane są następujące słowa Jezusa: „Będziesz miłował Pana Boga swego całym swoim sercem, całą swoją duszą i całym swoim umysłem”. Tutaj pominięto hebrajską frazę „całą swoją mocą”. Fakt, że Mateusz i Marek nie zgadzają się ani ze sobą, ani z tekstem masoreckim i LXX, jest bardzo zaskakujący. Jest to dobry przykład niedokładności wielu cytatów ze ST w NT (łącznie z tymi przypisywanymi Jezusowi). Tutaj precyzja jest niemożliwa. Wszystkie te brzmienia (tj. LXX, Mt i Mk) odzwierciedlają ogólny sens cytatu z Mojżesza.

Ten starotestamentowy tekst (tj. Pwt 6:4-5) zwany jest *Szema*, co w języku hebrajskim oznacza „słuchaj”. Chodzi tu o słuchanie i bycie posłusznym. Słowa te stały się żydowską afirmacją monoteizmu. Wierni Żydzi wypowiadają je w modlitwie codziennie i w każdy szabat. W pismach prorockich zawarte są inne teksty dotyczące jedyności i wyjątkowości Boga, ten jednak pochodzi z pism Mojżesza (tj. Rdz – Pwt), co oznacza, że jest wiążący dla wszystkich słuchaczy Jezusa (tj. saduceuszy i faryzeuszy).

12:30 Odpowiedź Jezusa ukazuje, że najważniejsze Boże przykazanie ma dwa aspekty: (1) jedyność i wyjątkowość Boga oraz (2) nasze zupełne oddanie Jemu i tylko Jemu.

▣ „sercem” Zob. Temat specjalny w Mk 2:6.

12:31 „Będziesz miłował swego bliźniego” Jest to cytat z Kpł 19:18 w tłumaczeniu Septuaginty. Jezus połączył prawdę teologiczną z praktycznymi wymaganiami etycznymi (zob. Za 7-8). Nie da się kochać Boga i nienawidzić ludzi stworzonych na Jego obraz (zob. 1 J 2:9-11; 3:15; 4:20).

Nie da się kochać swojego bliźniego (tj. brata lub siostry w przymierzu) jak siebie samego, jeśli nie kocha się siebie. Jest to właściwa miłość własna opierająca się na Bożej miłości skupiającej się na ludzkości. Jesteśmy Jego stworzeniem, ukształtowanym na Jego obraz (zob. Rdz 1:26.27). Powinniśmy cieszyć się tym, czym zostaliśmy obdarowani i akceptować to, jak jesteśmy stworzeni pod względem fizycznym, umysłowym i psychologicznym (zob. Ps 139). Krytykowanie siebie oznacza krytykę naszego Stwórcy! On może przekształcić nasz upadły stan w odbicie swojej chwały (tj. podobieństwo do Chrystusa).

Chrześcijaństwo zawiera w sobie osobiste oddanie się Bogu w wierze przez Chrystusa. Jego początkiem jest indywidualna decyzja woli obejmująca nawrócenie i wiarę. Wyraża się jednak w doświadczeniu rodzinnym. Otrzymaliśmy dary, za pomocą których mamy służyć wspólnemu dobru (zob. 1 Kor 12:7). Jesteśmy częścią ciała Chrystusa. To, jak traktujemy innych, pokazuje nasze rzeczywiste oddanie Chrystusowi. Jedyność Boga oraz fakt, że ludzkość stworzona została na Jego obraz i podobieństwo, wymaga właściwej reakcji wobec Boga i innych ludzi (tj. szczególnie braci i siostr w wierze).

▣ „**Nie ma innego przykazania większego od tych**” Zdanie to jest bardzo trudne do przyjęcia dla legalistycznych (tj. słabych, zob. Rz 14:1-15:13) wierzących. Tam, gdzie jest totalna miłość do Boga i braci w przymierzu (a nawet zgubionych ludzi), nie ma zasad. Zasady mają wypływać z przemienionego serca i umysłu; nie powodują one pobożności!

12:32-33 „Jeden (...) Go” Określenia te odnoszą się do JHWH. Ze względu na Wj 20:7 większość Żydów obawiała się wymawiać związane z przymierzem Boże imię.

▣ „**nie ma innego prócz Niego**” Zdanie to nie zaprzecza istnieniu innych duchowych bytów takich jak anioły. Dosłownie oznaczało to, że nie ma nikogo przed ani obok JHWH. Jest On wyjątkową kategorią (zob. Wj 8:6; 9:14; Pwt 4:35.39). Ten uczyony w Piśmie wyraża wyjątkowość JHWH.

12:33 „Miłować (...) daleko więcej znaczy niż wszystkie całopalenia” Człowiek ten dobrze rozumiał związek pomiędzy wiarą a obrzędami (zob. 1 Sm 15:22; Iz 1:11-14; Oz 6:6; Am 5:21-24; Mi 6:6-8). Nie ma to umniejszać obrzędów świątynnych, tylko podkreślić, że kluczowe są właściwe motywacje i wiara (tj. połączenie spojrzenia kapłańskiego i proroczego).

12:34 „Niedaleko jesteś od królestwa Bożego” Wypowiedź ta była kolejnym sposobem, na który Jezus potwierdził centralne znaczenie pozytywnej i bezpośredniej reakcji wiary na Niego. Królestwo dostępne jest teraz

(tj. przez wiarę w Jezusa), a nie kiedyś w przyszłości. Chociaż człowiek ten rozumiał teologię ST, nie był sprawiedliwy wobec Boga bez złożenia wiary w Chrystusa. Ani właściwa teologia, ani znajomość Biblii, ani wykonywanie religijnych obrzędów i sprawowanie liturgii nie zbawia! Zbawienie dostępne jest tylko w wierze w Chrystusa!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 12:35-37

³⁵Nauczając w świątyni, Jezus zapytał: «Jak mogą twierdzić uczeni w Piśmie, że Mesjasz jest Synem Dawida? ³⁶Wszak sam Dawid mówi w Duchu Świętym: Rzekł Pan do Pana mego: Siądź po prawicy mojej, aż położę nieprzyjaciół Twoich pod stopy Twoje. ³⁷Sam Dawid nazywa Go Panem, skądże więc jest [tylko] jego synem?» A wielki tłum chętnie Go słuchał.

12:35 „Jak mogą” Rozdział ten odnotowuje serię pytań:

1. Sanhedrynu (Mk 11:27-12:12)
2. faryzeuszy i zwolenników Heroda (Mk 12:13-17)
3. saduceuszy (Mk 12:18-27)
4. uczonego w Piśmie (Mk 12:28-34)
5. Jezusa (Mk 11:29-33.35-37)

Teraz Jezus zadaje im pytanie, podobnie jak zrobił to w Mk 11:29-30. Metoda pytań i odpowiedzi jest charakterystyczna dla judaizmu rabinicznego.

▣ **„Mesjasz jest Synem Dawida”** Przeczytaj Mt 12:23ff; 21:15; 2 Sm 7:11-16 i porównaj z Ps 110:1. Jezus próbuje dotrzeć do przywódców religijnych. Tak bardzo Mu na nich zależy, że posługuje się ich sposobem rozumowania i egzegezy. Mieli tak wiele światła, ale byli zbyt oślepieni przez tradycję.

12:36 „sam Dawid mówi w Duchu Świętym” Jezus potwierdza natchnienie Psalmu 110 przez Ducha Świętego. Biblia jest boską prawdą (tj. przekazaną przez Ducha), zapisaną jednak w języku i kulturze jej pierwotnych autorów.

▣ **„Rzekł Pan do Pana mego”** Jest to cytat z Ps 110:1 z Septuaginty. W języku hebrajskim pierwsze słowo „Pan” (pisane w niektórych tłumaczeniach kapitalikami) to polskie tłumaczenie określenia JHWH. Jest tak dlatego, że Hebrajczycy byli bardzo ostrożni, jeżeli chodzi o używanie związanego z przymierzem imienia Boga. Kiedy więc w czytaniu na głos tekście pojawiała się imię JHWH, zastępowali je hebrajskim terminem *Adon*, oznaczającym „pana”, „męża”, „właściciela” lub „mistrza”. W grece tłumaczono je słowem *kurios*. W związku z tym w tekście greckim nie widać różnicy pomiędzy *Adon* a JHWH, ponieważ oba te określenia tłumaczone są za pomocą tego samego słowa.

TEMAT SPECJALNY: IMIONA BOŻE

A. *El* (BDB 42, KB 48)

1. Pierwotne znaczenie tego starożytnego rdzennego określenia jest niepewne, choć wielu uczonych jest zdania, że pochodzi ono od akadyjskiego rdzenia „być silnym” lub „być potężnym” (zob. Rdz 17:1; Lb 23:19; Pwt 7:21; Ps 50:1).
2. Na szczycie kananejskiego panteonu stał bóg *El* (teksty z Ras Szamra), nazywany „ojcem bogów” i „panem nieba”.
3. W Biblii *El* zazwyczaj łączy się z innymi określeniami. Połączenia te stały się sposobem, na jaki można scharakteryzować Boga.
  - a. *El-Elyon* („Bóg Najwyższy”, BDB 42 i 751 II), Rdz 14:18-22; Pwt 32:8; Iz 14:14
  - b. *El-Roi* („Bóg który widzi” lub „Bóg który się objawia”, BDB 42 i 909), Rdz 16:13
  - c. *El-Szaddai* („Bóg Wszechmocny” lub „Bóg wszelkiego miłosierdzia” lub „Bóg z góry”, BDB 42 i 994), Rdz 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Wj 6:3
  - d. *El-Olam* („Bóg Wiekuisty”, BDB 42 i 761), Rdz 21:33. Teologicznie termin ten wiąże

się z Bożą obietnicą daną Dawidowi, 2 Sm 7:13.16

e. *El-Berit* („Bóg przymierza”, BDB 42 i 136), Sdz 9:46

4. *El* utożsamiany jest z:

- a. *JHWH* w Lb 23:8; Ps 16:1-2; 85:8; Iz 42:5
- b. *Elohim* w Rdz 46:3; Hi 5:8: „Jam jest *El*, *Elohim* ojca twego”
- c. *Szaddai* w Rdz 49:25; Lb 24:4.16
- d. „Zazdrosny” w Wj 34:14; Pwt 4:24; 5:9; 6:15
- e. „Miłosierny” w Pwt 4:31; Ne 9:31
- f. „Wielki i potężny” w Pwt 7:21; 10:17; Ne 1:5; 9:32; Jr 32:18; Dan 9:4
- g. „Wszechwiedzący” w 1 Sm 2:3
- h. „Twierdza warowna” w 2 Sm 22:33 (BWP)
- i. „Mściciel” w 2 Sm 22:48
- j. „Święty” w Iz 5:16
- k. „Mocny” w Iz 10:21 i Jr 32:18
- l. „Zbawienie” w Iz 12:2
- m. „Odplata” w Jr 51:56

5. Kombinacja wszystkich głównych ST imion Boga znajduje się w Joz 22:22 (powtarzają się *El*, *Elohim* i *JHWH*)

B. *Elyon* (BDB 751, KB 832)

1. Jego podstawowe znaczenie to „wysoki”, wywyższony” lub „wyniesiony” (zob. Rdz 40:17; 1 Krl 9:8 [Biblia Gdańska]; 2 Krl 18:17; Ne 3:25; Jr 20:2; 36:10; Ps 18:14).
2. Używane jest w znaczeniu analogicznym do kilku innych imion lub tytułów Boga.
  - a. *Elohim* – Ps 47:2-3; 73:11; 107:11
  - b. *JHWH* – Rdz 14:22; 2 Sm 22:14
  - c. *El-Szaddai* – Ps 91:1.9
  - d. *El* – Lb 24:16
  - e. *Elah* – często używane w Dn 2-6 i Ezd 4-7; ma związek z *Illair* (aramejskie „wysoki Bóg”) w Dn 3:26; 3:99; 5:18.21
3. Często posługują się nim nie-Izraelici.
  - a. Melchizedek, Rdz 14:18-22
  - b. Balaam, Lb 24:16
  - c. Mojżesz o narodach w Pwt 32:8
  - d. W NT Ewangelia Łukasza, adresowana do pogan, także używa greckiego ekwiwalentu *Hupsistos* (zob. 1:32.35.76; 6:35; 8:28; Dz 7:48; 16:17)

C. *Elohim* (LICZBA MNOGA), *Eloah* (LICZBA POJEDYNCZA), używane głównie w poezji (BDB 43, KB 52)

1. Termin ten pojawia się wyłącznie w Starym Testamencie.
2. Słowo to może oznaczać Boga Izraela lub bogów narodów (zob. Wj 3:6; 20:3). Rodzina Abrahama wyznawała politeizm (zob. Joz 24:2).
3. Może także odnosić się do izraelskich sędziów (zob. Wj 21:6 [Biblia Gdańska]; Ps 82:6).
4. Określenie *elohim* ma także zastosowanie do innych istot duchowych (aniołów, demonów) – np. Pwt 32:8 (LXX); Ps 8:6; Hi 1:6; 38:7.
5. W Biblii jest to pierwsze imię lub tytuł Bóstwa (zob. Rdz 1:1). Jest jedynym Bożym imieniem aż do Rdz 2:4, gdzie występuje w połączeniu z *JHWH*. Zasadniczo (pod względem teologicznym) odnosi się do Boga jako stwórcy – Tego, który podtrzymuje i daje życie wszystkiemu na tej planecie (zob. Ps 104).

Termin ten jest równoznaczny z *El* (zob. Pwt 32:15-19). Może także funkcjonować analogicznie do *JHWH* – na podstawie Psalmu 14 (*Elohim*, wersety 1, 2, 5; *JHWH*, w. 2, 6; a nawet *Adon*, w. 4).

6. Choć określenie to używane w LICZBIE MNOGIEJ oznacza innych bogów, słowo to często odnosi się do Boga Izraela (zob. Temat specjalny: Monoteizm) – najczęściej jednak jako RZECZOWNIK W LICZBIE POJEDYNCZEJ dla podkreślenia jego monoteistycznego zastosowania.
7. Zaskakujący jest fakt, że powszechnie używane imię monoteistycznego Boga Izraela jest w LICZBIE MNOGIEJ! Choć nie ma pewności co do wyjaśnienia tego faktu, powstały następujące teorie:
  - a. W języku hebrajskim wiele RZECZOWNIKÓW występuje w LICZBIE MNOGIEJ – często dla emfazy. Wiąże się z tym późniejsza cecha gramatyki hebrajskiej zwana PLURALIS MAJESTATIS, w której LICZBA MNOGA stosowana jest dla wzmocnienia danej koncepcji.
  - b. Może odnosić się to do anielskiej rady, z którą Bóg spotyka się w niebie i która spełnia Jego wolę (zob. 1 Krł 22:19-23; Hi 1:6; Ps 82:1; 89:6.8)
  - c. Możliwe nawet, że odzwierciedla to nowotestamentowe objawienie Boga w trzech osobach. W Rdz 1:1 Bóg stwarza, w Rdz 1:2 Duch unosi się nad wodami, a w NT Jezus jest tym, przez którego Bóg dokonuje dzieła stworzenia (zob. J 1:3.10; Rz 11:36; 1 Kor 8:6; Kol 1:15; Hbr 1:2; 2:10).

D. JHWH (BDB 217, KB 394)

1. Jest to imię przedstawiające bóstwo jako Boga zawierającego przymierze; Boga jako zbawiciela, odkupiciela! Ludzie łamią przymierza, ale Bóg jest wierny swojemu słowu, obietnicy i przymierzu (zob. Psalm 103).

Imię to po raz pierwszy wymienione jest w połączeniu z *Elohim* w Rdz 2:4. W pierwszych dwóch rozdziałach księgi Rodzaju nie ma dwóch opisów stworzenia, tylko dwa różne akcenty:

- a. Bóg jako stwórca wszechświata (materialnego; Ps 104)
- b. Bóg jako szczególny stwórca ludzkości (Ps 103)

Opowiadanie w Rdz 2:4-3:24 zapoczątkowuje wyjątkowe objawienie dotyczące uprzywilejowanego miejsca i przeznaczenia ludzkości, a także problemu grzechu i buntu związanego z tą szczególną pozycją.

2. W Rdz 4:26 czytamy: „*zaczęto* wzywać imienia PANA” (JHWH). Jednakże z Wj 6:3 wynika, że wcześni ludzie przymierza (patriarchowie i ich rodziny) znali Boga tylko jako *El-Szaddai*. Imię JHWH jest wyjaśnione tylko raz w Wj 3:13-16, szczególnie w w. 14. Należy też jednak wziąć pod uwagę, że pisma Mojżesza często interpretują różne terminy w oparciu o popularne gry słów, a nie ich etymologię (zob. Rdz 17:5; 27:36; 29:13-35). Na temat znaczenia tego imienia powstało wiele teorii (na podstawie IDB, tom 2, strony 409-11).
  - a. Z arabskiego rdzenia oznaczającego „okazywać żarliwą miłość”
  - b. Z arabskiego rdzenia „dmuchać/wiać” (JHWH jako Bóg burzy)
  - c. Z ugaryckiego (kananejskiego) rdzenia „mówić”
  - d. Za fenicką inskrypcją, IMIESŁOWEM KAUZATYWNYM oznaczającym „podtrzymującego” lub „ustanawiającego”
  - e. Z hebrajskiej formy *Qal* „Ten, który jest” lub „Ten, który jest obecny” (w czasie przyszłym „Ten, który będzie”)
  - f. Z hebrajskiej formy *Hifil* „Ten, który sprawia”
  - g. Z hebrajskiego rdzenia „żyć” (np. Rdz 3:20), oznaczającego „zawsze-żyjącego, jedynie-żyjącego”
  - h. Z kontekstu Wj 3:13-16 – gra słów z formą NIEDOKONANĄ użytą w znaczeniu DOKONANYM, „nadal będę tym, którym byłem” lub „nadal będę tym, którym zawsze byłem” (zob. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament [Przegląd składni w Starym Testamencie]*, s. 67). Pełne imię JHWH często pojawia się jako skrót lub być może forma pierwotna.
    - (1) *Jah* (np. Hallelu – jah, BDB 219, zob. Wj 15:2; 17:16; Ps 89:9; 104:35)
    - (2) *Jahu* (zakończenie imion „iasz”, np. Izajasz)

(3) *Jo* (początki imion „Jo”, np. Jozue, Joel)

3. W późniejszym judaizmie to związane z przymierzem imię stało się tak święte (tetragram), że Żydzi bali się je wypowiadać, aby nie złamać przykazania z Wj 20:7; Pwt 5:11; 6:13. Zastępowali je więc hebrajskim terminem oznaczającym „właściciel”, „pan”, „mąż”, „mistrz” – *adon* lub *adonai* (mój pan). Kiedy czytając teksty ST natrafiali na JHWH, wymawiali „pan”. Dlatego w polskich tłumaczeniach Biblii JHWH oddawane jest jako Pan.
4. Podobnie jak *El*, JHWH często łączone jest z innymi określeniami dla podkreślenia pewnych cech Boga przymierza Izraela. Takich kombinacji jest bardzo wiele – poniżej znajduje się kilka przykładów.
  - a. *JHWH-Jireh* (JHWH zaopatruje, BDB 217 i 906), Rdz 22:14 (BW)
  - b. *JHWH-Rofeka* (JHWH jest twoim lekarzem, BDB 217 i 950, IMIESŁÓW *Qal*), Wj 15:26
  - c. *JHWH-Nissi* (JHWH jest moim sztandarem, BDB 217 i 651), Wj 17:15
  - d. *JHWH-Meqaddiszkem* (JHWH jest Tym, który was uświęca, BDB 217 i 872, IMIESŁÓW *Piel*), Wj 31:13
  - e. *JHWH-Szalom* (JHWH jest Pokojem, BDB 217 i 1022), Sdz 6:24
  - f. *JHWH-Sabaoth* (JHWH Zastępów, BDB 217 i 878), 1 Sm 1:3.11; 4:4; 15:2; często pojawia się w pismach prorockich
  - g. *JHWH-Ro 'I* (JHWH jest moim pasterzem, BDB 217 i 944, IMIESŁÓW *Qal*), Ps 23:1
  - h. *JHWH-Sidqenu* (JHWH jest naszą sprawiedliwością, BDB 217 i 841), Jr 23:6
  - i. *JHWH-Szamma* (JHWH jest tam, BDB 217 i 1027), Ez 48:35

☐ „**Siądź po prawicy mojej**” „Mojej” odnosi się do JHWH. Ta antropomorficzna (tj. opisująca Boga w kategoriach ludzkiego ciała) fraza ukazać miała miejsce Mesjasza cechujące się władzą, mocą i wyższością. Odzwierciedlało to Króla wszechświata dzielącego tron z kimś innym (tj. Jego Mesjaszem, zob. Mk 14:62).

☐ „**aż położę nieprzyjaciół Twoich pod stopy Twoje**” Jest to dalszy ciąg cytatu z Ps 110:1. Fraza ta wyraża zwycięstwo JHWH na rzecz Jego Mesjasza (zob. Ps 2). Prawda ta jest obszerniej objawiona w 1 Kor 15:24-27, a nawet ostatecznie rozszerzona na wieczne królestwo Ojca w 1 Kor 15:28.

Cytat z Ps 110:1 u Marka (a także w Mt 22:44) odbiega od masoreckiego tekstu hebrajskiego oraz Septuaginty (podobnie jak cytat z Pwt 6:45 w Mk 12:29-30). Tekst masorecki i LXX mają „aż Twych wrogów położę jako podnózek pod Twoje stopy” (zob. Łk 20:43; Dz 2:34-35). Skrybowie (tj. MSS κ , A, L, Wulgata i Peszitta) zmieniali ten cytat, dopasowując go do brzmienia starotestamentowego.

12:37 Tu właśnie tkwiło sedno tego pytania. Ukazuje to, że: (1) przywódcy religijni nie rozumieli Pism (tj. byli na nie duchowo ślepi), szczególnie tych dotyczących Mesjasza; lub (2) Chrystus, chociaż jest synem Dawida, przewyższa go duchowo i tak naprawdę Jego pochodzenie jest boskie. Wcześniej to oni usiłovali zapędzić Jezusa w kozi róg swoimi pytaniami, a teraz to On zadał im pytanie, które zamknęło im usta.

Wydaje mi się, że teologicznie właściwą odpowiedzią jest #2. JHWH Starego Testamentu wybrał ród Mesjasza niezależnie od ludzkich wysiłków czy tradycji kulturowych (tj. wszyscy patriarchowie ożenili się z bezpłodnymi kobietami i nigdy nie był wybierany ród najstarszego syna). Jest to subtelne, ale silne potwierdzenie tego, że Mesjasz będzie większy od Dawida (tj. będzie „panem” Dawida), co z pewnością wskazuje na boskie działanie, a nawet boską osobę.

☐ „**A wielki tłum chętnie Go słuchał**” Wielkie tłumy są powtarzającą się cechą charakterystyczną dla Ewangelii Marka. Lud ziemi, często wyśmiewany i pomijany przez elity religijne (zob. Mk 12:38-40), cieszył się widząc Jezusa pokonującego aroganckich dewotów ich własną bronią.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 12:38-40

³⁸I nauczając dalej mówił: «Strzeżcie się uczonych w Piśmie. Z upodobaniem chodzą

oni w powłóczystych szatach, lubią pozdrowienia na rynku, ³⁹pierwsze krzesła w synagogach i zaszczytne miejsca na ucztach. ⁴⁰Objadają domy wdów i dla pozorów odprawiają długie modlitwy. Ci tym surowszy dostaną wyrok».

12:38 „uczonych w Piśmie. Z upodobaniem” Związek czasowy pomiędzy Mk 12:25-27 a Mk 12:38-40 jest niepewny. Oczywiście jest, że Jezus mówi o tej samej kategorii przywódców (tj. o uczonych w Piśmie), nie wiadomo jednak, czy chodzi mu o uczonych w Piśmie z 35-37, czy o innych uczonych w Piśmie lubiących obnosić się ze swoją religijnością. Słowa Jezusa bez wątpienia dotyczą także saduceuszy i faryzeuszy, którzy urządzali religijny teatrzyk, aby ludzie ich doceniali.

▣ **„Z upodobaniem chodzą oni w powłóczystych szatach”** Chodzi tu o typowy *tallit* z białego lnu z dużymi niebieskimi frędzlami noszony przez uczonych w Piśmie. Talmud nauczał, że w obecności rabina należy stać. Ludziom tym podobało się to specjalne traktowanie (tj. wyróżniające się szale modlitewne, pełne szacunku pozdrowienia, najlepsze miejsca w synagodze i honorowe miejsca przy posiłkach). Mieli to wszystko, ale pominęli przy tym Chrystusa!

12:40 „Objadają domy wdów” Może to być metaforyczny język odnoszący się do (1) obciążenia jałmużnami wymaganymi przez tych przywódców od wszystkich ludzi lub (2) praktyki przekonywania wdów, aby oddawały swoje dziedzictwo (tj. to, z czego się utrzymywały) na świątynię. Chodzi tu więc o manipulacyjne techniki pozyskiwania funduszy stosowane przez przywódców religijnych.

▣ **„dla pozorów odprawiają długie modlitwy”** Modlili się po to, by widzieli ich inni, a nie po to, aby słyszał ich Bóg. Ich religijność była zewnętrznym pokazem (zob. Iz 29:13; Mt 7:21-23; Kol 2:16-23), nie rozpoznali jednak największego Bożego daru.

▣ **„Ci tym surowszy dostaną wyrok”** Ich wiara i religijność były zewnętrzne i na pokaz. Nie była to czynna, wewnętrzna wiara wyrażająca się miłością i służbą (zob. Mk 12:28-34). Wypowiedź ta odzwierciedlać może (1) poziomy kar (zob. Mt 10:15; 11:22.24; 18:6; 25:21.23; Łk 12:47-48; 20:47; Jk 3:1) lub (2) orientalną, metaforyczną przesadnię (hiperbole).

TEMAT SPECJALNY: POZIOMY NAGRÓD I KAR

- A. Właściwa lub niewłaściwa reakcja na Boga opiera się na poziomie wiedzy danej osoby. Im mniej wiedzy, tym mniejsza odpowiedzialność. Prawdą jest także stwierdzenie przeciwne (zob. Łk 12:45).
- B. Znajomość Boga ma dwa podstawowe źródła:
  1. Stworzenie (zob. Ps 19; Rz 1-2)
  2. Pismo Święte (Zob. Ps 19; 119; Jezus objawiony w NT)
- C. Świadectwo ST
  1. nagrody
    - a. Rdz 15:1 (zazwyczaj łączone z ziemską nagrodą, ziemią i synami)
    - b. Kpł 26:1-13; Pwt 28:1-14.58-68 (posłuszeństwo w ramach przymierza przynosi błogosławieństwo)
    - c. Dn 12:3
  2. kary – Kpł 26:14-39; Pwt 27:15-26; 28:15-37 (nieposłuszeństwo w ramach przymierza sprowadza przekleństwo)
  3. Starotestamentowy wzorzec nagrody za osobistą sprawiedliwość w ramach przymierza zostaje zmodyfikowany z powodu ludzkiego grzechu. Modyfikacja ta widoczna jest w Księdze Hioba i Psalmie 73. NT przenosi nacisk z tego świata na tamten (zob. Kazanie na Górze, Mt 5-7).
- D. Świadectwo NT
  1. nagrody (oprócz zbawienia)
    - a. Mk 9:41

- b. Mt 5:12.46; 6:1-4.5-6.6-18; 10:41-42; 16:27; 25:14-23
- c. Łk 6:23.35; 19:11-19.25-26

2. kary

- a. Mk 12:38-40
- b. Łk 10:12; 12:47-48; 19:20-24; 20:47
- c. Mt 5:22.29.30; 7:19; 10:15.28; 11:22-24; 13:49-50; 18:6; 25:14-30
- d. Jk 3:1

E. Dla mnie jedyna sensowna analogia wywodzi się z opery. Nie chodzę na przedstawienia operowe, więc ich nie rozumiem. Im więcej wiedziałbym na temat trudności i złożoności fabuły, muzyki i tańca, tym większą przyjemność sprawiałoby mi takie przedstawienie. Wierzę, że niebo będzie wypełnieniem naszych kielichów, ale myślę, że nasza ziemská służba zdecyduje o ich rozmiarze.

Dlatego wiedza i reakcja na tę wiedzę skutkuje nagrodami i karami (zob. Mt 16:7; 1 Kor 3:8.14; 9:17.18; Ga 6:7; 2 Tm 4:14). Istnieje duchowa zasada głosząca, że zbieramy to, co siejemy. Niektórzy sieją więcej i zbierają więcej (zob. Mt 13:8.23).

F. „Wieniec sprawiedliwości” jest nasz dzięki dokonaniu dzieła Jezusa Chrystusa (zob. 2 Tm 4:8), zauważmy jednak, że „wieniec życia” wiąże się z wytrwałością w próbie (zob. Jk 1:12; Ap 2:10; 3:10-11). Dla chrześcijańskich przywódców „wieniec chwały” związany jest ze stylem ich życia (zob. 1 P 5:1-4). Paweł wie, że ma nieprzemijającą nagrodę, ale poddaje się bardzo surowej samokontroli (zob. 1 Kor 9:24-27).

Tajemnica życia chrześcijańskiego jest taka, że Ewangelia jest w zupełności darmowa dzięki dokonaniu dzieła Chrystusa, ale tak samo, jak musimy zareagować na Bożą ofertę w Chrystusie, musimy także odpowiedzieć na to, jak Bóg uzdalnia nas do dobrego postępowania. Chrześcijańskie życie jest równie nadprzyrodzone, jak zbawienie, musimy jednak je przyjąć i się go trzymać. Paradoks „darmowy vs. kosztujący wszystko” tkwi w tajemnicy nagród i siania oraz zbierania.

Nie jesteśmy zbawieni przez dobre uczynki, ale do nich (zob. Ef 2:8-10). Dobre uczynki dowodzą tego, że Go spotkaliśmy (zob. Mt 7). Ludzkie zasługi w dziedzinie zbawienia prowadzą do zguby, ale pobożne życie wynikające ze zbawienia spotyka się z nagrodą.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 12:41-44

⁴¹Potem usiadł naprzeciw skarboxy i przypatrywał się, jak tłum wrzucał drobne pieniądze do skarboxy. Wielu bogatych wrzucało wiele. ⁴²Przyszła też jedna uboga wdowa i wrzuciła dwa pieniążki, czyli jeden grosz. ⁴³Wtedy przywołał swoich uczniów i rzekł do nich: «Zaprawdę, powiadam wam: Ta uboga wdowa wrzuciła najwięcej ze wszystkich, którzy kładli do skarboxy. ⁴⁴Wszyscy bowiem wrzucali z tego, co im zbywało; ona zaś ze swego niedostatku wrzuciła wszystko, co miała, całe swe utrzymanie».

12:41 „skarboxy” Miszna (oraz książka *Temple [Świątynia]* Alfreda Edersheima, s. 48-49) podaje, że na dziedzińcu kobiet stało trzynaście skrzyń w kształcie trąb, z których każda przeznaczona była na określony cel charytatywny. Nigdy nie znaleziono jednak żadnych fizycznych dowodów ani żadnego literackiego potwierdzenia ich istnienia poza Miszną.

12:42 „dwa pieniążki” Dosłownie jest to „lepton” („cienki”), wart jedynie ułamek (1/24 lub 1/96) denara. Była to najmniej wartościowa żydowska moneta miedziana.

▣ **„czyli jeden grosz”** Jest to łacińskie określenie *quadrans*, czyli równoważnik leptonu – najmniejsza rzymska moneta miedziana (1/4 *assariona*, który stanowił 1/16 denara). Ewangelia Marka została prawdopodobnie napisana do Rzymian.

TEMAT SPECJALNY: MONETY ZNAJDUJĄCE SIĘ W OBIEGU W PALESTYNIĘ ZA CZASÓW JEZUSA

I. Monety miedziane:

- A. *cherma* – niewielka wartość (zob. J 2:15)
- B. *chalchos* – niewielka wartość (zob. Mt 10:9; Mk 12:41)
- C. *assarion* – rzymska moneta miedziana warta około 1/16 *dēnariususa* (zob. Mt 10:29)
- D. *kodrantes* – rzymska moneta miedziana warta około 1/64 *dēnariususa* (zob. Mt 5:26)
- E. *lepton* – rzymska moneta miedziana warta około 1/128 *dēnariususa* (zob. Mk 12:42; Łk 21:2)
- F. *kwadrans/grosz* – rzymska moneta miedziana o niewielkiej wartości

II. Monety srebrne

- A. *arguros* („srebrna moneta”) – warta o wiele więcej niż monety z miedzi lub brązu (zob. Mt 10:9; 26:15)
- B. *dēnarius* – rzymska srebrna moneta o wartości dziennego zarobku (zob. Mt 18:28; Mk 6:37)
- C. *drachmē* – grecka srebrna moneta o tej samej wartości co *dēnarius* (zob. Łk 15:9)
- D. *di-drachmon* – dwudrachma warta była pół żydowskiego szekla (zob. Mt 17:24)
- E. *statēr* – srebrna moneta warta około czterech denarów (zob. Mt 17:27)

III. Złote monety – *chrusos* („złote monety”) – najcenniejsze (zob. Mt 10:9).

IV. Ogólne nazwy wag metali

- A. *mnaa* – łacińska *mina*, waga metalu odpowiadająca 100 *denarom* (zob. Łk 19:13)
- B. *talanton* – grecka jednostka wagi (zob. Mt 18:24; 25:15.16.20.24.25.28)
  - 1. 6 000 *denarów* w srebrze
  - 2. 180 000 *denarów* w złocie
- C. *szeqel* – ST waga srebra (tj. ponad 100 gramów, zob. Rdz 23:15; 37:28; Wj 21:32)
  - 1. *pīm* – 2/3 szekla
  - 2. *beka* – 1/2 szekla
  - 3. *gera* – 1/20 szeklaWiększe jednostki
  - 1. *maneh* – 50 szekli
  - 2. *kikkar* – 3 000 szekli

12:43 „Zaprawdę” Dosłownie jest to „amen”. Zob. Temat specjalny w Mk 3:28.

12:44 Zupełne zawierzenie tej kobiety stanowiło kontrast dla religijnej dumy i powierzchowności uczonych w Piśmie. Pozbawiali oni wdowy środków do życia. Wdowa ta oddała Bogu wszystko, co miała na utrzymanie i z wiarą polegała na Nim w kwestii zaspokojenia swoich potrzeb. Jeżeli chodzi o dawanie, Bóg patrzy na serce, a nie na kwotę (zob. 2 Kor 8-9). Zwróćmy jednak także uwagę na to, że kwota ta była wszystkim, co posiadała. Dawanie, podobnie jak słowa i czyny, ujawnia to, co jest w sercu. Zob. Temat specjalny: Bogactwo w Mk 10:23.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Wymień, co oznaczają poszczególne elementy przypowieści (12:1-12):
  - a. właściciel winnicy _____
  - b. winnica _____
  - c. dzierżawcy _____
  - d. słudzy _____
  - e. syn _____
2. Dlaczego cytat fragmentu Psalmu 118 jest tu tak adekwatny (tj. Mk 12:10)?
3. Jakie jest znaczenie przypowieści (Mk 12:1-12) dla narodu izraelskiego (zob. Mt 21:43-44)? Dla równowagi zob. także Rz 9-11.
4. Podsumuj centralne prawdy wypowiedzi Jezusa:
  - a. odnośnie władz cywilnych (Mk 12:13-17)
  - b. odnośnie zmartwychwstania (Mk 12:18-27)
  - c. odnośnie prawa (Mk 12:28-34)
  - d. odnośnie tytułu „syn Dawida” (Mk 12:35-40)
  - e. odnośnie dawania i oddania Bogu (Mk 12:41-44)
5. Czy istnieją poziomy kar (zob. Mk 12:40)?

ROZDZIAŁ 13 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
MOWA O ZBURZENIU JEROZOLIMY I PRZYJŚCIU CHRYSYTA			MOWA O ZBURZENIU JEROZOLIMY I O KOŃCU ŚWIATA	
Zniszczenie świątyni	Jezus zapowiada zburzenie świątyni w Jerozolimie	O zburzeniu świątyni i przyjsciu Chrystusa	Zapowiedź zburzenia Jerozolimy	Proroctwo o przyszłości świata
13:1-2	13:1-2		13:1-2	
	O znakach zbliżania się końca świata		Początek ucisku	
13:3-4		13:1-8		13:1-8
Początek boleści			13:3-8	
13:5-8		13:9-10		
Prześladowanie uczniów		13:11	O prześladowaniu z powodu Ewangelii	13:9-13
13:9-13	13:3-23	13:12-13	13:9-13	
Znaki zapowiadające zburzenie Jerozolimy			Szczyt udręczenia	13:14-17
13:14-20		13:14-20		
13:21-23		13:21-23	13:14-23	
Przyjście Chrystusa	O końcu świata	Przyjście Syna Człowieczego	Przyjście Syna Człowieczego	13:18-27
13:24-27	13:24-27	13:24-27	13:24-27	
Przykład z drzewa figowego	Wezwanie do czujności		Niepewność dnia ostatniego	13:28-29
13:28-31		13:28-31	13:28-32	13:30-32
13:32	13:28-37	13:32-33		
Potrzeba czujności			Wezwanie do czujności	
13:33-37		13:34-37	13:33-37	13:33-37

TRZECI CYKL CZYTAN (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”) ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU

- A. Nowotestamentowe fragmenty eschatologiczne odzwierciedlają profetyczne pojmowanie Starego Testamentu, postrzegające czasy ostateczne przez pryzmat współczesnych wydarzeń. Jezus także postępuje zgodnie z tym wzorcem. Starotestamentowi prorocy Micheasz i Jeremiasz przepowiedzieli zniszczenie Jerozolimy i świątyni jako znak Bożego sądu nad niewierzącym Izraelem. Bóg miał wezwać pogan, aby osadzili Jego lud i przejęli jego ziemię. Teraz, w NT, Boży lud nadal postępuje w niewierze. Odrzuca swojego Mesjasza. Zostanie zniszczony razem ze swoim miastem i świątynią (tj. w roku 70 n.e. przez Tytusa). Ich ziemia obiecana zostanie oddana innym (zob. Mk 12:1-12, a szczególnie Mk 13:9, tj. najwidoczniej są to wierzący pochodzenia pogańskiego. Misję pogan opisuje Mk 13:9-13).
- B. Trudność w interpretacji fragmentów Mt 24, Mk 13 i Łk 21 wynika z tego, że odpowiadają one na kilka pytań na raz:
  1. Kiedy zostanie zniszczona świątynia?
  2. Jaki będzie znak powrotu Mesjasza?
  3. Kiedy skończy się obecna epoka?
- C. Gatunek literacki nowotestamentowej eschatologii jest zazwyczaj połączeniem języka apokaliptycznego i proroczego, który jest celowo wieloznaczny i wysoce symboliczny.
- D. Drugiego przyjścia Chrystusa dotyczy wiele fragmentów NT (zob. Mt 24, Mk 13, Łk 17 i 21, 1 i 2 Tes oraz Ap). Podkreślają one:
  1. że dokładny czas tego wydarzenia jest nieznany, ale to, że ono nastąpi, jest pewne
  2. że ostatnie pokolenie będzie znało przybliżony (choć nie dokładny) czas tych wydarzeń
  3. że nastąpi ono nagle i nieprzewidzianie
  4. że każde pokolenie wierzących ma być oddane modlitwie, trwać w gotowości i wiernie zajmować się wyznaczonymi sobie zadaniami
- E. Rozdział ten skupia się przede wszystkim na praktycznych radach (19 razy został w nim zastosowany tryb rozkazujący), a nie na określeniu dokładnego czasu ani chronologicznej sekwencji wydarzeń związanych z drugim przyjściem Chrystusa.
- F. Dwie kluczowe frazy to (1) „Strzeżcie się” (Mk 13:5.9.23.33) i (2) „jeszcze nie” (Mk 13:7.10). Te dwa kluczowe tematy, „bądźcie gotowi” i „czekajcie cierpliwie”, równoważone są drugim paradoksem „już” i „jeszcze nie”.

TEMAT SPECJALNY: STAROTESTAMENTOWE PRZEPOWIEDNIE PRZYSZŁOŚCI VS. NOWOTESTAMENTOWE PRZEPOWIEDNIE (‘KLUCZOWY WSTĘP’ DO APOKALIPSY)

W ciągu wieloletniego studiowania eschatologii uświadomiłem sobie, że większość chrześcijan nie ma

ani nie chce mieć rozwiniętej, usystematyzowanej chronologii czasów ostatecznych. Są tacy, którzy skupiają się głównie na tym obszarze chrześcijaństwa z powodów teologicznych, psychologicznych lub denominacyjnych. Wierzący ci wydają się mieć obsesję na punkcie tego, jak to wszystko się skończy i w jaki sposób umyka im pilność ewangelizacji! Chrześcijanie nie są w stanie wpływać na Boży eschatologiczny (dotyczący czasów ostatecznych) plan, mogą jednak uczestniczyć w realizacji posłannictwa głoszenia Ewangelii (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8). Większość wierzących wyznaje powtórne przyjście Chrystusa i ostateczne wypełnienie Bożych obietnic. Problemy interpretacyjne wynikające z rozumienia tej czasowej kulminacji spowodowane są kilkoma biblijnymi paradoksami (zob. Temat specjalny: Paradoks w Biblii).

1. napięcie pomiędzy prorockimi modelami Starego Przymierza a apostołskimi modelami Nowego Przymierza
2. napięcie pomiędzy biblijnym monoteizmem (jeden Bóg dla wszystkich) a wybraniem Izraela (szczególnego ludu)
3. napięcie pomiędzy warunkowym aspektem biblijnych przymierzy i obietnic („jeśli... to”) oraz bezwarunkową Bożą wiernością, jeżeli chodzi o odkupienie upadłej ludzkości
4. napięcie pomiędzy bliskowschodnimi gatunkami literackimi a współczesnymi zachodnimi modelami literackimi
5. napięcie pomiędzy Królestwem Bożym jako teraźniejszym, ale przyszłym
6. napięcie pomiędzy wiarą w rychły powrót Chrystusa oraz przekonaniem, że najpierw muszą nastąpić pewne wydarzenia

Przyjrzyjmy się tym napięciom po kolei.

PIERWSZE NAPIĘCIE (rasowe, narodowe i geograficzne kategorie ST vs. wszyscy wierzący na całym świecie)

Starotestamentowe proroctwa przewidują przywrócenie w Palestynie skupionego wokół Jerozolimy żydowskiego królestwa, gdzie gromadzą się wszystkie narody ziemi, aby oddawać cześć i służyć Dawidowemu władcy, ale ani Jezus, ani apostołowie NT nigdy nie skupiają się na tym planie. Czy ST nie jest natchniony (zob. Mt 5:17-19)? Czy autorzy NT pominęli kluczowe wydarzenia, jakie mają rozegrać się w czasach ostatecznych?

Istnieje kilka źródeł informacji o końcu świata:

1. prorocy ST (Izajasz, Micheasz, Malachiasz)
2. starotestamentowi pisarze apokaliptyczni (zob. Ez 37-39; Dn 7-12; Za)
3. międzytestamentalni, niekanoniczni żydowscy pisarze apokaliptyczni (jak *1 Księga Henocha*, wzmiankowana w Liście Judy)
4. Sam Jezus (zob. Mt 24; Mk 13; Łk 21)
5. pisma Pawła (zob. 1 Kor 15; 2 Kor 5; 1 Tes 4-5; 2 Tes 2)
6. pisma Jana (1 J i Ap)

Czy wszystkie te źródła jasno przedstawiają czasy ostateczne (wydarzenia, chronologię, osoby)? Jeśli nie, to dlaczego? Czy nie są one wszystkie natchnione (poza żydowskimi pismami międzytestamentalnymi)?

Duch objawiał autorom ST prawdy w kategoriach, które byli w stanie zrozumieć. Jednak poprzez progresywne objawienie Duch poszerzał te starotestamentowe koncepcje eschatologiczne do uniwersalnego zasięgu („misterium Chrystusa”, zob. Ef 2:11-3:13). Oto kilka odnośnych przykładów:

1. W ST miasto Jerozolima stosowane jest jako metafora Bożego ludu (Syjon), ale zostaje ona przeniesiona do NT jako termin wyrażający przyjmowanie przez Boga wszystkich nawróconych, wierzących ludzi (Nowe Jeruzalem z Ap 21-22). Teologiczne poszerzenie dosłownego, fizycznego miasta do nowego Bożego ludu (wierzących Żydów i pogan) zapowiedziane jest w Bożej obietnicy odkupienia upadłej ludzkości w Rdz 3:15, zanim jeszcze byli jacykolwiek Żydzi lub żydowska

- stolica. Nawet powołanie Abrahama (zob. Rdz 12:1-3) obejmowało pogan (zob. Rdz 12:3; Wj 19:5). Zob. Temat specjalny: Owieczny plan odkupienia JHWH.
2. W ST wrogami Bożego ludu są okoliczne ludy starożytnego Bliskiego Wschodu, ale w NT grupa ta obejmuje wszystkich niewierzących, przeciwnych Bogu, idących za podszeptami szatana ludzi. Z geograficznego, regionalnego konfliktu bitwa przeniosła się w globalny, kosmiczny wymiar (zob. Kol).
  3. Obietnica ziemi, która jest tak spójna w ST (patriarchalne obietnice z Księgi Rodzaju, zob. Rdz 12:7; 13:15; 15:7.15; 17:8) rozszerzona jest teraz na całą ziemię. Nowe Jeruzalem zstępuje na odtworzoną ziemię, a nie tylko i wyłącznie na Bliski Wschód (zob. Ap 21-22).
  4. Kilka innych przykładów rozszerzenia starotestamentowych proroczych koncepcji:
    - a. potomstwem Abrahama są teraz ci, którzy są duchowo obrzezani (zob. Rz 2:28-29)
    - b. lud przymierza obejmuje teraz pogan (zob. Oz 2:1; 2:25, cytowane w Rz 9:24-26; a także Kpł 26:12; Wj 29:45, cytowane w 2 Kor 6:16-18 i Wj 19:5; Pwt 14:2, cytowane w Tt 2:14)
    - c. świątynią jest teraz Jezus (zob. Mt 26:61; 27:40; J 2:19-21) oraz poprzez Niego lokalny kościół (zob. 1 Kor 3:16) i poszczególni wierzący (zob. 1 Kor 6:19)
    - d. nawet Izrael i charakterystyczne dla niego opisowe starotestamentowe frazy odnoszą się teraz do całego ludu Bożego (tj. „Izrael”, zob. Rz 9:6; Ga 6:16, tj., „królewskie kapłaństwo”, zob. 1 P 2:5.9-10; Ap 1:6)

Model proroczy został wypełniony, poszerzony i zawiera w sobie więcej. Jezus i apostołscy autorzy nie przedstawiają czasów ostatecznych w ten sam sposób, co prorocy ST (zob. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment [Przyszłość Królestwa w prorocztwie i wypełnieniu]*). Współcześni interpretatorzy, którzy próbują traktować starotestamentowy model dosłownie lub normatywnie, postrzegają Apokalipsę jako bardzo żydowską księgę i narzucają konkretne znaczenie odosobnionym, niejednoznacznym frazom wypowiedzianym przez Jezusa i Pawła. Autorzy NT nie zaprzeczają prorocztwom ST, tylko pokazują ich ostateczne, uniwersalne skutki. Eschatologia Jezusa i Pawła nie cechuje się zorganizowanym, logicznym systemem. Ich zamiary są przede wszystkim odkupieńcze lub duszpasterskie.

Jednak nawet w ramach NT występuje pewne napięcie. Nie ma tu jasnego usystematyzowania zdarzeń eschatologicznych. Co zaskakujące, w opisie końca zawartym w Apokalipsie stosowane są starotestamentowe nawiązania, a nie nauki Jezusa (zob. Mt 24; Mk 13)! Naśladuje ona rodzaj literacki zapoczątkowany przez Ezechiela, Daniela i Zachariasza, który rozwijano w okresie międzytestamentalnym (żydowska literatura apokaliptyczna). Być może był to sposób, w jaki Jan połączył Stare i Nowe Przymierze. Ukazuje on pradawny wzorzec ludzkiego buntu i Bożego zaangażowania w odkupienie. Należy jednak zauważyć, że chociaż Apokalipsa nawiązuje do starotestamentowego języka, osób i wydarzeń, to dokonuje ich ponownej interpretacji w świetle Rzymu w I w. n.e. (zob. Ap 1:7).

DRUGIE NAPIĘCIE (monoteizm vs. wybrany lud)

Biblia kładzie nacisk na jednego, osobowego Boga, który jest stwórcą i odkupicielem (zob. Wj 8:6; Iz 44:24; 45:5-7.14.18.21-22; 46:9; Jr 10:6-7). Cechą wyróżniającą ST za jego czasów był monoteizm (zob. Temat specjalny: Monoteizm). Wszystkie otaczające narody wyznawały politeizm. To, że Bóg jest jeden, stanowi rdzeń objawienia ST (zob. Pwt 6:4). Stworzenie jest sceną dla wspólnoty pomiędzy Bogiem a rodzajem ludzkim, stworzonym na Jego obraz i podobieństwo (zob. Rdz 1:26-27). Ludzkość jednak zbuntowała się, grzesząc przeciwko Bożej miłości, przywództwu i zamysłowi (zob. Rdz 3). Boża miłość i Jego zamiary były tak silne i pewne, że obiecał On odkupić upadłą ludzkość (zob. Rdz 3:15)!

Napięcie pojawia się, kiedy Bóg postanawia posłużyć się jednym człowiekiem, jedną rodziną i jednym narodem, by dotrzeć do reszty ludzkości. Boży wybór Abrahama i Żydów jako królestwa kapłanów (zob. Wj 19:4-6) spowodował pychę zamiast służby i wykluczanie zamiast włączania. Boże powołanie Abrahama zawierało w sobie zamierzone błogosławieństwo dla całego rodzaju ludzkiego (zob. Rdz 12:3). Należy pamiętać i podkreślać, że w ST osoby były wybierane do służby, a nie do zbawienia. Cały Izrael nigdy nie żył w pokoju z Bogiem (tj. Rz 9:6) i nigdy nie osiągał wiecznego zbawienia wyłącznie w oparciu o swoje pochodzenie (zob. J 8:31-59; Mt 3:9), tylko przez osobistą wiarę i posłuszeństwo (zob. Rdz 15:6, cytowany

w Rz 4:3.9.22; Ga 3:6). Izrael utracił swoją misję (teraz kościół jest królewskim kapłaństwem, zob. 1:6; 2 P 2:5.9), zamieniając dane mu posłannictwo w przywilej, a służbę w szczególną pozycję. Bóg wybrał jednego, aby wybrać wszystkich!

TRZECIE NAPIĘCIE (warunkowe przymierza vs. bezwarunkowe przymierza)

Pomiędzy warunkowymi i bezwarunkowymi przymierzami występuje teologiczne napięcie lub są one wobec siebie w paradoksie. Bez wątplenia prawdą jest, że Boży odkupieńczy zamysł i plan jest bezwarunkowy (zob. Rdz 15:12-21 i przyście Mesjasza). Jednak wymagana reakcja człowieka zawsze jest warunkowa!

Wzorec „jeśli... to” pojawia się zarówno w ST, jak i w NT. Bóg jest wierny; ludzkość jest niewierna. Napięcie to wywołało bardzo wiele zamieszania. Interpretatorzy mieli tendencję, aby skupiać się na tylko jednym biegunie tego dylematu – Bożej wierności lub ludzkich wysiłkach, Bożej suwerenności lub wolnej woli człowieka. Jednak oba są biblijne i niezbędne. Zob. Temat specjalny: Wybranie/predestynacja i potrzeba teologicznej równowagi.

Wiąże się to z eschatologią – ze starotestamentowymi Bożymi obietnicami dla Izraela. Jeśli Bóg coś obiecuje, to na tym koniec! Bóg jest związany swoją obietnicą; chodzi tu o Jego reputację (zob. Ez 36:22-38). Bezwarunkowe i warunkowe przymierza spotykają się w Chrystusie (zob. Iz 53), a nie Izraelu! Ostateczna wierność Boga tkwi w odkupieniu wszystkich, którzy się nawrócą i uwierzą, a nie w tym, kim był twój ojciec czy matka! Chrystus, a nie Izrael, jest kluczem do wszystkich Bożych przymierzy i obietnic. Jeśli w Biblii występuje jakiś teologiczny nawias, nie jest nim Kościół, tylko Izrael (zob. Dz 7 i Ga 3).

Światowa misja zwiastowania Ewangelii powierzona została Kościołowi (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8). Nadal jest to warunkowe przymierze! Nie powinno się przez to rozumieć, że Bóg zupełnie odrzucił Żydów (zob. Rz 9-11). Wierzący Izrael może w czasach ostatecznych mieć swoje miejsce i rolę do odegrania (zob. Za 12:10).

CZWARTE NAPIĘCIE (Bliskowschodnie modele literackie vs. modele zachodnie).

Gatunek literacki jest kluczowym elementem właściwej interpretacji Biblii. Kościół rozwinął się w kulturze zachodniej (greckiej). Literatura Wschodu jest dużo bardziej obrazowa, metaforyczna i symboliczna niż nowoczesne wzorce literackie kultury zachodniej (zob. Temat specjalny: Literatura Wschodu [biblijne paradoksy]). Bardziej niż na stwierdzaniu zwięzłych prawd skupia się ona na ludziach, spotkaniach i wydarzeniach. Chrześcijanie są winni używania swojej historii i modeli literackich do interpretacji biblijnych prorocत्व (zarówno staro-, jak i nowotestamentowych). Każde pokolenie i jednostka geograficzna wykorzystywały swoją kulturę, historię i dosłowność do interpretacji Apokalipsy. Wszystkie się myliły! Myślenie, że biblijne prorocत्व skupiają się na nowoczesnej zachodniej kulturze, jest arogancją.

Gatunek literacki wybrany przez pierwotnego, natchnionego autora stanowi swego rodzaju umowę z czytelnikiem (Bruce Corley). Apokalipsa nie jest narracją historyczną. To połączenie listu (rozdziały 1-3), prorocत्व i – w dużej części – literatury apokaliptycznej. Błędem jest zarówno sprawianie, aby Biblia mówiła więcej, niż zamierzył to pierwotny autor, jak i wymaganie, aby mówiła mniej. Arogancja i dogmatyzm interpretatorów są jeszcze bardziej nie na miejscu, jeżeli chodzi o księgę taką jak Apokalipsa.

Kościół nigdy nie osiągnął porozumienia co do właściwej interpretacji Apokalipsy. Moim celem jest słuchanie i zajmowanie się przesłaniem całej Biblii, a nie tylko jakiejś lub jakichś jej wybranych części. Biblijny, wschodni sposób myślenia przedstawia prawdę w pełnych napięcia parach. Nasz zachodni trend zmierzający do formułowania prawdy za pomocą twierdzeń nie jest bezpodstawny, tylko niezrównoważony! Moim zdaniem możliwe jest przynajmniej częściowe wyjście z impasu dotyczącego interpretacji Apokalipsy poprzez zwrócenie uwagi na jej zmieniające się zamysły dla kolejnych pokoleń wierzących. Dla większości interpretatorów oczywistym jest, że Apokalipsa musi być rozumiana w świetle swoich własnych czasów oraz rodzaju literackiego. Historyczne podejście do tej księgi musi uwzględniać to, co rozumeli i mogli z niej pojmować pierwsi czytelnicy. W wielu przypadkach współcześni interpretatorzy utracili znaczenie wielu

zawartych w tej księdze symboli. Początkowo głównym zadaniem Apokalipsy było skierowanie zachęty do prześladowanych chrześcijan. Pokazywała ona władzę Boga nad historią (podobnie jak prorocy ST); potwierdzała, że dzieje zmierzają do wyznaczonego kresu, sądu lub błogosławieństwa (tak jak prorocy ST). W charakterystycznych dla I w. n.e., żydowskich kategoriach apokaliptycznych opisywała ona Bożą miłość, obecność, moc i suwerenność.

Teologicznie funkcjonuje ona tak samo dla każdego pokolenia wierzących. Przedstawia kosmiczne zmagania dobra ze złem. Charakterystyczne dla pierwszego wieku szczególnie być może stały się dla nas nieczytelne – ale nie zawarte w niej potężne, pocieszające prawdy. Kiedy współcześni zachodni interpretatorzy próbują wtłoczyć elementy Apokalipsy w bieżącą historię, wzorec fałszywych interpretacji jest powielany.

Bardzo możliwe, że opisane w niej szczególnie znów staną się uderzająco dosłowne (tak, jak było to ze ST w odniesieniu do narodzenia, życia i śmierci Chrystusa) dla ostatniego pokolenia chrześcijan, stawiających czoła przeciwnemu Bogu przywódcy (zob. 2 Tes 2) oraz kulturze. Nikt nie jest w stanie rozpoznać takiego dosłownego wypełniania się Apokalipsy, dopóki słowa Jezusa (zob. Mt 24; Mk 13; Łk 21) i Pawła (zob. 1 Kor 15; 1 Tes 4-5; 2 Tes 2) także nie staną się historycznie oczywiste. Zarówno zgadywanie, jak i spekulacje oraz dogmatyzm są niewłaściwe. Literatura apokaliptyczna pozwala na taką elastyczność. Dzięki Bogu za obrazy i symbole przekraczające narrację historyczną! Bóg ma wszystko pod kontrolą; to On panuje; On nadchodzi!

Większość współczesnych komentarzy pomija to, o co chodzi w tym gatunku literackim. Współcześni zachodni interpretatorzy często poszukują jasnego, logicznego systemu teologii zamiast oddać sprawiedliwość wieloznacznemu, symbolicznemu i dramatycznemu gatunkowi żydowskiej literatury apokaliptycznej. Prawdę tę wyraża Ralph P. Martin w swoim artykule „Approaches to New Testament Exegesis” [„Podejścia do egzegezy Nowego Testamentu”] zawartym w książce *New Testament Interpretation [Interpretacja Nowego Testamentu]* pod redakcją I. Howarda Marshalla:

„Jeśli nie rozpoznamy dramatycznych właściwości tego tekstu oraz tego, w jaki sposób posługuje się on językiem jako środkiem wyrazu prawdy religijnej, będziemy w wielkim błędzie, jeżeli chodzi o nasze rozumienie Apokalipsy i będziemy mylnie próbowali interpretować jej wizję, jak gdyby była to księga dosłownej prozy, w której chodzi o opisywanie wydarzeń empirycznej i dającej się sprecyzować historii. Próby przyjęcia tego drugiego kierunku równoznaczne są z napotykaniami wszelkiego rodzaju problemów interpretacyjnych. Co więcej, prowadzą one do wykrzywienia zasadniczego znaczenia pism apokaliptycznych, przez co tracą wielką wartość tej części Nowego Testamentu jako dramatycznego stwierdzenia Bożej suwerenności w Chrystusie oraz paradoksu Jego rządów łączących w sobie moc i miłość za pomocą mitopoetycznego języka (zob. Ap 5:5.6; Lew jest Barankiem)” (s. 235).

W swojej książce *Biblical Interpretations [Interpretacje biblijne]* Randolph Tate stwierdza:

„Żaden inny rodzaj literacki nie był tak gorliwie odczytywany z tak przygnębiającymi wynikami jak apokalipsa – szczególnie Księga Daniela i Apokalipsa. Ten gatunek literacki ucierpiał w wyniku katastrofalnej historii złych interpretacji wynikających z zasadniczego niezrozumienia jego form literackich, struktury i przeznaczenia. Z powodu zawartych w niej twierdzeń dotyczących objawiania tego, co ma się niebawem wydarzyć, apokalipsa była postrzegana jako mapa i szczegółowy plan przyszłości. Tragicznym błędem tego poglądu jest założenie, że układem odniesienia tej księgi są współczesne czasy czytelnika, a nie autora. To niewłaściwe podejście do apokalipsy (szczególnie Apokalipsy Jana) traktuje to dzieło tak, jakby było ono kryptogramem, za pomocą którego można posługiwać się współczesnymi wydarzeniami do interpretacji zawartych w tekście symboli (...). Interpretator musi najpierw uświadomić sobie, że literatura apokaliptyczna przekazuje swoje przesłanie poprzez symbolikę. Dosłowne rozumienie symbolu, który jest metaforyczny, stanowi po prostu złą interpretację. Nie chodzi tu o to, czy opisywane w literaturze apokaliptycznej wydarzenia są historyczne. Mogą one takie być; mogły naprawdę się wydarzyć lub jeszcze się wydarzą, ale autor przedstawia wydarzenia i

przekazuje znaczenie poprzez obrazy i archetypy” (s. 137).

Dictionary of Biblical Imagery [Słownik symboliki biblijnej] pod redakcją Rykena, Wilhosta i Longmana III stwierdza:

„Gatunek ten często wprawia w zakłopotanie i frustruje dzisiejszych czytelników. Zaskakująca symbolika i nieziemskie doświadczenia wydają się dziwaczne i oderwane od większości Pisma. Dosłowne traktowanie tego rodzaju literatury sprawia, że wielu czytelników usilnie stara się określić 'co stanie się kiedy', pomijając zamysł apokaliptycznego przesłania” (s. 35).

PIĄTE NAPIĘCIE (Królestwo Boże jako teraźniejsze, ale przyszłe)

Królestwo Boże jest teraźniejszością, ale pozostaje także w przyszłości. Ten teologiczny paradoks zaostrza się w dziedzinie eschatologii. Jeśli ktoś oczekuje dosłownego wypełnienia wszystkich proroctw ST skierowanych do Izraela, w Królestwie chodzi głównie o przywrócenie Izraela w jego geograficznej lokalizacji oraz o jego teologiczny prymat. Wymagałoby to tajemnego pochwylenia Kościoła w rozdziale piątym i odniesienia pozostałych rozdziałów do Izraela (ale patrz Ap 22:16).

Jeśli jednak skupimy się na Królestwie jako zapoczątkowanym przez obiecanego w ST Mesjasza, zaprowadzone zostaje ono wraz z pierwszym przyjściem Chrystusa, a uwaga skupia się na wcieleniu, życiu, nauczaniu, śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Teologiczny nacisk pada na aktualne zbawienie. Królestwo nadeszło, a ST jest wypełniony w Chrystusowej ofercie zbawienia dla wszystkich, a nie Jego tysiącletnim panowaniu nad niektórymi!

Niewątpliwie prawdą jest, że Biblia mówi o obu przyjściach Chrystusa, ale gdzie należy kłaść nacisk? Wydaje mi się, że większość proroctw ST skupia się na pierwszym przyjściu, na ustanowieniu mesjańskiego królestwa (zob. Dan 2). Jest to na wiele sposobów analogiczne do wiecznego panowania Boga (zob. Dn 7). ST akcentuje wieczne rządy Boga, ale mechanizmem ich ukazywania jest posługa Mesjasza (zob. 1 Kor 15:26-27). Nie chodzi tu o to, co jest prawdziwe, ponieważ prawdą jest i jedno, i drugie, tylko o to, na co pada nacisk. Trzeba przyznać, że niektórzy interpretatorzy tak bardzo koncentrują się na tysiącletnim panowaniu Mesjasza (zob. Ap 20), że umyka im biblijny nacisk na wieczne panowanie Ojca. Panowanie Chrystusa jest czymś wstępnym. W ST ani dwa przyjścia Chrystusa, ani czasowe panowanie Mesjasza nie były oczywiste.

Kluczem do tego, co głosił i czego nauczał Jezus, jest Królestwo Boże. Jest ono zarówno teraźniejsze (poprzez zbawienie i służbę), jak i przyszłe (w powszechności i mocy). Jeśli Apokalipsa skupia się na mesjańskim tysiącletnim panowaniu (zob. Ap 20), jest ono wstępne, a nie ostateczne (zob. Ap 21-22). Niezbędność czasowego panowania nie wynika w sposób oczywisty ze ST; tak naprawdę mesjańskie panowanie opisane w 7 rozdziale Księgi Daniela jest wieczne, a nie tysiącletnie.

SZÓSTE NAPIĘCIE (bliski powrót Chrystusa vs. odroczone *parousia*)

Większość wierzących uczona jest, że Jezus przyjdzie niedługo, nagle i niespodziewanie (zob. Mt 10:23; 24:27.34.44; Mk 9:1; 13:30; Ap 1:1.3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20; zob. Temat specjalny: Bliski powrót). Jednak do tej pory każde wyczekujące pokolenie wierzących się myliło! Bliskość (natychmiastowość) powrotu Jezusa jest potężną, zagwarantowaną, obiecaną nadzieją każdego pokolenia, rzeczywistością jednak tylko dla jednego (i to prześladowanego). Wierzący muszą żyć tak, jakby miał On przyjść jutro, planować jednak i realizować Wielkie Posłannictwo (zob. Mt 28:19-20), jeśli się opóźnia.

Niektóre fragmenty w Ewangeliach (zob. Mk 13:10; Łk 17:2; 18:8) oraz 1 i 2 Tes oparte są na opóźnionym drugim przyjściu (*parousia*). Najpierw muszą mieć miejsce pewne wydarzenia historyczne:

1. ewangelizacja całego świata (zob. Mt 24:14; Mk 13:10)
2. objawienie się „człowieka grzechu” (zob. Mt 24:15; 2 Tes 2; Ap 13)
3. wielki ucisk (zob. Mt 24:21.24; Ap 13)

Występuje tu celowa dwuznaczność (zob. Mt 24:42-51; Mk 13:32-36)! Przeżywaj każdy dzień tak,

jakby to był twój ostatni, ale planuj i ćwicz się do przyszłej służby!

SPÓJNOŚĆ I RÓWNOWAGA

Należy stwierdzić, że różne szkoły współczesnej interpretacji eschatologicznej zawierają w sobie półprawdy. Dobrze wyjaśniają i interpretują niektóre teksty, ale problem tkwi w spójności i równowadze. Często obejmują jakiś zestaw założeń wstępnych i używają tekstu biblijnego do wypełnienia założonych wcześniej ram teologicznych. Biblia nie objawia logicznej, chronologicznej, systematycznej eschatologii. Jest jak album rodzinny. Zdjęcia są prawdziwe, ale nie zawsze ułożone w porządku, w kontekście, w logicznej kolejności. Niektóre wypadły z albumu i późniejsze pokolenia członków rodziny nie wiedzą, gdzie dokładnie je umieścić. Kluczem do właściwej interpretacji Apokalipsy jest zamysł pierwotnego autora, objawiający się w jego wyborze gatunku literackiego. Większość interpretatorów stara się przenosić swoje narzędzia i procedury egzegetyczne z innych gatunków literackich NT na grunt Apokalipsy. Skupiają się na ST, zamiast pozwolić, aby nauczanie Jezusa i Pawła określało strukturę teologiczną, a Apokalipsa służyła za ilustrację.

Muszę przyznać, że podchodzę do tego komentarza z pewnym strachem i drzeniem – nie z powodu przekleństwa zawartego w Ap 22:18-19, tylko z powodu poziomu kontrowersji, jakie powodowała i nadal powoduje interpretacja tej księgi wśród Bożego ludu. Kocham Boże objawienie. Jest ono prawdziwe, podczas gdy wszyscy ludzie są kłamcami (zob. Rz 3:4). Proszę cię, abyś używał tego komentarza jako pobudzającego do myślenia, a nie rozstrzygającego; jako drogowskazu, a nie mapy; jako zastanawiającego się „co jeśli”, a nie stwierdzającego „tak mówi Pan”. Zderzyłem się z własnymi niedoskonałościami, tendencyjnością i teologiczną agendą. Widziałem także ograniczenia innych interpretatorów. Mogłoby się wydawać, że ludzie znajdują w Apokalipsie to, czego się po niej spodziewają. Ten gatunek literacki łatwo pada ofiarą nadużyć! Nie bez przyczyny znalazł się on jednak w Biblii. Umieszczenie go w niej jako podsumowania i zakończenia nie jest przypadkiem. Zawiera on przesłanie od Boga do Jego dzieci w każdym poszczególnym pokoleniu. Bóg chce, żebyśmy to rozumieli! Jednoczmy się, a nie dzielimy na frakcje; skupiajmy się na tym, co jasne i kluczowe, a nie na tym, co może lub mogłoby być prawdą. Niech Bóg nas wspomaga!

TEMAT SPECJALNY: LITERATURA APOKALIPTYCZNA (na podstawie Wprowadzenia do Apokalipsy)

Apokalipsa jest rodzajem literackim charakterystycznym dla piśmiennictwa żydowskiego. Często posługiwano się nią w pełnych napięcia czasach (tj., kiedy Izrael zdominowany był przez pogańskie siły) dla wyrażenia przekonania, że Bóg ma władzę nad historią i przyniesie ocalenie Swojemu ludowi. Ten typ literatury charakteryzuje się:

1. Silnym poczuciem uniwersalnej Bożej suwerenności (monoteizm i determinizm)
2. Walką pomiędzy dobrem a złem, obecnym złym wiekiem i nadchodzącą erą sprawiedliwości (dualizm)
3. Używaniem enigmatycznych słów-kluczy (zazwyczaj zaczerpniętych ze ST lub międzytestamentalnej żydowskiej literatury apokaliptycznej)
4. Przedstawianiem kolorów, zwierząt, czasem zwierząt lub ludzi
5. Posługiwaniem się pośrednictwem aniołów poprzez sny i wizje, ale zazwyczaj poprzez podawaną przez nich interpretację
6. Skupianiem się przede wszystkim na czasach ostatecznych (nowej erze)
7. Stosowaniem określonego zestawu symboli, a nie rzeczywistości, w celu przekazania przesłania dotyczącego czasów ostatecznych
8. Kilka przykładów tego rodzaju literackiego:
  - a. Stary Testament
    - (1) Iz 13-14; 24-27; 56-66
    - (2) Ez 1; 26-28; 33-48
    - (3) Dn 7-12
    - (4) Jl 3-4

- (5) Za 1-6; 12-14
- b. Nowy Testament
  - (1) Mt 24, Mk 13, Łk 21 oraz 1 Kor 15 (na pewne sposoby)
  - (2) 2 Tes 2 (w dużej mierze)
  - (3) Apokalipsa (rozdziały 4-22)
- c. Niekanoniczne (na podst. D. S. Russell, *The Method i Message of Jewish Apocalyptic [Metoda i przesłanie żydowskiej literatury apokaliptycznej]*, s. 37-38)
  - (1) 1 Henocha, 2 Henocha (Tajemnice Henocha)
  - (2) Księga Jubileuszów
  - (3) Wyrocznie sybillińskie III, IV, V
  - (4) Testament Dwunastu Patriarchów
  - (5) Psalm Salomona
  - (6) Wniebowzięcie Mojżesza
  - (7) Wniebowstąpienie Izajasza
  - (8) Apokalipsa Mojżesza (Życie Adama i Ewy)
  - (9) Apokalipsa Abrahama
  - (10) Testament Abrahama
  - (11) 2 Księga Ezdrasza (4 Księga Ezdrasza)
  - (12) 2 i 3 Księga Barucha

9. Ten rodzaj literacki charakteryzuje się poczuciem dualizmu. Postrzega rzeczywistość jako serię dwoistości, kontrastów lub napięć (tak częstych w pismach Jana) pomiędzy:

- a. niebem a ziemią
- b. złym wiekiem (złymi ludźmi i złymi aniołami) a nową erą sprawiedliwości (pobożnymi ludźmi i pobożnymi aniołami)
- c. obecną egzystencją a przyszłą egzystencją

Wszystko to zmierza ku wypełnieniu, które sprawia Bóg. Ten świat nie jest taki, jakim On go zamierzył, ale On nadal planuje, realizuje i wypełnia Swoją wolę odnowienia bliskiej wspólnoty zapoczątkowanej w ogrodzie Eden. Chrystus jest punktem kulminacyjnym Bożego planu, ale Jego dwa przyjścia spowodowały występujące dwoistości.

MOŻLIWY ZARYS ODPOWIEDZI NA PYTANIA UCZNIÓW (na podstawie książki F. F. Bruce'a *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, s. 57)

- A. Ostrzeżenia przed wprowadzeniem w błąd (Mk 13:5-8)
- B. Zapowiedź prześladowań (Mk 13:9-13)
- C. Zniszczenie Jerozolimy (Mk 13:14-23)
- D. Powrót Chrystusa (Mk 13:24-27)
- E. Wezwania do czujności w aktualnej sytuacji, która doprowadziła do zniszczenia Jerozolimy (Mk 13:28-31; tj. tamto pokolenie, Mk 13:34)
- F. Wezwania do oczekiwania na powrót Pana (Mk 13:32-37; tj. nikt nie zna jego czasu oprócz Ojca, Mk 13:36)
- G. F. F. Bruce jest zdania, że Mk 13 jest paralełą pierwszych sześciu pieczęci z Ap 6 (zob. s. 57 i 138).

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 13:1-2

¹Gdy wychodził ze świątyni, rzekł Mu jeden z uczniów: «Nauczycielu, patrz, co za kamienie i jakie budowle!» ²Jezus mu odpowiedział: «Widzisz te potężne budowle? Nie zostanie tu kamień na kamieniu, który by nie był zwalony».

13:1 „świątyni” Było to słowo (*hieron*) określające cały teren świątyni. Jezus nauczał tam od czasu wydarzeń

opisanych w Mk 11 (zob. Mt 26:55). Budynki te stały się wielką nadzieją Żydów, symbolem wyjątkowej Bożej miłości do Izraela (zob. Jr 7; J 8:31-59).

▣ „jeden z uczniów” Mógł to być Piotr (zob. Mk 13:3). Możliwe, że Jan Marek relacjonuje słowa Jezusa zapamiętane przez Piotra. Jest to najdłuższa sesja nauczania w tej Ewangelii.

▣ „co za kamienie” Dosłownie są to „wielkie kamienie”. Józef Flawiusz podaje, że Herod Wielki użył do budowy świątyni ogromnych bloków polerowanych wapieni lub *mezzeh*, występujących w tej okolicy. Ich wymiary wynosiły 25 x 8 x 12 łokci (zob. *Starożytności* 15.11.3). Kamienie o podobnym kształcie i wykute z tego samego materiału nadal widoczne są w Ścianie Płaczu w Jerozolimie.

▣ „jaki budowle” Dosłownie są to „wielkie budowle”. Wniesione były z białych, polerowanych wapieni i udekorowane złotem. Ten ogromny i kosztowny projekt budowlany miał na celu uspokojenie Żydów, którym nie podobało się, że królem jest Idumejczyk. Renowację i poszerzenie świątyni rozpoczęto w roku 20/19 p.n.e. i zakończono około roku 63/64 n.e. (zob. Józef Flawiusz, *Starożytności* 15.11.1-7; *Wojna* 5.5.1-6).

13:2 „Nie zostanie tu kamień na kamieniu” Zdanie to zawiera dwa podwójne przeczenia oraz tryb łączący. Nie ma silniejszego gramatycznego zaprzeczenia w języku greckim! Chodzi tu o zupełne zniszczenie. Musiało to wprawić ich w osłupienie! Józef Flawiusz podaje, że w 70 r. n.e. Rzymianie zniszczyli ten teren tak dokumentnie, że można było tam orać ziemię jak na polu (zob. Mi 3:12; Jr 26:18).

Istnieje kilka wariantów manuskryptów greckich tego zdania. Jeden z nich, zgodny z brzmieniem Mt 24:2, reprezentują starożytne pisane uncjały manuskrypty α , B, L i W. Drugi dopasowuje się do Łk 21:6 – MS A i Wulgata. UBS⁴ opowiada się za zgodnością z Mt 24:2, gdzie dodany jest przysłówek „tu” albo „w tym miejscu”.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 13:3-8

³A gdy siedział na Górze Oliwnej, naprzeciw świątyni, pytali Go na osobności Piotr, Jakub, Jan i Andrzej: ⁴«Powiedz nam, kiedy to nastąpi? I jaki będzie znak, gdy to wszystko zacznie się spełniać?» ⁵Wówczas Jezus zaczął im mówić: «Strzeżcie się, żeby was kto nie zwiódł. ⁶Wielu przyjdzie pod moim imieniem i będą mówić: Ja jestem. I wielu w błąd wprowadzą. ⁷Kiedy więc usłyszycie o wojnach i pogłoskach wojennych, nie trwóźcie się! To się musi stać, ale to jeszcze nie koniec. ⁸Powstanie bowiem naród przeciw narodowi i królestwo przeciw królestwu; będą miejscami trzęsienia ziemi, będą klęski głodu. To jest początek boleści.

13:3 „siedział na Górze Oliwnej” To pasmo górskie o długości ok. 4 km wnosło się na ok. 90-120 m ponad Jerozolimą i terenem świątyni.

▣ „Piotr, Jakub, Jan i Andrzej” Tylko Ewangelia Marka podaje ten szczegół. Prawdopodobnie jest to jedno ze wspomnień Piotra – naocznego świadka tych wydarzeń.

13:4 „kiedy to nastąpi? I jaki będzie znak, gdy to wszystko zacznie się spełniać” Mt 24:3 odnotowuje poszerzoną wersję ich pytań. Uczniowie chcieli dowiedzieć się więcej o kilku wydarzeniach: (1) czasie zniszczenia świątyni; (2) czasie drugiego przyjścia Chrystusa; oraz (3) czasie końca świata. Najprawdopodobniej myśleli oni, że wszystkie te wydarzenia nastąpią jednocześnie. Zwróćmy uwagę na to, że Jezus łączy kwestie doczesne z eschatologicznymi – tak samo, jak robili to prorocy ST.

TEMAT SPECJALNY: ODPOWIEDZI NA DWA PYTANIA UCZNIÓW Z MT 24:3

Na podstawie książki *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]* autorstwa F. F. Bruce'a, s. 57.

- A. Ostrzeżenie przed zwiedzeniem przez fałszywych proroków lub wielkie klęski i uwierzeniem, że to jest koniec
1. Mt 24:4-8
  2. Mk 13:5-8
  3. Łk 21:8-11

- B. Zapowiedź prześladowań i obietnica pomocy
  1. Mt 24:9-14
  2. Mk 13:9-13
  3. Łk 21:12-19
- C. Odpowiedź na pierwsze pytanie dotyczące zniszczenia Jerozolimy i rozproszenia jej mieszkańców
  1. Mt 24:15-28
  2. Mk 13:14-23
  3. Łk 21:20-24
- D. Odpowiedź na drugie pytanie – opis przyjścia Chrystusa
  1. Mt 24:29-31
  2. Mk 13:24-27
  3. Łk 21:20-24
- E. Wezwanie do czujności w sytuacji poprzedzającej upadek Jerozolimy
  1. Mt 24:32-35
  2. Mk 13:28-31
  3. Łk 21:29-33
- F. Wezwanie do czujności w oczekiwaniu na nadchodzącego Chrystusa
  1. Mt 24:36-44
  2. Mk 13:32-37
  3. Łk 21:34-36

13:5-13 „Strzeżcie się, żeby was kto nie zwiódł” „Strzeżcie się” to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Jezus nakazuje im zachowywanie ciągłej czujności. Żydowskie tradycje dotyczące Mesjasza już ich w pewnej mierze uprzedziły. Wersety te wymieniają fałszywe znaki lub znaki zwiastujące występujące w każdej epoce. Stwierdzenie to powtarzane jest często (zob. Mk 13:5.9.23.33). Będzie wielu, którzy będą próbowali zwiść ich w tych kwestiach.

Każde pokolenie chrześcijan usiłuje wtłoczyć współczesną sobie historię w proroctwa biblijne. Do tej pory każde się myliło! Częścią problemu jest fakt, że wierzący mają żyć w ciągłym oczekiwaniu na powrót Chrystusa, proroctwa natomiast napisane są dla jednego pokolenia prześladowanych naśladowców u kresu czasu. Ciesz się, że nie wiesz!

13:6 „Wielu przyjdzie pod moim imieniem” Chodzi tu o fałszywych mesjaszy (zob. Mt 24:11.23-24). Nawet w *Wojnie żydowskiej* (6.54) Józefa Flawiusza pojawia się wzmianka, że Rzymianie zniszczyli Jerozolimę ze względu na fanatyzm fałszywych proroków, zwodzących lud fałszywymi obietnicami, że JHWH zainterweniuje i uratuje Jerozolimę, podpierających się proroctwami Izajasza (tj. Iz 37), ale oczywiście nie wspominających o wielokrotnych zapowiedziach upadku niewiernej Jerozolimy u Jeremiasza.

▣ **„będą mówić: Ja jestem”** Było to określenie Mesjasza za pomocą tytułu starotestamentowego Boga Przymierza, JHWH, pochodzącego od hebrajskiego czasownika „być” (zob. Wj 3:12.14; J 4:26; 8:24.58; 13:19; 18:5). Zob. Temat specjalny w Mk 12:36.

▣ **„I wielu w błąd wprowadzą”** Tego rodzaju ostrzeżenia i terminologia są powszechne w literaturze apokaliptycznej. Ukazuje to siłę przekonywania fałszywych mesjaszy oraz duchową pustkę upadłej ludzkości (zob. Mt 24:11.23-26) – a także naiwność nowych wierzących i/lub cielesnych chrześcijan (zob. 1 Kor 3:1-3; Hbr 5:11-14).

13:7 „nie trwóście się” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego z partykułą przeczącą, co zazwyczaj oznacza zaprzestanie już wykonywanej czynności.

▣ **„To się musi stać, ale to jeszcze nie koniec”** Wojny i trzęsienia ziemi nie są znakami końca, ale znakami lub zwiastunami występującymi w każdej erze (zob. Mk 13:8.10; Mt 24:6-8). Te gwałtowne zjawiska nie są znakami powrotu Chrystusa, tylko życia w upadłym świecie (zob. John L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled [Wypełnienie Mateusza 24]*, s. 25, 28 – jest to pomocne przedstawienie interpretacji preterystycznej).

13:8 „będą klęski głodu” Niektóre manuskrypty greckie dodają tu frazę „i zamieszania” (Zob. MSS A i W oraz Biblię Brzeską i Biblię Gdańską). Istnieje jeszcze kilka innych wariantów, ale większość polskich tłumaczeń mówi tylko o klęskach głodu – podobnie jak Mt 24:7 i MSS α , B i L (oraz MS D w nieco zmienionej formie). Paralela w Łk 21:11 wymienia kilka innych kwestii. UBS⁴ nadaje krótszemu brzmieniu notę „B” (prawie pewne).

▣ **„boleści”** Pełny idiom to „ból porodowy” nowej ery (zob. Iz13:8; 26:17; Jr 30:6-7; Mi 4:9-10; Mt 24:8; Mk 13:8; Dz 2:24; 1 Tes 5:3). Odzwierciedla to wiarę Żydów w nasilenie zła przed nadejściem nowej ery sprawiedliwości (zob. Mk 13:19-20 i *Księgę Jubileuszów* 23:18 oraz *Apokalipsę Barucha* 27-29). Żydzi wierzyli w istnienie dwóch epok: obecnego złego wieku, charakteryzującego się grzechem i buntem przeciwko Bogu, oraz „nadchodzącego wieku”. Nową erę zapoczątkować miało nadejście Mesjasza (Ps 2). Miała ona być czasem sprawiedliwości i wierności Bogu. Chociaż ten żydowski pogląd był częściowo prawdziwy, nie brał pod uwagę dwukrotnego przyjścia Mesjasza. Żyjemy w czasie nakładania się na siebie dwóch epok: to „już”, ale „jeszcze nie” królestwa Bożego.

TEMAT SPECJALNY: OBECNY I NADCHODZĄCY WIEK

Prorocy ST postrzegali przyszłość jako przedłużenie teraźniejszości. Dla nich przyszłością będzie przywrócenie geograficznego Izraela. Nawet oni jednak widzieli je jako nowy dzień (zob. Iz 65:17; 66:22). Wraz z ciągłym umyślnym odrzucaniem JHWH przez potomków Abrahama (nawet po wygnaniu), w żydowskiej międzytestamentalnej literaturze apokaliptycznej wykształcił się nowy paradygmat (tj. *1 Henocha*, *4 Ezdrasza*, *2 Barucha*). Pisma te wprowadzają rozróżnienie na dwie epoki: obecną złą erę zdominowaną przez szatana oraz nadchodzący wiek sprawiedliwości zdominowany przez Ducha i zapoczątkowany przez Mesjasza (często dynamicznego wojownika).

W tym obszarze teologii (eschatologia) wyraźnie widoczny jest rozwój. Teologowie nazywają to „progresywnym objawieniem”. NT potwierdza nową kosmiczną rzeczywistość dwóch epok (tj. czasowy dualizm).

<u>Jezus</u>	<u>Paweł</u>	<u>List do Hebrajczyków (Piotr)</u>
Mt 12:32; 13:22.39	Rz 12:2	Hbr 1:2; 6:5; 11:3
Mk 10:30	1 Kor 1:20; 2:6.8; 3:18	
Łk 16:8; 18:30; 20:34-35	2 Kor 4:4 Ga 1:4 Ef 1:21; 2:2.7; 6:12 1 Tm 4:10 Tt 2:12	

W teologii NT te dwie żydowskie epoki zachodzą na siebie z powodu nieoczekiwanych i niedostrzeżonych przepowiedni dwóch przyjść Mesjasza. Wcielenie Jezusa wypełniło większość starotestamentowych prorocत्व dotyczących zapoczątkowania nowej ery (Dn 2:44-45). ST opisywał także Jego przyjście jako Sędziego i Zdobywcy, ale On przyszedł najpierw jako Cierpiący Sługa (zob. Iz 53; Za 12:10), uniżony i pokorny (zob. Za 9:9). Jezus powróci w mocy – tak jak przepowiedziano to w ST (zob. Ap 19). To

dwuetapowe wypełnienie sprawia, że Królestwo jest terażniejszością (zapoczątkowaną), a zarazem przyszłością (nie do końca wypełnioną). Jest to nowotestamentowe napięcie „już, ale jeszcze nie”!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 13:9-13

⁹A wy miejcie się na baczności. Wydawać was będą sądom i w synagogach będą was chłostać. Nawet przed namiestnikami i królami stawać będziecie z mego powodu, na świadectwo dla nich. ¹⁰Lecz najpierw musi być głoszona Ewangelia wszystkim narodom. ¹¹A gdy was poprowadzą, żeby was wydać, nie martwcie się przedtem, co macie mówić; ale mówcie to, co wam w owej chwili będzie dane. Bo nie wy będziecie mówić, ale Duch Święty. ¹²Brat wyda brata na śmierć i ojciec swoje dziecko; powstaną dzieci przeciw rodzicom i o śmierć ich przyprawią. ¹³I będziecie w nienawiści u wszystkich z powodu mojego imienia. Lecz kto wytrwa do końca, ten będzie zbawiony.

13:9-13 Treść ta nie ma swojego odpowiednika w Mt 24, tylko w Mt 10:17-22. Ukazuje to, że Jezus powtarzał te same prawdy przy różnych okazjach lub że Mateusz i Marek układali ten materiał tematycznie.

13:9 „miejcie się na baczności” Jest to tryb rozkazujący czasu terażniejszego strony czynnej (ta sama forma, co w Mk 13:5 i 23). Przygotowanie na prześladowania towarzyszące wydarzeniom czasów ostatecznych zawiera w sobie element osobistej odpowiedzialności.

▣ **„sądom (...) w synagogach (...) przed namiestnikami i królami”** W Mt 24:9 nie ma mowy o sądach i synagogach. Ukazuje to i państwowe, i religijne prześladowania chrześcijan przez Żydów i pogan (zob. 1 P 4:12-16).

▣ **„sądom”** Jest to „Sanhedryn” w liczbie mnogiej. Określenie to odnosi się do lokalnych sądów synagogałnych (zob. 2 Kor 11:24).

▣ **„chłostać”** Dosłownie oznacza to „bić” lub „obdzierać ze skóry” (zob. 2 Kor 11:24). Żydzi wymierzali przestępcom trzydzieści dziewięć uderzeń – trzynaście w przednią część ciała i dwadzieścia sześć w tylną w zgodzie z Pwt 25:1-3.

13:9.13 „z mego powodu (...) z powodu mojego imienia” Czy chrześcijanie będą prześladowani nie za własną niegodziwość czy przewinienia, tylko po prostu za to, że są chrześcijanami (zob. Mt 5:10-16; 1 P 4:12-16)?

13:10 „musi być głoszona Ewangelia wszystkim narodom” Określenie „musi” to greckie *dei*, wskazujące na konieczność. Jezus (albo Piotr lub Marek, którzy obaj byli natchnieni) starał się ukazać uczniom ich misję wśród pogan (zob. Rdz 12:3; 1 Krl 8:60; Iz 42:6; 49:6; 51:4; 52:10; 60:1-3; Mt 24:14; 28:19-20; Dz 1:8; Rz 11:25-27) oraz przekazać im, że pomiędzy zniszczeniem Jerozolimy a Jego drugim przyjściem upłynie wiele czasu (zob. 2 Tes 2; 2 P 2). Musimy utrzymywać napięcie pomiędzy powrotem naszego Pana w każdej chwili a prawdą, że najpierw muszą nastąpić pewne wydarzenia. Nowy Testament jest pełen napięcia, jeżeli chodzi o czas drugiego przyjścia Chrystusa: bliski, opóźniający się czy niezany.

13:11 Duch zawsze będzie z wierzącymi, wspierając ich wśród prześladowań (zob. Dz 4). Paralela w Łk 21:15 świadczy o tym, że Duch często utożsamiany jest z Jezusem. Obietnica ta nie zastępuje osobistego przygotowania do regularnego głoszenia i nauczania; nie powinna więc być usprawiedliwieniem dla unikania rzetelnego studiowania Słowa. Jest to szczególna łaska, pozwalająca wierzącym świadczyć o wierze w Chrystusa w czasie prześladowań (zob. Mt 10:19-20; Łk 12:11-12; 21:14-15).

▣ **„w owej godzinie” [BW]** Zob. Temat specjalny: Godzina w Mk 14:35.

13:12 „Brat (...) brata” Rodzina była centrum żydowskiego życia, ale rodziny będą się rozpadały z powodu Chrystusa (zob. Mt 10:21.35-37). Jest to także często powtarzający się temat w pismach apokaliptycznych (zob. *Jubileusze* 23:19 i 2 *Barucha* 70:3).

13:13 „Lecz kto wytrwa do końca, ten będzie zbawiony” Jest to doktryna wytrwałości (zob. Mt 10:22). Musi ona być utrzymywana w dialektycznym napięciu z doktryną pewności zbawienia (zob. Ap 2:7.11.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Zob. Temat specjalny: Potrzeba wytrwałości w Mk 4:17.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 13:14-23

¹⁴A gdy ujrzycie ohydę spustoszenia, zalegającą tam, gdzie być nie powinna - kto czyta, niech rozumie - wtedy ci, którzy będą w Judei, niech uciekają w góry. ¹⁵Kto będzie na dachu, niech nie schodzi i nie wchodzi do domu, żeby coś zabrać. ¹⁶A kto będzie na polu, niech nie wraca, żeby wziąć swój płaszcz. ¹⁷Biada zaś brzemionym i karmiącym w owe dni. ¹⁸A módlcie się, żeby to nie przypadło w zimie. ¹⁹Albowiem dni owe będą czasem ucisku, jakiego nie było od początku stworzenia Bożego aż dotąd i nigdy nie będzie. ²⁰I gdyby Pan nie skrócił owych dni, nikt by nie ocalał. Ale skróci te dni z powodu wybranych, których sobie obrał. ²¹I wtedy jeśli by wam kto powiedział: Oto tu jest Mesjasz, oto tam: nie wierzcie. ²²Powstaną bowiem fałszywi mesjasze i fałszywi prorocy i czynić będą znaki i cuda, żeby wprowadzić w błąd, jeśli to możliwe wybranych. ²³Wy przeto uważajcie! Wszystko wam przepowiedziałem.

13:14

GPNT „obrzydliwość spustoszenia”
BP „obrzydliwość spustoszenia”
BW „ohydę spustoszenia”
BWP „brzydotę spustoszenia”
PL „ohydę spustoszenia”

Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: OHYDA SPUSTOSZENIA

M. R. Vincent trafnie opisuje termin ohyda: „Pokrewny czasownik, βδελύσσαι, oznacza „odczuwać mdłości lub obrzydzenie do jedzenia” i stosowany jest ogólnie do opisu wstrętu. W znaczeniu moralnym oznacza przedmiot moralnej lub religijnej odrazy (zob. 2 Krn 15:8; Jr 13:27; Ez 11:21; Dn 9:27; 11:31). Stosowany jest jako równoznacznik bałwochwalstwa w 1 Krl 11:7; Pwt 7:26; 2 Krl 23:13. Oznacza wszystko, w czym objawia się wyobcowanie od Boga, jak jedzenie nieczystych zwierząt, Kpł 11:11; Pwt 14:3 i ogólnie wszystkie formy pogaństwa. To moralne znaczenie musi być podkreślane w nowotestamentowym zastosowaniu tego słowa (tj. por. Łk 16:15 i Ap 17:4,5; 21:27). Określenie to nie oznacza czysto fizycznej lub estetycznej odrazy. Turaj prawdopodobnie odnosi się do zajęcia obszaru świątyni przez bałwochwalczych Rzymian pod wodzą Tytusa, z ich sztandarami i insygniami. Józef Flawiusz podaje, że po spaleniu świątyni Rzymianie przynieśli swoje insygnia i umieścili je naprzeciw bramy wschodniej, a następnie złożyli przed nimi ofiary i przez aklamację obwołali Tytusa Cezarem” (*Word Studies in the New Testament [Analiza słów Nowego Testamentu]*, s. 74-75).

Hebrajskie słowo „spustoszenie” (BDB 1055, KB 1640) oznaczało świętokradztwo. Frazy tej użyto w Dn 9:27; 11:31 i 12:11.

1. Pierwotnie odnosiło się do Antiocha IV Epifanesa, który w roku 167 p.n.e. umieścił w świątyni jerozolimskiej ołtarz poświęcony Zeusowi olimpijskiemu i złożył na nim w ofierze świnię (zob. Dn 8:9-14; *1 Mach* 1:54.59; *2 Mach* 6:1-2).
2. W Dn 7:7-8 odnosi się do Antychrysta w czasach ostatecznych (zob. 2 Tes 2:4).
3. W Mt 24:15; Mk 13:14; Łk 21:20 dotyczy nadejścia rzymskiego generała (późniejszego Cezara) Tytusa i jego armii w 70 r. n.e. Złożył on ofiary przed poświęconymi pogańskim bogom sztandarami swojego wojska, umieszczonymi naprzeciw bramy wschodniej, obok świątyni. Nie może odnosić się do samego oblężenia Jerozolimy, ponieważ dla wierzących byłoby za późno na ucieczkę.

Jest to przykład użycia tej samej frazy w różnych, choć powiązanych ze sobą znaczeniach. Nosi to nazwę „proroctwa o wielokrotnym wypełnieniu”. Jest ono niemożliwe do interpretacji przed nastąpieniem zapowiadanych wydarzeń, ale kiedy patrzy się na nie wstecz, typologia staje się oczywista.

GPNT	„nastalą, gdzie nie trzeba”
BP	„stojącą tam, gdzie jej być nie powinno”
BW	„stojącą tam, gdzie stać nie powinna”
BWP	„tam, gdzie nie powinno jej być”
PL	„stojącą tam, gdzie nie powinna”

Występujący tu imiesłów określony jest jako rodzaj męski czasu dokonanego strony biernej w *The Analytical Greek New Testament [Analitycznym greckim Nowym Testamencie]* Barbary i Timothy’ego Fribergów, s. 154 (zob. angielskie tłumaczenie TEV), a w *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament [Analitycznym leksykonie do greckiego Nowego Testamentu]* Williama D. Mounce’a (s. 219) jako rodzaj nijaki czasu dokonanego strony czynnej w bierniku (zob. angielskie tłumaczenia NASB, NRSV, NJB). Jeśli jest to rodzaj nijaki, odnosi się on do (1) „ohydy” (*bdelugma*) lub (2) do armii Tytusa (*strateuma*). Mt 24:15 dodaje „zalegającą miejsce święte” (tj. miejsce święte świątyni), co wskazuje na rodzaj męski i odnosi się do rzymskiego generała. Także to pasuje do Tytusa, który ustawił rzymskie sztandary (symbolizujące ich bogów) w świątyni jerozolimskiej.

▣ „- kto czyta, niech rozumie -” Oznacza to „ważnie rozważyć” albo „dobrze przemyśleć” (zob. 2 Tm 2:7). Jest to komentarz autora Ewangelii. Widocznie miało to wzbudzać dalszą dyskusję (tj. „ohyda ziejąca pustką” z Dn 9:27; 11:31; 12:11) na ten temat, zapoczątkowaną przez osobę odczytującą ten tekst na głos grupie zebranej w celu studiowania Słowa Bożego i uwielbiania Boga, przypominającej nieco naszą współczesną szkołkę niedzielną.

▣ „wtedy ci, którzy będą w Judei, niech uciekają w góry” Euzebiusz z Cezarei, historyk Kościoła z IV w. n.e., podaje, że chrześcijanie uciekli z Jerozolimy do Pelli, miejscowości położonej ok. 32 km na południowy wschód od Jeziora Galilejskiego, zaraz przed oblężeniem miasta przez Rzymian w 70 r. n.e. (zob. *Hist. Eccl.* 3:5:2-3).

13:15 „Kto będzie na dachu” Domy miały płaskie dachy, które w gorących miesiącach roku służyły za miejsca spotkań. Mówi się, że można było wtedy przemierzyć Jerozolimę przeskakując z jednego dachu na drugi. Widocznie niektóre domy zbudowane były obok muru miasta. Kiedy na horyzoncie pojawiła się armia, konieczna była natychmiastowa ucieczka.

13:16 „płaszcz” Chodziło o zewnętrzną szatę, której używano także jako przykrycia do spania. Mężczyźni pracujący w polu nie zabierali ze sobą tej części garderoby.

13:17 „Biada” W ST to określenie stosowane jest do prorocत्व zapowiadających sąd. Odnosiło się ono do pieśni pogrzebowej lub lamentacji. Boży sąd nad Jerozolimą miał dotknąć wierzących i niewierzących (podobnie jak będzie to z wielkim uciskiem).

▣ „brzemiennym” Oczywiście jest, że odnosi się to tylko do zniszczenia Jerozolimy. Kobietom w ciąży trudno byłoby szybko uciekać przez mur. Nie ma to nic wspólnego z powrotem Chrystusa! Pytania zadane Jezusowi przez uczniów dotyczą trzech oddzielnych kwestii: zniszczenia Jerozolimy, Jego drugiego przyjścia i końca świata. Problem polega na tym, że Jezus odpowiedział na wszystkie te pytania na raz i trudno jest podzielić poszczególne wersety Jego wypowiedzi na oddzielne tematy.

13:18 „w zimie” Szybkie podróżowanie także byłoby trudne w zimie dla kobiet w ciąży i małych dzieci.

13:19 Wypowiedź tę postrzegać można jako (1) dotkliwość prześladowań wierzących oraz Bożego sądu nad niewierzącymi u kresu czasów lub (2) orientálną hiperbolę. Trudno stwierdzić, czy odniesienia są dosłowne, czy metaforyczne (por. Jl 2:28-32 i zastosowanie tych słów przez Piotra w Dz 2 – nie są one tam potraktowane dosłownie). NT jest wschodnią księgą. Jej pierwsi czytelnicy byli dużo bardziej przyzwyczajeni do przesadni i przenośni niż współcześni mieszkańcy Zachodu. Nigdy nie jest to kwestia poważnego traktowania objawienia. Jest to zagadnienie hermeneutyczne dotyczące zamysłu pierwotnego, natchnionego autora. Dosłowne traktowanie każdego fragmentu NT to nie biblijny konserwatyzm, tylko niewłaściwa interpretacja.

Werset ten może być nawiązaniem do Dn 12:1, z uzupełnieniem o „i nigdy nie będzie”. Wybrani to ci, których imiona znajdują się w księdze życia (tj. wierzący Żydzi, prawdziwa Reszta, oraz wierzący poganie – Boża tajemnica, ukryta, a teraz objawiona, zob. Ef 2:11-3:13)!

▣ „od początku stworzenia” Zob. Temat specjalny w Mk 10:6.

13:20 Interpretator staje tu przed pytaniem, którego z trzech wydarzeń (tj. (1) zniszczenia Jerozolimy; (2) powrotu Chrystusa; (3) końca świata) dotyczy ta wypowiedź? Te trzy wydarzenia omawiane są jednocześnie, bez jasnego i precyzyjnego podziału wersetów. Wydaje mi się, że chodzi tu o drugie przyjście Chrystusa i koniec świata, a nie o zniszczenie Jerozolimy, ponieważ chrześcijanie uciekli z miasta przed jego zniszczeniem.

▣ „gdyby” Jest to rzadkie zdanie warunkowe klasy drugiej, zwane „sprzecznym ze stanem faktycznym”. Stwierdza ono niewłaściwe założenie, które sprawia, że wniosek także jest niewłaściwy. Dosłownie oznacza to „gdyby Pan nie skrócił tych dni (ale to zrobił), nikt by nie ocalał (ale tak nie było)”.

▣ „Pan” Musi tu chodzić o JHWH, a nie Jezusa. JHWH jest tym, który wybiera (zob. Ef 1:4).

▣ „ocalał” Jest to zastosowanie tego określenia w starotestamentowym znaczeniu fizycznego ratunku (zob. Jk 5:15), a nie duchowego zbawienia.

▣ „z powodu wybranych, których sobie obrał” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: WYBRANIE/PREDESTYNACJA I POTRZEBA TEOLOGICZNEJ RÓWNOWAGI

Wybranie to wspaniała doktryna. Nie stanowi ona jednak wezwania do faworyzowania, tylko do bycia narzędziem bądź środkiem odkupienia innych! W Starym Testamencie wybranie odnosiło się głównie do służby; w Nowym Testamencie – do zbawienia wyrażającego się w służbie. Biblia nigdzie nie godzi pozornej sprzeczności pomiędzy Bożą suwerennością i wolną wolą człowieka – potwierdza i jedno, i drugie! Dobrym przykładem biblijnego napięcia jest Rz 9 na temat Bożego suwerennego wyboru oraz Rz 10 na temat koniecznej odpowiedzi ludzkości (zob. Rz 10:11.13).

Klucz do tego teologicznego napięcia znaleźć można w Ef 1:4. Jezus jest wybranym przez Boga człowiekiem i w Nim wszyscy są potencjalnie wybrani (Karl Barth). Jezus jest Bożym „tak” w odpowiedzi na potrzebę upadłej ludzkości (Karl Barth). Werset Ef 1:4 jest także pomocny w wyjaśnieniu tej kwestii poprzez to, że stwierdza, że celem predestynacji nie jest niebo, tylko świętość (podobieństwo do Chrystusa). Często zwracamy uwagę na korzyści płynące z Ewangelii, ignorując wynikające z niej obowiązki. Boże powołanie (wybranie) jest zarówno czasowe, jak i wieczne!

Doktryny występują w powiązaniu z innymi prawdami, a nie jako oddzielne, niezwiązane ze sobą twierdzenia. Dobrą analogią jest tu porównanie gwiazdozbioru z pojedynczą gwiazdą. Bóg przedstawia prawdę we wschodnich, a nie zachodnich kategoriach. Nie możemy usuwać napięcia powodowanego przez dialektyczne (paradoksalne) pary prawd doktrynalnych:

1. Predestynacja a wolna wola człowieka
2. Pewność zbawienia wierzących a potrzeba wytrwałości
3. Grzech pierworodny a umyślny
4. Bezgrzeszność (perfekcjonizm) a grzeszenie mniej
5. Początkowe natychmiastowe usprawiedliwienie i uświęcenie a stopniowe uświęcanie
6. Wolność chrześcijanina a jego obowiązki
7. Boża transcendencja a Boża immanencja
8. Bóg jako ostatecznie niepoznawalny a Bóg jako poznawalny w Piśmie Świętym
9. Królestwo Boże jako rzeczywistość czasu teraźniejszego a jako przyszłe spełnienie
10. Nawrócenie jak dar Boży a nawrócenie jako nieodzowna reakcja człowieka w ramach przymierza
11. Jezus jako Bóg a Jezus jako człowiek

12. Jezus jako równy Ojcu a Jezus jako poddany Ojcu

Teologiczna koncepcja „przymierza” łączy suwerenność Boga (który zawsze podejmuje inicjatywę i wyznacza porządek) z obowiązkową – zarówno początkową, jak i ciągłą – odpowiedzią skruszonej wiary ze strony człowieka (zob. Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21). Należy wystrzegać się dowodzenia wersetami jednej strony paradoksu i umniejszania drugiej! Przyjmowanie jedynie swoich ulubionych doktryn lub systemów teologicznych jest niebezpieczne.

▣ „skróci te dni” Fraza ta wskazuje na to, że niezmienny Bóg (zob. Ps 102:27-28; Ml 3:6) może zmienić plany! Jego charakter i odkupieńcze zamiary nigdy się nie zmieniają, ale modlitwy Jego ludu wpływają na Niego i często zmieniają Jego plany. Jest to tajemnica, której sedno tkwi w modlitwie wstawienniczej.

TEMAT SPECJALNY: MODLITWA WSTAWIENNICZA

I. Wprowadzenie

- A. Modlitwa jest ważna z powodu przykładu, który dał nam Jezus:
  1. osobista modlitwa, Mk 1:35; Łk 3:21; 6:12; 9:29; 22:31-46
  2. oczyszczenie świątyni, Mt 21:13; Mk 11:17; Łk 19:46
  3. wzór modlitwy, Mt 6:5-13; Łk 11:2-4
- B. Modlitwa jest przekuciem na wymierne działanie naszej wiary w osobowego, troszczącego się Boga, który jest obecny, chce i może działać na naszą rzecz i na rzecz innych, poprzez nasze modlitwy.
- C. W wielu dziedzinach Bóg osobiście ograniczył się do działania w odpowiedzi na modlitwy Swoich dzieci (zob. Jk 4:2)
- D. Głównym celem modlitwy jest nasza wspólnota i czas spędzony z Trójjedynym Bogiem.
- E. Modlitwa obejmuje wszystkich i wszystko to, co dotyczy wierzących. Możemy pomodlić się raz, z wiarą, lub wiele razy, kiedy dana myśl lub intencja powraca.
- F. Modlitwa obejmować może kilka elementów:
  1. chwalenie i adoracja Trójjedynego Boga
  2. dziękczynienie Bogu za Jego obecność, wspólnotę i zaopatrzenie
  3. wyznanie naszej grzeszności – zarówno przeszłej, jak i teraźniejszej
  4. prośenie o odczuwane przez nas potrzeby i pragnienia
  5. wstawiennictwo – przedstawianie Ojcu potrzeb innych
- G. Modlitwa wstawiennicza jest tajemnicą. Bóg kocha tych, o których się modlimy, o wiele bardziej niż my, ale nasze modlitwy często pociągają za sobą zmianę, odpowiedź lub potrzebę – nie tylko w nas, ale także w nich.

II. Materiał biblijny

A. Stary Testament

1. Kilka przykładów modlitwy wstawienniczej:
  - a. Abraham wstawia się za Sodomą, Rdz 18:22ff
  - b. Modlitwy Mojżesza o Izraela
    - (1) Wj 5:22-23
    - (2) Wj 32:31ff
    - (3) Pwt 5:5
    - (4) Pwt 9:18.25ff
  - c. Modlitwy Samuela o Izraela
    - (1) 1 Sm 7:5-6.8-9
    - (2) 1 Sm 12:16-23
    - (3) 1 Sm 15:11
  - d. Modlitwa Dawida o jego dziecko, 2 Sm 12:16-18
2. Bóg szuka orędowników, Iz 59:16

3. Świadomy niewyznany grzech lub postawa braku skruchy ma wpływ na nasze modlitwy
  - a. Ps 66:18
  - b. Prz 28:9
  - c. Iz 59:1-2; Iz 64:6

B. Nowy Testament

1. Wstawiennicza służba Syna i Ducha
  - a. Jezus
    - (1) Rz 8:34
    - (2) Hbr 7:25
    - (3) 1 J 2:1
  - b. Duch Święty, Rz 8:26-27
2. Wstawiennicza służba Pawła
  - a. Modli się o Żydów
    - (1) Rz 9:1ff
    - (2) Rz 10:1
  - b. Modli się za Kościoły
    - (1) Rz 1:9
    - (2) Ef 1:16
    - (3) Fil 1:3-4.9
    - (4) Kol 1:3.9
    - (5) 1 Tes 1:2-3
    - (6) 2 Tes 1:11
    - (7) 2 Tm 1:3
    - (8) Flm 1:4
  - c. Prosi Kościoły, żeby modliły się za niego
    - (1) Rz 15:30
    - (2) 2 Kor 1:11
    - (3) Ef 6:19
    - (4) Kol 4:3
    - (5) 1 Tes 5:25
    - (6) 2 Tes 3:1
3. Wstawiennicza służba Kościoła
  - a. Modlitwa o siebie nawzajem
    - (1) Ef 6:18
    - (2) 1 Tm 2:1
  - b. Wymaganie modlitwy za szczególne grupy
    - (1) naszych wrogów, Mt 5:44
    - (2) chrześcijańskich pracowników, Hbr 13:18
    - (3) rządzących, 1 Tm 2:2
    - (4) chorych, Jk 5:13-16
    - (5) odstępców, 1 J 5:16

III. Warunki otrzymania odpowiedzi na modlitwę

A. Nasza relacja z Chrystusem i Duchem

1. Trwanie w Nim, J 15:7
2. W Jego imieniu, J 14:13.14; 15:16; 16:23-24
3. W Duchu, Ef 6:18; Jud 1:20
4. Zgodnie z wolą Bożą, Mt 6:10; 1 J 3:22; 5:14-15

B. Motywacje

1. Bez żywienia wątpliwości, Mat 21:22; Jak 1:6-7
2. Pokora i skrucha, Łk 18:9-14
3. Złe prośby, Jak 4:3
4. Egoizm, Jak 4:2-3

C. Inne aspekty

1. Wyrwałość
  - a. Łk 18:1-8
  - b. Kol 4:2
2. Ciągłe zanoszenie próśb
  - a. Mt 7:7-8
  - b. Łk 11:5-13
  - c. Jk 1:5
3. Niezgoda w domu, 1 P 3:7
4. Wolność od świadomego grzechu
  - a. Ps 66:18
  - b. Prz 28:9
  - c. Iz 59:1-2
  - d. Iz 64:6

IV. Wniosek teologiczny

- A. Cóż za przywilej. Cóż za możliwość. Cóż za obowiązek i odpowiedzialność.
- B. Jezus jest dla nas przykładem. Duch jest naszym przewodnikiem. Ojciec czeka na nas z przychylnością.
- C. Modlitwa może zmienić ciebie, twoją rodzinę, twoich przyjaciół i świat.

TEMAT SPECJALNY: CZTERDZIEŚCI DWA MIESIĄCE (na podst. Księgi Daniela)

Liczba czterdziestu dwóch miesięcy profetycznie charakteryzuje okres ucisku. Deptanie zewnętrznego dziedzińca jest przysłowiem dla ludu Bożego znajdującego się pod dominacją niewierzących w różnych okresach historii – za Antiocha Epifanesa, Rzymian w 70 r. n.e. i antychrysta w czasach ostatecznych.

Czterdzieści dwa miesiące lub ich odpowiedniki wymieniane są w Biblii wielokrotnie. Wydają się one pochodzić z Księgi Daniela.

1. Dn 7:25; 12:7 wymienia „czas, czasy i połowę czasu” lub 1277 dni (zakładając, że „czas” równy jest jednemu rokowi), zob. Ap 12:14
2. Dn 8:14 wymienia 2300 wieczorów i poranków
3. Dn 12:11 wymienia 1290 dni
4. Dn 12:12 wymienia 1335 dni. Podobne sformułowania znaleźć można w Ap 12:6 (1260 dni) i 13:5 (42 miesiące).

Innym sposobem rozumienia tego enigmatycznego wyrażenia jest postrzeganie go jako serii: jeden, dwa, ale już nie trzy; co oznacza ograniczony przez Boga okres czasu, w którym pogańskie królestwa prześladowają Boży lud. W Księdze Daniela Bóg ma nad wszystkim całkowitą kontrolę (zob. Dn 7:4.6.11.12.18.22.25.26.27)!

Kiedy weźmie się pod uwagę wszystkie te wystąpienia, ich różnorodność wydaje się przemawiać za symboliczną naturą tych liczb (zob. Temat specjalny: Symboliczne liczby w Biblii), podczas gdy ich przybliżenie do czterdziestu dwóch miesięcy wydaje się pokazywać, że jest to symboliczna liczba oznaczająca okres ucisku. Ponieważ trzy i pół stanowi połowę siedmiu, wydaje się to być odniesienie do kompletnego okresu ucisku, który został skrócony (zob. Mt 24:22; Mk13:20; Łk 21:24). Ucisk, podobnie jak sąd, ograniczony jest Bożą miłością.

13:21 „jeśliby” Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność.

▣ **„nie wiercie”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej z partykułą przeczącą, co zazwyczaj oznacza zaprzestanie już dokonywanego działania, w tym kontekście jednak forma ta nie przyjmuje tego znaczenia.

Chrześcijanie muszą być roztropni jak węże i łagodni jak gołębie (zob. Mt 10:16). Naiwnych, łatwowiernych i niedojrzałych chrześcijan jest bardzo wielu. Musimy badać duchy (zob. 1 J 4:1) i weryfikować, czy naprawdę mówią w Bożym imieniu. Bardzo smuć mnie wieści o chrześcijanach tłoczących się wokół drzew, okien czy szczególnych świętych miejsc, aby zobaczyć Jezusa. Przesłanie tego kontekstu jest bardzo jasne. Kiedy Jezus powróci, wszyscy Go zobaczymy i rozpoznamy (zob. Mt 24:27).

Bezpośredni kontekst Mk 13:14-23 dotyczy wierzących uciekających z Jerozolimy; nie mają dać się zatrzymać komuś, kto twierdziłby, że Chrystus ukazał się w mieście, w tym czy innym miejscu.

13:22 „czynić będą znaki i cuda” Ci fałszywi mesjasze będą dokonywać cudów. Należy wystrzegać się przypisywania cudów Bogu w każdej sytuacji (zob. Wj 7:11-12.22; Pwt 13:1ff; Mt 24:24; 2 Tes 2:9-12; Ap 13:13-14). Fałszywi wierzący potrafią czynić cuda (zob. Mt 7:21-23).

▣ **„jeśli to możliwe”** Wydaje się, że warunkowość, o której mowa w Mk 13:22, może kontekstualnie wiązać się z warunkowością z Mk 13:20 (tj. zdaniem warunkowym klasy drugiej), ponieważ nie da się zwieść wybranych (zob. Mk 13:20 i 22)!

13:23 Był to jeden ze sposobów (odzwierciedlających przepowiednie JHWH ze ST), na jakie Jezus udowadniał swoim naśladowcom, że ma władzę nad historią i odkupieniem, zapowiadając przyszłe wydarzenia. JHWH i Jego Chrystus rządzą czasem i historią! Nawet ciężkie czasy są częścią Jego całościowego planu odkupienia.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 13:24-27

²⁴W owe dni, po tym ucisku, słońce się zaćmi i księżyc nie da swego blasku. ²⁵Gwiazdy będą padać z nieba i moce na niebie zostaną wstrząśnięte. ²⁶Wówczas ujrzą Syna Człowieczego, przychodzącego w obłokach z wielką mocą i chwałą. ²⁷Wtedy pośle On aniołów i zbierze swoich wybranych z czterech stron świata, od krańca ziemi aż do szczytu nieba.

13:24 „Ale” [BW] Jest to silne zaznaczenie przeciwstawności, ukazujące zmianę kontekstu. Objawiany jest nowy odcinek czasu.

▣ **„słońce się zaćmi”** Jest to starotestamentowy apokaliptyczny język związany z czasami ostatecznymi (zob. Ez 32:7-8; Jl 2:10; 3:4; 4:15; Am 8:9; patrz też 2 Ezdrasza 5:5; *Wniebowzięcie Mojżesza* 10:5; *1 Henocha* 80:47). Występuje tu seria cytatów ze ST:

1. w. 24 zaczerpnięto z Iz 13:10
2. w. 25 zaczerpnięto z Iz 34:4
3. w. 26 zaczerpnięto z Dn 7:13

Może jednak odnosić się to także do poruszenia w przyrodzie związanego z nadejściem Stwórcy (zob. 2 P 3:7.10.11.12; Rz 8:18-22). Apokaliptyczne, kosmiczne wydarzenia opisują często upadek rządów.

13:25 Jest to cytat z Iz 34:4. Werset ten jest odzwierciedleniem przekonania, że gwiazdy to moce niebieskie (zob. Sdz 5:20; Hi 38:7). W literaturze apokaliptycznej spadające gwiazdy często oznaczają aniołów (zob. Ap 8:10; 9:1; 12:4). W Biblii aniołowie są sługami Boga, ale w bałwochwalstwie mezopotamskim oznaczają bogów władających ludzkim losem (tj. dwanaście znaków Zodiaku lub ruchy planet).

13:26 „Syna Człowieczego, przychodzącego w obłokach” Określenie „Syn Człowieczy” podkreśla człowieczeństwo i boskość Jezusa zgodnie z zastosowaniem w Ps 8:5; w utartym żydowskim znaczeniu idiomatycznym oznacza istotę ludzką (Ez 2:1); a w Dn 7:13 istotę boską (zob. Mk 8:38; 13:26; 14:62 – we wszystkich tych wypadkach odwołaniem jest Dn 7:13). Fakt, że „Syn Człowieczy” przychodzi w obłokach, świadczy o Jego boskości (zob. Ps 68:5; Ps 104:3). Chmury są środkiem transportu i okryciem JHWH (obłok chwały *Szekina* w okresie wędrówki po pustyni w Księdze Wyjścia i Liczb; Jezus odchodzi na obłoku [zob. Dz 1:9] i powraca w obłokach [zob. 1 Tes 4:17]).

TEMAT SPECJALNY: PRZYJŚCIE W OBŁOKACH (kilka hebrajskich słów; głównie *anan*, BDB 777, KB 857)

Przyjście w obłokach było bardzo ważnym znakiem eschatologicznym. W ST było ono używane na trzy różne sposoby:

1. dla ukazania fizycznej osobności Boga – obłok chwały *Szekina* (zob. Wj 13:21; 14:19.20.24; 16:10; 19:9; Lb 11:25; Ne 9:19)
2. dla okrycia Jego świętości, żeby człowiek nie zobaczył Go i nie umarł (zob. Wj 33:20; Iz 6:5)
3. jako środek transportu Bóstwa (zob. Ps 18:10; 104:3; Iz 19:1; Na 1:3; Dz 1:9; 1 Tes 4:17)

W Dn 7:13 obłoki są środkiem transportu dla boskiego i ludzkiego Mesjasza (zob. Temat specjalny: Mesjasz). NT nawiązuje do tego proroctwa w Księdze Daniela ponad 30 razy. To samo połączenie Mesjasza z obłokami widoczne jest w Mt 24:30; 26:64; Mk 13:26; 14:62; Łk 21:27; Dz 1:9.11; 1 Tes 4:17; Ap 1:7.

▣ **„wielką mocą i chwałą”** Ukazuje to drastyczny kontrast pomiędzy Jego pierwszym przyjściem (zob. Za 9:9; Iz 53) a drugim (zob. Ap 19). Nieco zmienioną paralelę zawiera Mt 24:30.

13:27 „aniołów” W 2 Tes 1:7 aniołowie nazwani są aniołami Jezusa. Zazwyczaj określani są jako aniołowie JHWH (zob. Jud 1:14)

▣ **„zbierze swoich wybranych”** Jest to starotestamentowy profetyczny język (zob. Pwt 30:3-5; Iz 43:6 i Ps 50:5). Dokładny porządek tych konkretnych wydarzeń, mających nastąpić w czasach ostatecznych, jest niepewny. Paweł nauczał, że z chwilą śmierci wierzący znajdzie się z Chrystusem (zob. 2 Kor 5:6.8). 1 Tes 4:13-18 wydaje się wskazywać na to, że coś z naszego fizycznego ciała, pozostawionego tutaj, zostanie połączone z naszą duszą przy przyjściu Pana. Wskazuje to na bezcielesny stan między śmiercią a dniem zmartwychwstania. Biblia nie odnotowuje wielu szczegółów dotyczących wydarzeń związanych z czasami ostatecznymi oraz tym, co dzieje się z nami po śmierci.

▣ **„z czterech stron świata, od krańca ziemi aż do szczytu nieba”** Wskazuje to na to, że na całym świecie będą naśladowcy Jezusa! Wypowiedź ta zakłada również długi okres rozprzestrzeniania się Ewangelii.

Liczba cztery symbolizuje w Biblii świat. Odnosiła się do czterech stron świata (Iz 11:12), czterech wicherów nieba (Dn 7:2; Za 2:10 [BWP]) i czterech krańców nieba (Jr 49:36). Wybrani zostaną zgromadzeni ze wszystkich miejsc, w których są rozproszeni. Zob. Temat specjalny: Symboliczne liczby w Biblii w Mk 1:13.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 13:28-32

²⁸A od drzewa figowego uczcie się przez podobieństwo! Kiedy już jego gałąź nabiera soków i wypuszcza liście, poznajecie, że blisko jest lato. ²⁹Tak i wy, gdy ujrzycie, że to się dzieje, wiedzcie, że blisko jest, we drzwiach. ³⁰Zaprawdę, powiadam wam: Nie przeminie to pokolenie, aż się to wszystko stanie. ³¹Niebo i ziemia przeminą, ale słowa moje nie przeminą. ³²Lecz o dniu owym lub godzinie nikt nie wie, ani aniołowie w niebie, ani Syn, tylko Ojciec.

13:28 „drzewa figowego” W tej przypowieści drzewo figowe wydaje się nie być symbolem narodu izraelskiego, jak w Mk 11:12-14, tylko metaforą wierzących rozpoznających ogólną porę (a nie dokładny czas) powrotu Pana. Drzewo figowe wypuszczało liście późno, obwieszczając nadejście lata, a nie wiosny.

13:29 „poznajecie” Jest to albo tryb orzekający czasu teraźniejszego strony czynnej, albo tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Ostatnie pokolenie wierzących będzie dobrze rozumiało te proroctwa wypowiedzi. Problem Kościoła polega na tym, że każde pokolenie chrześcijan próbowało wtłoczyć te proroctwa we współczesną sobie historię i kulturę. Do tej pory wszystkie się myliły. Kościół traci na wiarygodności przez wszystkie te fałszywe przewidywania!

▣ **„blisko jest”** Grecki tekst nie zawiera żadnego zaimka. Czasownik „być” może być rodzaju męskiego lub nijakiego. Ze względu na Mk 13:14, rodzaj nijaki („to”) wydaje się najtrafniejszą opcją. Jeśli jest tak rzeczywiście, słowa te odnoszą się do zniszczenia Jerozolimy.

13:30 Jest to dobitna konstrukcja gramatyczna z podwójnym przeczeniem. Może dotyczyć:

1. zniszczenia Jerozolimy
2. przemienienia Jezusa (zob. Mk 9:1)
3. znaków drugiego przyjścia Chrystusa

Problem polega na tym, że Jezus odpowiada na wszystkie trzy zadane przez uczniów pytania (zob. Mt 2:3) w jednym kontekście, nie wprowadzając jasnego podziału pomiędzy poszczególnymi wydarzeniami.

13:31 „Niebo i ziemia przeminą” Ta wielka prawda ujęta jest w języku typowym dla starotestamentowej literatury apokaliptycznej (zob. 2 P 3:7.10). Słowo Boże nigdy nie przeminie, ale fizyczne stworzenie, na które wpłynął ludzki grzech, zostanie oczyszczone. Jest to powtarzający się w Biblii temat (zob. Joz 21:45; 23:14-15; 1 Krl 8:56; Iz 40:6-8; Iz 55:8-11; Mt 5:17-20).

13:32 „dniu owym” Jest to skrócona forma starotestamentowej frazy „Dzień Pański” (występującej bardzo często u Amosa i Joela). Odnosi się ona do drugiego przyjścia Chrystusa lub do dnia sądu (tj. doczesnego = zniszczenia Jerozolimy lub eschatologicznego = sądu ostatecznego).

▣ „**lub godzinie**” Zob. Temat specjalny: Godzina w Mk 14:35.

▣ „**nikt nie wie, (...) tylko Ojciec**” Odnosi się to do powrotu Chrystusa i nowej ery, a nie zniszczenia Jerozolimy. Jezus zwraca się konkretnie do tego pokolenia w Mk 13:30. Jest to dobitny werset mający odwieść chrześcijan od wyznaczania szczegółowych dat drugiego przyjścia Chrystusa.

TEMAT SPECJALNY: OJCIEC

ST przedstawia bliską, rodzinną metaforę Boga jako Ojca (zob. Temat specjalny: Boże Ojcostwo)

1. Naród izraelski często określany jest „synem” JHWH (por. Oz 11:1; Ml 3:17).
2. Analogia Boga jako Ojca pojawia się już wcześniej – w Pwt 1:31.
3. W Pwt 32 Izrael nazwany jest „Jego dziećmi”, a Bóg „twym ojcem”.
4. Analogia ta pojawia się także w Ps 103:13 i rozwinięta jest w Ps 68:6 (ojciec dla sierot).
5. Jest ona powszechna w pismach prorockich (por. Iz 1:2; 63:8; Izrael jako syn, Bóg jako Ojciec, 63:16; 64:8; Jr 3:4.19; 31:9).

Jezus mówił po aramejsku, co oznacza, że w wielu fragmentach, gdzie „Ojciec” występuje jako greckie *Pater*, może ono być odzwierciedleniem aramejskiego *Abba* (zob. Mk 14:36). Ten rodzinny zwrot, „tata” albo „tatusz”, ukazuje bliskość Jezusa z Ojcem; to, że objawia On ją swoim naśladowcom zachęca nas do tego, żebyśmy także szukali bliskości z Ojcem. Określenie „Ojciec” w ST rzadko przypisywane było JHWH, ale Jezus używa go bardzo często. Jest to ważne objawienie nowej relacji wierzących z Bogiem przez Chrystusa (zob. Mt 6:9).

▣ „**ani aniołowie w niebie**” Aniołowie opisywani są jako ciekawi Bożych zamysłów i działań wobec ludzkości (zob. 1 Kor 4:9; Ef 2:7; 3:10; 1 P 3:12). Chociaż przebywają w Bożej obecności, nie rozumieją w pełni Jego planów. W Chrystusie te odwieczne zamiary stały się jasne!

▣ „**ani Syn**” Fakt ten jasno ukazuje prawdziwe człowieczeństwo Jezusa. Choć był On w pełni człowiekiem i w pełni Bogiem, przy wcieleniu pozostawił część swoich boskich atrybutów w niebie (zob. Flp 2:7). Ograniczenie to skończyło się wraz z wniebowstąpieniem Jezusa.

Posługiwanie się przez Niego określeniem „Syn” w odniesieniu do samego siebie ukazuje, za kogo się uważał (tj. JHWH jest Ojcem, a On wybranym, mesjańskim Synem). Jest to rzadkie zastosowanie terminu „Syn”, wskazujące na „Syna Ojca” (tj. Boga). Jezus często mówił o sobie jako o „Synu Człowieczym”, ale to określenie rozumiane było przez jego słuchaczy jako „istota ludzka”, chyba że zaznajomieni byli z jego szczególnym znaczeniem w Dn 7:13. Judaizm nie podkreślał jednak ani tego fragmentu ST, ani tego tytułu.

Sformułowania „ani Syn” nie ma w Mt 24:36 ani w niektórych pisanych uncjałach manuskryptach greckich: $\aleph^a$, K, L i W. Tekst większości tłumaczeń zawiera te słowa ze względu na ich występowanie w rękopisach $\aleph$, B i D, Diatessaronie oraz tekstach greckich znanych Ireneuszowi z Lyonu, Orygenesowi i Janowi Chryzostomowi, a także w starołacińskim rękopisie, z którego korzystał Hieronim ze Strydonu. Mógł to być jeden z tekstów zmienionych przez ortodoksyjnych skrybów dla zaznaczenia boskości Chrystusa w opozycji do fałszywych nauczycieli (zob. Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture [Ortodoksyjne przekłamanie Pisma Świętego]*, Oxford University Press, 1993, s. 91-92).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 13:33-37

³³Uważajcie, czuwajcie, bo nie wiecie, kiedy czas ten nadejdzie. ³⁴Bo rzecz ma się podobnie jak z człowiekiem, który udał się w podróż. Zostawił swój dom, powierzył swoim sługom staranie o wszystko, każdemu wyznaczył zajęcie, a odźwiernemu przykazał, żeby czuwał. ³⁵Czuwajcie więc, bo nie wiecie, kiedy pan domu przyjdzie: z wieczora czy o północy, czy o pianiu kogutów, czy rankiem. ³⁶By niespodzianie przyszedłszy, nie zastał was śpiących. ³⁷Lecz co wam mówię, mówię wszystkim: Czuwajcie!».

13:33 „Uważajcie, czuwajcie” Są to tryby rozkazujące czasu teraźniejszego strony czynnej (zob. Mk 13:5.9.23). Wierzący mają żyć w ciągłej nadziei na drugie przyjście Chrystusa. W Mk 13:33-37 jako „czuwajcie” przetłumaczone są dwa różne greckie słowa:

1. *blepō* (w. 33, zob. Ga 6:1)
2. *grēgoreō* (w. 34, 35, 37, zob. Ef 6:18)

Według *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains [Grecko-angielskiego leksykonu Nowego Testamentu w oparciu o pola semantyczne]* Louwa i Nidy (tom 1, s. 333) słowa te cechuje pewna zbieżność semantyczna: „czuwanie” lub „dyżurowanie” dla #1 i „bycie świadomym” lub „wystrzeżenie się” dla #2.

Chociaż rzeczywistości drugiego przyjścia Jezusa doświadczy tylko jedno pokolenie, każde kolejne pokolenie żyje w nieustannej nadziei na powrót naszego Pana w każdej chwili. Wyjaśnia to, dlaczego apostołowie i wczesny Kościół uważali drugie przyjście Chrystusa za bliskie. 2000 lat opóźnienia jest zaskoczeniem, ale Bóg jest cierpliwy i nie chce, żeby nikt był zgubiony (zob. 1 Tm 2:4; 2 P 3:9). Zwleka, aby Kościół mógł wypełnić Wielkie Posłannictwo (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:46-47; Dz 1:8) i aby zgromadzona została pełna liczba wierzących Żydów i pogan (zob. Rz 11). Powrót Chrystusa jest cudowny dla wierzących, ale dla niewierzących to katastrofa o wiecznych konsekwencjach.

▣ **„i módlcie się” [Nowa Biblia Gdańska]** Słowa te zawiera wiele starożytnych pisanych uncjałach manuskryptów greckich, takich jak $\aleph$, A, C, K, L, W i X, nie ma ich jednak w B i D. Bardzo możliwe, że jest to pierwotne brzmienie tego tekstu, chociaż UBS⁴ nadaje krótszej wersji notę „B” (prawie pewne).

▣ **„czas ten”** Nie jest to termin określający czas chronologiczny, czyli *chronos*. Słowo to nie występuje w Ewangelii Marka, tylko pojęcie oznaczające szczególny, wyznaczony czas (*kairos*, zob. Mk 1:15). Odnosi się to do ważnego wydarzenia eschatologicznego – pytanie, do którego: (1) zniszczenia Jerozolimy; (2) ukazania się Syna Człowieczego; czy (3) początku nowej ery? Pierwsze z nich miało miejsce w 70 r. n.e. Drugie w jednym znaczeniu już się wydarzyło (tj. wcielenie i życie Jezusa), ale w innym znaczeniu pozostaje nadal przyszłe (tj. wypełnienie królestwa Bożego przy drugim przyjściu Chrystusa). Trzecie, podobnie jak drugie, w pewnym sensie już nastąpiło. Wierzący żyją w „już, ale jeszcze nie” nowej ery, królestwa Bożego (zob. Fee i Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 131-134).

13:34 „jak z człowiekiem, który udał się w podróż” Jest to często spotykana terminologia w nauczaniu Jezusa w przypowieściach (zob. Mk 12:1; Mt 21:33; 25:14; Łk 15:13; 19:12; 20:9). Chodzi tu o czynnik czasowy (zob. Mk 13:35-37). Z upływem odpowiedniego czasu ujawnia się prawdziwa natura ludzi. Opóźniający się powrót sprawia, że jasne stają się priorytety poszczególnych osób i to, do czego są one przywiązane. Ewangelia Mateusza poszerza ten kontekst w Mt 24:42-51.

▣ **„każdemu wyznaczył zajęcie”** Może odnosić się to do darów Ducha, wymienionych w Rz 12, 1 Kor 12 i Ef 4. Chrześcijanie zostaną osądzeni (zob. 2 Kor 5:10) – ale za co? Z pewnością nie za grzechy, ponieważ krew Jezusa zapewnia przebaczenie wszelkiego grzechu (zob. Hbr 9). Być może chrześcijanie zdadzą Bogu sprawę z tego, jak przekazywali Ewangelię i posługiwali się swoim darem duchowym.

13:35

GPNT „czy wieczorem, czy (w)_środku_nocy, czy (o)_pianiu_koguta, czy rano”
BP „czy wieczorem, czy o północy, czy o pianiu kogutów, czy rankiem”
BW „czy wieczorem, czy o północy, czy gdy kur zapieje, czy rankiem”
BWP „późnym wieczorem, o północy czy wraz z pianiem koguta, czy rano”
PL „czy wieczorem, czy o północy, czy gdy zapieje kogut, czy o poranku”

Sformułowania te odzwierciedlają cztery trzygodzinne rzymskie straże:

1. wieczorna, od 18.00 do 21.00
2. nocna, od 21.00 do 24.00
3. pianie koguta, 24.00-3.00
4. świt, 3.00-6.00

13:37 Zob. komentarz do Mk 13:33.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Jaki jest podstawowy zamysł tego rozdziału?
2. Czy wersety 4-7 opisują czasy ostateczne?
3. Jak prorocstwo Daniela z Dn 7-12 łączy się z drugim przyjściem Chrystusa?
4. Dlaczego Jezus posługuje się apokaliptycznym językiem (np. w w. 24)?
5. Czy wierzący są w stanie dojść do tego, kiedy Pan powróci?
6. Czy drugie przyjście Jezusa jest bliskie, opóźnione, czy jego czas jest nieznan?
7. Jak Jezus mógł nie znać czasu swojego powrotu?
8. Czy spodziewasz się drugiego przyjścia Chrystusa za swojego życia?

ROZDZIAŁ 14 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
MĘKA I ZMARTWYCH- WSTANIE JEZUSA CHRYSTUSA		MĘKA, ŚMIERĆ I ZMARTWYCH- WSTANIE CHRYSTUSA	MĘKA I ZMARTWYCH- WSTANIE JEZUSA	
Spisek przeciw Jezusowi	Spisek przeciwko Jezusowi	Decyzja sanhedrynu	Decyzja Najwyższej Rady	Spisek przeciw Jezusowi
14:1-2	14:1-2	14:1-2	14:1-2	14:1-2
Namaszczenie w Betanii	Namaszczenie Jezusa w Betanii	Namaszczenie Jezusa w Betanii	Namaszczenie w Betanii	Namaszczenie Jezusa
14:3-9	14:3-9	14:3-10	14:3-9	14:3-9
Zdrada Judasza	Zdrada Judasza	14:11a	Judasz zdrajcą	Zdrada Judasza
14:10-11	14:10-11	14:11b	14:10-11	14:10-11
OSTATNIA WIECZERZA				
Przygotowanie Paschy	Ostatnia Wieczerza	Ostatnia wieczerza	Przygotowanie ostatniej wieczerzy	Wieczerza paschalna
14:12-16		14:12-15	14:12-16	14:12-16
Zapowiedź zdrady		14:16a		Zapowiedź zdrady
14:17-21		14:16b	Ostatnia wieczerza	
	14:12-26	14:17-21	14:17-21	14:17-21
Ustanowienie Eucharystii		Ustanowienie Eucharystii		Ustanowienie Wieczerzy Pańskiej
14:22-25		14:22-25	14:22-25	14:22-26
JEZUS W OGRÓJCU		14:26		
Przepowiednia zaparcia się Piotra	Jezus zapowiada zaparcie się uczniów	Zapowiedź zaparcia się Piotra	Zapowiedź zaparcia się Piotra	Zapowiedź załamania się uczniów
14:26-31	14:27-31	14:27-31	14:26-31	14:27-31
Modlitwa i trwoga konania	Jezus w Getsemane	Getsemani	Modlitwa w Ogrójcu	W Getsemani
14:32-36				
14:37-40	13:32-42	13:32-42	13:32-42	13:32-42
13:41-42				
Pojmanie Jezusa	Pojmanie Jezusa	Aresztowanie Jezusa	Pojmanie Jezusa	Aresztowanie Jezusa
14:43-47	14:43-50	14:43-47		14:43-50

14:48-49	O uciekającym młodzieńcu	14:48-49	14:43-52	14:51-52
14:50-52	14:51-52	14:50-52		
JEZUS PRZED SWOIMI SĘDZIAMI			JEZUS PRZED SĄDAMI LUDZKIMI	
Wobec Wysokiej Rady	Sąd nad Jezusem	Przesłuchanie przez sanhedryn	Przed Najwyższą Radą	Proces Jezusa
14:53-54		14:53-54a	14:53-54	14:53-54
14:55-59	14:53-65	14:54b-65	14:55-64	14:55-65
14:60-65			14:65	
Zaparcie się Piotra	Zaparcie się Piotra	Zaparcie się Piotra	Zaparcie się Piotra	Załamanie się Piotra
14:66-72	14:66-72	14:66-72	14:66-72	14:66-72

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”) **ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU**

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

PARALELNE FRAGMENTY W EWANGELIACH SYNOPTYCZNYCH

- A. Spisek na życie Jezusa w Mk 14:1-2 opisuje także Mt 16:1-5 i Łk 22:1-2.
- B. Namaszczenie w Betanii w Mk 14:3-9 opisuje także Mt 16:6-13 i J 12:2-8 (być może inne namaszczenie w Galilei zawarte jest w Łk 7:36-39).
- C. Decyzję Judasza, aby zdradzić Jezusa w Mk 14:10-11 opisuje także Mt 26:14-16 i Łk 22:36.
- D. Paschę z uczniami w Mk 14:12-21 opisuje także Mt 26:17-25, Łk 22:21-23 i J 13:21-30.
- E. Ustanowienie Wieczery Pańskiej w Mk 14:22-26 opisuje także Mt 26:26-29 i Łk 22:17-20 (zob. 1 Kor 11:23-26).
- F. Zapowiedź zaparcia się Piotra w Mk 14:27-31 opisuje także Mt 26:31-35.
- G. Modlitwę Jezusa w Ogrójcu w Mk 14:32-42 opisuje także Mt 26:36-46, Łk 22:39-40 i J 18:1.
- H. Zdradę i pojmanie Jezusa w Mk 14:43-50 opisuje także Mt 26:47-56, Łk 22:47-53 i J 18:2-12.
- I. Proces Jezusa przed Sanhedrynem w Mk 14:53-65 opisuje także Mt 26:57-68 i J 18:12.19-24.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:1-2

¹Za dwa dni była Pascha i Święto Przaśników. Arcykapłani i uczeni w Piśmie szukali sposobu, jak by Jezusa podstępnie ująć i zabić. ²Lecz mówili: «Tylko nie w czasie święta, by nie było wzburzenia między ludem».

14:1 „Pascha i Święto Przaśników” Pierwotnie były to dwa oddzielne święta upamiętniające to samo wydarzenie – ostatnią plagę, która sprawiła, że faraon wypuścił Hebrajczyków z Egiptu. Wymagania dotyczące posiłku paschalnego znajdują się w Wj 12:1-14.21-28.43-51. Procedury związane z siedmiodniowym Świętem Przaśników opisuje Wj 12:8.15-20 (zob. Lb 28:16-25; Pwt 16:1-8; patrz też *Starożytności* Józefa Flawiusza, 3.10.5).

▣ **„Za dwa dni”** Ponieważ były to dwa połączone święta, Żydzi nazywali czasem cały ten okres „Paschą”. Z tego powodu nie ma pewności co do znaczenia wymienionych tu „dwóch dni”; czy (1) ośmiodniowe święto miało się rozpocząć za dwa dni, czy (2) zostały dwa dni do samej Paschy.

J 12:1-8 podaje, że stało się to innego dnia. Wersety 3ff mogą być retrospekcją. Chronologia ostatnich dni życia Jezusa podawana jest inaczej przez poszczególnych autorów Ewangelii. Moim zdaniem wczesny Kościół zdawał sobie sprawę z nieścisłości pomiędzy czterema Ewangeliami, ale nie próbował ich ze sobą godzić. Różnice te wynikają z (1) faktu, że Ewangelie są wspomnieniami naocznych świadków oraz (2) teologicznych i ewangelizacyjnych zamysłów każdego z autorów. Mieli oni swobodę (w ramach natchnienia) doboru, adaptacji i układania nauki i czynów Jezusa zgodnie ze swoimi celami i grupą docelową (zob. Gordon Fee i Doug Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 126-129).

▣ **„Arcykapłani i uczeni w Piśmie”** Mateusz dodaje tu „starszych”, co stanowi pełny opis składu Sanhedrynu. Zob. Temat specjalny w Mk 12:13.

▣ **„by Jezusa podstępnie ująć i zabić”** Nie było to nic nowego (zob. Mk 3:6; 11:18), ale przyjęcie przez Jezusa afirmacji tłumy w czasie triumfalnego wjazdu do Jerozolimy oraz wypędzenie kupców z dziedzińca pogan przypieczętowało Jego los zarówno ze strony faryzeuszy, jak i saduceuszy.

14:2 „by nie było wzburzenia między ludem” Jezus cieszył się wielką popularnością w Galilei. W czasie Paschy liczba mieszkańców Jerozolimy potrajała się wraz z przybywaniem pielgrzymów z całego basenu Morza Śródziemnego, także z Galilei. O możliwym „wzburzeniu” wspomina także Mt 26:5 i 27:24.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:3-9

³A gdy Jezus był w Betanii, w domu Szymona Trędowatego, i siedział za stołem, przyszła kobieta z alabastrowym flakonikiem prawdziwego olejku nardowego, bardzo drogiego. Rozbiła flakonik i wylała Mu olejek na głowę. ⁴A niektórzy oburzyli się, mówiąc między sobą: «Po co to marnowanie olejku? ⁵Wszak można było olejek ten sprzedać drożej niż za trzysta denarów i rozdać ubogim». I przeciw niej szemrali. ⁶Lecz Jezus rzekł: «Zostawcie ją; czemu sprawiacie jej przykrość? Dobry uczynek spełniła względem Mnie. ⁷Bo ubogich zawsze macie u siebie i kiedy zechcecie, możecie im dobrze czynić; lecz Mnie nie zawsze macie. ⁸Ona uczyniła, co mogła; już naprzód namaściła moje ciało na pogrzeb. ⁹Zaprawdę, powiadam wam: Gdziekolwiek po całym świecie głosić będą tę Ewangelię, będą również opowiadać na jej pamiątkę to, co uczyniła».

14:3 „Betanii” Było to miasto położone na paśmie zwanym Górą Oliwną, w pobliżu Jerozolimy. Wielu pielgrzymów nocowało tam w czasie trzech obowiązkowych świąt w roku. Każda żydowska rodzina mieszkająca w pobliżu Jerozolimy miała kulturowy obowiązek otworzenia swojego domu dla pielgrzymów.

▣ **„Szymona Trędowatego”** W ST trąd był oznaką Bożego niezadowolenia. Jego konsekwencje społeczne były straszne. Człowiek ten został widocznie uzdrowiony – być może przez Jezusa. W starożytnym świecie trąd

obejmował wiele różnych rodzajów chorób skóry (zob. Kpł 13-14), a nie tylko to, co współcześnie nazywamy trądem.

Paralelny fragment w J 12:2-8 wskazuje na to, że był to dom Łazarza i że kobietą tą była Maria, jego siostra. Być może Szymon był ich ojcem, uzdrowionym wcześniej przez Jezusa?

▣ **„siedział za stołem”** Nie używano krzesel, tylko spoczywało w pozycji półleżącej przy trzech niskich stołach ustawionych w podkowę, opierając się na lewym łokciu, z nogami z tyłu.

▣ **„przyszła kobieta”** Łk 7:36-50 opisuje bardzo podobne namaszczenie w tym samym miejscu. W jego opisie dokonuje go grzeszna kobieta. J 12:3 stwierdza, że kobietą tą była Maria, siostra Łazarza, Marek jednak nie wymienia jej imienia. Marek, który pisał swoją Ewangelię niedługo po tych wydarzeniach, mógł obawiać się podawania informacji o tym, że naśladowała ona Chrystusa, natomiast Jan, który ułożył swoją relację dużo później, nie wahał się wymienić jej imienia (zob. Lenski, *St. Mark's Gospel [Ewangelia Świętego Marka]*).

Bez wątplenia był to wspaniały akt miłości, symbolizujący nadchodzący pogrzeb Jezusa.

▣

GPNT „alabaster”
BP „z alabastrowym słoikiem”
BW „alabastrowy słoik”
BWP „z naczyniem alabastrowym”
PL „z alabastrowym flakonikiem”

Był to zapieczętowany pojemnik wykonany z białego, nieprzejrzystego kamienia z miasta Alabastron w Egipcie. Po otwarciu nie dało się go z powrotem zamknąć. J 12:3 podaje, że naczynie to zawierało cały funt olejku. Mógł to być posag tej kobiety. Nie ulega wątpliwości, że był to akt rozrzutnej miłości i oddania.

▣

GPNT „pachnidła nardu prawdziwego* wielce _wyszukanego” (*Albo „pistacjowego” albo „płynnego”)
BP „czystego olejku nardowego”
BW „czystego olejku nardowego, bardzo kosztownego”
BWP „czystego cennego olejku nardowego”
PL „bardzo kosztownego, czystego olejku nardowego”

Nard wytwarzany był z korzenia himalajskiej rośliny. Jego zapach był bardzo mocny. Słowo „czysty” to *pistikos*, oznaczające wiarygodną jakość (tj. „prawdziwy” lub „niezmieszany”, zob. J 12:3).

Określenie „nard” pochodzi prawdopodobnie z łaciny (zob. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]*, tom 1, s. 380). Ewangelia Marka zawiera więcej łacińskich słów i wyrażeń niż każda inna Ewangelia. Wydaje się, że napisana została do Rzymian.

▣ **„na głowę”** Jan podaje, że olejek wylany został na Jego nogi (zob. J 12:3). Prawdopodobnie i jedno, i drugie jest prawdą, ponieważ cały funt olejku to za dużo na samą głowę – starczyłoby go do namaszczenia całego ciała.

Możliwe, że namaszczenie głowy wywołało u będących jego świadkami Żydów skojarzenia z namaszczeniem króla (zob. 1 Sm 10:1; 2 Krl 9:3.6 i dorozumiane w 1 Sm 16:13). Może to być królewski symbol mesjański oraz prorocstwo i procedura pogrzebowa (zob. Mk 15:46; 16:1; Łk 23:56; J 19:39-40).

14:4 „niektórzy” J 12:4-5 podaje, że osobą, która zakwestionowała ten czyn, był Judasz Iskariota. Uczniowie Jezusa z pewnością rozmawiali o tym między sobą (zob. Mk 9:10; 10:26; 11:31; 12:7; 16:3).

▣ **„oburzyli się, mówiąc między sobą”** Jest to peryfrastyczny czas niedokonany. Uczniowie rozmawiali między sobą, ubolewając z powodu rozrzutności tej kobiety. Byli rozgniewani, a nawet zgorszeni. Określenie to opisuje postawę Jezusa w Mk 10:14 w reakcji na to, że uczniowie zabraniali przynosić do Niego dzieci.

▣ **„można było (...) sprzedać drożej niż za trzysta denarów”** Współczesne odpowiedniki pieniężne nie są pomocne ze względu na zmienną moc nabywczą pieniądza. Denar był dziennym wynagrodzeniem żołnierza lub robotnika; były to więc prawie roczne zarobki.

14:5 „roздаć ubogim” Dawanie pieniędzy ubogim w czasie Paschy było ważnym wymaganiem religijnym rabinów (zob. J 13:29), zwanym jałmużną.

TEMAT SPECJALNY: JAŁMUŻNA

I. Termin

- A. Określenie to rozwinęło się w judaizmie
- B. Odnosi się do dawania biednym i/lub potrzebującym
- C. Angielskie słowo *almsgiving* pochodzi od skrótu od greckiego określenia *eleēmosunē*

II. Starotestamentowa koncepcja

- A. Idea pomagania biednym wyrażona jest wcześniej – już w Torze
  1. typowy kontekst, Pwt 15:7-11
  2. „pokłosie”, pozostawianie części zbiorów dla biednych, Kpł 19:9; 23:22; Pwt 24:20
  3. „rok szabatowy”, Wj 23:10-11; Kpł 25:2-7.
- B. Koncepcja ta rozwinięta została w literaturze mądrościowej (wybrane przykłady)
  1. Księga Hioba, Hi 5:8-16; 29:12-17 (niegodziwi opisani w 24:1-12)
  2. Psalm, Ps 11:7
  3. Księga Przysłów, Prz 11:4; 14:21.31; 16:6; 21:3.13

III. Rozwój w judaizmie

- A. Pierwsza część Miszny dotyczy tego, jak traktować biednych, potrzebujących i miejscowych Lewitów.

B. Wybrane cytaty

1. *Mądrość Syracha* 3:30: „Woda gasi płonący ogień, a jałmużna gładzi grzechy”.
2. *Tobiasza* 4:6-11: „ponieważ ci, którzy właściwie postępują, doznają powodzenia we wszystkich swych czynach. A wszystkim, którzy postępują sprawiedliwie, dawaj jałmużnę z majątności swojej i niech oko twoje nie będzie skąpe w czynieniu jałmużny! Nie odwracaj twarzy od żadnego biedaka, a nie odwróci się od ciebie oblicze Boga. Jak ci tylko starczy, według twojej zasobności dawaj z niej jałmużnę! Będziesz miał mało - daj mniej, ale nie wzbraniaj się dawać jałmużny nawet z niewielkiej własności! Tak zaskarbisz sobie wielkie dobra na dzień potrzebny, ponieważ jałmużna wybawia od śmierci i nie pozwala wejść do ciemności. Jałmużna bowiem jest wspaniałym darem dla tych, którzy ją dają przed obliczem Najwyższego”.
3. *Tobiasza* 12:8-9: „Lepsza jest modlitwa ze szczerością i miłosierdzie ze sprawiedliwością aniżeli bogactwo z nieprawością. Lepiej jest dawać jałmużnę, aniżeli gromadzić złoto. Jałmużna uwalnia od śmierci i oczyszcza z każdego grzechu. Ci, którzy dają jałmużnę, nasyceni będą życiem”.

- C. Ostatni cytat z Tb 12:8-9 ukazuje powstający problem. Ludzkie działania czy też zasługi postrzegane było jako mechanizm zapewniający zarówno przebaczenie, jak i obfitość.

Koncepcja ta rozwijała się dalej w Septuagincie, gdzie greckie słowo oznaczające jałmużnę (*eleēmosunē*) stało się synonimem „sprawiedliwości” (*dikaïosunē*). Mogły być one stosowane zamiennie w tłumaczeniu hebrajskiego określenia „sprawiedliwość” (BDB 842, Boża miłość i lojalność w ramach przymierza, zob. Pwt 6:25; 24:13; Iz 1:27; 28:17; 59:16; Dn 4:24).

- D. Ludzkie akty współczucia stały się celem samym w sobie, zmierzającym do osiągnięcia osobistej obfitości tutaj oraz zbawienia w chwili śmierci. Teologiczną przewagę zyskał sam czyn, a nie stojąca za nim motywacja. Bóg patrzy na serce, a potem osądza dzieło rąk. Takie

było nauczanie rabinów, ale z jakiegoś powodu zostało ono zagłuszone przez obłudę jednostek (zob. Mi 6:8).

IV. Nowotestamentowa reakcja

A. Określenie to występuje w

1. Mt 6:1-4
2. Łk 11:41; 12:33
3. Dz 3:2-3.10; 10:2.4.31; 24:17

B. Jezus mówi o tradycyjnym rozumieniu sprawiedliwości jako (zob. 2 List Klemensa do Koryntian 16:4)

1. jałmużny
2. postu
3. modlitwy

C. W Kazaniu na Górze (zob. Mt 5-7) Jezus dokonuje radykalnego przeorientowania tradycyjnego spojrzenia na sprawiedliwość (tj. polegania na własnych czynach). „Nowe przymierze” z Jr 31:31-34 staje się nowym standardem sprawiedliwości wobec Boga (zob. Rz 3:19-31). Bóg daje nowe serce, nowy umysł, nowego ducha. Nacisk pada nie na ludzkie dokonania, a Boskie (tj. Ez 36:26-27).

14:6 „Zostawcie ja” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej. Jezus broni tego wypływającego z miłości, dobrego czynu, który postrzega jako akt przygotowania do Jego zbliżającej się szybko śmierci i pogrzebu (zob. Mk 14:8).

14:7 „Bo ubogich zawsze macie u siebie” Nie jest to wypowiedź lekceważąca ubogich (zob. Pwt 15:4.11), tylko podkreślenie wyjątkowości Jezusa i Jego szczególnego czasu na ziemi.

14:8 „już naprzód namaściła moje ciało” Czy to możliwe, że zrozumiała ona to, czego nie pojęli uczniowie? Tego samego rodzaju olejku używano przy przygotowaniach do pogrzebu (zob. J 19:40).

14:9 „Zaprawdę” Dosłownie jest to „amen”. Zob. Temat specjalny w Mk 3:28.

▣ **„Gdziekolwiek (...) głosić będą tę Ewangelię”** Ewangelia odnosi się do tego, czego Jezus nauczał o Bogu, ludzkości, grzechu, sobie samym, zbawieniu i życiu po śmierci. Jezus objawił te prawdy natchnionym autorom NT za pośrednictwem Ducha. Stanowią objawienie, a nie ludzkie odkrycie. Jest to przede wszystkim objawienie osoby i więzi z tą osobą, a nie tylko wyznanie wiary lub system doktryn dotyczących tej osoby. Obejmuje osobistą więź z Chrystusem przez wiarę oraz zrozumienie tego, kim jest i po co przyszedł, prowadzące do życia w podobieństwie do Niego w świetle tej nowej relacji z Bogiem i zupełnie nowego światopoglądu.

▣ **„po całym świecie”** Jezus oczekiwał, że Ewangelia rozpowszechni się na cały świat (zob. Mk 13:27; Mt 28:19-20; Łk 24:46-47; Dz 1:8).

▣ **„będą również opowiadać na jej pamiątkę to, co uczyniła”** Jezus nie zapomina aktów dobroci i oddania. Ten znalazł się w Piśmie Świętym, ale wiele innych zachowywanych jest w Bożym sercu i zostanie objawionych w tym wielkim dniu (zob. Ga 6:7-9; 1 Tm 5:25; Ap 14:13; patrz też 2:1.19; 3:8).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:3-9

¹⁰Wtedy Judasz Iskariota, jeden z Dwunastu, poszedł do arcykapłanów, aby im Go wydać.

¹¹Gdy to usłyszeli, ucieszyli się i przyrzekli dać mu pieniądze. Odtąd szukał dogodnej sposobności, jak by Go wydać.

14:10 „Judaszk Iskariota, jeden z Dwunastu” Jest wiele teorii dotyczących słowa „Iskariota”, którego pisownia różni się pomiędzy poszczególnymi manuskryptami. Mogło odnosić się do:

1. człowieka z Keriotu, miasta w Judzie
2. człowieka z Kartamu, miasta w Galilei
3. torby, w której noszono pieniądze
4. hebrajskiego słowa oznaczającego „duszenie”
5. greckiego słowa oznaczającego sztylet zamachowca

Jeśli prawdziwa jest teoria #1, był on jedynym Judejczykiem spośród Dwunastu. Jeśli natomiast #4 lub #5, oznaczałoby to, że podobnie jak Szymon Judasz był zelotą.

Niedawno ukazała się interesująca, ale wysoce hipotetyczna (pomija Ewangelię Jana) książka przedstawiająca interpretację Judasza w pozytywnym świetle. Jest to *Judas, Betrayer or Friend of Jesus? [Judaszk, zdrajca czy przyjaciel Jezusa?]* Williama Klassena, Fortress Press, 1996.

▣ **„jeden z Dwunastu”** Judasz był jednym z imiennie wybranych przez Jezusa apostołów. Brał udział w podróżach misyjnych i był świadkiem nauczania oraz cudów Jezusa. Brał także udział w Ostatniej Wieczerzy.

Zdanie to zawiera zaimkę określoną „ten jeden”. Istnieje kilka sugestii dotyczących jego znaczenia: (1) Judasz był przywódcą grupy apostołów. Trzymał pieniądze grupy i miał honorowe miejsce na Ostatniej Wieczerzy lub (2) odnosi się to do szemrania z Mk 14:4.

▣ **„poszedł do arcykapłanów”** Łk 22:4 dodaje tu informację o „dowódcach straży”. Judasz zapytał, ile za to dostanie (zob. Mt 26:15). Była to cena zabodzonego na śmierć niewolnika (zob. Wj 21:32; Za 11:12).

Mt 26:16 podaje, że było to „trzydzieści sztuk srebra” (Nowa Biblia Gdańska). Było to wypełnienie proroctwa zawartego w Za 11:12-13 (zob. Mt 27:9-10). Jezus jest odrzuconym „Pasterzem”. Autorzy Ewangelii cytują rozdziały 9-14 Księgi Zachariasza jako prorocze źródło typologii w odniesieniu do posługi Jezusa.

1. Mt 21:4-5 cytuje Za 9:9
2. Mt 24:30 cytuje Za 12:10
3. Mt 26:15 cytuje Za 11:12-13
4. Mt 26:31 cytuje Za 13:7
5. Mt 27:9-10 cytuje Za 11:12-13

▣ **„wydać”** Jest to greckie słowo oznaczające „przekazać” (*paradidōmi*). Polskie przekłady zawsze tłumaczą je jako „wydać” w znaczeniu zdrady, nie jest to jednak jego ustalone znaczenie. Termin ten może mieć zarówno pozytywne znaczenie: „powierzyć” (zob. Mt 11:27) lub „przywrócić” albo „polecić” (zob. Dz 14:26; Dz 15:40), jak i negatywne: „przekazać kogoś władzom” lub „zostawić kogoś w rękach szatana” (zob. 1 Kor 5:5; 1 Tm 1:20); może też oznaczać pozostawienie kogoś przez Boga jego własnemu bałwochwalstwu (zob. Dz 7:42). Oczywiście jest, że to kontekst musi decydować o znaczeniu tego powszechnego czasownika. Zdrada pasuje do tego, co zrobił Judasz.

14:11 „ucieszyli się” Nie ma tu mowy o tym, żeby byli zaskoczeni. Motywacje Judasza zawsze były źródłem spekulacji. Ci przywódcy religijni potraktowali jego oddzielenie się od grupy apostołów jako potwierdzenie słuszności ich morderczych knowań.

▣ **„dogodnej sposobności”** Łk 22:6 dodaje „bez wiedzy tłumu”. Obawiali się popularności Jezusa wśród galilejskich pielgrzymów przybyłych do Jerozolimy na święto (zob. Mk 11:18; 12:12; Mt 26:5; 27:24).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:12-16

¹²W pierwszy dzień Przaśników, kiedy ofiarowywano Paschę, zapytali Jezusa Jego uczniowie: «Gdzie chcesz, abymy poszli poczynić przygotowania, żebyś mógł spożyć Paschę?» ¹³I posłał dwóch spośród swoich uczniów z tym poleceniem: «Idźcie do miasta, a spotka was człowiek, niosący dzban wody. Idźcie za nim ¹⁴i tam, gdzie wejdzie, powiecie gospodarzowi: Nauczyciel pyta: gdzie jest dla Mnie izba, w której mógłbym spożyć Paschę z moimi uczniami? ¹⁵On wskaże wam na górze salę dużą, uslaną i gotową. Tam przygotujecie dla nas». ¹⁶Uczniowie wybrali się i przyszli do miasta, gdzie znaleźli, tak jak im powiedział, i przygotowali Paschę.

14:12 „pierwszy dzień Przaśników” Toczą się spory co do tego, którego dnia Pan i Jego uczniowie zjedli Ostatnią Wieczerzę: 13 czy 14 dnia miesiąca nisan. Ewangelia Jana wydaje się sugerować, że był to 13 (zob. J 18:29; 19:14.31.32), podczas gdy Ewangelie synoptyczne stwierdzają, że 14. Możliwe, że różnica ta związana jest z:

1. korzystaniem z rzymskiego kalendarza i żydowskiego kalendarza księżycowego
2. różnych sposobów liczenia rozpoczęcia dnia, tj. wieczór dla Żydów i poranek dla Rzymian
3. dowodów świadczących o tym, że wspólnota znad Morza Martwego, zgodnie z kalendarzem słonecznym, obchodziła Paschę jeden dzień wcześniej, co było symbolem odrzucenia kapłańskiej zwierzchności w Jerozolimie

Cztery Ewangelie są relacjami naocznych świadków, napisanymi w celach teologicznych i ewangelizacyjnych. Autorzy mieli prawo w ramach natchnienia dokonywać wyboru i adaptacji oraz układać naukę i czyny Jezusa. Wyjaśnia to większość trudności dostrzeganych w ewangelicznych relacjach (zob. Fee i Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 126-129). Sam fakt, że Ewangelie się od siebie różnią, świadczy o ich autentyczności. Wczesny Kościół przyjął cztery wersje, nie próbując ich scalać (poza *Diatessaronem* Tadjana Syryjczyka powstałym pod koniec II w. n.e.).

Hermeneutycznie Ewangelie muszą być interpretowane w świetle swojego własnego kontekstu (zamyśłu ich autorów) i nie należy ich porównywać z innymi Ewangeliąmi – można to robić jedynie w celu uzupełnienia informacji historycznych.

14:13 „dwóch spośród swoich uczniów” Łk 22:8 podaje, że byli to Piotr i Jan. Ze źródeł rabinicznych wiemy, że tylko dwie osoby z każdego domu mogły wejść do świątyni, aby z pomocą kapłana ofiarować baranka.

▣ **„a spotka was człowiek, niosący dzban wody”** W tamtejszej kulturze widok mężczyzny niosącego wodę, a w szczególności niosącego ją w dzbanie, był czymś niezwykle. Kiedy mężczyźni potrzebowali przenieść duże ilości wody, używali skór owczych lub kozich, a nie glinianych dzbanów. Jest to kolejny szczegół podany przez naocznego świadka – Piotra.

14:14 „powiecie gospodarzowi” Wiele osób twierdzi, że był to Jan Marek (osoba, która zebrała w Rzymie kazania Piotra w Ewangelię Marka) i że prawdopodobnie to w jego domu odbyła się Ostatnia Wieczerza i to tam Chrystus ukazywał się po zmartwychwstaniu. Jan Marek był kuzynem Barnaby i brał udział w początkowej części pierwszej podróży misyjnej Barnaby i Saula (tj. Pawła). Był także towarzyszem Piotra i prawdopodobnie autorem pierwszej Ewangelii, powstałej na podstawie wspomnień lub kazań Piotra. Wydaje się, że są to poczynione wcześniej ustalenia, a nie zapowiedź przyszłości.

14:15 W tym miejscu Jezus ukazywał się także po swoim zmartwychwstaniu (zob. Dz 1:12). Pomieszczenie to stało się dla uczniów kwaterą główną na Jerozolimę.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:17-21

¹⁷Z nastaniem wieczoru przyszedł tam razem z Dwunastoma. ¹⁸A gdy zajęli miejsca i jedli, Jezus rzekł: «Zaprawdę, powiadam wam: jeden z was Mnie zdradzi, ten, który je ze Mną». ¹⁹Zaczęli się smucić i pytać jeden po drugim: «Czyżbym ja?» ²⁰On im rzekł: «Jeden z Dwunastu, ten, który ze Mną rękę zanurza w misie. ²¹Wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, jak o Nim jest napisane, lecz biada temu człowiekowi, przez którego Syn Człowieczy będzie wydany. Byłoby lepiej dla tego człowieka, gdyby się nie narodził».

14:17 „Z nastaniem wieczoru” Dla Żydów dzień rozpoczynał się o zmroku (zob. Rdz 1:5.8.13.19.23.31). Był to posiłek paschalny, ponieważ zwykle wieczorne posiłki Żydów miały miejsce późnym popołudniem. Tylko Pascha jedzona była po 18:00.

14:18 „zajęli miejsca” Pierwotnie posiłek paschalny jedzono na stojąco ze względu na Wj 12:11. W I w. n.e. Żydzi nie używali krzeseł – był to zwyczaj przejęty od Persów (zob. Est 1:6; 7:8). Spoczywało się na poduszkach (zazwyczaj trzech) przy stołach ustawionych w podkowę (aby służącym łatwo było podawać jedzenie), opierając się na lewym łokciu, z nogami za sobą.

▣ **„Zaprawdę”** Dosłownie jest to „amen”. Zob. Temat specjalny w Mk 3:28.

▣ „jeden z was Mnie zdradzi, ten, który je ze Mną” Jest to nawiązanie do Ps 41:10. Był to kulturowy sposób zaznaczenia winy Judasza (zob. J 13:18). Wspólnota stołu była ważnym kulturowym symbolem przyjaźni i oddania. Zdrada kogoś, z kim zjadło się posiłek, była dla mieszkańców Wschodu bulwersująca.

14:19 „jeden po drugim: «Czyżbym ja?»” Każdy uczeń myślał, że mógłby to być on. Pokazuje to, że w tym momencie nikt nie podejrzewał Judasza. Wszyscy byli niepewni co do własnej sytuacji.

14:20 „ten, który ze Mną rękę zanurza w misie” Była to szczególna potrawa – owocowy sos o szarym kolorze, przypominający zaprawę murarską. Judasz siedział tuż obok Jezusa, na honorowym miejscu! Jezus nadał, choć sprawy zaszły już tak daleko, starał się duchowo dotrzeć do Judasza.

14:21 „biada temu człowiekowi, przez którego Syn Człowieczy będzie wydany. Byłoby lepiej dla tego człowieka, gdyby się nie narodził” Z J 13:27ff wynika, że Judasz wyszedł po trzecim kielichu błogosławieństwa, przed ustanowieniem Wieczery Pańskiej. Osoba Judasza pozostaje tajemnicą. Motywacje, dla których zdradził Jezusa, nie są nigdzie podane. Niektórzy postrzegają go jako szlachetnego żydowskiego patriotę (tj. zelotę), próbującego zmusić Jezusa do podjęcia działań militarnych przeciwko Rzymowi. Inni widzą w nim oddanego Żyda, sfrustrowanego odrzuceniem przez Jezusa Tradycji Ustnej oraz zadawaniem się przez Niego z wyrzutkami i grzesznikami żydowskiego społeczeństwa. Ewangelia Jana przedstawia go od początku jako złodzieja – kogoś kierowanego miłością do pieniędzy. Jednak to, co Judasz zrobił po pojmaniu Jezusa nie pasuje do tej charakterystyki. Jakkolwiek był jego prawdziwy motyw lub uzasadnienie, udział szatana i uprzednia wiedza związana z proroczą przepowiednią, Judasz jest odpowiedzialny za swoje czyny – jak my wszyscy (zob. Ga 6:7).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:22-25

²²A gdy jedli, wziął chleb, odmówił błogosławieństwo, połamał i dał im mówiąc: «Bierzcie, to jest Ciało moje». ²³Potem wziął kielich i odmówiwszy dziękczynienie dał im, i pili z niego wszyscy. ²⁴I rzekł do nich: «To jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana. ²⁵Zaprawdę, powiadam wam: Odtąd nie będę już pił z owocu winnego krzewu aż do owego dnia, kiedy pić go będę nowy w królestwie Bożym».

14:22 „wziął chleb” Zwróćmy uwagę na to, że nie był to baranek paschalny (ani gorzkie zioła), tylko niekwaszony chleb (*azumos*, zob. Mk 14:1). Użyte tu greckie określenie to *artos*, oznaczające zazwyczaj zwykły chleb (zob. Mk 3:20; 6:8.16.36.37; 7:2.5.27; 8:4.14.16.17). Zastosowane jest jednak także w odniesieniu do niekwaszonego chleba w paralelnych fragmentach w Mt 26:26 i Łk 22:19. Prawdopodobnie baranek za bardzo wiązał się z nacjonalistycznymi konotacjami. Przy wszystkich historycznych związkach pomiędzy Paschą a Ostatnią Wieczszą jest to celowe teologiczne rozróżnienie.

Jeśli pomiędzy eksodusem a Jezusem występuje trwała typologia, a wydaje się, że tak właśnie jest, to chleb nabiera szczególnego związku z „manną” (zob. Wj 16), daną przez JHWH w okresie wędrówki przez pustynię. W ten sposób zapewnił on swojemu ludowi stabilne, życiodajne pożywienie. Teraz JHWH zapewnia „prawdziwy” chleb z nieba, „prawdziwe” życiodajne zaopatrzenie, posyła „doskonałego” przywódcę i zapoczątkowuje nową Paschę ratującą od grzechu i śmierci. Autorzy NT często posługiwali się chrystologiczną typologią, przedstawiając Jezusa jako zapowiadanego przez ST.

W ST wino znane było jako krew winorośli i często stosowane było w znaczeniu sądowniczym (tj. grona gniewu). Teraz jest to ofiara przynosząca życie wieczne. Symbolika ta jasno widoczna jest w J 6.

▣ „odmówił błogosławieństwo” Posiłek paschalny odbywał się zgodnie z wyznaczoną procedurą. Najprawdopodobniej symbolika połamanego chleba i wina wprowadzona została w momencie tego obrzędu zwanym „trzecim kielichem błogosławieństwa” (zob. 1 Kor 10:16).

TEMAT SPECJALNY: PASCHA (PRZEBIEG)

- A. Modlitwa
- B. Kielich wina
- C. Obmycie rąk przez gospodarza i podanie misy obecnym
- D. Zanurzanie chleba w gorzkich ziołach i sosie

- E. Baranek i główny posiłek
  - F. Modlitwa i zanurzanie chleba w gorzkich ziołach i sosie
  - G. Drugi kielich wina z czasem pytań i odpowiedzi dla dzieci (zob. Wj 12:26-27)
  - H. Śpiewanie Psalmów Hallelu (113-114) i modlitwa
  - I. Po obmyciu rąk mistrz ceremonii zanurza w winie kawałek chleba dla każdego
  - J. Wszyscy jedzą do syta; na koniec zjadają kawałek baranka
  - K. Trzeci kielich wina po obmyciu rąk
  - L. Śpiewanie Psalmów Hallelu (115-118)
  - M. Czwarty kielich wina, który oznaczał przyjście Królestwa
- Wiele osób uważa, że ustanowienie Wieczery Pańskiej miało miejsce w punkcie „K”.

▣ **„Bierście, to jest Ciało moje”** J 6:22ff i 1 Kor 10:16 ukazują wymowną teologiczną obrazowość tego obrzędu. Słowa Jezusa o Jego ciele i krwi musiały być dla tych Żydów wstrząsające. Kanibalizm i spożywanie krwi byłoby naruszeniem Kpł 11. Wypowiedzi te są w oczywisty sposób symboliczne, ale nadal szokujące.

Polamanie chleba przez Jezusa było symbolem ukrzyżowania. Podobnie jak kolor wina przypominał krew, kolor chleba przypominał ludzkie ciało. Jezus jest prawdziwym Chlebem Życia (tj. manną, zob. J 6:31-33.51), prawdziwą Paschą, nowym eksodusem!

TEMAT SPECJALNY: WIECZERZA PAŃSKA W 6 ROZDZIALE EWANGELII JANA

- A. Ewangelia Jana nie relacjonuje samej Wieczery Pańskiej, chociaż rozdziały 13-17 są zapisem rozmowy i modlitwy w Wieczerniku. Pominięcie to może być celowe. Pod koniec I w. n.e. Kościół zaczął postrzegać ustanowienia w znaczeniu sakramentalnym – jako środki łaski. Być może Jan zareagował na ten powstający sakramentalny pogląd nie zawierając w swojej Ewangelii chrztu Jezusa ani Wieczery Pańskiej.
- B. J 6 jest kontekstem dla nakarmienia pięciu tysięcy. Wiele osób naucza jednak na podstawie tego fragmentu sakramentalnego spojrzenia na Eucharystię. Jest on źródłem rzymskokatolickiej doktryny o przeistoczeniu (J 6:53-56).

Kwestia tego, jak J 6 ma się do Eucharystii, ukazuje dwoistą naturę Ewangelii. Oczywistym jest, że Ewangelie odnoszą się do słów i życia Jezusa, zostały jednak napisane kilka dekad później i były wyrazem wspólnoty wiary poszczególnych autorów. Mamy więc do czynienia z trzema poziomami zamysłu autorów:

  1. Duch
  2. Jezus i pierwotni słuchacze
  3. Autorzy Ewangelii i ich czytelnicy

Jak należy je interpretować? Jedyną weryfikowalną metodą musi być kontekstualne, gramatyczne, leksykalne podejście, biorące pod uwagę tło historyczne.
- C. Musimy pamiętać, że słuchacze byli Żydami, a tłem kulturowym rabiniczne oczekiwanie na Mesjasza, który miał być „supermojżeszem” (zob. J 6:30-31), szczególnie jeśli chodzi o związane z eksodusem doświadczenia takie jak zapewnienie „manny”. Rabini dowodzili tego werselem Ps 72:16. Niezwykle wypowiedzi Jezusa (zob. J 6:60-62.66) miały przeciwstawić się fałszywym mesjańskim oczekiwaniom tłumu (zob. J 6:14-15).
- D. Pierwsi Ojcowie Kościoła nie zgadzali się co do tego, że fragment ten dotyczy Wieczery Pańskiej. Klemens z Aleksandrii, Orygenes i Euzebiusz z Cezarei nie wspominają o Wieczery Pańskiej przy omówieniu tego fragmentu.
- E. Zawarte w tym fragmencie metafory bardzo przypominają słowa Jezusa skierowane do kobiety przy studni w J 4. Ziemska woda i chleb użyte są jako metafory życia wiecznego i duchowej rzeczywistości.
- F. Opisane w J 6 rozmnożenie chleba jest jedynym cudem odnotowanym przez wszystkie cztery Ewangelie!

14:23 „odmówiwszy dziękczynienie” Greckie słowo tłumaczone jako „dziękczynienie” to *eucharistē*, od którego pochodzi polska nazwa Wieczery Pańskiej – Eucharystia.

14:24 „To jest moja Krew Przymierza” Wino przypomina kolorem ludzką krew. Są trzy możliwe źródła tego wyrażenia w ST:

1. Wj 24:6-8, poświęcenie Księgi Przymierza krwią przymierza
2. Jr 31:31-34, jedyny tekst ST wspominający o „nowym przymierzu”
3. Za 9:11, część jednostki literackiej Za 9-11, będącej źródłem wielu prorocत्व (tj. typologii chrystologicznej) dotyczących życia Jezusa

Istnieją dwa warianty tradycji manuskryptów greckich:

1. „przymierza”, za Mt 26:28, reprezentowana przez greckie manuskrypty α , B, C, D² i L (a także D* z niewielką zmianą). UBS⁴ nadaje temu krótszemu brzmieniu notę „A” (pewne).
2. „nowego przymierza”, za Łk 22:20 i 1 Kor 11:25, reprezentowana przez MSS A i E, a także Wulgatę i tłumaczenia syryjskie, koptyjskie i armeńskie (zob. PL). Prawdopodobnie był to dodatek, łączący słowa Jezusa z „nowym” przymierzem z Jr 31:31-34.

Wśród tych wszystkich dyskusji jedno jest oczywiste: śmierć Jezusa była kluczowa dla przywrócenia upadłej ludzkości do wspólnoty z Ojcem (zob. Mk 10:45). Jezus przyszedł, by (1) objawić Ojca; (2) dać nam wzór do naśladowania; i (3) umrzeć za nasze grzechy. Nie ma innej drogi odkupienia (zob. J 10 i 14). Jest to centralny aspekt odwiecznego Bożego planu (zob. Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29).

TEMAT SPECJALNY: PRZYMIERZE

Starotestamentowy termin *berith* (BDB 136, KB 157), „przymierze”, nie jest łatwy do zdefiniowania. W języku hebrajskim nie ma odpowiadającego mu CZASOWNIKA. Wszelkie próby wyprowadzenia etymologicznej lub pokrewnej definicji okazały się nieprzekonujące. Być może najlepszą propozycją jest słowo „ciąć” (BDB 144), oznaczające towarzyszące przymierzu ofiary ze zwierząt (zob. Rdz 15:10.17). Jednakże oczywista centralność tej koncepcji zmusiła uczonych do przebadania zastosowań tego słowa w celu określenia jego funkcjonalnego znaczenia.

Przymierze jest sposobem, na jaki jedyny prawdziwy Bóg (zob. Temat specjalny: Monoteizm) odnosi się do swojego ludzkiego stworzenia. Koncepcja przymierza, porozumienia czy umowy jest kluczowa w zrozumieniu objawienia biblijnego. Napięcie pomiędzy Bożą suwerennością a wolną wolą człowieka jest w niej wyraźnie zaznaczone. Niektóre przymierza oparte są wyłącznie o Boży charakter i działanie.

1. Samo stworzenie (zob. Rdz 1-2)
2. Ocalenie i obietnica dana Noemu (zob. Rdz 6-9)
3. Powołanie Abrahama (zob. Rdz 12)
4. Przymierze z Abrahamem (zob. Rdz 15)

Sama natura przymierza wymaga jednak reakcji:

1. Przez wiarę Adam ma okazać posłuszeństwo Bogu i nie jeść owoców z drzewa rosnącego pośrodku Edenu
2. Przez wiarę Noe ma zbudować wielki statek z dala od wody i zebrać zwierzęta
3. Przez wiarę Abraham ma zostawić swoją rodzinę, pójść za Bogiem i wierzyć w przyszłe potomstwo
4. Przez wiarę Mojżesz przyprowadził Izraelitów z Egiptu pod górę Synaj i otrzymał konkretne wskazówki dotyczące życia religijnego oraz społecznego z obietnicami błogosławieństw i przekleństw (zob. Kpł 26; Pwt 27-28).

To samo napięcie dotyczące relacji Boga z ludzkością wspomniane jest w „nowym przymierzu” (zob. Jr 31:31-34; Hbr 7:22; 8:6.8.13; 9:15; 12:24). Jest ono wyraźnie widoczne w porównaniu Ez 18:31 z Ez 36:27-38 (działanie JHWH). Czy przymierze opiera się o łaskawe Boże działanie, czy o wymaganą ludzką reakcję? Jest to paląca kwestia pomiędzy Starym a Nowym Przymierzem. Cele obu są takie same:

1. Przywrócenie wspólnoty z JHWH utraconej w Rdz 3
2. Ustanowienie sprawiedliwego ludu odzwierciedlającego Boży charakter.

Nowe przymierze z Jr 31:31-34 likwiduje to napięcie, znosząc ludzkie dokonania jako środek uzyskania

akceptacji. Boże prawo staje się wewnętrznym pragnieniem – nie jest już zewnętrznym kodeksem prawnym. Cel związany z pobożnym, sprawiedliwym ludem pozostaje ten sam, ale zmienia się metodologia. Upadła ludzkość okazała się niezdolna do bycia Bożym odbiciem. Problemem nie było Boże przymierze, tylko ludzka grzeszność i słabość (zob. Rdz 3; Rz 7; Ga 3).

To samo napięcie pomiędzy starotestamentowymi bezwarunkowymi i warunkowymi przymierzami utrzymuje się w NT. Zbawienie jest zupełnie darmowe w dokonanym dziele Jezusa Chrystusa, wymaga jednak nawrócenia i wiary (zarówno początkowo, jak i w sposób ciągły; zob. Temat specjalny: Wierzyć w NT). Jezus nazywa swoją nową więź z wierzącymi „Nowym Przymierzem” (zob. Mt 26:28; Mk 14:24; Łk 22:20; 1 Kor 11:25). Jest to zarówno deklaracja prawna (sądownicza), jak i wezwanie do podobieństwa do Chrystusa (zob. Mt 5:48; Rz 8:29-30; 2 Kor 3:18; 7:1; Ga 4:19; Ef 1:4; 4:13; 1 Tes 3:13; 4:3.7; 5:23; 1 P 1:15), oznajmujące stwierdzenie akceptacji (Rz 4) i rozkazujące wezwanie do świętości (Mt 5:48)! Wierzący nie są zbawieni przez swoje wysiłki, ale są zbawieni do posłuszeństwa (zob. Ef 2:8-10; 2 Kor 3:5-6). Pobożne życie jest dowodem zbawienia, a nie środkiem do jego osiągnięcia (zob. List Jakuba i 1 List Jana). Życie wieczne ma jednak widoczne cechy charakterystyczne. Napięcie to jest wyraźnie wyczuwalne w nowotestamentowych ostrzeżeniach (zob. Temat specjalny: Apostazja).

▣ „która za wielu będzie wylana” Śmierć Jezusa, którą symbolizuje Jego przelana krew, była ofiarą za grzech (zob. Mk 10:45; Mt 26:28; 1 Kor 15:3; 2 Kor 5:21; Hbr 9:11-15). Określenie „wielu” nie odnosi się do ograniczonej grupy – jest to hebrajska (lub semicka) metafora „wszystkich, którzy odpowiedzą”. Widoczne jest to w paralelizmie Rz 5:18 i 5:19 oraz Iz 53:6 („wszyscy”) w zestawieniu z 53:11-12 („wielu”). Zob. komentarz do Mk 10:45.

TEMAT SPECJALNY: WYLEWAĆ (NT)

Klasyczny grecki termin *cheō* oznacza „nalewać” (zazwyczaj w dosłownym znaczeniu). Jego miejsce zajęła zintensyfikowana forma, *ekcheō*, która łączy się z dwoma konotacjami:

1. przelana niewinna krew, zob. Rdz 9:6; 37:22; Pwt 19:10; Mt 23:35; Dz 22:20; Rz 3:15
2. złożona ofiara, zob. Sdz 6:20; 1 Sm 7:6; 2 Sm 23:16; Mt 26:28; Mk 14:24; Łk 22:20

W Jezusie te dwa znaczenia spotykają się na Golgocie (zob. Colin Brown, red., *The New International Dictionary of New Testament Theology* [Nowy międzynarodowy słownik teologii Nowego Testamentu], tom 2, s. 853-855).

Biblia posługuje się tym czasownikiem także w związku z:

1. wylaniem Ducha Świętego (zob. Jl 2:28-29; Ez 39:29; Za 12:10; Dz 2:17-18.33; 10:45; Tt 3:6)
2. Bożą miłością (zob. Rz 5:5; zob. też teologiczną paralelę w Ga 4:6)
3. Bożym gniewem (zob. Ap 16 – czasownik użyty osiem razy)

14:25 „Odtąd nie będę już pił” Liturgia paschalna obejmowała cztery kielichy błogosławieństwa. Rabini ustalili tę procedurę w oparciu o Wj 6:6-7. Trzeci kielich symbolizował odkupienie. Jest to kielich będący podstawą Wieczery Pańskiej. Jezus odmówił wypicia czwartego kielicha błogosławieństwa, ponieważ symbolizował on spełnienie. Jezus odniósł je do mesjańskiej uczyty w czasach ostatecznych (zob. Iz 25:6; 55; Mt 8:11; Łk 13:29; 14:15.24; 22:30; Ap 19:9.17).

▣ „aż do owego dnia” W oczywisty sposób odnosi się to do przyszłego przyjścia Jezusa w chwale i mocy – tak odmiennego od Jego obecnego położenia, w którym spotkał się ze wstydem, bólem, odrzuceniem i śmiercią. Dwa przyjścia Jezusa rozróżniają Jego zadanie jako odkupiciela (tj. zastępczej ofiary) oraz zwycięzcy i sędziego. To dwojakie przyjście zaskoczyło Żydów. Prawdopodobnie to sam Jezus, być może w drodze do Emaus, ukazał nam całe znaczenie kluczowych fragmentów ST (tj. Rdz 3:15; Ps 22; Iz 53 i Za 9-14).

- ▣ „królestwie Bożym” Zob. Temat specjalny w Mk 1:15c.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:26

²⁶Po odśpiewaniu hymnu wyszli w stronę Góry Oliwnej.

14:26 „odśpiewaniu hymnu” Od tego greckiego czasownika pochodzi polskie słowo „hymn”. Prawdopodobnie była to część Psalmów Hallelu (tj. Ps 113-118, zob. Mt 26:30), będących ostatnią częścią obrzędu paschalnego. Psalmi te były wyrazem radości i wdzięczności za odkupienie przez JHWH. Recytuje się je lub odśpiewuje w całości lub w częściach w czasie wszystkich większych świąt poza Dniem Przebłagania. Psalmi 113-114 śpiewa się na początku posiłku paschalnego, a Psalmi 115-118 pod koniec.

- ▣ „Góry Oliwnej” Jezus i uczniowie najwidoczniej często obozowali tam lub modlili się w okresie paschalnym (tj. ośmiu dni).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:27-31

²⁷Wtedy Jezus im rzekł: «Wszyscy zwątpicie we Mnie. Jest bowiem napisane: Uderzę pasterza, a rozproszą się owce. ²⁸Lecz gdy powstanę, uprzedzę was do Galilei». ²⁹Na to rzekł Mu Piotr: «Choćby wszyscy zwątpili, ale nie ja!» ³⁰Odpowiedział mu Jezus: «Zaprawdę, powiadam ci: dzisiaj, tej nocy, zanim kogut dwa razy zapieje, ty trzy razy się Mnie wyprzesz». ³¹Lecz on tym bardziej zapewniał: «Choćby mi przyszło umrzeć z Tobą, nie wyprę się Ciebie». I wszyscy tak samo mówili.

14:27

GPNT

„Wszyscy doznacie urazy”

BP

„Wszyscy mnie opuścicie”

BW

„Wy wszyscy się zgorszycie”

BWP

„Wszyscy zachwiejecie się”

PL

„Wszyscy się ode Mnie odwrócić”

Jest to tryb orzekający czasu przyszłego strony biernej. Wypowiedź ta jest kolejnym dowodem na to, że Jezus zna i kontroluje przyszłe wydarzenia. Stronę bierną oddaje tłumaczenie Nowej Biblii Gdańskiej: „zostaniecie zgorszeni” (tj. *skandalizō* – słowo używane w odniesieniu do pułapek z przynętą). Występuje tu jeszcze jeden czas przyszły strony biernej: „będą rozproszone” (Biblia Brzeska). Jest to nawiązanie do Za 13:7. Ta sama terminologia niewiary (tj. „zwątpicie”) stosowana była do innych osób odrzucających Chrystusa (zob. Mt 11:6; 13:21.57; 24:10; 26:31). Wiara uczniów zawiedzie! Zaparcie się Piotra było tylko unaocznieniem strachu, który wszyscy odczuwali.

- ▣ „**Jest bowiem napisane**” Dosłownie jest to „zostało napisane” – tryb orzekający czasu dokonanego strony biernej. Była to charakterystyczna fraza (tj. hebrajski idiom) odnosząca się do natchnionego ST.

- ▣ „**Uderzę**” Jest to cytat z Za 13:7. Oddanie przez Jezusa życia w ofierze za grzech było zaplanowane przez Ojca (zob. Iz 53:4.6.10; Mk 10:45; Łk 22:22; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; 2 Kor 5:21).

14:28 Jezus kilka razy powtórzył swoim uczniom, że spotka się z nimi na górze w Galilei (zob. Mt 26:32; 28:7.10.16). Przy tym szczególnym spotkaniu powierzone im zostało Wielkie Posłannictwo (zob. Mt 28:16-20). Najprawdopodobniej to o tym ukazaniu się Jezusa po Jego zmartwychwstaniu mowa jest w 1 Kor 15:6. Nie chodzi tu o wniebowstąpienie, które miało miejsce na Górze Oliwnej czterdzieści dni po zmartwychwstaniu (zob. Dz 1:12). Była to zapowiedź Jego zmartwychwstania, uczniowie jednak nie zrozumieli znaczenia tych słów. Wypowiedź ta jest świętą okazją do wykazania, że NT często przypisuje dzieło odkupienia wszystkim trzem Boskim Osobom:

1. Jezusa wskrzesił Bóg Ojciec (zob. Dz 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31; Rz 6:4.9; 10:9; 1 Kor 6:14; 2 Kor 4:14; Ga 1:1; Ef 1:20; Kol 2:12; 1 Tes 1:10)
2. Jezus powstał z martwych (zob. J 2:19-22; 10:17-18)
3. Duch wskrzesił Jezusa (zob. Rz 8:11). Ten sam nacisk na Trójcę widoczny jest także w Mk 14:9-10. Zob. Temat specjalny: Trójca w Mk 1:11.

14:29 „Choćby” Dosłownie jest to „nawet gdyby” (Biblia Lubelska). Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z perspektywy autora lub dla jego celów literackich. Piotr potrafił sobie wyobrazić, że inni uciekną – ale nie on!

☐ **„ale”** Jest to dobitne przeciwstawienie *alla*. Piotr z naciskiem twierdził, że nigdy nie opuści Jezusa (zob. Łk 22:33; J 13:37-38). Piotr publicznie deklarował oddanie, z którego nie był w stanie się wywiązać – i nie wywiązał się. Jego pragnienie przewyższało jego zdolności.

14:30 „tej nocy, zanim kogut dwa razy zapieje, ty trzy razy się Mnie wyprzesz” Jest to emfaticzne „ty” – „ty we własnej osobie”. Jest to tryb orzekający czasu przyszłego strony medialnej. Relacja Łukasza (zob. Łk 22:31-24) jest dłuższa. Informacja, że kogut zapieje dwa razy, jest wspomnieniem naocznego świadka – Piotra. Szczegół ten podaje tylko Ewangelia Marka.

14:31

GPNT „tym_bardziej mówił”
BP, BW, PL „tym bardziej zapewniał”
BWP „jeszcze uporczywiej powtarzał”

Termin ten (*perisseia*), odnoszący się do nadmiaru lub najwyższego stopnia, często występuje w NT w różnych formach (zob. Mt 5:20; 27:23; Dz 26:11; Flp 1:9; 1 Tes 4:1). Zintensyfikowana forma z przymkowym przedrostkiem *ek* występuje jedynie u Marka. Prawdopodobnie jest to określenie zastosowane przez samego Piotra, który pamiętał, jak gwałtowne były jego zaprzeczenia.

☐ **„Choćby”** Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność. Dosłownie oznacza to „Jeśliby trzeba było”.

☐ **„nie wyprę się Ciebie”** Piotr naprawdę miał to na myśli. Z całego serca i siły woli zdeterminowany był, żeby pozostać przy Jezusie! Podobnie jak grzechy Dawida i następujące po nich przebaczenie zachęcają późniejszych wierzących, zapewnienia i porażki Piotra także są dla nas budujące. Grzeszni, słabi ludzie chcą postępować słusznie (zob. Rz 7), ale odkrywają, że nie są do tego zdolni! Jezusa nie zraża porażka, tylko nieokazująca skruchy niewiara.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:32-43

³²A kiedy przyszedli do ogrodu zwanego Getsemani, rzekł Jezus do swoich uczniów: «Usiądźcie tutaj, Ja tymczasem będę się modlił». ³³Wziął ze sobą Piotra, Jakuba i Jana i począł drzeć, i odczuwać trwożę. ³⁴I rzekł do nich: «Smutna jest moja dusza aż do śmierci; zostańcie tu i czuwajcie!» ³⁵I odszedłszy nieco dalej, upadł na ziemię i modlił się, żeby - jeśli to możliwe - ominęła Go ta godzina. ³⁶I mówił: «Abba, Ojczy, dla Ciebie wszystko jest możliwe, zabierz ten kielich ode Mnie! Lecz nie to, co Ja chcę, ale to, co Ty [niech się stanie]!» ³⁷Potem wrócił i zastał ich śpiących. Rzekł do Piotra: «Szymonie, śpisz? Jednej godziny nie mogłeś czuwać? ³⁸Czuwajcie i módlcie się, abyście nie ulegli pokusie; duch wprawdzie ochoczy, ale ciało słabe». ³⁹Odszedł znowu i modlił się, powtarzając te same słowa. ⁴⁰Gdy wrócił, zastał ich śpiących, gdyż oczy ich były snem zmorzone, i nie wiedzieli, co Mu odpowiedzieć. ⁴¹Gdy przyszedł po raz trzeci, rzekł do nich: «Śpicie dalej i odpoczywacie? Dosyć! Przyszła godzina, oto Syn Człowieczy będzie wydany w ręce grzeszników. ⁴²Wstańcie, chodźmy, oto zbliża się mój zdrajca».

14:32 „Getsemani” „Getsemani” oznacza po hebrajsku „tłocznię oliwy”. Wydaje się, że był to prywatny ogród położony tuż za granicami Jerozolimy, na Górze Oliwnej. Urządzenie ogrodów w mieście było zabronione, ponieważ potrzebny dla roślin nawóz spowodowałby jego nieczystość obrzędową. Wygląda na to, że Jezus dość często przychodził do tego ogrodu. Możliwe, że w trakcie tygodnia paschalnego obozował tam ze swoimi uczniami. Judasz dobrze znał to miejsce.

☐ **„Usiądźcie tutaj, Ja tymczasem będę się modlił”** W paralelnych fragmentach w Mt 26:41 i Łk 22:40 Jezus nakazuje im, aby się modlili, żeby nie popaść w pokuszenie.

14:33 „Wziął ze sobą Piotra, Jakuba i Jana” Był to wewnętrzny krąg przywódców wśród uczniów. Towarzyszyli oni Jezusowi przy kilku szczególnych wydarzeniach, przy których nie było pozostałych. Najwidoczniej oznaczało to zarówno specjalne szkolenie, jak i zazdrość ze strony reszty uczniów. Nie ma pewności co do tego, dlaczego

Jezus miał taki wewnętrzny krąg. Lista Dwunastu zawsze wymienia ich w czterech trzyosobowych grupach, których skład się nie zmienia. Możliwe, że grupy te po kolei udawały się do domu, do swoich rodzin. Zob. Temat specjalny w Mk 3:16.

GPNT „zaczął lękać się i niepokoić”
BP „zaczął odczuwać wielki smutek i niepokój”
BW „począł się niepokoić i trwożyć”
BWP „począł drzeć i ogarnęła Go trwoga”
PL „ogarnął Go smutek i niepokój”

Jezus bardzo się bał. Są to wymowne greckie określenia. Jako współcześni czytelnicy stąpamy w tym ogrodzie po świętej ziemi, oglądając Syna Człowieczego w chwili prawdopodobnie największej ludzkiej słabości. Jezus najwidoczniej opowiedział o tym swoim uczniom po zmartwychwstaniu. Miało to być pomocne dla tych, którzy zmagają się z pokusami oraz dla tych, którzy starają się zrozumieć agonię i koszt tego, czego Jezus doświadczył na Golgocie.

▣ „**Smutna jest moja dusza aż do śmierci**” Jest to zadziwiająco dobitny wyraz zmartwienia, strachu i smutku ze strony Jezusa. Chociaż sam tekst nie podaje ich powodu, wydaje się, że Jezus bał się zakłócenia bliskiej wspólnoty z Ojcem, jaką zawsze miał. Wskazują na to Jego słowa w Mk 15:34. Jest to jeden z najbardziej ludzkich momentów w zmaganiach wiary Jezusa, jakie dane jest nam oglądać.

Wyrażenie to jest starotestamentowym idiomem (zob. Ps 42:6) wyrażającym ogromną intensywność związaną z odkupieniem grzesznej ludzkości. Cały Psalm 42 odzwierciedla doświadczenie przez Jezusa odrzucenia i śmierci – podobnie jak Psalm 22. Zmagania te ukazane są także w paralelnym fragmencie w Łk 22:43-44 (choć UBS⁴ nadaje jego pominięciu notę „A” [pewne]), gdzie odnotowano, że ukazał się anioł, którym Mu usługiwał i że pocił się wielkimi kroplami krwi. Zwycięstwo nad Złym odniesione zostało tam, w ogrodzie. Podstępne kuszenia Jezusa przez szatana w Mt 4 i w zamierzeniu pomocne, ale niezwykle niszczące sugestie Piotra w Mt 16:22 zostają w pełni odsłonięte w tym fragmencie.

▣ „**zostańcie tu i czuwajcie**” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej oraz tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Stali na czatach przed Judaszem i tłumem, ale zasnęli!

14:35 „upadł na ziemię i modlił się” Dwa razy zastosowano tu czas niedokonany. Zazwyczaj oznacza on ciągłą czynność w czasie przeszłym, tutaj oczywiście jest jednak, że nie o to chodziło. Innym typowym zastosowaniem tego greckiego czasu jest rozpoczęcie czynności w czasie przeszłym. Modlitwa na leżąco ukazuje intensywność emocji.

▣ „**jeśli to możliwe**” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z punktu widzenia autora. Jezus wiedział, że JHWH może wszystko (zob. Mk 14:36: „dla Ciebie wszystko jest możliwe”).

▣ „**godzina**” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: GODZINA (*hōra*)

Określenie „godzina” pojawia się w Ewangeliach w kilku różnych znaczeniach:

1. W odniesieniu do czasu (zob. Mt 8:13; Łk 7:21; J 11:9)
2. Jako metafora okresu próby i doświadczenia (zob. Mt 10:19; Mk 13:11; Łk 12:12)
3. Metafora rozpoczęcia służby przez Jezusa (zob. J 2:4; 4:23)
4. Metafora dnia sądu (tj. drugiego przyjścia Jezusa, zob. Mt 24:36.44; 25:13; Mk 13:32; J 5:25.28)
5. Metafora męki Jezusa (zob. Mt 26:45; Mk 14:35.41; J 7:30; 8:20; 12:23.27; 13:1; 16:32; 17:1)

▣ „**ominęła Go ta godzina**” Jest to tryb łączący aorystu strony czynnej. Jezus stwierdza, że JHWH może wszystko i ma nadzieję, że nie będzie musiał umrzeć na krzyżu (zob. Mk 14:36). Właśnie na tym polegały pokusy szatana na pustyni; zob. James Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ [Życie i nauczanie Jezusa Chrystusa]*,

s. 39-46). Z Mt 26:39.42.44 i Mk 14:39.41 dowiadujemy się, że Jezus wypowiedział tę samą modlitwę trzykrotnie, co jest żydowskim sposobem ukazywania intensywności.

14:36 „Abba” Jest to aramejskie rodzinne określenie, którym dzieci zwracały się do swoich ojców w domu (tata, tatuś itp.). Jezus żył w rodzinnej zażyłości z JHWH (zob. Hbr 1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Jego śmierć umożliwia tę bliskość także nam.

Jest to jedyny kontekst (tj. w tekście greckim), w którym aramejskie słowo *Abba* użyte jest przez Jezusa. Jezus objawia intensywne zmagania, z jakimi spotkał się w tej chwili cielesnej pokusy (tj. opisuje swoje gwałtowne uczucia; padł na ziemię; modlił się trzykrotnie). W tym momencie Jezus wykorzystał swój największy atut, który mógł zmienić zdanie Ojca o Gólgocie. Nazywa JHWH najbliższym, rodzinnym określeniem. Nadal jednak każdą modlitwę kończył słowami „Lecz nie to, co Ja chcę, ale to, co Ty”. Bóg Ojciec okazuje swoją miłość do upadłej ludzkości nie odpowiadając na wyrażoną przez Jezusa wolę. Potrzebna była ostateczna ofiara za grzech, nie było to jednak łatwe i wiązało się z ogromnym kosztem – emocjonalnym i fizycznym – dla Jezusa i Ojca.

Jezus zna nas, ponieważ zna wszystkie pokusy ludzkości (choć nie zgrzeszył). Strach, przerażenie, zniechęcenie i rozczarowanie **nie** są grzechem! Zwycięstwo zostało odniesione w Getsemani.

▣ **„Ojciec”** Ewangelia Marka często posługuje się aramejskimi słowami i frazami (zob. Mk 3:17; 5:41; 7:34; 14:36; 15:34). Aramejski był językiem, którym posługiwali się Jezus i uczniowie. Marek tłumaczy wszystkie te określenia, co ukazuje, że jego adresatami nie są Żydzi, tylko poganie. Ze względu na wszystkie łacińskie terminy i frazy zawarte w jego Ewangelii stwierdzić można, że prawdopodobnie byli to Rzymianie. Zob. Temat specjalny: Ojciec w Mk 13:32.

▣ **„ten kielich”** Była to starotestamentowa metafora losu człowieka (zob. Ps 16:5; 23:5; Jr 51:2; Mt 20:22), stosowana zazwyczaj w znaczeniu sądu (tj. negatywnym, zob. Ps 11:6; 75:9; Iz 51:17.22; Jr 25:15-16.27-28; 49:12; Lm 4:21; Ez 23:31-33; Ha 2:16). Idiom ten często łączony jest z pijaństwem, które jest kolejną starotestamentową metaforą sądu (zob. Hi 21:20; Iz 29:9; 63:6; Jr 25:15-16.27-28). Jezus nie chce go pić! Strach nie jest grzechem. Jezus stawiał mu czoła z wiarą; my mamy postępować tak samo.

▣ **„Lecz nie to, co Ja chcę, ale to, co Ty”** Umiejscowienie zaimków „ja” i „ty” w greckim zdaniu wskazuje na emfazę. Było to ciągle poddanie Jezusa woli Ojca. W tym kontekście widoczny jest blask prawdziwego człowieczeństwa i wiary Jezusa. Choć Jego ludzka natura woła o ratunek, Jego serce nastawione jest na wypełnienie woli Ojca przez zastępcze odkupienie (zob. Mk 10:45; Mt 26:39).

14:37.40 „zastał ich śpiących” Uczniowie ci zasnęli także w czasie przemienienia (zob. Mt 26:43 i Łk 9:32). Nie byli źli ani nawet bezmyślni, tylko ludzcy! Zanim zbyt pochopnie potępimy uczniów, zwróćmy uwagę na to, że w Łk 22:45 sformułowanie „śpiących ze smutku” wskazuje na to, że nie byli w stanie znieść bólu prorocтва Jezusa dotyczącego Jego własnej śmierci i ich rozproszenia. Chociaż Jezus pragnął wspólnoty z ludźmi i ich wstawiennictwa w tej chwili ostatecznego życiowego kryzysu, musiał stawić mu czoła sam – i zrobił to dla wszystkich wierzących!

14:37 „Szymonie” Jest to jedyny raz, kiedy Jezus nazywa go „Szymonem” po tym, jak zmienił mu imię w Mk 3:16. Ta Skała (tj. Piotr) nie była w ogóle stabilna, pewna ani wiarygodna. Piotr musiał wspominać moment zmiany imienia na stare z wielkim bólem. Z pewnością to do niego dotarło!

14:38 „Czuwajcie i módlcie się” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej oraz tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony medialnej (deponens). Następujący po tych słowach kontekst ujawnia, kto jest wrogiem.

▣ **„abyście nie ulegli pokusie”** Powstało kilka teorii dotyczących tego, do czego odnosi się w tym kontekście „pokusa”:

1. przepowiedni Jezusa w Mk 14:27
2. do tego, że uczniowie spali zamiast się modlić, Mk 14:37.40
3. do opuszczenia Jezusa przez uczniów w Mk 14:56
4. do zaparcia się Piotra w Mk 14:69-75
5. do prób związanych z władzą lub religią (zob. Mt 5:10-12; J 9:22; 16:2)

Termin „pokusa” (*peirasmos*) łączył się z konotacją „kuszenia lub wystawiania na próbę w celu zniszczenia” (zob. Mt 6:13; Łk 11:4; Jk 1:13). Często przeciwstawiany jest innemu greckiemu określeniu wypróbowywania (*dokimazo*), oznaczającego „wystawianie na próbę lub kuszenie w celu wzmocnienia”. Konotacje te nie dotyczą jednak każdego kontekstu. Z punktu widzenia teologii można powiedzieć, że Bóg nie wystawia na próbę ani nie kusi swoich dzieci, żeby je zniszczyć, ale zapewnia im możliwości duchowego rozwoju poprzez próby (zob. Rdz 22:1; Wj 16:4; 20:20; Pwt 8:2.16; Mt 4; Łk 4; Hbr 5:8). Zawsze jednak pozostawia drogę wyjścia (zob. 1 Kor 10:13). Zob. Temat specjalny: Greckie określenia na badanie w Mk 1:13.

▣ **„duch wprawdzie ochoczy, ale ciało słabe”** Może to być nawiązanie do słów Piotra i pozostałych uczniów w Mk 14:29.31. Jezus w zupełności rozumie to napięcie (zob. Mk 14:36).

Użycie słowa „duch” w odniesieniu do ludzkiego ducha dotyczy naszego życia wewnętrznego i myśli (zob. Ps 51:12.14.19).

W pismach Pawła „duch” często przeciwstawiany jest „ciału” (zob. Rz 8:1-11).

14:40 „nie wiedzieli, co Mu odpowiedzieć” Nie mieli żadnego wytłumaczenia (zob. Mk 9:6) poza słabością ciała (zob. Łk 9:32).

14:41 „Śpicie dalej i odpoczywacie” Interpretacja tego greckiego idiomu nastrocza pewnych trudności. Czy jest to pytanie? Ironia? Stwierdzenie? Choć znaczenie jest niepewne, oczywistym jest, że Jezus zwyciężył i teraz stoi wyprostowany i gotowy, by stawić czoła nocnym procesom, porannej chłości i ukrzyżowaniu.

▣ **„Dosyc”** Określenie to stało się przyczyną różnych zmian wprowadzanych przez skrybów w tradycji manuskryptów greckich. Czy fraza ta odnosi się do snu uczniów? Można ją tłumaczyć jako (1) „Dosyc”, (2) „Stało się” (Biblia Lubelska) albo (3) „Przeszło” (NT Remigiusz Popowski). W pisanych greką koine papirusach znalezionych w Egipcie określenie to stosowane było do czegoś opłaconego w całości (zob. Moulton i Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament [Słownik greckiego Nowego Testamentu]*, s. 57-58). Oznaczałoby to paralelę J 19:30: „Wykonało się” lub „Zostało w pełni opłacone”. Może odnosić się to do Judasza i jego zdrady, która musiała bardzo ciężko wpaść Jezusowi. Jezus osiągnął duchowe zwycięstwo w Getsemani!

14:41c-42 Te przerywane wypowiedzi podkreśla fakt, że nie ma pomiędzy nimi żadnych spójników ani łączników (*asyndeton*). Rozwój wydarzeń przebiegał według zapowiedzi Jezusa. Nadeszła godzina.

▣ **„Przyszła godzina”** Zob. Temat specjalny w Mk 14:35.

▣ **„zdrajca”** Użyte tu określenie to (*paradidōmi*) zazwyczaj oznacza „wydany w ręce” (zob. Mk 9:31), ale jego zastosowanie w odniesieniu do Judasza wskazuje na zdradę, co odzwierciedlają niektóre polskie tłumaczenia (np. BT, BWP, PL, Biblia Lubelska). Zob. obszerniejszy komentarz w Mk 14:10d.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:43-50

⁴³I zaraz, gdy On jeszcze mówił, zjawił się Judasz, jeden z Dwunastu, a z nim zgraja z mieczami i kijami wysłana przez arcykapłanów, uczonych w Piśmie i starszych. ⁴⁴A zdrajca dał im taki znak: «Ten, którego pocałuję, to On; chwycie Go i prowadźcie ostrożnie!». ⁴⁵Skoro tylko przyszedł, przystąpił do Jezusa i rzekł: «Rabbi!», i pocałował Go. ⁴⁶Tamci zaś rzucili się na Niego, i pochycili Go. ⁴⁷A jeden z tych, którzy tam stali, dobył miecza, uderzył sługę najwyższego kapłana i odciął mu ucho. ⁴⁸A Jezus zwrócił się i rzekł do nich: «Wyszlście z mieczami i kijami, jak na zbójcę, żeby Mnie pochwyć. ⁴⁹Codziennie nauczałem u was w świątyni, a nie pojmaliście Mnie. Ale Pisma muszą się wypełnić». ⁵⁰Wtedy opuścili Go wszyscy i uciekli.

14:43 „zaraz” Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ **„zgraja”** J 18:3.12 podaje, że była tam rzymska kohorta. Z Łk 22:52 wiemy, że wśród ludzi tych znajdowali się przedstawiciele Sanhedrynu, co wskazuje na straż świątynną. Powodem, dla którego żołnierzy było tak wielu, był okres paschalny, w którym władze obawiały się zamieszek (zob. Mk 14:2; Mt 26:5; 27:24).

▣ „mieczami i kijami” Określenie „mieczami” odnosi się do krótkiego miecza noszonego przez rzymskich żołnierzy u pasa. „Kije” to uzbrojenie straży świątynnej.

▣ „arcykapłanów, uczonych w Piśmie i starszych” Chodzi tu o Sanhedryn. Zob. Temat specjalny w Mk 12:13.

14:44 „chwycie Go” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej.

▣
GPNT „odprowadzajcie niezawodnie”
BP, BWP „prowadźcie ostrożnie”
BW „prowadźcie uważnie”
PL „ostrożnie odprowadźcie”

Jest to grecki termin *sfallomai* („przewrócić się” lub „potknąć się”) z zaprzeczającym mu privativum alfa. Metaforyczne znaczenie tego określenia to „być bezpiecznym, solidnym, pewnym”. Judasz obawiał się, że Jezus zrobi coś, co udaremni Jego pojmanie. Ukazuje to strach Judasza, który widział cuda Jezusa i znał Jego moc.

14:45 „rzekl: «Rabbi!», i pocałował Go” Pocałunek w policzek lub czoło był powszechnie przyjętym pozdrowieniem w tej kulturze (szczególnie pomiędzy rabinami). Komentarz Jezusa na temat czynu Judasza znaleźć można w Mt 26:50 i Łk 22:48. Znak ten pokazuje, że prawdopodobnie byli to rzymscy żołnierze, ponieważ straż świątynna rozpoznałaby Jezusa.

14:47 „A jeden z tych, którzy tam stali, dobył miecza” Z paralelnych fragmentów w J 18:10 i Łk 22:50-51 wiemy, że był to Piotr, a zraniony sługa nazywał się Malchos. Jezus wcześniej zalecił uczniom, aby kupili miecze (zob. Łk 22:36-38) ale ci najwidoczniej źle zrozumieli to, co miał na myśli. Na korzyść Piotra przemawia to, że był w tym momencie w pełni gotów umrzeć za swojego Pana. W obliczu przeważających sił dobył jednego z dwóch mieczy, które mieli przy sobie. Po raz kolejny jednak okazał charakterystyczną dla jego osobowości nie stosowność i impulsywność działania.

▣ „sługę najwyższego kapłana” J 18:10 podaje, że był to Malchos.

▣ „odciął mu ucho” W Łk 22:51 Jezus je uzdrawia!

14:48
GPNT, BP „rozbójnika”
BW, PL „zbójcę”
BWP „zbója”

Traktują Jezusa jak przestępcę, a nie bluźniercę. Postąpili z nim tak, jak powinni byli postąpić z Barabaszem (odnośnie którego zastosowano to samo słowo, zob. J 18:40).

14:49 „Codziennie nauczałem u was w świątyni” Słowa te skierowane były do członków Sanhedrynu lub straży świątynnej. Jezus ujawnia ich ukryte zamiary.

▣ „Ale Pisma muszą się wypełnić” W Mk 14:50 „opuścili Go wszyscy” uczniowie (zob. werset Mk 14:27, będący cytatem z Za 13:7, a także Mt 26:31). Można się zastanawiać, jak do proroctwa tego pasuje J 18:15-16. Wydaje się, że Jan towarzyszył Jezusowi we wszystkich procesach i był obecny przy ukrzyżowaniu (zob. J 19:26-27).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:51-52

⁵¹A pewien młodzieniec szedł za Nim, odziany prześcieradłem na gołym ciele. Chcieli go chwycić, ⁵²lecz on zostawił prześcieradło i nago uciekł od nich.

14:51-52 „młodzieniec (...) odziany prześcieradłem na gołym ciele” Tradycja Kościoła podaje, że był to Jan Marek, który spisał Ewangelię Marka. Był towarzyszem swojego wujka, Barnaby (zob. Dz 12:25) i Saula (Pawła) z Tarsu na początku ich pierwszej podróży misyjnej. Tradycja zdecydowanie twierdzi, że był on skrybą, który

uwiecznił wspomnienia Piotra dotyczące życia Jezusa (tj. Ewangelię Marka). Tradycja podaje także, że Ostatnia Wieczerza odbyła się w jego domu (zob. Dz 12:12).

Nie wiadomo, dlaczego był tak ubrany. Być może powiedziano mu, że Jezus został pojmany, kiedy spał, albo starał się trzymać blisko Jezusa i uczniów i spał w pobliżu w ogrodzie.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:53-65

⁵³A Jezusa zaprowadzili do najwyższego kapłana, u którego zebrali się wszyscy arcykapłani, starsi i uczeni w Piśmie. ⁵⁴Piotr zaś szedł za Nim z daleka aż na dziedziniec pałacu najwyższego kapłana. Tam siedział między służbą i grzał się przy ogniu. ⁵⁵Tymczasem arcykapłani i cała Wysoka Rada szukali świadectwa przeciw Jezusowi, aby Go zgładzić, lecz nie znaleźli. ⁵⁶Wielu wprawdzie zeznawało fałszywie przeciwko Niemu, ale świadectwa te nie były zgodne. ⁵⁷A niektórzy wystąpili i zeznali fałszywie przeciw Niemu: ⁵⁸«Myśmy słyszeli, jak On mówił: "Ja zburzę ten przybytek uczyniony ludzką ręką i w ciągu trzech dni zbuduję inny, nie ręką ludzką uczyniony"». ⁵⁹Lecz i w tym ich świadectwo nie było zgodne. ⁶⁰Wtedy najwyższy kapłan wystąpił na środek i zapytał Jezusa: «Nic nie odpowiadasz na to, co oni zeznają przeciw Tobie?» ⁶¹Lecz On milczał i nic nie odpowiedział. Najwyższy kapłan zapytał Go ponownie: «Czy Ty jesteś Mesjasz, Syn Błogosławionego?» ⁶²Jezus odpowiedział: «Ja jestem. Ujrzenie Syna Człowieczego, siedzącego po prawicy Wszechmocnego i nadchodzącego z obłokami niebieskimi». ⁶³Wówczas najwyższy kapłan rozdarł swoje szaty i rzekł: «Na cóż nam jeszcze potrzeba świadków? ⁶⁴Słyszeliście bluźnierstwo. Cóż wam się zdaje?» Oni zaś wszyscy wydali wyrok, że winien jest śmierci. ⁶⁵I niektórzy zaczęli pluć na Niego; zakrywali Mu twarz, policzkowali Go i mówili: «Prorokuj!» Także słudzy bili Go pięściami po twarzy.

14:53 „Jezusa zaprowadzili do najwyższego kapłana” J 18:13a wymienia Annasza, ale w latach 18-36 n.e. najwyższym kapłanem był Kajfasz (zob. Mt 26:57). Ewangelie synoptyczne nie relacjonują przesłuchania przez Annasza. Był on poprzednim arcykapłanem i zakulisowo sprawował rzeczywistą władzę związaną z tym urzędem (zob. J 18:13b).

▣ „wszyscy arcykapłani, starsi i uczeni w Piśmie” Frazy tej używano na określenie Wielkiej Rady – Sanhedrynu (zob. Mk 14:55). Zob. Temat specjalny w Mk 12:13.

14:54 Werset ten jest wstępem do zaparcia się Piotra na dziedzińcu. Piotr nie potrafił odejść, ale nie chciał lub nie mógł utożsamić się z Jezusem. Cóż za ironia.

▣

GPNT	„był razem_siedzący z posługaczami”
BP	„siedział razem ze sługami”
BW	„usiadł ze sługami”
BWP	„usiadłszy razem ze służącymi”
PL	„usiadł pośród służby”

Niektóre przekłady mają tu „ze strażnikami” (NT Remigiusz Popowski) lub „ze strażą” (Przekład Żydowski NT). Jest to peryfrastyczny imiesłów czasu niedokonanego strony medialnej (deponens). Wydaje się wskazywać na to, że Piotr starał się zachowywać jak jeden ze sług lub pomocników. Chciał wtopić się w grupę, ale zdradziło go światło padające na jego twarz i galilejski akcent. Piotr dobrze pamięta tę noc!

14:55 Nie był to formalny proces, tylko fikcyjny (zob. A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in The New Testament [Społeczeństwo i prawo rzymskie w Nowym Testamencie]*, s. 24-47).

14:56 „Wielu wprawdzie zeznawało fałszywie przeciwko Niemu” Niedokonany czas (zastosowany dwukrotnie w tym wersecie oraz w Mk 14:57 i 59) ukazuje powtarzające się próby składania fałszywych zeznań, które nie były jednak ze sobą zgodne. Była to parada kiepskich kłamców!

▣ „świadectwa te nie były zgodne” W ST do skazania kogoś potrzebne były zeznania dwóch świadków (zob. Pwt 17:6; 19:15). W ST obowiązywała także zasada, że jeśli ktoś złożył fałszywe świadectwo, to miał ponieść taką samą karę, jaka miałaby spotkać osobę, którą oskarżył.

14:58 „Ja zburzę ten przybytek” Werset ten jest dobrym przykładem używania przez Jezusa metafor w opisie nadchodzących wydarzeń. Słowo „świątynia” oznacza dwie rzeczy i dwie ramy czasowe:

1. Ciało Jezusa (zob. J 2:19-22) – ukrzyżowane, ale zmartwychwstałe po trzech dniach (tj. znak Jonasza, zob. Mt 12:39-40; Łk 11:29-32). Miało to nastąpić w ciągu kilku godzin.
2. Świątynię Heroda w Jerozolimie, która miała być zniszczona przez Rzymian w 70 r. n.e. i nie zostać już odbudowana. Był to przysły sąd, który miał nastąpić za ok. 40 lat, jest jednak odzwierciedleniem sądu eschatologicznego (tj. 2 Tes 2 oraz Apokalipsa).

Dobrze widać tu, jak doczesne, ale eschatologiczne królestwo Jezusa i jego etyka mogą być opacznie rozumiane przez dogmatycznych, legalistycznych dewotów – i wtedy, i teraz.

▣ **„w ciągu trzech dni”** To odniesienie czasowe (zob. Mk 8:31; 9:31; 10:34) powiązane jest ze starotestamentowymi prorocत्वami w 1 Kor 15:3-4. Okres „trzech dni” łączy się zarówno z „nową świątynią”, jak i nowym, zmartwychwstałym ciałem. Jezus celowo połączył te dwie kwestie. Świątynią nowej ery jest wierzący – zarówno indywidualnie, jak i zbiorowo (zob. 1 Kor 3:16; 6:19).

▣ **„zbuduję inny, nie ręką ludzką uczyniony”** Jest to niesamowite prorocत्व o śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa. Tak, jak świątynia była kluczowa dla kultu w ST, teraz w jego centrum znajdzie się sam Jezus. To On jest odrzuconym kamieniem węgielnym i nowym przedmiotem uwielbienia.

Jezus ma moc oddać swoje życie i znowu je odzyskać (zob. J 10:11.15.17.18). Ma pełną kontrolę nad swoim życiem, śmiercią i zmartwychwstaniem.

14:60 „najwyższy kapłan wystąpił na środek i zapytał” Arcykapłan próbował doprowadzić do tego, aby Jezus sam obciążył się swoimi zeznaniami. Było to zabronione w prawie żydowskim – podobnie jak nocny proces oraz przeprowadzenie procesu i wymierzenie kary tego samego dnia.

14:61 „On milczał” Może to być wypełnienie Iz 53:7 (zob. Mt 26:63; 27:12-14; Mk 15:5; Łk 23:9; J 19:9).

▣ **„Najwyższy kapłan zapytał Go ponownie”** Mt 26:63 dodaje, że arcykapłan zażądał od Niego przysięgi.

▣ **„Mesjasz”** Jest to hebrajski termin oznaczający „namaszczoney”. W ST prorocy, kapłani i królowie byli namaszczeni, co stanowiło szczególnie symbol Bożego wybrania i wyposażenia do przydzielonego zadania. Określenia tego zaczęto używać w odniesieniu do szczególnego, królewskiego „Syna Dawida” (zob. 2 Sm 7), który miał odkupić i odnowić Izraela.

▣ **„Syn Błogosławionego”** „Błogosławiony” jest powszechnym żydowskim tytułem (tj. peryfrazą) Boga. Żydzi nie spodziewali się, że Mesjasz będzie wcielonym Bogiem; oczekiwali obdarowanego i uprawomocnionego przez Boga człowieka, podobnego do starotestamentowych sędziów. Jezus jednak posłużył się tą rodzinną więzią dla potwierdzenia swojej pełnej równości z Ojcem (zob. J 5:18; 10:30.33; a także 1:1).

14:62 „Ja jestem” Mogło to być nawiązanie do starotestamentowego imienia Boga przymierza, JHWH, pochodzącego od hebrajskiego czasownika „być” (zob. Wj 3:14; Pwt 32:39; Iz 41:4; 43:10; 46:4; J 4:26; 8:24.28.58; 13:19; 18:5). Zob. Temat specjalny: Imiona Boże w Mk 12:36. Ta bezpośrednia odpowiedź jest podobna do tej podanej w Łk 22:70. Mateusz odnotowuje dużo bardziej enigmatyczną wypowiedź (zob. Mt 26:64).

To właśnie Ewangelia Marka od samego początku opisuje Jezusa jako świadomego tego, że jest Synem Bożym i Mesjaszem (zob. Mk 1:1). Demony także tak Go rozpoznawały i słownie to potwierdzały (zob. Mk 1:24.34; 3:11), ale uczniom zrozumienie Jego osoby i dzieła zajęło wiele czasu (zob. Mk 8:29). Nadal patrzyli z perspektywy Żyda żyjącego w I w. n.e. (podobnie jak najwyższy kapłan).

▣ **„Syna Człowieczego, siedzącego po prawicy Wszechmocnego”** Jest to nawiązanie do Ps 110:1. Była to antropomorficzna metafora oznaczająca władzę. Określenie „Wszechmocny” (BP: „Moc”) jest opisowym odniesieniem do JHWH. Jezus (tj. Syn Człowieczy, zob. Mk 14:21.41.62) stwierdza, w eschatologicznych kategoriach, które byli w stanie zrozumieć, że jest Mesjaszem JHWH. Chociaż Ps 110:4 mówi o kapłaństwie, werset ten odnosi się do króla (zob. Hbr 1:3).

Należy tutaj zaznaczyć, że najwyższy kapłan inaczej rozumiał pytanie zadane w Mk 14:61, niż Jezus (to samo dotyczy pytań Piłata w Mk 15). Arcykapłan pojmował to jako zagrożenie dla swojej władzy i autorytetu – a także

władzy i autorytetu Rzymu. Starotestamentową koncepcję Mesjasza jako zwyciężającego Króla podzielali także apostołowie (zob. Mk 10:37).

Jezus jednak postrzegał swoje królestwo jako przyszłe i duchowe (zob. J 18:36). Dlatego cytuje te eschatologiczne fragmenty z Ps 110 i Dn 7.

Bez wątpienia z dwoma przyjściami Chrystusa wiąże się pewien paradoks. Raz przychodzi jako pokorny, cierpiący sługa, a raz jako uwielbiony Król i Sędzia. ST opisuje oba te przyjścia, Żydzi skupili się jednak tylko na drugim z nich. Jest to to samo teologiczne napięcie, co przy królestwie Bożym – zapoczątkowanym, ale nie wypełnionym. Bardzo trudno jest nam wyobrazić sobie, jakim wyzwaniem było dla Żydów z czasów Jezusa zrozumienie Jego przesłania.

▣ „**nadchodzącego z obłokami niebieskimi**” Jest to cytat z Dn 7:13. Fraza ta potwierdza boskość Jezusa w bardzo jasnych starotestamentowych kategoriach. Nikt nie jeździł na chmurach poza JHWH, teraz czyni to jednak także Jego „Syn” (zob. Mk 13:26; Dz 1:9; Ap 1:7).

14:63 „rozdarł swoje szaty” Była to oznaka głęboko wstrząśniętego ducha, co miało być spowodowane przez rzekome bluźnierstwo. Karą za bluźnierstwo zgodnie z Kpł 24:15 była śmierć przez ukamienowanie. Na podstawie Pwt 13:1-3 i 18:22 Jezus zasługiwał na śmierć, jeśli nie był Tym, który miał przyjść, Mesjaszem, Synem Bożym, Zbawicielem świata. Nie ma tu innych możliwości. Albo jest Tym, za kogo się podawał, albo bluźniercą zasługującym na śmierć (zob. Josh McDowell, *Evidence That Demands a Verdict* [polskie wydanie: *Przewodnik apologetyczny* wydawnictwa Vocatio]).

14:64 „bluźnierstwo” Wypowiadanie nieprawdy o JHWH zasługiwało na karę śmierci przez ukamienowanie (zob. Kpł 24:14-16).

14:65 „pluć na Niego” Był to starotestamentowy symbol odrzucenia (zob. Lb 12:14; Pwt 25:9; Hi 17:6 [PL]; 30:10; Iz 50:6). Członkowie Sanhedrynu i rzymscy żołnierze (zob. Mk 15:19) pluli na Jezusa.

▣ „**zakrywali Mu twarz, policzkowali Go i mówili: «Prorokuj!»**” Zasłonili Mu oczy, bili Go i pytali: „Kto cię uderzył?”. Wyśmiewali Jego twierdzenie, że jest Bożym prorokiem. Interpretacja Iz 11:3 przez rabinów w czasach Jezusa zakładała, że Mesjasz będzie w stanie sądzić na podstawie zapachu, a nie tylko tego, co widzi. Może, ale nie musi to być związane z tym incydentem. Na pewno łączy się on z Iz 52:14. W interpretacji rabinów oznaczało to, że Mesjasz będzie chory na trąd, ale moim zdaniem chodzi tu o ciężkie pobicie Jezusa przez kilka różnych grup żołnierzy.

Niektóre manuskrypty greckie poszerzają ten tekst zgodnie z Mt 26:68 i Łk 22:64.

▣

GPNT, BW	„policzkować go”
BP	„uderzać Go”
BWP	„bijąc Go pięściami”
PL	„policzkować Go”

Ten opis potraktowania Jezusa zawiera greckie słowa *kolafizō*, oznaczające „bić pięścią”, oraz *hrapizō*, odnoszące się do uderzania otwartą ręką (zob. Mt 26:67). Uderzenie otwartą ręką jest orientalnym symbolem pogardy (zob. Mt 5:39; J 18:22; 19:3). Te same określenia odnoszą się do „bicia kijami” w Dz 16:23.

Zarówno Sanhedryn, jak i rzymscy żołnierze upokarzali Jezusa i znęcali się nad Nim fizycznie (zob. Iz 52:14; 53:4).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 14:66-72

⁶⁶Kiedy Piotr był na dole na dziedzińcu, przyszła jedna ze służących najwyższego kapłana. ⁶⁷Zobaczywszy Piotra grzejącego się [przy ogniu], przypatrzyła mu się i rzekła: «I tyś był z Nazarejczykiem Jezusem». ⁶⁸Lecz on zaprzeczył temu, mówiąc: «Nie wiem i nie rozumiem, co mówisz». I wyszedł na zewnątrz do przedsionka, a kogut zapiał. ⁶⁹Służąca, widząc go, znowu zaczęła mówić do tych, którzy tam stali: «To jest jeden z nich». ⁷⁰A on ponownie zaprzeczył. Po chwili ci, którzy tam stali, mówili znowu do Piotra: «Na pewno jesteś jednym z nich, jesteś także Galilejczykiem». ⁷¹Lecz on począł się zaklinać i przysięgać: «Nie znam tego człowieka, o którym mówicie». ⁷²I w tej chwili kogut powtórnie zapiał. Wspomniał Piotr na słowa, które mu powiedział Jezus: «Pierwej, nim kogut dwa razy

zapieje, trzy razy Mnie się wyprzesz». I wybuchnął płaczem.

14:66 „przyszła jedna ze służących najwyższego kapłana” J 18:17 podaje, że była to odzwierciana. U Mateusza – co charakterystyczne dla jego Ewangelii – są to dwie osoby, podczas gdy u Marka jest to tylko jedna służąca (zob. Mt 26:69-71). Najwidoczniej Piotr opowiedział Janowi Markowi tę żenującą dla siebie historię lub zawarł ją w jednym ze swoich kazań wygłaszanych w Rzymie, których słuchał Jan Marek.

14:67 „Zobaczywszy Piotra” Była pełnia księżyca (Pascha). Dobrze widziała Piotra w świetle ogniska (zob. Mk 14:54.67; J 18:18.25) i księżyca.

▣ **„Nazarejczykiem Jezusem”** Żydzi, którzy wychowywali się w Galilei (zob. Mt 26:69) mieli wyróżniający się akcent. Łączyło to Jezusa z Jego uczniami (zob. Mk 14:70). Zob. Temat specjalny w Mk 10:47.

14:68 „Nie wiem i nie rozumiem, co mówisz” Dokładny porządek tych trzech oskarżeń różni się w zależności od Ewangelii – wszystkie relacje łączy jednak fakt, że Piotr trzykrotnie zaparł się Jezusa z coraz większym naciskiem.

▣ **„I wyszedł na zewnątrz do przedśionka”** Piotr najwidoczniej próbował odejść. Starożytne pisane uncjałą manuskrypty greckie są równo podzielone, jeżeli chodzi o to, czy fraza „a kogut zapiał” powinna być częścią Mk 14:68 (zawierają ją MSS A, C, D oraz Wulgata i Peszitta, podczas gdy w κ , B, L i W zostaje ona pominięta). Wyjaśnia ona słowa „kogut powtórnie zapiał” w Mk 14:72. Niektóre współczesne tłumaczenia pomijają wzmiankę o kogucie w Mk 14:68 (zob. BP, Biblia Lubelska), a inne włączają ją do tekstu z przypisem (zob. angielskie tłumaczenia NKJV, NRSV, TEV, NJB). UBS⁴ nie rozstrzyga co do tego, która wersja jest pierwotna.

14:70 „Po chwili” Łk 22:59 ma tu „Po upływie prawie godziny”.

▣ **„Galilejczykiem”** Piotra zdradził jego dialekt albo ubranie.

14:71 „począł się zaklinać i przysięgać” Słowo „zaklinać się” (*anathematizō*) pierwotnie odnosiło się do czegoś poświęconego Bogu (*anathēma*), ale z czasem zaczęło oznaczać klątwę (zob. Dz 23:12.14.21). Był to sposób potwierdzenia wiarygodności wypowiedzi poprzez wezwanie na siebie sądu Bożego, gdyby było to nieprawdą. Piotr w najmocniejszy kulturowy sposób (tj. zaklinając się i przysięgając) popełnił krzywoprzysięstwo przed Bogiem. Judasz nie zrobił nic gorszego niż Piotr, który publicznie, kilkakrotnie, z naciskiem i wiążąco zaparł się swojego Pana (zob. Mt 26:34.74).

TEMAT SPECJALNY: PRZEKLEŃSTWO (*ANATHEMA*)

I. ST

W języku hebrajskim występuje kilka słów tłumaczonych jako „przekleństwo” lub „klątwa”. *Herem* (BDB 356, KB 353) oznaczało coś oddanego Bogu (zob. LXX, gdzie przetłumaczone zostało jako *anathema*, BAGD 54, Kpł 27:28). Zazwyczaj wiązało się to ze zniszczeniem tej rzeczy, ponieważ była ona zbyt święta dla użytku ludzkiego (zob. Pwt 7:26; Joz 6:17-18; 17:12). Był to termin stosowany w koncepcji „świętej wojny”. Bóg rozkazał Jozuemu zniszczyć Kananejczyków. Jerycho było pierwszą możliwością dokonania tego, „pierwociną” świętego zniszczenia i oczyszczenia.

II. NT

W NT słowo *anathema* i jego formy pokrewne stosowane były w kilku różnych znaczeniach:

- A. dar lub ofiara dla Boga (zob. Łk 21:5)
- B. zobowiązanie pod klątwą (zob. Dz 23:14)
- C. zaklinać się i przysięgać (zob. Mk 14:71)
- D. formuła przeklinająca Jezusa (zob. 1 Kor 12:3)

E. wydanie kogoś lub czegoś na Boży sąd lub zniszczenie (zob. Rz 9:3; 1 Kor 16:22; Ga 1:8-9)

Punkt „D” jest bardzo kontrowersyjny. Poniżej zawarłem swoje spostrzeżenia z 1 Kor 12:3:

„Jezus jest przeklęty” to szokujące zdanie. Dlaczego ktokolwiek (poza tradycyjnymi Żydami), kto twierdzi, że przemawia w Bożym imieniu, miałby wypowiadać takie słowa? Sam ten termin (tj. *anathema*) ma starotestamentowe korzenie (tj. hebrajskie *herem*) odnoszące się do koncepcji świętej wojny, w której miasto poświęcane zostało Bogu i dlatego stawało się święte. Oznaczało to, że wszystko, co w nim oddychało – ludzie i zwierzęta – musiało umrzeć (zob. Joz 6:17; 7:12). Teorie dotyczące tego, jak określenie to stosowane było w Koryncie, są następujące:

1. Ma ono żydowskie tło związane z przysięgami składanymi w synagogach (zob. Dz 26:11; tzn. później do usuwania chrześcijan z synagog zaczęto stosować rabiniczne formuły przekleństw). Aby pozostać członkiem synagogi, należało odrzucić lub przekląć Jezusa z Nazaretu.
2. Ma ono rzymskie tło związane z czcią cesarza – tylko on mógł być nazywany „Panem”.
3. Ma ono tło związane z pogańskimi rytuałami, w których ściągano na ludzi przekleństwo przy użyciu imienia boga. Mogło to zostać później przetłumaczone jako „Niech Jezus przeklnie _____” (zob. 1 Kor 16:22)
4. Ktoś odniósł tę frazę do teologicznej koncepcji Jezusa, który poniósł za nas przekleństwo ST (zob. Pwt 21:23; Ga 3:13).
5. Przeprowadzone ostatnio w Koryncie badania (zob. przypis #1 na stronie 164 książki Bruce’a Wintera *After Paul Left Corinth [Kiedy Paweł opuścił Korynt]*) ujawniły tablice z przekleństwami znalezione na starożytnym akropolu Koryntu. Uczeni bibliści zakładali, że we frazie „Jezus jest przeklęty” należy dodać łączący CZASOWNIK „być”, ale materiał archeologiczny jasno pokazuje, że w korynckich przekleństwach z pierwszego wieku okresu rzymskiego brakuje CZASOWNIKA (podobnie jak w niektórych przekleństwach zawartych w Pwt 22:15-20 w tłumaczeniu LXX) – tak jak i w 1 Kor 12:3. Istnieją dalsze dowody archeologiczne na to, że chrześcijanie w rzymskim Koryncie w pierwszym wieku stosowali formuły przekleństw podczas obrzędów pogrzebowych (tj. okres bizantyjski, znalezione na chrześcijańskich grobach (J. H. Kent, *The Inscriptions [Inskrypcje]*, 1926-50. Princeton: American School of Classical Studies, 1966, tom 8:3, nr 644).

Niektóre frakcje Kościoła w Koryncie powracały do pogańskich przekleństw w imieniu Jezusa skierowanych przeciwko innym członkom Kościoła. Problemem jest tu nie tylko stosowana przez nich metoda, ale także nienawistna motywacja. Jest to kolejny przykład napięć w tym kościele. Paweł chce, żeby budowali i wywyższali Kościół; Koryntianie chcą przekląć jego część!

▣ „**Nie znam tego człowieka**” Możliwe, że wyrażenie „tego człowieka” było pogardliwym semickim idiomem zastosowanym w odniesieniu do Jezusa.

14:72 „kogut powtórnie zapiał” Piotr przypomniał sobie słowa Jezusa (zob. Łk 22:31-32). Łk 22:61 podaje, że Jezus na niego spojrział. Widocznie przeprowadzano Go właśnie z części pałacu arcykapłana należącej do Annasza do części Kajfasza. Frazy „powtórnie” brakuje w niektórych manuskryptach greckich. Problem, który napotkali skrybowie, polegał na tym, że w pozostałych trzech Ewangeliach (tj. Mateusza, Łukasza i Jana) mowa jest o tylko jednym pianiu koguta, podczas gdy u Marka – o dwóch (zob. MSS A, B, C², D i W), przez co niektóre manuskrypty pomijają tę frazę (zob. MSS κ , C i L).

▣ „**I wybuchnął płaczem**” Piotr wypełnił proroctwo zapowiadające jego zaparcie się i dał nadzieję wszystkim wierzącym, którzy zaparli się Jezusa swoim językiem, życiem czy dobrem priorytetów. Jest nadzieja dla każdego, kto powraca do Niego w wierze (zob. J 21).

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy pomiędzy Ewangelią Marka a Ewangelią Jana zachodzi sprzeczność odnośnie tego, w który dzień odbyła się Ostatnia Wieczerza?
2. Dlaczego Maria była taka rozrzutna? Dlaczego Jezus na to pozwolił?
3. Czy Mk 14:7 informuje o braku troski Jezusa o ubogich?
4. Dlaczego przywódcy religijni usiłowali zabić Jezusa?
5. Co z Judaszem? Jak mamy tłumaczyć sobie jego czyny?
6. W jaki sposób Wieczerza Pańska wiąże się z Paschą? Jakie jest znaczenie Wieczerzy Pańskiej?
7. Dlaczego wydarzenia w ogrodzie Getsemani są tak paradoksalne (tj. Jezus chce, aby ten kielich Go ominął, pragnie jednak także spełnienia Bożej woli)?
8. Dlaczego najwyższy kapłan tak się zdenerwował, kiedy Jezus zacytował Ps 110 i Dn 7:13?

ROZDZIAŁ 15 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Jezus przed Piłatem	Jezus przed Piłatem	Przesłuchanie przez Piłata	Jezus przed Piłatem	Jezus przed Piłatem
15:1-5		15:1-5		15:1 15:2-5
Jezus odrzucony przez swój naród	15:1-15	Wyrok	15:1-15	Jezus i Barabasz
15:6-15		15:6-15		15:6-14
Król wyśmiany	Wyszydzanie Jezusa przez żołnierzy	Ubiczowanie i ukrzyżowanie	Król wyszydzony	15:15
15:16-20a	15:16-20	15:16-21	15:16-20a	
JEZUS NA GOLGOCIE		15:22		15:16-20
Droga krzyżowa	Ukrzyżowanie Jezusa	15:23-24	Droga krzyżowa	15:21
15:20b-22			15:20b-22	
Ukrzyżowanie			Ukrzyżowanie Jezusa	Ukrzyżowanie Jezusa
15:23-28	15:21-32		15:23-28	15:22-32
Wyszydzenie na krzyżu		25:25-32	Wyszydzenie Jezusa zawieszzonego na krzyżu	
15:29-32			15:29-32	
Śmierć Jezusa	Śmierć Jezusa	Śmierć Jezusa	Śmierć Jezusa	Rozdarcie zasłony
15:33-37				
Po śmierci Jezusa	15:33-41	15:33-39	15:33-39	15:33-37
15:38-39		15:40-41	Niewiasty pod krzyżem	15:38-39
15:40-41		15:42-43	15:40-41	15:40-41
Pogrzeb Jezusa	Pogrzeb Jezusa	15:44	Złożenie Jezusa do grobu	Pogrzeb Jezusa
15:42-47	15:42-47	15:45-47	15:42-47	15:42-47

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”) ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:1-5

¹Zaraz wczesnym rankiem arcykapłani wraz ze starszymi i uczonymi w Piśmie i cała Wysoka Rada powzięli uchwałę. Kazali Jezusa związanego odprowadzić i wydali Go Pilatowi. ²Pilat zapytał Go: «Czy Ty jesteś królem żydowskim?» Odpowiedział mu: «Tak, Ja nim jestem». ³Arcykapłani zaś oskarżali Go o wiele rzeczy. ⁴Pilat ponownie Go zapytał: «Nic nie odpowiadasz? Zważ, o jakie rzeczy Cię oskarżają». ⁵Lecz Jezus nic już nie odpowiedział, tak że Pilat się dziwił.

15:1 „wczesnym rankiem” Ewangelia Marka, podobnie jak wszystkie żydowskie pisma, nie skupia się na konkretnym czasie. Żydzi w czasach Jezusa prawdopodobnie dzielili noc i dzień na dwanaście godzin (zob. J 11:9) po trzy czterogodzinne odcinki. Dwudziestoczwierogodzinny dzień wywodzi się z Babilonu. Grecy i Żydzi zapożyczyli go stamtąd. Zegar słoneczny dzielił się na dwanaście części.

W rozdziale 15 Marek zawarł kilka oznaczeń czasu:

1. wschód słońca, Mk 15:1 (około 6:00 rano, w zależności od pory roku)
2. trzecia godzina, Mk 15:25 (około 9:00 rano)
3. szósta godzina, Mk 15:33 (około południa)
4. dziewiąta godzina, Mk 15:34 (około 15:00)
5. wieczór, Mk 15:42 (zachód słońca, około 18:00)

Łk 22:66-71 podaje szczegóły tego spotkania. Było ono próbą uprawomocnienia ich nielegalnego nocnego procesu (zob. A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament [Społeczeństwo i prawo rzymskie w Nowym Testamencie]*, s. 24-47). Chronologia procesu Jezusa przed Pilatem i Jego ukrzyżowania przedstawia się następująco:

	<u>Mateusz</u>	<u>Marek</u>	<u>Łukasz</u>	<u>Jan</u>
Wyrok Pilata				szósta godzina 19:14
Ukrzyżowanie		trzecia godzina 15:25		
Zapadnięcie ciemności	od szóstej do dziewiątej godziny 27:45	od szóstej do dziewiątej godziny 15:33	od szóstej do dziewiątej godziny 23:44	
Okrzyk Jezusa	dziewiąta godzina 27:46	dziewiąta godzina 15:34		

Przy porównaniu tych oznaczeń czasu wyłaniają się dwie możliwości interpretacji: (1) są one zbieżne. Jan posługiwał się czasem rzymskim, liczonym od północy (zob. Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties [Encyklopedia trudności biblijnych]*, s. 364), a synoptycy używali czasu żydowskiego, liczonego od 6:00 rano; (2) Jan podaje późniejszy czas ukrzyżowania Jezusa, co stanowiłoby kolejny przykład różnic pomiędzy synoptykami a Janem. Z J 1:39 i 4:6 wynika jednak, że Jan raz posługuje się czasem żydowskim, a raz rzymskim (zob. M. R. Vincent, *Word Studies [Analiza słów]*, tom 1, s. 403).

Określenia czasu mogą być symboliczne we wszystkich Ewangeliach, ponieważ odnoszą się do czasu codziennych (tj. statych) ofiar w świątyni (9:00 i 15:00, zob. Dz 2:15; 3:1), a tradycyjna pora zabicia baranka paschalnego 14 dnia miesiąca nisan przypadała tuż po południu. Biblia jako starożytna wschodnia księga nie skupia się na dokładnej chronologii w ten sam sposób co współczesne zachodnie narracje historyczne.

▣ „arcykapłani wraz ze starszymi i uczonymi w Piśmie i cała Wysoka Rada” Zob. Temat specjalny: Sanhedryn w Mk 12:13.

▣ „Zaraz” Ewangelia Marka charakteryzuje się wartką akcją („potem”, „zaraz”, „natychmiast”). Jezus objawia się głównie przez swoje czyny. Łączniki te przyspieszają tempo narracji. Zob. komentarz do Mk 1:10.

▣ „Jezusa związanego” Mogła to być zwyczajna procedura w przypadku złoczyńców lub jest to ukazanie ich podświadomego strachu przed Jezusem. Wiele osób obawiało się, że jest On czarownikiem lub magiem i że Jego moc tkwi w Jego rękach.

▣ „wydali Go Pilatowi” Nie ma pewności co do tego, gdzie dokładnie Go przyprowadzono. Większość uczonych jest zdania, że przebywając w Jerozolimie Pilat zatrzymywał się w pałacu Heroda. Zazwyczaj stacjonował w Cezarei Nadmorskiej, gdzie korzystał z innego pałacu Heroda jako pretorium. Inni sądzą, że przebywał w głównej siedzibie wojska, którą była twierdza Antonia, usytuowana obok świątyni. Wydarzenia te miały miejsce o wschodzie słońca, zgodnie z rzymskim zwyczajem wczesnego przeprowadzania procesów (prawdopodobnie z powodu upałów). Pilat rządził Palestyną jako przedstawiciel cesarza w latach 25/26 i 36/37 n.e., a następnie został usunięty ze stanowiska wskutek wielokrotnych oskarżeń Witeliusza, legata Syrii.

TEMAT SPECJALNY: PONCJUSZ PIŁAT

I. Człowiek

- A. Nieznana data i miejsce urodzenia
- B. Ekwita (wyższa klasa średnia w rzymskim społeczeństwie)
- C. Żonaty, brak informacji na temat potomstwa
- D. Wcześniejsze stanowiska w administracji (których musiało być kilka) nieznane

II. Jego osobowość

- A. Dwa różne spojrzenia
  - 1. Filon z Aleksandrii (*Legatio ad Gaium*, 299-305) i Józef Flawiusz (*Starożytności* 18.3.1 i *Wojna żydowska* 2.9.2-4) przedstawiają go jako okrutnego i bezwzględnego dyktatora.
  - 2. NT (Ewangelie, Dzieje Apostolskie) opisuje słabego, łatwego do zmanipulowania rzymskiego prokuratora.
- B. W książce *Jesus and the Rise of Early Christianity [Jezus i powstanie wczesnego chrześcijaństwa]* (s. 143-148) Paul Barnett podaje wiarygodne wyjaśnienie tych dwóch punktów widzenia.
  - 1. Pilat został ustanowiony prokuratorem w 26 r. n.e. za cesarza Tyberiusza, który był prożydowski (zob. Filon, *Legatio ad Gaium*, 160-161) za radą Sejana, jego antyżydowskiego głównego doradcy.
  - 2. Tyberiusz stracił władzę polityczną na rzecz Lucjusza Aeliusza Sejana, jego pretoriańskiego prefekta, który zyskał rzeczywistą władzę. Nienawidził on Żydów (Filon, *Legatio ad Gaium*, 159-160).
  - 3. Pilat był protegowanym Sejana i próbował wyrzucić na nim wrażenie:
    - a. wnosząc do Jerozolimy rzymskie sztandary (26 r. n.e.), czego nie czynili inni prokuratorzy. Te symbole rzymskich bogów wywołały wzburzenie Żydów (zob. Józef Flawiusz, *Starożytności* 18.3.1; *Wojna żydowska* 2.9.2-3);
    - b. wybijając monety (29-31 r. n.e.) z rzymskimi symbolami religijnymi. Józef Flawiusz twierdzi, że celowo starał się obalić żydowskie prawa i zwyczaje (zob. *Starożytności* 18.4.1-2);
    - c. biorąc pieniądze ze skarbca świątynnego na budowę akweduktu w Jerozolimie (zob. Józef Flawiusz, *Starożytności* 18.3.2; *Wojna żydowska* 2.9.3);
    - d. zabijając pewnych Galilejczyków podczas składania ofiary paschalnej w Jerozolimie;
    - e. wnosząc do Jerozolimy rzymskie tarcze w 31 r. n.e. Syn Heroda Wielkiego apelował do niego o ich usunięcie, Pilat jednak tego nie uczynił, ten napisał więc do Tyberiusza, który zażądał, aby przenieść je z powrotem do Cezarei Nadmorskiej (zob. Filon, *Legatio ad Gaium*, 299-305).

- f. zabijając na Górze Gerizim wielu Samarytan (36/37 r. n.e.), którzy szukali tam zaginionych świętych przedmiotów swojej religii. Spowodowało to usunięcie Piłata ze stanowiska przez jego lokalnego zwierzchnika (Witeliusza, prefekta Syrii) i odesłanie go do Rzymu (zob. Józef Flawiusz, *Starożytności* 18.4.1-2).
4. Sejana stracono w 31 r. n.e. i przywrócono Tyberiuszowi pełną władzę polityczną; z czego wnioskować można, że Piłat dokonał rzeczy opisanych w punktach od a do d w celu zdobycia zaufania Sejana; punkty e i f mogły być próbami zdobycia zaufania Tyberiusza, które odniosły skutek przeciwny do zamierzonego.
5. Oczywiście jest, że kiedy do władzy powrócił prozydowski cesarz, który wysłał oficjalny list do prokuratorów, aby łagodnie traktowali Żydów (zob. Filon, *Legatio ad Gaium*, 160-161), żydowscy przywódcy w Jerozolimie wykorzystali polityczną słabość Piłata wobec Tyberiusza i zmanipulowali go, aby ukrzyżować Jezusa. Teoria Barnetta w przekonujący sposób łączy te dwa odmienne spojrzenia na Piłata.

III. Jego los

- A. Został odwołany i przybył do Rzymu tuż po śmierci Tyberiusza (37 r. n.e.).
- B. Nie został ponownie wybrany na prokuratora.
- C. Jego dalsze losy są nieznane. Powstało na ten temat wiele teorii, ale nie wiadomo niczego pewnego.

15:2 „Piłat zapytał Go” W jakim języku? Prawdopodobieństwo, że Piłat mówił po aramejsku, jest mniejsze niż to, że Jezus posługiwał się greką koine. Pomocne omówienie tej kwestii zawierają artykuły:

1. „Did Jesus Speak Greek” [„Czy Jezus mówił po grecku”], Joseph A. Fitzmeyer, rozdział 21, s. 253-264, w: *Approaches to the Bible: the Best of Bible Review [Podejścia do Biblii: najlepsze artykuły z dziedziny badań nad Biblią]*
2. „The Languages of the New Testament” [„Języki Nowego Testamentu”], J. Howard Greenlee, w: *Expositor's Bible Commentary [Komentarz do interpretacji Biblii]*, tom 1, s. 410-411

▣ **„Czy Ty jesteś królem żydowskim”** „Ty” użyte tu zostało z emfazą i sarkazmem. Łk 23:1-2 wymienia zarzuty Sanhedrynu. J 19:8-19 dużo bardziej szczegółowo relacjonuje rozmowę Jezusa z Piłatem. Piłat nie był zainteresowany religijnym, tylko politycznym aspektem tych zarzutów.

▣

GPNT	„Ty mówisz”
BP	„Tak, jestem”
BW, PL	„Ty to mówisz”
BWP	„Jest, jak mówisz”

Dosłownie jest to „ty mówisz, że jestem”. Może to być hebrajski idiom oznaczający potwierdzenie (zob. Mt 26:25.64; Łk 22:70; 23:3) lub niebezpośrednia odpowiedź oznaczająca „ty tak twierdzisz, ale mówisz, że jestem innego rodzaju królem”. Wydaje się, że była to rozmowa na osobności (zob. J 18:33-38) w pretorium. Jezus opowiedział o niej uczniom lub Jan był przy niej obecny. Żydzi nie weszli do pretorium, ponieważ zaciągnęliby w ten sposób obrzędową nieczystość i nie mogli by spożyć Paschy.

Ewangelia Marka nie odnotowuje przesłuchania Jezusa przez Heroda Antypasa, opisanego w Łk 23:6-12.

15:3

GPNT	„I oskarżali go (...) wiele”
BP	„stawiali Mu wiele zarzutów”
BW	„oskarżali go o wiele rzeczy”
BWP	„wysuwali przeciw Niemu wiele zarzutów”
PL	„pośpieszyli oskarżać Go o różne rzeczy”

Jest to czas niedokonany, co oznacza, że oskarżali Go wielokrotnie. Musiało to nastąpić po rozmowie Piłata z Jezusem na osobności (zob. Mk 15:4). Lista niektórych oskarżeń podana jest w Łk 23:2.

15:5 „Jezus nic już nie odpowiedział” Może to być wypełnienie Iz 53:7 (zob. Mk 14:61; Mt 26:63; 27:12; J 19:9).

▣ **„tak że Piłat się dziwił”** Dlaczego Piłat był zdziwiony?

1. Jezus rozmawiał z nim na osobności, ale nie przemówił wobec swoich oskarżycieli.
2. Ponieważ kapłani wnieśli przeciwko niemu tyle zarzutów i tak gwałtownie Go oskarżali.
3. Jezus nie zachowywał się jak większość więźniów, którzy żywołowo się bronili.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:6-15

6Na każde zaś święto miał zwyczaj uwalniać im jednego więźnia, którego żądali. **7**A był tam jeden, zwany Barabaszem, uwięziony z buntownikami, którzy w rozruchu popełnili zabójstwo. **8**Tłum przyszedł i zaczął domagać się tego, co zawsze im czynił. **9**Piłat im odpowiedział: «Jeśli chcecie, uwolnię wam Króla Żydowskiego?» **10**Wiedział bowiem, że arcykapłani wydali Go przez zawiść. **11**Lecz arcykapłani podburzyli tłum, żeby uwolnił im raczej Barabasza. **12**Piłat ponownie ich zapytał: «Cóż więc mam uczynić z tym, którego nazywacie Królem Żydowskim?» **13**Odpowiedzieli mu krzykiem: «Ukrzyżuj Go!» **14**Piłat odparł: «Cóż więc złego uczynił?» Lecz oni jeszcze głośniej krzyčili: «Ukrzyżuj Go!» **15**Wtedy Piłat, chcąc zadowolić tłum, uwolnił Barabasza, Jezusa zaś kazał ubiczować i wydał na ukrzyżowanie.

15:6 „święto” Chodzi tu o Paschę. Uczeni często spierają się o to, ile trwała publiczna służba Jezusa. Jedynym powodem, dla którego tradycja Kościoła przyjmuje, że były to trzy lata, są trzy święta Paschy wymienione w Ewangelii Jana. Zawiera ona jednak także wzmiankę o „święcie”, co wskazuje na jeszcze jedną Paschę. Moim zdaniem służba Jezusa trwała cztery, pięć lub nawet sześć lat. Oczywiście jest, że autorzy Ewangelii nie zajmowali się chronologią jako taką, tylko teologią. Ewangelie nie są zachodnimi opowiadaniem, tylko wschodnimi traktatami teologicznymi. Nie są to ani biografie, ani autobiografie, tylko oddzielny, szczególny gatunek literacki. Natchnieni autorzy Ewangelii mieli swobodę doboru, adaptacji i porządkowania słów i czynów Jezusa tak, aby przedstawić je swoim docelowym adresatom. Nie wydaje mi się, aby mieli swobodę wkładania Mu w usta słów, których nie wypowiedział, ale relacje naocznych świadków, spisane dużo później, wraz z teologicznymi zamysłami i różnymi docelowymi adresatami, są odpowiedzią na pytanie o to, dlaczego cztery Ewangelie różnią się pomiędzy sobą.

☐ **„miał zwyczaj uwalniać im jednego więźnia, którego żądali”** Wydaje się, że w Palestynie za czasów Jezusa przerodziło się to w doroczną tradycję. Nie ma historycznego potwierdzenia tego faktu poza wzmianką u Józefa Flawiusza (*Starożytności* 20:9:3). Piłat starał się wzbudzić u tłumu współczucie dla Jezusa, żeby Go uwolnić (zob. Mk 15:14; Łk 23:14-16; J 18:38-39; 19:4).

15:7 „Barabaszem” Imię to jest połączeniem słów „Bar” – syn i „Abbas” – ojciec. Niekanoniczna Ewangelia Hebrajczyków podaje to imię jako Bar Rabbas – „syn rabbiego”. Kilka greckich MSS Mt 27:16-17 ma „Jezusa Barabasza”, co jest ironią, ponieważ obaj noszą imię Jezus i tylko jeden z nich prawdziwie jest „Synem Ojca”.

☐ **„z buntownikami”** Człowiek, którego uwolnienia żądał tłum, zawinił w dokładnie taki sposób, o jaki oskarżano Jezusa. Cóż za ironia!

15:8 „Tłum” Niektórzy uważają, że przyjaciele Barabasza czekali na tę doroczną okazję. Inni sądzą, że tłum ten nie składał się z pielgrzymów, tylko z fałszywych świadków i innych osób, które brały udział w nocnych procesach Jezusa. Grupy te nie miały ze sobą nic wspólnego, poza tym, że obie – chociaż z różnych powodów – chciały uwolnienia Barabasza.

Miasto było pełne pielgrzymów, z których wielu przybyło z Galilei, nie byli oni jeszcze jednak na nogach o tak wczesnej porze ani nie przybyli do Piłata.

☐

GPNT „podszedłszy”
BP, BW, PL „wystąpił”
BWP „pojawił się”

Greckie słowa „podchodzić” (*anabainō*) oraz „wołać” (*anaboaō*) mają podobną pisownię i wymowę, przez co łatwo można je było pomylić posługując się metodą przepisowywania tekstów NT, w której jeden skryba odczytywał tekst na głos, a kilku innych sporządzało kopie. Tradycja manuskryptów greckich jest podzielona:

1. „podszedłszy”, imiesłów aorystu strony czynnej w MSS $\aleph^*$, B i Wulgacie
2. „zawoławszy”, imiesłów aorystu strony czynnej w MSS $\aleph^2$, A, C, W i Peszycie.

„Wołanie” nie występuje w żadnym innym fragmencie Ewangelii Marka, podczas gdy „podchodzenie” pojawia się dziewięć razy w odniesieniu do:

1. wschodzenia (wzrostu), 4:7
2. wejścia do łodzi, 6:51
3. przybycia, 15:8

Prawdopodobnie prawidłowe jest znaczenie „podejścia”.

15:9 Marek, podobnie jak Łukasz (tj. zarówno w Ewangelii, jak i w Dziejach Apostolskich), pisze z zamiarem pokazania, że chrześcijaństwo nie stanowi zagrożenia dla rzymskich władz.

15:10 „przez zawiść” Piłat rozumiał motywacje Sanhedrynu (zob. Mt 27:18), ale nie postąpił sprawiedliwie.

Zazdrość bez wątpienia stanowi potencjalny motyw działania żydowskich przywódców, zaskakujący jest dla mnie jednak fakt, że ich teologiczne i polityczne motywacje nie były dla Piłata oczywiste (zob. Łk 23:2). Możliwe także, że Piłat słyszał o Jezusie od szpiegów lub donosicieli (a nawet swojej własnej żony, zob. Mt 27:19).

15:12 „tym, którego nazywacie Królem Żydowskim” J 19:15 podaje, że ten tłum Żydów (tj. buntowników i przywódców żydowskich) odpowiedział: „Poza Cezarem nie mamy króla”. Cóż za ironia!

15:13

GPNT, BW	„znowu zawołali”
BP	„nadal krzyczeli”
BWP	„zawołali już po raz drugi”
PL	„zawołali”

Greckie słowo *palin* interpretowane jest przez współczesnych tłumaczy jako „znowu” lub „nadal”. Są to także popularne możliwości podane w *A Greek-English Lexicon of the New Testament [Grecko-angielskim leksykonie Nowego Testamentu]*, Bauera, Arndta, Gingricha i Dankera, s. 606. Tutaj kontekst wskazuje na znaczenie „znowu”.

15:14 „Cóż więc złego uczynił” W Ewangelii Jana to stwierdzenie Piłata pojawia się trzykrotnie (J 18:38; 19:4.6), ale podburzony tłum nie chce go słuchać.

15:15

GPNT	„postanawiając tłumowi satysfakcję uczynić”
BP	„chcąc zadowolić tłum”
BW	„chcąc zadowolić lud”
BWP	„Chcąc tedy uczynić zadość ludowi”
PL	„chcąc uczynić zadość żądaniom tłumowi”

Dla Piłata porządek publiczny był ważniejszy od sprawiedliwości. Przywódcom żydowskim udało się go zastraszyć (zob. J 19:12). Piłat oskarżany był o wiele rzeczy przed władzami Syrii i Rzymu. Nie mógł sobie pozwolić na kolejne zarzuty. Wiedzieli o tym i to wykorzystali.

Kilku współczesnych lingwistów zwraca uwagę na to, że greckie słowa *hikanon poiēsai* to łaciński idiom (tj. Bauer, Arndt i Gingrich, s. 374; Moulton i Milligan, s. 302; C. F. D. Moule, *An Idiom Book of the New Testament Greek [Księga idiomów nowotestamentowej greki]*, s. 192). Jest to istotne, ponieważ Ewangelia Marka zawiera wiele łacińskich słów, fraz i idiomów – prawdopodobnie dlatego, że napisana została z myślą o Rzymianach.

▣ **„ubiczować”** Jest to wypełnienie Iz 53:5. Biczowanie było standardową rzymską procedurą poprzedzającą ukrzyżowanie. Było to straszne pobicie. Człowiek był pochylany i przywiązywany za ręce do niskiego słupka. Potem dwóch żołnierzy, po jednym z każdej strony, biło go biczami sporządzonymi z dziewięciu skórzanych rzemieni, na końcu których przymocowane były twarde przedmioty. Więźniowie często umierali już od samego biczowania.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:16-20

¹⁶Żołnierze zaprowadzili Go na wewnętrzny dziedziniec, czyli pretorium, i zwołali całą kohortę. ¹⁷Ubrali Go w purpurę i upłótszy wieniec z ciernia włożyli Mu na głowę. ¹⁸I zaczęli Go pozdrawiać: «Witaj, Królu Żydowski!» ¹⁹Przy tym bili Go trzcina po głowie, pluli na Niego i przyklękając oddawali Mu hołd. ²⁰A gdy Go wyszdzili, zdjęli z Niego purpurę i włożyli na Niego własne Jego szaty. Następnie wyprowadzili Go, aby Go ukrzyżować.

15:16 „Żołnierze zaprowadzili Go” Ci rzymscy żołnierze (zob. Mt 27:27) nienawidzili Żydów z powodu ich wykluczającej postawy wobec pogan. Swoją wrogość odegrali na Jezusie. Łk 23:11 wskazuje na to, że także żołnierze tetrarchy Heroda wyszydili Go jako króla.

GPNT „do_wewnątrz dziedzińca, to jest pretorium”
BP „do wnętrza pałacu – to jest do pretorium”
BW „na zamek, to jest do pretorium”
BWP „na wewnętrzny dziedziniec, czyli do pretorium”
PL „na wewnętrzny dziedziniec pałacu”

Odnosi się to do rezydencji wysokiej rangi rzymskich urzędników w czasie pobytu w Jerozolimie. Mogła to być twierdza Antonia, położona obok świątyni, lub (co bardziej prawdopodobne) pałac Heroda Wielkiego w Jerozolimie.

GPNT, BP, BWP „całą kohortę”
BW „cały oddział wojska”
PL „kilkuset żołnierzy”

Greckie określenie *speiran* (tj. kohorta) pierwotnie odnosiło się do czegoś splecionego razem, jak włókno lub sznur. Z czasem terminu tego zaczęto używać w znaczeniu metaforycznym na określenie grupy ludzi pracujących razem w jakimś celu. Kohorta to kolejne łacińskie określenie. Odnosiło się ono do jednej dziesiątej legionu, czyli zwykle 600 osób. Mogło jednak oznaczać dużo mniejszą liczbę (zob. J 18:3). Armia rzymska składała się z (1) 6 000 legionów; (2) 600 kohort; (3) 200 manipuł; oraz (4) 100 centurii.

15:17 „Ubrali Go w purpurę” Mt 27:28 ma tu „płaszcz szkarłatny” rzymskiego oficera kawalerii. Purpura była symbolem królewskim. Pierwotnie płaszcz rzymskiego oficera był szkarłatny, z czasem jednak blaknął do różnych odcieni purpury. Szydli z Jezusa jako rzekomego króla Żydów (zob. Mk 15:18.20; J 19:2).

Łk 23:11 podaje, że żydowscy żołnierze tetrarchy Heroda lub Heroda Antypasa także szydzili z Jezusa jako króla czy też Mesjasza, ubierając Go w królewską szatę.

▣ **„wieniec z ciernia”** Tradycyjnie uważano to za torturę, polegającą na tym, że kolce wbijały się w głowę Jezusa. Możliwe jednak, że była to piękna korona wykonana z liści palmowych, co było kolejnym sposobem wyśmiewania Jezusa jako króla (zob. Mt 27:27-31; Mk 15:15-20). Greckie słowo „korona” (*stefanos*) stosowane było do wieńca zwycięstwa lub lauru noszonego przez cesarza.

15:18-19 Wersety te opisują drwiny rzymskich żołnierzy.

1. „Witaj” („Niech żyje” – Słowo Życia) – pozdrowienie przeznaczone specjalnie dla przywódcy
2. „bili Go trzcina po głowie” – prawdopodobnie wcześniej włożyli Mu ją do ręki jako udawane berło
3. „pluli na Niego” – kulturowa oznaka pogardy lub parodia pocałunku (tj. rodzaju hołdu)
4. „przyklękając oddawali Mu hołd” – kolejny szyderczy symbol Jego królewskości
5. purpurowy płaszcz na Jego ramionach – symbol królewskości

Numery od 2 do 4 opisane są w czasie niedokonanym, oznaczającą powtarzającą się czynność w czasie przeszłym. Wielu żołnierzy raz po raz powtarza te czynności lub być może wykonuje je każdy z obecnych żołnierzy.

15:20 „wyprowadzili Go” Jezus, jak wszyscy skazańcy, musiał zanieść belkę swojego krzyża na miejsce ukrzyżowania poza miejskimi murami. Prowadzono go okólną drogą ulicami Jerozolimy, tak aby wszyscy to widzieli i drżeli przed sprawiedliwością Rzymu.

Wyprowadzanie złoczyńców na egzekucję poza mury Jerozolimy mogło być wyrazem szacunku dla żydowskiego prawa (zob. Kpł 24:14 i Lb 15:35-36). Rzymianie nie życzyli sobie zamieszek podczas święta, kiedy miasto było zatłoczone.

▣ **„aby Go ukrzyżować”** Krzyżowanie było wynalazkiem Fenicjan. Aleksander Wielki ukrzyżował 2 000 osób po upadku Tyru. Rzymianie udoskonalili tę technikę, tak że skazani przestępcy przed śmiercią cierpieli przez kilka dni. Ta okrutna tortura miała odstraszać przed popełnianiem przestępstw. Karze tej nie podlegali obywatele Rzymu.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:21

²¹I przymusili niejakiego Szymona z Cyreny, ojca Aleksandra i Rufusa, który wracając z pola właśnie przechodził, żeby niósł krzyż Jego.

15:21 „przymusili” Jest to zapożyczenie z języka perskiego, oznaczające formalną konfiskatę mienia lub pobór robotników dla celów wyznaczonych przez władze.

GPNT „przychodzącego z pola”
BP „przechodnia wracającego z pola”
BW „który szedł z pola i przechodził mimo”
BWP „przechodzącego przypadkiem – wracał z pola”
PL „który właśnie tamtędy wracał z pola”

Czy chodzi tu o osobę zamieszkującą Palestynę, czy odwiedzającą Jerozolimę na święto Paschy? Moim zdaniem był to pielgrzym nocujący na przedmieściach Jerozolimy, który akurat wtedy tamtędy przechodził. W Jerozolimie mieszkało jednak wielu ludzi pochodzący z Cyrenajki (tj. północnej Afryki). Mieli nawet swoją synagogę (zob. Dz 6:9). Wymienione są tu jego dzieci, które widocznie były znane wczesnemu Kościołowi (nie w Jerozolimie, tylko w Rzymie).

▣ „**Szymona z Cyreny**” Cyrenajka była prowincją w północnej Afryce ze stolicą w Cyrenie. Imię Szymon jest jednak żydowskie. Z Dziejów Apostolskich wiemy, że było wielu Żydów pochodzących z tej okolicy (zob. Dz 2:10; 6:9; 11:20; 13:1). Jego tożsamość rasowa jest niepewna. Istnieli czarnoskórzy Żydzi wywodzący się z czasów Salomona i królowej Saby (tj. Etiopii).

▣ „**ojca Aleksandra i Rufusa**” Podanie tych szczegółów jasno wskazuje na to, że Szymon i/lub jego dzieci byli dobrze znani we wczesnym Kościele. Ponieważ Marek pisał do Rzymian, możliwe, że Rufus z Rz 16:13 to ta sama osoba.

▣ „**krzyż**” Jest kilka kształtów używanych przez Rzymian krzyży: T, X, t lub rusztowanie podtrzymujące kilka poziomych belek. Wszystkie te kształty odnalezione zostały podczas badań archeologicznych i używane były w Palestynie w I w. n.e.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:22-26

²²Przyprowadzili Go na miejsce Golgota, to znaczy miejsce Czaszki. ²³Tam dawali Mu wino zaprawione mirrą, lecz On nie przyjął. ²⁴Ukrzyżowali Go i rozdzielili między siebie Jego szaty, rzucając o nie losy, co który miał zabrać. ²⁵A była godzina trzecia, gdy Go ukrzyżowali. ²⁶Był też napis z podaniem Jego winy, tak ułożony: «Król Żydowski».

15:22 „Golgota” Jest to aramejski termin. W łacinie słowo „Kalwaria” oznacza „czaszkę”. Określenia te nie odnoszą się do całej czaszki, tylko do czoła. Nie ma pewności, gdzie dokładnie znajdowało się to miejsce – wiadomo jednak, że położone było poza starymi murami Jerozolimy, prawdopodobnie na niskim, niezadrzewionym wzgórzu przy głównym trakcie wiodącym do świętego miasta (zob. Kpł 24:14; Lb 15:35-36; J 19:20).

15:23 „dawali Mu wino zaprawione mirrą” Jest to czas niedokonany, co oznacza, że podawali mu je kilka razy. Tradycja Talmudu podaje, że mieszkanki Jerozolimy usługiwały w ten sposób skazańcom. Był to silny lek o działaniu przeciwbólowym i oziębiającym.

▣ „**lecz On nie przyjął**” Nie znamy powodu, dlaczego tego nie zrobił.

15:24 „Ukrzyżowali Go” Rzymianie nie przybijali do krzyża dłoni, tylko nadgarstki. Ciało podtrzymywane było głównie sznurami owiniętymi wokół ramion. Nogi były nieco zgięte, a stopy przybite do małego, trójkątnego pudełka. Robiono tak po to, aby skazaniec ciągle podnosił się, aby być w stanie oddychać. Na krzyżu znajdował się także niewielki kawałek drewna, zwany kołkiem, na którym skazaniec był w stanie na chwilę usiąść i oprzeć swój

ciężar. Większość ukrzyżowanych umierała wskutek uduszenia. Skazańcy nie byli wieszani wysoko – wystarczyło, że ich stopy znajdowały się około 30 cm nad ziemią.

▣ **„rozdzielili między siebie Jego szaty”** Rzymscy żołnierze, którzy krzyżowali zbrodniarzy, otrzymywali ich rzeczy jako część zapłaty.

▣ **„rzucając o nie losy”** Zostało to przepowiedziane w Ps 22:19. Psalm ten opisuje ukrzyżowanie Jezusa (chrystologiczna typologia). Jezus cytuje początek tego Psalmu w Mk 15:34. Także Ps 22:8-9 jest zapowiedzią uwag przechodniów, którzy wyszydali Jezusa (zob. Mk 15:29).

15:25 „godzina trzecia” J 19:14 podaje szóstą godzinę. Ewangelie synoptyczne konsekwentnie posługują się żydowskim czasem, podczas gdy Jan często (choć nie zawsze) posługuje się czasem rzymskim.

▣ **„Go ukrzyżowali”** Autorzy Ewangelii nie starają się grać na naszych emocjach i opisywać makabrycznych szczegółów egzekucji. Teologiczną kwestią nie jest jak (choć treść Pwt 21:23 jest znacząca, zob. Ga 3:13) Jezus umarł, tylko kim jest i dlaczego umarł!

15:26

GPNT	„napis winy jego wypisany”
BP	„napis, obwieszczający Jego winę”
BW	„wypisany napis z podaniem jego winy”
BWP	„napis wyjaśniający Jego winę”
PL	„napis podający powód Jego skazania”

Informacja, że napis ten widniał w trzech językach, pochodzi z J 19:20. Fakt, że był on przybity nad głową Jezusa znany jest z Mt 27:37.

Niektóre tłumaczenia (np. Nowa Biblia Gdańska) formułują ten werset tak, aby jasne było, że napis ten znajdował się u góry, ale słowo „napis” powtórzone jest jako czasownik oznaczający „wypisać”, „wryć” lub „napisać”, a nie „nad”.

▣ **„tak ułożony”** Rzymianie nazywali tę niewielką tabliczkę *Titulus*. Zazwyczaj były to czarne litery na białym tle. Oficjalny zarzut był albo (1) niesiony przed skazańcem albo (2) wieszany na jego szyi. Na miejscu ukrzyżowania umieszczony został nad głową Jezusa na krzyżu (zob. Mt 27:37). Zob. *Manners and Customs of the Bible [Zwyczaj i obyczaje biblijne]* Jamesa M. Freemana, s. 395-6.

▣ **„Król Żydowski”** Interesujący jest fakt, że poszczególne Ewangelie podają różne brzmienie zarzutu powieszono nad głową Jezusa na krzyżu:

1. Mt 27:37 – „To jest Jezus, Król Żydowski”
2. Mk 15:26 – „Król Żydowski”
3. Łk 23:38 – „To jest Król Żydowski”
4. J 19:19 – „Jezus Nazarejczyk, Król Żydowski”

Każda wersja jest inna, ale oznacza zasadniczo to samo. Dotyczy to większości różnic pomiędzy Ewangelią w dziedzinie historycznych szczegółów. Każdy autor zapisywał swoje wspomnienia (i źródła, z których korzystał) na nieco inny sposób, ale nadal pozostają one relacjami naocznych świadków.

Piłat chciał zdenerwować przywódców żydowskich, umieszczając tytuł, który budził ich strach, na krzyżu Jezusa (zob. Mk 15:21-22).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:27-32

²⁷Razem z Nim ukrzyżowali dwóch złoczyńców, jednego po prawej, drugiego po lewej Jego stronie. ²⁸Tak wypełniło się słowo Pisma: W poczet złoczyńców został zaliczony. ²⁹Ci zaś, którzy przechodzili obok, przeklinali Go, potrząsali głowami, mówiąc: «Ej, Ty, który burzysz przybytek i w trzech dniach go odbudowujesz, ³⁰zejdź z krzyża i wybaw samego siebie!» ³¹Podobnie arcykapłani wraz z uczonymi w Piśmie drwili między sobą i mówili: «Innych wybawiał, siebie nie może wybawić. ³²Mesjasz, król Izraela, niechże teraz zejdzie z krzyża, żebyśmy widzieli i uwierzyli». Lżyli Go także ci, którzy byli z Nim ukrzyżowani.

15:27 „Razem z Nim ukrzyżowali dwóch złoczyńców” Określenie to oznaczało „rozbójników” lub „powstańców”. Było to wypełnienie Iz 53:12.

Psalm 22 i Iz 52:13-53:12 podają pewne konkretne szczegóły, ale nie odmalowują pełnego obrazu! Odczytywanie tego rodzaju mesjańskich proroctw jest bardzo trudne, ponieważ tylko niektóre szczegóły mają zastosowanie do sytuacji Jezusa. Pozostałe mają znaczenie (1) symboliczne; (2) poetyckie lub (3) dotyczą tylko pierwotnej sytuacji historycznej. Tego rodzaju typologia chrystologiczna uprawniona jest jedynie poprzez natchnienie autorów NT. Współcześni wierzący czytając Biblię prowadzeni są przez Ducha (tj. oświecenie), ale nie zgadzamy się co do szczegółów, co świadczy o tym, że natchnienie przewyższa oświecenie.

Pisarze z czasów po spisaniu Nowego Testamentu tak bardzo nadużywali typologii, że nie przyjmują tego rodzaju interpretacji biblijnej poza tą dokonywaną przez autorów NT. Nie możemy odtwarzać procedur hermeneutycznych natchnionych autorów Biblii. Musimy polegać na rozumieniu tego, co ci pierwotni, natchnieni autorzy przekazali swoim adresatom (zob. artykuł wstępny: Przewodnik do czytania Biblii), a potem stosować te prawdy do naszej sytuacji kulturowej.

15:28 Werset ten pomijają starożytne pisane uncjałą manuskrypty greckie α , A, B, C i D. Nie zawiera go także BP i Przekład Ekumeniczny. Wydaje się, że został on dodany przez starożytnego skrybę jako notatka na marginesie na podstawie Łk 22:37 i nie jest częścią pierwotnego tekstu Ewangelii Marka. Marek, który pisał do pogan, raczej nie cytował ST (tj. Mk 15:28 jest nawiązaniem do Iz 53:12). UBS⁴ nadaje pominięciu tego wersetu notę „A” (pewne).

15:29 „Ci zaś, którzy przechodzili obok, przeklinali Go” Najprawdopodobniej zgodnie z zamysłem i procedurami rzymskiego ukrzyżowania miejsce egzekucji znajdowało się przy głównej drodze prowadzącej do Jerozolimy.

Ci przechodnie mogli wypełniać proroctwa zawarte w Ps 22:7-9.13-14.17-18.

▣ **„Ej, Ty, który burzysz przybytek”** Prześmiewcami tymi mogli być fałszywi oskarżyciele, którzy zeznawali w czasie nocnego procesu Jezusa przed Sanhedrynem (zob. Mk 14:58).

15:30 Wypowiedź ta jest kontynuacją drwin (zob. Mk 15:31-32) z mocy Jezusa. Nadal – tak późno – chcieli cudownego znaku. Twierdzili, że wtedy by w Niego uwierzyli (zob. Mk 15:32).

15:31 „Innych wybawiał” Określenie „wybawiać” użyte jest tu w starotestamentowym znaczeniu fizycznego ratunku. Ci przywódcy nie mogli zaprzeczyć cudom Jezusa, ale przypisywali Jego moc szatanowi (zob. Mk 3:22). Mieszkańcy Jerozolimy dobrze wiedzieli o tym, że Jezus wskrzesił Łazarza (zob. J 11).

15:32 „Mesjasz, król Izraela” W ten sposób kapłani wyśmiewają się z zmieszzonego przez Piłata tytułu „Król Żydowski”, przybitego nad głową Jezusa. Nie jest to afirmacja, a sarkazm!

Z pewnością wpisuje się to w drwiny zapowiedziane w Ps 22:7-9.13-14.17.

▣ **„Lżyli Go także ci, którzy byli z Nim ukrzyżowani”** Jedynie Łk 23:35-43 odnotowuje opowiadanie o skruszonym złoczyńcy.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:33-39

³³A gdy nadeszła godzina szósta, mrok ogarnął całą ziemię aż do godziny dziewiątej. ³⁴O godzinie dziewiątej Jezus zawołał donośnym głosem: «Eloi, Eloi, lema sabachthani», to znaczy: Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścił? ³⁵Niektórzy ze stojących obok, słysząc to, mówili: «Patrz, woła Eliasza». ³⁶Ktoś pobiegł i napelniwszy gąbkę octem, włożył na trzcinę i dawał Mu pić, mówiąc: «Poczekajcie, zobaczymy, czy przyjdzie Eliasza, żeby Go zdjąć [z krzyża]». ³⁷Lecz Jezus zawołał donośnym głosem i oddał ducha. ³⁸A zasłona przybytku rozdarła się na dwoje, z góry na dół. ³⁹Setnik zaś, który stał naprzeciw, widząc, że w ten sposób oddał ducha, rzekł: «Prawdziwie, ten człowiek był Synem Bożym».

15:33 „godzina szósta” Jeśli użyto tu żydowskiego czasu, była to dwunasta w południe. Zob. przypis do Mk 15:1.

▣ **„mrok ogarnął całą ziemię”** Jest to jeden ze starotestamentowych znaków sądu – albo w znaczeniu związanym z przymierzem (tj. jedna z plag egipskich, zob. Wj 10:21; Pwt 28:28-29), albo apokaliptycznym (zob. Jl 2:2; Am 8:9-10; So 1:15). Było to symbolem Boga Ojca odbierającego swoją obecność swojemu Synowi, który poniósł

grzech całej ludzkości. To tego Jezus obawiał się najbardziej w Getsemani (co symbolizuje okrzyk „Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścił” w Mk 15:34). Jezus stał się ofiarą za grzech i poniósł grzech całego świata (zob. 2 Kor 5:21). Doświadczył osobistego oddzielenia od Ojca. Ciemność była fizycznym symbolem tego, że Bóg Ojciec odwrócił się od swojego Syna.

15:34 „aż do godziny dziewiątej” Jeśli posłużono się tu czasem żydowskim, była to godzina 15:00.

▣ **„Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścił”** Jest to cytata z Ps 22:2. Ponieważ żydowskie zwoje nie zawierały podziału na rozdziały i wersety (który wprowadzony został do tekstów biblijnych w średniowieczu), wydaje się, że cytując początkowy werset Jezus chciał podkreślić cały Psalm.

Uczeni nie zgadzają się co do tłumaczenia tej wypowiedzi:

1. Septuaginta ma tu „O Boże, mój Boże, wejrzyj na mnie” (w Psalmach)
2. Peszitta (w tłumaczeniu George’a M. Lamsy) ma:
  - a. Ps 22:2, „Boże mój, Boże mój, dlaczego pozwoliłeś mi żyć?”
  - b. Mk 15:34, „Boże mój, Boże mój, dlatego mnie oszczędzono!”
3. Amerykańskie Jewish Publication Society [Żydowskie Towarzystwo Wydawnicze] podaje następujące brzmienie Ps 22:2: „Boże mój, Boże mój, czemuś mnie porzucił?”
4. Kodeks Bezy (V w. n.e.) ma: „Boże mój, Boże mój, czemuś mnie napiętnował?”. Wyczerpujące omówienie gnostyckich zagadnień związanych z tym wersem znaleźć można w: Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture: The Effect of Early Christological Controversies on the Text of the New Testament [Ortodoksyjne przekłamanie Pisma Świętego: Wpływ wczesnych sporów chrystologicznych na tekst Nowego Testamentu]*, s. 143-145.

Jezus doświadczał ostatecznego wymiaru ludzkiego grzechu – oddzielenia od wspólnoty z Ojcem (zob. Iz 59:2). Ludzie zostali stworzeni do społeczności z Bogiem; bez niej nigdy nie osiągniemy pełni!

15:35 „woła Eliasza” Jezus i apostołowie (podobnie jak wszyscy Żydzi w Palestynie w I w. n.e.) mówili po aramejsku. Marek, pisząc do Rzymian, zawsze tłumaczy te aramejskie frazy, tak dobrze zapamiętane przez Piotra. W języku aramejskim Eliasza to Elia. Tę aramejską frazę odnotowuje także Mt 27:46. Jest to zdumiewający okrzyk Jezusa z krzyża. Czuł się oddzielony od Ojca. Zgodnie z tradycją Eliasza był prorokiem, który miał przyjść w czasie kłopotów i przed Mesjaszem (zob. Ml 3:1-6; 4:4-6). Dlatego świadkowie tych wydarzeń myśleli, że Jezus modli się, aby Eliasza przyszedł i Mu pomógł.

Jednym z moich ulubionych autorów jest F. F. Bruce. W swojej książce *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, s. 65, wspomina on o artykule Alfreda Guillaume’a w czasopiśmie *Palestine Exploration Quarterly* (styczeń 1951), stwierdzającym, że przyrostek „mój” występuje w zwojach znad Morza Martwego jako *ija*. Kiedy Jezus powiedział „Boże mój”, była to forma *Elija*, której wymowa bardzo przypomina imię Eliasza. Może to wyjaśniać, dlaczego obecni źle zrozumieli słowa Jezusa.

15:36 „octem” Było to tanie wino pite przez lud i żołnierzy. Może mieć to związek z Ps 22:16. Jezus był tak spragniony, że musiał coś wypić, żeby być w stanie przed śmiercią wypowiedzieć ostatnich kilka słów (zob. J 19:28-30).

▣ **„włożył na trzcinę”** Trzcina posłużono się po to, aby osiągnąć do Jego ust. Pojenie ukrzyżowanych nie było aktem współczucia, tylko sposobem przedłużenia życia i agonii.

▣ **„Poczekajcie, zobaczymy, czy przyjdzie Eliasza, żeby Go zdjąć”** Nie było to spowodowane współczuciem, tylko pragnieniem zobaczenia znaku (zob. Mt 27:47-48).

15:37 „zawołał donośnym głosem” J 19:30 podaje, że powiedział „Wykonało się!”. Słowo to odnajdywano w zapisanych greką koine egipskich papirusach będących dokumentami handlowymi. Najprawdopodobniej był to handlowy termin oznaczający „opłacono w całości” (zob. Iz 53).

15:38 „zasłona przybytku rozdarła się na dwoje, z góry na dół” Były dwie zasłony do wewnętrznego sanktuarium świątyni – jedna w Miejscu Świętym, a druga przed Miejscem Najświętszym. Gdyby rozdarła się ta druga, nie zobaczyłby tego nikt poza kapłanami – chyba że pierwsza była zwykle odsuwana i wiązana po bokach. Zasłony te opisane są w Wj 26:31-37. W czasach Jezusa, w przebudowanej przez Heroda świątyni, zasłona ta miała

ok. 1800 x 900 cm i 10 cm grubości. Jeśli rozdarła się zewnętrzna zasłona, zobaczyliby to wszyscy obecni na poszczególnych zewnętrznych dziedzińcach. Wydaje się to pokazywać, że droga do bliskiej wspólnoty z Bogiem została przez Niego odnowiona wraz ze śmiercią Chrystusa (zob. Rdz 3:15; Wj 26:31-35). Mt 27:51-53 odnotowuje inne znaki towarzyszące temu wydarzeniu.

15:39 „Setnik” Był to niższy rangą wojskowy. Zazwyczaj określenie to oznacza „przywódcę setki”. Ludzie ci stanowili trzon rzymskiej armii. Korneliusz z Dz 10 także był setnikiem. Celem Marka była ewangelizacja Rzymian!

▣ **„Prawdziwie, ten człowiek był Synem Bożym”** Dosłownie jest to „ten człowiek był synem Boga”. Jednak brak rodzajnika nie oznacza, że rzeczownik ten był nieokreślony (zob. Mt 4:3.6; 14:33; 27:43; i Łk 4:3.9). Był to zaprawiony w bojach rzymski żołnierz. Oglądał śmierć wielu osób (zob. Mt 27:54). Może to być centralny fragment Ewangelii Marka, ponieważ została ona napisana do Rzymian. Zawiera wiele łacińskich słów i bardzo nieliczne cytaty ze ST. Także żydowskie zwyczaje i wypowiedzi po aramejsku są tłumaczone i objaśniane. Oto rzymski setnik wyznaje wiarę w ukrzyżowanego żydowskiego powstańca!

Drwiny przechodniów, kapłanów, a nawet współwięźniów i reakcja rzymskiego setnika, charakteryzująca się afirmacją i podziwem, mogą być celowym zestawieniem teologicznym.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:40-41

⁴⁰Były tam również niewiasty, które przypatrywały się z daleka, między nimi Maria Magdalena, Maria, matka Jakuba Mniejszego i Józefa, i Salome. ⁴¹Kiedy przebywał w Galilei, one towarzyszyły Mu i usługiwały. I było wiele innych, które razem z Nim przyszły do Jerozolimy.

15:40 „Były tam również niewiasty, które przypatrywały się z daleka” Grupie apostołów usługiwały – zarówno finansowo, jak i fizycznie – pewne kobiety (tj. gotowanie, pranie itp., zob. Mk 15:41; Mt 27:55; Łk 8:3).

TEMAT SPECJALNY: KOBIETY W BIBLII

I. Stary Testament

A. Kulturowo kobiety uważane były za własność

1. są wymienione na liście rzeczy stanowiących własność (Wj 20:17)
2. traktowanie niewolnic (Wj 21:7-11)
3. zobowiązania kobiet mogły być unieważniane przez społecznie odpowiedzialnego mężczyznę (Lb 30)
4. kobiety jako łupy wojenne (Pwt 20:10-14; 21:10-14)

B. Praktycznie funkcjonowała obopólność

1. mężczyzna i kobieta stworzeni na obraz Boży (Rdz 1:26-27)
2. czcisz ojca i matkę (Wj 20:12 [Pwt 5:16])
3. szanuj matkę i ojca (Kpł 19:3; 20:9)
4. nazirejczykami mogli być mężczyźni i kobiety (Lb 6:1-2)
5. córki mają prawo dziedziczenia (Lb 27:1-11)
6. kobiety są częścią ludu przymierza (Pwt 29:10-12)
7. słuchanie nauk ojca i matki (Prz 1:8; 6:20)
8. synowie i córki Hemana (z rodu Lewiego) zajmowali się muzyką w świątyni (1 Krn 25:5-6)
9. synowie i córki będą prorokować w nowej erze (Jl 2:28-29)

C. Kobiety pełniły przywódcze role

1. siostra Mojżesza, Miriam, nazwana jest prorokinią (Wj 15:20-21; zob. też Mi 6:4)
2. kobiety obdarowane przez Boga umiejętnością przędzenia materiałów na przybytek (Wj 35:25-26)
3. zamężna kobieta, Debora, także prorokini (zob. Sdz 4:4), sądziła wszystkie pokolenia (Sdz 4:4-5; 5:7)
4. Hulda była prorokinią, kiedy król Jozjasz wezwał do czytania i objaśniania odnalezionej „księgi Prawa” (2 Krl 22:14; 2 Krn 34:22-27)
5. królowa Estera, pobożna kobieta, uratowała Żydów w Persji

II. Nowy Testament

- A. Kulturowo kobiety – zarówno w judaizmie, jak i świecie greko-rzymskim – były obywatelami drugiej kategorii, posiadającymi niewiele praw i przywilejów (wyjątkiem była Macedonia).
- B. Kobiety w przywódczych rolach
  - 1. Elżbieta i Maria, pobożne kobiety otwarte na Boże działanie (Łk 1-2)
  - 2. Anna, prorokini usługująca w świątyni (Łk 2:36)
  - 3. Lidia, wierząca prowadząca kościół domowy (Dz 16:14-40)
  - 4. Cztery córki Filipa, dziewice-prorokinie (Dzieje 21:8-9)
  - 5. Febe, diakonisa kościoła w Kenchrach (Rz 16:1)
  - 6. Pryska (Pryscylla), współpracowniczka Pawła i nauczycielka Apollosa (Dz 18:26; Rz 16:3)
  - 7. Maria, Tryfena, Tryfoza, Persyda, Julia i siostra Nereusza – kobiety, które były współpracowniczkami Pawła (Rz 16:6-16)
  - 8. Junia (BW), być może kobieta-apostoł (Rz 16:7)
  - 9. Ewodia i Syntycha, współpracownice Pawła (Fil 4:2-3)

III. W jaki sposób współczesny wierzący ma równoważyć te różnorodne przykłady z Biblii?

- A. W jaki sposób odróżniać historyczne lub kulturowe prawdy, mające zastosowanie tylko w ich pierwotnym kontekście, od prawd wiecznych, obowiązujących dla wszystkich Kościołów i wierzących we wszystkich wiekach?
    - 1. Musimy bardzo poważnie traktować zamysł pierwotnego natchnionego autora. Pismo Święte jest Słowem Bożym i jedynym źródłem wiary i praktyki.
    - 2. Musimy odnieść się do natchnionych tekstów, które są w oczywisty sposób uwarunkowane historycznie.
      - a. religijne rytuały i liturgia Izraela (zob. Dz 15; Ga 3)
      - b. judaizm I w. n.e.
      - c. w oczywisty sposób uwarunkowane historycznie wypowiedzi Pawła w 1 Koryntian:
        - (1) system prawny pogańskiego Rzymu (1 Kor 6)
        - (2) pozostawanie niewolnikiem (1 Kor 7:20-24)
        - (3) celibat (1 Kor 7:1-35)
        - (4) dziewice (1 Kor 7:36-38)
        - (5) pokarmy ofiarowane bożkom (1 Kor 8; 10:23-33)
        - (6) niegodne zachowania podczas Wieczery Pańskiej (1 Kor 11)
    - 3. Bóg w pełni i jasno objawił się konkretnej kulturze konkretnych czasów. Musimy poważnie traktować to objawienie, ale nie każdy aspekt jego okoliczności historycznych. Słowo Boże zostało zapisane ludzkimi słowami i skierowane do konkretnej kultury w konkretnym czasie.
  - B. Interpretacja Biblii musi poszukiwać zamysłu pierwotnego autora. Co mówił on do siebie współczesnych? Jest to zasadnicza i kluczowa kwestia dla właściwej interpretacji. Następnie jednak musimy zastosować to do własnych czasów. Prawdziwym problemem w interpretacji może być zdefiniowanie danego terminu. Czy poza funkcją pastora były także inne, które postrzegane były jako przywódcze? Czy diakonisy lub prorokinie były uważane za przywódców? Jest dość jasne, że w 1 Kor 14:34-35 i 1 Tm 2:9-15 Paweł stwierdza, że kobiety nie powinny przewodzić na publicznych zebraniach! Jak mam jednak zastosować to dzisiaj? Nie chcę, żeby kultura Pawła ani moja uciszały Boże Słowo i Jego wolę. Być może czasy Pawła były zbyt ograniczające – możliwe też jednak, że to moje czasy są zbyt otwarte. Nie czuję się dobrze mówiąc, że słowa i nauczanie Pawła są warunkowymi, ograniczonymi do pierwszego wieku, lokalnymi prawdami sytuacyjnymi. Kim jestem, żeby mój umysł czy kultura zaprzeczały natchnionemu autorowi?!
- Jednakże co mam zrobić, kiedy napotykam na biblijne przykłady kobiet-przywódców (nawet w pismach Pawła, zob. Rz 16)? Dobrym przykładem takiej sytuacji jest omówienie przez Pawła publicznych zebrań w 1 Kor 11-14. W 1 Kor 11:5 Paweł wydaje się pozwalać na to, aby kobiety prorokowały i modliły się na publicznych zebraniach z nakrytą głową, ale w 14:34-35 żąda, aby zachowały ciszę! W kościele były diakonisy (zob. Rz 16:1) i prorokinie (zob. Dz 21:9). Właśnie ta różnorodność daje mi swobodę, aby zidentyfikować uwagi Pawła (odnośnie zakazów skierowanych do kobiet) jako ograniczone do Koryntu i Efezu w I w. n.e. W obu tych kościołach występowały problemy z kobietami

korzystającymi ze swojej nowo odnalezionej wolności (zob. Bruce Winter, *After Paul Left Corinth [Kiedy Paweł opuścił Korynt]*), co mogło sprawiać, że kościół miał problemy z pozyskiwaniem swojego społeczeństwa dla Chrystusa. Ich wolność musiała zostać ograniczona, aby Ewangelia mogła skuteczniej się rozprzestrzeniać.

Moje czasy są zupełnie inne niż czasy Pawła. W moich czasach Ewangelia może być ograniczana, jeżeli komunikatywnym, wykształconym kobietom nie pozwoli się dzielić Ewangelią i przewodzić! Jaki jest ostateczny cel publicznych nabożeństw? Czyż nie ewangelizacja i czynienie uczniami? Czy Bóg może być uwielbiony i zadowolony z kobiet w roli przywódców? Biblia jako całość wydaje się odpowiadać „tak”!

Chcę podążać za Pawłem; moja teologia jest zasadniczo paulińska. Nie chcę być pod nadmiernym wpływem współczesnego feminizmu ani poddawać się jego manipulacji. Czuję jednak, że kościół zbyt opornie reaguje na oczywiste biblijne prawdy, takie jak niewłaściwość niewolnictwa, rasizmu, bigoterii czy seksizmu. Równie długo zajęło mu zajęcie właściwego stanowiska w kwestii przemocy wobec kobiet we współczesnym świecie. Bóg w Chrystusie uwolnił niewolnika i kobietę. Nie powinienem pozwalać, żeby kulturowo uwarunkowany tekst z powrotem ich uwięził.

Jeszcze jedna uwaga: jako interpretator zdaję sobie sprawę z tego, że kościół w Koryncie był bardzo zaburzony. Ceniono dary duchowe i chwalono się nimi. Być może kobiety także brały w tym udział. Jestem także przekonany, że Efez znajdował się pod wpływem fałszywych nauczycieli, którzy wykorzystywali kobiety jako zastępczych mówców w tamtejszych kościołach domowych.

C. Sugerowana dalsza lektura:

1. *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, Gordon Fee i Douglas Stuart (s. 61-77)
2. *Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics [Ewangelia i Duch: zagadnienia hermeneutyki Nowego Testamentu]*, Gordon Fee
3. *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]*, Walter C. Kaiser, Peter H. Davids, F. F. Bruce i Manfred T. Branch (s. 613-616; 665-667)

☐ **„Maria Magdalena”** Magdala była małym miastem na brzegu Jeziora Galilejskiego, położonym niecałe 5 km od Tyberiady. Maria poszła za Jezusem po tym, jak wypędził z niej kilka demonów (zob. Łk 8:2). Została niesłusznie uznana za prostytutkę, ale brak na to dowodów w NT. Zob. Temat specjalny w Mk 16:1.

☐ **„Maria, matka Jakuba Mniejszego i Józefa”** Mt 27:56 nazywa ją „Marią, matką Jakuba i Józefa”, a w Mt 28:1 określono ją jako „drugą Marię”. Pytanie brzmi tu czyją żoną była. J 19:25 może wskazywać na to, że jej mężem był Kleofas, ale jej syn, Jakub, nazywany jest „synem Alfeusza” (zob. Mt 10:3; Mk 3:18; Łk 6:15). Zob. Temat specjalny w Mk 16:1.

☐ **„Salome”** Była to matka Jakuba i Jana, którzy należeli do wewnętrznego kręgu uczniów Jezusa, oraz żona Zebedeusza (zob. Mt 27:56; Mk 15:40; 16:1-2). Zob. Temat specjalny: Kobiety, które szły za Jezusem w Mk 16:1.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 15:42-47

⁴²Pod wieczór już, ponieważ było Przygotowanie, czyli dzień przed szabatem, ⁴³przyszł Józef z Arymatei, poważny członek Rady, który również wyczekiwał królestwa Bożego. Śmiało udał się do Pilata i poprosił o ciało Jezusa. ⁴⁴Pilat zdziwił się, że już skonał. Kazał przywołać setnika i pytał go, czy już dawno umarł. ⁴⁵Upewniony przez setnika, podarował ciało Józefowi. ⁴⁶Ten kupił płótno, zdjął Jezusa [z krzyża], owinął w płótno i złożył w grobie, który wykuty był w skale. Przed wejście do grobu zatoczył kamień. ⁴⁷A Maria Magdalena i Maria, matka Józefa, przyglądały się, gdzie Go złożono.

15:42 „Pod wieczór” Wspomina o tym tylko Ewangelia Marka. Wj 12:6 mówi o „wiezorach” tak, jakby były dwa: (1) 15:00-18:00 oraz (2) 18:00 i później. Kontekst wskazuje na to, że musiało to być po 15:00 (czasie wieczornej ofiary), ale przed 18:00 (rozpoczęciem szabat paschalnego).

▣ **„Przygotowanie”** Odnosi się to do dnia, kiedy wszystko musiało zostać przygotowane na uroczysty szabat tygodnia paschalnego (tj. Pascha i Święto Przaśników były ósmiodniowym świętem, zawierało więc dwa szabaty), a nie samego posiłku paschalnego.

15:43 „Józef z Arymatei” Wydaje się, że był on – wraz z Nikodemem – potajemnym uczniem Jezusa (zob. Mt 27:57; J 12:42). Jednak po śmierci Jezusa publicznie udał się do Piłata, aby prosić o ciało Jezusa (zob. J 19:38). Ujawnianie się jako przyjaciel ukrzyżowanego powstańca było niebezpieczne.

Jako ortodoksyjny Żyd w tamtych czasach, Józef zaciągnął obrzędową nieczystość przed obchodzeniem szabatu paschalnego poprzez:

1. wejście do pogańskiego domu
2. kontakt z ciałem zmarłego

Być może próbował jednak usunąć przekleństwo z Pwt 21:22-23. Zazwyczaj Rzymianie pozostawiali ciała ukrzyżowanych niepogrzebane na miejscu śmierci, ale ponieważ Żydzi byli tak przeczuleni na punkcie niepogrzebanych ciał, Rzymianie pozwalali im grzebać zmarłych – zazwyczaj jednak nie od razu.

Termin „Arymatea” oznacza „wzniesienie” i najprawdopodobniej jest inną nazwą miejscowości Rama położonej ok. 8 km na północny wschód od Jerozolimy.

▣ **„poważny członek Rady”** Józef był członkiem Sanhedrynu – podobnie jak Nikodem. Zob. Temat specjalny: Sanhedryn w Mk 12:13.

▣ **„wyczekiwał królestwa Bożego”** Józef był religijnym człowiekiem (zob. Mt 27:58). Wielu Żydów – zarówno faryzeuszy, jak i zwykłych ludzi – oczekiwało królestwa Bożego. Jezus często wypowiadał się na ten temat. Jego pierwsze i ostatnie kazanie dotyczyło królestwa Bożego – podobnie jak przypowieści. Zob. Temat specjalny w Mk 1:15.

To, w jakim sensie Józef wyczekiwał Królestwa, pozostaje niepewne. Jak mógł być uczniem Jezusa i nie wiedzieć, że królestwo Boże już nadeszło? Być może nadal spodziewał się ziemskiego królestwa (podobnie jak uczniowie, zob. Dz 1:6).

▣ **„udał się do Pilata i poprosił o ciało Jezusa”** Zaciągnął przez to obrzędową nieczystość przed obchodzeniem uroczystego szabatu tygodnia paschalnego. W ten sposób utożsamiał się także z Jezusem – ukrzyżowanym powstańcem. Było to śmiałe i zdecydowane posunięcie.

▣ **„poprosił o ciało”** Zazwyczaj Rzymianie pozostawiali ciała na krzyżu, aby rozkładając się, zniechęcały przechodniów do buntu. Ciała te były własnością Rzymu. Zazwyczaj nie oddawano ich rodzinom, aby te mogły stosownie je pogrzebać – co dla Żydów miało szczególne znaczenie. Była to wyjątkowa, niestandardowa prośba. Została ona spełniona ze względu na wrażliwość Żydów na punkcie ciał zmarłych obrzędowo zanieczyszczających ziemię – szczególnie w okresie paschalnym.

15:44 „Pilata zdziwił się, że już skonał” Śmierć przez ukrzyżowanie była bardzo powolna i bolesna. Często trwało to kilka dni. Rzymscy żołnierze od czasu do czasu dawali ofiarom wody lub wina – nie z miłosierdzia, tylko po to, żeby wydłużyć ich agonię. Tym razem jednak skazańcy musieli umrzeć szybko ze względu na nadchodzący szabat paschalny. Żołnierze połamali więc nogi dwóch przestępców (zob. J 19:31ff), żeby nie mogli się na nich podnosić w celu zaczerpnięcia tchu. W takiej sytuacji umarli szybko. Jezus jednak był już martwy, więc Jemu nie połamano nóg. Jest to wypełnienie proroctwa (zob. J 19:36, gdzie cytowany jest werset Wj 12:46) Patrz też komentarz hermeneutyczny do Mk 15:27).

Nie jest to zdanie warunkowe, tylko pośrednio wyrażone pytanie. Piłat był zdziwiony, że Jezus umarł tak szybko, zapytał więc o to swoich podwładnych.

15:45 „ciało” Użyte tu greckie słowo to nie *soma*, tylko *ptōma*, co oznacza martwe ciało. Jezus umarł!

15:46 „kupił płótno, zdjął Jezusa [z krzyża], owinał w płótno” Był przy tym także Nikodem (zob. J 19:39-40). Szybko przygotowali ciało Jezusa (tj. ze względu na szybko zbliżający się o 18:00 szabat) zgodnie z żydowską tradycją. Żydzi nie praktykowali balsamowania tak jak Egipcjanie, mieli jednak ustaloną procedurę z użyciem lnianych płócien i wonności.

▣ „złożył w grobie, który wykuty był w skale” Jest to wypełnienie konkretnego proroctwa z Iz 53:9. Mt 27:57-60 podaje, że był to grób, który kazał wykuć dla siebie Józef.

▣ „wykuty był w skale” Jezus nie został pochowany w ziemi, tylko w rodzinnej krypcie Józefa. Wykuta została ona w skalnej ścianie i najprawdopodobniej mieściła kilka miejsc pochówku. Grobów takich było wiele w okolicach Jerozolimy.

▣ „kamień” Ten duży, okrągły kawał skały miał kształt kamienia młyńskiego. Groby regularnie padały ofiarą rabusiów i dlatego zamykano je ciężkim kamieniem. Rozmiar tego kamienia świadczył o tym, że był to grób bogatego człowieka.

15:47 „przyglądały się, gdzie Go złożono” Termin ten oznacza „patrzeć z zainteresowaniem i uwagą”. Chciały się upewnić, że Jezus został odpowiednio przygotowany do pogrzebu. W ten sposób zapewnieni jednak także zostali niezbędnymi dwaj świadkowie (tj. Pwt 17:6; 19:15) potwierdzający prawne zeznanie. Jezus umarł i nie przyszedł do niewłaściwego grobu!

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Kto pojmał Jezusa? (tj. z kogo składała się zgraja)
2. Dlaczego proces Jezusa był niewłaściwy – nawet wedle żydowskich standardów?
3. Czy w wersetach 66-69 opisana jest jedna czy dwie służące?
4. Dlaczego Piotr jest taki nerwowy na dziedzińcu?
5. Przeczytaj relacje z procesów Jezusa we wszystkich czterech Ewangeliach i sporządź własną chronologię wydarzeń.
6. Opisz – jeśli to możliwe – motywacje, które kierowały Piłatem.
7. Jak możemy wyjaśnić zachowanie tłumu?
8. Dlaczego żołnierze wyśmiewali Jezusa? Ile różnych grup Go wyszydziło?
9. Wymień różne sposoby, na które Jezus został wyszydzony.
10. Gdzie ukrzyżowano Jezusa?
11. Dlaczego Jezus czuł się opuszczony przez Ojca? (zob. Mk 15:34)
12. Dlaczego Mk 15:39 jest jednym z kluczowych wersetów Ewangelii Marka?
13. Dlaczego Józef chciał szybko pogrzebać Jezusa?

ROZDZIAŁ 16 EWANGELII MARKA

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
ZMARTWYCHWSTANIE JEZUSA CHRYSYSTUSA				
Pusty grób	Zmartwychwstanie Jezusa	Zwiastowanie zmartwychwstania	Pusty grób	Zmartwychwstanie Jezusa
16:1-8	16:1-8	16:1 16:2-7 16:8	16:1-8	16:1-8

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”) ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy. Porównaj wyodrębnione przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

KANONICZNOŚĆ WERSETÓW 9-20

- A. Moim zdaniem wersety 9-20 nie były pierwotnie częścią Ewangelii Marka. Nie są natchnione i nie powinny wchodzić w skład Nowego Testamentu.
- B. Wszystkich werseł dalszych niż werseł 8 brakuje w starożytnych pisanych uncjałach manuskryptach:
  1. Kodeks Synajski, znany pod symbolem pierwszej litery alfabetu hebrajskiego – א. Manuskrypt ten zawiera cały NT i pochodzi z IV w. n.e. Znaleziony został w klasztorze św. Katarzyny na Górze Mojżesza – tradycyjnej górze Synaj.
  2. Kodeks Watykański, znany pod symbolem greckiej litery B. Manuskrypt ten obejmuje cały NT poza Apokalipsą i także pochodzi z IV w. n.e. Znaleziony został w czasach współczesnych w bibliotece watykańskiej w Rzymie.
- C. Trzecie starożytne pisane uncjałach świadectwo Nowego Testamentu, Kodeks Aleksandryjski, znany jest pod symbolem greckiej litery A. Manuskrypt ten obejmuje cały NT i datowany jest na V w. n.e. Pochodzi z Aleksandrii w Egipcie. Zawiera zakończenie Ewangelii Marka (takie jak Textus Receptus i angielskie tłumaczenie KJV). To długie zakończenie po raz pierwszy występuje w dziele Ireneusza z Lyonu (120-202 r. n.e.) *Przeciw herezjom* III:10:5 oraz zestawieniu czterech Ewangelii zwanym Diatessaronem, stworzonym przez Tacjana Syryjczyka (110-172 r. n.e.). Jednak Klemens Aleksandryjski i Orygenes z Aleksandrii ani razu nie cytują ani nie nawiązują do tych werseł. Moim

zdaniem świadczy to o tym, że zakończenie to nie było oryginalnie częścią nawet Kodeksu Aleksandryjskiego, pochodzącego z tego samego miasta. Wersety te zawiera MS C, także pochodzący z Aleksandrii, z V w. n.e.

- D. Euzebiusz z Cezarei (275-340 r. n.e.), historyk wczesnego Kościoła z IV w. n.e., stwierdził, że „najdokładniejsze kopie” kończą się na Mk 16:8.
- E. Hieronim ze Strydonu, tłumacz łacińskiej Wulgaty, stwierdził, że w prawie wszystkich greckich manuskryptach brakuje zakończenia po wersecie 8.
- F. Wersety 9-20 zawierają od 14 do 17 słów, które nie były wcześniej używane w Ewangelii Marka lub stosowano je inaczej. Wyraźnie różnią się także stylem i składnią. W oczywisty sposób niebiblijne znaki z Mk 16:18 potwierdzają nienatchnioną naturę tych dodatkowych wersetów.
- G. Manuskrypty z Egiptu (koptyjskie) podają cztery różne zakończenia po wersecie 8. Niektóre greckie manuskrypty zawierają długie (tj. Mk 16:9-20), a następnie krótkie zakończenie, albo też najpierw krótkie, a później długie zakończenie lub jedno z innych zakończeń w połączeniu z nimi.
  - 1. Oto jedno z krótkich zakończeń z koptyjskiego manuskryptu: „Wszystko to natomiast, co nakazał Piotrowi i tym, którzy należeli do Niego, skończyli przekazywać, po czym Jezus im się objawił; i od wschodu słońca aż po zachód, rozesłał ich, aby głosili wieczne zbawienie przez Świętą Ewangelię, która jest niezniszczalna”.
  - 2. „Wszystko to natomiast, co same usłyszały, zwięźle opowiedziały ludziom zebranych wokół Piotra. Po tych wydarzeniach również sam Jezus rozesłał za ich pośrednictwem, na wschód i na zachód, święte i niezniszczalne przesłanie o wiecznym zbawieniu.” Nazywane jest to „krótkim zakończeniem” i pochodzi ze starołacińskiego manuskryptu K.
- H. Główny problem polega na tym, że Ewangelia Marka wydaje się nagle urywać na wersecie 8. Powstało wiele teorii na ten temat, ale nikt nie wie na pewno dlaczego Ewangelia Marka kończy się tak nagle przy wzmiance o strachu.
- I. Pomocne wyjaśnienie tego problemu tekstualnego zawierają książki: Bruce’a M. Metzgera *A Textual Commentary on the Greek New Testament [Komentarz tekstualny do greckiego Nowego Testamentu]*, wydana przez United Bible Societies, s. 122-126, oraz Roberta G. Bratcher’a i Eugene’a Nidy *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark [Przewodnik tłumacza do Ewangelii Marka]*, wydana przez United Bible Societies, s. 517-522.
- J. Krótkie omówienie krytyki tekstu znaleźć można pod koniec niniejszego komentarza – Załącznik 2.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): MARKA 16:1-8

¹Po upływie szabatu Maria Magdalena, Maria, matka Jakuba, i Salome nakupiły wonności, żeby pójść namaścić Jezusa. ²Wczesnym rankiem w pierwszy dzień tygodnia przysły do grobu, gdy słońce wzeszło. ³A mówiły między sobą: «Kto nam odsunie kamień od wejścia do grobu?» ⁴Gdy jednak spojrzały, zauważyły, że kamień był już odsunięty, a był bardzo duży. ⁵Weszły więc do grobu i ujrzały młodzieńca siedzącego po prawej stronie, ubranego w białą szatę; i bardzo się przestraszyły. ⁶Lecz on rzekł do nich: «Nie bójcie się! Szukacie Jezusa z Nazaretu, ukrzyżowanego; powstał, nie ma Go tu. Oto miejsce, gdzie Go złożyli. ⁷Lecz idźcie, powiedzcie Jego uczniom i Piotrowi: Idzie przed wami do Galilei, tam Go ujrzycie, jak wam powiedział». ⁸One wyszły i uciekły od grobu; ogarnęło je bowiem zdumienie i przestrasz. Nikomu też nic nie oznajmiły, bo się bały.

16:1 „Po upływie szabatu” Starożytni Izraelici rozpoczynali dzień o zmroku (tj. wieczorem) – zgodnie z Rdz

1:5.8.13.19.23.31. Natomiast Rzymianie (i Grecy) przyjęli babilońską metodę dzielenia dnia i nocy na dwanaście części. Części te różniły się długością w zależności od pory roku i zmian długości dnia i nocy. W Mk 15 występuje kilka oznaczeń czasu (tj. trzecia godzina, Mk 16:25; szósta godzina, Mk 16:33; dziewiąta godzina, Mk 16:34).

Wydaje się, że fraza ta dotyczy metody stosowanej przez starożytnych Izraelitów, co oznaczałoby, że szabat trwał od 18:00 w piątek do 18:00 w sobotę.

☐ „Maria Magdalena, Maria, matka Jakuba, i Salome” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: KOBIETY, KTÓRE SZŁY ZA JEZUSEM

- A. Pierwsza wzmianka o kobietach idących za Jezusem i pomagających Mu oraz grupie Jego apostołów pojawia się w Łk 8:1-3.
1. Maria zwana Magdaleną (Łk 8:2)
    - a. Mt 27:56.61; 28:1
    - b. Mk 15:40.47; 16:1.9
    - c. Łk 8:2; 24:10
    - d. J 19:25; 20:1.11.16.18
  2. Joanna, żona Chuzy (zarządcy u Heroda, Łk 8:3), wymieniona także w Łk 24:10
  3. Zuzanna (Łk 8:3)
  4. „i wiele innych, które im usługiwały ze swego mienia” (Łk 8:3)
- B. Grupa kobiet obecna była przy ukrzyżowaniu
1. Lista Mateusza
    - a. Maria Magdalena (Mt 27:56)
    - b. Maria, matka Jakuba i Józefa (Mt 27:56)
    - c. matka synów Zebedeusza (Mt 27:56)
  2. Lista Marka
    - a. Maria Magdalena (Mk 15:40)
    - b. Maria, matka Jakuba Mniejszego i Józefa (Mk 15:40)
    - c. Salome (Mk 15:40)
  3. Łukasz podaje tylko, że były to „niewiasty, które Mu towarzyszyły od Galilei” (Łk 23:49)
  4. Lista Jana
    - a. Maria, matka Jezusa (J 19:25)
    - b. Siostra Jego matki (J 19:25)
    - c. Maria, żona Kleofasa (mogło to oznaczać żonę lub córkę Kleofasa, J 19:25)
    - d. Maria Magdalena (J 19:25)
- C. Grupa kobiet obserwowała miejsce pochówku Jezusa
1. Lista Mateusza
    - a. Maria Magdalena (Mt 27:61)
    - b. Druga Maria (Mt 27:61)
  2. Lista Marka
    - a. Maria Magdalena (Mk 15:47)
    - b. Maria, matka Józefa (15:47)
  3. Łukasz podaje tylko, że były to „niewiasty, które z Nim przyszły z Galilei” (Łk 23:55)
  4. Jan nie wspomina o kobietach obserwujących grób
- D. Grupa kobiet przyszła do grobu wczesnym rankiem w niedzielę
1. Lista Mateusza
    - a. Maria Magdalena (Mt 28:1)
    - b. Druga Maria (Mt 28:1)
  2. Lista Marka
    - a. Maria Magdalena (Mk 16:1)
    - b. Maria, matka Jakuba (Mk 16:1)
    - c. Salome (Mk 16:1)
  3. Lista Łukasza
    - a. „poszły (...) do grobu” (Łk 24:1-5.24)

- (1) Maria Magdalena (Łk 24:10)
- (2) Joanna (Łk 24:10)
- (3) Maria, matka Jakuba (Łk 24:10)
- 4. Jan wymienia tylko Marię Magdalenę (J 20:1.11)
- E. Kobiety obecne były w wieczerniku (Dz 1:14)
  - 1. niewiasty, Dz 1:14
  - 2. Maria, matka Jezusa (Dz 1:14)
- F. Nie ma pewności co do tego, jaki był związek pomiędzy różnymi kobietami wymienianymi przez poszczególnych ewangelistów. Oczywistym jest, że wiodącą rolę odgrywa wśród nich Maria Magdalena. Pomocny artykuł na temat kobiet w życiu i służbie Jezusa znaleźć można w *Dictionary of Jesus and the Gospels [Słowniku Jezusa i Ewangelii]* wydanym przez IVP, s. 880-886.

▣ „**nakupiły wonności, żeby pójść namaścić Jezusa**” Chociaż kobiety te widziały, jak Józef i Nikodem przygotowują i umieszczają ciało Jezusa w grobie, wydaje się, że ze względu na ograniczenia czasowe (tj. działo się to pomiędzy 15:00 a 18:00) pewne zwyczajowe żydowskie procedury pogrzebowe mogły zostać pominięte (być może aromatyczne świece lub jakiś konkretny rodzaj wonności) i kobiety te zamierzały je dokończyć.

TEMAT SPECJALNY: WONNOŚCI POGRZEBOWE

- A. Mirra, wonna żywica z arabskich drzew (BDB 600, KB 629; zob. UBS, *Fauna and Flora of the Bible [Fauna i flora Biblii]*, s. 147-148)
  - 1. Wonność ta pojawia się w ST dwanaście razy – głównie w literaturze mądrościowej jako pachnidło (zob. Ps 45:9; Pnp 1:13; 4:14; 5:1.5)
  - 2. Była jednym z darów przyniesionych dzieciątku Jezus przez Mędrców Wschodu (zob. Mt 2:11)
  - 3. Jej symbolika jest uderzająca
    - a. składnik „świętego oleju do namaszczenia” (Wj 30:23-25)
    - b. używana jako dar dla króla (Mt 2:11)
    - c. namaszczone nią Jezusa podczas pogrzebu (zob. J 19:39 i symbolicznie w J 11:2). Było to zgodne z żydowskimi zwyczajami opisywanymi w Talmudzie (tj. *Berakhoth* 53a)
    - d. była stosowana przez kobiety z Jerozolimy w napoju podawanym skazańcom w drodze na ukrzyżowanie (zob. Mk 15:23) w celu złagodzenia bólu
- B. Aloes, pachnący rodzaj drewna (BDB 14 III, KB 19)
  - 1. związany z wonnymi pachnidłami (zob. Lb 24:6; Ps 45:9; Prz 7:17; Pnp 4:14; patrz też: UBS, *Fauna and Flora of the Bible [Fauna i flora Biblii]*, s. 90-91)
  - 2. zmieszany z mirrą stosowany był w procesie balsamowania przez Egipcjan
  - 3. Nikodem przyniósł jego duszą ilość na pogrzeb Jezusa i namaścił Go nim (zob. J 19:39). Było to zgodne z żydowskimi zwyczajami opisywanymi w Talmudzie (tj. *Betsah* 6a). Zobacz Temat specjalny: Rytuały pogrzebowe.

16:2 „Wczesnym rankiem w pierwszy dzień tygodnia (...) gdy słońce weszło” Każda Ewangelia odnotowuje nieco inną porę:

- 1. Mt 28:1: o świcie
- 2. Łk 24:1: skoro świt
- 3. J 20:1: gdy jeszcze było ciemno

Kobiety te najwidoczniej wyszły z domu, kiedy było jeszcze ciemno, ale gdy dotarły do grobu (być może musiały po drodze nakupić wonności), było już jasno.

16:3 „mówiły między sobą” Jest to czas niedokonany. Martwiły się tym i raz po raz zadawały sobie to pytanie po drodze do grobu.

▣ „**Kto nam odsunie kamień**” Były już w drodze do grobu z wonnościami, kiedy pomyślały o wielkim kamieniu, którym został zamknięty. Marek nie wspomina o straży i pieczęci, o których mowa jest w Mt 27:62-66.

Kamień ten był okrągły i wpasowany w pochyły rowek wykopany tuż przy wejściu do pieczary. Wtroczenie go do tego rowka było względnie łatwe, ale usunięcie bardzo trudne.

16:4 „spojrzały” Widocznie były bardzo przygnębione, w żałobie spoglądając na ziemię.

▣ **„kamień był już odsunięty”** Z Mt 28:2 wydaje się, że kamień został wyrzucony ze swojego rowka przez trzęsienie ziemi (spowodowane przez anioła, zob. Łk 24:4; J J 20:12) i leżał na boku.

▣ **„a był bardzo duży”** Plądrowanie grobów było częste ze względu na wartość wonności i innych przedmiotów, z którymi grzebani byli zmarli. Lokalizacja i typ grobowca oraz rozmiar kamienia wskazywały na to, że należał do bogatego człowieka (zob. Iz 53:9).

16:5 „Weszły więc do grobu” J 29:11 podaje, że Maria stała przed grobem i zaglądała do środka, ale Łk 24:3 potwierdza, że w pewnym momencie kobiety weszły do środka.

▣ **„ujrzały młodzieńca siedzącego po prawej stronie”** Zazwyczaj to u Mateusza występują dwójki – dwóch opętanych Gerazeńczyków, dwóch ślepców w Jerychu, itp. – ale tutaj u Łukasza i Jana mowa jest o dwóch aniołach, podczas gdy Marek i Mateusz wspominają o tylko jednym.

W Biblii aniołowie zazwyczaj przedstawiani są jako mężczyźni – wyjątkiem jest Za 5:9-10.

▣ **„ubranego w białą szatę”** Dużo bardziej szczegółowy opis jego szaty zawarty jest w Mt 28:3 (zob. Łk 24:4: „w lśniących szatach”).

16:6 „Nie bójcie się” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego z partykułą przeczącą, co zazwyczaj oznacza zaprzestanie już dokonywanej czynności. Ludzie zawsze czują respekt i strach będąc świadkami fizycznego objawienia sfery duchowej.

▣ **„Jezusa z Nazaretu”** Zob. obszerniejszy komentarz w Mk 14:67.

▣ **„ukrzyżowanego”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej (zob. Mt 28:5). Występuje tu rodzajnik określony, wskazujący na to, że może to być tytuł (zob. 1 Kor 1:23; 2:2; Ga 3:1). Kiedy zobaczymy Jezusa, nadal będzie miał oznaki ukrzyżowania, które stały się powodem do czci i chwały (zob. 1 Kor 15:4 i Ap 5:12). Jezus jest jedyną Osobą Trójcy posiadającą fizyczne ciało.

▣ **„powstał”** Zmartwychwstanie jest centralnym filarem wiary chrześcijańskiej (zob. 1 Kor 15). Ukazuje Bożą aprobatę dla życia i ofiary Jezusa. Jest to temat bardzo często poruszany przez Piotra (zob. Dz 2:24-28.32; 3:15.26; 4:10; 5:30; 10:40; 1 P 1:13; 3:18.21) i Pawła (zob. Dz 13:30.33.34.37; 17:31; Rz 4:24; 8:11; 10:9; 2 Kor 4:14). Zmartwychwstanie jest potwierdzeniem przyjęcia przez Ojca zastępczej śmierci Syna (zob. 1 Kor 15). Pod względem teologicznym w powstaniu Jezusa z martwych udział miały wszystkie trzy Osoby Trójcy: Ojciec (Dz 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34; 17:31); Duch (Rz 8:11); i Syn (J 2:19-22; 10:17-18). Zob. Temat specjalny: Zmartwychwstanie w Mk 8:31.

▣ **„Oto miejsce, gdzie Go złożyli”** Chodzi tu o jedną z kilku wykutych w skale półek w grobie Józefa. J 20:6-7 opisuje miejsce pochówku oraz to, jak złożone były płótna pogrzebowe.

16:7 „Lecz idźcie, powiedzcie Jego uczniom i Piotrowi” Dlaczego Piotr wymieniony został osobno? Cóż za troska i czułość ze strony naszego Pana (za pośrednictwem anioła), że wymienił z imienia upadłego i cierpiącego Piotra! Piotr to zapamiętał!

▣ **„Idźcie przed wami do Galilei”** Jezus zapowiedział uczniom, że spotka się z nimi w Galilei po swoim zmartwychwstaniu. Uczniowie nie mieli jasnego zrozumienia teologicznych następstw tego wydarzenia (zob. Mk 14:28; Mt 28:32; 28:7.10; J 21; 1 Kor 15:6). Moim zdaniem właśnie w tym czasie i miejscu Jezus przekazał im Wielkie Posłannictwo.

16:8 „ogarnęło je bowiem zdumienie i przestрах” Mt 28:8 dodaje, że czuły też wielką radość.

▣ „**Nikommu też nic nie oznajmiły**” Czy było to tymczasowe, czy nie posłuchały nakazu anioła z Mk 16:7? J 20:1-10 opowiada o tym, jak Maria Magdalena informuje uczniów o pustym grobie, nie ma jednak mowy o słowach anioła!

▣ „**bo się bały**” Ewangelia Marka kończy się tak nagle i z tak negatywnym akcentem, że starożytni skrybowie widocznie próbowali dodać do niej jakiegoś rodzaju podsumowujące zakończenie.

16:9-20 Uznaję natchnione apostołskie pisma za prawdziwe Słowo Boże, jedyna źródło wiary i praktyki. Wersety te nie są jednak natchnione, a być może nawet heretyckie (picie trucizny, branie węży do rąk). Dlatego nie będę ich komentował. Obszerne omówienie tego problemu tekstualnego zawiera książka Bruce’a M. Metzgera *A Textual Commentary On the Greek New Testament [Komentarz tekstualny do greckiego Nowego Testamentu]*, s. 122-126.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego pomiędzy czterema Ewangeliami występują takie różnice?
2. Dlaczego Ewangelia Marka kończy się takim negatywnym akcentem?
3. Dlaczego zmartwychwstanie jest centralnym filarem wiary chrześcijańskiej?

WPROWADZENIE DO 1 LISTU PIOTRA

AUTORSTWO

- A. Wewnętrzne dowody na autorstwo apostoła Piotra
1. przedstawia się w 1 P 1:1
  2. nawiązania do słów i doświadczeń życiowych Jezusa i Dwunastu
    - a. przykłady wzięte z książki E. G. Selwyn *The First Epistle of St. Peter [Pierwszy List św. Piotra]*, 1946
      - (1) 1 P 1:3 – J 21:27
      - (2) 1 P 1:7-9 – Łk 22:31; Mk 8:29
      - (3) 1 P 1:10-12 – Łk 24:25ff; Dz 15:14ff
      - (4) 1 P 3:15 – Mk 14:29.71
      - (5) 1 P 5:2 – J 21:15ff
    - b. przykłady wzięte z książki Alana Stibbbsa *The First Epistle General of Peter [Pierwszy list okólny Piotra]*, 1971
      - (1) 1 P 1:16 – Mt 5:48
      - (2) 1 P 1:17 – Mt 22:16
      - (3) 1 P 1:18 – Mk 10:45
      - (4) 1 P 1:22 – J 15:12
      - (5) 1 P 2:4 – Mt 21:42ff
      - (6) 1 P 2:19 – Łk 6:32; Mt 5:39
      - (7) 1 P 3:9 – Mt 5:39
      - (8) 1 P 3:14 – Mt 5:10
      - (9) 1 P 3:16 – Mt 5:44; Łk 6:28
      - (10) 1 P 3:20 – Mt 24:37-38
      - (11) 1 P 4:11 – Mt 5:16
      - (12) 1 P 4:13 – Mt 5:10ff
      - (13) 1 P 4:18 – Mt 24:22
      - (14) 1 P 5:3 – Mt 20:25
      - (15) 1 P 5:7 – Mt 6:25ff
  3. słowa i sformułowania przypominające kazania Piotra w Dziejach Apostolskich
    - a. 1 P 1:20 – Dz 2:23
    - b. 1 P 2:7-8 – Dz 4:10-11
    - c. 1 P 2:24 – Dz 5:30; 10:39 (np. zastosowanie greckiego terminu *ksylon* na określenie krzyża)
    - d. 1 P 4:5 – Dz 10:45
  4. współcześni mu towarzysze-misjonarze
    - a. Sylwan (Sylas) – 1 P 5:12
    - b. Marek (Jan Marek) – 1 P 5:13
- B. Zewnętrzne dowody na autorstwo apostoła Piotra
1. przyjęte wcześniej i powszechnie przez wczesny Kościół
    - a. podobny dobór słów – być może cytaty – u Klemensa Rzymskiego w jego *Liście do Koryntian* (95 r. n.e.)
    - b. podobny dobór słów – być może cytaty – w *Liście Barnaby* (130 r. n.e.)
    - c. nawiązuje do niego Papiasz, biskup Hierapolis (140 r. n.e.), w cytacie z *His. Eccl.* Euzebiusza z Cezarei
    - d. cytowany przez Polikarpa ze Smyrny w jego *Liście do Filipian* 8:1, nie wymienia on jednak nazwy 1 Listu Piotra (Polikarp zmarł w 155 r. n.e.)
    - e. cytowany przez Ireneusza z Lyonu (140-203 r. n.e.)
    - f. cytowany przez Orygenes (185-253 r. n.e.). Orygenes był zdania, że 1 P 5:13, gdzie Piotr nazywa Marka „swoim synem”, świadczy o tym, że spisał on Ewangelię Piotra.
    - g. cytowany przez Tertuliana (150-222 r. n.e.)

- C. Powody kwestionowania autorstwa apostoła Piotra
1. Nie jest wymieniony w Kanonie Muratoriego – na liście kanonicznych ksiąg stworzonej w Rzymie w latach 180-200.
  2. Napisany jest płynną, nienaganną greką koine, co jest zaskakujące, jeśli autorem był „niewykształcony” (*agrammatos*, zob. Dz 4:13) galilejski rybak.
  3. Brzmi bardzo podobnie do pism Pawła – Listów do Rzymian i Efezjan.
  4. Zawarty w 1 Liście Piotra opis prześladowań lepiej pasuje do późniejszych czasów
    - a. Domicjana (81-96 r. n.e.)
    - b. Trajana (98-117 r. n.e.)
- D. Możliwe odpowiedzi na zastrzeżenia współczesnych uczonych
1. Kanon Muratoriego jest uszkodzony i brakuje w nim przynajmniej jednej linijki tekstu (zob. B. F. Westcott, *A General Survey of the History of the Canon of the New Testament [Ogólny zarys historii kanonu Nowego Testamentu]*, wyd. 6, s. 289).
  2. Piotr nie był niewykształcony (zob. Dz 4:13), nie był po prostu wychowankiem żadnej uznanej szkoły rabinicznej. Wszystko wskazuje na to, że większość zamieszkujących Galileę Żydów była dwujęzyczna od urodzenia. Inną zasadniczą kwestią w tej dyskusji jest posłużenie się przez Piotra skrybą. Treść 1 P 5:12 sugeruje, że być może był nim Sylwan (Sylas).
  3. Zarówno Piotr, jak i Paweł często cytowali treści liturgiczne lub edukacyjne (dokumenty służące katechizmowi) powszechne we wczesnym Kościele. W latach swojej służby mieli też ze sobą kontakty (tj. Dz, Ga i 2 P 3:15-16).
Dla mnie najbardziej prawdopodobnym powodem podobieństwa pomiędzy pismami Piotra i Pawła było to, że Piotr posłużył się towarzyszem podróży misyjnych Pawła – Sylasem (Sylwanem) jako skrybą.
  4. 1 List Piotra niekoniecznie odzwierciedla prześladowania na skalę całego cesarstwa. Słowa Piotra o tym, że wierzący mają podporządkowywać się władzom (zob. 1 P 2:13-17) byłyby niezwykle w czasach oficjalnych, obejmujących całe imperium prześladowań.
Postępująca choroba psychiczna (tj. pretensje do wielkości) Nerona (54-68 r. n.e.) sprzyjała prześladowaniu miejscowych chrześcijan przez lokalne kultury cesarza, zwłaszcza w Azji Mniejszej. 1 List Piotra lepiej pasuje do czasów Nerona niż Domicjana (81-96 r. n.e.) czy Trajana (98-117 r. n.e.). Możliwe nawet, że część prześladowań pochodzi ze strony żydowskich grup oraz miejscowych urzędników państwowych lub kultów cesarza.
- E. W samym 1 Liście Piotra nie ma nic, co wymagałoby późniejszego okresu lub autora.

DATA

- A. Data napisania listu w oczywisty sposób wiąże się z jego autorstwem.
- B. Tradycja łączy śmierć Piotra i Pawła w Rzymie za czasów Nerona, prawdopodobnie około roku 65 n.e. Jeśli tak było, 1 List Piotra musiał zostać napisany około roku 63 lub 64.
- C. Prawdopodobna jest także data zbliżona do połowy I w. n.e. – jeśli nawiązuje do niego Klemens Rzymski (95 r. n.e.).
- D. A. T. Robertson jest zdania, że Piotr zmarł w 67-68 r. n.e., a 1 List Piotra napisał w 65-66 r. Moim zdaniem zmarł w 64-65 r. i napisał go tuż przedtem.

ADRESACI

- A. Co typowe dla listów z I w. n.e., adresaci podani są w 1 P 1:1 jako „wybrani, przybysze wśród rozproszenia w Poncie, Galacji, Kapadocji, Azji i Bitynii”. Te rzymskie prowincje (zakładając, że Galacja oznacza północną etniczną Galację) położone są na północy dzisiejszej Turcji. Wydaje się, że są to tereny, których nie ewangelizował ani Paweł (zob. Dz 16:6), ani Piotr (zob. 1 P 1:12). Możliwe, że Kościoły te zostały zapoczątkowane przez nawróconych Żydów powracających do

domów po Zielonych Świątach (zob. Dz 2:9-11).

- B. Chociaż Kościoły te mogły pierwotnie zostać założone przez żydowskich wierzących, w czasie, kiedy Piotr do nich pisał, składały się przeważnie z pogan:
1. wcześniej nie znali Boga (1:14)
  2. odziedziczone po przodkach złe postępowanie (1:18)
  3. teraz są ludem Bożym (1 P 2:9-10, aluzja do Oz 1:9-10; 2:25)
  4. wśród pogan (2:12)
  5. lista przywar pogan (1 P 4:3-4)
- C. Księga ta zawiera żydowskie elementy
1. użycie terminów „przybysze” i „rozproszenie” odzwierciedla żydowskie tło (zob. J 7:35; Dz 7:6)
  2. odwołania do tekstów ST
    - a. Wj 19 (zob. 1 P 2:5.9)
    - b. Iz 53 (zob. 1 P 1:19; 2:22.24.25)
- Przykłady te jednak niekoniecznie są odzwierciedleniem żydowskiego Kościoła, a:
1. przeniesienia starotestamentowych tytułów z Izraela na Kościół (tj. „królewskie kapłaństwo”)
    - a. 1 P 2:5
    - b. 1 P 2:9
  2. dokumentu edukacyjnego Kościoła (tj. materiałów do katechizmu nowych wierzących), stosującego mesjańskie teksty ST
    - a. 1 P 1:19 – Iz 53:7 (tj. baranek)
    - b. 1 P 2:22 – Iz 53:5
    - c. 1 P 2:24 – Iz 53:4.5.11.12
    - d. 1 P 2:25 – Iz 53:6
- D. Chociaż Piotr powołany został do posługi Żydom (zob. Ga 2:8), podobnie jak Paweł pracował zarówno wśród Żydów, jak i pogan (zob. Dz 10). Nawrócenie Korneliusza ukazało Piotrowi radykalnie włączającą naturę Ewangelii! 1 List Piotra odzwierciedla tę nową świadomość.

CEL

- A. 1 List Piotra ma zarówno aspekt doktrynalny, jak i praktyczny. Jednak podczas gdy Paweł dzielił swoje listy na początkową część doktrynalną i końcową część związaną z zastosowaniem, Piotr łączy je ze sobą. Znacznie utrudnia to sporządzenie zarysu tej księgi. Pod wieloma względami przypomina ona bardziej kazanie niż list.
- B. Głównymi omawianymi kwestiami jest cierpienie i prześladowania. Tematy te poruszane są na dwa sposoby:
1. Jezus przedstawiony jest jako ostateczny przykład cierpienia i odrzucenia (zob. 1 P 1:11; 2:21.23; 3:18; 4:1.13; 5:1).
  2. Naśladowcy Jezusa mają iść za Jego przykładem i postawą (zob. 1 P 1:6-7; 2:19; 3:13-17; 4:1.12-19; 5:9-10).
- C. W świetle cierpienia i prześladowań, tak powszechnych we wczesnych latach chrześcijaństwa, częstotliwość, z jaką wspomina się w tym liście o drugim przyjsciu Chrystusa, nie jest zaskakująca. Księga ta, podobnie do większości pism NT, jest przesiąknięta eschatologią.

GATUNEK LITERACKI

- A. Księga ta zawiera typowe dla świata grecko-rzymskiego I w. n.e. rozpoczęcie i zakończenie
1. 1 P 1:1-2
    - a. autor

- b. adresaci
    - c. modlitwa
  - 2. 1 P 5:12-14
    - a. końcowe pozdrowienia
      - (1) od kogo
      - (2) dla kogo
    - b. modlitwa
- B. Zasadnicza część księgi bardziej przypomina kazanie niż list. Dlatego niektórzy twierdzą, że początkowo było to:
  - 1. kazanie
  - 2. liturgia chrzcielna
  - 3. połączenie pierwszych części katechizmu wczesnego Kościoła
- C. List wydaje się kończyć doksologią w 1 P 4:11, ale żaden z greckich manuskryptów nie urywa się w tym punkcie. Możliwe, że 1 P 4:12-5:11 jest celowym podsumowaniem całego listu.
- D. Osobiście jestem zdania, że 1 List Piotra funkcjonował jako list okólny do Kościołów, których Piotr nie założył osobiście – podobnie jak list Pawła do Kolosan (wysłany do Kolosów, Laodycei i Hierapolis, zob. Kol 4:13), a także ogólna zachęta dla wierzących, aby spodziewali się nadchodzących problemów – podobnie jak listy Pawła do Galacjan i Efezjan.

Ten okólny gatunek literacki wyjaśnia brak osobistego wstępu i zakończenia listu, a także brak konkretnych przykładów prześladowań.

KANONICZNOŚĆ

- A. Poruszam kwestię kanoniczności przy okazji 1 Listu Piotra, ponieważ jest ona bardzo kontrowersyjna, jeśli chodzi o 2 List Piotra.
- B. 1 List Piotra wymieniony jest w *Eccl. His.* 3:3:25 Euzebiusza z Cezarei jako należący do „niekwestionowanych ksiąg”. W starożytnym Kościele nigdy nie wątpiono, że jest to autentyczny list apostoła Piotra.
- C. Kwestię kanoniczności zaostrza duża liczba fałszywych pism przypisywanych Piotrowi. Wczesny Kościół nigdy ich nie uznał – za napisany przez apostoła Piotra uważano 1 List Piotra oraz podważany przez niektórych 2 List Piotra. Te fałszywe pisma to:
  - 1. *Dzieje Piotra*
  - 2. *Dzieje Piotra i Andrzeja*
  - 3. *Dzieje Piotra i Pawła*
  - 4. *Pasja Piotra i Pawła*
  - 5. *Dzieje Piotra i Dwunastu*
  - 6. *Apokalipsa Piotra*
  - 7. *Ewangelia Piotra*
  - 8. *Pasja Piotra*
  - 9. *Kazania Piotra*
  - 10. *Słowiańskie Dzieje Piotra*

(Omówienie każdego z tych pism znaleźć można w *Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible [Obrazkowej encyklopedii biblijnej Zondervan]*, tom 4; s. 721-723, 732-733, 740). żadne z tych pism, przypisywanych rzekomo Piotrowi, nie było nawet brane pod uwagę jako część kanonu NT. Już sam ten fakt jest znamieny w świetle włączenia do niego 1 i 2 Listu Piotra.

PIERWSZY CYKL CZYTAŃ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Wyraź temat całej księgi własnymi słowami.

1. Określ temat całej księgi.
2. Określ gatunek literacki.

DRUGI CYKL CZYTAŃ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Określ główne tematy księgi i opisz każdy z nich jednym zdaniem.

1. Temat pierwszej całości literackiej
2. Temat drugiej całości literackiej
3. Temat trzeciej całości literackiej
4. Temat czwartej całości literackiej
5. Itd.

1 LIST PIOTRA 1:1-2:3

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH*

BT	BW	BP	BWP	PL
Adres	Pozdrowienie	Adres i pozdrowienie apostołskie	Adres	Pozdrowienie
1:1-2	1:1-2	1:1-2	1:1-2	1:1-2
			CEL I DROGA WIARY	
Nadzieja i jej podstawa	Dziękczynienie za chrześcijańską nadzieję zbawienia	Wiara wiedzie do życia i zbawienia	Cel wiary	Odrodzeni do nadziei
1:3-9		1:3-5 1:6-7		
1:10-12	1:3-12	1:8-9 1:10-12	1:3-12	1:3-12
Upomnienia dotyczące osobistej świętości	Wezwanie do bogobojnego życia	Życie święte, pełni nadziei!	Droga do wiary	Wezwanie do ufności i miłości
1:13-25	1:13-25	1:13-15 1:16-21 1:22-25	1:13-25	1:13-25
	O żywych kamieniach i ludzie świętym	O nadprzyrodzone życie w Chrystusie	Żywy kamień	Zasady nowego życia
2:1-10		2:1-2 2:3	2:1-10	
	2:1-12			2:1-12

*Chociaż podział na akapity nie jest natchniony, stanowi jednak klucz do zrozumienia zamysłu pierwotnego autora. Każde z współczesnych tłumaczeń podzieliło tekst na akapity i dodało ich streszczenia. Każdy akapit zawiera jeden główny temat, prawdę lub myśl. Poszczególne tłumaczenia oddają je na różne sposoby. Podczas czytania tekstu zadaj sobie pytanie, które tłumaczenie najlepiej pasuje do twojego rozumienia tematu i podziału na wiersze.

Przy studiowaniu każdego z rozdziałów musimy najpierw przeczytać tekst biblijny i spróbować określić poszczególne tematy (akapity), a następnie porównać nasze rozumienie z tekstem współczesnych tłumaczeń. Tylko wtedy, gdy zrozumiemy zamysł pierwotnego autora, podążając za jego rozumowaniem i spostrzeżeniami, jesteśmy w stanie zrozumieć Pismo Święte. Tylko oryginalny autor tekstu jest autorem natchnionym – czytelnik nie ma prawa zmieniać ani modyfikować przekazanej w tekście wiadomości. Czytelnicy Biblii są natomiast odpowiedzialni za stosowanie natchnionej prawdy na co dzień w swoim własnym życiu.

Wszystkie techniczne terminy i skróty zostały objaśnione w następujących dokumentach: [Krótkie omówienie greckich terminów gramatycznych](#), [Krytyka tekstu](#) oraz [Słowniczek](#).

TRZECI CYKL CZYTAN (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 1:1-2

¹Piotr, apostoł Jezusa Chrystusa, do wybranych, przybyszów wśród rozproszenia w Poncie, Galacji, Kapadocji, Azji i Bitynii, ²którzy wybrani zostali według tego, co przewidział Bóg Ojciec, aby w Duchu zostali uświęceni, skłonili się do posłuszeństwa i pokropieni zostali krwią Jezusa Chrystusa. Łaska wam i pokój niech będą udzielone obficie!

1:1 „Piotr” Piotr był oczywistym rzecznikiem dwunastu apostołów. Był częścią wewnętrznego kręgu uczniów (Piotr, Jakub i Jan). Relacja Piotra, naocznego świadka życia i nauczania Jezusa (zob. 1 P 5:1), zapisana została w Ewangelii Marka (prawdopodobnie pierwszej spisanej Ewangelii; możliwe także, że Marek stworzył ją na podstawie kazań Pawła w Rzymie).

Szczególną relację Jezusa z Piotrem odnotowuje zarówno Mt 16, jak i J 21. Nie oznaczała jednak zwierzchnictwa Piotra. Piotr jako przywódca (papież) zachodniego chrześcijaństwa to rola, jaką przypisała mu później historia (podobnie jest z rzymskokatolickim spojrzeniem na Marię), a nie jasne biblijne nauczanie. 1 List Piotra pozwala zajrzeć w duszpasterskie serce i burzliwe życie tego wspaniałego przywódcy.

W języku greckim termin *petros* oznacza oddzielny kamień, w przeciwieństwie do słowa *petra* (tj. rodzaj żeński) oznaczającego podłoże skalne (zob. Mt 16:18); na język aramejski oba te określenia tłumaczone były jako *Kefas*; słowa Jezusa do Piotra nie zaznaczały żadnego rozróżnienia pomiędzy tymi dwoma greckimi terminami.

▣ **„apostoł”** Słowo to stosowano w judaizmie rabinicznym na określenie kogoś „wysłanego i uprawnionego”. Piotr zawsze wymieniany jest wśród apostołów jako pierwszy. Jezus wybrał dwunastu spośród swoich uczniów, żeby byli z Nim w szczególnym znaczeniu i nazwał ich „apostołami” (zob. Łk 6:13). Termin ten często opisuje posłanie Jezusa przez Ojca (zob. Mt 10:40; Mk 9:37; Łk 9:48; J 4:34; 5:24.30.36.37.38; 6:29.38.39.40.57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3.8.18.21.23.25; 20:21). Dwunastu wymienionych jest w Mt 10:1-4; Mk 3:13-19; Łk 6:12-16; Dz 1:12-13.

▣ **„Jezusa”** To hebrajskie imię oznacza „JHWH zbawia” lub „JHWH przynosi zbawienie”. Imię to zostało objawione Jego rodzicom przez anioła (zob. Mt 1:21). Słowo „Jezus” pochodzi od hebrajskiego terminu oznaczającego zbawienie, *hosea*, dołączonego do związanego z przymierzem Bożego imienia – JHWH. Jest to samo imię, co hebrajskie Jozue.

▣ **„Chrystusa”** Jest to grecki równoważnik hebrajskiego terminu *mesjasz*, oznaczającego „namaszczoney”. Wskazuje on na kogoś powołanego i wyposażonego przez Boga do określonego zadania. W ST namaszczone były trzy grupy przywódców: kapłani, królowie i prorocy. Jezus wypełnia wszystkie te trzy namaszczone urzędy (zob. Hbr 1:2-3). Zob. Temat specjalny: Namaszczenie w Biblii w Mk 6:13.

▣

GPNT „wybranych obcokrajowcom rozproszenia*” (*Lub: „diaspory”.)
BP „do przychodniów w diasporze”
BW „do wychodźców rozproszonych”
BWP „do wybranych, którzy jako przybysze mieszkają rozproszeni”
PL „do uchodźców rozproszonych”

Ten list okólny rozesłany został do Kościołów składających się głównie z wierzących pogan (1 P 1:14.18; 2:9-10.12; 4:34). Piotr często posługuje się terminologią ST opisując Kościół NT (zob. 1 P 2:5.9).

▣ **„wśród rozproszenia”** Dosłownie jest to „diaspora”, co oznacza „siał”. Terminem tym posługiwali się głównie palestyńscy Żydzi, określając nim Żydów żyjących poza Palestyną (zob. J 7:35). Piotr używa go w

odniesieniu do Kościołów składających się z wierzących pogan i Żydów w północnej części Azji Mniejszej. Wierzący ci są teraz obywatelami nieba (zob. Flp 3:20; Hbr 11:8-10.13-16), ale przez resztę swojego ziemskiego życia pozostają obcymi i przybyszami.

▣ **„w Poncie, Galacji, Kapadocji, Azji i Bitynii”** Pont nie był prowincją rzymską. Lista ta odnosi się przede wszystkim do grup rasowych. Wydaje się ona odzwierciedlać trasę doręczyciela tego listu, rozpoczynającą się w Synopie nad Morzem Martwym i biegnącą zgodnie z ruchem wskazówek zegara z powrotem do Bitynii. Niektóre z tych grup wspomniane są jako obecne przy zesłaniu Ducha Świętego (zob. Dz 2:9-11).

1:2 „którzy wybrani zostali według tego, co przewidział Bóg Ojciec” Położony jest tu silny nacisk na Bożą suwerenność (co jest charakterystyczne dla 1 Listu Piotra), która w ST była potwierdzeniem wybrania Izraela przez JHWH (zob. Pwt 4:37; 7:6-7; 14:2; Iz 65:9). W ST wybranie wiązało się ze służbą; w NT jednak termin ten odnosi się do duchowego zbawienia.

Przewidzenie (rzeczownik [*prognōsis*] występuje tylko tutaj i w Dz 2:23; czasownik [*proginōskō*] użyty jest w znaczeniu teologicznym w Rz 8:29; 11:2) nie wiąże się z ludzkimi wysiłkami czy zasługami (zob. Ef 2:8-9; 2 Tm 1:9; Tt 3:5). Bóg jest suwerenny i cała historia dzieje się dla Niego w czasie teraźniejszym. Tylko ludzie doświadczają czasu jako przeszłego, teraźniejszego i przyszłego. Pamiętajmy o tym, że słowa te pisze Piotr, rzecznik grupy apostołów i ten, który zaparł się Pana. Piotr został wybrany ze względu na to, kim jest Bóg, a nie kim był on sam. Boża łaska nie wiąże się z przewidywaniem, ponieważ wtedy zbawienie oparte by było o przyszłe ludzkie działanie.

Widoczne jest tu aktywne działanie Trójcy: Ojca (1 P 1:3-5), Syna (1 P 1:6-9) i Ducha Świętego (1 P 1:10-12). Słowo „Trójca” nie występuje w Biblii, ale Trójjedyny Bóg często wspomniany jest w jednym kontekście. Zob. Temat specjalny: Trójca w Mk 1:11 i Wybranie/predestynacja i potrzeba teologicznej równowagi w Mk 13:20.

▣ **„aby w Duchu zostali uświęceni”** „Uświęcać” pochodzi od tego samego greckiego rdzenia, co „święty”; w języku aramejskim rdzeń ten oznacza „oddzielony do szczególnego zadania”. Wierzący są „powołani, oddzieleni i obdarzeni zadaniem” (zob. 2 Tes 2:13, który jest także trynitarnym fragmentem).

Ta początkowa afirmacja odkupieńczych funkcji wszystkich trzech osób Trójcy w odniesieniu do problemu grzechu upadłej ludzkości jest kluczowa dla zrozumienia głoszonej przez Piotra Ewangelii.

1. Ojciec – wybrał
2. Duch – uświęcił
3. Syn – oddał życie

Ponieważ frazę tę zawiera zarówno 2 Tes 2:13, jak i 1 P 1:2, można spekulować, czy Sylwan (zob. 1 P 5:12; zwany też Sylasem) mógł być skrybą, za pośrednictwem którego Piotr napisał 1 List Piotra, a Paweł – 1 i 2 List do Tesaloniczan (zob. 1 Tes 1:1; 2 Tes 1:1). W 1 Liście Piotra znajduje się kilka szczegółów, które na to wskazują. Zob. Temat specjalny: Osobowość Ducha w Mk 3:29. Ukazuje to także swobodę opracowania (słów i zdań) pozostawianą skrybom w dziedzinie powszechnych liturgicznych sformułowań stosowanych przez społeczność wczesnego Kościoła.

▣ **„skłonili się do posłuszeństwa”** Biblia przedstawia relację ludzkości z Bogiem w kategoriach przymierza. Bóg zawsze podejmuje inicjatywę i wyznacza porządek, ludzkość jednak musi odpowiedzieć nawróceniem, wiarą, posłuszeństwem, służbą i wytrwałością. Jesteśmy zbawieni do służby! Posłuszeństwo jest kluczowe (zob. Łk 6:46; Ef 2:10). Zob. Temat specjalny: Przymierze w Mk 14:24.

▣ **„i pokropieni zostali krwią Jezusa Chrystusa”** Jest to starotestamentowa metafora:

1. oczyszczenia i przebaczenia (zob. Kpł 14:1-7)
2. poświęcenia Księgi Przymierza (zob. Wj 24:3-8)
3. wprowadzenia na nowy urząd (zob. Wj 29:20-22)

Ofiara Jezusa (zob. Iz 53; Mk 10:45; 2 Kor 5:21) umożliwia Jego naśladowcom przyjęcie, oczyszczenie, przebaczenie i nową więź z Bogiem (zob. Hbr 10:22; 12:24). Wierzący są ludem wykupionym krwią (odkupionym) i pokropionym krwią (uświęconym).

▣ **„Łaska wam i pokój niech będą udzielone obficie”** Przypomina to 2 P 2:1 i Jud 1:2. Paweł także posługiwał się podobnym wstępem w swoich listach. Piotr mógł znać listy Pawła, szczególnie List do Rzymian i do Efezjan,

albo też obaj czerpią z tradycji rozpowszechnionego w I w. n.e. katechizmu (tj. materiałów edukacyjnych dla nowych wierzących). Miejmy na uwadze to, że Syłas mógł być skrybą zarówno Piotra (zob. 1 P 5:12), jak i Pawła (zob. 1 i 2 Tes 1:1). Syłas zastąpił też Jana Marka, który prawdopodobnie zajmował się nauczaniem nowych wierzących. Jeśli tak było, Syłas także zajmował się katechizacją, a więc znał pisemne materiały wczesnego Kościoła przeznaczone dla nowych wierzących.

„Łaska i pokój” to charakterystyczne dla chrześcijan początkowe pozdrowienie, a także teologiczna afirmacja pierwszorzędnej roli łaskawego charakteru Boga i Jego odkupieńczych dzieł, które umożliwiły ludzkości pokój – pokój zaprowadzony dzięki działaniu Trójjedynego Boga (zob. 1 P 1:2). Nasz pokój jest możliwy tylko z powodu tego, kim Bóg jest i co zrobił.

Twierdzenie, że to początkowe, chrześcijańskie rozpoczęcie listu jest dowodem na to, że Piotr pisał zarówno do wierzących pogan (łaska – schryistianizowana forma greckiego pozdrowienia *charein*), jak i Żydów (pokój – tłumaczenie typowo żydowskiego pozdrowienia *shalom*), jest nieco naciągane.

▣ „niech będą udzielone obficie” Jest to hebrajski idiom, powszechny w żydowskich modlitwach (zob. 1 P 1:2; Jud 1:2).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 1:3-9

³Niech będzie błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa. On w swoim wielkim miłosierdziu przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa na nowo zrodził nas do żywej nadziei: ⁴do dziedzictwa niezniszczalnego i niepokalanego, i niewiędnącego, które jest zachowane dla was w niebie. ⁵Wy bowiem jesteście przez wiarę strzeżeni mocą Bożą dla zbawienia, gotowego objawić się w czasie ostatecznym. ⁶Dlatego radujcie się, choć teraz musicie doznać trochę smutku z powodu różnorodnych doświadczeń. ⁷Przez to wartość waszej wiary okaże się o wiele cenniejsza od zniszczalnego złota, które przecież próbuje się w ogniu, na sławę, chwałę i cześć przy objawieniu Jezusa Chrystusa. ⁸Wy, choć nie widzieliście, miłujcie Go; wy w Niego teraz, choć nie widzicie, przecież wierzycie, a ucieszycie się radością niewymowną i pełną chwały ⁹wtedy, gdy osiągniecie cel waszej wiary - zbawienie dusz.

1:3 „błogosławiony” Termin ten (*eulogētos*) nie jest tożsamy z tym użytym w Mt 5 (*makarios*). W NT stosowany jest on wyłącznie do Boga. Wywodzi się z niego polskie określenie „eulogia”. Sformułowanie to przypomina uwielbienie Trójcy w Ef 1:3-14: 1 P 1:3-5 dotyczy Ojca, 1 P 1:6-9 Syna, a 1 P 1:10-12 Ducha.

▣ „Bóg i Ojciec” Tomasz z Akwinu usiłuje dowieść istnienia Boga skupiając się na:

1. celowości
2. logicznej konieczności pierwszej przyczyny lub pierwotnego poruszyciela
3. przyczynie i skutku

Kwestie te związane są jednak z ludzką koniecznością filozoficzną i logiczną. Biblia objawia Boga w kategoriach osobowych, niedostępnych ludzkiemu rozumowi ani badaniom. Tylko objawienie ukazuje Boga jako Ojca naszego Pana Jezusa Chrystusa. Zob. Temat specjalny: Ojciec w Mk 13:22.

▣ „Pana” Greckie określenie „Pan” (*kurios*) może być stosowane w sensie ogólnym lub w rozwiniętym znaczeniu teologicznym. Oznaczać może „pana”, „mistrza”, „właściciela”, „męża” lub „w pełni Boga i człowieka” (zob. J 9:36.38). Stosowanie tego słowa w ST (hebrajskie *adon*) wywodzi się z niechęci Żydów do wymawiania związanego z przymierzem Bożego imienia JHWH, pochodzącego od hebrajskiego czasownika „być” (zob. Wj 3:14). Zob. Temat specjalny: Imiona Boże w Mk 12:26. Bali się łamać przykazanie „Nie będziesz wzywał imienia Pana, Boga twego, do czczych rzeczy” (zob. Wj 20:7; Pwt 5:11). Stwierdzili więc, że jeśli w ogóle nie będą go wymawiać, nie będą wzywać go do czczych rzeczy. Dlatego czytając Pisma zastępowali je hebrajskim słowem *adon*, którego znaczenie było podobne do greckiego *kurios* (Pan). Autorzy NT posługiwali się tym terminem dla opisanie pełnej boskości Chrystusa. Sformułowanie „Jezus jest Panem” było prawdopodobnie publicznym wyznaniem wiary i formułą chrzcielną wczesnego Kościoła (zob. Rz 10:9-13; 1 Kor 12:3; Flp 2:11).

▣ „On w swoim wielkim miłosierdziu” Fragment ten, wychwalający charakter Boga Ojca (1 P 1:3-5), odzwierciedlać może starożytny hymn, wiersz lub liturgię związaną z katechizmem. Główną postacią Biblii jest

Bóg! To jego zamysł, charakter i działanie są jedyną nadzieją upadłej ludzkości na dostąpienie przyjęcia przez Niego i wytrwanie w Nim (zob. Ef 2:4; Tt 3:5).

▣ **„zrodził nas do żywej nadziei”** Fraza ta potwierdza Bożą suwerenność jako jedyną prawdę biblijną związaną ze zbawieniem (zob. Dz 11:18; Jk 1:18; Ef 1:4), jest to jednak tylko połowa koncepcji przymierza. Zob. Temat specjalny w Mk 14:24.

Jest to ten sam rdzeń (*anagennaō*, zob. 1 P 1:23) co w J 3:3 (*gennaō*). Jest to imiesłów aorystu strony czynnej, opisujący rozstrzygający akt. NT opisuje nasze zbawienie także za pomocą innych metafor: (1) „przywrócenie do życia” (zob. Kol 2:13; Ef 2:4-5); (2) „nowe stworzenie” (zob. 2 Kor 5:17; Ga 6:15); oraz (3) „uczestnicy Boskiej natury” (zob. 2 P 1:4). Paweł jest przywiązany do rodzinnej metafory „adopcji”, podczas gdy Jan i Piotr są zwolennikami rodzinnej metafory „nowego narodzenia”.

„Nowe narodzenie” lub „narodzenie z góry” wyraża biblijny nacisk na potrzebę zupełnie nowego początku, zupełnie nowej rodziny (zob. Rz 5:12-21). Chrześcijaństwo nie jest poprawą ani nową moralnością; jest nową relacją z Bogiem. Tę nową więź umożliwia:

1. Boże miłosierdzie i łaska
2. ofiarna śmierć Syna i Jego zmartwychwstanie
3. działanie Ducha (zob. 1 P 1:2)

Ta boska wola i działanie obdarzają wierzących nowym życiem, żywą nadzieją i pewnym dziedzictwem.

▣ **„do żywej nadziei”** Przymiotnik „żywy” wielokrotnie pojawia się w 1 Liście Piotra (zob. 1 P 1:3.23; 2:4.5.24; 4:5.6). Wszystko, czego Bóg chce i co robi, jest „żywe” i trwa (tj. gra słów z imieniem JHWH).

▣ **„przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa”** Jezus jest wykonawcą woli Ojca i pośrednikiem odkupienia (podobnie jak wykonawcą Jego stworzenia oraz sądu). Zmartwychwstanie Jezusa jest centralną prawdą Ewangelii (zob. Rz 1:4; 1 Kor 15). Zmartwychwstanie jest aspektem przesłania chrześcijaństwa, którego Grecy nie byli w stanie przyjąć (zob. Dz 17:16-34).

1:4 „do dziedzictwa” W ST każde pokolenie poza Lewitami otrzymało swój dziedziczny przydział ziemi. Dziedzictwem Lewitów jako pokolenia kapłanów, sług świątyni i lokalnych nauczycieli, był sam JHWH (zob. Ps 16:5; 73:23-26; 119:57; 142:6; Lm 3:24). Autorzy NT często stosowali prawa i przywileje Lewitów do wszystkich wierzących, potwierdzając w ten sposób, że naśladowcy Jezusa są prawdziwym ludem Bożym i że teraz wszyscy wierzący powołani są do służby jako kapłani Boga (zob. 1 P 2:5.9; Ap 1:6), podobnie jak ST mówi o całym Izraelu (zob. Wj 19:4-6). NT kładzie nacisk nie na jednostkę jako kapłana obdarzonego pewnymi przywilejami, tylko na prawdę, że wszyscy wierzący są kapłanami, co wymaga zbiorowego nastawienia na służbę (zob. 1 Kor 12:7). Nowotestamentowemu ludowi Bożemu powierzone zostało starotestamentowe zadanie ewangelizacji świata (zob. Rdz 12:3; Wj 19:5b; Mt 28:18-20; Dz 1:8). Jest to koncepcja Jezusa jako właściciela stworzenia ze względu na to, że to On był jego wykonawcą na rzecz Ojca (zob. J 1:3.10; 1 Kor 8:6; Kol 1:16; Hbr 1:2-3). Jesteśmy współdziedzicami, ponieważ On jest dziedzicem (zob. Rz 8:17; Ga 4:7; Kol 3:24).

TEMAT SPECJALNY: DZIEDZICTWO WIERZĄCYCH (NA PODSTAWIE 1 PIOTRA 1)

W ST każde pokolenie poza Lewitami otrzymało swój dziedziczny przydział ziemi (zob. Joz 14-22). Dziedzictwem Lewitów jako pokolenia kapłanów, sług świątyni i lokalnych nauczycieli, był sam JHWH (zob. Ps 16:5; 73:25-28; 119:57; 142:6; Lm 3:24). Autorzy NT często stosowali prawa i przywileje Lewitów do wszystkich wierzących, potwierdzając w ten sposób, że naśladowcy Jezusa są prawdziwym ludem Bożym i że teraz wszyscy wierzący powołani są do służby jako kapłani Boga (zob. 1 P 2:5.9; Ap 1:6), podobnie jak ST mówi o całym Izraelu (zob. Wj 19:4-6). NT kładzie nacisk nie na jednostkę jako kapłana obdarzonego pewnymi przywilejami, tylko na prawdę, że wszyscy wierzący są kapłanami, co wymaga ogólnego nastawienia na służbę (zob. 1 Kor 12:7). Nowotestamentowemu ludowi Bożemu powierzone zostało starotestamentowe zadanie ewangelizacji świata (zob. Rdz 12:3; Wj 19:5b; Mt 28:18-20; Łk 24:46-47; Dz 1:8; patrz też Temat specjalny: Odwieczny plan odkupienia JHWH).

Jest to koncepcja Jezusa jako właściciela stworzenia ze względu na to, że to On był jego wykonawcą na

rzecz Ojca (zob. J 1:3.10; 1 Kor 8:6; Kol 1:16; Hbr 1:2-3). Jesteśmy współdziedzicami, ponieważ On jest dziedzicem (zob. Rz 8:17; Ga 4:7; Kol 3:24). Pismo Święte głosi, że wierzący odziedziczą (zob. Dz 20:32; 26:18; Ef 1:4; Kol 1:12; 3:24) wiele rzeczy dzięki swoim rodzinnym więzom z Jezusem, który jest dziedzicem wszystkiego (zob. Hbr 1:2). Dlatego są współdziedzicami (zob. Rz 8:17; Ga 4:7):

1. królestwa (zob. Mt 25:34; 1 Kor 6:9-10; 15:50; Ef 5:5)
2. życia wiecznego (zob. Mt 19:29; Hbr 9:15)
3. Bożych obietnic (zob. Hbr 6:12)
4. Bożego zapewnienia Jego obietnic (zob. 1 P 1:4-5)

▣ **„niezniszczalnego i niepokałanego, i niewiednącego”** W 1 P 1:4 dziedzictwo wierzących opisane jest za pomocą trzech sformułowań odwołujących się do starotestamentowej Ziemi Obiecanej. Palestyna mieściła się na jedynym lądowym przejściu pomiędzy imperiami Mezopotamii i Egiptu. Prowadziło to do wielu najazdów i licznych manewrów politycznych. Ziemskie konflikty nie mają wpływu na dziedzictwo wierzących:

1. jest „niezniszczalne” lub „bezpieczne od najazdu”
2. jest „niepokałane” lub „niewyczerpane”
3. jest „niewiednące”; nie ma ograniczeń czasowych jego posiadania

▣ **„które jest zachowane dla was w niebie”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej, co oznacza, że Bóg zachował i zachowuje dziedzictwo wierzących. Jest to wojskowe określenie oznaczające strzeżoną lub obsadzoną twierdzę (zob. Flp 4:7).

Słowo „niebo” występuje w liczbie mnogiej, odzwierciedlającej hebrajską liczbę mnogą. Starożytny język hebrajski miał wiele rzeczowników w liczbie mnogiej, co mogło być sposobem ich podkreślenia (np. późniejsze rabiniczne zastosowanie formy pluralis majestatis w odniesieniu do Boga). Rabini spierali się co do tego, czy istnieją trzy poziomy nieba (zob. Pwt 10:14; 1 Krl 8:27; Ne 9:6; 2 Kor 12:2), czy siedem, ze względu na to, że siedem jest liczbą idealną (zob. Rdz 2:1-3).

1:5 „jesteście (...) strzeżeni mocą Bożą” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony biernej. Podobnie jak nasze dziedzictwo (życie duchowe), strzeżona jest także nasza osoba (życie fizyczne). Boża osoba i Jego obietnice obejmują każdy aspekt naszego życia. Było to potrzebne i pomocne słowo zachęty w czasie prześladowań, cierpienia i szerzenia się fałszywej nauki (zob. 2 List Piotra). Nie ma to oznaczać, że wierzący nie będą zabijani ani torturowani, tylko że Bóg jest z nimi i po ich stronie oraz że ostatecznie w Nim są zwycięzcami. Teologicznie przypomina to przesłanie Apokalipsy.

▣ **„przez wiarę”** Zwróćmy uwagę na paradoks przymierza. Bóg strzeże ich i należącego do nich dziedzictwa, ale oni muszą zachować wiarę. Widoczne jest tu napięcie pomiędzy tymi biblijnymi parami dialektycznymi (tj. Boża suwerenność i ludzka wolna wola), które spowodowało powstanie systemów teologicznych podkreślających tylko jedną stronę danego paradoksu. Oba jego aspekty są biblijne; obie strony są potrzebne! Bóg odnosi się do ludzkości za pośrednictwem bezwarunkowych (Boże zaopatrzenie) i warunkowych (reakcja jednostek) przymierzy.

▣ **„dla zbawienia, gotowego objawić się”** Opisując zbawienie Biblia posługuje się wszystkimi greckimi czasami. Nie będziemy w pełni, całkowicie zbawieni aż do dnia zmartwychwstania (zob. 1 J 3:2). Często nazywane jest to obdarzeniem chwałą (zob. Rz 8:29-30). Zob. Temat specjalny: Greckie czasy stosowane do zbawienia w Mk 4:27-29.

▣ **„w czasie ostatecznym”** Jest to późniejsza żydowska koncepcja dwóch epok. Z Nowego Testamentu dowiadujemy się jednak, że te dwie ery nakładają się na siebie. Czasy ostateczne rozpoczęły się wraz z wcieleniem w Betlejem i zakończą się drugim przyjściem Chrystusa. Od dwóch tysięcy żyjemy w czasach ostatecznych. Zob. Temat specjalny: Obecny i nadchodzący wiek w Mk 13:8.

1:6

GPNT

„W tym* weselcie się” (*Zamiast „w tym” możliwe: tym.)

BP

„Dlatego radujecie się”

BW

„Weselcie się z tego”

BWP „z czego powinniście się już radować”
PL „Cieszcie się nim”

Jest to tryb orzekający czasu teraźniejszego strony medialnej (A. T. Robertson i BP) lub tryb rozkazujący (Barbara i Timothy Friberg oraz GPNT, BW, BWP i PL). Wierzący cieszą się bezpieczeństwem płynącej z więzi z Bogiem (zob. 1 P 1:3-5) nawet wśród upadłego świata (zob. Jk 1:2-4; 1 Tes 5:16; Rz 5:3; 8:18).

▣ „choć teraz” Obecne próby i prześladowania nie mogą równać się z wiecznością z naszym Panem (zob. Rz 8:18).

▣ „musicie doznać trochę smutku z powodu różnorodnych doświadczeń” Jest to grecki termin *dei*, oznaczający „wymagany” lub „konieczny”, związany ze zdaniem warunkowym. W domyśle występuje tu czasownik „być”, ze względu na który jest to peryfrastyczne zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z perspektywy autora lub dla jego celów literackich. Piotr zakłada, że pobożne życie skutkować będzie prześladowaniem. Często powraca do tematu prześladowań (zob. 1 P 1:6-7; 2:19; 3:14-17; 4:1.12-14.19; 5:9).

▣ „musicie doznać trochę smutku” Jest to imiesłów aorystu strony biernej. Niewyrażonym w stronie biernej sprawcą jest diabeł; Bóg używa nawet zła do swoich dobrych celów. Nawet sam Jezus został wydoskonalony przez to, co wycierpiał (zob. Hbr 5:8-9). Cierpienie służy użytecznemu celowi w życiu wiary!

Teologiczny dylemat polega na tym, że są trzy możliwe źródła cierpienia:

1. szatan
2. upadły świat
3. Bóg
  - a. w celu doczesnego ukarania za grzech
  - b. w kształtowaniu dojrzałości i podobieństwa do Chrystusa

Problem polega na tym, że nigdy nie wiem, z którego źródła wypływa dane cierpienie! Postanawiam więc wierzyć, że jeśli – a raczej: kiedy – cierpienie się pojawi, Bóg wykorzysta je do swoich celów. Moją ulubioną książką na ten temat jest *The Christian's Secret of a Happy Life [Sekret szczęśliwego życia chrześcijańskiego]* autorstwa Hannah Whithall Smith.

▣ „różnorodnych doświadczeń” Znaczenie tego greckiego przymiotnika to „zróżnicowany” lub „wielobarwny” (zob. Jk 1:2). Istnieje wiele różnego rodzaju prób, pokus i prześladowań. W 1 P 4:10 ten sam termin opisuje różnorodną łaskę Bożą. Nigdy nie jesteśmy wystawiani na próbę ani kuszeni ponad miarę Jego pomocy (zob. 1 Kor 10:13).

1:7 „Przez to wartość waszej wiary okaże się” Jest to zdanie *hina* lub zdanie celowe. Cierpienie wzmacnia wiarę. W całej Biblii Bóg poddaje swoje dzieci próbom (zob. Rdz 22:1; Wj 15:22-25; 16:4; Pwt 8:2.16; 13:3; Sdz 2:22; 2 Krn 32:31; Mt 4:1; Łk 4:1-2; Rz 5:2-4; Hbr 5:8-9; Jk 1:2-4).

Werset ten zawiera rzeczownik *dikimon* oraz imiesłowową formę *dikimazō*, które łączą się z konotacją badania z zamiarem wzmocnienia, a przez to akceptacji. Zob. Temat specjalny dotyczący greckich określeń oznaczających „badanie” w Mk 1:13b.

▣ „o wiele cenniejsza od zniszczalnego złota” W tym życiu naszym największym darem dla Boga jest nasza wiara (zob. J 20:27; 2 Kor 4:17). W wieczności wiarę zastępuje oglądanie. Oddajemy cześć Bogu i podobamy Mu się, kiedy przez wiarę znosimy próby spowodowane naszą wiarą w Niego (zob. 1 P 4:12-16). Duchowy rozwój następuje jedynie dzięki doświadczaniu wiary (zob. Rz 5:2-5; Hbr 12:11; Jk 1:2-4).

▣ „objawieniu Jezusa Chrystusa” To samo słowo (*apokalupsis*) jest tytułem ostatniej księgi NT – Apokalipsy. Oznacza ono „odslaniać”, „w pełni ujawniać” lub „oznajmiać”. Tutaj odnosi się ono do drugiego przyjścia Chrystusa – tematu, który często pojawia się w pismach Piotra (zob. 1 P 1:7.13; 2:12; 4:13; 5:4).

1:8 „choć nie widzieliście” Nawet wśród cierpienia wierzący mają Mu ufać. Jezus modlił się o tych, którzy w Niego uwierzą, chociaż nigdy Go nie widzieli, w J 17:20; 20:29.

▣ „wy w Niego teraz (...) przecież wierzyć” Etymologiczne tło tego określenia jest pomocne w określeniu

jego ówczesnego znaczenia. Pamiętajmy, że autorzy NT byli hebrajskimi myślicielami piszącymi w grece koine. W języku hebrajskim słowo „wierzyć” pierwotnie odnosiło się do osoby stojącej w stabilnej postawie (ze stopami ułożonymi w taki sposób, że nie można jej było przewrócić). Z czasem nabrało metaforycznego znaczenia kogoś lojalnego i wiarygodnego, na kim można polegać. Jego grecki równoważnik (*pistis* lub *pisteuō*) tłumaczony jest na język polski jako „wiara”, „wierzyć” i „zaufanie”. Biblijna wiara lub zaufanie nie jest głównie tym, co robimy, tylko kimś, w kim pokładamy swoją ufność. Chodzi tu o Bożą wiarygodność, a nie naszą. Upadła ludzkość polega na Bożej spolegliwości, wierzy Jego wiarygodności i pokłada ufność w Jego Ukochanym i Jego zaopatrzeniu. Nie chodzi o ilość ani natężenie ludzkiej wiary, tylko o jej przedmiot (zob. 1 P 1:8.21; 2:6-7). Zob. Temat specjalny w Mk 1:15.

▣ **„ucieszycie się radością niewymowną”** O radości była już mowa w 1 P 1:6, gdzie użyto tego samego słowa. Dotyczy ono silnej radości, której zazwyczaj towarzyszą fizyczne wyrazy, takie jak okrzyki, taniec, itp. (zob. Łk 1:44.47; 10:21; J 5:35; 8:56). Radość, o której pisze Paweł, odnajdywana jest nawet wśród cierpienia (zob. 1 P 4:13; Rz 5:3; 1 Tes 5:17). Jest ona jednym z nieoczekiwanych błogosławieństw Ducha w czasie prób i prześladowań.

▣ **„pełną chwałę”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej. Przez wiarę (choć jeszcze nie oglądanie) wierzący przepełnieni są niewymowną radością i pełnią chwały! Tej radości i chwały nie da się ukryć. Jest to wytryskujące dzięki Duchowi źródło (zob. J 4:14; 7:38). Jest ono świadectwem mocy Ewangelii dla wszystkich, którzy spotykają ludzi Ewangelii znajdujących się pod presją. Zob. Temat specjalny: Chwała (doksa) w Mk 10:37.

1:9 „osiągniecie cel waszej wiary” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony medialnej. Oznacza to, że nasza radość to nie tylko przyszłe spełnienie, ale także teraźniejsza rzeczywistość – nawet wśród prześladowań – ze względu na działanie Trójjedynego Boga na naszą rzecz (zob. 1 P 1:2).

▣ **„zbawienie dusz”** Odnosi się to do naszego obdarzenia chwałą. W NT zbawienie postrzegane jest jako podjęta decyzja (aoryst, zob. Rz 8:24), ale także ciągły proces (czas teraźniejszy, zob. 1 Kor 1:18; 15:2; 1 Tes 4:14), który zostanie dopełniony w przyszłości (tj. czas przyszły, zob. Rz 5:9.10; 10:9). Zob. Temat specjalny w Mk 4:27-29. Ten przyszły aspekt często określany jest jako „obdarzenie chwałą” (zob. Rz 8:29-30). Wierzący pewnego dnia zobaczą Jezusa takiego, jakim jest i zostaną przemienieni na Jego podobieństwo (zob. 1 J 3:2).

Greckie określenie *psuchē* (dusza) jest często stosowane w pismach Piotra (zob. 1 P 1:9.22; 2:11.25; 3:20; 4:19; 2 P 2:8.14) w znaczeniu hebrajskiego idiomu na określenie całej osoby. Ludzie nie są dwu- lub trzyczęściowymi istotami, tylko jednością (zob. Rdz 2:7). To prawda, że jako ludzie związani jesteśmy z tą planetą, ale ponieważ zostaliśmy stworzeni na Boży obraz i podobieństwo, mamy także kontakt ze sferą duchową. Jesteśmy obywatelami dwóch królestw.

Budowanie systematycznej teologii na podstawie fragmentów 1 Tes 5:23 i Hbr 4:12 i usiłowanie odnoszenia wszystkich tekstów biblijnych do tych trzech kategorii (ciało, dusza i duch) jest błędem. Dotyczą one po prostu do całej osoby i przeszywającej mocy słowa Bożego. Należy z ostrożnością podchodzić do kogoś, kto twierdzi, że klucz do całej Biblii znajduje się w dwóch niejasnych tekstach, wyciągniętych z kontekstu i zamienionych w teologiczne ramy, przez które postrzegać należy całe Pismo (Watchman Nee). Gdyby kwestia ta miała być tak kluczowa, Duch umieściłby ją w kontekście jasnej nauki i często ją powtarzał. Biblia nie jest księgą zagadek i łamigłówek! Bóg chce się z nami komunikować i główne prawdy znajdują się w kontekstach jasno przekazanej nauki.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 1:10-21

- A. 1 P 1:10-12 dotyczy nowotestamentowego zbawienia w Chrystusie w rozumieniu starotestamentowych proroków.
- B. Przez proroków „Duch” objawia w 1 P 1:11-12 wierzącym trzy kwestie:
  - 1. cierpienie Mesjasza (Rdz 3:15; Ps 22; Iz 52:13-53:12)
  - 2. następującą po nim chwałę (Iz 56-66)
  - 3. fakt, że prorocy mówili o więcej niż tylko własnych czasach (tj. Izajasz, Ezechiel, Daniel, Micheasz, Zachariasz)

C. W 1 P 1:13-17 Piotr prosi wierzących, aby robili sześć rzeczy, żeby się chronić:

1. przepasali biodra umysłu, 1 P 1:13
2. byli trzeźwi, 1 P 1:13
3. skupili swoją nadzieję na łasce czasów ostatecznych, 1 P 1:13
4. nie stosowali się do dawniejszych żądz, 1 P 1:14
5. byli święci, 1 P 1:15
6. żyli w szacunku wobec Boga, 1 P 1:17
7. gorąco kochali się nawzajem (siódma dodana z 1 P 1:22)

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 1:10-12

¹⁰Nad tym zbawieniem wszczęli poszukiwania i badania prorocy - ci, którzy przepowiadali przeznaczoną dla was łaskę. ¹¹Badali oni, kiedy i na jaką chwilę wskazywał Duch Chrystusa, który w nich był i przepowiadał cierpienia [przeznaczone] dla Chrystusa i mające potem nastąpić uwielbienia. ¹²Im też zostało objawione, że nie im samym, ale raczej wam miały służyć sprawy obwieszczane wam przez tych, którzy wam głosili Ewangelię mocą zesłanego z nieba Ducha Świętego. Wejrzeć w te sprawy pragną aniołowie.

1:10 „Nad tym zbawieniem” Jest to tematem listu od (1) wersetu 1:2, opisującego działanie Trójjedynego Boga w zbawieniu; (2) wersetów 1:3-5, opisujących Boga zachowującego i strzegącego tego zbawienia; oraz (3) wersetów 1:6-9, opisujących cierpienie wierzących z powodu tego zbawienia.

▣ **„prorocy”** Odnosi się to do proroków ST (zob. 1 P 1:12). W myśli rabinicznej wszyscy natchnieni autorzy uważani byli za proroków. Prorokiem nazwany został Mojżesz (zob. Pwt 18:18), a księgi zwane przez nas historycznymi (od Jozuego po Księgi Królewskie) zwane były przez Żydów „prorokami wcześniejszymi”.

▣ **„przeznaczoną dla was łaskę”** Sformułowanie to wskazuje na to, że starotestamentowi prorocy mieli jakieś pojęcie o Nowym Przymierzu. Wynika to także z wypowiedzi Jezusa o Abrahamie w J 8:56 (zob. 2 Ezdrasza 3:14) oraz z Hbr 11:13b. Trudno dokładnie stwierdzić, w jakim stopniu prorocy ST rozumieli Ewangelię. Opis Nowego Przymierza u Jeremiasza (Jer 31:31-34; patrz też Ez 36:22-38) wskazuje na przyjęcie ludzi przez Boga w oparciu o Jego miłość i Jego działanie, a nie ludzkie dokonania. Mt 13:17 stwierdza, że wielu starotestamentowych proroków pragnęło zobaczyć i usłyszeć czyny i słowa Jezusa.

Nawet prococtwo Izajasza o narodzeniu z dziewicy (zob. Iz 7:14), kiedy interpretowane jest w swoim kontekście, odnosi się do naturalnego urodzenia o nadprzyrodzonej porze (zob. Iz 7:15-16), a nie wyłącznie do przyszłych narodzin Mesjasza. To Mateusz i Łukasz dostrzegają pełne następstwa przepowiedni Izajasza. Dotyczy to także innych szczegółowych prococtw Ozeasza (zob. Oz 11:1) i Zachariasza (zob. Za 9:9; 11:13; 12:10). To greckojęzyczni nowotestamentowi Żydzi i apostołowie w pełni objawiają Jezusa z pism ST (chrystologiczna typologia). Mogli oni przejąć to od samego Jezusa, który objaśniał ST dwóm uczniom w drodze do Emaus (zob. Łk 24:13-35, szczeg. w. 27).

▣ **„wszczęli poszukiwania i badania”** Wydaje się, że są to synonimy (zob. *Greek-English Lexicon of the New Testament: based on Semantic Domains [Grecko-angielski leksykon Nowego Testamentu w oparciu o pola semantyczne]*, tom 1, s. 331).

1:11

GPNT „badając, na jaką lub jakiego_rodzaju porę”

BP „badając, na kogo i na jaki czas”

BW „wybadać, na który albo na jaki to czas”

BWP „Zastanawiali się nad tym, jaki będzie ów czas”

PL „dociec, na który to moment i na jakie okoliczności”

Chodzi tu zarówno o osobę, jak i czas. Spodziewali się, że Mesjasz z rodu Dawida wtargnie w historię w

konkretnym, wyznaczonym przez Boga czasie. Tak jak my, widzieli „jakby w zwierciadle, niejasno” (zob. 1 Kor 13:9-13).

▣ „**Duch Chrystusa, który w nich był**” W ST Duch i Mesjasz są powiązani (zob. Iz 11:1-2; 48:16; 61:1). Zwróćmy uwagę na to, że Duch Święty nazywany jest „Duchem Chrystusa” (zob. Rz 8:9; Ga 4:6), a także na aspekt Jego zamieszkiwania w ludziach – nawet w ST. Zadania Jezusa i Ducha częściowo się pokrywają. Ta sama prawda wyrażona jest w 2 P 1:21.

TEMAT SPECJALNY: JEZUS I DUCH

Pomiędzy dziełem Ducha a dziełem Syna występuje pewna płynność. G. Campbell Morgan stwierdził, że najlepszym określeniem Ducha jest „inny Jezus” (choć są to oddzielne, wieczne osoby). Poniżej znajduje się zarys porównania dzieła i tytułów Syna oraz Ducha.

1. Duch nazywany jest „Duchem Jezusa” lub podobnymi określeniami (zob. Rz 8:9; 2 Kor 3:17; Ga 4:6; 1 P 1:11).
2. Obu osobom przypisywane są te same określenia:
  - a. „prawda”
    - 1) Jezus (J 14:6)
    - 2) Duch (J 14:17; 16:13)
  - b. „advokat”
    - 1) Jezus (1 J 2:1)
    - 2) Duch (J 14:16.26; 15:26; 16:7)
  - c. „Święty”
    - 1) Jezus (Mk 1:24; Łk 1:35; Dz 3:14; 4:27.30)
    - 2) Duch (Łk 1:35)
3. Wszystkie osoby mieszkają we wierzących
  - a. Jezus (Mt 28:20; J 14:20.23; 15:4-5; Rz 8:10; 2 Kor 13:5; Ga 2:20; Ef 3:17; Kol 1:27)
  - b. Duch (J 14:16-17; Rz 8:9.11; 1 Kor 3:16; 6:19; 2 Tm 1:14)
  - c. Ojciec (J 14:23; 2 Kor 6:16)
4. Zadaniem Ducha jest świadczyć o Jezusie (zob. J 15:29; 16:13-15).

▣ „**przepowiadał cierpienia [przeznaczone] dla Chrystusa**” Było to zaskoczeniem dla Żydów (zob. 1 Kor 1:23). Cierpiący Sługa stał się głównym filarem pierwszych kazań Piotra i Pawła w Dziejach Apostolskich, które nazywamy *kerygmą* (tj. „to, co było zwiastowane”, Dz 2:23.24; 3:18; 4:11; 10:39; 17:3; 26:23). Właśnie to Jezus starał się przekazać Dwunastu, kiedy z nimi był (zob. Mt 16:21; 20:17-19; Mk 8:31; Łk 9:22), ale nie byli oni w stanie tego przyjąć (zob. Mk 9:31-32; 10:32-34; Łk 9:44-45; 18:31-34).

ST zawiera wzmianki o cierpieniu Mesjasza (tj. Rdz 3:15; Ps 22; Iz 53), ale starotestamentowi Izraelici oczekiwali, że Mesjasz przyjdzie jako zwycięski bohater, aby osądzić całą ludzkość i przywrócić Izraelowi znaczenie i władzę. Po prostu przeoczyli dwa przyjścia Mesjasza, objawione przez życie Jezusa i Jego nauczanie (tj. Zbawiciel, Sędzia).

Poniżej znajduje się interesujący zarys *kerygmy* na podstawie *Chronological and Background Charts of the New Testament [Wykresów chronologii i tła Nowego Testamentu]* H. Wayne’a House’a (s. 120).

TEMAT SPECJALNY: KERYGMA WCZESNEGO KOŚCIOŁA

Jest wiele opinii na temat chrześcijaństwa. Nasze czasy są czasami religijnego pluralizmu – podobnie jak pierwszy wiek naszej ery. Osobiście w pełni akceptuję i przyjmuję wszystkie grupy twierdzące, że znają Jezusa Chrystusa i ufają Mu. Wszyscy mamy jakieś różnice zdań, ale zasadniczo w chrześcijaństwie chodzi przede wszystkim o Jezusa. Są jednak grupy, które podają się za chrześcijan, a w rzeczywistości są ich „sobowtórami” lub „nowinkarzami”. Jak rozpoznać różnicę?

Są dwa sposoby:

- A. Książka, która pomaga zorientować się we wierzeniach współczesnych sekt (na podstawie ich własnych tekstów) to *The Kingdom of the Cults* [Królestwo sekt] Waltera Martina.
- B. Kazania wczesnego kościoła, szczególnie te wygłoszone przez apostołów Piotra i Pawła w Dziejach Apostolskich, przedstawiają ogólny zarys tego, jak natchnieni autorzy z pierwszego wieku prezentowali chrześcijaństwo różnym grupom. To wczesne „zwiastowanie” lub „głoszenie” (którego podsumowaniem są Dzieje Apostolskie) określane jest greckim słowem *kerygma*. Poniżej znajdują się podstawowe prawdy Ewangelii o Jezusie z Dziejów Apostolskich:
  1. Wypełnia wiele obietnic ST – Dz 2:17-21.30-31.34; 3:18-19.24; 10:43; 13:17-23.27.33-37.40.41; 26:6-7.22-23
  2. Został posłany przez JHWH zgodnie z obietnicą – Dz 2:23; 3:26
  3. Czynił cuda dla potwierdzenia swojego przesłania i objawienia Bożego współczucia – Dz 2:22; 3:16; 10:38
  4. Został wydany i odrzucony – Dz 3:13-14; 4:11
  5. Ukrzyżowano Go – Dz 2:23; 3:14-15; 4:10; 10:39; 13:28; 26:23
  6. Został wskrzeszony – Dz 2:24.31-32; 3:15.26; 4:10; 10:40; 13:30; 17:31; 26:23
  7. Został wyniesiony na prawicę Boga – Dz 2:33-36; 3:13.21
  8. Przyjdzie jeszcze raz – Dz 3:20-21
  9. Został ustanowiony Sędzią – Dz 10:42; 17:31
  10. Zesłał Ducha Świętego – Dz 2:17-18.33.38-39; 10:44-47
  11. Jest Zbawicielem wszystkich, którzy wierzą – Dz 13:38-39
  12. Nie ma innego Zbawiciela – Dz 4:12; 10:34-36

Oto kilka sposobów reakcji na te apostoelskie filary prawdy:

1. Nawrócenie – Dz 2:38; 3:19; 17:30; 26:20
2. Wiara – Dz 2:21; 10:43; 13:38-39
3. Chrzest – Dz 2:38; 10:47-48
4. Przyjęcie Ducha – Dz 2:38; 10:47
5. Wszyscy mogą przyjść do Boga – Dz 2:39; 3:25; 26:23

Schemat ten służył za podstawę zwiastowania wczesnego kościoła, choć różni autorzy Nowego Testamentu pomijali pewne jego elementy lub podkreślali w swoim nauczaniu inne szczegóły. Cała Ewangelia Marka dokładnie odzwierciedla Piotrowy aspekt *kerygmy*. Tradycja podaje, że Marek układał kazania Piotra wygłoszone w Rzymie w spisana Ewangelię. Zarówno Mateusz, jak i Łukasz naśladują zasadniczą strukturę Ewangelii Marka.

▣ „i mające potem nastąpić uwielbienia” Wspomina o nich Iz 53:10-12.

1:12 „nie im samym, ale raczej wam miały służyć” Paweł kilkakrotnie stwierdza tę samą prawdę w swoich pismach (zob. Rz 4:23-24; 15:4; 1 Kor 9:9-10; 10:6.11). Zasadniczo ta sama teologia objawiona została także w 2 Tm 3:15-17. Boże działanie (objawienie) oraz jego spisanie i interpretacja (natchnienie) przeznaczone było dla wszystkich przyszłych wierzących (oświecenie).

Jeśli Piotr zwracał się głównie do wierzących pogan, fraza ta jest dodatkowym teologicznym potwierdzeniem włączenia pogan – co zawsze było Bożym planem (zob. Rdz 3:15; Rz 9-11; Ef 2:11-3:13).

TEMAT SPECJALNY: POGLĄDY APOSTOŁA PAWŁA NA TEMAT PRAWA MOJŻESZOWEGO

Prawo Mojżeszowe jest dobre i pochodzi od Boga (zob. Rz 7:12.16).

- A. Nie jest drogą do sprawiedliwości i Bożej akceptacji (może nawet być klątwą, zob. Ga 3). Zob. Temat specjalny: Prawo Mojżeszowe a chrześcijanin.

- B. Nadal pozostaje wolą Bożą dla wierzących, ponieważ jest sposobem, na jaki Bóg się objawił (Paweł często cytuje ST, aby przekonać i/lub zachęcić wierzących).
- C. ST jest dla wierzących źródłem informacji (zob. Rz 4:23-24; 15:4; 1 Kor 10:6.11), ale nie zbawienia (zob. Dz 15; Rz 4; Ga 3; Hbr). Służy uświęceniu, a nie usprawiedliwieniu.
- D. Prawo Mojżeszowe funkcjonuje również w Nowym Przymierzu:
  1. ukazuje grzeszność (Ga 3:15-29),
  2. pokazuje odkupionemu ludowi, jak żyć w społeczeństwie,
  3. dostarcza chrześcijanom informacji w podejmowaniu decyzji etycznych.

To właśnie spektrum teologiczne, od kłótwy (zob. Ga 3:10-13) i przemijalności do błogosławieństwa i nieprzemijalności, powoduje problemy ze zrozumieniem poglądów Pawła na Prawo Mojżeszowe. W książce *A Man in Christ [Człowiek w Chrystusie]* James Stewart ukazuje paradoksalne myślenie w pismach Pawła (s. 26):

„Zazwyczaj spodziewalibyśmy się po człowieku, który zabiera się za budowanie systemu myśli i doktryny, że jak najszywniej określi znaczenia używanych przez siebie terminów. Oczekiwalibyśmy dążenia do precyzji we frazeologii jego naczelných idei. Żądalibyśmy, żeby słowo raz użyte przez autora w określonym znaczeniu zachowało to znaczenie aż do końca. Ale szukać tego u Pawła oznacza się rozczarować. Duża część jego frazeologii jest płynna, a nie sztywna (...). ‘Prawo jest święte’ – pisze – ‘wewnętrzny człowiek [we mnie] ma upodobanie zgodne z Prawem Bożym’ (zob. Rz 7:12-13.22), ale w oczywisty sposób jest to inny aspekt *nomos* niż ten, który gdzie indziej każe mu stwierdzić: ‘Z tego przekleństwa Prawa Chrystus nas wykupił’ (zob. Ga 3:13)”.

▣ **„przez tych, którzy wam głosili Ewangelię”** Wydaje się to wskazywać na to, że Piotr nie założył wszystkich tych Kościołów. Być może zapoczątkowali je wierzący Żydzi powracający z Zielonych Świat (zob. Dz 2) lub Paweł albo inni ewangelicści.

▣ **„mocą zesłanego z nieba Ducha Świętego”** 1 List Piotra wspomina o Duchu Świętym w kilku kluczowych fragmentach (zob. 1 P 1:2.11; 4:14). Sformułowanie to było hebrajskim idiomem, stwierdzającym, że nowa era sprawiedliwości, pochodząca od Boga i zaprowadzana przez Ducha, w pełni nadeszła (zob. Dz 2).

▣ **„Wejrzeć w te sprawy pragną aniołowie”** Dosłownie oznacza to „nachylić się, aby zobaczyć”, jak w J 20:5.11. W Jk 1:25 słowo to przetłumaczone zostało jako „pilnie rozważa”. Odnosi się to zarówno do dobrych, jak i złych aniołów (zob. Ef 3:10; 1 Kor 4:9).

W judaizmie rabinicznym aniołowie postrzegani byli jako pośrednicy pomiędzy JHWH a Mojżeszem na górze Synaj (zob. Dz 7:53; Ga 3:19; Hbr 2:2). Przedstawiani byli także jako zazdrośni o Bożą miłość i uwagę dla ludzkości. W Hbr 1:14 aniołowie opisani są jako słudzy tych, „którzy mają osiąść zbawienie”. Paweł twierdzi nawet, że wierzący będą sędzić aniołów (zob. 1 Kor 6:3).

Bóg w wyjątkowy sposób objawił się aniołom poprzez swoje postępowanie wobec upadłej ludzkości (zob. 1 Kor 4:9; Ef 2:7; 3:10).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 1:13-16

¹³Dlatego przepasawszy biodra waszego umysłu, [bądźcie] trzeźwi, miejcie doskonałą nadzieję na łaskę, która wam przypadnie przy objawieniu Jezusa Chrystusa. ¹⁴[Bądźcie] jak posłuszne dzieci. Nie stosujcie się do waszych dawniejszych żądz, gdy byliście nieświadomi, ¹⁵ale w całym postępowaniu stańcie się wy również świętymi na wzór Świętego, który was powołał, ¹⁶gdyż jest napisane: Świętymi bądźcie, bo Ja jestem święty.

1:13 „Dlatego” Słowo to (*dio*, zob. 2 P 1:10.12; 3:14) pokazuje, że następujące po nim wezwania wynikają z tego, o czym była mowa wcześniej.

GPNT „przepasawszy_sobie biodra myślenia waszego”
BP „czuwajcie nad sobą”
BW „okiełzajcie umysły wasze”
BWP „mieście w pogotowiu wasz umysł”
PL „uporządkujcie swe myśli”

Jest to imiesłów aorystu strony medialnej zastosowany w znaczeniu trybu rozkazującego. Użyta forma wskazuje na to, że wymagany jest zdecydowany akt osobistego wyboru. Jest to hebrajski idiom, dosłownie „przepasajcie biodra waszego umysłu”. Na starożytnym Bliskim Wschodzie mężczyźni i kobiety nosili szaty. Sięgając między nogi i przeciągając tył szaty do przodu i zatykając go za pas zamieniało się szatę w spodnie, pozwalające na intensywny wysiłek. Podobne napomnienia, aby przygotować się do aktywności umysłowej, znaleźć można w Rz 12:2 i Ef 4:17.23.

▣ „**[bądźcie] trzeźwi**” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej występujący wśród serii trybów rozkazujących i imiesłówów użytych w znaczeniu rozkazującym. Nie jest to wezwanie do trzeźwości, tylko metafora umysłowej czujności i zrównoważenia (zob. 1 P 4:7; 5:8; 1 Tes 5:6.8; 2 Tm 4:5).

▣ „**mieście doskonałą nadzieję**” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej, oznaczający „zdecydowanie postanów złożyć zupełną ufność w powrocie Chrystusa”. W NT „nadzieja” często odnosi się do drugiego przyjścia Jezusa (zob. Tt 2:13). Nasza nadzieja opiera się na niezmiennym i pewnym charakterze i działaniu Trójjedynego Boga (zob. 1 P 1:2.3-5).

▣ „**na łaskę, która wam przypadnie przy objawieniu Jezusa Chrystusa**” Jest to a sama łaska, której starannie szukali prorocy ST (zob. 1 P 1:10). Jasno pokazuje to, że nadzieja wierzących opiera się na charakterze i działaniu Trójjedynego Boga (zob. 1 P 1:2.3-5) i że Jego łaska objawi się w pełni przy powrocie Jezusa (zob. 1 J 3:2). Zbawienie opisywane jest za pomocą wszystkich greckich czasów. Zob. Temat specjalny w Mk 4:27-29.

1:14 „posłuszne dzieci” Jest to hebrajski idiom opisujący naszą rodzinną więź z Bogiem Ojcem i Jezusem-Synem (negatywny opis znajduje się w Ef 2:2; 5:6). Wierzący są poprzez Niego współdziedzicami (zob. Rz 8:15-17). To niesamowite, że grzesznicy należą do Bożej rodziny wskutek Jego zaproszenia i ofiary Jezusa.

GPNT „nie dostosowując_swej_postaci_do”
BP, BW „nie kierujcie się”
BWP „nie poddawajcie się już”
PL „skończcie z zaspokajaniem”

Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony medialnej lub bierniej użyty w znaczeniu trybu rozkazującego. Jak bardzo często w NT, wierzący opisywani są jako poddani Bożemu działaniu lub oddziaływaniu Ducha (strona bierna), istnieje jednak gramatyczna możliwość, że wzywani są oni do jasnego wprowadzania w życie swojej nowej relacji z Bogiem dzięki mocy Jego Ducha (strona medialna).

Podobnie jak zbawienie jest warunkowym przymierzem, inicjowanym przez Boga, wymagającym jednak reakcji, jest też z życiem chrześcijańskim. Życie wieczne ma możliwe do zaobserwowania cechy charakterystyczne (zob. 1 P 1:15). Duża część terminologii Piotra zaczerpnięta jest z listów Pawła – tutaj jest to Rz 12:2.

▣ „**do waszych dawniejszych żądz, gdy byliście nieświadomi**” Chodzi tu o niemoralną i bezbożną przeszłość wierzących pogan (zob. 1 P 4:2-3; Ef 4:17-19).

1:15

GPNT „według (Tego), (który_powolał) was, Świętego”
BP „tak jak świętym jest Ten, który was powolał”
BW „za przykładem świętego, który was powolał”
BWP „na wzór Świętego, który was powolał”
PL „Bierzcie za przykład Świętego, Tego, który was powolał”

Nacisk położony jest tu na Boży charakter i Jego suwerenny wybór (zob. 1 P 2:9; 5:10). Nikt nie może

przyjść do Boga, jeśli Duch Go nie pociągnie (zob. J 6:44.65). Jest to kolejny teologiczny sposób przeciwstawienia się zyskiwaniu Bożej akceptacji dzięki ludzkim wysiłkom (zob. Ef 2:8-9). Wygłosiłem na ten temat kazanie zatytułowane „The Holy One's holy ones” [„Święci Świętego”].

▣ **„stańcie się wy również świętymi”** Jest to tryb rozkazujący aorystu strony biernej (deponens). Wierzący powołani są do świętości. Bożą wolą zawsze było to, żeby Jego dzieci odzwierciedlały Jego charakter (zob. Tt 2:14). Celem chrześcijaństwa nie jest niebo po śmierci, tylko podobieństwo do Chrystusa już teraz (zob. Rz 8:29-30; 2 Kor 3:18; 7:1; Ga 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1 Tes 3:13; 4:3.7; 5:23). Zadaniem Jezusa było nie tylko odpuszczenie grzechów, ale odnowienie Bożego obrazu w upadłej ludzkości. Powinniśmy zawsze podejrzliwie traktować pewność zbawienia pozbawioną podobieństwa do Chrystusa. Ewangelia jest (1) osobą, którą należy przyjąć; (2) prawdą na temat tej osoby, w którą należy uwierzyć; i (3) życiem w naśladowaniu tej osoby, które należy prowadzić (zob. Ef 4:1; 5:1-2.15; 1 J 1:7; 2:4-6). Pamiętajmy o wstrząsających słowach Jezusa w Mt 5:20 i 48. Należy wystrzegać się chrześcijaństwa pytającego „co będę z tego miał?”. Jesteśmy zbawieni, aby służyć i jasno oraz wyraźnie powołani do świętości. Boże, zmiłuj się nad zachodnim Kościołem tkwiącym w niewoli (1) dobrobytu; (2) materializmu; oraz (3) ewangelii sukcesu, obiecującej zdrowie i bogactwo.

TEMAT SPECJALNY: ŚWIĘTOŚĆ/UŚWIĘCENIE W NT

NT twierdzi, że kiedy grzesznicy zwracają się do Jezusa ze skruchą i wiarą (zob. Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21), natychmiast dostępują usprawiedliwienia i uświęcenia. To ich nowa pozycja w Chrystusie. Zostaje im przypisana Jego sprawiedliwość (zob. Rdz 15:6; Rz 4). Uznani są za sprawiedliwych i świętych (sądowniczy akt Boga).

Jednak NT zachęca także wierzących do świętości lub uświęcenia. Jest to zarówno teologiczna pozycja w dokonanym dziele Jezusa Chrystusa, jak i wezwanie do podobieństwa do Chrystusa w postawie i codziennych działaniach. Tak, jak zbawienie, uświęcenie jest zarówno darem, jak i stylem życia gotowym na poniesienie każdej ceny.

Początkowa reakcja

Dz 26:18

Rz 15:16

1 Kor 1:2-3; 6:11

2 Tes 2:13

Hbr 2:11; 10:10.14; 13:12

2 P 1:2

Progresywne podobieństwo do Chrystusa

Rz 6:19

2 Kor 7:1

Ef 1:4; 2:10

1 Tes 3:13; 4:3-4.7; 5:2

1 Tm 2:15

2 Tm 2:21

1 P 1:15-16

Hbr 12:14

▣ **„w całym postępowaniu”** Zwróćmy uwagę na nacisk położony na „całe” postępowanie. Wyzwaniem nie jest wybiórcza sprawiedliwość, tylko wszechstronna świętość (zob. 1 J 3:3).

1:16 „gdyż jest napisane: Świętymi bądźcie, bo Ja jestem święty” „Napisane” to tryb orzekający czasu dokonanego strony biernej. Jest to idiom odnoszący się do Pisma Świętego, często stosowany przez Jezusa. U

Piotra występuje jedynie w tym fragmencie. Jest to cytat z Kpł 11:44-45; 19:2; 20:7.26. Nie jest to nowe wymaganie, tylko powtórzenie starego (zob. Mt 5:48). W starotestamentowym znaczeniu świętość nie była bezgrzesznością, tylko przestrzeganiem Bożych wymagań związanych z przymierzem (tj. Wj 19:6; 22:31; Pwt 14:2.21; 26:19). NT także zawiera związane z przymierzem wymagania, których skutkiem jest podobieństwo do Chrystusa (zob. Rz 8:28-29; 2 Kor 3:18; 7:1; Ga 4:19; Ef 1:4; 4:13; 1 Tes 3:13; 4:3.7; 5:23). Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: ŚWIĘTY

I. Stary Testament (głównie na przykładzie Księgi Izajasza)

- A. Etymologia terminu *kadosz* (BDB 872, KB 1072) jest niepewna, prawdopodobnie jest to słowo kananejskie (tj. ugaryckie). Możliwe, że część jego rdzenia (tj. *kd*) oznacza „dzielić”. Stąd pochodzi popularna definicja „oddzielony (od kultury kananejskiej, zob. Pwt 7:6; 14:2.21; 26:19) do Bożego użytku”.
- B. Wiąże się z Bożą obecnością w rzeczach, miejscach, czasach i osobach. Nie występuje w Księdze Rodzaju, ale jest rozpowszechniony w Księdze Wyjścia, Kapłańskiej i Liczb.
- C. W literaturze prorockiej (szczeg. u Izajasza i Ozeasza) na pierwszy plan wysuwa się element osobisty, który był wcześniej obecny, ale nie podkreślano go (Zob. Temat specjalny: Święty w Mk 1:24). Określenie to staje się sposobem opisywania istoty Boga (zob. Iz 6:3). Bóg jest święty. Jego imię, przedstawiające Jego charakter, brzmi Święty. Jego lud, który ma objawiać Jego charakter potrzebującemu światu, jest święty (jeśli jest posłuszny przymierzu w wierze).
  1. Przymiotnik, BDB 872 קדוש „święty”, „uświęcony”, stosowany do
    - a. Boga, Iz 5:16; 6:3 (trzykrotnie); Zob. Temat specjalny: Święty w Mk 1:24
    - b. Jego imienia, Iz 40:25; 49:7; 57:15
    - c. Jego miejsca, Iz 57:15
    - d. Jego szabatu, Iz 58:13
  2. Czasownik, BDB 872 קדש „być oddzielonym”, „święty”, „poświęcony”
    - a. Boży charakter, Iz 5:16; 29:23
    - b. Bóg, Iz 8:13; 65:5
    - c. Boży aniołowie, Iz 13:3
    - d. Boże imię, Iz 29:23
    - e. uroczystość, Iz 30:29
    - f. poświęceni ludzie, Iz 66:17
  3. Rzeczownik, BDB 871 קדש „oddzielenie”, „świętość”
    - a. święte nasienie, Iz 6:13
    - b. święta góra, Iz 11:9; 27:13; 56:7; 57:13; 65:11.25; 66:20
    - c. poświęcony, Iz 23:18
    - d. święta droga, Iz 35:8
    - e. sanktuarium, Iz 43:28; 62:9; 64:10
    - f. święte miasto, Iz 48:2; 52:1
    - g. Święty, Iz 49:7 (zob. Temat specjalny: Święty w Mk 1:24)
    - h. święte ramię, Iz 52:10
    - i. święty dzień, Iz 58:13
    - j. święty lud, Iz 62:12
    - k. Święty Duch, Iz 63:10.11
    - l. Boża stolica, Iz 63:15
    - m. święte miejsce, Iz 63:18
    - n. święte miasta, Iz 64:10 [BW]
- D. Boża miłość i miłosierdzie są nierozzerwalnie związane z teologicznymi koncepcjami przymierzy, sprawiedliwości i zasadniczego charakteru. Oznacza to napięcie pomiędzy Bogiem a nieświętą, upadłą, buntowniczą ludzkością. Książka Roberta B. Girdlestone’a *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]* zawiera bardzo ciekawy artykuł o związku pomiędzy Bogiem jako „miłosiernym” i Bogiem jako „świętym” (s. 112-113).

II. Nowy Testament

- A. Autorzy NT (poza Łukaszem) byli myślicielami hebrajskimi, ale pisali w grece koine. Nowotestamentowy Kościół posługiwał się greckim tłumaczeniem ST – Septuagintą. To właśnie ona, a nie klasyczna literatura grecka, była źródłem ich słownictwa.
- B. Jezus jest święty, ponieważ jest Bogiem i jest taki, jak Bóg (zob. Łk 1:35; 4:34; Dz 3:14; 4:27.30; Ap 3:7). Jest Świętym i Sprawiedliwym (zob. Dz 3:14; 22:14). Jezus jest święty, ponieważ jest bezgrzeszny (zob. J 8:46; 2 Kor 5:21; Hbr 4:15; 7:26; 1 P 1:19; 2:22; 1 J 3:5).
- C. Ponieważ Bóg jest święty (zob. J 17:11; 1 P 1:15-16; Ap 4:8; 6:10), Jego dzieci mają być święte (zob. Kpł 11:44-45; 19:2; 20:7.26; Mt 5:48; 1 P 1:16). Ponieważ Jezus jest święty, Jego naśladowcy mają być święci (zob. Rz 8:28-29; 2 Kor 3:18; Ga 4:19; Ef 1:4; 1 Tes 3:13; 4:3; 1 P 1:15). Chrześcijanie są zbawieni do służby w podobieństwie do Chrystusa (świętości).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 1:17-21

¹⁷Jeżeli bowiem Ojcem nazywacie Tego, który bez względu na osoby sądzi według uczynków każdego, to w bojaźni spędzajcie czas swojego pobytu na obczyźnie. ¹⁸Wiedziecie bowiem, że z waszego, odziedziczonego po przodkach, złego postępowania zostaliście wykupieni nie czymś przemijającym, srebrem lub złotem, ¹⁹ale drogocenną krwią Chrystusa, jako baranka niepokalanego i bez zmazy. ²⁰On był wprawdzie przewidziany przed stworzeniem świata, dopiero jednak w ostatnich czasach się objawił ze względu na was. ²¹Wyście przez Niego uwierzyli w Boga, który wzbudził Go z martwych i udzielił Mu chwały, tak że wiara wasza i nadzieja są skierowane ku Bogu.

1:17 „Jeżeli” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z punktu widzenia autora lub dla jego celów literackich.

▣ **„Ojcem nazywacie”** Jest to tryb orzekający czasu teraźniejszego strony medialnej (zob. Oz 11:1-3; Jr 3:19), zakładający, że wierzący nadal będą wzywać JHWH posługując się rodzinnymi określeniami (zob. Rz 8:15; Ga 4:6), tak jak nauczył ich Jezus (zob. Mt 6:9). Zob. Temat specjalny: Ojciec w Mk 13:32.

▣ **„Tego, który bez względu na osoby sądzi”** Bóg rozliczy nie tylko tych, którzy nigdy Go nie poznali, ale także tych, którzy twierdzą, że Go znają (zob. 1 P 4:5.17-18; Rz 14:12; 2 Kor 5:10). Od tych, którym wiele dano, wiele będzie się wymagać (zob. Łk 12:48)!

Jeśli nazywamy Go Ojcem, powinniśmy wykazywać rodzinne podobieństwo, tak jak najstarszy Syn. Nasz Ojciec, Święty, jest bezstronnym sędzią (zob. Pwt 10:17; 2 Krn 19:7; Dz 10:34; Rz 2:11; Ga 2:6; Ef 6:9; Kol 3:25; 1 P 1:17).

Ludzie mają wybór (zob. Pwt 30:15-20; Joz 24:15; Ez 18:30-32) co do tego, jak odniosą się do Boga. Może On być ich kochającym Ojcem, jeśli zaufają Chrystusowi (zob. J 1:12; Rz 10:9-13) lub świętym sędzią, jeżeli będą polegać na własnych zasługach czy wypełnianiu religijnych rytuałów, zasad i procedur (zob. Mt 25:31-46; Kol 2:20-23). Chcesz miłosierdzia czy sprawiedliwości?

Określenie „sądzi bez względu na osoby” jest odzwierciedleniem starotestamentowego idiomu „podnosić twarz”. Na sędziów nie powinno wpływać to, kim jest oskarżony, tylko jego czyny.

▣ **„według uczynków każdego”** Żyjemy w moralnym wszechświecie. Bóg jest sędzią. Ludzie zdadzą przed Bogiem sprawę z otrzymanego daru życia (zob. Mt 25:31-46; 2 Kor 5:10; Ap 20:11-15). Wszyscy jesteśmy sługami i zbieramy to, co zasialiśmy (zob. Hi 34:11; Ps 28:4; 62:13; Prz 12:14; 24:12; Iz 3:10-11; Jr 17:10; Oz 4:9; Mt 16:27; 25:31-46; Rz 2:6; 1 Kor 3:8; Ga 6:7; Kol 3:25; Ap 2:23; 20:12-13; 22:12).

▣ **„w bojaźni spędzajcie”** Świętemu Bogu należy się odpowiedni szacunek (zob. 2 Kor 5:21), polegający na tym, że Jego dzieci żyją pobożnie, w świadomości, że zdadzą Mu sprawę z daru życia i Ewangelii.

▣ **„czas swojego pobytu na obczyźnie”** Odnosi się to do wierzących przebywających w obcym kraju (zob. 1 P 1:1; 2:11; Hbr 11:9-10). Ten świat nie jest naszym domem!

1:18 „Wiedziecie” Świadomość tego, co Chrystus dla nas zrobił, sprawia, że żyjemy w podobieństwie do Niego i posłuszeństwie.

Komentatorzy spekulują co do używania przez Piotra wyznań wiary, hymnów lub liturgii wczesnego Kościoła. 1 P 1:18-21 i 2:21-25 posiadają oznaki poetyckiego wzorca. Paweł także korzystał z tego materiału, a być może nawet literatury katechizacyjnej, przekutej na lirykę w celu wspomnienia pamięci (zob. Ef 5:19; Flp 2:6-11; Kol 1:15-16; 3:15-20; 1 Tm 3:16; 2 Tm 2:11-13).

▣ „**wykupieni**” Termin „wykupiony” odzwierciedla starotestamentowe określenie „wykupić kogoś” z biedy lub niewoli. Istnieją dwa hebrajskie słowa o tym znaczeniu (okup, odkupić). Jedno wiąże się dodatkowo z konotacją „bycia wykupionym przez bliskiego krewnego” (*go'el*, krewny wykupiciel, zob. Rt 4:1.3.6.8.14). Jezus jest naszym bliskim krewnym, który nabył nasze przebaczenie za cenę własnego życia (zob. Iz 53; Mk 10:45; 2 Kor 5:21). Zob. Temat specjalny: Okup/odkupić w Mk 10:45.

▣

GPNT „z czczonego waszego obracania się” (*Metafora życia etycznego.)

BP „z marnego sposobu życia”

BW „z marnego postępowania waszego”

BWP „z waszego przewrotnego życia”

PL „z waszego marnego postępowania”

Frazę tę można interpretować na dwa sposoby:

1. Odnosi się do tradycji ST (zob. Iz 29:13; Mt 15:1-20; Mk 7:1-23) i odzwierciedla hebrajskie określenie „nicość”, „pustka” lub „zluda” (zob. Jr 2:5; Za 10:2). Następne zdanie nawiązuje do systemu ofiarniczego ST. Jeśli tak, Piotr zwraca się do wierzących Żydów.
2. Odnosi się do 1 P 1:14 i do wcześniejszych niemoralnych doświadczeń wierzących pogan.

Ogólne znaczenie tego określenia widoczne jest w Dz 14:15; 1 Kor 15:17; Tt 3:9 i Jk 1:26.

1:19 „ale drogocenną krwią Chrystusa, jako baranka” Fraza ta nawiązuje do systemu ofiarniczego Izraela (zob. Kpł 1-7). Bóg w swojej łasce pozwolił grzesznej ludzkości zbliżyć się do Siebie poprzez ofiary. Grzech odbiera życie. Życie jest we krwi (zob. Kpł 17:11.14). Bóg pozwolił na zastępstwo poprzez życie zwierzęcia. Jan Chrzciciel nazwał Jezusa „Barankiem Bożym, który gładzi grzech świata” (zob. J 1:29). Przepowiedziana śmierć Jezusa (zob. Iz 53:7-8) usunęła grzech całego świata (zob. J 3:16.17; 4:42; 1 J 2:2; 4:14).

▣ „**niepokalanego i bez zmy**” Są to starotestamentowe metafory ofiarnicze odnoszące się do zwierząt nadających się na ofiary (zob. Kpł 22:19-20), tutaj jednak dotyczą bezgrzeszności Jezusa (zob. J 8:46; 14:30; Łk 23:41; 2 Kor 5:21; Hbr 4:15; 7:26-27; 1 P 2:22; 3:18; 1 J 3:5). Był odpowiednią, świętą ofiarą.

1:20 „On był wprawdzie przewidziany” Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej. Boże odkupieńcze dzieło opisane jest za pomocą tego samego słowa w 1 P 1:2. Śmierć Jezusa nie była niespodziewanym dodatkiem (zob. Rdz 3:15; Ps 22; Iz 53; Mk 10:45; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29). Jezus przyszedł, żeby umrzeć!

▣ „**przed stworzeniem świata**” Fraza ta pojawia się w NT kilka razy. Dotyczy ona działań podjętych przez Boga na rzecz odkupienia ludzkości jeszcze przed jej stworzeniem (zob. Mt 25:34; J 17:24; Ef 1:4; 1 P 1:19-20; Ap 13:8). Zakłada także preegzystencję Jezusa (zob. J 1:1-2; 8:57-58; 2 Kor 8:9; Flp 2:6-7; Kol 1:17; Ap 13:8).

▣ „**się objawił**” Jest to imiesłów aorystu strony biernej, oznaczający „Bóg sprawił, że został On jasno objawiony” (zob. Hbr 9:26; 1 J 1:2; 3:5.8).

▣ „**w ostatnich czasach**” Odnosi się to do wcielenia Jezusa w Betlejem. Istniał jako bóstwo od wieczności, ale został jasno objawiony w ludzkiej postaci w Betlejem, zgodnie z proroctwem (zob. Mi 5:1).

Czasy ostateczne rozpoczęły się wraz z narodzeniem Jezusa, które zapoczątkowało Królestwo. Zostaną wypełnione przy Jego drugim przyjściu. Zob. Temat specjalny: Obecny i nadchodzący wiek w Mk 13:8.

1:21 „Wyście przez Niego uwierzyli w Boga” Dosłownie jest to „tymi (...) wierzącymi”. Przymiotnik *pistos* użyty jest w znaczeniu rzeczownikowym („wierzący”).

Etymologiczne tło określenia „wierzyć” (hebrajskie *emeth*, greckie *pistis*) pomaga ustalić jego współczesne znaczenie. W języku hebrajskim odnosiło się pierwotnie do osoby o stabilnej postawie. Z czasem zaczęło być stosowane metaforycznie dla kogoś, kto był lojalny, wiarygodny i można było na nim polegać. Grecki

równoważnik tłumaczony jest jako „wiara”, „wierzyć” i „zaufanie”. Biblijna wiara lub zaufanie nie jest przede wszystkim czymś, co robimy, tylko kimś, w kim składamy swoją ufność. Chodzi tu o Bożą, a nie naszą wiarygodność. Upadła ludzkość polega na Bożej spolegliwości, wierzy Jego wiarygodności i pokłada ufność w Jego Ukochanym i Jego zaopatrzeniu. Nie chodzi o ilość ani natężenie ludzkiej wiary, tylko o jej przedmiot.

▣ „**który wzbudził Go z martwych**” Ukazuje to Bożą aprobatę dla życia i śmierci Jezusa. Jest to temat często poruszany przez Piotra (zob. Dz 2:24-28.32; 3:15.26; 4:10; 5:30; 10:40; 1 P 1:13; 3:18.21) i Pawła (Dz 13:30.33.34.37; 17:31; Rz 4:24; 8:11; 10:9; 2 Kor 4:14). Było to potwierdzeniem przyjęcia przez Ojca zastępczej śmierci Syna (zob. 1 Kor 15). Teologicznie w zmartwychwstaniu Jezusa uczestniczyły wszystkie trzy Osoby Trójcy:

1. Ojciec (Dz 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34; 17:31)
2. Duch (Rz 8:11)
3. Syn (J 2:19-22; 10:17-18)

▣ „**i udzielił Mu chwały**” W tym kontekście przyjęcie przez Ojca i Jego akceptacja dla słów i czynów Jezusa wyrażają się w dwóch wielkich wydarzeniach:

1. zmartwychwstaniu Jezusa
2. wstąpieniu Jezusa na prawicę Ojca

Zob. Temat specjalny: Chwała (*doksa*) w Mk 10:37b.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 1:22-25

²²Skoro już dusze swoje uświęciliście, będąc posłuszni prawdzie celem zdobycia nieobludnej miłości bratniej, jedni drugim gorąco czystym sercem umiłujcie. ²³Jesteście bowiem ponownie do życia powołani nie z ginącego nasienia, ale z niezniszczalnego, dzięki słowu Boga, które jest żywe i trwa. ²⁴Każde bowiem ciało jak trawa, a cała jego chwała jak kwiat trawy: trawa uschła, a kwiat jej opadł, ²⁵słowo zaś Pana trwa na wieki. Właśnie to słowo ogłoszono wam jako Dobrą Nowinę.

1:22 „będąc posłuszni” Posłuszeństwo jest powtarzającym się tematem w rozdziale pierwszym (zob. 1 P 1:2.14.22). Odnosi się do przyjęcia Ewangelii (tj. prawdy, zob. J 17:17; 2 Tes 2:12) i chodzenia w niej. Pamiętajmy, że Ewangelia to (1) osoba; (2) prawda o tej osobie; oraz (3) życie w jej naśladowaniu. Jezus jasno wyraził znaczenie posłuszeństwa w Łk 6:46. Posłuszeństwo jest dowodem na to, że naprawdę Go spotkaliśmy i zostaliśmy przez Niego przemienieni. Życie wieczne ma możliwe do zaobserwowania cechy charakterystyczne.

▣ „**prawdzie**” Dosłownie jest to „przez posłuszeństwo prawdy”. Jest to genetivus obiectivus. Prawda jest cechą zarówno Boga, jak i Jego dzieci. Zob. Temat specjalny: Prawda w 2 P 1:12.

▣ „**oczyściliście swoje dusze**” [PL] Jest to imiesłów czasu dokonanego strony czynnej. Posłuszeństwo prawdzie skutkuje osobistym oczyszczeniem (zob. Jk 4:8; 1 J 3:3). To duchowe oczyszczenie nie zasługuje na Bożą miłość i akceptację, tylko je odzwierciedla. Proces oczyszczenia rozpoczyna się przy zbawieniu i trwa przez całe życie (imiesłów czasu dokonanego strony czynnej). Skutkuje szczerą miłością do braci (zob. 1 J 4:7-21). Chrześcijaństwo jest zarówno (1) indywidualną reakcją wiary na Bożą ofertę zbawienia w Chrystusie, jak i (2) zbiorowym doświadczeniem służby na rzecz ciała Chrystusa (zob. 1 Kor 12:7). Wierzący wyrażają swoją miłość do Boga poprzez kochanie pozostałych Jego dzieci (zob. Rz 14:1-15:13). Zobacz obszerniejszy komentarz na temat „dusz” w 1 P 1:9.

▣ „**miłości bratniej, jedni drugim gorąco (...) umiłujcie**” Słowo przetłumaczone tu jako „miłość” to złożone greckie słowo *filadelfia* (miłość braterska). Później zastosowany został czasownik *agapaō* w trybie rozkazującym aorystu strony czynnej. Terminy te (*fileō* i *agapaō*) stosowane były w NT zamiennie (zob. J 5:20 vs. 3:25 i 16:27 vs. 17:23). W niektórych fragmentach, takich jak J 21:15-17, podkreślać mogą różne aspekty miłości. Wczesny Kościół zaczął używać względnie rzadko stosowanego rzeczownika (*agapē*) dla wyrażenia wyjątkowej, pełnej poświęcenia miłości Bożej w Chrystusie.

1:23 „Jesteście bowiem ponownie do życia powołani” Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej. Sformułowanie to stanowi rozwinięcie teologicznej myśli z 1 P 1:3. Jest to rodzinna metafora opisująca

chrześcijan jako nowych członków Bożej rodziny dzięki wierze w Chrystusa (zob. J 1:12013). Jej znaczenie jest podobne do „narodzenia z góry” w J 3:3.

Przyjrzyjmy się cudownym prawdom przekazanych za pośrednictwem tego czasownika:

1. czas dokonany = nasze zbawienie rozpoczęło się w przeszłości i trwa do teraz
2. strona bierna = nie zbawiliśmy się sami, było to zewnętrzne działanie Trójjedynego Boga
3. tę samą formę czasownika (innego greckiego słowa) znaleźć można w Ef 2:5.8 – kolejnym cudownym fragmencie dotyczącym pewności zbawienia wierzącego

▣ „nie z ginącego nasienia” Nasienie jest biblijną metaforą (1) prokreacji (tj. rabini określali tym terminem spermę) lub (2) fizycznego pochodzenia (tj. Rdz 12:1-3 na temat potomków Abrahama). Jest to to, co rodzi życie.

▣ „dzięki słowu Boga, które jest żywe i trwa” Głoszenie Ewangelii uosobione jest jako jedyny sposób, na który Ojciec zrodził wierzących (zob. Jk 1:18). Apostolskie głoszenie prawdy Ewangelii opisywane jest jako żywe i trwałe (zob. Hbr 4:12). Są to dwa aspekty samego JHWH!

1:24 Wersety 24-25a są cytatem z Iz 40:6-8 w tłumaczeniu LXX (zob. Hi 14:1-2; Ps 90:5-6; 103:15-17), podkreślającym kruchość i skończoność ludzkiego życia (zob. Jk 1:10-11) w zestawieniu z wiecznością Bożego Słowa (zob. Jk 1:21). W swoim pierwotnym kontekście słowa te odnosiły się do Izraela, teraz jednak dotyczą Kościoła (zob. 1 P 2:5.9). Jest to przeniesienie charakterystyczne dla 1 Listu Piotra.

1:25 „słowo (...) Pana” Są dwa greckie słowa tłumaczone zazwyczaj jako „słowo” lub „wieść”. W grece koine *logos* (zob. J 1:1; 1 P 1:23) i *rēma* (zob. cytat ze ST w tłumaczeniu LXX w 1 P 1:25a oraz nawiązanie w 1 P 1:25b) zazwyczaj są równoznaczne. Decyduje o tym kontekst, a nie leksykon. Bóg się objawił (tj. objawienie)!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 2:1-3

¹Odrzuciwszy więc wszelkie zło, wszelki podstęp i udawanie, zazdrość i jakiegokolwiek zły mowy, ²jak niedawno narodzone niemowlęta pragnijcie duchowego, niesfalszowanego mleka, abyście dzięki niemu wzrastali ku zbawieniu - ³jeżeli tylko zasmakowaliście, że słodki jest Pan.

2:1 „więc” Pokazuje to, że następny wywód bazuje na tym, co zostało właśnie powiedziane.

▣ „Odrzuciwszy” Jest to imiesłów aorystu strony medialnej, odnoszący się dosłownie do „ściągnięcia czegoś z siebie”. Ściąganie ubrań jest rozpowszechnioną w Biblii metaforą opisującą życie duchowe (zob. Hi 29:14; Ps 109; 29; Iz 61:10; Rz 13:12; Ef 4:22.25.31; Kol 3:8; Hbr 12:1).

Zwróćmy uwagę na zastosowaną tu stronę medialną, podkreślającą czynność podmiotu. Wierzący mają raz na zawsze (aoryst wskazujący na ukończoną czynność) ściągnąć z siebie wszelkie zło. Jest to możliwe jedynie z powodu wcześniejszej teologicznej prezentacji dzieła Trójjedynego Boga (zob. 1 P 1:2). Upadła ludzkość nie jest w stanie sama odwrócić się od grzechu i zła, ale Bóg w Chrystusie i poprzez Ducha uzdolnił wierzących do całkowitego zwrócenia się ku Niemu (zob. Rz 6). Tragedią jest to, że wierzący nadal zrzekają się tej danej przez Boga mocy i wybierają powrót do zła (zob. Rz 7).

▣ „wszelkie zło” Odnosi się to do „czynnej złej woli” (zob. Rz 1:29; 1 Kor 5:8; 14:20; Ef 4:31; Kol 3:8; Tt 3:3; 1 P 2:16). Listy przywar były rozpowszechnione w świecie rzymskim (np. wśród stoików) oraz w NT (zob. Mk 7:21-27; Rz 1:29-31; 13:13; 1 Kor 5:10; 6:9-10; 2 Kor 12:2; Ga 5:19-20; Ef 4:31; Kol 3:8; 1 Tm 1:9-10; 2 P 2:10-14; Ap 21:8; 22:15).

▣ „wszelki podstęp” Było to określenie oznaczające „przynętę na ryby”. Opisuje ono podstępny próbę schwywania kogoś w pułapkę (zob. 1 Kor 12:16; 1 Tes 2:3; 1 P 2:1.22; 3:10).

▣ „udawanie” Dosłownie oznacza to „sądzić pod”. Jest to słowo związane z teatrem, opisujące aktorów przemawiających zza maski.

▣ „zazdrość” Jest to zazdrość spowodowana pragnieniem posiadania czegoś, co ma ktoś inny (zob. Mt 27:18; Mk 15:10; Rz 1:29; Flp 1:15; 1 Tm 6:4; Tt 3:3; Jk 4:5).

▣ „**złe mowy**” Odnosi się to do mówienia o kimś źle i zniesławianiu go (zob. Rz 1:30; 2 Kor 12:20; 1 P 2:1.12; 3:16). Czynność ta opisuje szatana w ST i NT. Sama wzmianka o tej przywarze jasno ukazuje, że było to także problemem w tych wczesnych Kościołach, doświadczających tak wielkich prześladowań.

2:2 „jak niedawno narodzone niemowlęta” Być może ma to związek ze skierowanym do Jego uczniów wezwaniem Jezusa, aby mieli wiarę jak małe dzieci (zob. Mt 18:3ff). Odnosi się także do zastosowanej wcześniej rodzinnej metafory nowego narodzenia (zob. 1 P 1:3.23; J 3:3).

W 1 P 2 Piotr posługuje się szeregiem metafor opisujących wierzących:

1. niedawno narodzone niemowlęta, 1 P 2:1
2. żywe kamienie tworzące duchową budowlę, 1 P 2:5
3. kapłaństwo, 1 P 2:5.9
4. lud, 1 P 2:9-10
5. obcy i przybysze, 1 P 2:11
6. owce, 1 P 2:25

▣ „**pragnijcie**” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej. Jest to silnie nacechowane słowo oznaczające pragnienie (zob. Flp 1:8; 2:26). Duchowy rozwój i dojrzałość nie są automatyczne w życiu chrześcijanina. Istota tego nakazu widoczna jest w Ps 42:2-5 i Mt 5:6.

▣ „**niefalszowanego**” Jest to określenie zapożyczone z przemysłu winiarskiego I w. n.e. Jest to słowo *dolon* (podstęp, zob. 1 P 1:1) z privativum alfa. Wino było często mieszane z wodą – szczególnie starsze. Kupcy często próbowali sprzedawać rozwodnione lub rozcieńczone wino. Termin ten był więc stosowany metaforycznie na określenie czegoś, co było „niezmieszane” lub „prawdziwe”.

Nawiązując do zastosowanej w tym kontekście metafory nowonarodzonych chrześcijan-niemowląt, odnosi się to do niezbędnego małym dzieciom pożywienia – mleka. Ludzie ci zostali zbawieni przez słowo Boże (zob. 1 P 1:23), a teraz potrzebują rozwoju w słowie Bożym. Jest to oczekiwany i wymagany skutek nowego narodzenia. Jaką tragedią są wierzący pozostający duchowymi niemowlętami!

▣ „**mleka**” Po chrzcie Tertulian dawał „nowym wierzącym” mleko i miód jako symbol ich nowego życia w Chrystusie w oparciu właśnie o ten tekst. Nieustannie potrzebujemy Bożej prawdy, która objawiona jest w Chrystusie, oraz nauki apostoelskiej (zob. Hbr 5:12).

▣

GPNT „**związanego_ze_słowem**”
BP, BW, BWP, PL „**duchowego**”
Biblia Brzeska „**słowa**”

Jest to filozoficzny termin *logikos* – jak w Rz 12:1. Może odnosić się do umysłowego rozumowania (Biblia Brzeska) lub metaforycznie do duchowości (BP, BW, BWP, PL). W oczywisty sposób wiąże się to z tym, że nowi wierzący potrzebują apostoelskiej nauki (zob. 1 P 1:23-25). Chrześcijanie potrzebują czytania i znajomości Biblii.

▣ „**abyście (...) wzrastali ku zbawieniu**” Jest to tryb łączący aorystu strony biernej. Nauka apostoelska uosobiona jest jako sprawca strony biernej, powodujący rozwój wierzących. W NT zbawienie postrzegane jest jako:

1. przeszła decyzja (aoryst)
2. ciągły proces (czas teraźniejszy)
3. wydarzenie w przeszłości mające swoją kulminację w stanie obecnym (czas dokonany)
4. przyszłe spełnienie (czas przyszły)

Kontekst ten stwierdza, że duchowy rozwój poprzez objawioną Bożą prawdę (zob. 1 P 1:23.25; 2:2) jest kluczowy dla spełnionego chrześcijańskiego życia. Zob. Temat specjalny w 1 P 1:5.

2:3 „jeżeli tylko zasmakowaliście, że słodki jest Pan” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z punktu widzenia autora lub dla jego celów literackich. Od wierzących, którzy doświadczyli Bożej łaski, oczekuje się, że będą pragnęli Bożej prawdy i wzrastali w Bożej prawdzie ku pełnemu

i całkowitemu zbawieniu. Werset 3 nawiązuje do Ps 34:9. Psalm ten mówi o JHWH, tutaj jednak odnosi się do Jezusa. Wydany przez United Bible Societies *Handbook on the First Letter from Peter [Przewodnik po pierwszym liście Piotra]* twierdzi, że słowa te mogą dotyczyć pierwszej komunii wierzącego (s. 53).

1. gra słów pomiędzy terminem *chrēstos* („dobroć”) a *Christos* (Chrystus).
2. Psalm 34 stosowany był przez wczesny Kościół podczas nabożeństw z komunią
3. „smakować” (w aoryście) odnosi się do pierwszej komunii (prawdopodobnie po chrzcie)

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy Piotr pisze do Żydów, do pogan, czy do obu grup?
2. Jaka jest główna prawda zawarta w modlitwie Piotra w 1 P 1:3-9?
3. Dlaczego chrześcijanie cierpią?
4. Dlaczego nasze zbawienie opisywane jest jako przyszłe?
5. Co pragnęli wiedzieć prorocy ST według 1 P 1:10-12?
6. Wymień nakazy zawarte w 1 P 1:13-22.
7. Czego najbardziej potrzebują nowi wierzący?

1 LIST PIOTRA 2:4-25

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
	O żywych kamieniach i ludzie świętym	O nadprzyrodzone życie w Chrystusie	Żywy kamień	Zasady nowego życia
2:1-10		2:1-2 2:3 2:4-9 2:10	2:1-10	2:1-8 2:9-10 2:11-12
	2:1-12		ŻYCIE PRAWDZIWIE CHRZEŚCIJAŃSKIE	
Upomnienia dotyczące stosunków z bliźnimi		Życie przykładowe!	Stosunek do władzy	
2:11-12		2:11-12	2:11-12	Stosunek do władzy
	Wezwanie do posłuszeństwa wobec władzy	Posłuszeństwo i cześć przełożonym!		
2:13-25	2:13-17	2:13-16 2:17	2:13-17	2:13-17
	Ciężar służby	W domach zgodne współżycie ze względu na Chrystusa	Chrystus wzorem dla niewolników	Stosunek niewolników do panów
	2:18-25	2:18-25	2:18-25	2:18-25

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”) ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 2:4-8

⁴Zbliżając się do Tego, który jest żywym kamieniem, odrzuconym wprawdzie przez ludzi, ale u Boga wybranym i drogocennym, ⁵wy również, niby żywe kamienie, jesteście budowani jako duchowa świątynia, by stanowić święte kapłaństwo, dla składania duchowych ofiar, przyjemnych Bogu przez Jezusa Chrystusa. ⁶To bowiem zawiera się w Piśmie: Oto kładę na Syjonie kamień węgielny, wybrany, drogocenny, a kto wierzy w niego, na pewno nie zostanie zawiedziony. ⁷Wam zatem, którzy wierzycie, cześć! Dla tych zaś, co nie wierzą, właśnie ten kamień, który odrzucili budowniczowie, stał się głowicą węgla - ⁸i kamieniem upadku, i skałą zgorszenia. Ci, nieposłuszni słowu, upadają, do czego zresztą są przeznaczeni.

2:4 „Zbliżając się do Tego” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony medialnej (deponens). Biblia Paulistów, BW, BWP i Nowa Biblia Gdańska tłumaczą go jako tryb rozkazujący. Zwróćmy uwagę na ciągle zbliżanie się i osobisty element – „do Tego”. Ewangelia jest przede wszystkim osobą, którą należy przyjąć, zaufać jej i ją

naśladować. Określenie to może wiązać się z konotacją zbliżania się do Boga w roli kapłana lub wyznawcy (zob. Hbr 4:16; 7:25; 10:1.22; 11:6). Piotr przechodzi od metafory mleka w 1 P 2:2-3 do metafor budowlanych w 1 P 2:4-8 (wierzący jako żywe kamienie i Jezus jako kamień węgielny). Możliwe, że jest to w dalszym ciągu nawiązanie do Ps 34:5 w tłumaczeniu Septuaginty.

▣ **„który jest żywym kamieniem”** W ST Bożą stabilność, siłę i wytrwałość często opisuje się korzystając z analogii do skały jako tytułu (zob. Pwt 32:4.15.18.30; Ps 18:3.32.47; 28:1; 31:3; 42:10; 71:3).

Metaforę Jezusa jako kamienia odnajdujemy w:

1. Ps 118:22 – odrzucony kamień
2. Ps 118:22; Iz 28:16 – kamień węgielny
3. Iz 8:14-15 – kamień obrazy
4. Dn 2:45 – zwycięski kamień (królestwo)

Jezus posługiwał się tymi fragmentami dla opisanego samego siebie (zob. Mt 21:40; Mk 12:10; Łk 20:17).

▣ **„odrzucenym wprowadzie przez ludzi”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej. Może to być nawiązanie do 1 P 2:7, pochodzącego z Ps 118:22 w tłumaczeniu LXX. Kamień ten jest potępiony przez „budowniczych”, co może odnosić się do przywódców żydowskich, ale u Piotra rozszerzone jest to na wszystkich niewierzących ludzi. Termin ten, pochodzący od *apo* i *dokimazō*, oznacza zbadanie czegoś w celu stwierdzenia, czy jest prawdziwe. Żydzi ciągle odrzucali Jezusa jako Mesjasza i odrzucenie to przerodziło się w stan duchowej ślepoty (zob. Mk 8:31; Mt 6:23).

▣ **„ale u Boga wybranym i drogocennym”** Jest to całkowite przeciwieństwo poprzedniego sformułowania. Określenie „wybrany” ma tu znaczenie „z góry przeznaczony” (zob. 1 P 1:2.20). Odrzucony (ukrzyżowany lub nieprzyjęty) Mesjasz zawsze był jedynym Bożym planem odkupienia (zob. Łk 22:22; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Ef 1:11).

2:5 „niby żywe kamienie” NT posługuje się kilkoma zbiorowymi metaforami opisującymi Kościół:

1. krzew winny (J 15:5)
2. owczarnia (J 10:16)
3. panna młoda (tj. rodzina, zob. Ef 5:27; Ap 19:7; 21:9)
4. ciało (Ef 1:22-23; 1 Kor 12)
5. rodzina (Rz 8:15-17; 1 Tm 3:15)
6. miasto (Hbr 11:10.16; 12:22; 13:14; Ap 2:2.10)
7. tutaj: świątynia (zob. 1 Kor 3:9.16; 6:19)

▣ **„jesteście budowani jako duchowa świątynia”** Prawdopodobnie jest to tryb orzekający czasu teraźniejszego strony biernej, chociaż może to być także tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony biernej. Tego samego czasownika użyto w Mt 16:18 w opisie Kościoła budowanego na skale osobistej wiary (tj. Piotra jako przykład). Cały ten kontekst stanowi rozwinięcie metafory z 1 P 2:4. Jezus jest nową świątynią (zob. J 2:18-22). Wierzący w Chrystusa są prawdziwym kapłaństwem. Niewierzący Żydzi potknęli się (zob. 1 P 2:7-8) o kamienie, na których JHWH zbudował swoją duchową świątynię – (1) Jezusa i (2) Kościół (zob. 1 Tm 3:15). Tylko ci, którzy mają wiarę w Chrystusa, mogą służyć w Bożej duchowej świątyni, składając podobające się Mu duchowe ofiary (tj. święte i pełne poświęcenia życie, zob. 1 P 1:14-16; Rz 12:1-2).

TEMAT SPECJALNY: BUDOWAĆ

Paweł często posługiwał się terminem *oikodomeō* oraz jego formami pokrewnymi. Dosłownie oznacza on „budować dom” (zob. Mt 7:24), zaczęto jednak stosować go metaforycznie w znaczeniu:

1. Ciała Chrystusa, kościoła, 1 Kor 3:9; Ef 2:21; 4:16
2. Budowania:
  - a. słabych braci, Rz 15:1
  - b. bliźnich, Rz 15:2
  - c. siebie nawzajem, Ef 4:29; 1 Tes 5:11

- d. świętych do służby. Ef 4:12
- 3. Budujemy poprzez:
  - a. miłość, 1 Kor 8:1; Ef 4:16
  - b. ograniczanie osobistych swobód, 1 Kor 10:23-24
  - c. unikanie spekulacji, 1 Tm 1:3
  - d. ograniczanie liczby mówców na nabożeństwach (śpiewacy, nauczyciele, prorocy, mówiący językami i tłumacze), 1 Kor 14:3-4.12
- 4. Wszystko powinno budować
  - a. autorytet Pawła, 2 Kor 10:8; 12:19; 13:10
  - b. podsumowujące stwierdzenia w Rz 14:19 i 1 Kor 14:26

▣ **„by stanować święte kapłaństwo”** Piotr posługuje się określeniami dotyczącymi starotestamentowego ludu Bożego w odniesieniu do Kościoła (zob. Wj 19:5; 1 P 2:9-10; Ap 1:6). W ST JHWH obiecał odkupić całą ludzkość przez potomstwo Ewy (zob. Rdz 3:15). JHWH powołał Abrahama (zob. Rdz 12:1-3), aby powołać królestwo kapłanów (zob. Wj 19:5-6) i dotrzeć do całego świata (zob. Rdz 12:3 i Wj 19:5). Izrael zawiódł w tym zadaniu (zob. Ez 36:27-38). Dlatego Bóg wyznaczył nowy lud wiary (zob. Jr 31:31-34; Ez 36:22-38), aby dotrzeć do świata (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8; 1 P 2:9).

Marcin Luter posłużył się autorytetem Biblii oraz paulińską prawdą o usprawiedliwieniu z łaski przez wiarę, aby odrzucić tradycje Kościoła Katolickiego. Ukuł on sformułowanie „kapłaństwo wierzącego” (w liczbie pojedynczej). Zachodni indywidualizm posłużył się tym sloganem, zamieniając go w przyzwolenie na osobistą wolność wierzeń i stylu życia. Koncepcja ta jest jednak zbiorowa, a nie indywidualna (tj. zwróćmy uwagę na zaimki w liczbie mnogiej w 1 P 2:5.7.9). Skupiona jest na rozgłaszaniu Ewangelii, a nie osobistej wolności. Wierzącym powierzone zostało zadanie ewangelizacji świata, które wcześniej wypełniać miał Izrael (zob. Rz 15:16; Hbr 13:15-16). Pogląd, że kapłaństwo oznacza, że mamy bezpośredni dostęp do Boga przez Chrystusa jest prawdziwy, nie to jest jednak celem tej metafory. Kapłan stoi pomiędzy potrzebującym ludem a świętym Bogiem. Wstawia się nie za sobą samym, tylko za ludźmi w ich potrzebach. NT potwierdza kapłaństwo wierzących (liczba mnoga, zbiorowość) przywodzących zgubiony świat do wiary w Chrystusa.

TEMAT SPECJALNY: CHRZEŚCIJAŃSTWO JEST ZBIOROWE

- A. Stosowanie przez Piotra i Pawła metafor Bożych ludzi w LICZBIE MNOGIEJ
  - 1. ciało
  - 2. pole
  - 3. budowla
- B. Określenie „święty” zawsze występuje w LICZBIE MNOGIEJ (wyjątkiem jest Flp 4:21, ale nawet tam dotyczy ono zbiorowości)
- C. Nacisk kładziony przez Marcina Lutra podczas Reformacji na „kapłaństwo wierzącego” nie jest prawdziwie biblijnym założeniem. W rzeczywistości Biblia mówi o „kapłaństwie wierzących” (zob. Wj 19:6; 1 P 2:5.9; Ap 1:6).
- D. Każdy wierzący jest obdarowany dla dobra ogółu (zob. 1 Kor 12:7)
- E. Boży ludzie mogą być skuteczni jedynie we współpracy. Służba jest czymś zbiorowym (zob. Ef 4:11-12).

▣ **„dla składania duchowych ofiar”** Po zniszczeniu świątyni w 70 r. n.e. Żydzi zaczęli akcentować fragmenty ST zalecające ofiary nie składane ze zwierząt (zob. Ps 50:14; 51:18-19; 69:31-32; 107:22; 141:2; Oz 14:3). Hbr 13:5 obrazuje ten rodzaj chrześcijańskiej ofiary. W tym kontekście odnosi się ona do świętości i oddania charakteryzujących życie wierzących na podstawie 1 P 1 (szczeg. 1 P 2:14-16; Hbr 13:15-16).

2:6 „kamień węgielny, wybrany, drogocenny” Jest to cytat z Iz 28:16. Koncepcja Mesjasza jako skały lub kamienia jest częsta w ST (zob. Ps 118:22; Dn 2:34-35; Iz 8:14; 28:16). Te fragmenty ST są często cytowane w NT (zob. Mt 21:42; Mk 12:10; Łk 20:17; 1 Kor 10:4; Ef 2:22; 1 P 2:6-8) w odniesieniu do Jezusa jako obiecanego przez Boga Mesjasza. Piotr posłużył się tą koncepcją w swoim kazaniu w Dz 4:11. Zob. komentarz do 1 P 2:4b.

Zob. Temat specjalny: Kamień węgielny w Mk 12:10.

GPNT „wierzący na nim nie zostanie_zawstydzony”
BP „ten, kto weń wierzy, nie zawstydzi się”
BW „kto weń wierzy, nie zawiedzie się”
BWP „Kto w niego uwierzy, nie będzie zawiedziony”
PL „Kto w Niego wierzy, nie będzie zawstydzony”

Fraza ta pochodzi z Iz 28:16 w tłumaczeniu LXX. Zwróćmy uwagę na to, że zaproszenie skierowane jest do wszystkich (zob. J 1:12; 3:16; Rz 10:9-13; 1 Tm 2:4; 2 P 3:9). Jest to podwójne przeczenie: „nigdy, przenigdy nie będzie rozczarowany” lub „zawstydzony”. Jeśli chodzi o „wierzy”, Zob. Temat specjalny w Mk 1:15.

W książce *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]* (s. 158) F. F. Bruce omawia różnicę pomiędzy Septuagintą a masoreckimi tekstami hebrajskimi.

1. LXX – „nie zawiedzie się” (BW, BWP) lub „nie zawstydzi się” (GPNT, BP, PL)
2. TM – „nie będzie poruszony”, „w pośpiechu” – czasownik *jahisz*

Na stronie 157 Bruce stwierdza, że autorzy NT prawdopodobnie cytowali wersję powszechnie używaną we wczesnym Kościele, chyba że mieli jakiś szczególny teologiczny powód, aby od niej odejść i cytować jakąś inną. Ogólny wydźwięk fragmentu jest kluczem do koncepcji natchnienia, a nie kłótni o każde poszczególne słowo. Ludzie otrzymali wiarygodne objawienie!

2:7 „budowniczości” Żydowskie Targumy (tłumaczenie aramejskie z komentarzami) posługują się tym określeniem jako tytułem dla uczonych w Piśmie. Jest to cytat z Ps 118:22. Jezus stosuje ten sam cytat ze ST w przypowieści o przewrotnych rolnikach w Mt 21:42. Przypowieść ta opisuje przywódców żydowskich z czasów Jezusa. Nie ma pewności co do tego, czy wypowiedziane przez Jezusa mocne słowa osądu odnosiły się do (1) odrzucenia przez Niego koncepcji żydowskiego przywództwa nie wywodzącego się z rodu Aarona (tj. Annasz i Kajfasz), którzy nabyli swój urząd od Rzymu, czy (2) odrzucenia przez Niego wszystkich żydów (tj. Izraela), którzy w Niego nie uwierzyli (zob. Rz 9-11).

2:8 „kamieniem upadku, i skałą zgorzenia” Jest to cytat z Iz 8:14. Fragment ten cytowany jest także w Rz 9:32, gdzie odnosi się do Jezusa. Ten szczególny kamień został odrzucony i staje się przedmiotem zniszczenia!

▣ „nieposłuszni” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej. Niewierzący z czasów Pawła, zarówno żydzi, jak i poganie, trwają w nieposłuszeństwie, ponieważ odrzucają Jezusa jako cierpiącego Mesjasza. Odrzucili zarówno przesłanie Jezusa, jak i Jego apostołów (zob. 1 P 1:24.25). Odrzucili odwieczne słowo (tj. Ewangelię, zob. 1 P 1:22-2:2).

GPNT „ku czemu i zostali_umieszczeni”
BP „taki ich los spotyka”
BW, PL „na co zresztą są przeznaczeni”
BWP „zgodnie zresztą ze swym przeznaczeniem”

Kalwiniści posługują się tym werselem oraz Rz 9:22 i 1 Tes 5:9, aby twierdzić, że Bóg wybrał niektórych do zbawienia, a innych do potępienia. Jednak fragmenty takie jak J 3:16; 1 Tm 2:4 i 2 P 3:9 pokazują, że nie może to być prawdą. Zamysłem Bożego wybrania jest przede wszystkim świętość (zob. Ef 1:4; 2:10) i podobieństwo do Chrystusa (zob. Rz 8:29).

Werset ten przywodzi mi na myśli Iz 6:9-13. Boży lud przymierza posiadał światło niezbędne do właściwej reakcji na Niego, ale jej nie wybrał. Skutkiem tego ciągłego odrzucenia było zatwardzenie serc, które nie były w stanie zwrócić się do Boga. Możliwy był tylko sąd. Bóg czasu i historii wie, co ludzie robią, ale pozwala im to zrobić, a potem potwierdza i uznaje konsekwencje ich doczesnych oraz wiecznych wyborów.

Ówczesnym żydowskim wierzącym musiało być bardzo trudno poradzić sobie z odrzuceniem Jezusa przez żydów. Jak to się mogło stać? Ci pierwsi wierzący zaczęli czytać Pismo Święte, szukając wskazówek odnośnie tej zaskakującej niewiary.

1. Iz 6:9-10; 8:14-15; 43:8
2. Jr 5:21; 7

3. Mt 21:33-44; Mk 12:1-12
4. Łk 2:34; 20:9-18
5. Rz 9-11
6. 1 Kor 1:23

Poniżej znajduje się cytat z książki F. F. Bruce'a *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, s. 196-197, dotyczący wybrania.

„Czy *‘wybranie do zbawienia’* i *‘wybranie do potępienia’* to *współzależne określenia*?

W pewnych systemach teologicznych tak jest, ale ważne jest, aby poddawać wszystkie systemy teologiczne próbie Pisma i pamiętać, że kiedy nauczanie Biblii zostaje usystematyzowane, coś zazwyczaj ulega pominięciu w tym procesie. (...) Chrystus wybrał dwunastu mężczyzn, aby byli apostołami (Łk 6:13); wybrał Saula z Tarsu jako *‘wybrane narzędzie’* (Dz 9:15); jednak Jego wybór tych ludzi do szczególnych celów nie oznacza zdyskredytowania innych, których nie wybrał. Bóg wybrał Izraela spośród narodów (Dz 13:17) – ku wielkiemu pożytkowi pozostałych narodów, a nie na ich szkodę. Jeśli chodzi o wybranie Bożych ludzi w obecnej epoce, podkreślane jest nie tyle ich *‘wybranie do zbawienia’*, co ich wybranie do świętości. Jest tak na przykład w Ef 1:4 i 1 P 1:1f, a także Rz 8:29: zamiarem, z którym Bóg uprzednio przeznaczył tych, których wcześniej poznał, był to, aby *‘się stali na wzór obrazu Jego Syna’*. W żadnym z tych fragmentów nie ma żadnej wzmianki o *‘wybraniu do potępienia’* jako *współzależnym*. Powinniśmy wystrzegać się uogólniania na podstawie tak szczegółowych odniesień jak te zawarte w Rz 9:22 (*‘naczynia [zasługujące] na gniew, gotowe na zagładę’*) i 1 P 2:8 (*‘Ci, nieposłuszni słowu, upadają, do czego zresztą są przeznaczeni’*). Ogólna analogia nauczania Biblii na ten temat wskazuje, że niektórzy są wybrani przez Boga – nie po to, żeby inni poza nimi pozostawieni byli zagładzie, tylko po to, żeby inni otrzymali przez nich błogosławieństwo”.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 2:9-10

⁹Wy zaś jesteście wybranym plemieniem, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem [Bogu] na własność przeznaczonym, abyście ogłaszali dzieła potęgi Tego, który was wezwał z ciemności do przedziwnego swojego światła, ¹⁰wy, którzyście byli nie-ludem, teraz zaś jesteście ludem Bożym, którzyście nie dostąpili miłosierdzia, teraz zaś jako ci, którzy miłosierdzia doznali.

2:9 „Wy zaś” Zwróćmy uwagę na liczbę mnogą, „wy”, oraz występujący tu kontrast. Autor stosuje złożone nawiązanie do Wj 19:6, a następnie 19:5.

▣ **„wybranym plemieniem”** Ten sam opisowy tytuł występuje także w Pwt 7:6; 10:15; Iz 43:20-21. Wybranim do służby! Jest to starotestamentowy tytuł wybranych sług.

▣ **„królewskim kapłaństwem”** Tytuł ten występuje także w Wj 19:6; Iz 61:6; 66:21. Tak, jak Izrael był wybrany, aby zanieść światu poznanie JHWH, teraz Kościół wybrany jest, aby przekazywać informacje i przyprowadzać potrzebujących, grzesznych ludzi do JHWH.

▣ **„narodem świętym”** Ten sam tytuł występuje także w Wj 19:6; Pwt 7:6; 14:2.21; 26:19. Izrael powołany był do wyjątkowej świętości, która miała pokazywać świętego Boga (zob. Mt 5:48; 1 P 1:15-16) upadłemu światu.

▣ **„ludem [Bogu] na własność przeznaczonym”** Ten sam opisowy tytuł występuje także w Wj 19:5; Pwt 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; Ml 3:17. Fragment ten mówi o Kościele jako o duchowym Izraelu (zob. Ga 6:16). Te starotestamentowe tytuły ludu Bożego odnoszą się teraz do nowotestamentowego Ciała Chrystusa (zob. Rz 2:28-29; Ga 3:29; 6:16; Ef 2:11-3:13; Ap 1:6). Na pewne sposoby Kościół zastąpił Izrael – np. jeżeli chodzi o światowe posłannictwo misyjne (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8).

▣ **„ogłaszali dzieła potęgi Tego”** Celem Bożego ludu jest świadczenie o wielkości jedyne prawdziwego Boga, stwórcy i odkupiciela. Lud ten jest wybrany i wyposażony do życia Ewangelią i jej głoszenia.

▣ **„który was wezwał z ciemności do przedziwnego swojego światła”** Ciemność i światło są biblijnymi metaforami grzechu, buntu i zła przeciwstawionych nadziei, prawdzie, uzdrowieniu i dobru (zob. J 1:4-5; 3:19-21; 8:12; 12:35-36.46; Dz 26:18; 2 Kor 4:6; 1 J 1:5; 2:8-9.11). Podczas gdy poprzednia fraza mogła być

nawiązaniem do Iz 42:12, ta może odnosić się do Iz 42:16.

2:10 „wy, którzyście byli nie-ludem” Jest to cytat z Oz 2:1 i 2:25. Kluczowym słowem jest tu *lo ammi* (imię jednego z dzieci Ozeasza), które pierwotnie odnosiło się do Izraela, który przestał być Bożym ludem z powodu swojego bałwochwalstwa oraz stylu życia będącego pogwałceniem przymierza. Izrael (1) ufał politycznym sojuszom zamiast Bogu i (2) czcił Ba’ala używając imienia JHWH.

▣ **„teraz zaś jesteście ludem Bożym”** Jest to dalszy ciąg cytatu z Oz 2:25. W swoim starotestamentowym kontekście fragment ten potwierdza, że chociaż Izrael zgrzeszył i odszedł od swojego Boga przymierza, On był gotów przywrócić ich do statusu przymierza (tj. metafora małżeństwa). Ten sam kochający i przebaczący Bóg wyciąga teraz rękę do krnąbrnych pogan.

Księga Ozeasza, zwracająca się pierwotnie do krnąbrnego północnego królestwa Izraela w VIII w. p.n.e., odniesiona zostaje przez Piotra do pogan. To rozszerzenie starotestamentowych tekstów z kontekstu żyd/poganin do kontekstu niewierzący/wierzący jest charakterystyczne dla NT! Wierzący poganie są teraz włączeni do Bożego ludu przymierza (zob. Ef 2:11-3:13).

▣ **„którzyście nie dostąpili miłosierdzia”** Prorok Ozeasz miał troje dzieci, którym nadał prorocze imiona:

1. chłopca imieniem Jizreel, co oznacza „Bóg czyni owocnym”
2. dziewczynkę imieniem Lo-Ruchama, co oznacza „bez miłosierdzia”
3. chłopca imieniem Lo-Ammi, co oznacza „nie mój lud”

Podczas gdy pierwsza część 1 P 2:10 posługuje się imieniem trzeciego dziecka, ostatnia część 1 P 2:10 posługuje się imieniem drugiego (zob. Oz 1:6; 2:21.24). Bóg w pełni przyjmuje grzeszników, ponieważ ma dla nich miłosierdzie. Formy gramatyczne zawarte w 1 P 2:10 są pomocne w wyrażeniu myśli teologicznej. Włączenie pogan spotykało się ze sprzeciwem, pochodzącym od szatana (tj. imiesłów czasu dokonanego strony biernej), ale Bóg przymierza w rozstrzygający sposób wdarł się w historię poprzez swojego Mesjasza i przyniósł nową szansę objęcia przymierzem (tj. imiesłów aorystu strony biernej). Prawda ta podobna jest do tajemnicy Bożego planu, kiedyś ukrytego, a teraz objawionego (zob. Ef 2:11-3:13).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 2:11-12

¹¹Umiłowani! Proszę, abyście jak obcy i przybysze powstrzymywali się od cielesnych pożądań, które walczą przeciwko duszy. Postępowanie wasze wśród pogan niech będzie dobre, aby przyglądając się dobrym uczynom wychwalali Boga w dniu nawiedzenia za to, czym oczerniają was jako złoczyńców.

2:11 „obcy” To starotestamentowe określenie oznacza ludzi nie będących mieszkańcami, przebywających w miejscu, które nie jest ich domem i posiadających ograniczone prawa – takich jak Abraham (zob. Rdz 23:4; Ps 39:13; Hbr 11:13; 1 P 2:11). Tutaj użyto go metaforycznie dla opisu wierzących żyjących w upadłym światowym systemie.

▣ **„przybysze”** Termin ten wskazuje na krótki pobyt (zob. 1 P 1:1.17). Jest to nawiązanie do faktu, że wierzący są obywatelami niebiańskiego królestwa, a nie jedynie tej rzeczywistości, ograniczonej czasem i przestrzenią. Jesteśmy stworzeniami cielesnymi i duchowymi (zob. Rdz 1:26-27).

▣ **„powstrzymywali się”** Dosłownie oznacza to „nadal powstrzymywać się od” (tj. bezokolicznik czasu teraźniejszego strony medialnej). Wierzący muszą kontynuować zmagania z grzechem i pokusą (zob. Rz 7). Walka ze złem nie ustaje w momencie zbawienia (zob. Ef 6:10-20), a na wielu płaszczyznach ulega nasileniu. Kiedy ktoś uwierzy w Chrystusa i przyjmie Go, zamieszkuje w nim Duch (zob. Rz 8:9) i otrzymuje boską naturę (zob. 2 P 1:4). Nie oznacza to jednak, że stara, grzeszna natura zostaje usunięta. Unieważnia ją dokonane dzieło Chrystusa na naszą rzecz (zob. Rz 6, Zob. Temat specjalny: Nieważny).

Rabini twierdzą, że w każdym ludzkim sercu żyje czarny i biały pies. Ten, którego więcej karmisz, staje się większy. Wierzący stoją przed ciągłym wyborem szukania dobra, skupiania się na sprawiedliwości, chodzenia w świetle lub ponownego uruchamiania starej, grzesznej natury. Wierzący są obywatelami dwóch królestw (upadła ludzka natura i Duch, zob. Rz 8:5-17) i dwóch epok (tj. obecna zła era i era sprawiedliwości, zob. Tt 2:11-14). Które z nich mają na nas największy wpływ?

▣ „**od cielesnych pożądań**” Ciało samo w sobie nie jest złe (myśl grecka), stanowi jednak pole bitwy z samolubnymi i diabelskimi pokusami (zob. Rz 6-8; Ga 5:16-24).

▣ „**które walczą**” Jest to tryb orzekający czasu teraźniejszego strony medialnej. Wojnę tę opisuje Jk 4:1-4.

2:12 „Postępowanie wasze wśród pogan niech będzie dobre” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej użyty w znaczeniu trybu rozkazującego. Niewierzący patrz! To, jak chrześcijanie żyją i reagują na wspólne dla wszystkich życiowe zmagania, jest wyraźnym świadectwem dla ich otoczenia. Często nasze życie przemawia głośniejszym od naszych słów!

▣ „**oczerniają was jako złoczyńców**” Pierwszych chrześcijan oskarżano o:

1. kanibalizm (ze względu na terminologię związaną z Wieczerzą Pańską)
2. kazirodztwo (ponieważ kochali się nawzajem)
3. ateizm (bo ich Bóg był niewidzialny)
4. zdradę stanu (ponieważ odmawiali służby wojskowej i nie składali przysięgi wierności Cezarowi)
5. niemoralność (być może z powodu świętego pocałunku)

Wydaje się, że te oszczerstwa rzucane na Drogę (zob. 1 P 24:14; Dz 28:22) miały swój początek w sprzyjających Cezarowi wschodnich prowincjach imperium rzymskiego (Azji Mniejszej).

▣ „**przyglądając się dobrym uczynom wychwalali Boga**” To, jak żyjemy jako chrześcijanie, jest odzwierciedleniem Boga, co do którego twierdzimy, że znamy Go i Mu służymy (zob. 1 P 2:15; 3:16; Mt 5:16; Flp 2:15; Tt 2:7-8). Tryb łączący wprowadza tu warunkowość. Boża chwała jest naszym najwyższym powołaniem i posłannictwem ewangelizacyjnym (zob. 1 P 4:11.16).

▣ „**w dniu nawiedzenia**” Odnosi się to do czasu, kiedy Bóg się przybliży – czy to aby błogosławić, czy aby sądzić (zob. Iz 10:3; Jr 8:12; 10:15; 11:23; 23:12; 46:21; 48:44; 50:27; 51:18; Oz 9:7; Mi 7:4). Mogą to być doczesne lub eschatologiczne wydarzenia (zob. Łk 19:44). Niektórzy uważają, że odnosi się to do sądu nad wierzącymi, ale biorąc pod uwagę kontekst wydaje się, że chodzi o wszelkie okazje, dzięki którym niezabawieni ludzie mogą usłyszeć i odpowiedzieć Jezusowi jako Zbawicielowi zanim staną przed Nim jako Sędzią.

KRÓTKI ZARYS PRAKTYCZNEJ CZĘŚCI 1 LISTU PIOTRA

- A. Poddanie władzy i społeczności (1 P 2:13-17)
- B. Poddanie ziemskim panom (1 P 2:18-25)
- C. Poddanie w chrześcijańskim domu (1 P 3:1-7)
- D. Poddanie wśród prześladowań (1 P 3:8-22)

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 2:13-17

¹³Bądźcie poddani każdej ludzkiej zwierzchności ze względu na Pana: czy to królowi jako mającemu władzę, ¹⁴czy to namiestnikom jako przez niego posłanym celem karania złoczyńców, udzielania zaś pochwały tym, którzy dobrze czynią. ¹⁵Taka bowiem jest wola Boża, abyście przez dobre uczynki zmusili do milczenia niewiedzę ludzi głupich. ¹⁶Jak ludzie wolni [postępujcie], nie jak ci, dla których wolność jest usprawiedliwieniem zła, ale jak niewolnicy Boga. ¹⁷Wszystkich szanujcie, braci miłujcie, Boga się bójcie, czcicie króla!

2:13 „Bądźcie poddani” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony biernej, niektóre tłumaczenia oddają go jednak jako stronę medialną (np. angielskie NASB i NKJV; zob. 1 P 2:18). Oznacza to, że mają zdecydowanie postanowić, aby być poddanymi (zob. 1 P 2:18; 3:1). Jest to wojskowe określenie dotyczące struktury dowodzenia. Dosłownie oznacza „zorganizować się pod władzą”. Jest to często pojawiający się u Piotra temat (zob. 1 P 2:13.18; 3:1.5.22; 5:5). Poddanie nie oznacza nierówności, ponieważ Jezusa także określa się tym terminem. Jest to postawa służby poddanej władzy. W Ef 5:21 jest ono jedną z pięciu cech charakterystycznych dla życia pełnego Ducha (wzajemne poddanie w Chrystusie).

TEMAT SPECJALNY: PODDANIE (*HUPOTASSŌ*)

Septuaginta tłumaczy za pomocą tego terminu dziesięć różnych hebrajskich słów. Podstawowe hebrajskie znaczenie tego słowa to „rozkazywać” lub „prawo do nakazywania”. Zostało to przejęte w LXX.

1. Bóg nakazuje (zob. Kpł 10:1; Jon 2:1; 4:6-8)
2. Mojżesz nakazuje (zob. Wj 36:6; Pwt 27:1)
3. Królowie nakazują (zob. 2 Krn 31:13)

W NT znaczenie to jest utrzymane – np. w Dz 10:48, gdzie apostoł nakazuje „poddanie”. W NT rozwijają się jednak także nowe konotacje.

1. Dobrowolny aspekt (często w STRONIE MEDIALNEJ)
2. To samoograniczające działanie zaobserwować można u Jezusa poddającego się
  - a. Ojcu (zob. 1 Kor 15:25)
  - b. swoim ziemskim rodzicom (zob. Łk 2:51)
3. Wierzący poddają się pewnym aspektom kultury, aby nie zaszkodzić Ewangelii
  - a. sobie nawzajem (zob. Ef 5:21)
  - b. wierzące żony (zob. Kol 3:18; Ef 5:22-24; Tt 2:5; 1 P 3:1)
  - c. pogańskim władzom (zob. Rz 13:1-7; 1 P 2:13)

W swoim postępowaniu wierzący kierują się miłością do Boga, do Chrystusa, do Królestwa i dobrem innych.

Podobnie jak było to z określeniem *agapaō* (kochać), Kościół wypełnił ten termin nowym znaczeniem opartym o potrzeby Królestwa oraz innych. Słowo to nabiera nowej szlachetności ze względu na bezinteresowność, która nie zasadza się na nakazie, tylko na nowej więzi z Bogiem, który daje samego siebie, i Jego Mesjaszem. Wierzący są posłuszni i poddani dobru ogółu i błogosławieństwu Bożej rodziny.

▣ „ze względu na Pana” Jest to motywacja dla wszystkiego, co robimy (zob. 1 P 4:11; 1 Kor 10:31; Kol 3:17; Ef 6:5).

▣ „każdej ludzkiej zwierzchności” Co do „zwierzchności”, Zob. Temat specjalny w Mk 10:6. Z dalszej części tego fragmentu wynika, że jest to wezwanie do podporządkowania się władzom cywilnym lub państwowym, podobnie jak w Rz 13:1-7 i Tt 3:1. Jest to dużo bardziej znaczące w świetle prześladowań ze strony państwa, z jakimi spotykali się ci wierzący. Nie wiadomo, czy jego sprawcami byli Żydzi czy poganie i czy było ono prowadzone przez lokalne władze, czy rozprzestrzenione na całe imperium. Nasze najmocniejsze świadectwo o mocy Ewangelii składane jest w czasie prześladowań. Nasza postawa, słowa i czyny, kiedy jesteśmy niesprawiedliwie traktowani, przyciągają uwagę niewierzących.

TEMAT SPECJALNY: LUDZKIE RZĄDY

I. WPROWADZENIE

- A. Definicja – rząd to sposób, na jaki ludzkość organizuje się w celu spełnienia i zapewnienia odczuwanych potrzeb (zob. Rdz 4 i 11). Ludzie byli istotami społecznymi jeszcze przed upadkiem (zob. Rdz 2:18). Rodziny, plemiona i narody zapewniają nam społeczność.
- B. Cel – Bóg chciał, aby porządek był preferowany ponad anarchią.
  1. Prawodawstwo Mojżesza, w szczególności Dekalog, jest Bożą wolą dla rodzaju ludzkiego w społeczeństwie. Zapewnia równowagę życia i pobożności.
  2. Żadna forma ani struktura rządu nie jest zalecana w Piśmie, choć teokracja starożytnego Izraela jest oczekiwaną formą nieba. Ani demokracja, ani kapitalizm nie są prawdami biblijnymi. Chrześcijanie mają postępować słusznie w jakimkolwiek systemie rządów się znajdują. Celem

chrześcijanina jest ewangelizacja i służba, nie rewolucja. Wszelkie formy rządów są przejściowe!

C. Pochodzenie ludzkiego rządu

1. Rzymski katolicyzm twierdzi, że ludzkie rządy są wrodzoną potrzebą jeszcze sprzed upadku. Wydaje się, że pierwszy założenie takie poczynił Arystoteles, który napisał, że „człowiek jest zwierzęciem politycznym”, mając przy tym na myśli, że rządy „istnieją dla promowania dobrego życia”.
2. Protestantyzm, w szczególności Marcin Luter, twierdzi, że ludzkie rządy są nierozzerwalnie związane z upadkiem. Nazywa on je „lewą ręką Królestwa Bożego”. Marcin Luter powiedział, że „Bożym sposobem sprawowania władzy nad złymi ludźmi jest udzielenie władzy złym ludziom”.
3. Karol Marks stwierdził, że rządy są sposobem, na jaki nieliczna elita kontroluje masy. Rządy i religia odgrywały dla niego podobne role.

II. MATERIAŁ BIBLIJNY

A. Stary Testament

1. Izrael jest wzorcem, który używany będzie w niebie. W starożytnym Izraelu JHWH był królem. Teokracja to określenie opisujące bezpośrednie rządy Boga (zob. 1 Sm 8:4-9).
2. Bożą suwerenność ponad ludzkimi rządami widać wyraźnie w tym, jak ustanawia On
  - a. wszystkich królów, Dn 2:21; 4:14.21-22
  - b. rządy mesjańskie, Dn 2:44-45
  - c. Nabuchodonozora (Nowy Babilon), Jr 27:6; Dn 5:28
  - d. Cyrusa II (Persję), 2 Krn 36:22; Ekd 1:1; Iz 44:28; 45:1
3. Boży lud ma być poddany i okazywać szacunek nawet rządóm najeźdźców i okupantów:
  - a. Dn 1-4, Nabuchodonozor (Nowy Babilon)
  - b. Dn 5, Baltazar (Nowy Babilon)
  - c. Dn 6, Dariusz (Persja)
  - d. Ezdrasz i Nehemiasz (Persja)
4. Powracające pokolenie Judy miało modlić się o rządy Cyrusa i jego potomków
  - a. Ekd 6:10; 7:23
  - b. Żydzi mieli modlić się o władze cywilne, *Miszna, Avot. 3:2*

B. Nowy Testament

1. Jezus okazywał szacunek ludzkim władzom
  - a. Mt 17:24-27, zapłacił podatek świątynny (władze religijne i cywilne miały być połączone, zob. 1 P 2:17)
  - b. Mt 22:15-22; Mk 12:13-17; Łk 20:20-26, wypowiedział się za rzymskim podatkiem, a przez to za rzymską władzą cywilną
  - c. J 19:11, Bóg pozwala na funkcjonowanie władzy cywilnej
2. Słowa Pawła na temat ludzkich rządów
  - a. Rz 13:1-5, wierzący muszą poddawać się władzom cywilnym, ponieważ zostały one ustanowione przez Boga
  - b. Rz 13:6-7, wierzący powinni płacić podatki i szanować władze cywilne
  - c. 1 Tm 2:1-3, wierzący mają modlić się o władze cywilne
  - d. Tt 3:1, wierzący muszą być poddani władzom cywilnym
3. Słowa Piotra na temat ludzkich rządów
  - a. Dz 4:1-31; 5:29, Piotr i Jan przed Sanhedrynem (ukazany jest tu biblijny precedens obywatelskiego nieposłuszeństwa)
  - b. 1 P 2:13-17, wierzący mają być poddani władzom cywilnym dla dobra społeczeństwa i ewangelizacji
4. Słowa Jana na temat ludzkich rządów
  - a. Ap 17, nierządnicą Babilon oznacza ludzkie rządy zorganizowane i funkcjonujące bez Boga
  - b. Ap 18, nierządnicą Babilon zostaje zniszczona

III. PODSUMOWANIE

- A. Ludzkie rządy (w upadłym świecie) są nakazane przez Boga. Nie jest to „boskie prawo królów”, tylko dane przez Boga zadanie zarządzania (tj. porządek, a nie chaos). Nie jest zalecana ani taka, ani inna forma rządów.
- B. Posłuszeństwo władzom cywilnym i modlitwa o nie jest religijnym obowiązkiem wierzących.
- C. Właściwym jest, aby wierzący wspierali ludzkie rządy podatkami z odpowiednim, pełnym szacunku nastawieniem.
- D. Celem istnienia ludzkich rządów jest porządek społeczny. Rządzący są sługami Bożymi ustanowionymi w tym celu.
- E. Ludzkie rządy nie są ostateczną instancją. Ich władza jest ograniczona. Wierzący muszą działać wedle nakazów własnego sumienia, odrzucając władzę cywilną, kiedy ta przekracza ustanowione jej przez Boga granice. Jak stwierdził Augustyn w swoim dziele *Państwo Boże*, jesteśmy obywatelami dwóch królestw – jednego tymczasowego, a drugiego – wiecznego (zob. Fil 3:20). Mamy pewne obowiązki w obu, ale królestwo Boże jest ostateczne! Nasza odpowiedzialność wobec Boga ma zarówno aspekt indywidualny, jak i grupowy.
- F. Powinniśmy zachęcać wierzących żyjących w systemach demokratycznych do aktywnego uczestnictwa w procesie rządzenia i do wprowadzania, w miarę możliwości, zasad Pisma Świętego.
- G. Zmiany społeczne poprzedzać musi indywidualne nawrócenie. Nie ma żadnej trwałej eschatologicznej nadziei, jaką można by pokładać w rządach. Wszelkie ludzkie rządy, choć funkcjonujące z woli Bożej i używane do Jego celów, są grzesznym wyrazem ludzkości zorganizowanej bez Boga. Koncepcja ta wyrażona jest w sposobie stosowania przez Jana terminu „świat” (tj. 1 J 2:15-17).

▣ „jako mającemu władzę” W klasycznej grece określenie to oznaczało „ludzkiego założyciela miasta”, ale w NT zawsze stosowane jest do Bożej władzy (zob. Mt 22:21; Rz 13:1-7; 1 Tm 2:1-7; Tt 3:1-8), która często udzielana jest ludzkim organizacjom. Bóg woli porządek od anarchii.

2:14 „czy to namiestnikom jako przez niego posłanym” Jest to imiesłów czasu terażniejszego strony biernej. Bóg ma władzę nad wszystkim. Tekst ten nie naucza „boskiego prawa królów”, tylko potwierdza, że Bóg wspiera prawo i porządek (tj. stabilne społeczeństwo) bardziej, niż anarchię.

Zaimek „niego” może odnosić się do (1) Boga lub (2) władcy.

▣ „celem karania złoczyńców” Rząd posiada daną przez Boga władzę utrzymywania porządku oraz powstrzymywania i karania nieporządku. Kara śmierci jest jedną z form tego upoważnienia (zob. Rz 13:4; Dz 25:11).

2:15 „Taka bowiem jest wola Boża” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: WOLA (*THELĒMA*) BOŻA

„Wola” Boża obejmuje kilka kategorii.

EWANGELIA JANA

- Jezus przyszedł, żeby wypełnić wolę Ojca (zob. 4:34; 5:30; 6:38)
- wskreszenie w dniu ostatecznym wszystkich, których Ojciec dał Synowi (zob. 6:39)
- żeby wszyscy uwierzyli w Syna (zob. 6:29.40)
- wysłuchanie modlitwy związanej z pełnieniem woli Bożej (zob. 9:31 i 1 Jan 5:14)

EWANGELIE SYNOPTYCZNE

- pełnienie woli Bożej jest czymś kluczowym (zob. Mt 7:21)
- pełnienie woli Bożej czyni z człowieka brata i siostrę Jezusa (zob. Mt 12:50; Mk 3:35)
- nie jest wolą Bożą, żeby ktokolwiek był zgubiony (zob. Mt 18:14; 1 Tm 2:4; 2 P 3:9)
- krzyż był wolą Ojca dla Jezusa (zob. Mt 26:42; Łk 22:42)

LISTY PAWŁA

- dojrzałość i służba wszystkich wierzących (zob. Rz 12:1-2)
- uratowanie wierzących z tego złego wieku (zob. Ga 1:4)
- wolą Bożą był Jego plan odkupienia (zob. Ef 1:5.9.11)
- doświadczanie przez wierzących życia napełnionego Duchem (zob. Ef 5:17-18)
- napełnienie wierzących poznaniem Boga (zob. Kol 1:9)
- uczynienie wierzących doskonałymi i pełnymi (zob. Kol 4:12)
- uświęcenie wierzących (zob. 1 Tes 4:3)
- dziękczynienie wierzących w każdym położeniu (zob. 1 Tes 5:18)

LISTY PIOTRA

- właściwe postępowanie wierzących (tj. podporządkowanie władzom państwowym) i uciszanie przez to głupich ludzi, co stwarza okazje do ewangelizacji (zob. 1 P 2:15)
- cierpienie wierzących (zob. 1 P 3:17; 4:19)
- żeby życie wierzących nie było skupione na sobie (zob. 1 P 4:2)

LISTY JANA

- trwanie wierzących na wieki (zob. 1 J 2:17)
- klucz do wysłuchania modlitw wierzących (zob. 1 J 5:14)

▣ „**zmusili do milczenia**” Dosłownie oznacza to „nałożyć kaganiec” (zob. Mk 1:25; 4:39).

▣ „**niewiedzę**” Odnosi się to do kogoś, komu brakuje duchowego rozeznania (zob. 1 Kor 15:34).

▣ „**ludzi głupich**” Określenie to wymienione jest na liście grzechów w Mk 7:22. W Rz 3:20 opisuje ono niewierzących żydowskich nauczycieli, a w Ef 5:17 – wierzących. Wskazuje to na cechujący się lenistwem stan umysłu dotyczący i zbawionych, i niezabawionych osób. Tutaj odnosi się do niedoinformowanych pogan, oskarżających wierzących o rzeczy, które nie są prawdą (zob. 1 P 2:12).

2:16 „Jak ludzie wolni [postępujcie]” Jest to dorozumiany tryb rozkazujący (zob. BT, BP, BWP, PL). Jest to przeciwieństwo pogan, którzy są niewolnikami grzechu. Wierzący mają wybór. Jezus uwolnił ich spod władzy grzechu (zob. Rz 6), ale często korzystamy ze swojej nowo nabytej wolności, aby znowu wybrać grzech.

▣ „**nie jak ci, dla których wolność jest usprawiedliwieniem zła**” Dosłownie jest to „nie jako (za) zasłonę mający złości wolność” – zaprzeczony imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej użyty w znaczeniu trybu rozkazującego. Jakże często nasza wolność przeradza się w przyzwolenie (zob. 1 Kor 8:9; Ga 5:13) zamiast pełnego poświęcenia żywego świadectwa (zob. Rz 14:1-15:13). Wolność zawsze pociąga za sobą odpowiedzialność, należy jednak wystrzegać się legalizmu i rytualizmu (zob. 1 Kor 8-10; Kol 2:16-23). Wierzący są wolni od grzechu, aby służyć Bogu (zob. Rz 6) i sobie nawzajem (zob. 1 Kor 9:19-23).

▣ „**ale jak niewolnicy Boga**” Wierzący zostali uwolnieni od grzechu i mają teraz swobodę, by służyć Bogu (zob. Rz 6:22).

2:17 „Wszystkich szanujcie” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej – pierwszy z czterech końcowych surowych nakazów w 1 P 2:17. Oznacza to uznawanie wartości wszystkich ludzi w Bożych oczach (zob. Rdz 1:26-27; J 3:16) i życie w taki sposób, aby pociągać ich do wiary w Chrystusa (zob. Mt 28:18-20; Łk 24:47; Dz 1:8).

▣ „**braci miłujcie**” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Chrześcijanie muszą trwać we wzajemnej miłości (zob. 1 P 1:22; J 13:34; 15:12.17; Rz 12:10; 1 Tes 4:9; Hbr 13:1; 1 J 2:7-8; 3:11.23; 4:1.11; 2 J 1:5). Miłość jest rzeczywistym dowodem na to, że znamy Boga, zaufaliśmy Chrystusowi i prowadzi nas Duch. Jest to rodzinna cecha Boga. Wierzący mają kochać wszystkich ludzi ze względu na Ewangelię i innych wierzących, ponieważ są częścią Bożej rodziny.

▣ „**Boga się bójcie**” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony medialnej (deponens, zob. Hi 28:28; Ps 111:10; Prz 1:7; 15:33). Od tego greckiego słowa pochodzi polski termin „fobia”. Użyte tu zostało w znaczeniu podziwu, czci i szacunku. Wszystko, co robią wierzący, wpływać musi z ich więzi z Bogiem i szacunku dla Niego!

▣ „**czcijcie króla**” Te dwa ostatnie tryby rozkazujące czasu teraźniejszego mogą być nawiązaniem do Prz 24:21. Pamiętajmy, że w czasach Piotra Cezarem był Neron (zob. 1 P 2:13)!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 2:18-25

¹⁸Niewolnicy! Z całą bojaźnią bądźcie poddani panom nie tylko dobrym i łagodnym, ale również surowym. ¹⁹To się bowiem podoba [Bogu], jeżeli ktoś ze względu na sumienie [uległ] Bogu znosi smutki i cierpi niesprawiedliwie. ²⁰Co bowiem za chwała, jeżeli przetrzymacie chłostę jako grzesznicy? - Ale to się Bogu podoba, jeżeli dobrze czynicie, a przetrzymacie cierpienia. ²¹Do tego bowiem jesteście powołani. Chrystus przecież również cierpiał za was i zostawił wam wzór, abyście szli za Nim Jego śladami. ²²On grzechu nie popełnił, a w Jego ustach nie było podstępu. ²³On, gdy Mu złorzeczono, nie złorzeczył, gdy cierpiał, nie groził, ale oddawał się Temu, który sędzi sprawiedliwie. ²⁴On sam, w swoim ciele poniósł nasze grzechy na drzewo, abyśmy przestali być uczestnikami grzechów, a żyli dla sprawiedliwości - Krwią Jego ran zostaliście uzdrowieni. ²⁵Błądziliście bowiem jak owce, ale teraz nawróciliście się do Pasterza i Stróża dusz waszych.

2:18 „Niewolnicy! (...) bądźcie poddani panom” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony medialnej zastosowany w znaczeniu trybu rozkazującego (zob. komentarz i Temat specjalny w 1 P 2:13). Wierzący niewolnicy szanują swoich ziemskich panów z szacunku dla Boga! Dotyczy to nawet niewierzących panów, którzy są niesprawiedliwi lub okrutni, oraz wierzących panów, którzy zachowują się niewłaściwie. W naszych czasach zastosowanie tego nakazu odnosiłoby się do wierzących pracodawców i wierzących pracowników. Jest to zgodne z nauczaniem Pawła w Ef 6:5-9. Warto zwrócić uwagę na punkt 3 w poniższym Temacie specjalnym.

Jest to dobry moment na omówienie kulturowego aspektu interpretacji biblijnej. Gdyby Ewangelia podważała (1) grecko-rzymską kulturę patriarchalną I w. n.e. lub (2) kulturę niewolnictwa, zostałaby odrzucona i zniszczona przez ówczesne społeczeństwo. Dzięki głoszeniu Ewangelii obie te przeszkody upadły z czasem. Biblia zawsze musi być interpretowana na tle swoich okoliczności historycznych, a natchnione prawdy stosowane do naszych czasów i kultury z tą samą siłą i wpływem. Nie oznacza to, że próbujemy odtworzyć kulturę I w. n.e. jako Bożą wolę dla każdego społeczeństwa w każdej epoce. Celem jest głoszenie odwiecznej prawdy Ewangelii, która wpływa na jednostki, a ostatecznie na samo społeczeństwo.

TEMAT SPECJALNY: POLECENIA PAWŁA DLA NIEWOLNIKÓW

1. Bądź zadowolony, ale jeśli pojawi się możliwość uzyskania wolności, skorzystaj z niej (1 Kor 7:21-24).
2. W Chrystusie nie ma niewolnika ani wolnego (Ga 3:28; Kol 3:11; zob. 1 Kor 12:13).
3. Pracuj jak dla Pana; On odpłaci (Ef 6:5-9; Kol 3:22-25; zob. 1 P 2:18-20).
4. W Chrystusie niewolnicy stają się braćmi (1 Tm 6:2; Flm 1:16-17).
5. Pobożni niewolnicy przynoszą Bogu cześć (1 Tm 6:1; Tt 2:10).

Polecenie Pawła dla właścicieli niewolników:

Chrześcijańscy niewolnicy i właściciele niewolników mają tego samego Pana; dlatego powinni traktować się wzajemnie z szacunkiem (Ef 6:9; Kol 4:1).

Podobnie jak patriarchalizm, niewolnictwo jest jednym z elementów kultury stanowiących filary świata w I w. n.e. NT nie podważa żadnego z tych aspektów, ale z czasem prawdy Ewangelii spowodowały zmiany w tych obszarach kultury.

2:19

GPNT „To bowiem łaską”
BP „Jest to bowiem zasługą”
BW „Albowiem to jest łaska”
BWP „Dowodem posiadania łaski [Bożej] jest bowiem”
PL „ten właściwie dostępuje łaski”

Odnosi się to do Bożej aprobaty dla poddania nawet wśród prześladowań, kiedy cierpienie to związane jest z naszymi chrześcijańskimi przekonaniem i ufnością w Chrystusie (zob. 1 P 3:14.17; 4:13-14.16). „Łaska” lub „zasługa” to grecki termin *charis* zastosowany w znaczeniu nie teologicznym.

▣ „jeżeli” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z perspektywy autora lub dla jego celów literackich. Chrześcijańscy niewolnicy cierpieli ze strony okrutnych panów ze względu na Chrystusa.

▣ „sumienie” Zob. komentarz do 1 P 3:16.

2:20 „Co bowiem za chwała” Jest to określenie oznaczające honor związany z posiadaną reputacją (zob. Łk 6:32-34). Pochodzi od greckiego czasownika *kaleō*, oznaczającego „wołać”. Odnosi się więc do chwalenia kogoś.

▣ „jeżeli” Werset ten zawiera dwa zdania warunkowe klasy pierwszej, których prawdziwość zakładana jest z punktu widzenia autora lub dla jego celów literackich. Pierwsze zdanie warunkowe użyte jest w sensie negatywnym, a drugie – w pozytywnym. Bogu podoba się, kiedy wierzący cierpią niesprawiedliwie, ale wytrwale, za swoją wiarę (zob. 1 P 1:29; 3:24.27; 4:12-16; Mt 5:10-16).

2:21 „Do tego bowiem jesteście powołani” Jest to tryb orzekający aorystu strony biernej. W swoim kontekście fraza to oznacza, że wierzący zostali powołani do naśladowania życia Jezusa, co przynosi chwałę Bogu i zbawienie ludzkości. Jest to skierowane do wszystkich wierzących wezwanie do poddania, które zaowocuje duchową dojrzałością i potężnym świadectwem Ewangelii. To, że wierzący są powołani przez Boga do cierpienia, jest niepokojącym twierdzeniem – szczególnie dla kultury Zachodu, postrzegającej chrześcijaństwo w kategoriach (1) „co ja będę z tego miał” lub (2) Ewangelii zdrowia, bogactwa i sukcesu. Prześladowanie wierzących jest rzeczywistą możliwością w upadłym świecie (zob. Dz 14:22; Rz 5:3-4; 8:17; Flp 1:29; 1 Tes 3:3-4; 2 Tm 3:12; Jk 1:2-4; 1 P 3:14; 4:12-19).

▣ „Chrystus przecież również cierpiał” Cierpienie Mesjasza było zaskoczeniem dla Żydów, którzy oczekiwali zwycięskiego, militarnego Mesjasza. ST zawiera konkretne wzmianki na ten temat (zob. Rdz 3:15; Ps 22; Iz 53). Sam Jezus pokazał (1) swoim apostołom (zob. Mt 16:21; 17:12.22-23; 20:18-19) i (2) wczesnemu Kościołowi te prorocze fragmenty (zob. Łk 24:25-27).

Jego cierpienie i śmierć były nieodłączną częścią apostoelskich kazań wczesnego Kościoła w Dziejach Apostolskich, zwanych *kerygmą* (zob. Dz 2:23; 3:13-14.18; 17:3; 26:23). Zob. Temat specjalny w 1 P 1:11.

Jest kilka kluczowych prawd teologicznych związanych z Jego cierpieniem.

1. Jezus jest dla nas przykładem (1 P 2:21)
2. Jezus wziął na siebie nasze winy na krzyżu (1 P 2:24)
3. Dzieło Chrystusa sprawiło, że umarliśmy dla grzechu i żyjemy dla Boga (1 P 2:24)
4. Jezus jest Pasterzem i stróżem naszych dusz (1 P 2:25)

Określenie „cierpiał” (*epathen*) występuje w MSS P⁷², A, B oraz C, ale inne starożytne manuskrypty, P⁸¹ i 8 mają tu „umarł” (*apethanen*). UBS⁴ nadaje pierwszemu brzmieniu notę „A” (pewne), zakładając, że „umarł” zostało tu przeniesione przez kopistów z 3:18.

▣ „wzór” NT podaje trzy powody, dla których Chrystus przyszedł:

1. Aby dokonać zastępczego odkupienia. On, niewinny, nieskalany (zob. 1 P 2:22) Baranek Boży (zob. J 1:29) ofiarował się za nas (zob. 1 P 2:24).
2. Aby w pełni objawić Ojca (zob. J 1:1-14; 14:8-9).
3. Aby być przykładem do naśladowania dla wierzących (zob. 1 P 2:21). Jest On idealnym Izraelitą, doskonałym człowiekiem, tym, czym ludzkość powinna być, może być i pewnego dnia będzie.

2:22 „On grzechu nie popelnił” Jest to cytat z Iz 53:9. Koncepcję tę wyraża także J 8:46; 14:30; Łk 23:41; 2 Kor 5:21; Hbr 4:15; 7:26-27; 1 P 1:19; 2:22; 3:18; 1 J 3:5. Jezus mógł za nas umrzeć, ponieważ nie musiał umrzeć za swój własny grzech.

▣ **„a w Jego ustach nie było podstępu”** Jezus był idealnym Izraelitą (zob. Iz 53:9 i So 3:13)

2:23 „On, gdy Mu zlorzeczono, nie zlorzeczył” Następuje tu seria trzech trybów orzekających czasu niedokonanego strony czynnej, oznaczających powtarzającą się czynność w przeszłości. Pierwszy z nich jest nawiązaniem do Iz 53:7. Jezus wypełnił to proroctwo w czasie swoich procesów przed Kajfaszem, arcykapłanem Annaszem, Piłatem i Herodem.

▣ **„gdy cierpiał, nie groził”** Przemówił, przebacząc wszystkim, którzy zaangażowani byli w Jego śmierć (zob. Łk 23:34).

▣ **„ale oddawał się Temu, który sądzi sprawiedliwie”** Oddanie to było postawą charakteryzującą całe życie Jezusa. Bardzo wyraźnie widoczne jest to w Łk 22:42 i 23:46.

2:24 „On sam (...) poniósł nasze grzechy” W oczywisty sposób jest to cytat z Iz 53:4.11.12. Określenie „poniósł” zastosowane jest do ofiary w Kpł 14:20 i Jk 2:21. Jest to istota zastępczego odkupienia (zob. Mk 10:45; Rz 5:6.8.10; 2 Kor 5:21).

▣ **„w swoim ciele (...) na drzewo”** Chociaż nie ma żadnych konkretnych elementów gnostyckich związanych z 1 Listem Piotra (gnostycyzm był wczesnochrześcijańską/grecką filozofią, która twierdziła, że Jezus nie był prawdziwie człowiekiem; zob. Kol; 1 Tm; 1 J), tekst ten zdecydowanie potwierdza rzeczywiste człowieczeństwo i fizyczną śmierć Jezusa z Nazaretu (zob. Kol 1:22).

Sformułowanie „na drzewo” może wiązać się z Pwt 21:23, gdzie, każdy, kto nabity był na pal (tj. drzewo) zamiast właściwego pochówku był przeklęty przez Boga. W czasach Jezusa interpretacja rabinów włączała w to rzymskie ukrzyżowanie. Jezus oskarżony został o bluźnierstwo, co zgodnie z Prawem Mojżeszowym zasługiwało na ukamienowanie. Dlaczego żydowscy przywódcy chcieli Jego ukrzyżowania, wymagającego zgody Rzymian i zaciągnięcia przez nich nieczystości obrzędowej przed Paschą? Niektórzy twierdzą, że było tak dlatego, że zgodnie z prawem rzymskim Żydzi nie mogli nikogo zabić, ale co ze Szczepanem w Dz 7?

Myślę, że chcieli ukrzyżowania Jezusa, aby pokazać, że ten człowiek, podający się za Mesjasza, został przeklęty przez Boga! I tak właśnie się stało. Jezus stał się za nas przekleństwem (zob. Ga 3:13). Sam ST stał się przekleństwem (zob. Kol 2:14). Twierdzi on, że dusza, która grzeszy, musi umrzeć (zob. 2 Krl 14:6; Ez 18:4.20). Jednak wszyscy ludzie zgrzeszyli (zob. Rz 3:9-18.23; Ga 3:22), a więc wszyscy zasługują na śmierć i ciąży nad nimi ta kara śmierci. Jezus, bezgrzeszny Baranek Boży (J 1:29) poniósł grzech całego upadłego świata (zob. Rz 5:12-21).

▣ **„abyśmy przestali być uczestnikami grzechów, a żyli dla sprawiedliwości”** Jest to zdanie celowe (*hina*). Właśnie to jest celem chrześcijaństwa (zob. Rz 6:20; Ga 2:20) – odnowienie w ludziach Bożego obrazu, co oznacza przywrócenie do bliskiej wspólnoty z Nim.

▣ **„Krwia Jego ran zostaliście uzdrowieni”** Jest to tryb orzekający aorystu strony biernej. W Iz 53:4-6 mowa jest o duchowym, a nie fizycznym uzdrowieniu. Nie przeczę fizycznemu uzdrowieniu jako ciągłemu działaniu łaskawego Boga, sprzeciwiam się jednak twierdzeniu, że jest to obiecany aspekt dokonanego przez Chrystusa odkupienia. W ST grzech opisywany był jako fizyczna choroba (zob. Iz 1:5-6; Ps 103:3). Jest to metafora przebaczenia grzechu, a nie obietnica, że jeśli wierzący będą mieli wystarczająco silną wiarę, Bóg uzdrowi każdego wierzącego z każdej fizycznej dolegliwości. Pomocne omówienie Iz 53:4 i jego zastosowania w Mt 8:17 znaleźć można w książce F. F. Bruce’a *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, s. 44-45.

2:25 „Błądziliście bowiem” Jest to nawiązanie do Iz 53:6. Jest to peryfrastyczny czas niedokonywany strony biernej, odnoszący się do powtarzającej się w przeszłości czynności lub do rozpoczęcia czynności. Czy chodzi tu o:

1. starotestamentowych Żydów (zob. Rz 3:9-18, gdzie zawarty jest szereg cytatów ze ST)
2. całą ludzkość

3. wierzących pogan, którzy poddawali się wśród prześladowań (tj. być może wypierali się Jezusa przed sądem)
4. wierzących żydów i pogan, którzy przegrywali codzienną walkę z grzeszną naturą

▣ „**ale teraz nawróciliście się**” Jest to tryb orzekający aorystu strony biernej, wskazujący na zdecydowany powrót, którego sprawcą jest Bóg, Chrystus lub Duch (zob. Biblia Brzeska: „jesteście nawróceni”). Większość tłumaczeń oddaje go jako stronę medialną (zob. BT, BP, BW, BWP, PL). W ST słowo „skrócić” lub „wrócić” (*szub*) często stosowane jest do nawrócenia Bożego ludu i jego powrotu do Niego.

▣ „**Pasterza**” Tytuł ten stosowany jest do Boga (zob. Ps 23:1; Ez 34), tutaj natomiast do Jezusa – podobnie jak w J 10:1-18 i Hbr 13:20. Kojarzy się z czułą, troskliwą, stałą opieką. Tytuł ten może nawet być odzwierciedleniem rozmowy Piotra z Jezusem z J 21 (zob. 1 P 5:1-3).

▣

GPNT	„ Dozorującego* ” (* Tu o Chrystusie. W Kościele termin ten oznacza biskupa.)
BP, PL	„ Stróża ”
BW	„ stróża ”
BWP	„ Stróżem ”

Tutaj określenie *episkopos* zastosowane jest do Jezusa, zazwyczaj jednak odnosi się do przywódców lokalnego Kościoła. Termin ten tłumaczy się jako „biskup” lub „opiekun”. Wywodzi się on z greckich państw-miast, podczas gdy równoznaczne określenie „starszy” (*presbuteros*) ma hebrajskie pochodzenie plemienne. Słów tych zazwyczaj używa się zamiennie w odniesieniu do nowotestamentowej roli pastora (zob. Dz 20:17.28; Tt 1:5.7).

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy wszyscy chrześcijanie zaczynają jako niemowlęta w wierze? Dlaczego?
2. Dlaczego Piotr używa tytułu starotestamentowych tytułów do opisu nowotestamentowych wierzących?
3. Jakie jest znaczenie nazwania wierzących „kamieniami”?
4. Dlaczego nasz styl życia jest taki ważny?
5. Dlaczego jako chrześcijanie powinniśmy być posłuszni władzy rządu?
6. Dlaczego chrześcijaństwo nie sprzeciwiało się niewolnictwu?
7. Jaka była rada Piotra dla osób, które były niesprawiedliwie traktowane?
8. Jakie jest znaczenie śmierci Chrystusa?

1 LIST PIOTRA 3

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
	Mężowie i żony	Rady dla małżonków	Obowiązki małżonków	Stosunki małżeńskie
3:1-6	3:1-7	3:1-5 3:6	3:1-6	3:1-6
3:7		3:7	3:7	3:7
	Chrześcijańskie współczucie	Bądźcie jednomyślni!	Uczciwe życie	Stosunki we wspólnocie
	3:8-12	3:8-12	3:8-12	
3:8-17	O cierpieniu w imię sprawiedliwości	Zachować pokój i męstwo we wrogim środowisku	Życie według ciała i według Ducha	
		3:13-17	3:13-17	
Zstąpienie Chrystusa do Otchłani	3:13-22	Przykład zwycięskiego Chrystusa!		3:8-22
3:18-22		3:18-20 3:21-22	3:18-22	

TRZECI CYKL CZYTAN (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 3:1-6

¹Tak samo żony niech będą poddane swoim mężom, aby nawet wtedy, gdy niektórzy z nich nie słuchają nauki, przez samo postępowanie żon zostali [dla wiary] pozyskani bez nauki, ²gdzie będą się przypatrywali waszemu, pełnemu bojaźni, świętemu postępowaniu. ³Ich ozdobą niech będzie nie to, co zewnętrzne: uczesanie włosów i złote pierścienie ani strojenie się w suknie, ⁴ale wewnątrz serca człowieka o nienaruszalnym spokoju i łagodności ducha, który jest tak cenny wobec Boga. ⁵Tak samo bowiem i dawniej święte niewiasty, które miały nadzieję w Bogu, same siebie ozdabiały, a były poddane swoim mężom. ⁶Tak Sara była posłuszna Abrahamowi, nazywając go panem. Stałyście się jej dziećmi, gdyż dobrze czynicie i nie obawiacie się żadnego zastraszenia.

3:1 „Tak samo” Odnosi się to do nakazów Piotra skierowanych do wierzących obywateli (zob. 1 P 2:13) i wierzących niewolników (zob. 1 P 2:18).

▣ „**żony niech będą poddane**” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony medialnej, podobnie jak w 2:18. Jest to wojskowe określenie oznaczające „zorganizować się pod władzą” (zob. Ef 5:21-33; Kol 3:18-19; Tt 2:4-5). W całym tym rozdziale Piotr omawia „poddanie” wierzących rządowi (2:13-17) oraz wierzących niewolników swoim panom (2:18-20). Poddanie nie jest negatywnym określeniem; opisuje samego Jezusa. Był On poddany swoim ziemskim rodzicom i niebiańskiemu Ojcu.

▣ „**aby**” Jest to zdanie celowe (*hina*), podające teologiczny zamysł poddania żony. Zawsze jest to ewangelizacja! Wierzący mają codziennie pokazywać światu królestwo Boże (zob. Kazanie na Górze, Mt 5-7).

▣ „**nawet wtedy, gdy**” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z punktu widzenia autora lub dla jego celów literackich. W kontekście tym mowa jest o niewierzących mężach. W I w. n.e. było wiele mieszanych rodzin, ponieważ nawracał się jeden z partnerów. Nie jest to fragment zezwalający na zawieranie małżeństw z niewierzącymi!

▣ „**niektórzy z nich nie słuchają**” Jest to tryb orzekający czasu teraźniejszego strony czynnej, co oznacza ciągłą czynność. Podobnie jak biblijna wiara, niewiara także jest ciągłym doświadczeniem.

▣ „**słowa**” [BP] W 1 Liście Piotra „słowo” (tj. *logos*) jest metaforą apostołskiego głoszenia Ewangelii. Wierzący są ponownie zrodzeni dzięki słowu (zob. 1 P 1:23). Mają pragnąć duchowego lub niesfałszowanego mleka słowa (tj. *logikos*, zob. 1 P 2:2).

▣ „**pozyskani**” Jest to tryb orzekający czas przyszłego strony biernej. W 1 Kor 9:19-22 termin ten odnosi się do zbawienia. Naturalnym celem wierzącej żony jest zbawienie jej rodziny. Powinno to być celem wszystkich wierzących.

▣ „**bez słowa**” [BP] Jej życie wiary będzie przemawiało głośnie i wyraźniej niż słowa. Nadchodzi jednak moment, kiedy słowa są potrzebne do przekazania przesłania Ewangelii!

▣ „**przez samo postępowanie**” Nasz styl życia często mówi głośniejsze niż nasze słowa.

3:2 „się przypatrywali” Było to określenie stosowane do naocznych świadków. Piotr użył go w swoich listach trzy razy (zob. 1 P 2:12; 3:2; 2 P 1:16). Życie wierzących jest widoczne dla wszystkich. Choć jest to slogan, prawdą jest, że życie wierzących jest jedyną Biblią, jaką niektórzy ludzie będą mieli okazję przeczytać. Życie wierzących to jedyny Jezus, jakiego niektórzy ludzie będą mieli okazję poznać. Cóż za niesamowita odpowiedzialność!

▣

GPNT „w bojaźni nieskalanym zachowywaniem się waszym”

BP „nienaganny i pełen bojaźni [Bożej] sposób waszego życia”

BW „wasze czyste, bogobojne życie”

BWP „waszej pełnej bojaźni i świętej postawie”

PL „życie czyste, naznaczone odpowiedzialnością wobec Boga”

Piotr użył określenia „bojaźń” w znaczeniu szacunku już wcześniej, w 1 P 1:17 i 2:18 (zob. Dz 9:3; 10:2; Rz 3:18; 13:7; Ef 5:33; Ap 11:18). Wierzący prowadzą bezinteresowne, pobożne, zgodne z kulturą życie, aby świadczyć o Królestwie i głosić Ewangelię.

Termin *agnos* tłumaczony jest na różne sposoby (święty, czysty, nienaganny, nieskalany, skromny, niewinny). W 2 Kor 11:2, Tt 2:5 oraz tutaj odnosi się on do kobiet.

3:3 „Ich ozdoba niech będzie nie to, co zewnętrzne” Jest to położenie nacisku na wewnętrzne cechy wierzącego, a nie zakaz wszelkiego kulturowego przystrojania się. Zewnętrzny kulturowy strój może stać się problemem, jeśli zostanie postawiony na pierwszym miejscu i będzie wiązał się z pychą i niegodziwym sercem (zob. Iz 3:18-24). To, jak ktoś się ubiera, jest oknem do jego serca (zob. 1 P 3:4). Termin „ozdoba” to wyjątkowe zastosowanie słowa *kosmos* (formy czasownikowej użyto w 1 P 3:5). Od tego użycia pochodzi polskie słowo „kosmetyk”.

▣ „**uczesanie włosów i złote pierścienie ani strojenie się w suknie**” Wszystko to odnosi się do kosztownej i wyrafinowanej mody dotyczącej uczesania i ubrań panującej wśród kobiet w świecie grecko-rzymskim I w. n.e.

Wierzący nie mają pragnąć ani naśladować tego pożądanego akceptacji i pozycji społecznej w oparciu o zewnętrzne ozdoby. Nie oznacza to, że powinniśmy nosić łachmany, tylko że wierzący powinni ubierać się na sposoby, które są kulturowo przyjęte w ich określonej kulturze i czasach, ale nie zwracać na siebie niepotrzebnej uwagi.

3:4 „wnętrze serca człowieka” Odnosi się to do nowej osoby, która rodzi się w chwili zbawienia. Nowe Przymierze obdarza nowym sercem i duchem (zob. Ez 36:22-38). Jeżeli chodzi o „serce”, Zob. Temat specjalny w Mk 2:6.

▣ **„nienaruszalnym”** Piotr posłużył się tym określeniem odnośnie (1) Bożego niezniszczalnego dziedzictwa, które zachowuje On dla wierzących w niebie (tj. 1:4) oraz (2) wierzących zrodzonych na nowo z niezniszczalnego nasienia (tj. 1:23). Paweł używa tego samego terminu opisując nasze nowe, zmartwychwstałe ciała w 1 Kor 15 oraz nieprzemijającą nagrodę wierzących w 1 Kor 9:25.

▣ **„spokoju i łagodności ducha”** Pierwsze słowo, *praus* (cichy, łagodny) opisuje Jezusa w Mt 11:29 i 21:5 i ma charakteryzować wierzących w błogosławieństwach (zob. Mt 5:5). Występuje także w 1 P 3:15-16, gdzie cechuje świadectwo wierzącego.

Drugie określenie, *hēsuchia* lub *hēsuchia*, kilkakrotnie użyte zostało w pismach Pawła, gdzie opisuje wierzących jako spokojnych i cichych (zob. 1 Tes 4:11; 2 Tes 3:12; 1 Tm 2:2.11.12). Fragment ten wskazuje na kontrast pomiędzy zmieniającymi się stylami świata (zob. 1 P 3:3) i trwałym charakterem odkupionego życia (zob. 1 P 3:4).

3:5 „byli poddane” Jest to ogólny temat całego tego kontekstu (wierzący mają być poddani władzom cywilnym, 1 P 2:13-17; wierzący niewolnicy mają być poddani panom, 1 P 2:18-20; Chrystus poddaje się planowi Ojca, 1 P 2:21-25; wierzące żony mają być poddane mężom, 1 P 3:1-6). Jest to widoczna reorientacja w stosunku do upadku opisanego w Rdz 3. Wierzący nie żyją już dla siebie, tylko dla Boga.

3:6 „Sara (...), nazywając go panem” Jest to starotestamentowy przykład (tj. Rdz 18:12 [BP]) poddania pobożnej kobiety.

▣ **„Stałyście się jej dziećmi”** Wierzący często zachęceni są przykładem świętych ze ST (zob. Hbr 11). Wskazują oni także na to, że wierzący są w pełni przyjęci przez Boga przez wiarę w Chrystusa (zob. Rz 2:28-29; 4:11; Ga 3:7.9). Należymy do rodziny wiary Abrahama i Sary. Jesteśmy nowym ludem Bożym, nowym Izraelem wiary (zob. Ga 6:16; 1 P 2:5.9).

▣ **„gdyż dobrze czynicie”** Zob. komentarz do 1 P 2:14. Warunkowego elementu („jeśli”) wyrażonego w niektórych polskich tłumaczeniach (BP, BWP, PL) nie ma w tekście greckim, kontekst jednak go zakłada. Życie wiary ma możliwe do zaobserwowania cechy charakterystyczne.

▣ **„i nie obawiacie się żadnego zastraszenia”** Jest to kolejna cecha charakterystyczna życia wiary (zob. 1 P 3:6.14). Może to być nawiązanie do Prz 3:25 oraz prawdy wyrażonej w Ps 23:4; 27:1 oraz 91:5.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 3:7

⁷Podobnie mężowie we wspólnym pożyciu liczcie się rozumnie ze słabszym ciałem kobiecym! Darzcie żony czią jako te, które są razem z wami dziedzicami łaski, [to jest] życia, aby nie stawiać przeszkód waszym modlitwom.

3:7 „mężowie” Fragment skierowany do wierzących mężów jest dużo krótszy niż ten adresowany do wierzących żon; jednak jak na czasy Pawła odzwierciedla radykalnie pozytywną równowagę (podobnie jak u Pawła, zob. Ef 5:21-31).

▣ **„rozumnie”** Może odnosić się to do (1) prawd zawartych w Piśmie Świętym (tj. Rdz 1:26-27; 2:18-25; Ga 3:28) lub (2) uwzględniania wyjątkowej fizycznej budowy kobiety (zob. komentarz poniżej).

▣ **„słabszym ciałem”** Chodzi tu o sferę fizyczną (zob. Hi 4:19; 10:9; 33:6; 2 Kor 4:7), a nie duchową ani intelektualną (zob. Ga 3:28). Niektórzy komentatorzy odnoszą to do statusu społecznego. Być może w 1 Tes 4:4

słowo to także odnosi się do żony (lub jest to idiom opisujący wiecznego ducha w fizycznym ciele ulepionym z gliny, zob. Rdz 2:7; 3:19).

☐ „Darzcie żony czią jako te, które są razem z wami dziedzicami łaski, [to jest] życia” Odzwierciedla to duchową równość (tj. współdziedzice, zob. 1 P 1:4-5) mężczyzn i kobiet (zob. Rdz 1:27; 2:18; Ga 3:28). Na pewne sposoby zbawienie już teraz usuwa skutki upadku (zob. Rdz 3:16) i przywraca pomiędzy mężczyznami a kobietami wzajemność, jaka panowała w Rdz 1-2.

☐ „aby nie stawiać przeszkód waszym modlitwom” To, jak wierzące pary wzajemnie się traktują, wpływa na ich relację z Bogiem (zob. 1 Kor 7:5).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 3:8-12

⁸Na koniec zaś bądźcie wszyscy jednomyślni, współczujący, pełni braterskiej miłości, miłosierni, pokorni! ⁹Nie oddawajcie złem za zło ani złorzeczeniem za złorzeczenie! Przeciwnie zaś, błogosławcie! Do tego bowiem jesteście powołani, abyście odziedziczyli błogosławieństwo. ¹⁰Kto bowiem chce miłować życie i oglądać dni szczęśliwe, niech wstrzyma język od złego i wargi - aby nie mówić podstępnie. ¹¹Niech zaś odstąpi od złego, a czyni dobrze, niech szuka pokoju i niech idzie za nim. ¹²Oczy bowiem Pana na sprawiedliwych [są zwrócone], a Jego uszy na ich prośby; oblicze zaś Pana przeciwko tym, którzy źle czynią.

3:8

GPNT „Zaś w końcu”

BP „Na koniec”

BW „A w końcu”

BWP „Wreszcie”

PL „W końcu”

Jest to grecki idiom oznaczający „podsumowując”. Dotyczy on nie całego listu, tylko kontekstu związanego z poddaniem (zob. 1 P 2:13-17.18-25; 3:1-7.8-22).

☐ „bądźcie wszyscy” Słowa te skierowane są do całej wspólnoty wierzących. Następująca później lista zalecanych cech nie zawiera żadnego czasownika.

☐

GPNT, BP, BW, PL „jednomyślni”

BWP „jednej myśli”

Jest to słowo złożone z *homos* (jeden lub taki sam) oraz *frēn* (umysł lub myślenie). Do tego samego zachęcają fragmenty J 17:20-23; Rz 12:16; Flp 1:27 i 2:2.

☐

GPNT, BW „współczujący”

BP, PL „pełni współczucia”

BWP „byście współczuli jedni drugim”

Dosłownie jest to połączenie *sun* (z) oraz *paschō* (cierpieć). Od tego greckiego słowa pochodzi polskie określenie „sympatia”. W czasach prób i prześladowań jest to bardzo ważne – podobnie jak pozostałe postawy wymienione w 1 P 3:8.

☐

GPNT „kochający braci”

BP „miłości braterskiej”

BW „braterscy”

BWP „byście byli pełni braterskiej miłości”

PL „braterstwa”

Dosłownie jest to połączenie *filos* (miłość) i *adelphos* (brat). Oczywiście chodzi tu o brata w znaczeniu ogólnym. Być może lepszym sposobem wyrażenia tego jest „okazujcie rodzinną miłość wszystkim wierzącym” (zob. Rz

12:10; 1 Tes 4:9). Odzwierciedla to nakaz Jezusa z J 13:34; 1 J 3:23; 4:7-8.11-12.19-21. W grece koine *filos* i *agapē* zazwyczaj stosowane były zamiennie (por. J 3:35 i 5:20).

GPNT, BW „miłosierni”
BP, BWP „miłosierdzia”
PL „litości”

Jest to słowo złożone z *eu* (dobry) oraz *splagchnon* (trzewia, wnętrzości). Starożytni wierzyli, że dolna część wnętrzości (zob. Dz 1:18) jest siedzibą emocji (zob. Łk 1:28; 2 Kor 6:12; Flp 1:8). Termin ten wzywa wierzących, aby mieli wobec siebie nawzajem „dobre uczucia” (zob. Ef 4:32).

GPNT „unizeni sercem*” (*Możliwe: „pokorni”.)
BP, BWP, PL „pokory”
BW „pokorni”

Jest to połączenie *tapeinos* (pokorny) i *frēn* (nastawiony). Słowo to występuje także w Dz 20:19; Ef 4:2 i Flp 2:3. Jest to wyjątkowa dla chrześcijan cecha, oznaczająca przeciwieństwo apodyktyczności i egocentrycznej pychy.

3:9 „Nie oddawajcie złem za zło” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej zastosowany w znaczeniu trybu rozkazującego. Chodzi tu o prawdziwe przebaczenie (zob. Prz 17:13; 20:22; Rz 12:17; 1 Tes 5:15). Pamiętajmy, że 1 List Piotra został napisany do prześladowanych i cierpiących chrześcijan. Mają oni reagować na niesprawiedliwe traktowanie tak, jak Chrystus.

▣ **„złorzeczeniem za złorzeczenie”** Odzwierciedla to życie Jezusa (zob. 1 P 2:23).

▣ **„Przeciwnie zaś, błogosławcie”** Jest to kolejny imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej użyty w znaczeniu trybu rozkazującego. Zazwyczaj słowo to oznacza „dobrze o kimś mówić” albo „wychwalać” (zob. Mt 5:10.12.44; 6:14-15; Łk 6:28; Rz 12:14; 1 Kor 4:12).

▣ **„Do tego bowiem jesteście powołani”** Jest to dokładnie ta sama prawda, co w 1 P 2:21. Cierpienie, podobnie jak przykład Chrystusa, jest środkiem, za pomocą którego wierzący dojrzewa (zob. Hbr 5:8) i składa świadectwo (zob. 1 P 3:15).

▣ **„abyście odziedziczyli błogosławieństwo”** Jest to odzwierciedlenie słów Jezusa z Mt 5:44 i Łk 6:28. Dziedzictwo wierzących jest powracającym tematem w 1 Liście Piotra (zob. 1 P 1:4-5; 3:7.9). Jesteśmy członkami Bożej rodziny i współdziedzicami Jezusa (zob. Rz 8:17).

3:10-12 Jest to cytat z Ps 34 z TM, a nie Septuaginty. Do Psalmu tego nawiązuje także:

1. 1 P 2:3 – Ps 34:9 (zob. Hbr 6:5)
2. 1 P 2:22 – Ps 34:14
3. 1 P 3:10 – Ps 34:13-14
4. 1 P 3:11 – Ps 34:15 (zob. Rz 14:19; Hbr 12:14)
5. 1 P 3:12 – Ps 34:16-17

▣ Przyjrzyjmy się zawartym tu trzem wezwaniom:

1. do powstrzymania języka od złego (1 P 3:10; zob. Temat specjalny: Ludzka mowa w Mk 7:20)
2. do odstąpienia od złego (1 P 3:11)
3. do szukania pokoju i podążania za nim (1 P 3:11)

Ukazuje to ludzki aspekt reakcji wierzących w ramach przymierza. Powody dla tego, co mają robić wierzący, podane są w 1 P 3:12:

1. Bóg zwraca szczególną uwagę na sprawiedliwych
2. Bóg słucha sprawiedliwych
3. Bóg osobiście sprzeciwia się złym

W Psalmach określenie „Pan” odnosiło się pierwotnie do JHWH, Boga przymierza Izraela, ale w tym kontekście dotyczy Jezusa, który ustanawia Nowe Przymierze (podobnie jak 1 P 1:25 i 2:3). Jest to często wykorzystywana przez autorów NT technika potwierdzająca boskość Jezusa.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 3:13-22

¹³Kto zaś będzie wam szkodził, jeżeli gorliwi będziecie w czynieniu dobra? ¹⁴Ale jeżelibyście nawet coś wycierpieli dla sprawiedliwości, błogosławieni jesteście. Nie obawiajcie się zaś ich grózb i nie dajcie się zaniepokoić! ¹⁵Pana zaś Chrystusa miejcie w sercach za Świętego i bądźcie zawsze gotowi do obrony wobec każdego, kto domaga się od was uzasadnienia tej nadziei, która w was jest. ¹⁶A z łagodnością i bojaźnią [Bożą] zachowujcie czyste sumienie, ażeby ci, którzy oczerniają wasze dobre postępowanie w Chrystusie, doznali zawstydzenia właśnie przez to, co wam oszczerczo zarzucają. ¹⁷Lepiej bowiem - jeżeli taka wola Boża - cierpieć dobrze czyniąc, aniżeli czyniąc źle. ¹⁸Chrystus bowiem również raz umarł za grzechy, sprawiedliwy za niesprawiedliwych, aby was do Boga przyprowadzić; zabity wprowadzić na ciele, ale powołany do życia Duchem. ¹⁹W nim poszedł ogłosić [zbawienie] nawet duchom zamkniętym w więzieniu, ²⁰niegdyś nieposłusznym, gdy za dni Noego cierpliwość Boża oczekiwała, a budowana była arka, w której niewielu, to jest osiem dusz, zostało uratowanych przez wodę. ²¹Teraz również zgodnie z tym wzorem ratuje was ona we chrzcie nie przez obmycie brudu cielesnego, ale przez zwróconą do Boga prośbę o dobre sumienie, dzięki zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa. ²²On jest po prawicy Bożej, gdyż poszedł do nieba, gdzie poddani Mu zostali Aniołowie i Władze, i Moce.

3:13 „Kto zaś będzie wam szkodził” Może to być nawiązanie do Ps 118:6, ponieważ Psalm ten cytowany jest w 1 P 2:7 i 9. Tę samą prawdę wyraża fragment Rz 8:31-34.

Wierzący muszą ciągle na nowo przypominać sobie, że ten świat nie jest ich domem i że fizyczna rzeczywistość nie jest tą ostateczną. Jesteśmy tutaj tylko pielgrzymami, przechodniami. Nie możemy się bać (tj. 1 P 3:14).

Ironią jest to, że ci, którzy znajdują się pod Bożą ochroną, to często ci sami, którzy doświadczają prześladowań. To, że znamy Boga, kochamy Go i Mu służymy nie chroni nas przed bólem, niesprawiedliwym traktowaniem, a nawet śmiercią. Może wydawać się, że zło wygrało, ale nawet wśród cierpienia wierzący doznaje błogosławieństwa (zob. Mt 5:10-12; Dz 5:41).

▣ **„jeżeli gorliwi będziecie w czynieniu dobra?”** Jest to zdanie warunkowe klasy trzeciej, oznaczające potencjalną czynność. Cierpieli właśnie dlatego, że byli chrześcijanami (zob. 1 P 3:14; 2:19; 3:16; 4:16). Zwróćmy jednak także uwagę na warunkowość (tj. tryb łączący): „gorliwi (...) w czynieniu dobra”!

3:14 „Ale jeżelibyście nawet coś wycierpieli” Jest to rzadkie zdanie warunkowe klasy czwartej (najdalsze od rzeczywistości), oznaczające możliwą, ale niepewną czynność (zob. 2 Mt 3:12). Nie wszyscy wierzący na całym świecie cierpieli. Cierpienie nigdy nie było i nigdy nie jest udziałem każdego chrześcijanina, ale każdy chrześcijanin musi być na nie gotowy (zob. 1 P 4:12-16; J 15:20; Dz 14:22; Ap 8:17)!

▣ **„sprawiedliwości”** W tym kontekście musi odnosić się to do pobożnego życia lub składania świadectwa o Ewangelii. Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: SPRAWIEDLIWOŚĆ

„Sprawiedliwość” jest tak kluczową kwestią, że każda osoba studiująca Biblię powinna przeprowadzić osobistą szczegółową analizę tej koncepcji.

W ST Boży charakter opisywany jest jako „prawy” lub „sprawiedliwy” (CZASOWNIK, BDB 842, KB 1003, RZECZOWNIK RODZAJU MĘSKIEGO BDB 841, KB 1004; RZECZOWNIK RODZAJU ŻEŃSKIEGO, BDB 842, KB 1006). Samo mezopotamskie określenie pochodzi od „ręcznej trzciny”, która używana była jako narzędzie budowlane do oceny poziomej równości ścian i płotów. Bóg wybrał ten termin, aby metaforycznie opisywał Jego naturę. On jest prostą krawędzią (linijką), wobec której mierzone jest wszystko inne. Koncepcja ta wyraża zarówno Bożą sprawiedliwość, jak i Jego prawo do sądenia.

Człowiek został stworzony na obraz Boga (zob. Rdz 1:26-27; 5:1.3; 9:6). Ludzkość stworzona jest do wspólnoty z Bogiem (tj. Rdz 3:8). Całe stworzenie jest sceną lub tłem dla interakcji pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Bóg chciał, żeby Jego ostateczne stworzenie, ludzkość, znała Go, kochała, służyła Mu i była taka, jak On! Lojalność człowieka została wystawiona na próbę (zob. Rdz 3) i pierwsza ludzka para nie zdała egzaminu. Skutkiem było zakłócenie relacji pomiędzy Bogiem a człowiekiem (zob. Rz 5:12-21).

Bóg obiecał naprawić i odnowić wspólnotę z człowiekiem (zob. Rz 3:15; zob. też Temat specjalny: Odwieczny plan odkupienia JHWH). Czyni to poprzez swoją wolę i swojego Syna. Ludzie byli niezdolni do przywrócenia zerwanej wspólnoty (zob. Rz 1:18-3:20; Ap 5).

Po upadku Adama i Ewy pierwszym działaniem Boga zmierzającym do odnowienia zniszczonej więzi była koncepcja przymierza opartego na Jego zaproszeniu i reakcji ludzkości cechującej się nawróceniem, wiernością i posłuszeństwem (zob. Jr 31:31-34; Ez 36:22-38). Z powodu upadku ludzie byli niezdolni do podjęcia odpowiednich działań (zob. Rz 3:21-31; Ga 3). Sam Bóg musiał podjąć inicjatywę, aby odnowić więź z wiarołomnymi ludźmi. Uczynił to poprzez:

1. Usprawiedliwienie ludzkości poprzez dzieło Chrystusa (tj. sprawiedliwość prawną-sądową)
2. Darowanie ludzkości sprawiedliwości poprzez dzieło Chrystusa (tj. sprawiedliwość przypisana)
3. Wysłanie zamieszkującego w wierzących Ducha, który kształtuje w nich sprawiedliwość (tj. podobieństwo do Chrystusa, odnowienie Bożego obrazu)
4. Odnowienie wspólnoty z ogrodu Eden (por. Rdz 1-2 z Ap 21-22)

Bóg wymaga jednak odpowiedzi w ramach przymierza. Bóg ustanawia (tj. darowuje, zob. Rz 5:8; 6:23) i zapewnia to, co potrzebne, ludzie muszą jednak Mu odpowiedzieć i trwać w reakcji cechującej się:

1. Nawróceniem
2. Wiarą
3. Posłusznym stylem życia
4. Wytrwałością

Sprawiedliwość jest więc wzajemnym działaniem w ramach przymierza pomiędzy Bogiem a Jego ostatecznym stworzeniem, opartym o Boży charakter, dzieło Chrystusa i uzdolnienie przez Ducha, na które każda jednostka musi odpowiedzieć i trwać w odpowiedniej reakcji. Koncepcja ta zwana jest „usprawiedliwieniem z łaski przez wiarę” (tj. Ef 2:8-9). Jest ona objawiona w Ewangeliach, jednak z użyciem innych terminów. Zasadniczo zdefiniował ją Paweł, który posłużył się różnymi formami greckiego słowa oznaczającego „sprawiedliwość” ponad 100 razy.

Jako wykształcony rabin, Paweł używa terminu *dikaiosunē* w jego hebrajskim znaczeniu określenia *caddiq* występującego w Septuagincie, a nie w znaczeniu przyjętym w literaturze greckiej. W pismach greckich słowo to wiąże się z kimś, kto dostosowywał się do oczekiwań Bóstwa i społeczeństwa (np. Noe, Hiob). W hebrajskim znaczeniu zawsze łączy się ono z przymierzem (zob. Temat specjalny: Przymierze). JHWH jest sprawiedliwym, etycznym, moralnym Bogiem. Chce, żeby Jego lud odzwierciedlał Jego charakter. Odkupiona ludzkość staje się nowym stworzeniem (zob. 2 Kor 5:17; Ga 6:15). Ta nowość skutkuje nowym stylem życia w pobożności (zob. Mt 5-7; Ga 5:22-24; Jk, 1 J). Ponieważ Izrael był teokracją, nie istniało jasne rozróżnienie pomiędzy tym, co świeckie (normami społecznymi), a tym, co święte (Bożą wolą). Rozróżnienie to wyrażają hebrajskie i greckie określenia tłumaczone na język polski jako „sprawiedliwość” (odnosząca się do społeczeństwa) i „prawość” (dotycząca religii).

Ewangelia (dobra nowina) Jezusa jest taka, że grzeszna ludzkość została przywrócona do wspólnoty z Bogiem. Dokonała tego Boża miłość, miłosierdzie i łaska; życie, śmierć i zmartwychwstanie Syna; a także pociąganie i przyciąganie do Ewangelii przez Ducha. Usprawiedliwienie jest Bożym darem, musi jednak skutkować pobożnością (stanowisko Augustyna, odzwierciedlające zarówno nacisk Reformacji na darmość

Ewangelii i rzymskokatolicką wagę przywiązywaną do przemienionego życia cechującego się miłością i wiernością). Dla kościołów reformowanych określenie „Boża sprawiedliwość” to GENETIVUS OBIJECTIVUS (tj. sprawienie, że grzeszna ludzkość może stanąć przed Bogiem [uświęcenie pozycyjne]), a dla katolików to GENETIVUS SUBIJECTIVUS, czyli proces upodabniania się do Boga [doświadczalne uświęcenie progresywne]. W rzeczywistości jest to bez wątpienia i jedno, i drugie!

Moim zdaniem cała Biblia od Rdz 4 do Ap 20 jest zapisem tego, w jaki sposób Bóg odnawiał wspólnotę z Ogródu Eden. Na początku Biblii czytamy o wspólnocie Boga z ludzkością w ziemskim otoczeniu (zob. Rdz 1-2), a na końcu znajdujemy ten sam obraz (zob. Ap 21-21). Boży obraz i zamysł zostaną odnowione!

W celu udokumentowania powyższych wywodów przyjrzyjmy się wybranym fragmentom NT ilustrującym tę grecką grupę wyrazów.

1. Bóg jest sprawiedliwy (często łączone z Bogiem jako Sędzią)
  - a. Rz 3:26
  - b. 2 Tes 1:5-6
  - c. 2 Tm 4:8
  - d. Ap 16:5
2. Jezus jest sprawiedliwy
  - a. Dz 3:14; 7:52; 22:14 (tytuł Mesjasza)
  - b. Mt 27:19
  - c. 1 J 2:1.29; 3:7
3. Bożą wolą dla Jego stworzenia jest sprawiedliwość
  - a. Kpł 19:2
  - b. Mt 5:48 (zob. 5:17-20)
4. Boże sposoby zapewniania i kształtowania sprawiedliwości
  - a. Rz 3:21-31
  - b. Rz 4
  - c. Rz 5:6-11
  - d. Ga 3:6-14
5. Dana przez Boga
  - a. Rz 3:24; 6:23
  - b. 1 Kor 1:30
  - c. Ef 2:8-9
6. Przyjmowana przez wiarę
  - a. Rz 1:17; 3:22.26; 4:3.5.13; 9:30; 10:4.6.10
  - b. 2 Kor 5:7.21
7. Przez dzieła Syna
  - a. Rz 5:21
  - b. 2 Kor 5:21
  - c. Flp 2:6-11
8. Bożą wolą jest, aby Jego wyznawcy byli sprawiedliwi
  - a. Mt 5:3-48; 7:24-27
  - b. Rz 2:13; 5:1-5; 6:1-23
  - c. Ef 1:4; 2:10
  - d. 1 Tm 6:11
  - e. 2 Tm 2:22; 3:16
  - f. J 3:7
  - g. 1 P 2:24
9. Bóg osądzi świat w sprawiedliwości
  - a. Dz 17:31
  - b. 2 Tm 4:8

Sprawiedliwość jest Bożą cechą, darowaną grzesznej ludzkości przez Chrystusa. Jest ona:

1. Bożym nakazem
2. Bożym darem
3. Dziełem Chrystusa
4. Życiem, jakie należy prowadzić

Jest jednak także procesem stawania się sprawiedliwym, w którym należy aktywnie i wytrwale uczestniczyć, a który pewnego dnia, przy drugim przyjsciu Jezusa, zostanie ukończony. Wspólnota z Bogiem odnawiana jest w momencie zbawienia, pogłębia się jednak z biegiem życia, aż dojdzie do spotkania z Nim twarzą w twarz (zob. 1 J 3:2) w chwili śmierci lub *paruzji*!

Zakończmy to omówienie cytatem z *Dictionary of Paul i His Letters* [*Słownika Pawła i jego listów*] IVP:

„Kalwin bardziej niż Luter akcentuje relacyjny aspekt Bożej sprawiedliwości. Wydaje się, że pogląd Lutera na Bożą sprawiedliwość zawiera w sobie aspekt uniewinnienia. Kalwin podkreśla cudowną naturę przekazania lub przeniesienia na nas Bożej sprawiedliwości.” (s. 834)

Dla mnie relacja wierzącego z Bogiem ma trzy aspekty:

1. Ewangelia jest osobą (akcentuje to Kościół Wschodni i Kalwin)
2. Ewangelia jest prawdą (podkreśla to Augustyn i Luter)
3. Ewangelia to przemienione życie (akcentuje to katolicyzm)

Wszystkie one są prawdziwe i w zdrowym, trzeźwym, biblijnym chrześcijaństwie należy je wszystkie brać pod uwagę. Problemy zaczynają się wtedy, kiedy kładziemy zbyt duży lub zbyt mały nacisk na jeden z nich.

Musimy przyjąć Jezusa!

Musimy wierzyć Ewangelii!

Musimy dążyć do podobieństwa do Chrystusa!

▣ **„błogosławieni jesteście”** Jest to inny termin niż ten użyty w 1 P 3:9. To samo określenie występuje w ośmiu błogosławieństwach, będących częścią Kazania na Górze (zob. Mt 5:10-12). Wierzący, tak jak prorocy ST, są Bożym światłem i objawieniem dla zgubionego świata. Dzięki naszemu świadectwu wśród prześladowań niewierzący mogą się nawrócić i uwielbić Boga (zob. 1 P 3:1.8-9).

▣ **„i nie dajcie się zaniepokoić”** Jest to nawiązanie do Iz 8:12-13 (zob. podobną koncepcję w Iz 50:9; 54:17; Rz 8:31-38). Dosłownie oznacza to „nie bójcie się ich bojaźni”. Frazę tę można rozumieć na dwa sposoby: (1) bojaźni Bożej odczuwanej przez prześladowców lub (2) strachu, który budzili w innych. Brak strachu jest cechą charakterystyczną dziecka Bożego (zob. 1 P 3:6).

3:15 „miejcie (...) za Świętego” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej, wskazujący na przeszły, zdecydowany akt oddzielenia kogoś do Bożego użytku (może także odzwierciedlać Iz 8:13, gdzie także mowa jest o „Świętym”). Wierzący mają uświęcać Chrystusa w swoich sercach tak, jak Chrystus poświęcił się dla nich (zob. J 17:19).

Zwróćmy uwagę na to, że w 1 Tes 5:23 to Bóg uświęca wierzących. Wierzącym nakazuje się jednak także, aby się uświęcali. Jest to związany z przymierzem paradoks biblijnej wiary (por. Ez 18:31 i 36:26-27). Bóg jest suwerenny, ale ludzie są wolni i muszą korzystać z tej wolności w ramach Bożej woli. Jak mamy uświęcić Chrystusa?

1. wzajemną miłością (zob. 1 P 3:8-9)
2. naszym życiem (zob. 1 P 3:13-14)
3. świadectwem naszych ust (zob. 1 P 3:15)

▣ **„Pana zaś Chrystusa”** Inne tłumaczenia mają tu „Pana Boga” za Iz 8:12-13, gdzie pojawia się „Pan Zastępów”, podczas gdy 1 P 3:14 jest tekstem mesjańskim. Jednak starożytne manuskrypty greckie P⁷², κ , A, B i C podają brzmienie „Chrystusa jako Pana”, co lepiej pasuje do kontekstu.

▣ „w sercach” „Serce” to starotestamentowy idiom odnoszący się do całej osoby. Zob. Temat specjalny: Serce w Mk 2:6.

▣ „**badźcie zawsze gotowi do obrony**” Jest to grecki termin *apologia*, złożony z *apo* (z) oraz *logos* (słowo), odnoszący się do obrony prawnej podczas rozprawy sądowej (zob. Dz 19:33; 22:1; 25:16; 26:1.2.24). Tekstu tego często używa się, aby zachęcać wierzących do składania świadectwa Ewangelii, co bez wątpienia jest potrzebne, ale w tym kontekście najprawdopodobniej odnosi się to do formalnych procesów lub przesłuchań. Zwróćmy uwagę na to, że ważne jest, aby każdy wierzący miał przygotowaną logiczną prezentację swojej wiary w Chrystusa – czy to do przedstawienia w sądzie, czy sąsiadowi. Każdy chrześcijanin powinien być gotowy do składania świadectwa!

▣ „**tej nadziei, która w was jest**” Nadzieja jest tu zbiorczym słowem obejmującym Ewangelię i jej przyszłe wypełnienie. Wierzący żyją pobożnie, ponieważ są pewni obietnic i powrotu Chrystusa.

TEMAT SPECJALNY: NADZIEJA (*elpis*, u Pawła)

Paweł często posługiwał się tym określeniem w kilku odmiennych, ale powiązanych ze sobą znaczeniach. Często łączyło się ono z wypełnieniem wiary chrześcijan (zob. 1 Tm 1:1). Można wyrazić to jako chwałę, życie wieczne, ostateczne zbawienie, drugie przyjście Chrystusa itp. Wypełnienie to jest pewne, ale element czasowy umiejscowiony jest w przyszłości i nieznany. Nadzieję często łączono z „wiarą” i „miłością” (zob. 1 Kor 13:13; 1 Tes 1:3; 2 Tes 2:16). Poniżej znajduje się lista niektórych zastosowań tego słowa w pismach Pawła:

1. Nadzieja drugiego przyjścia Chrystusa, Ga 5:5; Ef 1:18; 4:4; Tt 2:13
2. Jezus jako nasza nadzieja, 1 Tm 1:1 (Bóg jako nasza nadzieja, 1 Tm 5:5; 1 P 3:5)
3. Stawienia wierzących przed Bogiem, Kol 1:22-23; 1 Tes 2:19
4. Nadzieja odłożona dla nas w niebie, Kol 1:5
5. Zawierzenie Ewangelii, Kol 1:23; 1 Tes 2:19
6. Ostateczne zbawienie, Kol 1:5; 1 Tes 4:13; 5:8
7. Nadzieja chwały Bożej, Rz 5:2; 2 Kor 3:12; Kol 1:27
8. Zbawienia pogan przez Chrystusa, Kol 1:27
9. Pewność zbawienia, 1 Tes 5:8
10. Życie wieczne, Tt 1:2; 3:7
11. Rezultat chrześcijańskiej dojrzałości, Rz 5:2-5
12. Odnowienia całego stworzenia, Rz 8:20-22
13. Wypełnienia przybrania za synów, Rz 8:23-25
14. Tytuł Boga, Rz 15:13
15. Pragnienie Pawła dla wierzących, 2 Kor 1:7
16. ST jako przewodnik dla nowotestamentowych wierzących, Rz 15:4

3:16 „z łagodnością i bojaźnią” Pierwsze z użytych tu określeń zastosowane zostało do żon w 1 P 3:4, gdzie opisuje podobającą się Bogu postawę. Dotyczy to nie tylko relacji interpersonalnych w rodzinie, ale także więzi wierzącego z innymi – nawet tymi, którzy są sprawcami prześladowania (zob. 2 Tm 2:25).

Drugi termin jest rozpowszechniony w 1 Liście Piotra i także odzwierciedla dzień prześladowań i upokorzeń (zob. 1 P 1:17; 2:17.18; 3:2.15). Mamy szanować Boga i ze względu na to szanować także nawet niewierzących panów, mężów i prześladowców, składając świadectwo o Jego mocy i Królestwie.

Istnieją pewne wątpliwości co do tego od których słów zaczyna się ten werset. Niektóre tłumaczenia (np. Biblia Gdańska) umieszczają frazę „z łagodnością i bojaźnią” w poprzednim wersecie, inne natomiast (GPNT, BT, BP, BW, BWP, PL oraz UBS⁴) w w. 16.

▣ „**zachowujcie czyste sumienie**” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej zastosowany w znaczeniu trybu rozkazującego.

Nie ma starotestamentowego odpowiednika greckiego słowa oznaczającego „sumienie” – chyba że hebrajski termin „piers” obejmuje świadomość siebie i swoich motywacji. Pierwotnie to greckie określenie odnosiło się do

świadomości związanej z pięcioma zmysłami. Zaczęło ono być także stosowane do wewnętrznych zmysłów (zob. Rz 2:15). Paweł dwukrotnie posłużył się nim w trakcie swoich procesów opisanych w Dziejach Apostolskich (Dz 23:1 i 24:16) w odniesieniu do jego poczucia, że nie jest winien świadomego zaniedbania jakichkolwiek oczekiwanych zobowiązań wobec Boga (zob. 1 Kor 4:4).

Sumienie jest rosnącą świadomością motywacji i działań wierzących w oparciu o:

1. biblijny światopogląd
2. zamieszkującego w nich Ducha
3. znajomość Słowa Bożego
4. osobiste przyjęcie Ewangelii

Piotr posługuje się tym wyrażeniem trzykrotnie, w 1 P 2:19; 3:16 i 21. Właśnie tego nie jest w stanie zapewnić religijny legalizm, ale Ewangelia – tak.

▣ „**ażby ci, którzy oczerniają wasze dobre postępowanie w Chrystusie, doznali zawstydzienia właśnie przez to, co wam oszczerczo zarzucają**” Zob. komentarze do 1 P 2:12 i 2:15.

3:17 „jeżeli taka wola Boża” Jest to rzadkie zdanie warunkowe klasy czwartej – podobnie jak w 1 P 3:14. Piotr konsekwentnie wyraża warunkowość cierpienia i prześladowań, ale nie ich pewność (zob. 1 P 1:6; 2:15; 3:17; 4:14).

3:18-22 W książce *Biblical Exegesis In the Apostolic Period [Egzegeza biblijna w okresie apostołskim]*, s. 69 i 172, Richard N. Longenecker twierdzi, że wersety te pochodzą z hymnu chrzcielnego. Grant Osborne, autor książki *The Hermeneutical Spiral [Spirala hermeneutyczna]* jest zdania, że poezję stanowi tylko werset 1 P 3:18 (żadne z tłumaczeń cytowanych w niniejszym komentarzu nie nadaje mu formy wiersza). Jeśli jest to fragment hymnu lub poezji, nie należy „wyciskać” z niego doktryny!

3:18 „Chrystus bowiem również raz umarł za grzechy” Sformułowanie to stosowane jest w Septuagincie w znaczeniu „ofiary za grzech” (zob. Kpł 5:7; 6:30; Iz 53; 2 Kor 5:21). Opisuje ono zastępczą śmierć Jezusa – podobnie jak fragment 2:22-24.

Dwie części tej frazy występują w greckich manuskryptach w różnych wariantach:

1. „Chrystus (...) umarł” (zob. BT, BWP) – brzmienie to znajduje potwierdzenie w greckich manuskryptach P⁷², א, A, B i C. Inne pisane uncjałą manuskrypty greckie mają tu „cierpiał” (zob. BP, BW, PL; MSS B, K i P). „Cierpiał” pasuje zarówno do kontekstu, jak i słownictwa Piotra (używa tego słowa jedenaście razy), ale gdyby było to pierwotne brzmienie, dlaczego jakiś skryba miałby je zmieniać na „umarł”?
2. „[Z]a grzechy” Jest ponad siedem wariantów tej części wersetu. Większość z nich obejmuje jakąś formę „za nas”. Problem polega na tym, że w połączeniu z grzechem użyto greckiego przyminka *peri*, a nie bardziej oczekiwanego tu *huper*.

▣ „**raz**” Stanowi to temat Listu do Hebrajczyków (zob. Rz 6:10; Hbr 7:17; 9:12.18.26.28; 10:10). Chrystus jest doskonałą, skuteczną, złożoną raz na zawsze ofiarą za grzech!

▣ „**sprawiedliwy za niesprawiedliwych**” Może to być nawiązanie do Iz 53:11-12. Frazę tę przetłumaczyć można także jako „prawy za nieprawych” (zob. Przekład Nowego Świata). Określenie „sprawiedliwy” mogło być tytułem Jezusa we wczesnym Kościele (zob. Dz 3:14; 7:52; 1 J 2:1.29; 3:7). Podkreśla Jego bezgrzeszne życie (zob. 1 P 1:19; 2:22) oddane za grzeszników (zob. 1 P 2:24).

▣ „**aby**” Jest to zdanie celowe (*hina*).

▣ „**was do Boga przyprowadzić**” Odnosi się to do „dostępu” lub „przedstawienia” Bóstwu (zob. Rz 5:2; Ef 2:18; 3:12). Śmierć Jezusa przywraca więź z Bogiem, utraconą wraz z upadkiem. Boży obraz w ludzkości ulega odnowieniu poprzez Chrystusa. Wierzący mogą teraz doświadczać takiej bliskości z Bogiem, jaką cieszyli się Adam i Ewa w ogrodzie Eden przed upadkiem opisanym w Rdz 3.

▣ „**zabity wprowadzie na ciele, ale powołany do życia Duchem**” Występuje tu kontrast (paralelizm) pomiędzy fizycznym ciałem Jezusa (zob. 1 P 4:1) a Jego życiem duchowym (zob. 1 P 4:6; 1 Kor 15:45). Tę samą prawdę odzwierciedlać może wyznanie wiary lub hymn wczesnego Kościoła zapisany w 1 Tm 3:16.

Obie te frazy zawierają czasowniki w formie imiesłowu aorystu strony biernej, co wskazuje na historyczne wydarzenia (ukrzyżowanie i zmartwychwstanie, zob. Rz 1:3-4) spowodowane przez kogoś innego (tj. Ojca lub Ducha Świętego). Odnośnie tego fragmentu trudno stwierdzić, czy słowo „duch” powinno być pisane dużą literą (tj. Duch Święty), czy nie (tj. ludzki duch Jezusa). Osobiście słuszna wydaje mi się ta druga możliwość (podobnie jak A. T. Robertsonowi), ale F. F. Bruce jest zwolennikiem pierwszej.

▣ „ogłosić” Jest to grecki termin *kērussō*, oznaczający „zwiastować” lub „publicznie ogłosić”. W podobnym fragmencie, 4:6, użyto czasownika *euangelizō*, odnoszącego się wyłącznie do głoszenia Ewangelii. Nie ma pewności co do tego, czy w tym kontekście należałoby wprowadzić rozróżnienie pomiędzy tymi dwoma określeniami (zob. Mk 5:20 i Łk 9:60, gdzie *kērussō* odnosi się do głoszenia Ewangelii). Moim zdaniem są one synonimami.

▣ „duchom” Istnieją dwie teorie na ten temat: (1) zmarli ludzie (1 P 4:6; Hbr 12:23) lub (2) źli aniołowie (Rdz 6; 2 P 2:4-5; Jud 1:6: *1 Henocha*). W NT o ludziach nie ma mowy jako o „duchach” bez innych określników (zob. F. F. Bruce, *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, s. 128).

▣ „w więzieniu” Tekst ten zawiera kilka elementów, które należy ze sobą połączyć, żeby stwierdzić, do czego Paweł się odnosi:

1. Chrystus był „w duchu” (1 P 3:18)
2. Jezus głosił duchom zamkniętym w więzieniu (1 P 3:19)
3. duchy te były nieposłuszne za dni Noego (1 P 3:20)

Kiedy się je zestawi, jedynymi możliwościami tekstualnymi pozostaje przesłanie do upadłych aniołów z Rdz 6 lub ludzi z czasów Noego, którzy utonęli. O czasach Noego wspomina także 2 P 2:4-5 (a także o Sodomie i Gomorze, zob. 2 P 2:6). List Judy natomiast łączy ze sobą zbuntowanych aniołów (zob. Jud 1:6) i Sodomę i Gomorę (zob. Jud 1:7).

Szerszy kontekst nie wyjaśnia, dlaczego Piotr w ogóle porusza ten temat – chyba że odnosi się do potopu jako analogii chrztu (tj. ratunek przez wodę, zob. 1 P 3:20).

Dwoma głównymi punktami spornymi w interpretacji tego fragmentu jest (1) czas oraz (2) treść przesłania Chrystusa.

1. przedwieczny Chrystus przemawiał przez Noego (zob. 1 P 1:11, gdzie Duch Chrystusa przemawia przez autorów ST) do ludzi w jego czasach, którzy teraz są uwięzieni (Augustyn)
2. Pomiędzy swoją śmiercią a zmartwychwstaniem Chrystus przemówił do uwięzionych ludzi z czasów Noego:
  - a. potępił ich
  - b. ogłosił im zbawienie (Klemens z Aleksandrii)
  - c. przekazał dobre przesłanie Noemu i jego rodzinie (w raju) w ich obecności (w Tartarze)
3. Pomiędzy swoją śmiercią a zmartwychwstaniem Chrystus przemówił do:
  - a. aniołów, którzy brali sobie za żony ludzkie kobiety i mieli z nich dzieci (zob. Rdz 6:1-2)
  - b. półanielskiego, półludzkiego potomstwa z Rdz 6:4 (zob. Temat specjalny w Rdz 6 online na www.freebiblecommentary.org [dostępny obecnie jedynie w języku angielskim]). Treścią Jego przesłania był ich osąd i Jego zwycięstwo. *1 Księga Henocha* twierdzi, że ci pozbawieni ciał pół-aniołowie, pół-ludzie to nowotestamentowe demony.
4. Chrystus jako zwycięski Mesjasz wstąpił na niebiosa (tj. anielskie poziomy gnostyków lub siedem nieb rabinów, zob. 1 P 3:22 [BW]; Ef 4:9). *2 Henocha* 7:1-5 podaje, że upadli aniołowie uwięzieni są w drugim niebie. Czyniąc to ogłosił On swoje zwycięstwo nad sferami anielskimi (tj. wszelkim duchowym sprzeciwem, zob. *Jerome Bible Commentary [Komentarz biblijny Hieronima]*, s. 367). W tym kontekście wydaje mi się to najlepsza możliwość.

Zob. Temat specjalny: Gdzie są zmarli w Mk 9:43.

3:20 „gdy (...) cierpliwość Boża oczekiwała” Jest to słowo złożone z *mēkos* (daleki, oddalony) i *thumos* (gniew). Czasownik występuje tu w formie trybu orzekającego czasu niedokonanego strony medialnej (deponens), co wskazuje na to, że sam Bóg raz po raz postanawiał nadal czekać. Kochająca i zwlekająca z wymierzaniem zemsty Boża cierpliwość charakteryzuje Jego traktowanie buntowniczych ludzi (zob. 1 P 3:20; Wj 34:6; Ne 9:16-23; Ps 103:8-14; JI 2:13; Mi 7:18-20; 2 P 3:15; Rz 2:4; 9:22). Także Jego dzieci mają wykazywać tę cechę (zob. 2 Kor 6:6; Ga 5:22; Ef 4:2; Kol 1:11; 3:12; 1 Tm 1:16; 2 Tm 3:10; 4:2).

W pismach Piotra Bóg opisywany jest jako cierpliwie czekający i wstrzymujący swój sąd, aby ludzie mogli dostąpić zbawienia.

1. czekał za dni Noego, 1 P 3:20
2. opóźnił drugie przyjście Chrystusa, 2 P 3:9

Bóg chce, żeby wszyscy ludzie zostali zbawieni (zob. 2 P 3:9.15)!

▣ **„niegdyś nieposłusznym (...) za dni Noego”** Wydaje się, że odnosi się to do aniołów z Rdz 6 (zob. 2 P 2:4-5; Jud 1:6) lub niewierzących ludzi z czasów Noego.

▣ **„zostało uratowanych przez wodę”** Biorąc pod uwagę kontekst można stwierdzić, że Piotr odwołuje się do historycznego opowiadania o Noem i potopie, mówiąc o byciu „uratowanym” (fizyczne ocalenie w ST vs. duchowy ratunek w NT) przez wodę (tj. opisany w Rdz 6-9 potop vs. chrześcijański chrzest). Jeśli tłem jest tu *1 Księga Henocha*, Noe i jego rodzina (tj. cała ludzkość) zostali uratowani wodami potopu przed złym plemieniem ludzio-aniołów.

3:21

GPNT „(jako) odbijające_wzór”
BP, BW „obrazem”
BWP „zapowiedzią”
PL „Odpowiednikiem”

Jest to grecki termin *antitupon*, składający się z *anti* (tj. „w przeciwieństwie do” lub „związany z”) oraz *tupos* („obraz” lub „kopia”). Jest to jedyne wystąpienie tego przymiotnika w NT. W Hbr 9:24 zawarty jest pokrewny mu rzeczownik. Sformułowanie to ukazuje symboliczną, typologiczną naturę zastosowanego przez Piotra odwołania.

▣ **„chrzcie”** We wczesnym Kościele chrzest był okazją do publicznego wyznania wiary. Nie był mechanizmem, za pośrednictwem którego uzyskiwało się zbawienie, tylko okazją do słownego potwierdzenia swojej wiary. Pamiętajmy, że wczesny Kościół nie miał budynków i spotykał się w domach, a często także w kryjówkach ze względu na prześladowanie.

Wielu komentatorów twierdzi, że 1 List Piotra jest kazaniem chrzcielnym. Chociaż jest to możliwe, nie jest to jedyna opcja. Prawdą jest, że Piotr często posługuje się chrztem jako kluczowym aktem wiary (zob. Dz 2:38.41; 10:47). Jednak nie było (i nie jest) to sakramentalne wydarzenie, tylko wyraz wiary, symbolizujący śmierć, pogrzeb i zmartwychwstanie – utożsamienie się wierzącego z tym, czego doświadczył sam Chrystus (zob. Rz 6:7-9; Kol 2:12). Akt ten jest symboliczny, a nie sakramentalny; jest okazją do wyznania wiary, a nie mechanizmem, za pośrednictwem którego uzyskuje się zbawienie.

▣ **„ratuje was”** W ST określenie to dotyczy głównie fizycznego ratunku, w NT natomiast odnosi się przede wszystkim do duchowego ocalenia. W tym kontekście, obejmującym także prześladowania, słowo to w oczywisty sposób wiąże się z obiema konotacjami.

▣ **„ale przez zwróconą do Boga prośbę o dobre sumienie”** Pokazuje to, że zbawia nie obrzęd chrztu, a postawa wierzącego wobec Boga (zob. 1 P 3:16). Chciałbym jednak dodać, że chrzest nie jest czymś opcjonalnym, tylko (1) przykładem danym przez Jezusa (zob. Mt 3:13-17; Mk 1:9-11; Łk 3:21-22; J 1:31-34 i (2) nakazem Jezusa (zob. Mt 28:19) dla wszystkich wierzących. NT nie wspomina o nieochrzczonych chrześcijanach. W NT chrzest był nieodłącznie związany z wyznaniem wiary. Zob. komentarz na temat sumienia w 1 P 3:16.

▣ **„dzięki zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa”** Ukazuje to, że istota zbawienia tkwi w zmartwychwstaniu Jezusa (zob. Rz 1:4-5), a nie naszym chrzcie. Rozumowanie to jasno uwidacznia Rz 6:3-4. Poprzez analogię chrzest, jako zanurzenie, symbolizuje śmierć, pochówek i zmartwychwstanie. W rzeczywistości sposób nie jest tak istotny, jak serce kandydata.

3:22 „On jest po prawicy” Jest to antropomorficzna metafora władzy, mocy i prestiżu (zob. 1 J 2:1). Symbolika ta zaczerpnięta jest z Ps 110:1.

Biblia posługuje się ludzkim językiem do opisu nadprzyrodzonych osób, miejsc i wydarzeń. Jest w oczywisty sposób analogiczna, symboliczna i metaforyczna. Skutecznie przekazuje pewne realia, ale w pewnych granicach

(są to granice naszego upadłego ludzkiego postrzegania oraz jej szczególne cechy wynikające z faktu, że jest fizyczną księgą osadzoną w ramach czasowych i kulturowych). Jest wystarczająca, ale nie wyczerpująca.

▣ „**poddani Mu zostali Aniołowie i Władze, i Moce**” Wydaje się odnosić to do zastępów anielskich (zob. Rz 8:38-39; 1 Kor 15:24; Ef 1:20-21; 6:12; Kol 2:15; *1 Henocha*). Ukazuje całkowitą władzę i moc Jezusa nad sferą duchową.

Chociaż 1 List Piotra nie odnosi się bezpośrednio do gnostycyzmu, z pism NT (Kol, Ef, 1 Tm, Tt i 1 J) jasno wynika, że gnostycka myśl filozoficzna i teologiczna wpływała na kontekst kulturowy świata grecko-rzymskiego w I w. n.e. W gnostycyzmie z II w. n.e. (oraz tekstach z Nag Hammadi) greckie słowo *pleroma* (pełnia), często używane przez Pawła, odnosi się do „pełni Bożej”, anielskich poziomów (*eonów*, tj. być może żydowskich siedmiu nieb) pomiędzy najwyższym, dobrym bogiem, a mniejszymi bogami. To Jezus jest kluczem do nieba – a nie tajemne hasła lub wiedza dotycząca tych pośrednich anielskich lub demonicznych istot.

Nawet jeśli fragment ten nie dotyczy gnostyckich eonów, wydaje się, że jest w nim mowa o aniołach. Wskazywałoby to na to, że „duchy zamknięte w więzieniu” to nieposłuszni aniołowie, którzy brali sobie za żony ludzkie kobiety i mieli z nich potomstwo (zob. Rdz 6:1-4).

Zob. Temat specjalny: Gnostycyzm w Mk 1:10.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy autorzy NT byli męskimi szowinistami?
2. Jak powinny się ubierać kobiety? (Polecam moją taśmę #1337 zatytułowaną „A Theology of Christian Dress” („Teologia chrześcijańskiego ubioru”) [dostępna w języku angielskim]).
3. Jak nasze relacje rodzinne mogą wpływać na nasze modlitwy?
4. Wymień cechy, które powinny rządzić naszymi relacjami społecznymi.
5. Dlaczego chrześcijanie cierpią?
6. Czy każdy chrześcijanin powinien składać ustne świadectwo?
7. Kim są duchy zamknięte w więzieniu?
8. Czy chrzest nas zbawia? (Polecam moją taśmę #1962 zatytułowaną „Baptismal Regeneration” („Odnowienie przez chrzest” [dostępna w języku angielskim])

1 LIST PIOTRA 4

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
	Wyrzeczenie się grzechu	Precz z grzechem!		Zapowiedź cierpień
4:1-2				
4:3-4		4:1-6		4:1-6
Upomnienia uzasadnione sądem Bożym	4:1-11		4:1-11	4:7-11
4:5-7a		Pamiętać o sądzie Bożym!		
4:7b-11		4:7-8 4:9-11		
			NAPOMNIENIA KOŃCOWE	
	Przywilej cierpienia dla Chrystusa	Cierpieć w zjednoczeniu z Chrystusem!	O wytrwałości w doświadczeniach	
4:12-19	4:12-19	4:12-16 4:17 4:18 4:19	4:12-19	4:12-19

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

SŁEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 4:1-6

¹Skoro więc Chrystus cierpiał w ciele, wy również tą samą myślą się uzbrojcie, że kto poniósł mękę na ciele, zerwał z grzechem, ²aby resztę czasu w ciele przeżyć już nie dla [pełnienia] ludzkich żądz, ale woli Bożej. ³Wystarczy bowiem, żeście w minionym czasie pełnili wolę pogan i postępowali w rozwiązłościach, żądzach, nadużywaniu wina, obżarstwie, pijaństwie i w niegodziwym bałwochwalstwie. ⁴Temu też się dziwią, że wy nie płyniecie razem z nimi w tym samym prądzie rozpusty, i źle o was mówią. ⁵Oni zdadzą sprawę Temu, który gotów jest sądzić żywych i umarłych. ⁶Dlatego nawet umarłym głoszone Ewangelię, aby wprawdzie podlegli sądowi jak ludzie w ciele, żyli jednak w Duchu - po Bożemu.

4:1 „Skoro więc” Słowa te łączą poprzednią myśl z bieżącą.

▣ „**Chrystus cierpiał w ciele**” Wiąże się to z werselem 3:18. Ciało odnosi się do fizycznego życia Jezusa, który naprawdę stał się jednym z nas (tj. człowiekiem). Umarł za nas (zob. 1 P 4:18; Iz 53; Mk 10:45; 2 Kor 5:21). 1 List Piotra podkreśla cierpienie Chrystusa (zob. 1 P 2:21.23; 3:18; 4:1) oraz rzeczywistość cierpienia Jego naśladowców spowodowanego tym, że idą oni w Jego ślady (zob. 1 P 2:19-20; 3:14.17; 4:15.19; 5:10).

Zastępczą naturę cierpienia Chrystusa, o której była mowa w 1 P 3:18 i 2:21, akcentują niektóre greckie manuskrypty, dodając „za was” (tj. κ) lub „za nas” (tj. κ , A, K i P).

Tego samego rodzaju dodatek zaimka służącego uściśleniu widoczny jest w 1 P 4:3. Skrybowie wczesnego Kościoła starali się uczynić tekst jak najbardziej zrozumiałym.

▣ „**wy również (...) się uzbrójcie**” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony medialnej. „Uzbrójcie się” to wojskowe sformułowanie oznaczające włożenie ciężkiej zbroi i przygotowanie do bitwy. W naszym codziennym życiu toczy się duchowy konflikt (zob. Ef 6:10-20; Rz 13:12; 1 Tes 5:8).

▣ „**tą samą myślą**” Postawa Jezusa wobec cierpienia, w tym niezawinionego cierpienia, jest taka, że jest ono normatywne dla pobożnych ludzi żyjących na duchowo upadłym świecie (zob. J 15:20; Rz 8:17; Flp 1:29; 2 Tm 3:12; 1 P 4:12-19).

▣ „**że kto poniósł mękę na ciele, zerwał z grzechem**” Frazę tę interpretować można na różne sposoby w zależności od formy gramatycznej. Chrystus jest naszym przykładem niezawinionego, a nawet zastępczego cierpienia (imiesłów aorystu strony czynnej). Obecnie wierzący cierpią ze względu na to, że utożsamiają się z Nim.

Główny występujący tu czasownik użyty jest albo w stronie medialnej (A. T. Robertson, *Word Pictures of the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]*, s. 121), albo biernej (Moulton, *Analytical Greek Lexicon [Analityczny leksykon grecki]* oraz Barbara i Tim Friberg, *Analytical Greek New Testament [Analityczny grecki Nowy Testament]*). Jeśli jest to strona medialna, jest to zachęta dla wierzących, aby byli aktywnie zaangażowani w niegrzeszenie jako naśladowcy przykładu Chrystusa. Jeśli jest to strona bierna, podkreśla to duchowy fakt ocalenia wierzącego od władzy grzechu.

Śmierć anuluje związek danej osoby z grzechem. Może łączyć się to z teologicznymi koncepcjami zawartymi w Rz 6: śmierć dla starego życia rodzi potencjał służby Bogu (zob. Rz 6:2.6.7), a chrzest symbolizuje nowe życie osoby (zob. Rz 6:4; Kol 2:12).

Chodzi tu o to, że tak, jak wierzący naśladowają przykład Chrystusa, jeżeli chodzi o cierpienie, naśladowają go także jeżeli chodzi o zwycięstwo nad grzechem. Jesteśmy nowymi stworzeniami w Chrystusie! Musimy żyć zgodnie z tym. Podobieństwo do Chrystusa jest wolą Bożą (zob. Rz 8:28-29; 2 Kor 3:18; 7:1; Ga 4:19; Ef 1:4; 4:13; 1 Tes 3:13; 4:3.7; 5:23; 1 P 1:15). Odzwierciedla to fakt, że Boży obraz, utracony wraz z upadkiem (zob. Rdz 3), zostaje w pełni odnowiony w Chrystusie. Chrześcijaństwo po raz kolejny otrzymują wybór dotyczący tego, jak będą żyć. Nie są już niewolnikami grzechu. Chodźmy w Nim!

4:2 „aby resztę czasu w ciele przeżyć już nie dla [pełnienia] ludzkich żądz” Odzwierciedla to tę samą prawdę teologiczną, co fragment Rz 6. Wierzący umarli dla grzechu i żyją teraz, żeby służyć Bogu (zob. Rz 6:20). Zbawienie to nowe życie, nowe stworzenie. Ma możliwe do zaobserwowania cechy charakterystyczne.

▣ „**ale woli Bożej**”: Zob. Temat specjalny: Wola Boża w 1 P 2:15.

4:3 Werset ten stanowi potępienie wcześniejszego, pogańskiego stylu życia czytelników. Jest to jeden z fragmentów, na podstawie których komentatorzy twierdzą, że Kościoły, do których pisał Piotr, składały się głównie z pogan. Pogańskie społeczeństwo było bardzo niemoralne – nawet pod względem praktyk religijnych. Chrześcijaństwo powinno skutkować zauważalną, radykalną zmianą nawyków i stylu życia. Zmiana ta oznacza często początek prześladowań ze strony innych pogan. Grzech uwielbia towarzystwo.

Po początkowym „bowiem” niektóre greckie teksty mają „wy”, a inne „my”. I jedno, i drugie to dodatki skrybów dążących do uczynienia składni autora bardziej przejrzystą.

TEMAT SPECJALNY: CNOTY I WYSTĘPKI W NT

W NT rozpowszechnione są zarówno listy cnót, jak i występków. Często są one odzwierciedleniem list

rabinicznych oraz kulturowych (stoickich). W NT listy kontrastujących cech znaleźć można u:

	<u>Wstępki</u>	<u>Cnoty</u>
1. Pawła	Rz 1:28-32	---
	Rz 13:13	Rz 12:9-21
	1 Kor 5:9-11	---
	1 Kor 6:10	1 Kor 6:6-9
	2 Kor 12:20	2 Kor 6:4-10
	Ga 5:19-21	Ga 5:22-23
	Ef 4:25-32	---
	Ef 5:3-5	---
	---	Fil 4:8-9
	Kol 3:5.8	Kol 3:12-14
	1 Tm 1:9-10	---
	1 Tm 6:4-5	---
	2 Tm 2:22a.23	2 Tm 2:22b.24
	Tt 1:7; 33	Tt 1:8-9; 3:1-2
2. Jakuba	Jak 3:15-16	Jak 3:17-18
3. Piotra	1 P 4:3	1 P 4:7-11
	2 P 1:9	2 P 1:5-8
4. Jana	Ap 21:8; 22:15	---

☐ „postępowali w” Jest to imiesłów czasu dokonanego strony medialnej. Niewierzący celowo i definitywnie obrali kurs na samych siebie i grzech.

☐

GPNT „rozpasaniach”

BP, BWP, PL „rozwiązłości”

BW „rozpuście”

Określenie to wskazuje na zupełny brak samokontroli i zdecydowane łamanie norm społecznych – zwłaszcza w sferze seksualności (zob. Mk 7:22; Rz 13:13; 2 Kor 12:21; Ga 5:19; Ef 4:19; 1 P 4:3; 2 P 2:7.18; Jud 1:6).

☐ „żądzach” Określenie to oznacza silne pragnienie czegoś lub kogoś. To silne pożądanie może być pozytywne (zob. Łk 22:15; 1 Tm 2:1; 1 P 1:12), ale zazwyczaj jest negatywne (zob. 1 P 1:14; 2:11; 4:2.3; 2 P 1:4; 2:10.18; 3:3; Mk 4:19).

▣ „**nadużywaniu wina**” Jest to złożony termin, występujący w całym NT tylko tutaj. Jest on połączeniem słowa „wino” (*oinos*) i „przelewać się” (*fluō*). W świecie starożytnym regularnie spożywano wino. Pił je także Jezus (zob. Mt 11:18-19) i wczesny Kościół. Potępiany jest brak umiaru w jego spożywaniu (zob. Prz 23:29-35; Rz 13:13; Ga 5:21).

TEMAT SPECJALNY: BIBLIJNE POSTAWY WOBEC ALKOHOLU I JEGO NADUŻYWANIA

I. Terminy biblijne

A. Stary Testament

1. *Jajin* – jest to ogólny termin oznaczający wino (BDB 406, KB 409), użyty 141 razy. Etymologia tego słowa jest niepewna, ponieważ nie jest to hebrajski rdzeń. Zawsze oznacza przefermentowany sok z owoców, przeważnie winogron. Charakterystyczne fragmenty to Rdz 9:21; Wj 29:40; Lb 15:5.10.
2. *Tirosz* – jest to „młode wino” (BDB 440, KB 1727). W związku z warunkami klimatycznymi Bliskiego Wschodu, fermentacja rozpoczynała się nawet po 6 godzinach od ekstrakcji soku. Ten termin odpowiada winu będącemu w trakcie procesu fermentacji. Charakterystyczne fragmenty to Pwt 12:17; 18:4; Iz 62:8-9; Oz 4:11.
3. *Asis* – jest to z pewnością napój alkoholowy („słodkie wino”, BDB 779, KB 860, np. Jl 1:5; Iz 49:26).
4. *Sekar* – to jest termin „mocny trunek” (BDB 1016, KB 1500). Rdzeń tego słowa występuje w słowach „pijany” oraz „pijak”. Wino to zawierało dodatki, które miały sprawiać, aby było bardziej odurzające. Jest to termin analogiczny do *jajin* (zob. Prz 20:1; 31:6; Iz 28:7).

B. Nowy Testament

1. *Oinos* – grecki odpowiednik *jajin*.
2. *Neos oinos* (młode wino) – grecki odpowiednik *tirosz* (zob. Mk 2:22).
3. *Gleuchos vinos* (słodkie wino, *asis*) – wino w początkowych stadiach fermentacji (zob. Dz 2:13).

II. Użycie wina w Biblii

A. Stary Testament:

1. Wino jest darem Boga (Rdz 27:28; Ps 104:14-15; Koh 9:7; Oz 2:8-9; Jl 2:19.24; Am 9:13; Za 10:7).
2. Wino jest częścią składanych ofiar (Wj 29:40; Kpł 23:13; Lb 15:7.10; 28:14; Pwt 14:26; Sdz 9:13).
3. Wino jest używane jako lekarstwo (2 Sm 16:2; Prz 31:6-7).
4. Wino może powodować poważne problemy (Noe – Rdz 9:21; Lot – Rdz 19:33.35; Samson – Sdz 16; Nabal – 1 Sm 25:36; Uriasz – 2 Sm 11:13; Amnon – 2 Sm 13:28; Ela – 1 Krl 16:9; Ben-Hadad – 1 Krl 20:12; władcy – Am 6:6; kobiety – Am 4).
5. Możliwe jest nadużywanie wina (Prz 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Iz 5:11.22; 19:14; 28:7-8; Oz 4:11).
6. Wino było zabronione niektórym ludziom (posługujący kapłani, Kpł 10:9; Ez 44:21; nazirejczycy, Lb 6; władcy, Prz 31:4-5; Iz 56:11-12; Oz 7:5).
7. Wino pojawia się w obrazach eschatologicznych (Am 9:13; Jl 3:18; Za 9:17).

B. Okres międzytestamentalny:

1. Wino pite z umiarem jest bardzo pomocne (Koh 31:27-33).
2. Rabini mówią: „Wino jest najlepszym lekarstwem, tam, gdzie nie ma wina, potrzebne są leki.” (BB 58b).

C. Nowy Testament:

1. Jezus przemienił dużą ilość wody w wino (J 2:1-11).
2. Jezus pił wino (Mt 11:18-19; Łk 7:33-34; 22:17ff).
3. Piotr był oskarżony o upicie się „młodym winem” w czasie zesłania Ducha Świętego (Dz 2:13).
4. Wino może być stosowane jako lekarstwo (Mk 15:23; Łk 10:34; 1 Tm 5:23).
5. Przywódcy mają nie nadużywać wina. Nie oznacza to jednak zupełnej abstynencji (1 Tm 3:3-8; Tt 1:7; 2:3; 1 P 4:3).
6. Wino pojawia się w obrazach eschatologicznych (Mt 22:1ff; Ap 19:9).
7. Pijaństwo jest potępiane (Mt 24:49; Łk 12:45; 21:34; 1 Kor 5:11-13; 6:10; Ga 5:21; 1 P 4:3; Rz 13:13-14).

III. Spostrzeżenia natury teologicznej

A. Dialektyczne napięcie:

1. Wino jest darem Bożym.
2. Pijaństwo stanowi poważny problem.
3. W niektórych kulturach wierzący muszą ograniczać swoją wolność na rzecz Ewangelii (Mt 15:1-20; Mk 7:1-23; 1 Kor 8-10; Rz 14).

B. Tendencja do przekraczania wyznaczonych granic:

1. Bóg jest źródłem wszelkiego dobra:
  - a. pożywienia – Mk 7:19; Łuk 11:41; 1 Kor 10:25-26
  - b. wszystkiego co czyste – Rz 14:14.20; 1 Tm 4:4; Tt 1:15
  - c. wszystkiego co dozwolone – 1 Kor 6:12; 10:23
2. Upadły rodzaj ludzki nadużył wszystkich Bożych darów poprzez przekraczanie nadanych przez Niego granic.

C. Tendencja do nadużywania jest w każdym z nas, nie w przedmiotach. Fizyczne stworzenie nie ma w sobie nic złego (zob. B. 1. powyżej).

IV. Kultura żydowska I w. n.e. a zjawisko fermentacji

- A. Fermentacja zaczyna się bardzo szybko, około 6 godzin po wyciśnięciu soku z winogron.
- B. Tradycja żydowska głosi, że kiedy na powierzchni soku pojawia się lekka pianka (oznaka fermentacji), to podlega on obowiązkowi dziesięciny z wina (*Ma aseroth* 1:7). Było ono nazywane „młodym winem” lub „słodkim winem”.
- C. Początkowa gwałtowna fermentacja kończyła się po tygodniu.
- D. Wtórna fermentacja zajmowała około 40 dni. Po tym czasie napój uznawano za „dojrzałe wino” i mogło być ono ofiarowane na ołtarzu (*Edhuyyoth* 6:1).
- E. Wino, które leżakowało i miało osad (stare wino) było uważane za dobre, ale musiało zostać dobrze przefiltrowane przed wypiciem.
- F. Za odpowiednio dojrzałe uważane było wino rok po rozpoczęciu fermentacji. Uważano, że bezpieczny okres przechowywania wina to maksymalnie trzy lata. Takie wino określano mianem „starego wina” i musiało być rozcieńczane z wodą.
- G. Sterylne warunki i dodatki chemiczne opóźniające fermentację to wynalazek ostatnich 100 lat. W starożytnym świecie nie znano sposobu na zatrzymanie naturalnego procesu fermentacji.

V. Końcowe uwagi

- A. Upewnij się, że twoje doświadczenie, teologia oraz interpretacja biblijna nie deprecjonuje Jezusa i żydowskiej/chrześcijańskiej kultury z I w. n.e.! Oczywiście jest, że ludzie nie byli wtedy całkowitymi abstynentami.
- B. Nie propaguję picia alkoholu w sytuacjach społecznych. Jednakże wielu ludzi dokonało wyolbrzymienia biblijnych wskazówek w tej kwestii i uważa się za bardziej sprawiedliwych od innych na podstawie kulturowych i/lub wyznaniowych uprzedzeń.
- C. Moim zdaniem Rz 14 i 1 Kor 8-10 dostarczają wytycznych i wskazówek opartych na miłości i szacunku dla innych wierzących oraz służących szerzeniu Ewangelii w naszych kulturach. Nie mówią nic o osobistej wolności ani potępiającej krytyce. Jeżeli Biblia jest jedynym źródłem naszej wiary i wynikającego z niej postępowania, to być może wszyscy musimy jeszcze raz przemyśleć tę kwestię.
- D. Jeżeli będziemy starali się przeforsować zupełną abstynencję jako wolę Boga, co tym samym sugerujemy na temat Jezusa, a także na temat nowoczesnych kultur, w których picie wina jest na porządku dziennym (np. Europa, Izrael, Argentyna)?

GPNT	„hulankach”
BP	„ucztaach”
BW	„biesiadom”
BWP	„obżarstwu”
PL	„biesiadach”

Słowo to, *kōmos*, spokrewnione jest z greckim określeniem oznaczającym wieś – *kōmē*. Oznacza ono dużą, uroczystą imprezę całej społeczności, której częścią jest nadmiar jedzenia i picia oraz nieskrępowana aktywność seksualna (zob. Rz 13:13; Ga 5:21).

▣ **„pijaństwo”** Określenie to wiąże się z poprzednim słowem. Niektóre tłumaczenia oddają je jako „uczty i hulanki” (BP, Biblia Paulistów).

▣

GPNT „niegodziwych bałwochwalstwach”
BP „służąc niegodziwym i fałszywym bóstwom”
BW „bezecnemu bałwochwalstwu”
BWP „bałwochwalstwu”
PL „obrzydliwym bałwochwalstwie”

Ta lista grzechów odnosi się do pogańskich praktyk religijnych, które często obejmowały nadmierne picie, jedzenie i najbardziej poniżającą niemoralność seksualną. Przypominają one kananejski kult płodności, tak surowo potępiany w ST.

4:4 Werset ten wiąże się z 1 P 2:12.15 i 3:16. Chrześcijanie byli błędnie rozumiani i atakowani, ponieważ (1) ich życie i priorytety ulegały tak oczywistym i gwałtownym zmianom, że rodzina, znajomi i sąsiedzi to zauważali, oraz (2) niektóre chrześcijańskie określenia i praktyki były mylnie interpretowane (tj. uczty miłości jako kazirodztwo, Wieczerza Pańska jako kanibalizm, itp.).

4:5 „Oni zdadzą sprawę Temu, który gotów jest sądzić” Sąd jest pewny (zob. Mt 12:36; Hbr 9:27; 10:27; 2 P 2:4.9; 3:7). Sędzią jest:

1. Bóg (zob. Rz 2:2-3; 14:10.12; 1 P 1:17; 2:23; Ap 20:11-15)
2. Chrystus (zob. J 9:39; Mt 16:27; 25:31-46; Dz 10:42; 17:31; 2 Kor 5:10; 2 Tm 4:1)
3. Ojciec poprzez Syna (zob. J 5:22-27; Dz 17:31; Rz 2:16)

Sąd jest nieprzyjemnym tematem, występującym jednak w Biblii wielokrotnie. Opiera się na kilku fundamentalnych prawdach biblijnych:

1. Żyjemy w moralnym wszechświecie stworzonym przez etycznego Boga (zbieramy to, co zasialiśmy, zob. Ga 6:8).
2. Ludzkość jest upadła; zbuntowaliśmy się.
3. Świat nie jest taki, jakim Bóg go zamierzył.
4. Wszystkie świadome stworzenia (aniołowie i ludzie) zdadzą Bogu sprawę z daru życia. Jesteśmy jego zarządcami.
5. Nasze czyny i wybory w tym życiu trwale decydują o wieczności.

▣ **„żywych i umarłych”** Oznacza to wszystkich ludzi – i żywych, i tych, którzy już umarli (zob. Flp 2:10; Ap 2:13).

4:6 „Dlatego nawet umarłym głoszone Ewangelię” Powstało kilka teorii na temat tej frazy:

1. odnosi się ona do 3:18-20 (tj. „duchów zamkniętych w więzieniu)
2. odnosi się do wszystkich ludzi, ponieważ wszyscy ludzie, wierzący i niewierzący, doświadczają fizycznej śmierci z powodu grzechu (paralela 1 P 4:5)
3. odnosi się do tych, którzy odpowiedzieli na Ewangelię, ale już umarli (dwa aorysty strony biernej)
4. odnosi się do ludzi, którzy są duchowo martwi (zgubieni) – takiego zdania był Augustyn, Beda Czcigodny, Erazm z Rotterdamu i Marcin Luter (zob. Łk 15:24.32; Ef 2:1.5; 5:14; Kol 2:13)

Ostatnia z wymienionych tu teorii spekuluje, że niektórzy (tj. ci, którzy nigdy nie usłyszeli Ewangelii) otrzymają możliwość przyjęcia Chrystusa po śmierci. Teoria ta jest atrakcyjna dla ludzkiego rozumu, ale zupełnie obca całej pozostałej części Biblii (tj. Hbr 9:27). Zaprzecza ona pilności i niezbędności aktualnej ewangelizacji i misji. Moim zdaniem do kontekstu najlepiej pasuje możliwość 1 lub 3.

▣ **„podlegli sądowi jak ludzie w ciele, żyli jednak w Duchu”** Sformułowanie to bardzo przypomina opis Jezusa w 1 P 3:18. Potwierdza ono prawdziwość życia pozagrobowego. Biblia jasno głosi zmartwychwstanie zarówno zbawionych, jak i zgubionych (zob. Dn 12:2; Mt 25:46; J 5:28-29; Dz 24:15).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 4:7-11

⁷Wszystkich zaś koniec jest bliski. Bądźcie więc roztropni i trzeźwi, abyście się mogli modlić. ⁸Przed wszystkim miejcie wytrwałą miłość jedni ku drugim, bo miłość zakrywa wiele grzechów. ⁹Okazujcie sobie wzajemną gościnność bez szemrania! ¹⁰Jako dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej służcie sobie nawzajem tym darem, jaki każdy otrzymał. ¹¹Jeżeli kto ma [dar] przemawiania, niech to będą jakby słowa Boże. Jeżeli kto pełni posługę, niech to czyni mocą, której Bóg udziela, aby we wszystkim był uwielbiony Bóg przez Jezusa Chrystusa. Jemu chwała i moc na wieki wieków! Amen.

4:7 „przybliżył się koniec wszystkiego” [BW] Jest to tryb orzekający czasu dokonanego strony czynnej. Drugie przyście Chrystusa jest powracającym tematem w 1 Liście Piotra (zob. 1 P 1:5.6; 4:13.17; 5:1.10). Fizyczna ziemia zostanie zniszczona lub oczyszczona przez ogień (zob. 2 P 3:10). Przekonanie o rychłej paruzji widoczne jest także u Jezusa (zob. Mk 1:15; Łk 21:32), Pawła (zob. Rz 13:11); Jakuba (zob. Jk 5:8) i Jana (zob. Ap 1:1.3; 3:11; 22:6.7.10.12.20).

Bliskość powrotu Jezusa była tematem wielu kazań przez dwa tysiące lat, a On nadal nie powrócił. Czy oznacza to, że (1) Chrystus nie powróci albo (2) że NT myli się w kwestii Jego rychłego powrotu? Jezus nie znał czasu swojego ponownego przyjścia (zob. Mt 24:36). Zaskakuje nas to i jest częścią tajemnicy wcielenia.

Niezwłoczne przyście wydaje się być perspektywą autorów NT. Co się stało? Po pierwsze, pamiętajmy, o tym, że czas ma znaczenie tylko dla tych, którzy mu podlegają. Bóg się nie spóźnia, tylko jest ponad czasem. Bliskość powrotu Jezusa była zachętą i motywacją do pobożnego życia dla każdego pokolenia wierzących. Jednak z punktu widzenia teologii 2 Tes opisuje opóźniony powrót (tj., dopóki „nie objawi się człowiek grzechu”). Drugie przyście Chrystusa jest często poruszonym tematem, stanie się jednak rzeczywistością dla tylko jednego pokolenia wierzących (zob. 2 P 3).

GPNT „Zachowajcie rozsądek więc i stańcie się trzeźwi”
BP „Postępujcie więc roztropnie, czuwajcie”
BW „Bądźcie więc roztropni i trzeźwi”
BWP „Bądźcie więc roztropni, trzeźwi”
PL „Bądźcie zatem rozsądni i trzeźwi”

Jest to początek serii czasowników w trybie rozkazującym lub imiesłowów zastosowanych w znaczeniu trybu rozkazującego, kładących nacisk na pobożne życie (zob. 1 P 4:6c). Te dwa określenia odnoszą się do czujności umysłu – szczególnie w dziedzinie modlitwy. Pierwsze słowo to *sōfroneō*. Odnosi się ono (wraz z formami pokrewnymi) do spokojnego, rozsądnego, stabilnego i prężnego myślenia (używane jest często w listach pasterskich Pawła, zob. 1 Tm 2:9.15; 3:2; 2 Tm 1:7; Tt 1:8; 2:2.4.5.6.12). Drugi termin to *nēfō* (i jego formy pokrewne), określenie dosłownie związane z pijaństwem, tutaj jednak zastosowane w znaczeniu przenośnym dla racjonalnego, kontrolowanego, rozsądnego myślenia – być może w znaczeniu samokontroli (zob. 1 Tes 5:6.8; 1 Tm 3:11; Tt 2:2; 1 P 1:13; 5:8).

Zwróćmy jednak uwagę na to, że Piotr nie wspomina o żadnych wydarzeniach czasów ostatecznych związanych z powrotem Chrystusa. Posługuje się rzeczywistością Jego powtórnego przyjścia jako bodźcem dla pobożnego życia. Oba czasowniki występują tu w formie aorystu trybu rozkazującego. Być może jest to związane z doświadczeniem Piotra w ogrodzie Getsemani (zob. Mt 26:40-41). Bezpośrednia perspektywa paruzji jest prawdziwą zachętą do życia w podobieństwie do Chrystusa w każdej epoce, szczególnie wśród dotkliwych prześladowań.

▣ „abyście się mogli modlić” Modlitwa jest potężną bronią w czasie prześladowań i pokus (zob. Ef 6:18-19) – nie tylko o siebie, ale także o innych (zob. 1 Tes 5:17.25; Jk 5:16). Podczas gdy 1 P 4:3 opisuje niewłaściwe zachowanie niewierzących pogan, 1 P 4:7-11 przedstawia oczekiwane postępowanie wierzących.

4:8

GPNT „przed wszystkim”
BP, PL „Przed wszystkim”
BW, BWP „Nade wszystko”

Jest to grecki idiom oznaczający priorytet (zob. Jk 5:12). Priorytetem tym jest miłość (zob. 1 P 1:22; 3:8; J 13:34; 15:12.17; 1 Kor 13; 1 J 2:7-8; 3:11.23; 4:7-21).

▣ **„mieście wytrwałą miłość”** Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej zastosowany w znaczeniu trybu rozkazującego. Jest to nakaz stałej miłości do innych wierzących – temat, który pojawia się w 1 Liście Piotra już wcześniej (zob. 1 P 1:22; 3:8).

▣ **„jedni ku drugim”** Zwróćmy uwagę na trzykrotną zachętę do wzajemności (zob. 1 P 4:8.9.10). Chrześcijaństwo jest wspólnotowe. Zostaliśmy dani sobie nawzajem (zob. 1 Kor 12:7).

▣ **„miłość zakrywa wiele grzechów”** Powstało wiele teorii na temat tej frazy:

1. Jest to cytat z Prz 10:12 (z TM, a nie LXX), w którym chodzi o to, że miłość nie pamięta wyrządzonych jej krzywd
2. Związana jest z Jk 5:20, gdzie miłość pomaga drugiemu wierzącemu odwrócić duchowe konsekwencje upadku
3. Wiąże się z Mt 6:14-15 i Mk 11:25, gdzie nasze przebaczenie innym świadczy o tym, że otrzymaliśmy przebaczenie (tj. Orygenes i Tertulian)
4. Odnosi się do 1 Kor 13:7 – zdolności miłości do niedostrzegania oczywistych słabości innych prześladowanych chrześcijan

4:9 „Okazujcie sobie wzajemną gościnność” Jest to słowo złożone z terminu *fileō* (miłość) oraz *ksenos* (obcy). Taka miłość do obcych była szczególnie potrzebna wędrownym chrześcijanom w czasach, w których gospody cieszyły się złą sławą (zob. Mt 25:35ff; Rz 12:13; 1 Tm 3:2; Tt 1:8; Hbr 13:2; 2 J 5-8). W tekście greckim zdanie to nie zawiera czasownika. Ze względu na liczbę występujących w tym kontekście trybów rozkazujących prawdopodobnie także jest to nakaz.

▣ **„bez szemrania”** Nastawienie wierzących jest czymś kluczowym. Chrześcijanie zdają sobie sprawę z tego, że nie są właścicielami, a zarządcami wszystkiego. Taka „polityka otwartych drzwi” była nie tylko potrzebna podróżującym pracownikom kościelnym, ale także miejscowym wierzącym, którzy stracili pracę i dom z powodu prześladowań. Nakaz ten, podobnie jak inne, ukazuje zbiorową naturę wiary chrześcijańskiej.

4:10 „darem, jaki każdy otrzymał” Jest to tryb orzekający aorystu strony czynnej, co wskazuje na dokonaną w czasie przeszłym czynność. Określenie „dar” (*charisma*) pochodzi od rdzenia oznaczającego „łaskę” (*charis*). Dary te są płynącym z miłości, niezasłużonym wyposażeniem do służby. Każdy wierzący posiada jakiś duchowy dar, otrzymany od Boga w momencie przyjęcia zbawienia, mający służyć Kościołowi (zob. Rz 12:6-8; 1 Kor 12:7.11.18; Ef 4:7). Darami tymi mogą być naturalne talenty, kiedy jednak tak jest, otrzymują one nadprzyrodzoną energię dla chwały Chrystusa.

Praktycznym aspektem tej nowotestamentowej prawdy jest to, że każdy wierzący jest pełnoetatowym, powołanym i obdarowanym sługą Chrystusa (zob. Ef 4:12). Każdy wierzący jest więc kluczowy dla skutecznego działania miejscowego Kościoła. Jest to biblijna korekta modelu podziału na kler i laikat, tak rozpowszechnionego we współczesnym Kościele, a jednocześnie tak bardzo dysfunkcyjnego. Sam opłacany i ordynowany personel nigdy nie zdoła pozyskać ani uczynić uczniami całego świata!

▣ **„służcie sobie nawzajem”** Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej użyty w znaczeniu trybu rozkazującego. Termin ten pochodzi od greckiego określenia oznaczającego sługę (*diakonos*), które później przerodziło się w tytuł „diakon” (zob. Flp 1:1). W chrześcijaństwie przywódcy są sługami, a nie szefami. Dary duchowe mają służyć innym, a nie nam samym (zob. 1 Kor 12:7). Dary duchowe to nie „ordery za zasługi”, tylko „fartuchy służbowe”.

▣ **„Jako dobrzy szafarze”** Dosłownie jest to „zarządca domu”. Kościół jest domem Bożym (zob. 1 P 4:17). Wierzący zdadzą przed Bogiem w Chrystusie sprawę z tego, jak zarządzali swoimi duchowymi darami (zob. 1 Kor 3:10-17; 2 Kor 5:10).

▣ **„różnorakiej łaski Bożej”** Słowo „różnoraki” pojawia się w 1 Liście Piotra dwukrotnie. Oznacza coś „różnobarwnego”, jak światło przechodzące przez pryzmat. Fragment ten równoważy treść wersetu 1 P 1:6. W każdej próbie (zob. Jk 1:2) dostępna jest proporcjonalna do niej Boża łaska i Bóg postanowił przekazywać ją przez innych wierzących. Żaden chrześcijanin nie jest samotną wyspą.

4:11 „Jeżeli kto (...) Jeżeli kto” Są to dwa zdania warunkowe klasy pierwszej. Od obdarowanych przez Boga sług oczekuje się, że będą przemawiać i działać dzięki Jego mocy. Jeśli mówimy, są to Jego słowa. Jeśli służymy, to dzięki Jego mocy.

▣ **„której Bóg udziela”** Jest to tryb orzekający czasu teraźniejszego strony czynnej słowa odnoszącego się do osoby, która wspierała finansowo „chór” (*chorēgēō* – połączenie *choros* i *hēgeomai*). Bóg nieustannie i hojnie zaopatruje tych, których obdarował (zob. 2 Kor 9:10; to samo słowo z przedrostkiem *epi* występuje w 2 P 1:5.11). Co ciekawe, Paweł wydaje się przypisywać dary duchowe Duchowi (zob. Rz 12) lub Chrystusowi (zob. Ef 4:11), Piotr natomiast przypisuje je Bogu Ojcu. Jest to kolejny przykład zaangażowania wszystkich Osób Trójcy w czynności związane z Królestwem (zob. 1 Kor 12:4-6).

▣ **„aby we wszystkim był uwielbiony Bóg przez Jezusa Chrystusa”** Jest to zdanie celowe (*hina*). Dary duchowe powinny przynosić chwałę Bogu, a nie posiadającemu je człowiekowi. Nasze obdarowanie wskazuje na Niego (zob. Mt 5:16; 1 Kor 10:31; 1 P 2:12).

▣ **„Jemu chwała i moc na wieki wieków”** W tym kontekście odnosi się to do Jezusa (zob. 2 Tm 4:18; 2 P 3:18; Ap 1:6), w Ap 5:13 natomiast zarówno do Ojca, jak i Syna. Zazwyczaj sformułowanie to dotyczy Ojca (zob. 1 P 5:11; Rz 11:36; 16:27; Ef 3:21; Flp 4:20; 1 Tm 1:17; 1 P 5:11; Jud 1:25; Ap 7:12). Obszerniejszy komentarz na temat „chwały” znaleźć można w 1:21.

▣ Doksologie są rozpowszechnione w NT. Autorzy NT często zaczynają chwalić Boga (zob. Rz 11:33-36; Ef 3:20-21; 1 P 5:11).

▣ **„Amen”** Zob. Temat specjalny: Amen w Mk 3:28.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 4:12-19

¹²Umiłowani! Temu żarowi, który w pośrodku was trwa dla waszego doświadczenia, nie dziwcie się, jakby was spotkało coś niezwykłego, ¹³ale ciescie się, im bardziej jesteście uczestnikami cierpień Chrystusowych, abyście się cieszyli i radowali przy objawieniu się Jego chwały. Błogosławieni [jesteście], jeżeli zlorzczą wam z powodu imienia Chrystusa, albowiem Duch chwały, Boży Duch na was spoczywa. ¹⁵Nikt jednak z was niech nie cierpi jako zabójca albo złodziej, albo złoczyńca, albo jako [niepowołany] nadzorca obcych dóbr! ¹⁶Jeżeli zaś [cierpi] jako chrześcijanin, niech się nie wstydi, ale niech wychwala Boga w tym imieniu! ¹⁷Czas bowiem, aby sąd się rozpoczął od domu Bożego. Jeżeli zaś najpierw od nas, to jaki będzie koniec tych, którzy nie są posłuszni Ewangelii Bożej? ¹⁸A jeżeli sprawiedliwy z trudem dojdzie do zbawienia, gdzie znajdzie się bezbożny i grzesznik? ¹⁹Zatem również ci, którzy cierpią zgodnie z wolą Bożą, niech dobrze czyniąc, wiernemu Stwórcy oddają swe dusze!

4:12 „Umiłowani” W ten sposób Ojciec zwracał się do swojego Syna (przy chrzcie Jezusa, zob. Mt 3:17 – cytat z Iz 42:1-8; przy przemienieniu Jezusa, Mt 17:5). Tytuł ten zostaje później rozszerzony na Jego naśladowców (zob. 1 P 2:11; 4:12; 2 P 1:17; 3:1.8.15.15.17) i wielokrotnie pojawia się w pismach Pawła.

▣ **„nie dziwcie się”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony biernej z partykulą przeczącą, co zazwyczaj oznacza zaprzestanie już dokonywanej czynności. Ci wierzący byli zdziwieni prześladowaniem.

▣ **„Temu żarowi”** Jest to metafora prób i prześladowań (a nie zwyczajnych problemów życia codziennego, zob. 1 P 4:14.18; chodzi o świadectwo, jakie dajemy poprzez to, jak żyjemy w swojej kulturze). Jest bardzo wiele tekstów biblijnych, w których mowa jest o tym, że prześladowanie i cierpienie są czymś zwyczajnym dla tych, którzy naśladują Chrystusa (zob. Mt 5:10-12; J 15:18-21; 16:1-3; 17:14; Dz 14:22; Rz 5:3-4; 8:17; 2 Kor 4:16-18; 6:3-10; 11:23-30; Flp 1:29; 1 Tes 3:3; 2 Tm 3:12; Jk 1:2-4; 1 P 4:12-16). Są one środkami, za pomocą których Ojciec kształtuje nas na podobieństwo Chrystusa (zob. Hbr 5:8).

▣ **„który w pośrodku was trwa”** Nie jest to czas przyszły, tylko imiesłów czasu teraźniejszego. Była to współczesna im, choć nieoczekiwana rzeczywistość.

▣ „dla waszego doświadczenia” Jest to grecki czasownik *periazō*, zob. Temat specjalny w Mk 1:13, punkt 2, podpunkt c.

▣ „jakby was spotkało coś niezwykłego” Fraza ta zwiera złożony czasownik (w formie imiesłowu czasu teraźniejszego strony biernej) z przyimkiem *sun*, oznaczający „współudział”. Ci wierzący doświadczali prześladowań. Potrzebowali wiedzieć, że:

1. nie jest to czymś nadzwyczajnym wśród chrześcijan
2. nie jest to skutkiem grzechu (tj. Pwt 27-28)
3. ma to swój cel w ramach woli Bożej

TEMAT SPECJALNY: DLACZEGO CHRZEŚCIJANIE CIERPIĄ?

- A. Z powodu osobistego grzechu (sąd doczesny). Nie oznacza to, że wszystkie problemy lub negatywne okoliczności są skutkiem grzechu (zob. Księga Hioba; Ps 73; Łk 14:1-5; Ne 9; J 9; Dz 5:1-11; 1 Kor 11:29-30; Ga 6:7).
- B. Kształtuje ich to na podobieństwo Chrystusa (Hbr 5:8). Nawet Jezus, mówiąc po ludzku, musiał dojrzeć – tak samo jest więc z Jego naśladowcami (zob. Rz 5:3-4; 8:28-29; 2 Kor 12:7-10; Flp 3:10; Hbr 12:5-12; Jk 1:2-4; 1 P 1:7).
- C. Składają dzięki temu potężne, skuteczne świadectwo (zob. Mt 5:10-12; J 15:18-22; 1 P 2:18-21; 3:13-17).
- D. Jest to oznaka bólów porodowych nowej ery (zob. Mt 24:6; Mk 13:8)

Dwie książki, które pomogły mi poradzić sobie z niesprawiedliwością i złem tego upadłego świata to *The Christian's Secret of a Happy Life [Sekret szczęśliwego życia chrześcijanina]* Hannah Whithall Smith i *The Goodness of God [Boża dobroć]* Johna W. Wenhama.

Wierzący muszą pamiętać, że problemy i cierpienie niekoniecznie są oznaką Bożego gniewu lub odrzucenia. Złe rzeczy zdarzają się wiernym naśladowcom Chrystusa w tym upadłym świecie (zob. 1 P 4:12-19). Boże obietnice i ofiarna śmierć Chrystusa są oznakami Bożej miłości (zob. Rz 5:8). Pismo musi być nadrzędne nad tymczasowymi okolicznościami!

4:13 „uczestnikami” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: KOINŌNIA (WSPÓLNOTA)

Termin „wspólnota” (*koinōnia*) oznacza

1. bliską więź, łączność z osobą
  - a. z Synem (zob. 1 J 1:6; 1 Kor 1:9)
  - b. z Duchem (zob. 2 Kor 13:13; Flp 2:1)
  - c. z Ojcem i Synem (zob. 1 J 1:3)
  - d. z innymi braćmi/siostrami objętymi przymierzem (Dz 2:42; 2 Kor 8:23; Ga 2:9; Flm 1:17; 1 J 1:3.7)
  - e. nie ze złem (zob. 2 Kor 6:14)
2. bliską więź, łączność z rzeczami lub grupami (lub udział, uczestnictwo w rzeczach lub grupach)
  - a. w Ewangelii (zob. Flp 1:5; Flm 1:6)
  - b. we krwi Chrystusa (zob. 1 Kor 10:16)
  - c. nie w ciemności (zob. 2 Kor 6:14)
  - d. w cierpieniu (zob. 2 Kor 1:7; Flp 3:10; 4:14; 1 P 4:13)
3. hojny dar lub składkę (zob. Rz 12:13; Rz 15:26; 2 Kor 8:4; 2 Kor 9:13; Flp 4:15; Hbr 13:16)
4. Boży dar łaski przez Chrystusa, przywracający ludzkość do wspólnoty z Nim oraz jego braćmi i siostrami

Jest to potwierdzenie poziomej relacji (człowieka z człowiekiem) którą umożliwia relacja pionowa (człowieka ze Stwórcą) – a także podkreślenie potrzeby chrześcijańskiej wspólnoty oraz związanej z nią radości (tj. Hbr 10:25).

▣ **„cieszyć się”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. To niesamowite, że cierpienie dla Chrystusa połączone jest z radością. Ukazuje to radykalnie nowy światopogląd, który chrześcijanie otrzymują z wiarą, kiedy składają swoją ostateczną ufność w Chrystusie. Sam Jezus pierwszy wyraził tę prawdę w Mt 5:10-12. Powtarza ją także Paweł w Rz 5:2.3.

▣ **„przy objawieniu się Jego chwały”** Odnosi się to do chwalebego powrotu Chrystusa, który przyjdzie, aby przyjąć tych, którzy do Niego należą (zob. J 14:1-3).

4:14 „jeżeli” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z perspektywy autora lub dla jego celów literackich.

▣ **„złorzeczą”** Określenie „złorzeczyć” lub „urągać” występuje także w Mt 5:11. Piotr z pewnością pamiętał słowa wypowiedziane przez Jezusa na ten temat.

▣ **„imienia Chrystusa”** „W imieniu...” to starotestamentowy idiom odnoszący się do osoby. Wzywaniu imienia Pana (tj. Jł 2:32; Dz 2:21, zob. Rz 10:9-13) oznacza zawierzenie Jezusowi jako Zbawicielowi. Modlitwa w imieniu Pana (zob. J 14:13; 15:16; 16:23-24) oznacza modlitwę w Jego osobie i charakterze.

▣ **„Błogosławieni [jesteście]”** Jest to grecki termin *makarios*, użyty przez Jezusa w ośmiu błogosławieństwach (zob. Mt 5:3-9). Werset ten jest odzwierciedleniem fragmentu Mt 5:10-12. Tę samą prawdę (i to samo słowo) znaleźć można także w 1 P 3:14. Dla zachodnich materialistów bardzo zaskakujące jest, że cierpienie i prześladowania mogą skutkować radością i błogosławieństwem.

▣ **„Duch chwały, Boży Duch na was spoczywa”** Jest to albo nawiązanie do (1) doświadczenia podobnego do chrztu Chrystusa (zob. Mt 3:16; J 1:32) lub (2) tego, w jaki sposób Duch spoczywał na Mesjaszu (zob. Iz 11:2; 42:1; 59:21; 61:1). Podzielamy cierpienie, którego doświadczał Jezus (zob. Rz 8:17). Obecność Ducha nie przynosi zdrowia, bogactwa i powodzenia, tylko prześladowania (zob. J 15:18; 17:14). Jezus obiecał obecność i pomoc Ducha w czasie prześladowań (zob. Mt 10:16-23; szczeg. 1 P 4:20).

Istnieją cztery warianty tego zdania w manuskryptach greckich. UBS⁴ nadaje brzmieniu podanemu przez BT (oraz angielskie tłumaczenie NASB) notę „A” (pewne).

Textus Receptus dodaje tutaj frazę zawartą w Biblii Brzeskiej, Biblii Gdańskiej (a także Nowej Biblii Gdańskiej i Współczesnej Biblii Gdańskiej), Biblii Rakowskiej i Przekładzie Toruńskim Nowego Przymierza: „wprawdzie przez nich jest spotwarzany, ale przez was doznaje chwały”. Różne jej formy występują tylko w późniejszych, pisanych uncją manuskryptach (tj. K z IX w., L z VIII w. i P z VI w.) i prawdopodobnie nie było jej w pierwotnej wersji. UBS⁴ nadaje jej pominięciu notę „A” (pewne).

4:15 „Nikt jednak z was niech nie cierpi jako” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej z partykułą przeczącą, co zazwyczaj oznacza zaprzestanie już dokonywanej czynności.

▣ **„[niepowołany] nadzorca obcych dóbr”** W całej literaturze greckiej słowo to występuje tylko tutaj. Składa się z dwóch greckich terminów: „cudzy” (tj. *allogenos*) i „nadzorować” lub „ogłądać” (tj. *episkopos*). Określenie to odnosi się do kogoś wścibskiego, kto wtrąca się w sprawy innych.

4:16 „Jeżeli” Jest to kolejne zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z perspektywy autora lub dla jego celów literackich. Chrześcijanie cierpieli po prostu dlatego, że byli chrześcijanami.

▣ **„chrześcijanin”** Pierwotnie było to pogardliwe określenie (zob. Dz 11:26; 26:28). W NT występuje tylko trzy razy. Oznaczało ono „małego Chrystusa” (tj. *Christianos*). W połowie I w. przerodziło się w powszechną nazwę wierzących (tj. Tacyt, *Ann.* 15:44).

▣ **„niech się nie wstydzi”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony biernej z partykułą przeczącą, co zazwyczaj oznacza zaprzestanie już dokonywanej czynności. Być może Piotr wspomina tu nocne procesy Jezusa, kiedy sam się wstydził (zob. Mt 26:69-75; Mk 14:66-72; Łk 22:56-62; J 18:16-18.25-27).

4:17 „Czas bowiem, aby sąd się rozpoczął” Może to być nawiązanie do Ml 3:1-6, gdzie sąd rozpoczyna się od naglego i zaskakującego przyjścia Mesjasza do Jego ludu (komu wiele dano, od tego wiele będzie wymagane, zob. Jr 25:29). Jeśli wśród Bożego ludu są uparcie odmawiający nawrócenia grzesznicy (a są), zostaną oni osądzeni jako pierwsi. Ich jedyną nadzieją jest charakter JHWH (zob. Ml 1:6).

Fraza ta może być także żydowskim idiomem oznaczającym bliskość drugiego przyjścia Chrystusa jako Sędziego. Starotestamentowi Żydzi (a także apostołowie w NT) wyobrażali sobie katastroficzne zakończenie historii ludzkości, nazywane często „początkiem bólów porodowych”, co jasno stwierdza sam Jezus w Mk 13:8 [PL].

▣ **„domu Bożego”** 1 List Piotra zawiera dwie metafory budowlane odnoszące się do Kościoła: (1) Kościół jako świątynia wznoszona z żywych kamieni (zob. 1 P 2:4-10) oraz (2) Kościół jako dom Boży (zbiorowa metafora ludzi lub duży dom rodzinny, zob. 1 P 4:17; 1 Tm 3:15; Hbr 3:6).

▣ **„Jeżeli”** Jest to kolejne zdanie warunkowe klasy pierwszej, podobnie jak 1 P 4:16 i 18.

4:18 „sprawiedliwy z trudem dojdzie do zbawienia” Jest to nawiązanie do Prz 11:31 w tłumaczeniu Septuaginty („jeśli sprawiedliwy z trudem bywa zbawiony, gdzie znajdzie się grzesznik i niegodziwy?”).

4:19 „ci, którzy cierpią zgodnie z wolą Bożą” Jeśli na tym świecie to „sprawiedliwi” cierpią (zdanie warunkowe klasy pierwszej z 1 P 4:18), co będzie z niesprawiedliwymi w dniu sądu Bożego? Pan jest po stronie zbawionych (zob. 1 P 3:12.14), ale przeciwko buntowniczemu niewierzącemu i prześladowcy (zob. 1 P 3:12).

▣ **„oddają swe dusze”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony medialnej, oznaczający, że to oni muszą wciąż powierzać się Bogu. Paweł powierzył Ewangelię Tymoteuszowi (zob. 1 Tm 1:18). Powierzył ją także wierzącym, aby przekazywali ją dalej (zob. 2 Tm 2:2). Jest to związane z bankowością słowo oznaczające „depozyt”. Jezus użył tego samego słowa, kiedy umierał na krzyżu. Powierzył swoją duszę Ojcu (zob. Łk 23:46).

▣ **„wiernemu Stwórcy”** Bóg jest wierny! Jest to podstawowe przesłanie Biblii (zob. Lb 23:19; Pwt 7:9; Iz 40:8; 49:7; Iz 55:11; 1 Kor 1:9; 10:23; 2 Kor 1:18; 1 Tes 5:24; 2 Tes 3:3; 2 Tm 2:13 and 1 P 1:19). To niezmienny Boży charakter (zob. Ml 3:6) jest pewną nadzieją każdego wierzącego. Bóg wypełni to, co obiecał!

▣ **„dobrze czyniąc”** Ten grecki termin oznacza „zrobić dobro” albo „zrobić dobrze”. Jest to powracający temat w 1 Liście Piotra (zob. 1 P 2:14.15.20; 3:6.17; 4:19). Zawiera on wiele wezwań do życia we właściwy sposób i bycia przygotowanym na cierpienie. Zob. Temat specjalny: Dlaczego chrześcijanie cierpią w 1 P 4:14.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Wymień, co wierzący mają robić ze względu na nieuchronność drugiego przyjścia Chrystusa.
2. Czy autorzy NT spodziewali się, że Pan powróci niedługo, czy dużo później?
3. W jaki sposób miłość zakrywa grzechy? Czyje grzechy?
4. Czy każdy chrześcijanin posiada jakiś duchowy dar? Jeśli tak, to dlaczego?
5. Czy prześladowania są dla wierzących czymś normalnym, czy niezwykłym?
6. Jaki jest cel niewinnego cierpienia i prób w życiu wierzących?
7. Jak chrześcijanie powinni reagować na niezawinione prześladowanie?
8. Czy chrześcijanie będą sądzeni? Jak? Dlaczego? Kiedy? Gdzie?

1 LIST PIOTRA 5

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Zachęta dla duszpasterzy 5:1-5a	Napomnienia dla starszych zboru 5:1-5	O właściwą postawę pasterzy Kościoła 5:1 5:2-4	Pasterz i jego trzoda 5:1-4	Słowa zachęty 5:1-4
Napomnienia końcowe 5:5b-11	Ogólne napomnienia 5:6-14	O ducha uległości i pokory! 5:5 Ufać Bogu! 5:6-7 Czuwać i trwać mocno w wierze! 5:8-9 Bóg niech was umacnia! 5:10 5:11 W pocałunku miłości i pokoju 5:12-14	Pozdrowienia końcowe 5:5-11 5:12-14	5:5-6 5:7-11 Zakończenie 5:12-14a 5:14b
Pozdrowienia 5:12-14				

TRZECI CYKL CZYTAN (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 5:1-5

¹Starszych więc, którzy są wśród was, proszę, ja również starszy, a przy tym świadek Chrystusowych cierpień oraz uczestnik tej chwały, która ma się objawić: ²paście stado Boże, które jest przy was, strzegąc go nie pod przymusem, ale z własnej woli, jak Bóg chce; nie ze względu na niegodziwe zyski, ale z oddaniem; ³i nie jak ci, którzy ciemnią gminy, ale jako żywe przykłady dla stada. ⁴Kiedy zaś objawi się Najwyższy Pasterz, otrzymacie niewiedzący wieniec chwały. ⁵Tak samo wy, młodzieńcy, bądźcie poddani starszym! Wszyscy zaś wobec siebie wzajemnie przyobleczcie się w pokorę, Bóg bowiem pysznym się sprzeciwia, a pokornym łaskę daje.

5:1 „Starszych (...) również starszy” Fragment ten (1 P 5:1 i 5) zawiera grę słów związaną z określeniem „starszy” (*presbuteros*). Termin ten wydaje się być stosowany w znaczeniu przywódczej roli (zob. 1 P 5:1) oraz wieku (zob. 1 P 5:5). Zastosowanie tego słowa jest zaskakujące, biorąc pod uwagę, że jest to żydowskie, plemienne określenie przywództwa, podczas gdy „biskup” lub „opiekun” (*episkopos*) to określenie przywództwa w greckich państwach-miastach. 1 List Piotra zwracając się do wierzących pogan posługuje się żydowskimi terminami.

Piotr określa siebie „również starszym” – jest to słowo *presbuteros* z przyimkiem *syn*, oznaczającym „współudział z”. Piotr nie powołuje się na swój apostołski autorytet (zob. 2 J 1, gdzie inny apostoł nazywa siebie „starszym”), tylko wzywa (tj. „proszę” [BT] lub „napominam” [BW], tryb orzekający czasu teraźniejszego strony czynnej) lokalnych przywódców do właściwego życia i postępowania w świetle:

1. przykładu Chrystusa
2. bliskości Jego powrotu

Pierwsze Kościoły nie miały płatnych stanowisk przywódczych, tylko rozpoznawały dane przez Boga dary związane ze służbą i przywództwem w ramach każdego lokalnego Kościoła. Takie rozeznanie darów musiało być równoważone kulturowym szacunkiem dla „mądrości starszych” – szczególnie w żydowskiej społeczności wierzących. Dlatego Piotr zwraca się do obu typów przywódców.

Zwróćmy także uwagę na to, że „starsi” występują tu w liczbie mnogiej. Może odnosić się to do (1) pewnej liczby przywódców Kościołów domowych (zob. Dz 20:17) lub (2) różnych darów duchowych wśród przywódców (zob. Ef 4:11). Jasno podkreśla to fakt, że służba jest sprawą wszystkich wierzących. Jest to paralela koncepcji „królewskiego kapłaństwa” (zob. 1 P 2:5.9).

▣ **„świadek Chrystusowych cierpień”** Jest to potwierdzenie tego, że Piotr był naocznym świadkiem życia Jezusa (zob. Dz 3:15; 10:39). Może także odzwierciedlać zapamiętane przez niego słowa Jezusa z Dz 1:8. Określenie „cierpienia” odnosi się do ukrzyżowania. Piotr często posługuje się terminem „cierpienie” (zob. 1 P 1:11; 2:19.20.21.23; 3:14.17.18; 4:1[dwukrotnie].13.15.19; 5:1.10). Te słowa na temat cierpienia Jezusa jako zarówno odkupienia, jak i wzoru do naśladowania dla wierzących wyrażają jeden z głównych wątków tego listu.

▣ **„uczestnik tej chwały, która ma się objawić”** Jest to nie tylko odniesienie do przyszłości i drugiego przyjścia Chrystusa (zob. 1 P 1:5.7; 4:13; 5:4), ale być może także do przeszłości – Jego przemienienia, którego Piotr był świadkiem (zob. Mt 17; Mk 9:2-8; 2 P 1:16-18). Zob. Temat specjalny: Chwała w Mk 10:37.

5:2 „paście stado Boże” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej. „Pasterz” to starotestamentowa metafora Boga (zob. Ps 23:1; 100:3). Słowo to przerodziło się w tytuł przywódców (zob. Ez 34:7-10). Owce potrzebują ciągłej opieki, ochrony i uwagi. Jezus nazwany jest Dobrym Pasterzem w J 10, a w J 21 nakazuje On Piotrowi, aby pasł Jego owce.

NT zawiera kilka różnych tytułów nadawanych przywódcom lokalnego Kościoła:

1. starsi
2. opiekunowie lub biskupi
3. pasterze lub pastory

Wydaje się, że określenia te stosowane są zamiennie (zob. Dz 20:17.28 i Tt 1:5.7).

▣	
GPNT	„[dozorując]”
BP	„czuwając”
BW	-pomija-
BWP	-pomija-
PL	-pomija-

Niektóre starożytne manuskrypty greckie (tj. P⁷², κ^2 , A, P oraz Wulgata) zawierają czasownikową formę (imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej) słowa „opiekun” użytą w odniesieniu do pracy starszych. Inne starożytne manuskrypty pomijają ten imiesłów (tj. κ^* i B). Nie ma pewności co do tego, czy pominięcie to było celowym działaniem skrybów, którzy nie chcieli mieszać ze sobą urzędów starszego i opiekuna.

5:2-3 Tutaj rozpoczyna się seria (zob. 1 P 5:2-3) kontrastujących ze sobą kwalifikacji przywódców Kościoła:

Pozytywne

1. z własnej woli
2. z oddaniem
3. jako przykłady

Negatywne

- nie pod przymusem
- nie ze względu na niegodziwe zyski
- nie jak ci, którzy ciemieją

Można się zastanawiać, na ile te negatywne opisy odzwierciedlają rzeczywiste przywództwo niektórych Kościołów domowych związanych z fałszywymi nauczycielami (zob. 2 P).

☐ „**jak Bóg chce**” Fraza ta występuje w wielu starożytnych manuskryptach greckich (tj. P⁷², 8², A i P), pomijając ją natomiast MSS B, K i L. Zawiera ją wiele współczesnych polskich tłumaczeń. Wyjątkiem jest m.in. Biblia Brzeska i Biblia Gdańska. Piotr często posługuje się tym sformułowaniem w swoim pierwszym liście (zob. 1 P 2:15; 3:17; 4:2.3.19), co wskazuje na to, że prawdopodobnie było to pierwotne brzmienie.

☐ „**przykłady**” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: PREZBITER (STARSZY)

I. Stosowanie w ST

- Na określenie aniołów Bożych, z których Bóg utworzył radę anielską (BDB 278, KB 278, zob. Iz 24:23). Ta sama terminologia stosowana jest do stworzeń anielskich w Apokalipsie (zob. Ap 4:4.10; 5:5.6.8.11.14; 7:11.13; 11:16; 14:3; 19:4).
- Na określenie starotestamentowych przywódców plemiennych (zob. Wj 3:16; Lb 11:16). Później, w NT, termin ten został zastosowany do grupy przywódców z Jerozolimy, którzy tworzyli najwyższy sąd żydowski, Sanhedryn (zob. Mt 21:23; 26:57). W czasach Jezusa organ ten, liczący siedemdziesięciu członków, kontrolowany był przez skorumpowanych kapłanów (tj. nie pochodzili oni z linii Aarona, tylko kupowali ten urząd od rzymskich zwierzchników).

II. Stosowanie w NT

- Stosowany był do lokalnych przywódców nowotestamentowego kościoła. Było to jedno z trzech równoznacznych określeń (pasterz, biskup i prezbiter [starszy], zob. Tt 1:5.7; Dz 20:17.28). Piotr i Jan posługują się nim dla zaznaczenia, że należą do grupy przywódców (zob. 1 P 5:1; 2 J 1:1; 3 J 1:1).
  - W 1 P 5:1 i 5:5 znajduje się gra słów terminem „starszy” (*presbuteros*). Jest on widocznie stosowany jako tytuł przywódcy (zob. w. 1), a także określenie wieku (zob. w. 5). Użycie tego słowa jest zaskakujące, zważywszy, że jest to zasadniczo żydowskie plemienne określenie przywództwa, podczas gdy „biskup” lub „opiekun” (*episkopos*) było określeniem na przywódcę w greckich państwach-miastach. 1. List Piotra stosuje żydowskie określenia zwracając się do wierzących pochodzenia pogańskiego. Piotr określa się mianem „również starszego” – jest to słowo *presbuteros* z PRZYIMKIEM *syn*, oznaczającym „wspóluczestnictwo z”. Piotr nie stwierdza tu swojego apostołskiego autorytetu (zob. 2 J 1:1, gdzie inny apostoł nazywa się „starszym”), tylko napomina (tj. „proszę”, TRYB ORZEKAJĄCY CZASU TERAŻNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ) lokalnych przywódców do właściwego życia i zachowania w świetle:

1. przykładu Chrystusa
2. bliskości Jego ponownego przyjścia

We wczesnych kościołach nie było płatnych stanowisk przywódczych; każdy kościół lokalny rozpoznawał osoby obdarowane przez Boga do służby i przywództwa. Ta afirmacja „obdarowania” musiała być równoważona kulturowym poszanowaniem „mądrości starszych” – w szczególności w żydowskiej wspólnoty wierzących. Dlatego też Piotr zwraca się do obu typów przywódców.

Zauważmy też, że słowo „starsi” występuje w LICZBIE MNOGIEJ. Może odnosić się do (1) pewnej liczby przywódców kościołów domowych (zob. Dz 20:17) lub (2) różnych darów duchowych wśród

przywódców (zob. Ef 4:11), co jasno potwierdza, że służba należy do wszystkich wierzących. Jest to analogiczne do koncepcji „królewskiego kapłaństwa” (zob. 1 P 2:5.9).

C. Stosowany był do starszych mężczyzn w kościele, niekoniecznie przywódców (zob. 1 Tm 5:1; Tt 2:2).

5:4 „Najwyższy Pasterz” Nazywanie przez Piotra Chrystusa Pasterzem (zob. 1 P 2:25) może mieć swoje źródło w jego rozmowie ze zmartwychwstałym Panem zapisanej w J 21:15-17. Tutaj Piotr nazywa Chrystusa określeniem złożonym ze słów *archi* oraz *poimen*, co oznacza najwyższego lub pierwszego pasterza (zob. J 10:1-18). W Hbr 13:20 Chrystus nazwany jest Wielkim Pasterzem. Wszyscy inni przywódcy („starsi” lub „opiekunowie”) są Mu podporządkowani.

Możliwe, że Piotr nawiązuje do Iz 63:11, gdzie pasterzem nazwany jest Mojżesz.

▣ **„objawi się”** Jest to kolejne odniesienie do drugiego przyjścia Chrystusa (zob. 1 P 5:1; 1:5.7; 4:13).

▣ **„niewiedzący wieniec chwały”** Kontekst (tj. 1 P 5:1-5) wskazuje na to, że odnosi się to do „mniejszych pasterzy”. Piotr łączy metaforę sportową (zob. 1 Kor 9:23) z roślinną. Niewiedzący wieniec chwały może oznaczać dziedzictwo wierzącego, strzeżone przez Boga (zob. 1 P 1:4). Jest ona analogiczna do:

1. „wieńca sprawiedliwości”, o którym mówi Paweł w 2 Tm 4:8
2. „wieńca życia”, o którym pisze Jakub w Jk 1:12
3. „wieńca życia”, o którym mówi Jezus w Ap 2:10; 3:11

Jest to symbol zwycięstwa wierzącego w walce z grzechem i samym sobą, a także cierpliwego, wiernego znoszenia cierpień dla Chrystusa.

5:5 „wy, młodzieńcy” W społeczeństwie żydowskim mężczyzna uważany był za młodego do czterdziestego roku życia. W społeczności wierzących nie miało być przepaści ani wojny międzypokoleniowej, tylko wzajemny szacunek (tj. „Tak samo” w 1 P 5:5).

▣ **„bądźcie poddani starszym”** Jest to tryb rozkazujący aorystu strony biernej, opisujący ustalony sposób życia. Z kontekstu wynika, że „starsi” z 1 P 5:1 to ci sami „starsi”, co w 1 P 5:5. Słowo „młodszy” [PL] musi jednak odzwierciedlać różnicę wieku (zob. 1 Tm 5:1, gdzie mowa jest o starszej osobie, oraz fragment 1 Tm 5:17 odnoszący się do przywódcy Kościoła). Zob. Temat specjalny: Poddanie w 1 P 2:13.

▣ **„Wszyscy zaś”** Piotr przechodzi od napomnień dla przywódców Kościoła i innych należących do zgromadzenia mężczyzn do wszystkich członków Kościoła (zob. Ef 5:21). Zrozumienie przez wierzących swojej osobistej odpowiedzialności za pokój i jedność we wspólnocie jest kluczowe (zob. Ef 4:2-3).

▣ **„przyobleczcie się”** Jest to tryb rozkazujący aorystu strony medialnej. Zakładanie i zdejmowanie ubrania jest biblijnym idiomem dotyczącym etycznego stylu życia wierzących (zob. Hi 29:14; Ps 109:29; Iz 61:10; Ef 4:22.24.25.31). Mają włożyć na siebie cechy charakterystyczne dla Boga i zdjąć z siebie wszelkiego ducha współzawodnictwa.

Greckie słowo tłumaczone jako „przyobleczcie się” to dosłownie „przepaszcie się”. Możliwe, że Piotr ma tu na myśli to, co zrobił Jezus w Wieczerniku, co zapisane zostało w J 13:2-11 (Jezus przepasuje się fartuchem niewolnika i myje uczniom nogi). Piotr był świadkiem prawdziwej pokory i teraz wzywa wierzących do naśladowania Chrystusa (zob. Flp 2:8; Jk 4:10).

▣ **„pokorę”** Jest to słowo złożone z terminów „pokora” i „umysł”. Zob. komentarz do 1 P 3:8.

▣ **„wobec siebie wzajemnie”** Widoczny jest tu nacisk na społeczność (zob. 1 P 3:9; Ef 5:21). Wierzący są dani sobie nawzajem i obdarowani dla wspólnego dobra (zob. 1 Kor 12:7). Razem stoimy lub upadamy!

▣ **„Bóg bowiem pysznym się sprzeciwia, a pokornym łaskę daje”** Jest to cytat z Prz 3:34 (zob. Jk 4:6). Określenie „łaska” zastosowane jest w starotestamentowym znaczeniu „przychylności”.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 5:6-11

⁶Upokórzcie się więc pod mocną ręką Boga, aby was wywyższył w stosownej chwili. ⁷Wszystkie

troski wasze przerzucie na Niego, gdyż Jemu zależy na was. ⁸Bądźcie trzeźwi! Czuwajcie! Przeciwnik wasz, diabeł, jak lew ryczący krąży szukając kogo pożreć. ⁹Mocni w wierze przeciwstawcie się jemu! Wiedziecie, że te same cierpienia ponoszą wasi bracia na świecie. ¹⁰A Bóg wszelkiej łaski, Ten, który was powołał do wiecznej swojej chwały w Chrystusie, gdy trochę pocierpicie, sam was udoskonali, utwierdzi, umocni i ugruntuje. ¹¹Jemu chwała i moc na wieki wieków! Amen.

5:6 „Upokórzcie się” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony biernej. Jest to charakterystyczne dla Jezusa (zob. Mt 11:29) i staje się wzorem dla Jego naśladowców (zob. Jk 4:10).

▣ **„mocną ręką Boga”** Jest to antropomorficzne sformułowanie (zob. Jk 4:6.10) wyrażające Bożą troskę, zaopatrzenie i wierną miłość – nawet wśród prześladowań. On jest „niewidzialną ręką”, jak w Księdze Estery!

▣ **„aby was wywyższył”** Odzwierciedla to słowa Jezusa odnotowane w Mt 23:12 oraz wezwanie Jakuba w Jk 4:6. JHWH często przedstawiany jest jako sprzeciwiający się pysznym i wywyższający uniżonych (zob. Hi 5:11; Ps 138:6; Prz 3:34; Ez 17:24; 21:31).

▣

GPNT	„w stosownej porze”
BP	„w stosownym czasie”
BW	„czasu swego”
BWP	„w odpowiedniej chwili”
PL	„w swoim czasie”

Kontekst wskazuje tu na dwa teologiczne zamysły: (1) adresaci doświadczają obecnie prześladowań, a nie wywyższenia, oraz (2) czas wywyższenia nadejdzie wraz z drugim przyjściem Chrystusa. Czujność, pokora i niemartwienie się są kluczowe w obliczu inspirowanych przez szatana prześladowań.

5:7 „Wszystkie troski wasze przerzucie na Niego” Jest to imiesłów aorystu strony czynnej użyty w znaczeniu trybu rozkazującego. Może to być nawiązanie do Ps 55:23 w tłumaczeniu Septuaginty. Jest to idiom oznaczający duchowe złożenie naszych trosk na Chrystusa (zob. Mt 6:25). On niesie je za nas nawet wśród prześladowań i cierpienia. On poniósł nasz grzech, a teraz niesie nasze zmartwienie i obawy!

Wierzący mogą to robić, ponieważ wiedzą, że Jemu na nich zależy. Wiemy to na podstawie:

1. Jego śmierci (zob. 1 P 2:22-24; 3:18)
2. Jego wstawiennictwa (zob. 1 J 2:1-2)
3. Jego pasterskiej opieki (zob. 1 P 2:25; 5:4)

5:8 „Bądźcie trzeźwi! Czuwajcie!” Są to tryby rozkazujące aorystu strony czynnej. Wierzący mają zdecydowanie postanowić, że będą zachowywać czujny umysł (zob. Mt 24:42; 25:13; 26:41; Mk 13:35.37; 14:38; Dz 20:31; 1 Kor 16:13; Kol 4:2; 1 Tes 5:6.10; Ap 3:2-3; 16:15). Piotr już wcześniej kładł nacisk na trzeźwość i czujność (zob. 1 P 1:13; 4:7). Czujnością i trzeźwym myśleniem można przetrwać niepokój i pokusy.

▣ **„Przeciwnik wasz, diabeł”** Określenie „przeciwnik” odzwierciedla hebrajski tytuł „szatan” (użyty 36 razy w NT), oznaczający „nieprzyjaciela”. Tytuł „diabeł” (użyty 37 razy w NT) to greckie sformułowanie „rzucić poprzez” w znaczeniu rzucania oskarżeń. Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: OSOBOWE ZŁO

I. KWESTIA SZATANA JEST BARDZO ZŁOŻONA

- A. ST nie zawiera objawienia arcywroga dobra (Boga), tylko sługi JHWH, który proponuje rodzajowi ludzkiemu alternatywę i oskarża ludzi o nieprawość (A. B. Davidson, *A Theology of the OT [Teologia ST]*, s. 300-306).
- B. Koncepcja osobowego arcywroga Boga rozwinęła się w międzybiblijnej (niekanonicznej) literaturze pod wpływem religii perskiej (zoroastryzmu). To z kolei miało ogromny wpływ na judaizm rabiniczny (tj. izraelskich wygnańców w Babilonie i Persji).

C. NT rozwija tematy pojawiające się w ST w zaskakująco surowych, ale wybiórczych kategoriach.

Jeśli podejmiemy do rozważań na temat zła z perspektywy teologii biblijnej (studując i tworząc sylwetki każdej księgi lub autora lub rodzaju literackiego z osobna), ukażą nam się bardzo odmienne spojrzenia na zło.

Jeśli jednak podejmiemy do rozważań na temat zła w ujęciu niebiblijnym lub pozabiblijnym, przyglądając się religiom świata lub religiom wschodu, okaże się, że wiele nowości wprowadzonych przez NT pojawia się wcześniej w perskim dualizmie i grecko-rzymskim spirytyzmie.

Jeżeli ktoś zakłada boski autorytet Pisma Świętego (tak jak ja!), objawienie NT postrzegać należy jako progresywne. Chrześcijanie muszą strzec się dalszego wyjaśniania tej koncepcji za pomocą folkloru żydowskiego lub literatury angielskiej (tj. Dante, Milton). Ten obszar objawienia bez wątpienia wiąże się z pewną tajemnicą i niejednoznacznością. Bóg postanowił nie objawiać wszystkich aspektów zła, jego pochodzenia i przeznaczenia – objawił jednak jego przegraną!

II. SZATAN W STARYM TESTAMENCIE

W ST słowo „szatan” (BDB 966, KB 1317) lub „oskarżyciel” wydaje się odnosić do trzech osobnych grup:

1. Ludzcy oskarżyciele (1 Sam 29:4; 2 Sam 19:22; 1 Krl 5:4 [BW], 1 Krl 11:14.23.25; Ps 109:6.20.29)
2. Anielscy oskarżyciele (Lb 22:22-23; Zach 3:1)
  1. Anioł Pański – Lb 22:22-23
  2. Szatan – 1 Krm 21:1; Hi 1-2; Zach 3:1
3. Demoniczni oskarżyciele (być może szatan; 1 Krl 22:21; Zach 13:2)

Dopiero w późniejszym okresie międzytestamentalnym węża z 3. rozdziału księgi Rodzaju zaczęto utożsamiać z szatanem (zob. *Księga Mądrości* 2:23-24; 2 *Henocha* 31:3), a wśród rabinów możliwość ta została uwzględniona jeszcze później (zob. *Sot* 9b i *Sanh.* 29a). „Synowie Boży” z Rdz 6 stają się złymi aniołami w 1 *Henocha* 54:6. To oni stają się źródłem zła w teologii rabinicznej. Wspominam o tym nie po to, aby potwierdzić teologiczną ścisłość takich poglądów, tylko aby ukazać ich rozwój. W NT te działania ze ST przypisywane są anielskiemu, osobowemu złu (tj. szatanowi) w 2 Kor 11:3; Ap 12:9.

W zależności od przyjętego punktu widzenia trudno lub wręcz nie sposób określić pochodzenia osobowego zła na podstawie ST. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest silny monoteizm Izraela (zob. 1 Krl 22:20-22; Koh 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Wszelka sprawczość przypisywana była JHWH w celu ukazania Jego wyjątkowości i nadrzędności (zob. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21-22).

Potencjalne źródła informacji to: (1) Hi 1-2, gdzie szatan jest jednym z „synów Bożych” (tj. aniołów) lub (2) Iz 14; Ez 28, gdzie posłużono się pysznymi bliskowschodnimi królami (królem Babilonu i królem Tyru) jako ilustracją pychy szatana (zob. 1 Tm 3:6). Mam mieszane uczucia co do tego podejścia. Ezechiel posługuje się metaforami z ogrodu Eden nie tylko przedstawiając króla Tyru jako szatana (zob. Ez 28:12-16), ale także króla Egiptu jako drzewo poznania dobra i zła (Ez 31). Jednak Iz 14, szczególnie wersety 12-14, wydają się opisywać wynikający z pychy anielski bunt. Gdyby Bóg chciał objawić nam konkretną naturę i pochodzenie szatana, jest to bardzo pośredni sposób i miejsce, żeby to uczynić. Musimy wystrzegać się występującego w teologii systematycznej trendu wyodrębniania małych, niejednoznacznych części różnych Testamentów, autorów, ksiąg i rodzajów literackich oraz łączenia ich jako elementów jednej boskiej układanki.

III. SZATAN W NOWYM TESTAMENCIE

W książce *The Life and Times of Jesus the Messiah [Życie i czasy Jezusa Mesjasza]*, tom 2, dodatki XIII [s. 748-763] i XVI [s. 770-776]) Alfred Edersheim twierdzi, że perski dualizm wywarł zbyt duży wpływ na judaizm rabiniczny oraz spekulacje na temat demonów. Rabini nie są dobrym źródłem prawdy w tej dziedzinie. Jezus radykalnie odbiega od nauk Synagogi. Uważam, że rabiniczna koncepcja anielskiego pośrednictwa (Dz 7:53) oraz sprzeciw podczas nadawania Mojżeszowi prawa na górze Synaj otworzyły furtkę dla koncepcji archanioła będącego wrogiem zarówno JHWH, jak i rodzaju ludzkiego. W irańskim dualizmie (zoroastrianizmie) było dwóch najwyższych bogów:

1. *Ahura Mazda*, zwany później *Ormazdem*, który był bogiem stworzycielem, dobrym bogiem
2. *Angra Mainyu*, zwany później *Arymanem*, który był duchem niszczącym, złym bogiem

Walczą oni o przewagę, a ziemia jest polem ich walki. Dualizm ten przerodził się w judaistyczny ograniczony dualizm JHWH i szatana.

W NT bez wątplenia następuje progresja objawienia, jeżeli chodzi o pochodzenie zła, nie jest ona jednak tak rozwinięta, jak twierdzą rabini. Dobrym przykładem tej różnicy jest „walka na niebie”. Upadek szatana (diabła) jest logiczną koniecznością, nie zostały jednak podane szczegóły. Nawet to, co zostało objawione, podane jest za zasłoną apokaliptycznego gatunku literackiego (zob. Ap 12:4.7.12-13). Chociaż szatan (diabeł) jest pokonany i wygnany na ziemię, nadal funkcjonuje jako sługa JHWH (zob. Mt 4:1; Łk 22:31-32; 1 Kor 5:5; 1 Tm 1:20).

Musimy powściągnąć swoją ciekawość w tej dziedzinie. Istnieje osobowa siła pokusy i zła, ale nadal jest tylko jeden Bóg i ludzkość pozostaje odpowiedzialna za swoje wybory. Trwa walka duchowa – zarówno przed, jak i po zbawieniu. Zwycięstwo może zostać zapoczątkowane i trwać jedynie w Trójjedynym Bogu i przez Niego. Zło zostało pokonane i zostanie usunięte (zob. Ap 20:10)!

▣ **„jak lew ryczący krąży”** Ta zwierzęca metafora szatana prawdopodobnie pochodzi ze ST:

1. symbol potężnego wroga (zob. Ps 7:3; 10:9; 17:12; 22:14,22; 2 Tm 4:17)
2. jeden z Bożych sposobów sądzenia Jego ludu (zob. 2 Król 17:25; Iz 15:9; Jr 50:17)

▣ **„szukając kogo pożreć”** Ujawniony zostaje tu ostateczny cel szatana – zniszczenie i śmierć. Jest on wrogiem wszystkiego, co dobre, pobożne i prawdziwe.

5:9 „przeciwstawcie się jemu” Jest to kolejny tryb rozkazujący aorystu strony czynnej. W Jezusie wierzący mają moc, żeby przeciwstawić się złu i Złemu. W Jk 4:7 to samo wezwanie łączy się z ucieczką szatana, tutaj jednak związane jest z dalszym cierpieniem i prześladowaniem. Zwycięstwo nad diabłem nie oznacza braku cierpienia!

▣ **„Mocni w wierze”** Chrześcijanie muszą trwać w wierze (zob. Kol 2:5). Sukces i zdrowie nie zawsze są oznakami Bożego błogosławieństwa (zob. Księga Hioba, Ps 73). Chrześcijanie muszą stosować swoją wiarę we wszelkich okolicznościach. Ciągłość jest kluczową kwestią (zob. Dz 14:22; Rz 8:17).

TEMAT SPECJALNY: WYTRWAŁOŚĆ

Biblijne doktryny odnoszące się do życia chrześcijańskiego są trudne do wyjaśnienia, ponieważ przedstawiane są w typowo wschodnich, dialektycznych parach (zob. Temat specjalny: Wschodnia literatura [biblijne paradoksy]). Pary te wydają się sprzeczne, ale oba ich bieguny są biblijne. Zachodni chrześcijanie mają tendencję do wybierania jednej z prawd i ignorowania lub umniejszania znaczenia przeciwnej. Oto kilka przykładów:

1. Czy zbawienie jest początkową decyzją zaufania Chrystusowi, czy dożywotnim zaangażowaniem w uczniostwo?
2. Czy zbawienie jest wybraniem przez łaskę suwerennego Boga, czy cechująca się wiarą i nawróceniem ludzkości reakcją na Bożą ofertę?
3. Czy jeśli przyjęło się zbawienie, to nie da się już go utracić, czy wymaga ono ciągłych starań?

Kwestia wytrwałości była sporna od początku historii Kościoła. Problem zaczyna się od pozornie sprzecznych fragmentów NT:

1. Teksty o pewności zbawienia
  - a. wypowiedzi Jezusa w Ewangelii Jana (J 6:37; 10:28-29)
  - b. wypowiedzi Pawła (Rz 8:35-39; Ef 1:13; 2:5.8-9; Flp 1:6; 2:13; 2 Tes 3:3; 2 Tm 1:12; 4:18)
  - c. wypowiedzi Piotra (1 P 1:4-5)
2. Teksty o potrzebie wytrwałości
  - a. wypowiedzi Jezusa w Ewangeliach synoptycznych (Mt 10:22; Mt 13:1-9. 13:24-30; 24:13; Mk 13:13)
  - b. wypowiedzi Jezusa w Ewangelii Jana (J 8:31; 15:4-10)
  - c. wypowiedzi Pawła (Rz 11:22; 1 Kor 15:2; 2 Kor 13:5; Ga 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Flp 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2 Tm 3:2)
  - d. wypowiedzi autora Listu do Hebrajczyków (Hbr 2:1; 3:6.14; 4:14; 6:11)
  - e. wypowiedzi Jana (1 J 2:6; 2 J 1:9; Ap 2:7.17.26; 3:5.12.21; 21:7)

Biblijne zbawienie wypływa z miłości, miłosierdzia i łaski suwerennego, Trójjedynego Boga. Żaden człowiek nie może być zbawiony bez inicjatywy Ducha (zob. J 6:44.65). Bóg przychodzi pierwszy i wyznacza bieg wydarzeń, wymaga jednak, aby ludzie odpowiedzieli wiarą i nawróceniem – zarówno początkowo, jak i w sposób ciągły. Bóg współpracuje z ludzkością w relacji przymierza, z którego wynikają zarówno przywileje, jak i obowiązki!

Zbawienie oferowane jest wszystkim ludziom. Śmierć Jezusa rozwiązała problem grzechu upadłej ludzkości. Bóg zapewnił sposób i chce, żeby wszyscy stworzeni na Jego obraz odpowiedzieli na Jego miłość i zaopatrzenie, które zapewnił im w Jezusie.

Jeśli chcesz przeczytać coś więcej na ten temat, zobacz:

1. Dale Moody, *The Word of Truth [Słowo prawdy]*, Eerdmans, 1981 (s. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God [Strzeżeni mocą Bożą]*, Bethany Fellowship, 1969
3. Robert Shank, *Life in the Son [Życie w Synu]*, Westcott, 1961

Biblia odnosi się w tej kwestii do dwóch różnych problemów: (1) traktowania pewności zbawienia jako przyzwolenia na bezowocne i samolubne życie oraz (2) zachęty dla tych, którzy zmagają się z grzechem w służbie i życiu osobistym. Problem polega na tym, że pewne grupy opacznie rozumieją jej przesłanie i budują systemy teologiczne na okrojonych fragmentach z Biblii. Niektórzy chrześcijanie rozpaczliwie potrzebują przesłania pewności zbawienia, podczas gdy innym potrzebne są surowe ostrzeżenia o wytrwałości. A ty do której grupy należysz?

Z historii znamy spory teologiczne pomiędzy Augustynem a Pelagiuszem oraz Kalwinem a Arminiuszem (semipelagianami). Dotyczą one zbawienia: jeśli ktoś naprawdę jest zbawiony, czy musi wykazywać wytrwałość w wierze i wydawać owoc?

Kalwiniści przytaczają na swoje poparcie te teksty biblijne, które potwierdzają Bożą suwerenność i moc zachowania człowieka (J 10:27-30; Rz 8:31-39; 1 J 5:13.18; 1 P 1:3-5) i FORMY CZASOWNIKÓW takie jak IMIESŁÓW CZASU DOKONANEGO STRONY BIERNEJ w Ef 2:5-8.

Arminianie przytaczają na swoje poparcie te teksty biblijne, które ostrzegają wierzących, aby „wytrwali

do końca”, „trwali”, „nie ustawali” (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; J 15:4-6; 1 Kor 15:2; Ga 6:9; Ap 2:7.11.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Osobiście nie sądzę, żeby miały tu zastosowanie fragmenty Hbr 6 i 10, ale wielu Arminian posługuje się nimi jako ostrzeżeniami przed apostazją. Przypowieść o siewcy w Mt 13 i Mk 4 dotyczy kwestii pozornej wiary – podobnie jak J 8:31-59. Tak, jak kalwiniści cytują CZASOWNIKI w formie IMIESŁOWÓW CZASU DOKONANEGO STRONY BIERNEJ, arminianie cytują fragmenty w CZASIE TERAŹNIEJSZYM, takie jak 1 Kor 1:18; 15:2; 2 Kor 2:15.

Jest to doskonały przykład tego, w jaki sposób systemy teologiczne korzystają z błędnej metody interpretacji zwanej dowodzeniem wersetami. Zazwyczaj używa ona jakiejś zasady przewodniej lub głównego tekstu do zbudowania ram teologicznych, przez które postrzega się wszystkie inne teksty. Należy zachować ostrożność, jeżeli chodzi o ramy pochodzące z jakiegokolwiek źródła. Wywodzą się one z zachodniej logiki, a nie z objawienia. Biblia jest wschodnią księgą. Przedstawia prawdę w pełnych napięcia, pozornie paradoksalnych parach. Chrześcijanie mają przyjmować wszystkie jej części i żyć ze związanym z tym napięciem. NT zawiera zarówno fragmenty o pewności zbawienia wierzących, jak i te wymagające ciągłej wiary i pobożności. Chrześcijaństwo to początkowa reakcja nawrócenia i wiary, za którą idzie ciągła reakcja nawrócenia i wiary. Zbawienie nie jest produktem (biletem do nieba ani polisą ubezpieczeniową), tylko relacją. Jest decyzją i uczniostwem. NT opisuje je we wszystkich CZASACH:

- AORYST (dokonane działanie), Dz 15:11; Rz 8:24; 2 Tm 1:9; Tt 3:5
- CZAS DOKONANY (dokonane działanie z trwającymi rezultatami), Ef 2:5.8
- CZAS TERAŹNIEJSZY (trwające działanie), 1 Kor 1:18; 15:2; 2 Kor 2:15
- CZAS PRZYSZŁY (wydarzenia przyszłe lub pewne), Rz 5:8.10; 10:9; 1 Kor 3:15; Flp 1:28; 1 Tes 5:8-9; Hbr 1:14; 9:28

▣ **„Wiecie, że te same cierpienia ponoszą wasi bracia na świecie”** Piotr posługuje się doświadczeniami wspólnymi dla wierzących rozproszonych po całym imperium rzymskim jako zachętą dla tych prześladowanych chrześcijan. To, co przeżywali, nie było niezwykle, tylko normatywne.

5:10 „gdy trochę pocierpicie” Dotyczy to tego życia (zob. 1 P 1:6).

▣ **„Bóg wszelkiej łaski”** Nadzieją wszystkich wierzących jest stały, niezmienny charakter kochającego, łaskawego, miłosiernego Boga. Choć żyjemy w upadłym, złym i zbuntowanym świecie, to kiedy Mu ufamy, nic nie może nas od Niego oddzielić (zob. Rz 8:31-39).

Słownik NIDOTTE (tom 2, s. 78-79) zawiera cudowną listę opisujących Boga wyrażen z genitivem:

1. Bóg pokoju – Rz 15:33; 16:20; 1 Kor 14:33; 1 Tes 5:23; Flp 4:9; Hbr 13:20
2. Bóg serdecznej litości – Łk 1:78
3. Bóg wszelkiej pociechy – Rz 12:1; 2 Kor 1:3
4. Bóg wszelkiej łaski – 1 P 5:10.12
5. Bóg miłości – 2 Kor 13:11
6. nie Bóg zamieszania – 1 Kor 14:33

▣ **„który was powołał do wiecznej swojej chwały w Chrystusie”** Piotr po raz kolejny kładzie tu nacisk na nasze utożsamienie z Chrystusem – zarówno w Jego śmierci (zob. Rz 6:4) i cierpieniu (zob. Rz 8:17), jak i zmartwychwstaniu oraz chwale (zob. 2 Kor 4:17; 2 Tm 2:10). Ta wieczna chwała stanie się naszym doświadczeniem dopiero w chwili fizycznej śmierci lub powrotu Chrystusa!

▣ **„sam was udoskonali, utwierdzi, umocni i ugruntuje”** Bożym celem dla wszystkich wierzących jest upodobnianie się do Chrystusa poprzez cierpienie i zmagania (zob. 1 P 4:13; Rz 8:17; 2 Kor 1:5.7; Flp 3:19; 2 Tm 2:12; Hbr 2:10; 5:8). Jednak to On sam zapewnia wszystko, co jest potrzebne. Po raz kolejny uwidacznia się tu paradoksalna koncepcja przymierza. Bóg wykonuje swoją część, a my musimy wypełniać swoje zadania!

5:11 „Jemu chwała i moc na wieki wieków” Jest to powtórzenie 4:11 – z taką różnicą, że tutaj nie ma czasownika. Wiele tematów poruszanych w 1 Liście Piotra (podobnie jak w 1 Liście Jana) przypomina wzory na tkaninie lub melodie w muzyce, powtarzane z niewielkimi zmianami. Bóg ma władzę nad wszystkim (zob. Rz 11:36).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 5:12-14a

¹²Krótko, jak mi się wydaje, wam napisałem przy pomocy Sylwana, wiernego brata, upominając i stwierdzając, że taka jest prawdziwa łaska Boża, w której trwajcie. ¹³Pozdrowia was ta, która jest w Babilonie razem z wami wybrana, oraz Marek, mój syn. ¹⁴Pozdrowcie się wzajemnym pocałunkiem miłości!

5:12 „przy pomocy Sylwana” Jest to ta sama osoba, co Sylas z Dz 15:40. Poprzez niego (a także Jana Marka) Piotra zapoznał się z teologią i pismami Pawła. Pisma Piotra pod wieloma względami przypominają to, co napisał Paweł.

Jest wiele spekulacji na temat związku tego sformułowania z autorstwem 1 Listu Piotra. Moim zdaniem to, że Piotr posłużył się skrybą, nie ulega wątpliwości – czy był nim jednak Sylwan? Interesujący artykuł w czasopiśmie *Journal of the Evangelical Theological Society* (tom 43, nr 3, s. 417-432), zatytułowany „Silvanus Was Not Peter's Secretary” („Sylwan nie był sekretarzem Piotra”) autorstwa E. Randolpha Richardsa przekonał mnie, że we fragmencie tym chodzi najprawdopodobniej o to, że Sylwan dostarczył ten list jego adresatom, a nie że napisał go pod dyktando Piotra.

TEMAT SPECJALNY: SYLAS/SYLWAN

Sylas lub Sylwan był człowiekiem, którego Paweł wybrał, aby wyruszył z nim w jego drugą podróż misyjną (tj. Dz 15:40-18:5), po tym, jak Barnaba i Jan Marek wrócili na Cypr (tj. kłótnia o Marka, zob. Dz 15:36-39).

- A. Pierwsza wzmianka o nim w Biblii to Dz 15:22, gdzie nazwany jest człowiekiem przodującym wśród braci w Kościele Jerozolimskim.
- B. Był też prorokiem (zob. Dz 15:32).
- C. Podobnie jak Paweł był obywatelem rzymskim (zob. Dz 16:37).
- D. Wraz z Judą zwanym Barsabas został wysłany przez Kościół Jerozolimski do Antiochii w celu zbadania sytuacji (zob. Dz 15:22.30-35).
- E. Paweł wspomina o nim w 2 Kor 1:19 jako o współgłosicielu Ewangelii.
- F. Później identyfikowany jest z Piotrem i jego pierwszym listem (zob. 1 P 5:12; być może to dlatego Piotr brzmi tak podobnie do Pawła).
- G. Zarówno Paweł, jak i Piotr nazywają go Sylwanem, podczas gdy Łukasz nazywa go Sylasem (aramejska forma imienia Saul). Możliwe, że Sylas było jego żydowskim imieniem, a Sylwan – łacińskim (zob. F. F. Bruce, *Paul: Apostle of the Heart Set Free [Paweł: apostoł uwolnionego serca]*, s. 213).

▣ **„prawdziwa łaska Boża”** W czasie, kiedy Piotr pisał ten list, rozwinęły się już inne poglądy na Jezusa. Piotr stwierdza, że jest tylko jedna prawdziwa łaska – Ewangelia. Jego pierwszy list często podkreśla Bożą łaskę (zob. 1 P 1:10.13; 2:3; 3:7; 4:10; 5:5.10.12). Ewangelia Jezusa Chrystusa prawdziwie odzwierciedla serce JHWH. Nazwana tu została „prawdziwą”, ponieważ doświadczali jej w swoim życiu przechodzący przez cierpienia wierzący!

▣ **„w której trwajcie”** Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej. Było to istotne w czasie prześladowań. „Trwanie” wiąże się z byciem „mocnym w wierze” z 1 P 5:9. Jest to postawa skierowana na Boga i Chrystusa, a przeciwko grzechowi, własnemu ja i szatanowi. W Ef 6:11.13.14 jest to ujęte w kategoriach militarnych. Paweł posługuje się tym słowem na kilka różnych sposobów:

1. podsumowanie Ewangelii w 1 Kor 15:1
2. wyjaśnienie „usprawiedliwienia przez wiarę” w Rz 5:2
3. skierowane do pogan wezwanie do zachowania wiary w Rz 11:20

4. przestroga przed duchową arogancją w 1 Kor 10:12

Trwanie jest obowiązkiem wierzących w ramach przymierza. Zob. Temat specjalny: Wytrwałość w 1 P 5:9.

5:13 „ta” Kościoły były często uosabiane jako kobiety (zob. 2 List Jana) – prawdopodobnie ze względu na starotestamentową koncepcję JHWH jako męża i Izraela jako żony (zob. Oz 1-3). Kościół jest oblubienicą (panną młodą) Chrystusa (zob. Ef 5:21-31).

▣ **„Babilonie”** Może to być ukryte odniesienie do Rzymu (zob. Ap 14:8; 17:5; 18:2.10; *Wyrocznie sybillińskie* 5:143.152; *Barucha* 9:1). W czasach Piotra Rzym był alegorią starotestamentowych światowych potęg (tj. Asyrii, Babilonu, Persji), oznaczającą światowy system władzy, arogancji i bałwochwalstwa z dala od Boga (zob. Ef 2:2a). Piotr pisał z samego siedliska tej bestii. Kościół Boży zdobył przyczółek na terytorium wroga.

▣ **„Marek”** Chodzi tu o Jana Marka. Wczesny Kościół spotykał się w jego rodzinnym domu w Jerozolimie (zob. Dz 12:12). Tam też trzykrotnie ukazał się Pan po swoim zmartwychwstaniu i tam na uczniów zstąpił Duch.

Jan Marek towarzyszył Pawłowi i swojemu kuzynowi, Barnabie (zob. Kol 4:10), w pierwszej podróży misyjnej (zob. Dz 12:25-13:13). Z nieznanых nam przyczyn odłączył się od tego zespołu i wrócił do domu (zob. Dz 15:38). Barnaba chciał zabrać go w drugą podróż misyjną, ale Paweł się temu sprzeciwił (zob. Dz 15:36-41), przez co rozeszli się z Barnabą w różne strony. Barnaba wziął Jana Marka na Cypr (zob. Dz 15:39). Później, będąc w więzieniu, Paweł pozytywnie wypowiada się o Janie Marku (zob. Kol 4:10). Także w czasie swojego drugiego uwięzienia w Rzymie, tuż przed śmiercią, Paweł po raz kolejny wspomina o Janie Marku (zob. 2 Tm 4:11).

Jan Marek najwidoczniej dołączył do zespołu misyjnego Piotra (zob. 1 P 5:13). *Eccl. His.* (3:39:12) Euzebiusza z Cezarei zawiera ciekawy opis relacji pomiędzy Janem Markiem a Piotrem.

„W swojej księdze Papiasz relacjonuje powiedzenia Pana, przekazane przez Arystiona lub pochodzące bezpośrednio od prezbitera Jana. Zwróciwszy na to uwagę uczonych, muszę poprzeć już zacytowane jego wypowiedzi informacją podawaną przez niego odnośnie Marka, autora Ewangelii:

Prezbiter zwykł też mawiać: ‘Marek, który był tłumaczem Piotra, zapisał starannie, choć nie według porządku, wszystko, co zapamiętał, jeżeli chodzi o wypowiedzi i czyny Pana. Nie słyszał on bowiem Pana ani nie należał do Jego naśladowców, ale później, jak już wspominałem, do uczniów Piotra. Piotr zazwyczaj dostosowywał swoje nauczanie do okazji, nie porządkując systematycznie wypowiedzi Pana. Marek więc w dość uzasadniony sposób zapisał niektóre rzeczy tak, jak je zapamiętał. Miał bowiem tylko jeden cel – aby nie pominąć niczego, co usłyszał i nie przekreślić tego’ (s. 152).

W cytacie tym Papiasz pisze o „starszym Janie”, a w *Contra Haereses* 5:33:4 Ireneusz z Lyonu stwierdza: „i o tych rzeczach na piśmie poświadczył Papiasz, słuchacz Jana i towarzysz Polikarpa”. Wskazuje to na to, że usłyszał o tym od apostoła Jana. Jan Marek przeformułował wspomnienia i kazania Piotra o Jezusie w Ewangelię.

5:14 „pocałunkiem miłości” Było to typowe dla ówczesnej kultury pozdrowienie pomiędzy członkami rodziny. Początkowo zostało ono przyjęte przez Bożą rodzinę (zob. Rz 16:16; 1 Kor 16:20; 2 Kor 13:12; 1 Tes 5:6). W IV w. n.e. pocałunek ten był już ograniczony do tej samej płci ze względu na nadużycia w Kościele i niezrozumienie otoczenia. Ten rytualny akt wspólnoty stanowił regularną część Wieczery Pańskiej lub Agapy (uczty miłości).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1 PIOTRA 5: 14b

^{14b}**Pokój wam wszystkim, którzy trwacie w Chrystusie.**

5:14b Pokój mogą mieć tylko ci, którzy są w Chrystusie (zob. Łk 2:14). Ci, którzy mają pokój Chrystusa, zazwyczaj nie cieszą się pokojem ze światem (zob. Mt 10:34; Łk 12:49-53; J 14:27).

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Wymień i objaśnij nowotestamentowe terminy opisujące przywódców lokalnych Kościołów.
2. Wymień cztery nakazy dla duszpasterzy zawarte w 1 P 5:2-3.
3. Wymień nawiązania do osobistego kontaktu Piotra z Jezusem wymienione w tym rozdziale.
4. W jaki sposób cierpienie wiąże się z chrześcijańską dojrzałością? Z diabłem?

WPROWADZENIE DO 2 LISTU PIOTRA

UWAGI WSTĘPNE

- A. Cel lub zakres niniejszego wprowadzenia nie obejmuje szczegółowego omówienia problemów związanych z autorstwem 2 Listu Piotra. Osobiście stwierdziłem, że nie ma przekonujących powodów, aby zaprzeczyć autorstwu Piotra. W przemyśleniu tej kwestii pomogły mi trzy źródła:
1. Artykuł Bruce'a M. Metzgera zatytułowany „Literary Forgeries and Canonical Pseudepigrapha” [„Falszerstwa literackie i kanoniczne pseudoepigrafy”] w czasopiśmie *The Journal of the Society of Biblical Literature*, 1972, s. 3-24.
  2. Artykuł Michaela J. Krugera „The Authenticity of 2 Peter” [Autentyczność 2 Listu Piotra”] w czasopiśmie *The Journal of the Evangelical Theological Society*, tom 42, nr 4, s. 645-671.
  3. Książka E. M. B. Greena *2 Peter Reconsidered [Ponowne rozpatrzenie 2 Listu Piotra]*, Tyndale Press, 1961.
- B. Kiedy myślę o możliwości, że 2 List Piotra nie został napisany przez Piotra, do głowy przychodzi mi wiele kwestii:
1. To, kto napisał 2 List Piotra nie zmienia mojego przekonania o tym, że jest on natchniony i wiarygodny. Autorstwo wpływa na hermeneutykę, a nie natchnienie, które jest założeniem wstępnym czynionym na podstawie wiary i możliwego do udokumentowania procesu historycznego.
  2. Dlaczego przeszkadza mi pseudonimiczność? Świat grecko-rzymski I w. n.e. był do niej najwyraźniej przyzwyczajony (artykuł Metzgera).
  3. Czy nie chcę dopuścić tego listu z powodu moich własnych preferencji, czy jestem w stanie dokonać uczciwej oceny dowodów historycznych i tekstualnych? Czy tradycja predysponuje mnie do wyciągania pewnych wniosków?
  4. Starożytny Kościół kwestionował autorstwo Piotra, ale nie przesłanie tej księgi (poza Kościołem syryjskim). Jest to ortodoksyjny przekaz stanowiący teologiczną jedność z pozostałymi księgami NT, wykazujący wiele cech wspólnych z kazaniem Piotra w Dziejach Apostolskich.
- C. Euzebiusz z Cezarei posługiwał się trzema kategoriami opisującymi pisma chrześcijańskie:
1. uznane
  2. kwestionowane
  3. fałszywe
- Zaliczył 2 List Piotra, wraz z Listem Jakuba, Listem Judy oraz 2 i 3 Listem Jana do kategorii 2 (tj. kwestionowanych ksiąg). Euzebiusz uznawał 1 List Piotra, miał wątpliwości co do 2 Listu Piotra i odrzucił jako fałszywe inne rzekome dzieła Piotra: (1) *Dzieje Piotra*; (2) *Ewangelię Piotra*; (3) *Kazania Piotra* oraz (4) *Apokalipsę Piotra*.

AUTORSTWO

- A. Jest to najbardziej kwestionowana księga NT, jeżeli chodzi o tradycyjne autorstwo.
- B. Przyczyny wątpliwości są zarówno wewnętrzne (jego styl i treść), jak i zewnętrzne (późna data jego uznania).

WEWNĘTRZNE ZASTRZEŻENIA

1. Styl
  - a. Styl jest zdecydowanie odmienny od 1 Listu Piotra. Zauważyli to Orygenes i Hieronim ze Strydonu.
    - (1) Orygenes przyznaje, że niektórzy odrzucają autorstwo Piotra, ale sam sześciokrotnie cytuje 2 List Piotra w swoich pismach.
    - (2) Hieronim przypisuje tę różnicę posłужeniu się przez Piotra innym skrybą.

Przyznaje także, że niektórzy jemu współcześni odrzucają autorstwo Piotra.

(3) Euzebiusz z Cezarei odnosi się do tego zastrzeżenia w *Eccl. His.* 3:3:1: „ale tak zwanego drugiego Listu nie przyjęliśmy jako kanonicznego, mimo to jednak okazał się użyteczny dla wielu i studiowany był wraz z innymi Pismami”.

b. Styl 2 Listu Piotra jest bardzo charakterystyczny. W artykule *The Epistle of James, Peter and Jude [List Jakuba, Piotra i Judy]* w Biblii Anchor, s. 146-147, B. Reicke nazywa go „azjanizmem”.

„Styl ten został nazwany „azjatyckim”, ponieważ jego główni przedstawiciele pochodzili z Azji Mniejszej. Charakteryzował się naładowanym, rozwlekłym i doniośle brzmiącym tonem wypowiedzi skłaniającym się ku temu, co nowe i dziwaczne, nie przejmującym się naruszaniem klasycznych ideałów prostoty (...) Nasz list został bez wątpienia napisany zgodnie z zasadami szkoły azjatyckiej, która nadal miała duże znaczenie w pierwszym wieku chrześcijaństwa”.

c. Możliwe, że Piotr próbował pisać w języku (tj. grece koine), którym nie posługiwał się w pełni płynnie. Jego językiem ojczystym był aramejski.

2. Gatunek literacki

a. Czy jest to typowy dla I w. n.e. list?

(1) zawiera typowe rozpoczęcie i zakończenie

(2) wydaje się jednak być listem okólnym do kilku Kościołów – podobnie jak List do Galacjan, Efezjan, List Jakuba i 1 List Jana

b. Być może jest to szczególnie żydowski gatunek zwany „testamentem”, charakteryzujący się:

(1) mową pożegnalną

a) Pwt 31-33

b) Joz 24

c) *Testamenty Dwunastu Patriarchów*

d) J 13-17

e) Dz 20:17-28

(2) zapowiedzią zbliżającej się śmierci (zob. 2 Tm)

(3) wezwaniem słuchaczy do kultywowania jego tradycji

3. Związek pomiędzy 2 Listem Piotra a Listem Judy

a. Niewątpliwie doszło tu do zapożyczeń literackich.

b. Nawiązanie do niekanonicznych źródeł jest powodem, dla którego wiele osób odrzuca zarówno List Judy, jak i 2 List Piotra, chociaż nawet 1 List Piotra odwołuje się do *1 Księgi Henocha*, a Paweł cytuje greckich poetów.

4. Sam list zawiera twierdzenie, że pochodzi od apostoła Piotra

a. Wymieniony jest w 2 P 1:1 jako Symeon Piotr. Piotr to imię nadane mu przez Jezusa (zob. Mt 16). Symeon (nie Szymon) to rzadkie i niezwykle imię. Gdyby ktoś starał się pisać w imieniu Piotra, wybór tej semickiej pisowni byłby bardzo zaskakujący i działałby wbrew pseudonimiczności.

b. W 2 P 1:16-18 twierdzi on, że był naocznym świadkiem przemienienia Jezusa (zob. Mt 17:1-8; Mk 9:2-8; Łk 9:28-36).

c. Twierdzi także, że napisał pierwszy list (zob. 2 P 3:1), co wskazuje na 1 List Piotra.

5. Ortodoksja

a. List ten nie zawiera niczego, co byłoby sprzeczne z nauką apostołską NT.

b. Podaje on kilka niewspominanych gdzie indziej informacji (tj. świat zniszczony

ogniem i pisma Pawła postrzegane jako natchnione), ale nie ma w nim elementów gnostyckich, adopejanistycznych ani w oczywisty sposób heretyckich.

ZEWNĘTRZNE ZASTRZEŻENIA

1. Euzebiusz z Cezarei wymienia chrześcijańskie pisma z I i II w. n.e., dzieląc je na trzy kategorie:
    - a. uznane
    - b. kwestionowane
    - c. fałszywe2 List Piotra, a także List do Hebrajczyków, List Jakuba oraz 2 i 3 List Jana wymienione są w kategorii pism kwestionowanych.
  2. 2 Listu Piotra nie ma w Kanonie Marcjona (154 r. n.e.), Marcjon odrzucił jednak wiele innych ksiąg NT.
  3. 2 Listu Piotra nie ma w Kanonie Muratoriego (180-200 r. n.e.), lista ta wydaje się jednak uszkodzona i nie wymienia także Listu do Hebrajczyków, Listu Jakuba ani 1 Listu Piotra.
  4. Został odrzucony przez Kościół wschodni (syrjski).
    - a. nie zawiera go Peszitta (z pierwszej połowy V w.)
    - b. zawiera go Filokseniana (507 r. n.e.) z Iraku i wersja harkleańska (616 r. n.e.) z północnej Afryki
    - c. Jan Chryzostom i Teodor z Mopsuestii (tj. przywódcy antiocheńskiej szkoły interpretacji) odrzucili wszystkie listy powszechne.
  5. Wydaje się, że 2 List Piotra cytowany jest w *Ewangeliu Prawdy* i *Apokryfie Jana* znalezionych wśród gnostyckich tekstów z Nag Hammadi (zob. *The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible [Teksty gnostyckie z Nag Hammadi a Biblia]*, Andrew K. Helmbold, s. 91). Te pisma w języku koptyjskim są tłumaczeniami wcześniejszych greckich tekstów. Jeśli nawiązują do 2 Listu Piotra, to nie mógł on być napisany w II w. n.e.
  6. Zawiera go manuskrypt P⁷², datowany przez UBS⁴ (s. 8) na III lub IV w.
  7. Nawiązuje do niego lub cytuje Klemens Rzymski (95 r. n.e.):
    - a. *1 List Klemensa do Koryntian* 9:2 – 2 P 1:17
    - b. *1 List Klemensa do Koryntian* 23:3 – 2 P 3:4
    - c. *1 List Klemensa do Koryntian* 35:5 - 2 P 2:2
  8. Być może nawiązuje do niego Justyn Męczennik (115-165 r. n.e.) w swoim *Dialogu z Żydem Tryfonem* 82:1 – 2 P 2:1. Są to jedyne dwa wystąpienia greckiego terminu *pseudopphetai* we wszystkich starożytnych pismach chrześcijańskich.
  9. Ireneusz z Lyonu (130-200 r. n.e.) być może nawiązuje do 2 Listu Piotra (cytuje go Euzebiusz z Cezarei w *His. Eccl.* 5:32:2 – 2 P 3:8 oraz 3:1:1 – 2 P 1:15).
  10. Klemens Aleksandryjski (150-215 r. n.e.) jest autorem pierwszego komentarza (obecnie zaginionego) do 2 Listu Piotra.
  11. Występuje w *Liście świętecznym* (367 r. n.e.) Atanazego Wielkiego, który był aktualną listą ksiąg kanonicznych.
  12. Został uznany za kanoniczny przez synody wczesnego Kościoła w Laodycei (372 r.) i Kartaginie (397 r.).
  13. Co ciekawe, wszystkie inne rzekome pisma Piotra (tj. *Dzieje Piotra*, *Dzieje Andrzeja i Piotra*, *Dzieje Piotra i Pawła*, *Pasja Piotra i Pawła*, *Dzieje Piotra i Dwunastu Apostołów*, *Apokalipsa Piotra* oraz *Kazania Piotra*) zostały odrzucone przez wczesne Kościoły jako fałszywe (tj. nienatchnione).
- C. W książce *Biblical Exegesis in the Apostolic Period [Egzegeza biblijna w okresie apostołskim]* (s. 174) Richard N. Longenecker stwierdza, że być może 2 List Piotra napisany został przez Piotra osobiście, bez pomocy skryby (tj. Sylasa w 1 P 5:12 i Jana Marka, który spisał Ewangelię). Popiera to spostrzeżeniem, że w cytatach ze ST 1 List Piotra posługuje się wyłącznie Septuagintą, a 2 List Piotra (zob. 2 P 2:22) cytuje Prz 26:11 w tłumaczeniu TM, co wskazuje na hebrajskie tło.

DATA

- A. Zależy ona od autorstwa.
- B. Jeśli autorem tej księgi jest Piotr, to została ona napisana na jakiś czas przed jego śmiercią (zob. 2 P 1:14).
- C. Tradycja Kościoła twierdzi, że apostoł Piotr został zabity w Rzymie, w czasie, gdy cesarzem był Neron, który rozpoczął prześladowania chrześcijan w 64 r. n.e., a w 68 r. popełnił samobójstwo.
- D. Jeśli autorem listu jest któryś z uczniów Piotra, możliwe, że napisano go ok. 130-150 r. n.e., ponieważ 2 List Piotra cytowany jest w *Apokalipsie Piotra* oraz *Ewangelii Prawdy* i *Apokryfie Jana*.
- E. Uznany amerykański archeolog F. W. Albright jest zdania, że księga ta powstała przed 80 r. n.e. ze względu na jej podobieństwa ze zwojami znad Morza Martwego.

ADRESACI

- A. Jeśli 2 P 3:1 odwołuje się do 1 Listu Piotra, adresaci są ci sami (tj. mieszkańcy obecnej północnej Turcji).
- B. 2 List Piotra może być listem polecającym, mającym za zadanie zachęcić wszystkich wierzących do wytrwania w próbie, sprzeciwiania się fałszywym nauczycielom i wiernego trwania w tradycji Ewangelii w oczekiwaniu na powrót Chrystusa.

OKOLICZNOŚCI POWSTANIA

- A. Podczas gdy 1 List Piotra mówi o prześladowaniach i cierpieniu, 2 List Piotra porusza temat fałszywych nauczycieli.
- B. Dokładna natura tego fałszywego nauczania jest niepewna, może jednak być związana z antynomicznym gnostycyzmem (zob. 2 P 2:1-22; 3:15-18). Księga ta posługuje się technicznym słownictwem stosowanym zarówno przez rodzący się gnostycyzm, jak i religie misteryjne. Mogła to być celowa technika apologetyczna atakująca ich teologię.
- C. Księga ta, podobnie jak 2 List do Tesaloniczan, porusza temat opóźniającego się, ale pewnego powrotu Chrystusa, kiedy dzieci Boże zostaną uwielbione, a niewierzący – osądzeni (zob. 2 P 3:3-4). Co ciekawe, dla 1 Listu Piotra charakterystyczne jest stosowanie w odniesieniu do drugiego przyjścia Jezusa terminu *apocalupsis*, podczas gdy w 2 Liście Piotra jest to słowo *parousia*. Może to odzwierciedlać pracę różnych skrybów (tj. Hieronim ze Strydonu).

PIERWSZY CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Wyraź temat całej księgi własnymi słowami.

1. Określ temat całej księgi.
2. Określ gatunek literacki.

DRUGI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Określ główne tematy księgi i opisz każdy z nich jednym zdaniem.

1. Temat pierwszej całości literackiej
2. Temat drugiej całości literackiej
3. Temat trzeciej całości literackiej
4. Temat czwartej całości literackiej
5. Itd.

2 LIST PIOTRA 1

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH*

BT	BW	BP	BWP	PL
Adres	Pozdrowienie	Pozdrowienie apostolskie wiernym	Adres	Powitanie
1:1-2	1:1-2	1:1-2	1:1-2	1:1-2
Perspektywy rozwoju chrześcijańskiego życia	Chrześcijańskie przywileje	Dzięki łasce jesteśmy uczestnikami Boskiej natury	WIERNOŚĆ DEPOZYTOWI WIARY	W Nim – wszystko
		1:3-4	1:3-4	
1:3-11	1:3-11	Współpracować z łaską!	1:3-11	Wezwanie do korzystania z obietnic
Nauczanie o paruzji i jej pewność	Piotr w obliczu rychłego odejścia	1:5-11	1:5-11	1:5-19
		Testament Apostoła: związać się z prawdą!	Rola naocznych świadków	
1:12-21	1:12-15	1:12-15		Wezwanie do ufności i miłości
	Świadectwo Piotra i proroków	Apostolskie świadectwo prawdy Bożej	1:12-21	
	1:16-21	1:16-18		Proroctwo Słowem Bożym
		1:19		
		1:21		1:20-21

*Chociaż podział na akapity nie jest natchniony, stanowi jednak klucz do zrozumienia zamysłu pierwotnego autora. Każde z współczesnych tłumaczeń podzieliło tekst na akapity i dodało ich streszczenia. Każdy akapit zawiera jeden główny temat, prawdę lub myśl. Poszczególne tłumaczenia oddają je na różne sposoby. Podczas czytania tekstu zadaj sobie pytanie, które tłumaczenie najlepiej pasuje do twojego rozumienia tematu i podziału na wiersze.

Przy studiowaniu każdego z rozdziałów musimy najpierw przeczytać tekst biblijny i spróbować określić poszczególne tematy (akapity), a następnie porównać nasze rozumienie z tekstem współczesnych tłumaczeń. Tylko wtedy, gdy zrozumiemy zamysł pierwotnego autora, podążając za jego rozumowaniem i spostrzeżeniami, jesteśmy w stanie zrozumieć Pismo Święte. Tylko oryginalny autor tekstu jest autorem natchnionym – czytelnik nie ma prawa zmieniać ani modyfikować przekazanej w tekście wiadomości. Czytelnicy Biblii są natomiast odpowiedzialni za stosowanie natchnionej prawdy na co dzieje w swoim własnym życiu.

Wszystkie techniczne terminy i skróty zostały objaśnione w następujących dokumentach: Krótkie omówienie greckich terminów gramatycznych, Krytyka tekstu oraz Słowniczek.

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia

i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU WERSETÓW 1-11

- A. W grece wersety 1-11 stanowią jedno zdanie, łączące w sobie oba aspekty przymierza: suwerenną, darmową łaskę i konieczność życia w podobieństwie do Chrystusa.
- B. Zarys tego fragmentu wydaje się kształtować następująco:
  1. tradycyjny wstęp (2 P 1:1-2)
    - a. od kogo
    - b. do kogo
    - c. pozdrowienie
  2. wersety 3-4 – rola Boga
  3. wersety 5-7 – rola wierzących
  4. wersety 8-9 – pozytywne i negatywne aspekty wierności
  5. wersety 10-11 – pewność zbawienia dzięki pobożnemu stylowi życia

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 1:1-11

¹Szymon Piotr, sługa i apostoł Jezusa Chrystusa, do tych, którzy dzięki sprawiedliwości Boga naszego i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, otrzymali wiarę równie godną czci jak i nasza: ²Łaska wam i pokój niech będą udzielone obficie przez poznanie Boga i Jezusa, Pana naszego! ³Tak samo Boska Jego wszechmoc udzieliła nam tego wszystkiego, co się odnosi do życia i pobożności, przez poznanie Tego, który powołał nas swoją chwałą i doskonałością. ⁴Przez nie zostały nam udzielone drogocenne i największe obietnice, abyście się przez nie stali uczestnikami Boskiej natury, gdy już wyrwaliście się z zepsucia [wywołanego] żądzą na świecie. ⁵Dlatego też właśnie wkładając całą gorliwość, dodajcie do wiary waszej cnotę, do cnoty poznanie, ⁶do poznania powściągliwość, do powściągliwości cierpliwość, do cierpliwości pobożność, ⁷do pobożności przyjaźń braterską, do przyjaźni braterskiej zaś miłość. ⁸Gdy bowiem będziecie je mieli i to w obfitości, nie uczynią was one bezczynnymi ani bezowocnymi przy poznawaniu Pana naszego Jezusa Chrystusa. ⁹Komu bowiem ich brak, jest ślepy - krótkowidzem i zapomniał o oczyszczeniu z dawnych swoich grzechów. ¹⁰Dlatego bardziej jeszcze, bracia, starajcie się umocnić wasze powołanie i wybór! To bowiem czyniąc nie upadniecie nigdy. ¹¹W ten sposób szeroko będzie wam otworzone wejście do wiecznego królestwa Pana naszego i Zbawcy, Jezusa Chrystusa.

1:1 „Szymon” Dosłownie jest to „Symeon” (zob. Bruce Metzger, *A Textual Commentary On the Greek New Testament [Komentarz tekstualny do greckiego Nowego Testamentu]*, s. 699). Jest to hebrajskie imię Piotra oraz nazwa jednego z dwunastu pokoleń Izraela. Ta sama forma występuje jedynie w Dz 15:14. Gdyby list ten był pseudonimem, autor z pewnością posłużyłby się powszechniejszą pisownią – „Szymon”.

▣ **„Piotr”** Dosłownie jest to *Petros* – greckie określenie dużego kamienia lub głazu. Był to przydomek nadany Szymonowi przez Jezusa w Mt 16:18 oraz J 1:42. W opisującym to wydarzenie fragmencie u Jana użyto aramejskiego słowa *Kefas*. W codziennych rozmowach Jezus mówił po aramejsku, a nie hebrajsku czy grecku. Paweł często posługuje się formą *Kefas* (zob. 1 Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5; Ga 1:18; 2:9.11.14).

Katolicy i protestanci uczeni zajmujący się Biblią spierają się w kwestii znaczenia zmiany imienia Piotra (co ma starotestamentowe znaczenie – Abram, Jakub itd.). W Mt 16:18 mowa jest o Piotrze-skale jako o fundamencie Kościoła. Protestanci zawsze nadawali teologiczne znaczenie faktowi, że „Piotr” to rodzaj męski (tj. *Petros*), ale „skała” to rodzaj żeński (tj. *Petra*), a więc to wyznanie wiary Piotra, a nie sam Piotr, jest podstawą

Kościoła. Jednak to rozróżnienie, związane z gramatyką grecką, nie występuje w języku aramejskim, w którym w obu przypadkach użyto by słowa *kefas*.

Jako teolog nie chcę zaprzeczać oczywiście przywództwu Piotra, zdaję sobie jednak także sprawę, że pozostali apostołowie nie uznawali jego pierwszeństwa (zob. Mk 9:34; Łk 9:46; 22:24-27; Mt 20:20-24). Chociaż Jezus nie prowadził rozmów po grecku, natchniony tekst zapisany jest w tym języku, w związku z czym zakłada się, że to gramatyczne rozróżnienie jest natchnione.

▣ „**sluga**” Jest to greckie słowo *doulos*, odnoszące się do sługi lub niewolnika. Wiąże się to albo ze starotestamentowym tłem i honorowym tytułem „sługi Pańskiego” (tj. Mojżesz, Jozue, Dawid i Izajasz), albo z nowotestamentowym skupieniem na pokorze w odniesieniu do Jezusa jako Pana (zob. Mt 10:24-25).

▣ „**apostol**” Jasne jest, że jest to literacki sposób, na jaki autor 2 Listu Piotra określa swoją tożsamość jako naocznego świadka, naśladowcy i wybranego ucznia Jezusa.

Termin „apostol” pochodzi od greckiego czasownika „wysyłać” (*apostellō*). Jezus wybrał dwunastu spośród swoich uczniów, aby byli z Nim w szczególny sposób i nazwał ich „apostołami” (zob. Łk 6:13). Termin ten często stosowany był w znaczeniu Jezusa posyłanego przez Ojca (zob. Mt 10:40; 15:24; Mk 9:37; Łk 9:48; J 4:34; 5:24.30.36.37.38.40.57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3.8.18.21.23.25; 20:21). W źródłach żydowskich stosowano go do kogoś, kto został wysłany jako czyjś oficjalny przedstawiciel – w znaczeniu podobnym do „ambasadora” (zob. 2 Kor 5:20). Piotr potwierdza swój autorytet, którym obdarzył go Chrystus.

Później określenie to stosowane było szerzej niż tylko do Dwunastu (zob. Dz 14:4.14, Barnaba; Rz 16:7, Andronik i Junias; 1 Kor 4:6.9; 12:28-29; 15:7, Apollos; Flp 2:25, Epafrodyt; 1 Tes 2:7, Sylwan i Tymoteusz). Dokładny zakres ich zadań jest niepewny, obejmuje jednak głoszenie Ewangelii i przywództwo poprzez służbę w Kościele. Możliwe nawet, że Rz 16:7 (BW, PL „Junia”) odnosi się do kobiety-apostoła!

▣ „**Jezusa Chrystusa**” Zob. komentarz do 1 P 1:1.

▣

GPNT „(którzy_dostali_w_udziale) wiarę”
BP, BWP „którzy (...) otrzymali (...) wiarę”
BW „którzy (...) osiągnęli wiarę”
PL „którzy (...) otrzymali wiarę”

Jest to imiesłów aorystu strony czynnej terminu *lagchanō*, odnoszącego się do rzucania losów:

1. jak w hazardzie (zob. J 19:24)
2. w znaczeniu obowiązku lub zobowiązania (zob. Łk 1:9)
3. jako sposób ukazania Bożego wyboru (zob. Dz 1:17)

Może on oznaczać po prostu „uzyskać” lub „otrzymać”, może jednak także wiązać się z dodatkową konotacją i przyjmować znaczenie, jakie ma w LXX – „z woli Bożej”. Ten sam temat porusza 2 P 1:3 i 4: „udzielać” (dwukrotnie) i „powołać”; zwróćmy także uwagę na 2 P 1:10: „wasze powołanie i wybór”.

Wieloznaczność ta to dokładnie to samo, co paradoks zbawienia. Czy zbawienie wynika z wyboru Boga, czy wyboru osoby, która je otrzymuje? Odpowiedź niewątpliwie brzmi „tak”. Biblia bardzo jasno głosi, że ten świat należy do Boga i jest On zaangażowany we wszystkie jego aspekty. Postanowił postępować ze swoimi świadomymi stworzeniami na podstawie przymierza. To On nawiązuje kontakt i wyznacza zasady, wymaga jednak naszej reakcji (tj. początkowej i ciągłej). Adresaci tego listu otrzymali wiarę, która była wolą Bożą dla nich (i dla wszystkich). Określenie „wiara” wywodzi się od greckiego słowa *pistis*, tłumaczonego na język polski jako „wiara”, „wierzyć” lub „zaufanie”. Pierwotnie w języku hebrajskim koncepcja ta odnosiła się do stabilnej postawy, ale z czasem zaczęto używać jej na określenie kogoś wiernego, lojalnego, wiarygodnego lub godnego zaufania. W Biblii nie jest to wiara wierzącego, tylko Boża wierność; nie zaufanie ufającego, tylko godny zaufania Bóg. Zob. Temat specjalny w Mk 1:15.

▣

GPNT „równą szacunkiem nam”
BP „tę samą co my, cenną”
BW „równie wartościową co i nasza”
BWP „tak samo jak my cenną”

PL „równie cenną jak nasza”

Jest to greckie określenie *isotimos*, złożone ze słów *isos* (tj. równy, podobny lub odpowiadający) oraz *timē* (tj. cena lub wartość z konotacją cenności lub kosztowności). Dana przez Boga wiara ma nieocenioną wartość (zob. 1 P 1:7) i wszyscy chrześcijanie dzielą tego samego rodzaju wiarę. Nie jest to jedna wiara dla apostołów i inna dla Żydów oraz pogan lub innych wierzących (zob. 1 Kor 12:13; Ga 3:28; Kol 3:11). Są różne dary, ale tylko jedna wiara (zob. Ef 4:5).

▣ „**sprawiedliwości**” Chodzi tu nie o przypisaną nam sprawiedliwość (zob. Rz 4), tylko sprawiedliwość Chrystusa (zob. Dz 3:14; 7:52; 22:14; 1 J 2:1.29; 3:7). Zob. Temat specjalny: Sprawiedliwość w 1 P 3:14. Jest to najbardziej wyrazisty fragment NT, w którym słowo *Theos* odnosi się do Jezusa. Ten grecki rdzeń (odzwierciedlający hebrajski rdzeń צַדִּיק, BDB 841) występuje w 2 Liście Piotra kilka razy:

1. sprawiedliwy, prawy (*dikaios*) – 2:8
2. sprawiedliwy, sprawiedliwość (*dikaiousunē*)
  - 1:1 – sprawiedliwość Jezusa
  - 2:5 – sprawiedliwość Noego (zob. Rdz 7:1)
  - 2:21 – droga sprawiedliwości
  - 3:13 – nowe niebo i nowa ziemia, w których mieszka sprawiedliwość
3. słuszny (*dikaion*)
  - 1:13 – słuszne, właściwe
  - 2:7 – sprawiedliwy Lot
  - 2:8 – sprawiedliwy człowiek

Jezus jest sprawiedliwy, a wierzący są sprawiedliwi w Nim – i dlatego powinni żyć w sprawiedliwości, co jest odzwierciedleniem nowej ery.

▣ „**Boga naszego i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa**” Fraza ta odnosi się tylko do Jezusa.

1. rodzajnik określony występujący tylko przed pierwszym rzeczownikiem (zasada Granville’a Sharpa)
  2. forma gramatyczna wszystkich czterech kluczowych określeń („Bóg”, „Zbawiciel”, „Jezus”, „Chrystus”): liczba pojedyncza, rodzaj męski, genitiv
  3. powtarzająca się w 2 P 1:11; 2:20; i 3:18 forma gramatyczna (z tą różnicą, że zamiast „Bóg” występuje „Pan”)
  4. W książce *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]*, tom 6, s. 148, A. T. Robertson przypomina nam, że w 2 Liście Piotra słowa *gnōsis* i *epignōsis* zawsze odnoszą się do Jezusa.
  5. boskość Chrystusa potwierdzają także inne fragmenty NT (zob. J 1:1; 8:57-58; 20:28; Rz 9:5; Flp 2:6-11; 2 Tes 1:12; Tt 2:13; Hbr 1:8; 1 J 5:20), co jest szokujące w świetle starotestamentowego monoteizmu
- W ST określenie „Zbawiciel” zazwyczaj stosowane jest do JHWH, a czasem także do Mesjasza. W NT przeważnie odnosi się ono do Boga Ojca. W Liście do Tytusa sformułowania tego użyto trzykrotnie w stosunku do Ojca (zob. Tt 1:3; 2:10; 3:4), w tych samych kontekstach odnosi się ono jednak także do Jezusa (zob. Tt 1:4; 2:13; 3:6). W 2 Liście Piotra pojawia się ono często i dotyczy wyłącznie Jezusa (zob. 2 P 1:1.11; 2:20; 3:2.18).

1:2 „Łaska wam i pokój niech będą udzielone obficie” Przypomina to 1 P 1:2. Paweł często posługiwał się sformułowaniem „łaska i pokój”, po którym jednak następowało „od Boga Ojca naszego”, a często także „i od Pana Jezusa Chrystusa”. Łaska odzwierciedla prawdę, że zbawienie i wspólnota grzesznej ludzkości wynikają z Bożego charakteru i zaopatrzenia. Ta nowa (tj. odnowiona) więź z Bogiem skutkuje pokojem. Ludzie zostali stworzeni do wspólnoty z Bogiem, na obraz którego zostali stworzeni, oraz ze sobą nawzajem. Łaska zawsze poprzedza pokój. Użyty tu czasownik występuje w formie trybu życzącego aorystu strony biernej. Jest to modlitwa – Piotr chce, żeby Bóg udzielił im zarówno łaski, jak i pokoju.

▣ „**przez poznanie Boga**” Łaska i pokój udzielane są przez Boga (tj. strona bierna) dzięki doświadczalnemu poznaniu (*epignōsis*) Jego i Jego Syna. Poznanie jest często poruszonym tematem w 2 Liście Piotra – prawdopodobnie ze względu na fałszywych nauczycieli (tj. gnostyków) – podobnie jak w Liście do Kolosan i 1 Liście Jana.

1. *epignosis* (pełne poznanie)   *epignōskō* (w pełni poznać)

2 P 1:2

2 P 2:21 (dwukrotnie)

2 P 1:3

2 P 1:8

2 P 2:20

2. *gnosis* (poznanie)

ginōskō (wiedzieć)

2 P 1:5

2 P 1:20

2 P 1:6

2 P 3:3

gnōrizō (dać poznać)

2 P 1:16

Fałszywi nauczyciele z rozdziału 2 wydają się wykazywać cechy tego, co później zostało nazwane antynomicznym gnostycyzmem. Ten heretycki system filozoficzny i teologiczny rozwinął się w II w. n.e., jego korzenie sięgają jednak I w. Charakteryzuje się on ekskluzywizmem opartym na tajemnej wiedzy. Zbawienie związane było z tą wiedzą, a nie etyką. Zob. Temat specjalny w 1 P 3:22.

▣ **„Boga i Jezusa, Pana naszego”** W komentarzu do 2 P 1:1 zawarłem następujące spostrzeżenia gramatyczne odnoszące się do podobnej frazy dotyczącej jedynie Jezusa:

1. jeden rodzajnik

2. wszystkie rzeczowniki w formie genitivu

Te same cechy gramatyczne dotyczą także tego zdania, co musi skutkować pewnym stopniem sceptycyzmu co do tego, czy 2 P 1:1 odnosi się wyłącznie do Jezusa, czy do Ojca i Syna. Różnica zasadza się jednak na skomplikowanych różnicach w greckich manuskryptach. Gramatyka 2 P 1:1 nie obejmuje żadnych wariantów greckich manuskryptów. Kompletną listę wariantów znaleźć można w przypisie do czwartego wydania Greckiego Nowego Testamentu wydanego przez United Bible Society, s. 799, oraz książce Barta Ehrmana *The Orthodox Corruption of Scripture [Ortodoksyjne przekłamanie Pisma Świętego]*, s. 85).

1:3-7 W grece jest to jedno długie zdanie.

1:3 „Tak samo” Różne przekłady oddają tę frazę z różnym poziomem dosłowności – od „Ponieważ” w GPNT, przez pominięcie w BP, BW, BWP i PL po „Zważcie” w NT w przekładzie Seweryna Kowalskiego.

▣ **„Jego”** Zaimek ten odnosi się albo do Boga Ojca, albo Boga Syna. Wszystkie zaimki w tych początkowych wersach są podobnie wieloznaczne. Jest to charakterystyczne dla Piotra. Możliwe, że wieloznaczność ta jest celowa (tj. dwuznaczniki, jak w pismach Jana). Jezus określony jest jako „Bóg” w 2 P 1:1; zarówno Ojciec, jak i Syn są powiązani gramatycznie w 2 P 1:2; przymiotnik „Boska” w 2 P 1:3 odnosi się do obydwu.

▣ **„udzieliła nam”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony medialnej (deponens). Ta forma tego greckiego słowa (*dōreomai* od *didōmi*) występuje tylko u Marka (zob. Mk 15:45) i Piotra (zob. 1 P 1:3.4), co może wskazywać na literackie powiązania pomiędzy Ewangelią Marka a 1 Listem Piotra.

▣ **„tego wszystkiego, co się odnosi do życia”** Werset trzeci stanowi zasadniczo odparcie rozdzielania przez gnostyckich fałszywych nauczycieli zbawienia poprzez tajemną wiedzę i codziennego pobożnego życia. Bóg zapewnia życie wieczne (tj. *zoe*) i codzienne podobieństwo do Chrystusa (tj. *eusebeia*). Prawdziwą wiedzą jest wiara w Jezusa Chrystusa, która wpływa na codzienne życie. Wierzący mają w Chrystusie wszystko, czego duchowo potrzebują. Nie musimy szukać głębszego doświadczenia prawdy!

▣ **„pobożności”** To złożone słowo (*eusebeia*) składa się z elementów „dobrze” i „czcić”. Oznacza codzienne życie podobające się Bogu. Piotr wielokrotnie podkreśla potrzebę pobożności ze względu na to, że fałszywi nauczyciele zaniedbywali osobistą etykę i moralność (zob. 2 P 1:3.6.7; 2:9; 3:11). Zob. obszerniejszy komentarz do 2 P 1:6.

□	
GPNT	„przez uznanie”
BP, BW	„przez poznanie”
BWP	„i że mogliśmy poznać”
PL	„dzięki poznaniu”

Jest to kolejny atak na nacisk kładziony przez fałszywych nauczycieli na wiedzę tajemną (zob. 2 P 2:20-21). Ewangelia głoszona przez apostołów jest prawdziwym poznaniem, a Jezus jest prawdą (zob. J 14:6). Jest to zintensyfikowana forma, *epignōsis*, łącząca się z konotacją wiedzy doświadczałnej (zob. 2 P 1:2.3.8; 2:20). Ewangelia jest osobą, której trzeba doświadczyć, a nie tylko zdefiniować ją teologicznie.

□ **„Tego, który powołał nas”** Piotr wielokrotnie posługuje się tym czasownikiem (1 P 1:15; 2:9.21; 3:9; 5:10; 2 P 1:3). Zawsze odnosi się on do Bożego powołania. Nikt nie przychodzi do Boga, jeśli nie pociągnie go ku temu Duch (zob. J 6:44.65; Ef 1:4-5).

□ **„swoją chwałą i doskonałością”** Greckie manuskrypty podają dwa warianty tego fragmentu:

1. Manuskrypty P⁷², B, K, L oraz większość manuskryptów pisanych minuskułą ma tu *dia* (przez) chwałę i doskonałość (zob. BT, BW, PL).
2. Manuskrypty Ɑ, A, C, P oraz większość starożytnych tłumaczeń ma tu *idia* (Jego) chwałę i doskonałość (zob. BWP, Biblia Paulistów).

Pytanie egzegetyczne brzmi tu więc następująco: czy wierzący powołani są (1) za pomocą tych boskich cech (Ojca lub Syna), czy (2) do udziału w tych cechach? Komitet tłumaczeniowy UBS⁴ nadaje notę „B” (prawie pewne) pierwszej z tych możliwości.

1:4 „Przez nie zostały nam udzielone” Jest to tryb orzekający czasu dokonanego strony medialnej (deponens) pasujący do imiesłowu w 2 P 1:3. Boska moc udzieliła i nadal udziela wierzącym wszystkiego, czego potrzebują – zarówno początkowo (usprawiedliwienie), jak i w sposób ciągły (uświęcenie), za pośrednictwem swoich obietnic.

□	
GPNT	„szacowne i największe nam rzeczy_obiecane”
BP	„cenne i największe obietnice”
BW	„drogie i największe obietnice”
BWP	„drogocenne i największe obietnice”
PL	„drogocenne, największe obietnice”

Te opisowe określenia dotyczyć muszą Ewangelii, przez którą wierzący stają się uczestnikami Boskiej natury (tj. zamieszkuje w nich Duch Święty). Nadzieją upadłej ludzkości jest niezachwiany i łaskawy charakter Boga, wyrażony poprzez Jego obietnice (tj. także w ST, w szczególności jednak w Chrystusie, zob. Hbr 6:17-18). Kolejność występowania tych dwóch określeń zmienia się w zależności od manuskryptu.

Określenie „drogocenny” użyte zostało w 1 P 1:19 w odniesieniu do ofiarnej krwi Chrystusa. Słowo to stanowi rdzeń imienia Tymoteusz.

□ **„uczestnikami Boskiej natury”** Odnosi się to do (1) zamieszkującego w wierzącym Ducha Świętego (zob. 2 P 1:3), którego ten otrzymuje w momencie zbawienia lub (2) innego rodzaju odniesienia do nowego narodzenia (zob. 1 P 1:3.23). Bardzo różni się to od greckiej koncepcji filozoficznej (choć terminologia zaczerpnięta jest od stoików) boskiej iskry obecnej we wszystkich ludziach od stworzenia. Nie oznacza to, że jesteśmy bogami albo kiedykolwiek nimi będziemy, tylko że mamy być podobni do Jezusa (zob. Rz 8:29; Ef 1:4; J 3:2). Wierzący mają wykazywać rodzinne podobieństwo do Boga (tj. Boży obraz). Termin użyty w 2 P 1:3 i 4 to *theios*, co oznacza „boży” lub „boski”.

□ **„gdy już wyrwaliście się”** Słowo to pojawia się w całym NT tylko w 2 Liście Piotra (zob. 2 P 1:4; 2:18.20). Jest to imiesłów aorystu strony czynnej, wskazujący na dokonaną czynność (tj. zbawienie, czas przyjęcia Ewangelii, zob. 2 P 1:1).

□ **„z zepsucia [wywołanego] żądzą na świecie”** W 2 Liście Piotra mowa jest o fałszywych nauczycielach, głoszących szczególną, tajemną wiedzę (tj. gnostycyzm), umniejszających jednak znaczenie codziennego

pobożnego życia (zob. 1 P 1:14; 2:11; 4:3; 2 P 2:10.18). Rozdział pierwszy odpowiada na ten błąd w wersetych 3-11.

Życie wierzących jest świadectwem (ale nie podstawą) ich prawdziwego nawrócenia (zob. List Jakuba i 1 List Jana). Brak owocu świadczy o braku korzenia (zob. Mk 4:1-20).

1:5 „Dlatego też” Dotyczy to reakcji wierzących na Boże dary i obietnice z 2 P 1:3-4 (zob. Flp 2:12-13). Zob. Temat specjalny: Cnoty i występki w 1 P 4:3.

▣

GPNT „gorliwość całą wniósłszy_ponadto, zaopatrzcie*” (*Możliwe: dołóżcie, uzupełnijcie. Wtedy przekład byłby taki: „dołóżcie w wierze waszej cnotę (lub: uzupełnijcie w wierze waszej cnotę), w cnotcie poznanie itd.)

BP „dokładając wszelkich starań, łączcie”

BW „dołóżcie wszelkich starań i uzupełniajcie”

BWP „dokładajcie wszelkich starań, aby”

PL „dołóżcie starań i połączcie”

Dosłownie jest to „gorliwość całą wniósłszy, zaopatrzcie...” – imiesłów aorystu strony czynnej zastosowany w znaczeniu trybu rozkazującego oraz tryb rozkazujący aorystu strony czynnej. Bóg w cudowny sposób zapewnił wierzącym zbawienie (zob. 2 P 1:3-4); teraz muszą oni nim żyć (zob. 2 P 1:5-7). Ewangelia jest w zupełności darmowa (1) z woli Bożej; (2) dzięki dokonaniem dziełu Chrystusa oraz (3) poprzez działanie Ducha. Kiedy jednak zostaje przyjęta, przeradza się w codzienne ucziostwo, gotowe zapłacić każdą cenę. Na tym polega paradoks Ewangelii: jest ona darem (zob. J 4:10; Rz 3:24; 6:23; Ef 2:8; Hbr 6:4), a jednocześnie przymierzem obejmującym przywileje i obowiązki. Prawdziwa Ewangelia wpływa na umysł, serce i ręce!

▣ „wiary” Określenie to może łączyć się z kilkoma różnymi konotacjami:

1. Starotestamentowe tło tego słowa oznacza „wierność” lub „wiarygodność”
2. Przyjęcie przez nas Bożej oferty przebaczenia w Chrystusie
3. Wierne, pobożne życie
4. Zbiorcze znaczenie wiary chrześcijańskiej lub prawdy o Jezusie (zob. Dz 6:7 i Jud 1:3.20)

W tym kontekście (tj. 2 P 1:1) chodzi o przyjęcie Chrystusa jako Zbawiciela. Teraz wierzący muszą rozwijać się i wzrastać.

Ten oczekiwany chrześcijański wzrost wyrażają także fragmenty Rz 5:3-4 i Jk 1:3-4.

TEMAT SPECJALNY: CHRZEŚCIJAŃSKI WZROST (charakterystyczne cechy)

Rzymian 5:3-4

Ucisk powoduje

* wytrwałość

* wypróbowaną cnotę

* nadzieję (zob. w. 2)

Galacjan 5:22-23

Owoc Ducha

* miłość

* radość

* pokój

* cierpliwość

* uprzejmość

* dobroć

* wierność

Jakuba 1:3-4

Próby sprawiają

* wytrwałość

* dojrzałość

1. niezawodność

2. pełnia

2 Piotra 1:5-7

Wkładanie gorliwości w

* cnotę

* poznanie

* powściągliwość

* cierpliwość

* pobożność

* przyjaźń braterską
(*filadelfia*)

* łagodność

* miłość (*agapē*)

* opanowanie

▣ „**cnotę**” Cecha ta zastosowana została do Chrystusa (lub Boga Ojca) w 2 P 1:3. Jest ona jednym z owoców Ducha (zob. Ga 5:22-23). Jej antonimem jest „chciwość” (zob. 2 P 2:3.14). Zob. Temat specjalny: Cnoty i występki w NT w 1 P 4:3.

▣ „**poznanie**” Poznanie (*gnōsis*) Ewangelii prowadzące do podobieństwa do Chrystusa jest czymś cudownym. Fałszywi nauczyciele propagowali fałszywą wiedzę, prowadzącą do rozwiązłości.

▣ „**powściągliwość**” Cnota ta opisuje kogoś, kto jest w stanie panować nad egocentrycznym pociągiem upadłej grzesznej natury (zob. Dz 24:25; Ga 5:23; Tt 1:8). W niektórych kontekstach (tj. 1 Kor 7:9) nawiązuje ona do niewłaściwej aktywności seksualnej. Ze względu na antynomiczne tendencje fałszywych nauczycieli może to dotyczyć także tego fragmentu.

▣ „**cierpliwość**” Termin ten odnosi się do aktywnej, dobrowolnej, wiernej wytrwałości. Jest to boska cecha wyrażająca się w podejściu do ludzi i okoliczności (zob. Rz 5:3-4; Jk 1:3).

▣ „**pobożność**” Jest to tak ważny termin w listach pasterskich oraz 2 Liście Piotra (zob. komentarz do 2 P 1:3), że pozwolę sobie zacytować swój komentarz z tomu 9, dotyczący 1 Tm 4:7:

„Jest to centralny termin w listach pasterskich. Odnosi się on do doktrynalnych i życiowych następstw Ewangelii (zob. 1 Tm 3:16). Opisuje nie tyle coś wyjątkowego, co oczekiwanego. Jest to słowo złożone z elementów ‘dobry’ (*eu*) oraz ‘uwielbienie’ (*sebomai*). Prawdziwe uwielbienie to codzienne życie dzięki właściwemu myśleniu (zob. 1 Tm 4:16a). Zwróćmy uwagę na to, ile razy słowo to występuje w listach pasterskich:

1. rzeczownik (*eusebeia*), 1 Tm 2:2; 3:16; 4:7.8; 6:3.5.6.11; 2 Tm 3:5; Tt 1:1
2. przysłówek (*eusebēs*), 2 Tm 3:12; Tt 2:12
3. czasownik (*eusebeō*), 1 Tm 5:4
4. pokrewny termin (*theosebeia*), 1 Tm 2:10
5. zaprzeczone (privativum alfa, tj. *asebeia*), 2 Tm 2:16; Tt 2:12” (s. 53).

1:7

GPNT

„przez zaś kochanie braci miłość”

BP

„z braterską przyjaźnią - miłość”

BW

„braterstwo miłością”

BWP

„przyjaźni prawdziwa miłość”

PL

„braterstwo z miłością”

Jest to złożone greckie słowo *fileō* (tj. miłość) i *adelfos* (tj. brat), występujące także w 1 P 1:22. W tym kontekście odnosi się do braci i sióstr w przymierzu.

Często mówi się, że termin *fileō* oznacza mniejszą miłość niż *agapeō* (zob. 2 P 1:7), ale w grece koine określenia te są równoznaczne (zob. J 5:20, gdzie *fileō* opisuje miłość Ojca do Jezusa). Jednak tutaj i w J 21 rozróżnienie może być zamierzone.

1:8 „**Gdy bowiem**” Nie jest to zwykła forma zdania warunkowego w języku greckim (choć w książce *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]* A. T. Robertson określa tę frazę jako dwa okolicznościowe [warunkowe] imiesłowy czasu teraźniejszego strony czynnej, zob. tom 6, s. 151), tylko podane dowody niezbędne dla pewności zbawienia oparte o przemienione i przemieniające się życie nawrócenia, wiary, posłuszeństwa, służby i wytrwałości. Życie wieczne (tj. Boska natura) ma możliwe do zaobserwowania cechy charakterystyczne

1. wierzący wykazują chrześcijańskie cechy, 2 P 1:5-7

2. wierzący mają te cechy i są one coraz wyraźniejsze (dwa imiesłowy czasu teraźniejszego strony czynnej), 2 P 1:8
3. wierzący są użyteczni i owocni dla Boga, 2 P 1:8
4. wierzący żyją prawdziwym poznaniem Boga (tj. upodobniają się do Chrystusa, zob. 2 P 1:8)

▣ „nie uczynią was one bezczynnymi ani bezowocnymi” Tragedią jest to, że nazbyt często duchowy stan wierzących tak właśnie wygląda.

1. bezużyteczna lub bezproduktywna wiara – Jk 2:20
2. bezowocność – Mt 7:16-19; 13:22; Mk 4:19; Kol 1:10; Tt 3:14
3. Paweł używa tego słowa w ostrzeżeniu: „nie miejcie udziału w bezowocnych czynach ciemności”

Wystrzegajmy się bezowocności i złych owoców. Życie wieczne ma możliwe do zaobserwowania cechy charakterystyczne. Brak owocu świadczy o braku korzenia.

1:9 Podczas gdy 2 P 1:8 opisuje prawdziwego chrześcijanina, 2 P 1:9 przedstawia wierzących znajdujących się pod wpływem propagowanej przez fałszywych nauczycieli fałszywej dychotomii pomiędzy wiedzą a życiem, teologią a etyką, ortodoksją a ortopraksją.

▣ „krótkowidzem” Dosłownie jest to „mrużyć” lub „mrużyć”. Słowa tego używano w znaczeniu metaforycznym wobec kogoś, kto próbuje zobaczyć jasno, ale nie jest do tego zdolny, a być może wręcz celowo odwraca się od światła (zob. *The Vocabulary of the Greek Testament: Illustrated from the Papyri and Other Non-literary Sources* [Słownik greckiego Nowego Testamentu ilustrowany na podstawie papirusów i innych źródeł pozaliterackich] Jamesa Hope Moultona and George’a Milligana, s. 420).

▣

GPNT „zapomnienie wzięwszy (o) oczyszczeniu (tych) od dawna jego grzechów”

BP „zapomniał o oczyszczeniu się z dawnych swych grzechów”

BW „zapomniał, że został oczyszczony z dawniejszych swoich grzechów”

BWP „zapomniał, że został już oczyszczony ze swoich grzechów”

PL „Zapomniał też, że został oczyszczony ze swoich dawnych grzechów”

Wskazuje to na to, że są to wierzący, zostali jednak zwabieni z powrotem do bezbożnego, pogańskiego stylu życia przez fałszywych nauczycieli (zob. 2 P 2). Cóż za tragedia!

1. ten styl życia nie przynosi radości, pokoju ani pewności zbawienia
2. ten styl życia udaremnia ewangelizację
3. ten styl życia niszczy skuteczną służbę
4. ten styl życia pociąga za sobą przedwczesną śmierć

Piotr pisze tu o oczyszczeniu z grzechu, które następuje dzięki zastępczej, ofiarnej śmierci Chrystusa za nas (zob. 1 P 1:18; 2:24; 3:18).

1:10 „bardziej jeszcze (...) starajcie się” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej. Termin ten (zob. 2 P 1:15; 3:14) może przyjmować następujące znaczenia:

1. robić coś szybko (zob. Tt 3:12)
2. starać się (zob. Ef 4:3)
3. spieszyć się (zob. Dz 20:16)
4. być gorliwym (zob. Ga 2:10)

Najtrafniejsza wydaje się tu możliwość #4 (Słowo Życia, Przekład Ekumeniczny).

▣

GPNT „(by) mocnym (...) czynić_sobie”

BP, BW „umocnić”

BWP „iść za”

PL „o stałość”

Termin ten stosowany jest na trzy sposoby:

1. pewny dzięki mocnemu ugruntowaniu (zob. Rz 4:16)
2. niezawodny (zob. 2 P 2:19 and Hbr 3:14; 6:19)

3. weryfikowalny (znaczenie to występuje w zapisanych greką koine papirusach z Egiptu w gwarancjach prawnych, takich jak potwierdzenie testamentu)

Chrześcijanie mogą mieć pewność zbawienia (zob. Flp 2:12-13; 1 J 5:13). Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: PEWNOŚĆ ZBAWIENIA

- A. Czy chrześcijanie mogą być pewni, że są zbawieni (zob. 1 J 5:13)? 1 List Jana zawiera trzy próby lub dowody:
1. Doktrynalny (wiara, 1 J 1:1.5.10; 2:18-25; 4:1-6.14-16; 5:11-12)
  2. Związany ze stylem życia (posłuszeństwo, 1 J 2:2-3; 2:3-6; 3:1-10; 5:18)
  3. Społeczny (miłość, 1 J 1:2-3; 2:7-11; 3:11-18; 4:7-12.16-21)
- B. Pewność zbawienia przerodziła się w kwestię denominacji:
1. Jan Kalwin opierał pewność zbawienia na wybraniu przez Boga. Twierdził, że w tym życiu nigdy nie możemy być go pewni.
  2. Jan Wesley opierał pewność zbawienia na doświadczeniu religijnym. Uważał, że jesteśmy zdolni do życia bez żadnych świadomych grzechów.
  3. Rzymscy katolicy i Kościół Chrystusowy opierają zbawienie na autorytecie Kościoła. Kluczem do pewności zbawienia jest przynależność do grupy.
  4. Większość Kościołów ewangelikalnych opiera zbawienie na biblijnych obietnicach związanych z owocem Ducha (zob. Ga 5:22-23) w życiu wierzącego (tj. codziennym podobieństwie do Chrystusa).
- C. Zasadnicza pewność zbawienia wierzących związana jest z charakterem Trójjedynego Boga
1. Miłością Boga Ojca
    - a. J 3:16; 10:28-29
    - b. Rz 8:31-39
    - c. Ef 2:5.8-9
    - d. Fil 1:6
    - e. 1 P 1:3-5
    - f. 1 J 4:7-21
  2. Dziejami Boga Syna
    - a. Jego śmiercią za nas
      - 1) Dz 2:23
      - 2) Rz 5:6-11
      - 3) 2 Kor 5:21
      - 4) 1 J 2:2; 4:9-10
    - b. Jego modlitwą arcykapłańską (J 17:12)
    - c. Jego ciągłym wstawianiem się za nami
      - 1) Rz 8:34
      - 2) Hbr 7:25
      - 3) 1 J 2:1
  3. Działaniem Boga Ducha
    - a. powoływaniem (J 6:44.65)
    - b. pieczętowaniem
      - 1) 2 Kor 1:22; 5:5
      - 2) Ef 1:13-14; 4:3
    - c. upewnianiem
      - 1) Rz 8:16-17
      - 2) 1 J 5:7-13
- D. Ludzie muszą jednak odpowiedzieć na Bożą ofertę przymierza (zarówno początkowo, jak i w sposób ciągły)
1. wierzący muszą odwracać się od grzechu (skrucza) do Boga przez Jezusa (wiara)
    - a. Mk 1:15

- b. Dz 3:16.19; 20:21
  - 2. wierzący muszą przyjąć Bożą ofertę w Chrystusie (zob. Temat specjalny: Co to znaczy „przyjąć”, „uwierzyć”, „wyznać” i „wezwać”?)
    - a. J 1:12; 3:16
    - b. Rz 5:1 (i przez analogię 10:9-13)
    - c. Ef 2:5.8-9
  - 3. wierzący muszą trwać w wierze (zob. Temat specjalny: Potrzeba wytrwałości)
    - a. Mk 13:13
    - b. 1 Kor 15:2
    - c. Ga 6:9
    - d. Hbr 3:14
    - e. 2 P 1:10
    - f. Jud 1:20-21
    - g. Ap 2:2-3.7.10.17.19.25-26; 3:5.10.11.21
  - E. Bycie pewnym swojego zbawienia jest czymś trudnym, ponieważ:
    - 1. wierzący często poszukują określonych doświadczeń, które nie zostały obiecane w Biblii
    - 2. wierzący często nie w pełni rozumieją Ewangelię
    - 3. wierzący często nadal rozmyślnie grzeszą (zob. 1 Kor 3:10-15; 9:27; 1 Tm 1:19-20; 2 Tm. 4:10; 2 P 1:8-11)
    - 4. niektóre typy osobowości (tj. perfekcyjniści) nie są w stanie przyjąć Bożej bezwarunkowej miłości i akceptacji
    - 5. Biblia zawiera przykłady fałszywej wiary (zob. Mt 13:3-23; 7:21-23; Mk 4:14-20; 2 P 2:19-20; 1 J 2:18-19, zob. Temat specjalny: Apostazja)
- Inne ujęcie tej doktryny zawarte jest w Temacie specjalnym: Pewność zbawienia wierzących.

▣ „wasze powołanie” Z 1 P 1:3 wynika, że jest to Boże powołanie. Ostateczną nadzieją wierzących jest charakter Ojca, dzieło Syna i pociąganie przez Ducha. Potwierdzone są one jednak w poszczególnych chrześcijanach poprzez ich życie w wierze, pobożności itd. (zob. 2 P 1:5-7; Flp 2:12-13). Bóg odnosi się do ludzkości poprzez relację przymierza. To On wyznacza porządek, inicjuje spotkanie i pociąga nas ku sobie, ale do nas należy zarówno początkowa, jak i ciągła odpowiedź cechująca się nawróceniem, wiarą, służbą, posłuszeństwem i wytrwałością. Ewangelia jest osobą, którą należy przyjąć, prawdą, w którą trzeba uwierzyć i stylem życia, jaki należy prowadzić. Pominięcie jednego z tych elementów wyklucza dojrzałe, biblijne zbawienie.

TEMAT SPECJALNY: POWOŁANY/WEZWANY

Jeżeli chodzi o powoływanie, wybieranie i przyciąganie do siebie wierzących, to Bóg zawsze podejmuje inicjatywę (zob. J 6:44.65; 15:16; 1 Kor 1:1-2; Ef 1:4-5.11). Termin „powołanie”/„wezwanie” stosowany jest w kilku teologicznych znaczeniach:

- A. W ST „wzywianie imienia” zawsze odbywało się w kontekście uwielbienia (zob. Rdz 4:26; 12:8; 21:33; 26:25; Wj 34:5).
- B. Grzesznicy wzywani (powoływani) są do zbawienia przez Bożą łaskę (tj. Wj 34:6-7) poprzez dokończone dzieło Chrystusa i przekonywanie Ducha (tj. *klētos*, zob. Rz 1:6-7; 9:24, co teologicznie podobne jest do 1 Kor 1:1-2; 2 Tm 1:9 i 2 P 1:10).
- C. Grzesznicy wzywają imienia Pana, aby dostąpić zbawienia (tj. *epikaleō*, zob. Dz 2:21; 22:16; Rz 10:9-13). Jest to żydowski idiom oznaczający uwielbienie.
- D. Wierzący wzywają Jego Imienia w czasach kryzysu i stresu (tj. Dz 7:59).
- E. Wierzący są wezwani (powołani) do podobieństwa do Chrystusa (tj. *klēsis*, zob. 1 Kor 1:26; 7:20; Ef 4:1; Flp 3:14; 2 Tes 1:11; 2 Tm 1:9).

F. Wierzący są wzywani/powoływani do różnych zadań w ramach służby (zob. Dz 13:2; 1 Kor 12:4-7; Ef 4:1).

▣ „i wybór” Rzeczownik *eklogē* zawsze stosowany jest do Bożego wyboru:

1. Jakuba/Izraela – Rz 9:11
2. wiernej reszty – Rz 11:5.28
3. nowotestamentowych wierzących – Rz 11:7
4. Kościoła – 1 Tes 1:4; 2 P 1:10

Zob. Tematy specjalne w Mk 13:20 and 1 P 1:2.

▣ „To bowiem czyniąc nie upadniecie nigdy” „To” odnosi się do 2 P 1:3-7. Życie wieczne ma możliwe do zaobserwowania cechy charakterystyczne.

Struktura gramatyczna (tj. podwójne przeczenie) oraz termin *pote* (tj. „kiedykolwiek” albo „nigdy”) są wielkim zapewnieniem dla wierzących zmagających się z cierpieniem i prześladowaniem (tj. 1 List Piotra) oraz fałszywymi naukami (tj. 2 List Piotra). W książce *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]*, tom 6, s. 153, A. T. Robertson określa czasownik „czyniąc” (tj. *pioeō*) jako okolicznościowy [warunkowy] imiesłów czasu teraźniejszego strony czynnej, podobnie jak w 2 P 1:8. Niektóre tłumaczenia, takie jak BWP czy Biblia Brzeska, oddają ten element warunkowości (podobnie jak w 2 P 1:8).

▣ „nie upadniecie nigdy” Jest to struktura gramatyczna (podwójne przeczenia i tryb łączący) będąca najmocniejszym sposobem zaprzeczenia czemuś. Ta sama prawda wyrażona została w Jud 1:24. Podobnie jednak jak List do Hebrajczyków (zob. Hbr 2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:9-39; 12:14-29), 2 List Piotra zawiera pewne wstrząsające ostrzeżenia (zob. 2 P 2:1.20-22; 3:17). Zbawienie jest pewne (zob. 1 P 1:4-6), musi jednak być zachowywane.

TEMAT SPECJALNY: APOSTAZJA (*AFISTĒMI*)

Grecki termin *afistēmi* ma szerokie pole semantyczne. Polskie określenie „apostazja” wywodzi się jednak od tego słowa i sprawia, że przez współczesnych czytelników jest odczytywane w określonym znaczeniu. Tak jak zawsze, kluczem jest tu kontekst, a nie jakaś z góry założona definicja.

Jest to określenie złożone z przyimka *apo*, oznaczającego „z” lub „od”, oraz *histēmi*, „siedzieć”, „stać” lub „ustalać”. Zwróćmy uwagę na poniższe (nieteologiczne) zastosowania tego terminu:

1. Fizycznie odstąpić/odejść/zostawić/opuścić
  - a. ze świątyni, Łk 2:37
  - b. z domu, Mk 13:34
  - c. osoby, Mk 12:12; 14:50; Dz 5:38
  - d. wszystko, Mt 19:27.29
2. Opuścić politycznie, Dz 5:37
3. Opuścić/odejść/odstąpić/odłączyć się w kontekście relacji, Dz 5:38; 15:38; 19:9; 22:29
4. Opuścić prawnie (odprawić, oddalić, rozwieść się), Pwt 24:1.3 (LXX); w NT: Mt 5:31; 19:7; Mk 10:4; 1 Kor 7:11
5. Darować dług, Mt 18:27
6. Okazać brak troski zostawiając, Mt 4:20; J 4:28; 16:32
7. Okazać troskę nie zostawiając, J 8:29; 14:18
8. Pozwolić/dopuścić/zostawić (w spokoju), Mt 13:30; 19:14; Mk 14:6; Łk 13:8

CZASOWNIK ten jest także powszechnie stosowany w znaczeniu teologicznym:

1. przebaczyć, odpuścić grzech, odpuścić nieprawość, przywrócić Wj 32:32 (LXX); Lb 14:19; Hi 42:10; w NT: Mt 6:12.14-15; Mk 11:25-26
2. powstrzymać się od grzechu, 2 Tm 2:19

3. zaniedbać poprzez odejście
  - a. Prawo, Mt 23:23; Dz 21:21
  - b. wiare, Ez 20:8 (LXX); Łk 8:13; 2 Tes 2:3; 1 Tm 4:1; Hbr 3:12

Współcześni wierzący zadają wiele teologicznych pytań, które autorom NT nigdy nie przysłyby do głowy. Jedno z nich wiąże się ze współczesną tendencją do oddzielania wiary (usprawiedliwienia) od wierności (uświęcenia).

Są także w Biblii osoby, które należą do Bożego ludu aż do jakiegoś wydarzenia, które sprawia, że odchodzą.

I. Stary Testament

- A. Ci, którzy wysłuchali relacji dwunastu (dziesięciu) szpiegów, Lb 14 (zob. Hbr 3:16-19)
- B. Korach, Lb 16
- C. Synowie Helego, 1 Sm 2 i 4
- D. Saul, 1 Sm 11-31
- E. Fałszywi prorocy (przykłady)
  1. Pwt 13:1-5; 18:19-22 (sposoby rozpoznawania fałszywych proroków)
  2. Jr 28
  3. Ez 13:1-7
- F. Fałszywe prorokinie
  1. Ez 13:17
  2. Ne 6:14
- G. Żli przywódcy Izraela (przykłady)
  1. Jr 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4
  2. Ez 22:23-31
  3. Mi 3:5-12

II. Nowy Testament

- A. Ten grecki termin oznacza „dokonać apostazji”. Zarówno Stary, jak i Nowy Testament potwierdzają nasilenie zła i fałszywej nauki przed drugim przyjściem Jezusa (zob. Mt 24:24; Mk 13:22; Dz 20:29-30; 2 Tes 2:9-12; 2 Tm 4:4). To greckie słowo może odzwierciedlać słowa Jezusa z przypowieści o glebach z Mt 13, Mk 4 i Łk 8. Fałszywi nauczyciele w oczywisty sposób nie są chrześcijanami, ale wywodzą się spośród nich (zob. Dz 20:29-30; 1 J 2:19); są jednak w stanie uwodzić i odciągać niedojrzałych wierzących (zob. Hbr 3:12).

Z punktu widzenia teologii można zastanawiać się, czy fałszywi nauczyciele kiedykolwiek byli wierzącymi. Na to pytanie trudno udzielić odpowiedzi, ponieważ fałszywi nauczyciele obecni byli w lokalnych kościołach (zob. 1 J 2:18-19). Często nasze tradycje teologiczne lub wyznaniowe odpowiadają na to pytanie bez odniesienia do konkretnych tekstów biblijnych (poza metodą „dowodzenia wersetami” polegającą na cytowaniu wyciągniętych z kontekstu wersetów mających rzekomo potwierdzać nasze zdanie).

- B. Pozorna wiara
  1. Judasz, J 17:12
  2. Szymon mag, Dz 8
  3. Ludzie, o których mowa w Mt 7:13-23
  4. Ludzie, o których mowa w Mt 13; Mk 4; Łk 8
  5. Żydzi z J 8:31-59
  6. Aleksander i Hymenajos, 1 Tm 1:19-20
  7. Osoby wymienione w 1 Tm 6:21
  8. Hymenajos i Filetos, 2 Tm 2:16-18
  9. Demas, 2 Tm 4:10
  10. Fałszywi nauczyciele, 2 P 2:19-22; Jud 1:12-19

11. Antychryści, 1 J 2:18-19

C. Bezowocna wiara

1. 1 Kor 3:10-15

2. 2 P 1:8-11

Rzadko rozważamy te teksty, ponieważ nasza teologia systematyczna (kalwinizm, arminianizm itp.) dyktuje nam prawidłową odpowiedź. Proszę czytelnika, żeby nie osądzał mnie z góry dlatego, że poruszam ten temat. Chodzi mi o prawidłową procedurę hermeneutyczną. Musimy pozwolić, żeby Biblia do nas mówiła, a nie wślaczać ją w ustaloną z góry teologię. Często jest to dla nas bolesne i wstrząsające, ponieważ duża część naszej teologii jest wyznaniowa, kulturowa lub związana z relacjami (rodzic, przyjaciel, pastor), a nie biblijna (zob. Temat specjalny: Co to znaczy „przyjąć”, „uwierzyć”, „wyznać” i „wezwać”?). Niektóre osoby znajdujące się wśród Bożego ludu okażą się do niego nie należeć (np. Rz 9:6).

1:11 „wiecznego królestwa” Odnosi się to do wiecznego panowania JHWH i Mesjasza (zob. Iz 9:6; Dn 7:14.27; Łk 1:33; 1 Tm 6:16; Ap 11:15; 22:5). Nie chodzi tu o tysiącletnie królestwo – podobnie jak w żadnym innym tekście NT poza Ap 20. Niektórzy dopatrują się zawołanej aluzji do niego w 1 Kor 15:25-28, ale ja nie.

▣ **„Pana naszego i Zbawcy”** Tego samego określenia używano wobec cezara. Jest to to rzadki tytuł, w tej księdze występuje jednak często (zob. 2 P 1:11; 2:20; 3:2.18).

▣ **„szeroko będzie wam otworzone wejście”** Jest to tryb orzekający czasu przyszłego strony biernej. Trybu rozkazującego użyto w 2 P 1:5. Bóg zaspokoi wszystkie potrzeby wierzących (zob. 2 P 1:3), którzy mają właściwie reagować na Boże zaopatrzenie (zob. 2 P 1:4). Reakcja ta nie jest sposobem uzyskania Bożej akceptacji, ale o niej świadczy.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 1:12-15

¹²Oto dlaczego będę zawsze wam przypominał o tym, choć tego świadomi jesteście i umocnieni w obecnej [wśród was] prawdzie. ¹³Uważam zaś za słuszne pobudzić waszą pamięć, dopóki jestem w tym namiocie, ¹⁴bo wiem, że bliskie jest zwinięcie mojego namiotu, jak to nawet Pan nasz Jezus Chrystus dał mi poznać. ¹⁵Starać się zaś będę, abyście zawsze mieli sposobność po moim odejściu o tym sobie przypominać.

1:12 „Oto dlaczego” W oparciu o prawdy Ewangelii wyrażone w 2 P 1.

▣ **„będę zawsze wam przypominał”** Jest to powracający temat (zob. 2 P 1:12-13.15; 3:1-2; Flp 3:1; Jud 1:5.17). Te prawdy Ewangelii muszą być raz po raz powtarzane dla informowania nowych wierzących i umacniania dojrzałych chrześcijan. Wersety 12-15 często zaliczane są do gatunku literackiego zwanego „testamentem”. Zazwyczaj wiąże się on z czyimiś ostatnimi słowami przed śmiercią (zob. Joz 23-24; 1 Sm 12; 2 Tm 4:6-8; 2 P 1:12-15).

▣ **„umocnieni”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej. Może odnosić się on do (1) głoszenia Ewangelii lub (2) jej cudownych przejawów. Zwróćmy uwagę na to, że to Boża moc (strona bierna) umacnia wierzącego (zob. 1 P 5:10). Chrześcijanie muszą jednak strzec swojej stałości (zob. 2 P 3:17; 1 P 5:9).

▣ **„w (...) prawdzie”** Terminy „prawda/prawdziwy/wiarygodny” są tak istotnymi biblijnymi koncepcjami, że chciałbym podzielić się z czytelnikiem dwoma Tematami specjalnymi wziętymi z mojego komentarza do pism Jana (tom 4).

TEMAT SPECJALNY: „PRAWDA” (JAKO KONCEPCJA) W PISMACH JANA

W pewnym sensie Jan łączy hebrajskie i greckie tło słowa *alētheia*, „prawda”, tak, jak zrobił to z terminem *logos* (zob. J 1:1-14). Hebrajski termin (zob. Temat specjalny: Wierzyć, zaufanie, wiara i wierność w ST)

oznacza to, co jest prawdziwe lub wiarygodne (w Septuagincie często łączone z *pisteuō*). W grece łączyło się ono z platońską rzeczywistością przeciwstawioną nierzeczywistości i tym co niebiańskie przeciwstawionym ziemskiemu. Pasuje to do janowego dualizmu. Bóg jasno objawił (etymologia słowa *alētheia* to odsłaniać, ujawniać, jasno pokazywać) się w swoim Synu. Jest to wyrażone na kilka sposobów.

1. RZECZOWNIK, *alētheia*, prawda
  - a. Jezus jest pełen łaski i prawdy (zob. 1:14.17 – określenia związane z przymierzem ST)
  - b. Jezus jest przedmiotem świadectwa Jana Chrzciciela (zob. 1:32-34; 18:37 – ostatni prorok ST)
  - c. Jezus mówi prawdę (zob. 8:40.44.45.46 – objawienie jest propozycjonalne i osobiste)
  - d. Jezus jest drogą, prawdą i życiem (zob. 14:6)
  - e. Jezus uświęca ich w prawdzie (zob. 17:17)
  - f. Jezus (*Logos*, 1:1-3) jest prawdą (zob. 17:17)
2. PRZYMIOTNIK, *alēthēs*, prawdziwy, wiarygodny
  - a. Świadectwo Jezusa (zob. 5:31-32; 7:18; 8:13-14)
  - b. Sąd Jezusa (zob. 8:16)
3. PRZYMIOTNIK, *alēthinus*, prawdziwy, rzeczywisty
  - a. Jezus jest prawdziwą światłością (zob. 1:9)
  - b. Jezus jest prawdziwym chlebem (zob. 6:32)
  - c. Jezus jest prawdziwym krzewem winnym (zob. 15:1)
  - d. Jezus daje prawdziwe świadectwo (zob. 19:35)
4. PRZYŚLÓWEK, *alēthōs*, prawdziwie
  - a. Świadectwo Samarytan o Jezusie jako Zbawicielu świata (zob. 4:42)
  - b. Jezus jest prawdziwym pokarmem i napojem w przeciwieństwie do manny z czasów Mojżesza (zob. 6:55)

Termin „prawda” i wyrazy pochodne wyrażają także świadectwo innych o Jezusie, *alēthēs*

- a. Świadectwo Jana Chrzciciela jest prawdziwe (zob. 10:41)
- b. Świadectwo Jana (autora Ewangelii) jest prawdziwe (zob. 19:35; 21:24)
- c. Jezus postrzegany jako prawdziwy prorok (zob. 6:14; 7:40)

Pomocne omówienie prawdy w ST i NT znaleźć można w: *A Theology of the New Testament [Teologia Nowego Testamentu]*, George E. Ladd, s. 263-269.

TEMAT SPECJALNY: „PRAWDZIWIY” (OKREŚLENIE) W PISMACH JANA

1. Bóg Ojciec
  - a. Bóg jest prawdziwy/wiarygodny (zob. J 3:33; 7:18.28; 8:26; 17:3; Rz 3:4; 1 Tes 1:9; 1 J 5:20; Ap 6:10)
  - b. Boże drogi są prawdziwe (zob. Ap 15:3 [BWP])
  - c. Boże wyroki są prawdziwe (zob. Ap 16:7; 19:2)
  - d. Boże słowa są prawdziwe (zob. Ap 19:11)
2. Bóg Syn
  - a. Syn jest prawdziwy/prawdą
    - 1) prawdziwa światłość (zob. J 1:9; 1 J 2:8)
    - 2) prawdziwy krzew winny (zob. J 15:1)
    - 3) pełen łaski i prawdy (zob. J 1:14.17)
    - 4) On jest prawdą (zob. J 8:32; 14:6)
    - 5) On jest prawdziwy (zob. Ap 3:7.14 [BW]; 19:11)
  - b. Świadectwo Syna jest prawdziwe (zob. J 18:37)

3. Może mieć znaczenie porównawcze:
  - a. Prawo Mojżeszowe a łaska i prawda Jezusa (zob. J 1:17)
  - b. Przybytek na pustyni a przybytek niebiański (zob. Hbr 8:2; 9:1)
4. Jak to często bywa w pismach Jana, słowo to ma wiele konotacji (hebrajskich i greckich). Jan posługuje się nim opisując Ojca i Syna jako osoby i mówców, a także na określenie ich przesłania, które ma być przekazane ich naśladowcom (zob. J 4:23; 19:35; Hbr 10:22; Ap 22:6).
5. Dla Jana te dwa PRZYMIOTNIKI opisują Ojca jako jedyne wiarygodnego Boga (zob. 5:44; 1 J 5:20), a Jezusa jako Jego prawdziwe i pełne objawienie – nie tylko faktów poznawczych, ale i związanych z odkupieniem.

GPNT	„będącej_obecną”
BP	(fraza pominięta)
BW	„którą macie”
BWP	„które wam zostały przekazane”
PL	„przekazaną wam”

Dosłownie jest to w „obecnej prawdzie”. W jaki sposób prawda jest obecna? Prawda to zarówno (1) wiarygodność Bożego charakteru i słowa, jak i (2) opis Jezusa oraz przesłanie Ewangelii (tj. Żywe Słowo i spisane Słowo).

Termin „obecny” to greckie słowo *parousē*, używane także dla opisu drugiego przyjścia Chrystusa jako Jego „obecności” (zob. 2 P 1:16; 3:4.12).

1:13 „w tym namiocie” Paweł także posługuje się tym określeniem w 2 Kor 5:1-10 w odniesieniu do swojego fizycznego ciała. Wersety 14 i 15 jasno wskazują na to, że Piotr spodziewał się bliskiej męczeńskiej śmierci.

1:14 „Pan nasz Jezus Chrystus” Dla czytelników w I w. n.e., Żydów i chrześcijan, tytuł ten zawierał w sobie kilka prawd teologicznych.

▣ **„Pan”** Greckie słowo „Pan” (*kurios*) może być używane w znaczeniu ogólnym lub w wyszczególnionym znaczeniu teologicznym. Może oznaczać „pana” (zob. J 4:11), „mistrza”, „właściciela”, „męża” lub „w pełni Boga i człowieka” (zob. J 9:36.38). Występowanie tego określenia (hebrajskie *adon*) w ST spowodowane jest niechęcią Żydów do wymawiania związanego z przymierzem Bożego imienia, JHWH, pochodzącego od hebrajskiego czasownika „być” (zob. Wj 3:14). Zob. Temat specjalny: Imiona Boże w Mk 12:36. Obawiali się oni przekroczenia przykazania „Nie będziesz wzywał imienia Pana, Boga twego, do czczych rzeczy” (zob. Wj 20:7; Pwt 5:11). Uznali, że jeśli nie będą wymawiali go w ogóle, to nie będą wzywali go do czczych rzeczy. Zastąpili je więc hebrajskim słowem *adon*, którego znaczenie było podobne do greckiego *kurios* (Pan). Autorzy NT posługiwali się tym terminem dla opisanie pełnej boskości Chrystusa. Wyrażenie „Jezus jest Panem” było publicznym wyznaniem wiary oraz formułą chrzcielną wczesnego Kościoła (zob. Rz 10:9-13; 1 Kor 12:3; Flp 2:11).

▣ **„Jezus”** To hebrajskie imię oznaczało „JHWH zbawia” lub „JHWH przynosi zbawienie”. Zostało ono objawione Jego rodzicom przez anioła (zob. Mt 1:21). „Jezus” pochodzi od hebrajskiego słowa oznaczającego zbawienie, *hosea*, dołączonego do związanego z przymierzem Bożego imienia JHWH. Jest to to samo hebrajskie imię co Jozue.

▣ **„Chrystus”** Jest to grecki odpowiednik hebrajskiego terminu *mesjasz*, oznaczającego „namaszczoney”. Oznacza on „kogoś powołanego i wyposażonego przez Boga do konkretnego zadania”. W ST namaszczano trzy grupy przywódców: kapłanów, królów oraz proroków. Jezus wypełnia wszystkie te trzy namaszczone urzędy (zob. Hbr 1:2-3).

▣ **„dał mi poznać”** Może odnosić się do śmierci Piotra (zob. J 13:36) lub tego, jak umrze, co zostało objawione Piotrowi przez Pana w J 21:18-19.

1:15 „po moim odejściu” Jest to określenie „eksodus” (zob. Łk 9:31) użyte w znaczeniu śmierci (tj. eufemizm)

lub powrotu do nieba.

▣ „o tym sobie przypominać” Może to dotyczyć 1 Listu Piotra, 2 Listu Piotra lub Ewangelii Marka (zob. Ireneusz). Piotr zdawał sobie sprawę z tego, że Duch będzie używał jego pism po jego śmierci. Musiał mieć poczucie tego, że przez niego Duch przemawiał do chrześcijan i że będą oni mogli nadal czytać to, co napisał, i korzystać z tego, kiedy jego już nie będzie.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 1:16-18

¹⁶Nie za wymyślonymi bowiem mitami postępowaliśmy wtedy, gdy daliśmy wam poznać moc i przyście Pana naszego Jezusa Chrystusa, ale [nauczaliśmy] jako naoczni świadkowie Jego wielkości. ¹⁷Otrzymał bowiem od Boga Ojca cześć i chwałę, gdy taki oto głos Go doszedł od wspaniałego Majestatu: To jest mój Syn umiłowany, w którym mam upodobanie. ¹⁸I słyszeliśmy, jak ten głos doszedł z nieba, kiedy z Nim razem byliśmy na górze świętej.

1:16

GPNT „wymądrzonym bajkom”
BP „zmyślonymi opowiadaniem”
BW „zręcznie zmyślonych baśniach”
BWP „niedorzecznych domysłach”
PL „wymyślnymi baśniami”

Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej, wskazujący na stały stan urojenia (czas dokonany) spowodowany przez nieokreślonego, zewnętrznego sprawcę (strona bierna), którym mogli być fałszywi nauczyciele lub diabeł. Od tego greckiego słowa pochodzi polski termin „mit”. Występuje ono tylko w:

1. 1 Tm 1:4; 4:7
2. 2 Tm 4:4
3. Tt 3:9.14
4. 2 P 1:16

Ponieważ ci fałszywi nauczyciele (na podstawie opisu z 2 P 2) należeli do pierwszych gnostyków z pewnymi judaizującymi tendencjami (tj. #2), mity te mogą odnosić się do:

1. anielskich poziomów pomiędzy świętym bogiem a niższymi bytami duchowymi (eonami) i ich tajemnymi imionami
2. genealogii związanych z Mesjaszem jako niebiańskim człowiekiem różnym od prawdziwie ludzkiego Chrystusa
3. celowego teologicznego oddzielenia zbawienia od etyki/moralności

Pomocne omówienie różnych znaczeń, w których stosowane było słowo „mit” znajduje się w książce G. B. Cairda *The Language and Imagery of the Bible [Język i symbolika Biblii]*, rozdziały 12-13, s. 201-243.

▣ „przyście Pana naszego” Jest to kolejny centralny temat tej księgi. Określenie *parousia*, definiowane jako „przyście” lub „obecność” (ten sam rdzeń co w 2 P 1:12), występuje w papirusach zapisanych greką koine w odniesieniu do królewskiej wizyty monarchy. Termin *parousia* zazwyczaj odnosi się do drugiego przyścia Chrystusa (zob. 2 P 3:4.12), może jednak wiązać się także z wcieleniem, o które może chodzić w tym fragmencie ze względu na kontekst, ponieważ następne zdanie nawiązuje do przemienienia Jezusa.

TEMAT SPECJALNY: DRUGIE PRZYJŚCIE CHRYSZTUSA

Istnieje kilka terminów i wyrażen odnoszących się do powrotu Jezusa.

1. *parousia* (Jk 5:7), oznacza on „obecność” i stosowany był do królewskich wizyt (zob. Mt 24:3.27.37.39; 1 Kor 15:23; 1 Tes 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; 2 Tes 2:1.8; 2 P 1:16; 3:4.12; 1 J 2:28)
2. *epifaneia*, „ukazanie się twarzą w twarz” (1 Tm 6:14; 2 Tm 1:10; 4:1.8; Tt 2:13)
3. *apokalupsis*, „odsłonięcie” lub „objawienie” (1 Kor 1:7; 2 Tes 1:7; 1 P 1:5.13; 4:13; 5:1)
4. „Dzień Pański” i różne formy tej frazy (zob. Temat specjalny: Dzień Pański)

NT jako całość napisany jest w ramach światopoglądu ST, zakładającego

1. obecny zły, buntowniczy wiek
2. nadchodzącą nową erę sprawiedliwości
3. zostanie ona zaprowadzona za pośrednictwem Ducha poprzez dzieło Mesjasza (Namaszczonego; zob. Temat specjalny: Mesjasz)

Teologiczne założenie progresywnego objawienia jest wymagane, ponieważ autorzy NT nieco modyfikują oczekiwania Izraela. Zamiast militarnego, skupionego na jednej nacji (Izraelu) przyjścia Mesjasza są dwa przyjścia. Pierwszym było wcielenie bóstwa przy poczęciu i narodzeniu Jezusa z Nazaretu. Przyszedł jako niewojak, nie sądzący Cierpiący Sługa z Iz 53, a także łagodny jeździec na źrebięciu oślicy (a nie koniu bojowym ani królewskim mule) z Za 9:9. Pierwsze przyjście zapoczątkowało nową mesjańską erę, królestwo Boże na ziemi. W jednym znaczeniu królestwo już nadeszło, ale oczywiście w innym sensie nadal pozostaje odległe. To napięcie pomiędzy dwoma przyjściami Mesjasza jest w pewnym sensie nałożeniem się dwóch żydowskich epok, które było niezauważalne, albo przynajmniej niejasne w ST (zob. Temat specjalny: Obecny i nadchodzący wiek). W rzeczywistości to podwójne przyjście podkreśla zaangażowanie JHWH w odkupienie całej ludzkości (zob. Rdz 3:15; 12:3; Wj 19:5 oraz przesłanie proroków, szczególnie Izajasza i Jonasza; zob. Temat specjalny: Odwieczny plan odkupienia JHWH).

Kościół nie oczekuje wypełnienia prorocत्व ST, ponieważ większość z nich odnosi się do pierwszego przyjścia Chrystusa (zob. *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 165-166). Wierzący oczekują chwalebego przyjścia zmartwychwstałego Króla królów i Pana panów, historycznego wypełnienia nowej ery sprawiedliwości na ziemi tak jak w niebie (zob. Mt 6:10). Informacje przedstawiane w ST nie były niedokładne, tylko niekompletne. On przyjdzie znowu, tak jak zapowiedzieli to prorocy, w mocy i władzy JHWH (zob. Temat specjalny: Dlaczego obietnice przymierza ST wydają się tak odmienne od obietnic przymierza NT?).

Drugie przyjście Chrystusa nie jest terminem biblijnym, ale koncepcja ta tworzy światopogląd i ramy całego NT. Bóg wszystko naprawi. Wspólnota pomiędzy Bogiem a stworzoną na Jego obraz ludzkością zostanie przywrócona (zob. Ap 21-22). Zło zostanie osądzone i usunięte (zob. Ap 20:11-15). Boże zamysły nie zostaną – nie mogą zostać udaremnione.

▣ „naoczni świadkowie Jego wielkości” Potwierdza to autorstwo Piotra jako naocznego świadka ziemskiego życia Jezusa. Słowa te odnoszą się konkretnie do przemienienia Jezusa (zob. 2 P 1:18 i Mk 9:2-8). Frazę tę stosowano także do osób wtajemniczanych w religie misteryjne, doświadczających jedności z bogiem. Piotr, podobnie jak Paweł, często posługiwał się sformułowaniami używanymi przez swoich przeciwników, zaprzeczając im w ten sposób lub nadając im właściwe znaczenie. Określenie „wielkość” lub „majestat” (Biblia Brzeska) odnosi się do Jezusa. W następnym wersecie (2 P 1:17) to samo słowo („wspaniały Majestat”) zastosowano wobec Boga Ojca. Boska istota Jezusa została objawiona wewnętrznemu kręgowi uczniów (tj. Piotrowi, Jakubowi i Janowi) na górze.

1:17 „cześć i chwałę” Może to być odniesienie do „chwały Szekina” (tak rabini nazywali obłok w Księdze Wyjścia i Liczb), obłoku, z którego przemówił Bóg (zob. Mk 9:2-8). Zob. Temat specjalny: Chwała (doksa) w 1 P 1:21.

▣ „Ojca” Zob. Temat specjalny w Mk 13:32.

▣ „głos” Rabini nazywają go *Bath Kol* (tj. „głosem z nieba”). Potwierdzał on Bożą wolę w czasach pomiędzy działalnością Malachiasza a życiem Jana Chrzciciela, kiedy nie było prorocznego głosu. Ojciec wyraził poparcie dla Jezusa zarówno przy Jego chrzcie, jak i przemienieniu (zob. Mk 1:11; Mt 17:5-6).

▣ „mój Syn umiłowany” Ten mesjański tytuł pochodzi z Ps 2:7.

▣ „w którym mam upodobanie” Jest to nawiązanie do Iz 42:1 (zob. Mt 3:17; 17:5). Łącząc ze sobą Ps 2 i Iz 42 Piotr podkreśla zarówno królewski aspekt przyjścia Mesjasza, jak i ten związany z Cierpiącym Sługą. Te dwa aspekty definiują także Jego dwa przyjścia: wcielenie = Cierpiący Sługa; drugie przyjście = Król i Sędzia.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 1:19-21

¹⁹Mamy jednak mocniejszą, prorocką mowę, a dobrze zrobicie, jeżeli będziecie przy niej trwali jak przy lampie, która świeci w ciemnym miejscu, aż dzień zaświta, a gwiazda poranna wszędzie w waszych sercach. ²⁰To przede wszystkim miejcie na uwadze, że żadne proroctwo Pisma nie jest dla prywatnego wyjaśnienia. ²¹Nie z woli bowiem ludzkiej zostało kiedyś przyniesione proroctwo, ale kierowani Duchem Świętym mówili od Boga święci ludzie.

1:19 „prorocką mowę” Chodzi tu albo o (1) teksty ST (tj. 2 P 1:17), albo o (2) świadectwo apostołów (zob. 2 P 1:12; 1 J 1:1-5).

▣ „mocniejszą” Boże objawienie w ST potwierdzone jest przez objawienie NT. ST jest niewątpliwie kluczowy dla pełnego zrozumienia NT (zob. Mk 1:1-13).

Cały ten akapit dotyczy opóźniającego się powrotu Chrystusa, w który niektórzy zaczęli wątpić. Piotr chce upewnić o nim swoich czytelników, pisząc o:

1. swoim własnym doświadczeniu nowej ery (tj. przemienieniu Jezusa)
2. wypełnieniu proroctw przez życie, nauczanie, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa

Nowy dzień już nadszedł, a jego wypełnienie nastąpi (tj. jak świecąca lampa, jak wschód Wenus). Zob. F. F. Bruce, *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, s. 130.

▣ „lampie, która świeci w ciemnym miejscu” Jest to nawiązanie do Ps 119:105 oraz być może do Prz 6:23. Bóg dostarczył upadłej ludzkości wszystkich informacji potrzebnej jej do tego, aby odpowiedzieć Mu wiarą (tj. objawienie, natchnienie i oświecenie). Boże objawienie w ST oraz najpełniejsze ukazanie się w Chrystusie, zapisane i objaśnione przez autorów NT, jest w pełni wystarczające (choć nie wyczerpujące). Objawienie to (ST i NT) jest jak światło świecące w ciemnościach ludzkiego i anielskiego buntu. Nadejdzie jednak dzień, w którym o wiele lepsze, jaśniejsze światło (tj. spotkanie twarzą w twarz z Chrystusem) oświeci serce i umysł każdego wierzącego. Celem objawienia nie jest przekazanie informacji, tylko zbawienie (tj. odnowiona, bliska wspólnota). Fałszywi nauczyciele twierdzili, że otrzymali szczególne objawienie od Boga, Piotr jednak potwierdza, że Jezus jest pełnym i kompletnym Bożym objawieniem.

▣ „gwiazda poranna” Dosłownie jest to „niosąca światło” lub „jutrzienka” (zob. Ap 2:28; 22:16). Od tego określenia wywodzi się polskie słowo „fosfor”. Ten aspekt świecącego światła łączy się z kilkoma starotestamentowymi konotacjami:

1. Wiąże się z hebrajskim terminem *helel*, tłumaczonym jako „gwiazda poranna” (w łacinie *Lucyfer*, zob. Iz 14:12), odnoszącym się przeważnie do planety Wenus.
2. Wiąże się z przyjściem Mesjasza w Lb 24:17 (tj. „wschodzi Gwiazda z Jakuba”) i Ml 3:20 (tj. „wезде słońce sprawiedliwości”)
3. Wiąże się ze zmartwychwstałymi świętymi z Dn 12:3 (tj. „będą świecić jak blask sklepienia”)
4. Wiąże się z królewskim wcielonym Mesjaszem z Ap 22:16 (tj. „Potomstwo Dawida, Gwiazda świecąca, poranna”)

▣ „wезде w waszych sercach” W tym kontekście odnosi się to do egzystencjonalnego spotkania z Bogiem, do którego doprowadza Jego objawienie się w Piśmie (ST), Jezusie (wcieleniu) i pismach Apostolskich (NT). W pewnym momencie człowiek doznaje olśnienia i staje się to dla niego zrozumiałe. Boża prawda dociera do jego świadomości. Ten proces dochodzenia do zrozumienia i przekonania kierowany jest przez Ducha Świętego (zob. J 6:44.65).

Chrześcijaństwo zaczyna się od spotkania jednostki z Bogiem w Chrystusie i zareagowania na nie wiarą, skutkuje natomiast zbiorowym doświadczeniem rodzinnej miłości i służby (zob. 1 Kor 12:7). Zob. Temat specjalny: Serce w Mk 2:6.

1:20 „Pisma” Jest to jeden z wielu fragmentów NT dotyczących Bożego objawienia w pismach ST i NT (tj. Piśmie Świętym).

1. Mt 5:17-19
2. 1 Kor 2:9-13
3. 1 Tes 2:13
4. 2 Tm 3:16
5. 1 P 1:23-25
6. 2 P 1:20-21
7. 2 P 3:15-16

Istotą wszystkich tych wersetów jest to, że Pismo Święte pochodzi od Boga, a nie od ludzi. Bóg natchnął autorów (zob. 2 P 1:20-21) i ich pisma (zob. 2 Tm. 3:16).

▣ **„dla prywatnego wyjaśnienia”** Zdanie to niewątpliwie wyraża istniejące napięcie wywołane w Kościołach przez fałszywych nauczycieli. Możliwe, że cytowali oni Biblię, a następnie nadawali jej własną interpretację (co jest także rozpowszechnione dzisiaj).

Rozpatrując te słowa w ich kontekście trudno jest stwierdzić, czy odnoszą się one do (1) autorów ST, czy do (2) współczesnych Piotrowi fałszywych nauczycieli. Pierwsza z tych możliwości dotyczy teologicznej koncepcji natchnienia (zob. 2 Tm 3:16). Następny werset wydaje się potwierdzać tę interpretację. Druga opcja dotyczyłaby teologicznej koncepcji oświecenia (tj. Ducha prowadzącego wierzących w interpretowaniu Biblii).

Należy podkreślić, że ewangelikalna koncepcja „kapłaństwa wierzącego” jest zazwyczaj rozumiana jako pochodząca od Ducha zdolność interpretowania Biblii na swój użytek. Biblijnie jednak fraza ta odnosi się do Kościoła jako wykonawcy Wielkiego Posłannictwa, zob. 1 P 2:5.9; Ap 1:6. Zwróćmy uwagę na to, że w ST (zob. Wj 19:6) i NT fraza „kapłaństwo wierzących” występuje w liczbie mnogiej (tj. dotyczy zbiorowości, a nie jednostek).

1:21 „kierowani Duchem Świętym (...) ludzie” Dosłownie jest to „niesieni” – imiesłów czasu teraźniejszego strony biernej – kolejne podkreślenie prawdy, że Biblia jest boskim, a nie ludzkim przesłaniem. Pismo Święte spisane jest w ludzkich słowach, ludzie ci byli jednak w wyjątkowy sposób prowadzeni przez Ducha. Biblia nie jest wyczerpującą prawdą, ponieważ żaden człowiek nie jest w stanie zrozumieć takiego poziomu rzeczywistości, ale wiarygodną, wystarczającą prawdą o Bogu, grzechu, zbawieniu, pobożnym życiu i wieczności.

Konkretne drogi natchnienia są różne:

1. teofanie
2. urim i tummim (rzucanie losów)
3. sny
4. wizje
5. transy
6. aniołowie
7. symboliczne działania
8. szczególne wydarzenia i interpretacje

Pozostaje tu pytanie, czy Bóg zapewnia treść, a ludzki autor formę, czy to Bóg dostarcza obu tych elementów?

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy życie chrześcijańskie jest przede wszystkim Bożym dziełem, czy naszym?
2. Jaką rolę odgrywają ludzie w relacji z Bogiem?
3. Czy życie chrześcijańskie może być oddzielane od zbawienia?
4. Czy zbawienie jest warunkowe?
5. Jakiemu fałszywemu nauczaniu sprzeciwia się Piotr w tym liście?
6. Co znaczą słowa Ojca z 2 P 1:19?
7. Co wersety 20-21 mówią o Biblii?

2 LIST PIOTRA 2

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
			PRZESTROGI PRZED NOWINKARSTWEM	
Szydercy	Ostrzeżenie przed fałszywymi nauczycielami i złym życiem	Strzec się fałszywych nauczycieli	Fałszywi nauczyciele	
		2:1-2		
		2:3	2:1-3	2:1-3
		Uczyć się z lekcji przeszłości!	Sąd nad bezbożnikami	
2:1-22	2:1-22	2:4-11	2:4-10a	2:4-11
		Kara spotka występnych	Drogi błędnowierców	
		2:12-14		
		2:15-16		
		2:17	2:10b-22	2:12-22
		2:18-19		
		2:20-22		

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 2 PIOTRA 2:1-22

- A. Fragment ten jest paralełą Listu Judy. Występują pomiędzy nimi zapożyczenia literackie, nie jest jednak oczywiste, kto wzorował się na kim. Możliwe, że Juda nawiązuje do prorocтва Piotra, ponieważ spełniło się ono po jego śmierci (zob. angielskie tłumaczenie NET Bible).
- B. Ci fałszywi nauczyciele wydają się być zwolennikami antynomizmu – prekursorami gnostycyzmu, wyznającymi silnie rozwiniętą angelologię (co może odzwierciedlać wpływy perskie, zob. 1 Tm 6:3-

- 5). Wszystkie wymienione fragmenty w jakiś sposób nawiązują do aniołów.
- C. Piotr czerpie z wiedzy powszechnej jemu współczesnych (relacje ST; *1 Księga Henocha*; źródła pogańskie).
- D. Biblia jest bardzo niejednoznaczna w kwestii pochodzenia, upadku i funkcjonowania świata aniołów. Niech nasza ciekawość nie wykracza poza informacje dane nam przez Boga (tj. współczesne powieści).
- E. Fragment ten zawiera długą listę cech fałszywych nauczycieli:
1. potajemnie wprowadzają zgubne herezje (2 P 2:1)
  2. wypierają się Władcy (2 P 2:1)
  3. idą za rozpustą (2 P 2:2)
  4. są chciwi (2 P 2:3)
  5. okazują pogardę władzy (2 P 2:10)
  6. zachowują się jak zwierzęta (2 P 2:12)
  7. szukają przyjemności (2 P 2:13)
  8. zakłócają chrześcijańskie uczty miłości (2 P 2:13)
  9. przywodzą słabych wierzących do grzechu (2 P 2:14)
  10. obiecują wolność, ale sami są niewolnikami (2 P 2:19)

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 2:1-3

¹Znaleźli się jednak fałszywi prorocy wśród ludu tak samo, jak wśród was będą fałszywi nauczyciele, którzy wprowadzą wśród was zgubne herezje. Wyprą się oni Władcy, który ich nabył, a sprowadzą na siebie rychłą zgubę. ²A wielu pójdzie za ich rozpustą, przez nich zaś droga prawdy będzie obrzucona bluźnierstwami; ³dla zaspokojenia swej chciwości obłudnymi słowami was sprzedadzą ci, na których wyrok potępienia od dawna jest w mocy, a zguba ich nie śpi.

2:1 „fałszywi prorocy” O prawdziwych prorokach mowa jest w 2 P 1:19-21. ST często wspomina o fałszywych prorokach (zob. Pwt 13:1-5; 18:19-22; 1 Krl 18:19; 22:6ff; Jr 5:3; 23:9-18) – podobnie jak NT (zob. Mt 7:15; 24:11.24; Mk 13:22; Łk 6:26; Dz 13:6; 2 P 2:1; 1 J 4:1; Ap 16:13; 19:20; 20:10). Zob. Temat specjalny: Apostazja (*afistēmi*) w 2 P 1:10.

▣ **„Znaleźli się (...) wśród ludu”** Chodzi tu o starotestamentowy lud Boży. Zwróćmy uwagę na paralelizm tych dwóch zdań (powtórzenie „wśród”), a także na to, że fałszywi prorocy wyszli spośród ludu Bożego, a nie przyszli z zewnątrz.

▣ **„fałszywi nauczyciele”** Zawarte w 2 P 2 wskazówki ukazują, że byli to prekursorzy gnostycyzmu. Zob. Temat specjalny: Gnostycy w 1 P 3:22.

▣ **„wprowadzą”** To słowo, złożone z członów *para* i *eisagō* łączy się z konotacją „potajemnego, podstępnego przemycania” (zob. Ga 2:4 i Jud 1:4).

▣ **„zgubne herezje”** Określenie „herezje” (podziały) stosowane jest w NT w trzech znaczeniach:

1. sekty lub ugrupowania religijne (zob. Dz 24:14; 26:5)
2. podziałów w ramach chrześcijaństwa (zob. 1 Kor 11:19)
3. nauk sprzecznych z ortodoksją

Herezje są zazwyczaj mieszkanką prawdy i błędu. Często tak podkreślają jakąś prawdę, że wykluczają tym samym inne prawdy biblijne lub są wypaczeniami dotyczącymi chrystologii. Herezja zawsze wywodzi się spośród wspólnoty chrześcijańskiej (zob. Mt 7:15-23; 24:24; 1 Tm 4:1-5; 1 J 2:18-25). Opis czynów heretyków znajduje się w (1) punkcie E Spostrzeżeń dotyczących kontekstu oraz (2) Ga 5:19.

▣ **„Wyprą się oni Władcy”** Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony medialnej (deponens), przekazujący znaczenie trwałego, osobistego odrzucenia Chrystusa przez fałszywych nauczycieli. Chodzi tu o wyparcie się Jezusa pod względem (1) teologii lub (2) stylu życia (zob. Jud 1:4). Jest to pierwsze z czterech zdań (2 P 2:1-3) opisujących fałszywych nauczycieli wypierających się Jezusa:

1. w uczynkach i przekonaniach
2. niemoralnym postępowaniem
3. chciwością
4. samooszukiwaniem się

Tytuł „Władca” to słowo *despotēs*, oznaczające „pana” lub „mistrza”. Stosowane jest to właścicieli niewolników (zob. 1 Tm 6:1.2; Tt 2:9; 1 P 2:18).

Co ciekawe, określenie „władca” zazwyczaj stosowane jest do Boga Ojca (zob. Łk 2:29; Dz 4:24 [cytat za Wj 20:11 lub Ps 146:6 w tłumaczeniu Septuaginty]), odnoszone jest jednak także do Chrystusa (zob. 2 Tm 2:21; Jud 1:4; Ap 6:10). Oto kolejny tytuł Ojca przeniesiony na Syna dla potwierdzenia Jego boskości.

▣ **„który ich nabył”** Jest to imiesłów aorystu strony czynnej. Podobnie jak fragment 2 P 2:20-22, słowa te wydają się wskazywać na to, że kiedyś byli oni zbawieni, ale teraz nie są! Jest to odniesienie do: (1) zbawienia przez JHWH Jego ludu w ST lub (2) odkupieńczego dzieła Chrystusa w NT (zob. Mk 10:45; Dz 20:28; 1 Kor 6:20; Ef 1:7; 1 Tm 2:6; Hbr 2:9; 1 P 1:19; 1 J 2:2; Ap 5:9). W ST wykupienie kogoś z niewoli (tj. zapłacenie okupu lub odkupienie) odnosiło się do fizycznego ratunku. W NT słowo to zazwyczaj dotyczy zbawienia. W ST zaprzędanie kogoś w ręce jego wrogów wiązało się z sądem.

Jedno z angielskich tłumaczeń, NJB, oddaje tę frazę jako „który kupił ich wolność” – najwidoczniej uznając, że kontekst (2 P 2:2-3) związany jest z wierzącymi, którzy żyją bezbożnie i przynoszą ujmę Chrystusowi i chrześcijaństwu. W takim przypadku chodziłoby o wierzących, którzy przedwcześnie umierają z powodu swojego bezbożnego stylu życia i destrukcyjnego wpływu na otoczenie.

▣ **„sprowadzą na siebie rychłą zgubę”** Żaden chrześcijanin w I w. n.e. nie zadawał sobie tego pytania, ale współcześni wierzący poświęcają temu wiele uwagi, w szczególności skupiając się na poglądach swojej grupy na temat pewności zbawienia. Niektórzy łączą to sformułowanie z „JHWH” lub „ludem”, co czyniłoby je odniesieniem do eksodusu (tj. wędrówki po pustyni).

Prawdziwe pytanie brzmi tutaj następująco: „Czy heretycy byli naprawdę zbawieni?”. Jestem przekonany, że doktryny biblijne przedstawiane są w dialektycznych lub paradoksalnych parach, co jest charakterystyczne dla literatury Wschodu. Współcześni zachodni czytelnicy i interpretatorzy mają tendencję do wrywania wersetów z kontekstu i ich propozycjonalizowania. Wierzę w pewność zbawienia, ale ze względu na fragmenty takie jak ten nie mam już takiej pewności co do maksymy „raz zbawiony, na zawsze zbawiony”. O pewności zbawienia świadczy pobożne życie (choć nie jest ona na nim oparta) – zob. List Jakuba i 1 List Jana. Wierzący zmagają się z grzechem i błędzą, ale nadal ufają Chrystusowi i odpowiadają (choć czasem powoli) na karcenie ze strony Ducha Świętego.

Jednak przypowieść o glebach (zob. Mt 13) i aktywni, ale zgubieni religijni ludzie z Mt 7:15-27 upewniają mnie, że istnieją fałszywe wyznania wiary (zob. 2 P 2:20-22; 1 J 2:18-19). Fałszywi nauczyciele wywoływali wiele zamieszania w Kościele i nadal to robią. 1 List Jana zawiera kilka cech, po których można poznać prawdziwych wierzących:

1. gotowość do wyznawania grzechów (1 J 1:5; 2:22)
2. styl życia cechujący się posłuszeństwem Bogu (1 J 2:3-6)
3. styl życia cechujący się miłością (1 J 2:7-11)
4. zwycięstwo nad Złym (1 J 2:12-14)
5. porzucenie świata (1 J 2:15-17)
6. wytrwałość (1 J 2:19)
7. doktryna (1 J 2:20-24)

Piotr wymienia także niewłaściwe czyny tych fałszywych nauczycieli (zob. Spostrzeżenia dotyczące kontekstu, punkt E). Jeśli prawdą jest, że Ewangelia to (1) osoba; (2) przesłanie o tej osobie; oraz (3) styl życia nastawiony na naśladowanie tej osoby, to ci fałszywi nauczyciele sprzeciwiali się wszystkim tym trzem aspektom. Czy ktoś może być „nabyty” przez Jezusa i się Go wyprzeć? W tym właśnie tkwi problem. Zbawienie jest darem dla wszystkich, którzy odpowiedzą na nie nawróceniem, wiarą, posłuszeństwem i wytrwałością. Jednak do dojrzałości dochodzi się w procesie uczniostwa, który będzie nas kosztować wszystko. Musimy mocno trzymać

się obu tych biblijnych prawd. Doktryna podawana jest w pełnych napięcia parach, ponieważ chrześcijaństwo to nie tylko biblijna teologia (zob. Rz 6), ale także codzienna walka (zob. Rz 7) o pobożność. Zbawienie to więc, a nie jednorazowa decyzja!

2:2 „wielu pójdzie za” Jakąż tragedią jest zwodzenie innych (zob. Mt 18:6-7)! Piotr często posługuje się tym złożonym określeniem (zob. 2 P 1:16; 2:2.15.21; patrz też Mt 18:6).

▣

GPNT „rozpasaniem”
BP „rozwiązłość”
BW, PL „rozwiązłością”
BWP „rozpuście”

Termin *aselgeia* tłumaczony być może jako „rozpasanie”, „rozwiązłość” lub „rozpusta”, co wskazuje na aktywność seksualną wykraczającą poza wyznaczone ramy (zob. 2 P 2:2.7.18; 1 P 4:3; Jud 1:4). Słowo to często pojawia się w wykazach grzechów pogańskiego społeczeństwa (zob. Rz 13:13; 1 Kor 12:21; Ga 5:19).

▣ **„przez nich zaś droga prawdy będzie obrzucona bluźnierstwami”** Styl życia wierzących ma kluczowe znaczenie. Mają oni wykazywać rodzinne podobieństwo do Boga (tj. wiara w Jezusa odnawia Boży obraz w ludzkości, zob. 1 Tm 6:1; Tt 2:5).

▣ **„droga prawdy”** „Droga” to jedna z pierwszych nazw nadanych chrześcijanom (zob. Dz 9:2; 18:25-26; 19:9.23; 22:4; 24:14.22). Określenie to odzwierciedla starotestamentową koncepcję biblijnej wiary jako jasno wyznaczonej ścieżki, której mamy się trzymać (zob. Ps 119:105; Prz 6:23). Sformułowanie to odnosi się do przesłania Ewangelii. W oczywisty sposób wynika stąd, że pobożny styl życia jest nieodłączną częścią zbawienia (Ef 1:4; 2:10).

▣ **„będzie obrzucona bluźnierstwami”** Poganie opacznie rozumieli chrześcijan i oskarżali ich o niemoralne praktyki. Styl życia tych fałszywych nauczycieli przyczyniał się do szerzenia się takich błędnych wyobrażeń.

2:3 „dla zaspokojenia swej chciwości” Termin ten ma negatywne konotacje zarówno w Septuagincie, jak i NT. Fałszywych nauczycieli charakteryzuje pragnienie więcej i więcej za wszelką cenę (zob. 2 P 2:14; Mi 3:11; 1 Tm 6:5; Tt 1:11; Jud 1:16). Słowo to jest często używane w NT (zob. Mk 7:22; Łk 12:15; Rz 1:29; 2 Kor 9:5; Ef 5:3; Kol 3:5; 1 Tes 2:5; 2 P 2:3.14), ponieważ opisuje skupioną na sobie naturę upadłej ludzkości. Może tu chodzić o chciwość pieniędzy, seksu lub zaszczytnych pozycji (ponieważ są to nauczyciele) w Kościołach.

▣ **„was sprzedadzą”** Dosłownie jest to „was przehandlują”. Inne tłumaczenia oddają tę frazę jako „oszukiwać was będą” (BP) lub „wykorzystywać was będą” (BW).

▣

GPNT „foremnymi słowami”
BP, PL „fałszywymi słowami”
BW „zmyślane opowieści”
BWP „zmyślonymi przez siebie bajeczkami”

Ten przymiotnik oznacza coś uformowanego lub zrobionego (zob. Rz 9:20). Od tego greckiego słowa pochodzi polski termin „plastik”. Fałszywi nauczyciele sprawiali problemy w społeczności wierzących oraz w społeczeństwie. Ich styl życia przynosił ujmę Ewangelii, a ich kłamstwa przekreślały jej przesłanie.

▣ **„na których wyrok potępienia”** Wśród ludu Bożego zawsze byli fałszywi nauczyciele. Byli oni potępiani w ST (zob. Pwt 13:1-5.6-11.12-18). Ich doczesny oraz eschatologiczny sąd jest pewny i nie będzie się opóźniał (zob. Ga 6:7). W tym tekście zarówno „wyrok”, jak i „zguba” są uosobione. Jest to duchowa zasada. Bóg jest etyczno-moralny i tak samo jest z jego stworzeniem. Ludzie rozbijają się o Boże standardy. Zbieramy to, co zasialiśmy. Dotyczy to wierzących (ale nie wpływa na zbawienie) i niewierzących (zob. Hi 34:11; Ps 28:4; 62:13; Prz 24:12; Koh 12:14; Jr 17:10; 32:19; Mt 16:27; 25:31-46; Rz 2:6; 14:12; 1 Kor 3:8; Ga 6:7-10; 2 Tm 4:14; 1 P 1:17; Ap 2:23; 20:12; 22:12).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 2:4-10a

⁴Jeżeli bowiem Bóg aniołom, którzy zgrzeszyli, nie odpuścił, ale wydał [ich] do ciemnych lochów Tartaru, aby byli zachowani na sąd; ⁵jeżeli staremu światu nie odpuścił, ale jako ósmego Noego, który ogłaszał sprawiedliwość, ustrzegł, gdy zesłał potop na świat bezbożnych; ⁶także miasta Sodomę i Gomorę obróciwszy w popiół skazał na zagładę dając przykład [kary] tym, którzy będą żyli bezbożnie, ⁷ale wyrwał sprawiedliwego Lota, który ugiął się pod ciężarem rozpustnego postępowania ludzi nie liczących się z Bożym prawem - ⁸sprawiedliwy bowiem mieszkając wśród nich z dnia na dzień duszę swą sprawiedliwą miał umęczoną przeciwnymi Prawu czynami, które widział i o których słyszał - ⁹to wie Pan, jak pobożnych wyrwać z doświadczenia, niesprawiedliwych zaś jak zachować na ukaranie w dzień sądu, ¹⁰przede wszystkim zaś tych, którzy idą za ciałem w nieczystej żądzy i pogardę okazują Władzy,

2:4 „Jeżeli” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość jest zazwyczaj zakładana z punktu widzenia autora lub dla jego celów literackich. Jest to początek długiego zdania, rozciągającego się aż po werset 10a. Możliwe, że ten wzorzec warunkowości ma się powtarzać w tym długim, złożonym greckim zdaniu. BT ma „jeżeli” w w. 4 i 5, BP w w. 4 i 6., a Biblia Lubelska w w. 4, 5, 6 i 7, w tekście greckim słowo to występuje jednak tylko w 2 P 2:4. Kontekst ten opisuje serię starotestamentowych wyroków związanych z aniołami.

▣ „aniołom, którzy zgrzeszyli” Jest to paralela Jud 1:6. Poniżej znajdują się spostrzeżenia z mojego komentarza do Listu Jakuba i Judy (tom 11).

Spostrzeżenia z komentarza do Listu Judy

Jud 1:6 „i aniołów, tych, którzy nie zachowali swojej godności, ale opuścili własne mieszkanie, spętanych wiekuistymi więzami zatrzymał w ciemnościach na sąd wielkiego dnia” Sodoma i Gomora, tak samo jak ci aniołowie, pławiły się w skrajnej niemoralności i pożądaniu cudzego ciała. Oba te przypadki użyte są tu jako przykład poddania karze wiecznego ognia.

Jud 1:6 „i aniołów” Werset ten dodaje aniołów do listy tych, którzy początkowo czcili JHWH, potem jednak zbuntowali się przeciwko Niemu i dlatego zostali zniszczeni lub osądzeni. O których aniołów jednak chodzi? Zawarto tu pewne informacje opisujące tę konkretną grupę aniołów:

1. nie zachowali swojej godności (PL: „nie dbali o powierzone im stanowisko”)
2. opuścili własne mieszkanie
3. są spętani wiekuistymi więzami i zatrzymani w ciemnościach na dzień sądu
4. „zgrzeszyli” (2 P 2:4)
5. „wydał [ich] do (...) Tartaru” (2 P 2:4)
6. „wydał [ich] do ciemnych lochów (...), aby byli zachowani na sąd” (2 P 2:4)

Którzy aniołowie w ST zbuntowali się i zgrzeszyli?

1. aniołowie jako moce stojące za pogańskim kultem
2. pomniejsze anielskie byty, nazywane konkretnymi imionami demonów w ST. Przykłady: Lilit (zob. Iz 34:14), Azazel (zob. Kpł 16:8), bóstwa koźłące (zob. Kpł 17:7 [PL])
3. „synowie Boga” z Rdz 6 (często wspomniani w międzytestamentalnych żydowskich pismach apokaliptycznych, 1 *Henocho* 86-88; 106; 2 *Henocho* 7.18; 2 *Barucha* 56; *Jubileuszów* 5)
4. aniołowie wymienieni w przykładzie zaczerpniętym z międzytestamentalnego żydowskiego pisma apokaliptycznego (ze względu na korzystanie przez Judę z innych tego rodzaju ksiąg w Jud 1:9.14)

▣

GPNT „(tych), (którzy) nie (ustrzegli) swego panowania*” (* Możliwy przekład: „początku”.)
BP „którzy nie zachowali swego pierwotnego stanu”
BW „którzy nie zachowali zakreślonego dla nich okręgu”
BWP „którzy nie zachowując swojej godności”
PL „którzy nie dbali o powierzone im stanowisko”

W 2 P 2:4 zawarta jest gra słów związana z czasem, w którym występuje czasownik „zachowywać”. Aniołowie nie zachowali swojej godności (imiesłów aorystu strony czynnej), więc Bóg zachował ich

---

---

uwięzionych na dzień sądu (tryb orzekający czasu dokonanego strony czynnej). Ci aniołowie, którzy sprzeciwili się Bożej woli, spotkali się zarówno z doczesnym, jak i eschatologicznym sądem – tak samo jak buntownicy spośród Izraela w czasie wędrówki po pustyni i mieszkańcy Sodomy i Gomory.

Określenie „godność” to grecki termin *archē*, oznaczający „początek” lub „pochodzenie” czegoś.

1. początek stworzonego porządku (zob. J 1:1; 1 J 1:1)
2. początek Ewangelii (zob. Mk 1:1; Flp 4:15)
3. pierwsi naoczni świadkowie (zob. Łk 1:2)
4. początek znaków (cuda, zob. J 2:11)
5. pierwsze (podstawowe) prawdy (zob. Hbr 5:12)
6. pierwotna nadzieja/ufność (zob. Hbr 3:14)

Z czasem słowa tego zaczęto używać również w znaczeniu „władzy” lub „rządów”:

1. ludzkich zwierzchności
  - a. Łk 12:11
  - b. Łk 20:20
2. anielskich zwierzchności
  - a. Rz 8:38
  - b. 1 Kor 15:24
  - c. Ef 1:21; 3:10; 6:10
  - d. Kol 1:16; 2:10.15

Ci fałszywi nauczyciele gardzą wszelką władzą – ziemską i niebiańską. Są antynomicznymi libertynami. Na pierwszym miejscu – ponad Bogiem, aniołami, władzami cywilnymi i przywódcami kościoła – stawiają samych siebie i swoje pragnienia.

GPNT „ale (którzy_pozostawili) własne pomieszczenie”
BP „lecz porzucili swoje mieszkanie”
BW „lecz opuścili własne mieszkanie”
BWP „odeszli z miejsc dla nich przeznaczonych”
PL „lecz porzucili swój obszar działania”

Aniołowie ci porzucili swoją niebiańską sferę i udali się do innej (na ziemię). Jest to zgodne z anielską interpretacją Rdz 6:1-4. Akt ten był świadomym odrzuceniem Bożej woli i władzy.

▣ „spętanych wiekuistymi więzami” Aniołowie związani są łańcuchami w *1 Henocha*, a szatan spętany „wielkim łańcuchem” w Ap 20:1-2. Termin „wiekuisty” może oznaczać „potężny”, „odpowiedni” lub „pewny”, a nie dosłownie „wieczny”, ponieważ aniołowie ci przetrzymywani są tylko do dnia sądu, kiedy zastosowane zostaną inne metody uwięzienia (zob. Ap 20:10.14-15). Chodzi o to, że niektórzy aniołowie już zostali pozbawieni wolności, aby powstrzymać ich złe oddziaływanie.

▣ „w ciemnościach” Słowo *Tartarus* (nie występujące w Liście Judy, użyte jednak w 2 P 2:4 i *1 Henocha* 20:2) było w mitologii greckiej miejscem przetrzymywania tytanów – półboskich, półludzkich olbrzymów. Wpisuje się to w anielską interpretację Rz 6. *1 Henocha* opisuje nowe miejsce zamieszkania tych zbuntowanych aniołów (zob. *1 Henocha* 10:5.12) jako wieczną ciemność, jakże odmienną od niebiańskiej światłości (chwały). Rabini dzielili *szeol* na „raj” (dla sprawiedliwych) i Tartar (dla niegodziwych). Określenie „Czeluść” (zob. Łk 8:31; Ap 9:1; 11:7; 20:3) jest równoznaczne z metaforami ciemności zastosowanymi w Jud 1:13b.

▣ „wielkiego dnia” Jest to inne określenie dnia sądu, kiedy Bóg pociągnie całe świadome stworzenie do odpowiedzialności za otrzymany dar życia (zob. Flp 2:10-11; Iz 45:23; Rz 14:10-12).

TEMAT SPECJALNY: „SYNOWIE BOGA” W RDZ 6

- A. Znaczenie sformułowania „synowie Boga” jest przedmiotem wielu kontrowersji. Istnieją trzy główne interpretacje tej frazy:
1. chodzi o pobożny ród Seta (zob. Rdz 5)
  2. odnosi się ona do grupy anielskich istot
  3. opisuje ona królów lub tyranów z rodu Kaina (zob. Rdz 4)
- B. Dowody przemawiające za rodem Seta
1. Bezpośredni kontekst literacki Rdz 4 i 5 ukazuje rozwój zbuntowanego rodu Kaina i pobożnego rodu Seta. Przesłanki kontekstualne wydają się świadczyć na korzyść pobożnego rodu Seta.
  2. Rabini są podzieleni w kwestii rozumienia tego fragmentu. Niektórzy twierdzą, że chodzi w nim o Seta (ale większość uważa, że odnosi się do aniołów).
  3. Sformułowanie „synowie Boga”, chociaż najczęściej używane jest w odniesieniu do istot anielskich, czasami stosowane jest też do ludzi:
    - a. Pwt 14:1, „Wy jesteście dziećmi Pana, Boga waszego”
    - b. Pwt 32:5, „Jego-Dzieci”
    - c. Wj 21:6; 22:8-9 (być może sędziowie z rodu Lewiego, zob. Ps 82:1)
    - d. Ps 73:15, „ród Twoich synów”
    - e. Oz 2:1, „Dzieci żyjącego Boga
- C. Dowody przemawiające za anielskimi istotami
1. Było to najpowszechniejsze tradycyjne rozumienie tego fragmentu. Szerszy kontekst Księgi Rodzaju może być poparciem dla tego poglądu jako kolejnego przykładu nadprzyrodzonego zła próbującego udaremnić Bożą wolę dla ludzkości (zdaniem rabinów z powodu zazdrości).
  2. W przeważającej części fragmentów ST fraza ta („synowie Boga”) odnosi się do aniołów:
    - a. Hi 1:6
    - b. Hi 2:1
    - c. Hi 38:7
    - d. Ps 29:1
    - e. Ps 89:6.7
  3. Międzytestamentalna *I Księga Henocha*, która cieszyła się dużą popularnością wśród wierzących w okresie NT, wraz z *Opowieściami Patriarchów* i *Księgą Jubileuszów* 5:1 interpretuje ich jako zbuntowanych aniołów (*I Henocha* 12:4; 19:1; 21:1-10).
  4. Bezpośredni kontekst Rdz 6 wydaje się sugerować, że „owi mocarze, mający sławę w owych dawnych czasach” pochodzili z niewłaściwego połączenia porządków stworzenia.
  5. *I Henocha* stwierdza nawet, że potop za Noego nastąpił w celu zniszczenia tego ludzko-anielskiego zjednoczenia, które było wrogie wobec JHWH i Jego planu dla stworzenia (zob. *I Henocha* 7:1ff; 15:1ff; 86:1ff).
- D. Dowody przemawiające za królami lub tyranami z rodu Kaina
1. Jest kilka starożytnych tłumaczeń przemawiających za tym poglądem
    - a. Targum Onkelosa (II w. n.e.) tłumaczy „synów Boga” jako „synów szlacheckich”
    - b. Greckie tłumaczenie ST wykonane przez Symmachusa (II w. n.e.) oddaje „synów Boga” jako „synów królów”
    - c. termin *elohim* stosowany jest czasem do izraelskich przywódców (zob. Wj 21:6; 22:8; Ps 82:1.6; zob. angielskie tłumaczenia NIV i NET Bible)
    - d. *Nefilim* (NIDOTTE, tom 3, s. 130, #5) związani są z *Gibborim* w Rdz 6:4. *Gibborim* to

liczba mnoga od słowa *Gibbor*, oznaczającego „sławnego mocarza, człowieka silnego, bogatego lub posiadającego władzę”

2. Ta interpretacja i przemawiające za nią przesłanki pochodzi z książki *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]*, s. 106-108.

E. Historyczni zwolennicy obydwu znaczeń

1. sformułowanie to odnosi się do Setytów

a. Cyryl z Aleksandrii	e. Kalwin
b. Teodoret z Cyru	f. Kyle
c. Augustyn	g. Gleason Archer
d. Hieronim	h. Watts

2. sformułowanie to odnosi się do istot anielskich

a. Autorzy Septuaginty	f. Tertulian	k. Olford
b. Filon z Aleksandrii	g. Orygenes	l. Westermann
c. Józef Flawiusz (<i>Starożytności</i> 1.3.1)	h. Luter	m. Wenham
d. Justyn Męczennik	i. Delitzsch	n. NET Bible
e. Klemens z Aleksandrii	j. Hengstenberg	

F. Jaki jest związek pomiędzy *Nefilim* z Rdz 6:4 a „synami Boga” i „córkami człowieczymi” z Rdz 6:1-2? Przyjrzyjmy się trzem teoriom:

1. Są to olbrzymi, którzy rodzili się ze związków aniołów z ludzkimi kobietami (zob. *Mądrość Syracha* 16:7).
2. Nie ma między nimi żadnego związku. Są po prostu wymienieni jako zamieszkujący ziemię w czasach wydarzeń rozgrywających się w Rdz 6:1-2 i późniejszych.
3. W książce *Introduction to the Old Testament [Wprowadzenie do Starego Testamentu]* (s. 557) R. K. Harrison zawarł następujący zagadkowy cytat: „całkowicie pominąć zawarty w tym fragmencie bezcenny antropologiczny wgląd we wzajemne relacje pomiędzy *Homo sapiens* i gatunkami sprzed Adama, który dostępny jest dla tych uczonych, którzy są wyposażeni do jego badania”.

Wnioskuje z tego, że postrzega on te dwie grupy jako reprezentujące różne grupy humanoidów. Oznaczałoby to późniejsze szczególne stworzenie Adama i Ewy, ale także ewolucyjny rozwój *Homo erectus*.

G. Uczciwie będzie przedstawienie mojego własnego rozumienia tego kontrowersyjnego tekstu. Najpierw chciałbym, abyśmy wszyscy przypomnieli sobie o tym, że tekst w Księdze Rodzaju jest krótki i niejasny. Pierwsi słuchacze Mojżesza z pewnością mieli obszerniejsze informacje historyczne lub Mojżesz posłużył się ustną lub pisemną tradycją z okresu Patriarchów, której sam w pełni nie rozumiał. Kwestia ta nie jest kluczowym zagadnieniem teologicznym. Często jesteśmy ciekawi rzeczy, o których Pismo Święte jedynie wspomina. Budowanie rozwiniętej teologii na podstawie tego i podobnych fragmentów biblijnych informacji byłoby bardzo niefortunne. Gdyby te informacje były nam potrzebne, Bóg dostarczyłby nam ich w bardziej zrozumiałej i kompletnej formie. Osobiście wierzę, że byli to aniołowie i ludzie, ponieważ:

1. W przeważającej części ST (choć są wyjątki) fraza „synowie Boga” odnosi się do aniołów
2. Septuaginta (tekst aleksandryjski z końca I w. n.e.) tłumaczy sformułowanie „synowie Boga” jako „aniołowie Boga”
3. Pseudoepigraficzna apokaliptyczna *I Księga Henocha* (napisana prawdopodobnie ok. 200 r. p.n.e.) bardzo jasno stwierdza, że chodzi tu o aniołów (zob. rozdziały 6-7; patrz też: *Księga Jubileuszów*)

4:19)

4. W 2 P 2 i Liście Judy mowa jest o aniołach, którzy zgrzeszyli i opuścili wyznaczone im miejsce (zob. też *1 Henocha* 10:4.12)

Zdają sobie sprawę z tego, że zdaniem niektórych jest to sprzeczne z Mt 22:30, ale ci konkretni aniołowie nie znajdują się ani w niebie, ani na ziemi, tylko w specjalnym więzieniu (*Tartarze*).

5. Myślę, że jednym z powodów, dla których wiele wydarzeń rozgrywających się w Rdz 1-11, ma swoje odpowiedniki w innych kulturach (tj. podobne opowiadania o stworzeniu, potopie i aniołach współżyjących z kobietami), jest to, że w tym okresie wszyscy ludzie byli razem i posiadali pewną wiedzę o JHWH, ale po rozproszeniu spod wieży Babel wiedza ta uległa zniekształceniu i dostosowaniu do modelu politeistycznego.

Dobrym przykładem jest tu mitologia grecka, w której półludzkie lub półnadludzkie olbrzymy zwane tytanami uwięzione zostają w *Tartarze* – ta sama nazwa została użyta w Biblii tylko raz (w 2 P 2) na określenie miejsca przetrzymywania aniołów, którzy opuścili swoje mieszkanie. W teologii rabinicznej Hades podzielony był na część dla sprawiedliwych (raj) oraz część dla niegodziwych (*Tartar*).

GPNT, BP „Tartaru”
BW „otchłani”
BWP „ciemności piekielnych”
PL „miejsca kary”

Zob. komentarz na temat frazy „w ciemnościach” w Jud 1:6.

▣ „ciemnych lochów” Termin *sirois* zawierają starożytne pisane uncjałą manuskrypty greckie $\aleph$, A, B i C. Biblia Gdańska ma tu „łańcuchy” (*seirais*), co znaczeniem przypomina słowo „więzy” użyte w Jud 1:6, które występuje w starożytnym spisaniem na papirusie manuskrypcie P⁷². Por. także *1 Henocha* 10:12).

2:5 „jeżeli staremu światu nie odpuścił” Odnosi się to do Bożego sądu nad niegodziwością rodzaju ludzkiego (zob. Rdz 6:5.11-12.13; 8:21b). Ten sąd, dokonany poprzez wodę, opisany jest w Rdz 6-9. O tym samym wydarzeniu mowa jest w 1 P 3:18-22.

▣ „Noego” Pan darzył życzliwością jednego człowieka i jego rodzinę (tj. Noego, zob. Rdz 6:8-9.18). Wydarzenia te opisane są także w *Starożytnościach żydowskich* Józefa Flawiusza (1.3.1), *1 Liście Klemensa do Koryntian* (7.6; 9.4) i *Wyroczeniach sybillińskich* (1.128).

▣ „który ogłaszał sprawiedliwość” ST nie wspomina o działalności kaznodziejskiej Noego, czyni to jednak tradycja rabiniczna (zob. *Księga Jubileuszów* 7:20-29; *Wyroczenie sybillińskie* 1.128-129).

▣ „potop” Od tego greckiego słowa pochodzi polskie określenie „kataklizm”. Według *1 Henocha* potop był Bożym sądem nad mieszanym potomstwem zrodzonym ze stosunków seksualnych pomiędzy ludźmi a aniołami (zob. Rdz 6:1-4).

2:6 „Sodomę i Gomorę” Zniszczenie tych niegodziwych miast opisane jest w Rdz 19:24-28. Aniołowie umożliwili ucieczkę Lotowi i jego rodzinie, a więc domyślnie byli także zaangażowani w zniszczenie tych miast na równinie. Jest to paralela Jud 1:7. Wydaje się, że Noe jest przykładem sądu poprzez wodę, a Sodomę i Gomorę – sądu poprzez ogień. Poniżej znajduje się fragment mojego komentarza do Jud 1:7.

Spostrzeżenia z komentarza do Listu Judy

Jud 1:7 „Sodomę i Gomorę” Jest to trzeci przykład buntu związanego z aktywnością seksualną

---

przekraczającą objawiony Boży plan małżeństwa:

1. kananejski kult płodności w Szittim (zob. Lb 25)
2. próba pomieszania porządków stworzenia przez aniołów (zob. Rdz 6:1-4; 2 P 2:4)
3. homoseksualna aktywność Sodomy i Gomory wobec aniołów (zob. Rdz 19; 2 P 2:6)

▣ „i w ich sąsiedztwie [położone] miasta” Nazwy tych miast wymienione są w Pwt 29:22.

▣ „w podobny sposób” Jest to biernik, gramatycznie odnoszący się do aniołów (zob. Jud 1:6), a nie okolicznych miast. Pojawiły się spekulacje, że Juda posłużył się tymi ilustracjami ze ST, ponieważ w Rdz 6 aniołowie współżyli z kobietami, a tutaj ludzie usiłowali współżyć z aniołami (zob. Rdz 18:22; 19:1). Jeśli rzeczywiście tak jest, byłaby to kolejna próba pomieszania porządków stworzenia. Wydaje mi się jednak, że mieszkańcy Sodomy nie wiedzieli, że byli to aniołowie i uznali ich za mężczyzn (zob. Rdz 18:22).

▣ „oddawszy się rozpuście i pożądaniu cudzego ciała” Odnosi się to do „odmiennego rodzaju (*heteros*) ciała”. Wydaje się to dotyczyć zarówno (1) aniołów i kobiet, zgodnie ze *Starożytnościami żydowskimi* Józefa Flawiusza (1:3:1), jak i (2) homoseksualizmu (zob. Rz 1:26-27) tak rozpowszechnionego w okolicach Sodomy.

▣ „stanowią przykład przez to, że ponoszą karę wiecznego ognia” Juda posługuje się tymi przykładami ze ST jako jasnym ostrzeżeniem dla swoich czytelników. Mamy wystrzegać się wszelkich form wykorzystywania seksualnego.

Przesłanie NT o wiecznej karze jest jasne (zob. Mt 25:41.46; 2 Tes 2:8-9; Ap 19:20; 20:11.14-15; 21:28; a także *1 Henocha* 54:1). Trudno jest omawiać ten temat, ponieważ Biblia nie dostarcza nam wielu informacji na temat nieba ani piekła. Potwierdza ich istnienie, ale nie objawia szczegółów, zazwyczaj opisując je metaforycznym językiem. Jezus posługuje się sformułowaniem „dolina synów Hinnoma”. Położona ona była na południe od Jerozolimy i za czasów króla Manassesza Izraelici czcili tam Molocha, kananejskiego boga ognia, który wymagał ofiar z dzieci. Żydzi, powodowani wstydem i żalem za uczestnictwo w tych rytuałach płodności, zamienili to miejsce w wysypisko śmieci Jerozolimy. Stosowane przez Jezusa metafory ognia, dymu i robactwa dotyczą właśnie tego miejsca – Gehenny.

To miejsce udręki nie zostało stworzone dla ludzkości, tylko zbuntowanych aniołów (zob. Mt 25:41). Zło na wszystkich poziomach zostanie usunięte i oddzielone od Bożego stworzenia. Piekło jest biblijnym sposobem opisywania tego ostatecznego oddzielenia.

Zanim zakończę ten temat, chciałbym wyrazić ból, z jakim go poruszam. Jest to jedyne cierpienie w Biblii, które nie służy odkupieńczym zamysłom. Nie jest to Bożą wolą dla nikogo, tylko skutkiem świadomego, ciągłego buntu – zarówno anielskiego, jak i ludzkiego. Jest to otwarta, krwawiąca rana na Bożym sercu, która nigdy się nie zagoi! Boża gotowość do umożliwienia Jego stworzeniom wolnej woli skutkuje bolesnymi, wiecznymi stratami.

Jerome Biblical Commentary [Komentarz biblijny Hieronima], tom II, s. 379 wspomina o tym, że opis ukarania tych aniołów u Judy bardzo przypomina *1 Henocha* 10:4-6.11.13; 12:4; 15:3; 19:1. Wydaje się to potwierdzać, że Juda znał międzybiblijne apokaliptyczne dzieła żydowskie.

2:7-8 „sprawiedliwego Lota” Może to być nawiązanie do (1) pozakanonicznej żydowskiej *Księgi Mądrości* 10:6 lub (2) do tradycji rabinicznej. Lot był duchowo zasmucony czynami współczesnych mu niegodziwych ludzi (niektóre żydowskie tradycje znajdujące odzwierciedlenie w 2 P 2:8 i *1 Liście Klemensa do Koryntian* 11:1), podobnie jak adresaci 2 Listu Piotra zasmuceni byli niemoralnością fałszywych nauczycieli.

Cały ten fragment stanowi formę typologii ST. Wydarzenia z historii Izraela powtarzały się w czasach Piotra.

2:9 Jest to podsumowanie rozbudowanego zdania, którego początek znajduje się w 2 P 2:4. Bóg ocali tych, którzy do Niego należą (tj. Noego, 2 P 2:5; i Lota 2 P 2:7) i pociągnie nieprawych (tj. aniołów i ludzi) do odpowiedzialności za ich czyny.

2:10 „tych, którzy idą za ciałem w nieczystej żądzy” Odnosi się to do ludzkich instynktów danych przez Boga, ale z pewnymi ograniczeniami (tj. ludzkiej seksualności, ale w małżeństwie). Upadła ludzkość bierze Boże dary i wykracza z nimi poza ustanowione przez Niego granice dla samolubnych, egocentrycznych celów (więcej i

więcej dla mnie za wszelką cenę).

▣ „i pogardę okazują Władzy” W kilku aspektach jest to paralela Jud 1:8.

2 Piotra 2:10

1. idą za ciałem
2. okazują pogardę władzy
3. bluźnią „Chwałam”

Judy 1:8

1. plugawią ciało
2. odrzucają panowanie
3. bluźnią aniołom

Juda w oczywisty sposób ma tu na myśli aniołów, ale 2 P 2:10 może odwoływać się do 2 P 2:4 i odnosić się do odrzucenia Chrystusa. Poniżej znajdują się moje notatki z komentarza do Jud 1:8.

Spostrzeżenia z komentarza do Listu Judy

Jud 1:8 „Podobnie więc” Fałszywi nauczyciele z czasów Judy mieli cechy wspólne z buntownikami z przeszłości. Nie ma tu jednak mowy o dokładnej naturze tego podobieństwa.

▣ „ci” Juda mówi tu o fałszywych nauczycielach, którzy wniknęli do Kościoła (zob. Jud 1:8.10.12.14.16.19).

▣ „prorocy ze snów” Termin ten stosowany jest w ST w odniesieniu do fałszywych proroków (zob. Pwt 13:2-6; Jr 23:25-32), którzy twierdzili, że otrzymali szczególne objawienie od Boga (zob. Kol 2:18).

▣ „ciała plugawią” Jest to metaforyczne zastosowanie terminu „plamić”. Oczywistym jest, że ich nauczanie i/lub styl życia miały w sobie coś niemoralnego. Wszystkie podane przykłady ze ST wiązały się z jakiegoś rodzaju grzechem seksualnym (zob. 2 Tm 3:1ff; 2 P 2).

▣ „Panowanie odrzucają i wypowiadają bluźnierstwa na „Chwały”” Podano tu trzy cechy charakterystyczne tych ludzi:

1. plugawią ciało
2. odrzucają panowanie
„gardzą zasadami” (PL)
„pogardzają zwierzchnościami” (BW)
3. bluźnią „Chwałam”
„bluźnią aniołom” (BP)
„depczą chwałę wyższych bytów” (PL)
„bluźnią istotom niebieskim” (BW)
„gardzą majestatem [aniołów]” (BWP)

Oczywistym jest, że pierwsza z nich dotyczy grzechów seksualnych, ale co z drugą i trzecią? Druga cecha, „Panowanie odrzucają”, interpretowana jest na co najmniej dwa sposoby:

1. greckie określenie tłumaczone jako „władza” lub „panowanie” to *kuriotēa*, spokrewnione z terminem „Pan” (kurios); z tego względu niektórzy łączą to odrzucenie (choć formy czasownikowe się różnią) z wyparciem się Jezusa w Jud 1:4 („jedynego Władcy i Pana naszego Jezusa Chrystusa”)
2. greckie określenie tłumaczone jako „władza” lub „panowanie” to *kuriotēta*, a jego wyraz pokrewny to *kuriotēs*, użyty w 2 P 2:10 (zob. Ef 1:21; Kol 1:16) w odniesieniu do aniołów

Ten kontekst wydaje się dotyczyć aniołów, najtrafniejsza jest więc druga możliwość.

Trzecia cecha zawiera starotestamentowe określenie „chwała” (*kabod*), które stosowane było do Boga (zob. Jud 1:24.25; 2 P 1:3.17; 3:18) i wszystkiego, co z Nim związane – szczególnie w niebie lub w przyszłym życiu. W tym przypadku Juda nawiązuje do międzybiblijnego rozszerzenia tej starotestamentowej koncepcji na istoty anielskie, obdarzone władzą i mocą.

Może ona dotyczyć nawet odrzucenia starotestamentowego Prawa, ponieważ Żydzi wierzyli, że aniołowie byli pośrednikami JHWH przy przekazaniu Prawa Mojżeszowi na górze Synaj (zob. Dz 7:35).

W tym kontekście mowa jest o stylu życia tych fałszywych nauczycieli pozbawionym granic w sferze moralności i władzy. Lista cech tych fałszywych nauczycieli, zapoczątkowana w Jud 1:1-4, ma swój ciąg dalszy: (1) gardzą władzą, 2 P 2:10; (2) są jak zwierzęta, 2 P 2:12; (3) szukają przyjemności, 2 P 2:13; (4) są zakałami na ucztach miłości, Jud 1:12; (5) przywodzą do grzechu słabych wierzących, 2 P 2:14; i (6) obiecują

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 2:10b-16

^{10b}zuchwalcy, zarozumialcy, którzy nie wahają się przed wypowiedaniem bluźnierstw na "Chwały". ¹¹Tymczasem aniołowie, których siła i potęga jest większa, nie wnoszą przeciwko nim przed Pana przeklinającego wyroku potępienia. ¹²Ci zaś, jak nierozumne zwierzęta, przeznaczone z natury na schwytanie i zagładę, wypowiadając bluźnierstwa na to, czego nie znają, podlegną właśnie takiej zagładzie jak one, ¹³otrzymując karę jako zapłatę za niesprawiedliwość. Za przyjemność uważają rozpustę uprawianą za dnia, jako zakąły i plugawcy pławią się w swych uciechach, gdy z wami są przy stole. ¹⁴Oczy mają pełne kobiety cudzołożnej, oczy nie przestające grzeszyć, uwodzą oni dusze nieutwierdzone. Mają serca wyćwiczone w chciwości, synowie przekleństwa. ¹⁵Opuszczając prawą drogę zbłądzili, a poszli drogą Balaama, syna Bosora, który umiłował zapłatę niesprawiedliwości, ¹⁶ale został skarcony za swoje przestępstwo; juczne bydlę, pozbawione mowy, przemówiwszy ludzkim głosem powstrzymało głupotę proroka.

2:10b „zuchwalcy” Zob. Mk 12:34; 15:43.

▣ „zarozumialcy” Zob. Tt 1:7.

▣ „którzy nie wahają się przed” Zob. Mt 28:4; Łk 8:47; Dz 7:32; 1 Kor 2:3.

Powyższe trzy określenia opisują brak szacunku fałszywych nauczycieli dla duchowych potęg i władz. Być może jest to odzwierciedlenie rozbudowanej gnostyckiej teologii anielskich poziomów (eonów) i tajemnych imion tych aniołów, rzekomo niezbędnych, aby przejść przez ich sferę w drodze do wspólnoty z najwyższym, dobrym bogiem.

▣

GPNT „nie drżą, krzywdząco_mówiąc* o Chwałach” (*Sens: obrzucając bluźnierstwami.)

BP „nie obawiają się bluźnić aniołom”

BW „nie lękają się nawet bluźnić mocom niebieskim”

BWP „ośmielający się znieważać istoty niebieskie”

PL „bez oporów depczą chwałę wyższych bytów”

Zob. komentarz do listu Judy na temat „Chwał” powyżej.

2:11 „nie wnoszą przeciwko nim przed Pana przeklinającego wyroku potępienia” Jest to paralela Jud 1:9. Werset ten może być cytatem z *Wniebowzięcia Mojżesza*. Fragment ten opowiada o konflikcie pomiędzy Michałem (tj. archaniołem i aniołem stróżem Izraela) a szatanem o ciało Mojżesza (zob. Pwt 34:6).

Greckie manuskrypty podają dwa warianty tego sformułowania:

1. przed Pana (*para* z miejscownikiem, Ɑ, B, C, K, P, zob. BP, BW, BWP, PL)

2. od Pana (*para* z narzędnikiem, P⁷², zob. Biblia Paulistów)

2:12 Werset ten jest paralelą Jud 1:10. Jud 1:9 opisuje spotkanie Michała z szatanem. Ten werset w 2 P i Jud 1:10 mówi o tym, jak fałszywi nauczyciele reagują na anielską władzę i moc:

1. zachowują się jak bezrozumne zwierzęta

2. są stworzeniami kierującymi się zwierzęcym instynktem

To, co wiedzą (i jak się zachowują), ich zniszczy.

▣ „zagładę (...) zagładzie” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: NISZCZYĆ, RUJNOWAĆ, PSUĆ (ftheirō)

Podstawowe znaczenie tego terminu, *ftheirō*, to niszczyć, rujnować, psuć lub uszkadzać. Może być on stosowany do:

1. Ruiny finansowej (być może 2 Kor 7:2)
2. Fizycznego zniszczenia (zob. 1 Kor 3:17a)
3. Moralnego zepsucia (zob. Rz 1:23; 8:21; 1 Kor 15:33.42.50; Ga 6:8; Ap 19:2)
4. Seksualnego uwiedzenia (zob. 2 Kor 11:3)
5. Wiecznej zagłady (zob. 2 P 2:12.19)
6. Przemijających ludzkich tradycji (zob. Kol 2:22)

Słowo to często występuje w tym samym kontekście ze swoim zaprzeczonym przeciwieństwem (zob. Rz 1:23; 1 Kor 9:25; 15:50.53). Zauważmy paralelne przeciwstawienia pomiędzy naszym ziemskim ciałem fizycznym a wiecznym ciałem niebiańskim:

1. Zniszczalne vs. niezniszczalne, 1 Kor 15:42.50
2. Niechwalebne vs. chwalebne, 1 Kor 15:43
3. Słabe vs. mocne, 1 Kor 15:43
4. Ciało zmysłowe vs. ciało duchowe, 1 Kor 15:44
5. Pierwszy Adam vs. ostatni Adam, 1 Kor 15:45
6. Obraz ziemski vs. obraz niebiański, 1 Kor 15:49

2:13 „otrzymując karę jako zapłatę za niesprawiedliwość” Przekład Nowego Świata oddaje to sformułowanie następująco: „ściągając na siebie zło jako zapłatę za popełnianie zła”. Jest to niezwykła konstrukcja gramatyczna, będąca albo (1) idiome, albo (2) grą słów (tj. *adikoumenoi*, czyli „doznając niesprawiedliwości” oraz *adikias*, czyli „niesprawiedliwości”).

▣ **„Za przyjemność uważają rozpustę uprawianą za dnia”** Obnoszą się ze swoimi czynami, tak aby wszyscy je widzieli. Fraza ta oraz ostatni człon 2 P 2:12 przekazują to samo znaczenie.

▣

GPNT „plamy i hańby”
BP „plugawi i słabi”
BW „zakalą i hańbą”
BWP „prawdziwym pohańbieniem”
PL „bezwstydnie i obrzydliwie”

Pierwsze użyte tu słowo, *spilas* (wraz z jego różnymi formami) ma dwa oddzielne znaczenia: (1) pierwotnie odnosiło się do niewidocznych zagrożeń – dosłownie są to ukryte lub płytkie rafy (zob. Jud 1:12); (2) plamy lub skazy (zob. Ef 5:27; Jk 3:6; 2 P 2:13; Jud 1:23).

Znaczenie drugiego określenia jest podobne – metaforycznie odnosi się ono do plam lub skaz. Oba te terminy dotyczą niemoralnych fałszywych nauczycieli, seksualnie pasożytujących na chrześcijanach podczas uczt miłości (posiłków z Wieczerzą Pańską).

▣

GPNT „wspólnie ucztując z wami”
BP „siedząc razem z wami przy stole”
BW „gdy współbiesiadują z wami”
BWP „Przebywając zaś z wami przy wspólnym stole”
PL „na waszych wspólnych ucztach”

Jest to paralela Jud 1:12. Opisywany tu posiłek nazywany był „uczta miłości” (zob. 1 Kor 11:17-22). Była to wspólna Eucharystia społeczności wierzących.

2:14 „Oczy mają pełne kobiety cudzołożnej” Patrzyli oni na każdą kobietę przy stole Chrystusa przedmiotowo. Ci fałszywi nauczyciele wykorzystywali innych seksualnie (zob. 2 P 2:2.10.14.18). Rabini twierdzą, że oczy są oknami duszy. Grzech ma swój początek w myślach. Oczy tych fałszywych nauczycieli nigdy nie odpoczywają!

▣ „uwodzą oni dusze nieutwierdzone” Usidlają słabych lub nowych wierzących (zob. Mt 18:6; 2 Tm 3:6).

▣ „Mają serca wyćwiczone w chciwości” Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej. Od tego słowa wywodzi się polski termin „gimnazjum”. Regularnie ćwiczyli, żeby zyskać więcej i więcej dla siebie, za wszelką cenę! Zob. Temat specjalny: Serce w Mk 2:6.

▣

GPNT „przekleństwa dzieci”
BP „przekłęci”
BW „synowie przekleństwa”
BWP „prawdziwi synowie przekleństwa”
PL „ludzie przekłęci”

Jest to hebrajski idiom (zob. Ef 2:3). Wykazują one cechy i ustalony charakter ich ojca – diabła. Pozytywnym przeciwieństwem tego idiomu są „posłuszne dzieci” z 1 P 1:14.

2:15 „Opuszczając prawą drogę” Jest to odzwierciedlenie hebrajskiego idiomu oznaczającego grzech. Sprawiedliwość opisywana była jako droga lub ścieżka, którą mieli iść pobożni (zob. Ps 119:105; Prz 6:23). Zbaczanie z niej było grzechem.

▣ „zblądzili” Od tego greckiego słowa pochodzi polskie określenie „planeta”, oznaczające „wędrowca”. Jest to paralela Jud 1:13.

▣ „drogą Balaama” O tym samym starotestamentowym wydarzeniu wspomina Jud 1:11. Opisane jest ono w Lb 22-25; 31:8.16. Podobnie jak Balaam, ci fałszywi nauczyciele także pragnęli pieniędzy (tj. chciwość, 2 P 2:14).

▣

GPNT „Bosora*” (Inne lekcje: „Beora”; „Beorsora”.)
BP, BWP „Bosora”
BW, PL „Beora”

Brzmienie „Beor” pochodzi z Lb 22 w tłumaczeniu Septuaginty. Podaje je MS B. Za wersją „Bosor” przemawiają MSS P⁷², s², A^C i C. UBS⁴ nadaje mu notę „A” (pewne), ale imię to nie występuje nigdzie indziej.

2:16 „juczne bydlę, pozbawione mowy, przemówiwszy ludzkim głosem” Jest to odniesienie do Lb 22:24 i 31 – kolejnego starotestamentowego wydarzenia związanego z aniołem.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 2:17-22

¹⁷Ci są źródłami bez wody i oblokami wichrem pędzonymi, których czeka mrok ciemności. ¹⁸Wypowiadając bowiem słowa wyniosłe a próżne, uwodzą żądzami cielesnymi i rozpustą tych, którzy zbyt mało odsuwają się od postępujących w błędzie. ¹⁹Wolność im głoszą, a sami są niewolnikami zepsucia. Komu bowiem kto uległ, temu też służy jako niewolnik. ²⁰Jeżeli bowiem

uciekają od zgnilizny świata przez poznanie Pana i Zbawcy, Jezusa Chrystusa, a potem oddając się jej ponownie zostają pokonani, to koniec ich jest gorszy od początków.²¹Lepiej bowiem byłoby im nie znać drogi sprawiedliwości, aniżeli poznawszy ją odwrócić się od podanego im świętego przykazania.²²Spełniło się na nich to, o czym słusznie mówi przysłowie: Pies powrócił do tego, co sam zwymiotował, a świnia umyta - do kałuży błota.

2:17 „źródłami bez wody i obłokami” Jest to paralela Jud 1:12. Obiecywali błogosławieństwo, ale sprowadzali tylko śmierć.

▣ **„których czeka mrok ciemności”** Zob. 2 P 2:4; Jud 1:6.13. Czasownik występuje tu w formie trybu orzekającego czasu dokonanego strony biernej, co oznacza trwałe osądzenie i uwięzienie przez Boga.

Sformułowanie to także ma swój odpowiednik w Jud 1:13. Ciemność jest tu metaforą wiecznej kary (zob. Mt 8:12; 22:13; 25:30 i *1 Henocha* 10:4-5; 63:6).

2:18

GPNT „Nadmiernie_wielkie bowiem czczości głosząc”
BP „Rozprawiając bowiem wyniośle a bezsensownie”
BW „Przemawiając bowiem słowami nadętymi a pustymi”
BWP „To, co głoszą, jest pełne wyniosłości, lecz pozbawione jakiegokolwiek treści”
PL „rozczulając się w pustych zachwytach”

Jest to paralela 2 P 2:17 i Jud 1:12-13.16. Wydają się oni duchowi i prawdomówni, ale są to pozory i oszustwo.

▣

GPNT „łowią_na_przynętę przez pożądania ciała (dla) rozpasañ”
BP „kuszą do rozkoszy cielesnych i rozpusty”
BW „nęcają przez żądze cielesne i rozwiązłość”
BWP „Swoim poddawaniem się żądom cielesnym i wszelkim wyuzdaniem”
PL „podsycają rozwiązłość namiętności”

Ponownie jest tu mowa o seksualnym aspekcie tych fałszywych nauczycieli. Byli oni w błędzie nie tylko teologicznie, ale i moralnie.

▣

GPNT „(tych) mało* uciekających_od” (* Inne lekcje: „istotnie”; „będących”, wtedy: „będących uciekającymi od”
BP „tych, którzy dopiero co uciekli”
BW „tych, którzy dopiero co wyzwolili się od wpływu”
BWP „tych, którzy dopiero co zdołali wydostać się spod wpływów”
PL „tych, którzy ledwie uszli”

Greckie manuskrypty podają dwa warianty tego zdania:

1. *oligōs*, czyli „prawie” (zob. MSS P⁷², κ^2 , A, B, oraz Wulgata; tłumaczenia koptyjskie i syryjskie)
2. *ontōs*, czyli „istotnie” lub „prawdziwie” (zob. MSS κ^* i C oraz tłumaczenia armeńskie i słowiańskie).

Kwestią teologiczną jest tu to, czy uwodzą oni wierzących (BW, Biblia Brzeska, Biblia Gdańska), czy osoby bliskie uwierzenia (Przekład Ekumeniczny). Kontekst 2 P 2:20-21 z pewnością wskazuje na to, że chodzi o wierzących (tj. zdanie warunkowe klasy pierwszej).

2:19 „Wolność im głoszą” Ci fałszywi nauczyciele obiecywali dwojaką wolność: (1) teologiczną wolność wynikającą z tajemnej wiedzy o anielskich poziomach oraz (2) wolność od moralnych ograniczeń płynącą z

oparcia zbawienia wyłącznie na osiągnięciach intelektualnych (tj. libertyni albo antynomiczni gnostycy).

Paweł nalegał na wierzących, aby nie traktowali swojej wolności jako upoważnienia do grzechu (zob. Ga 2:16) – podobnie jak i Piotr (zob. 1 P 2:16). Wolność zawsze była zakazanym owocem. Samokontrola jest oznaką duchowej dojrzałości (zob. Ga 5:23). Nie chodzi tu o stoickie panowanie nad sobą, tylko o poddawanie się chrześcijan zamieszkującemu w nich Duchowi i podporządkowywanie się Bożemu objawieniu (NT). Tak naprawdę pytanie brzmi więc: Kto lub co kontroluje i charakteryzuje nasze życie?

▣ „zepsucia” Zob. Temat specjalny w 2 P 2:12.

2:20 „Jeżeli” Jest to zdanie warunkowe klasy pierwszej, którego prawdziwość zakładana jest z punktu widzenia autora lub dla jego celów literackich. Wskazuje to na to, że ofiarami, o których mowa w 2 P 2:18, byli wierzący.

▣ „uciekają od zgnilizny świata” Jest to to imiesłów aorystu strony czynnej, co oznacza dokonaną czynność (wyznanie przez nich wiary w Chrystusa). Ewangelia uwolniła ich od mocy upadłej natury (zob. Rz 6).

▣ „przez poznanie Pana” Jest to termin *epignōskō*, łączący się z konotacją pełnego, doświadczalnego poznania (zob. 2 P 1:2). Zostali zbawieni przez Ewangelię, która jest osobą, prawdą o tej osobie i stylem życia w podobieństwie do Niej. Fałszywi nauczyciele odwrócili się od wszystkich tych trzech aspektów!

▣ „a potem oddając się jej ponownie zostają pokonani” Pierwszy użyty tu czasownik występuje w formie imiesłowu aorystu strony biernej, drugi natomiast trybu orzekającego czasu teraźniejszego strony biernej. Strona bierna oznacza zewnętrzne sprawstwo (tj. fałszywych nauczycieli albo Złego). Bezpośredni kontekst definiuje ich poddanie się zgniliznie świata jako zmysłowość i cielesne pożądania. Pomocne omówienie tego wersetu znaleźć można w książce *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]*, s. 729-730. W pełni zgadzam się z przedstawioną w niej oceną.

▣ „koniec ich jest gorszy od początków” Może chodzić tu o (1) nowych wierzących (2 P 2:14b.18b.21) lub (2) fałszywych nauczycieli (2 P 2:17.18a). Ta sama dwuznaczność dotyczy 2 P 2:19.

2:21 Ich położenie nie może być już gorsze niż jest: zostali zaszczepieni przeciwko prawdziwej wierze. Dobrze opisuje ich Hbr 2:1-4; 6:4-6 i 10:26-31 (tj. niewierzący w obliczu wielkiego światła). Może odnosić się to także do utraty świadectwa życia przez słabych wierzących, a nie utraty osobistego zbawienia. Pomiędzy starą a nową naturą toczy się zażarta wojna (zob. Rz 7) – zarówno przed zbawieniem, jak i po nim.

▣ „drogi sprawiedliwości” Sformułowanie to odnosi się do Ewangelii – podobnie jak „święte przykazanie” (także w 2 P 2:21) i „poznanie Pana” w 2 P 2:20 (zob. 2 P 3:2).

2:22 „słusznie mówi przysłowie” Przysłowie o psie pochodzi z Prz 26:11 w wersji TM (a nie LXX). Przysłowie o świni zaczerpnięto z aramejskiej księgi zatytułowanej *Mądrość Achikara* (tj. 8:18), która była dobrze znana Żydom w czasach niewoli asyryjskiej. Achikar wymieniony jest w żydowskiej *Księdze Tobiasza* jako mądry człowiek pochodzący z jednego z dziesięciu uprowadzonych w niewolę pokoleń. Tradycja żydowska podaje, że został on wysokim urzędnikiem państwowym (tj. podobnie jak Daniel) za rządów Sennacheryba i Asarhaddona. Ci fałszywi nauczyciele wyglądali, jakby byli wierzący (tj. jak mądrzy ludzie), ale ich czyny zdradzały, że była to tylko powierzchowna przemiana, a nie prawdziwe nawrócenie (zob. Mt 7 i 13).

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy fałszywi nauczyciele byli prawdziwymi chrześcijanami?
2. Czy osoby, który za nimi poszły, były wierzącymi?
3. Wymień charakterystyczne cechy tych fałszywych nauczycieli.
4. Dlaczego rozdział ten poświęca tak wiele uwagi aniołom?
5. Co wynika z wersetów 20-22?

2 LIST PIOTRA 3

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
PARUZJA				
Paruzja - dzień Pański	Przyjście dnia Pańskiego	Pan przyjdzie na pewno!	Nie ulegać zwątpieniu	Powtórne przyjście Jezusa
3:1-10		3:1a		3:1-2
	3:1-10	3:1b-7	3:1-7	3:3-7
		3:8-9	Cierpliwość oczekującego na nas Chrystusa	3:8-10
Wnioski	O potrzebie gotowości	3:10		
		Żyć pobożnie i święcie!	3:8-13	
3:11-16		3:11-12		3:11-13
		3:13-16	Napomnienia końcowe	
	3:11-18	Wytrwać i wzrastać w łasce!	3:14-16	3:14-16
Zakończenie		3:17	ZAKOŃCZENIE	
3:17-18		3:18	3:17-18	3:17-18

TRZECI CYKL CZYTANÍ (zob. „Przewodnik do czytania Biblii”)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 3:1-7

¹Umiłowani, piszę do was już ten drugi list; w nich pobudzam wasz zdrowy rozsądek i pamięć, ²abyście przypomnieli sobie słowa, które były dawno już przepowiedziane przez świętych proroków, oraz przykazanie Pana i Zbawiciela, podane przez waszych apostołów. ³To przede wszystkim

wiecie, że przyjdą w ostatnich dniach szydercy pełni szyderstwa, którzy będą postępowali według własnych żądz⁴ i będą mówili: «Gdzie jest obietnica Jego przyścia? Odkąd bowiem ojcowie zasnęli, wszystko jednakowo trwa od początku świata». ⁵Nie wiedzą bowiem ci, którzy tego pragną, że niebo było od dawna i ziemia, która z wody i przez wodę zaistniała na słowo Boże, ⁶i przez nią ówczesny świat zaginął wodą zatopiony. ⁷A to samo słowo zabezpieczyło obecnie niebo i ziemię jako zachowane dla ognia na dzień sądu i zguby bezbożnych ludzi.

3:1 „Umilowani” Określeniem tym posłużył się wcześniej Bóg Ojciec w odniesieniu do Syna przy Jego chrzcie (zob. Mt 3:17) i przemienieniu (zob. Mt 17:5 i 2 P 1:17). Staje się ono tytułem Bożego ludu (zob. Rz 1:7). W 1 Liście Piotra występuje tylko raz (zob. 1 P 2:11; 4:12), ale wielokrotnie pojawia się w 2 P 3 (zob. 2 P 3:1.8.14.15-17). Jest też często stosowane w 1 i 3 Liście Jana.

▣ **„drugi list”** Najwidoczniej odnosi się to do 1 Listu Piotra – zakładając (tak jak ja), że autorem obu tych ksiąg jest Piotr.

▣
GPNT „nieskażoną myśl”
BP „szczerego ducha”
BW „prawe umysły”
BWP „[jeszcze] nie skażony umysł”
PL „szczerze umysły”

Termin ten może oznaczać nieskażony umysł w znaczeniu czystego, szczerego lub moralnie prawego (zob. Flp 1:10). Fałszywi nauczyciele nie byli czysti pod żadnym względem. Byli niemoralnymi i manipulującymi innymi oportunistami.

▣ **„i pamięć”** Są to prawie dokładnie te same słowa co w 2 P 1:13-14 (zob. Jud 1:17). W Biblii ludzie są często wzywani do pamiętania o Bogu, Jego słowie i Jego dziełach – Boga jednak zachęca się do zapomnienia ich grzechów (tj. Jr 31:34; Iz 43:25; metaforycznie w Ps 103:3; Iz 1:18; 38:17; 44:22; Mi 7:18).

3:2 „przypomnieli sobie słowa” Jest to bezokolicznik aorystu strony biernej. Silny nacisk położono tu na znajomość (1) ST (zob. 2 P 1:21); (2) słów Jezusa (zob. 2 P 2:21) i (3) ich apostołskiego zastosowania (zob. 2 P 1:1). Jest to paralela Jud 1:17.

Dla wierzących to poznanie lub też pamiętanie miało wpływać na pewność powrotu Chrystusa i życie w podobieństwie do Niego.

▣ **„które były dawno już przepowiedziane przez świętych proroków”** Jest to imiesłów czasu dokonanego strony biernej, oznaczający trwałe objawienie (czas dokonany, zob. Mt 5:17-19; 1 P 1:25) dane przez Ducha (strona bierna, zob. 2 P 1:20-21).

Odnosi się to do całego ST. Żydzi wierzyli, że całe Pismo spisane zostało przez proroków. To dlatego Mojżesz nazwany jest prorokiem w Pwt 18:15, a księgi od Jozuego po 2 Królewską określa się jako „proroków wcześniejszych”.

▣ **„przykazanie Pana i Zbawiciela”** Był to idiom oznaczający Ewangelię („święte przykazanie”, zob. 2 P 2:21; „przykazanie”, 1 Tm 6:14). Wiąże się on z idiomem „prawo Chrystusowe” (zob. Ga 6:2).

▣ **„waszych apostołów”** Podczas gdy pierwsze przymierze przekazane zostało przez proroków, drugie przekazują apostołowie.

3:3 „To przede wszystkim wiecie” Tę samą frazę zastosowano w 2 P 1:20. Piotr posługuje się tym literackim idiomem dla zaznaczenia głównych myśli.

▣ **„w ostatnich dniach”** To starotestamentowe sformułowanie oznacza okres czasu tuż przed kulminacją ludzkiej historii. Piotr nie wyjaśnia dokładnie, jakich czasów ono dotyczy. W 2 P 2 pisze o tym, że pojawi się fałszywe nauczanie, ale także o tym, że jest ono już obecne w jego czasach. Teologicznie przypomina to janowego

antychrysta i antychrystów z 1 J 2:18. Ci fałszywi nauczyciele i szydercy będą charakterystyczni dla każdego przyszłego etapu historii Kościoła, począwszy od I w. n.e. Zob. Temat specjalny w Mk 13:8.

▣ **„przyjdą (...) szydercy pełni szyderstwa”** Jest to paralela Jud 1:18. Forma tego samego rzeczownika w mianowniku i instrumentalnie zastosowana jest tu dla emfazy. Ci fałszywi nauczyciele wyśmiewali się i będą się wyśmiewali z biblijnych obietnic dotyczących powrotu Chrystusa (zob. 2 P 3:4).

▣ **„będą postępowali według własnych żądz”** To, kto jest fałszywym nauczycielem, jest oczywiste ze względu na jego słowa i czyny (zob. Mt 7:15-20 and 2 Tm 3:2-5). Jest to paralela Jud 1:18.

3:4 „Gdzie jest obietnica Jego przyjścia” Może odnosić się to do (1) starotestamentowego dnia przyjścia JHWH lub (2) nowotestamentowego powrotu Chrystusa.

▣

GPNT, BP, BW, BWP, PL	„ojcowie”
Biblia Rakowska	„Ojcowie”
Biblia Paulistów	„ojcowie nasi”
Nowa Biblia Gdańska	„przodkowie”
Przekład Nowego Świata	„praojcowie”

W 2 P 3:2 mowa jest o okresie ST, a więc „ojcowie” muszą oznaczać starotestamentowych patriarchów lub przywódców plemiennych. Potwierdza to fragment 2 P 3:4-6, w którym mowa jest o stworzeniu.

Kontekst jasno odnosi się do Bożego nawiedzenia i sądu (zob. 2 P 2). ST twierdzi, że nadejdzie dzień, kiedy ludzie zdadzą przed Bogiem sprawę z tego, co zrobili z otrzymanym darem życia (tj. Mt 25:31-46; 20:11-15). Ci szydercy nie tylko umniejszali wagę wcielenia Jezusa – drwili także z Jego powrotu jako Sędziego.

▣ **„zasnęli”** Jest to starotestamentowy eufemizm oznaczający śmierć, używany także w NT (zob. Mt 27:53; Mk 5:39; J 11:11; 1 Kor 11:30; 15:51; Ef 5:14; 1 Tes 4:14).

▣ **„wszystko jednakowo trwa od początku świata”** Historia ludzkości, chociaż bardzo krótka w porównaniu z dziejami geologicznymi naszej planety, daje ludziom poczucie pewnego porządku. Założeniem współczesnej nauki (tj. uniformitaryzmu) jest to, że procesy naturalne oraz regularność praw naturalnych mogą być projektowane zarówno w przeszłość, jak i przyszłość. Biblia twierdzi, że stworzenie miało swój początek i nastąpi także jego koniec. Bóg stworzył świat z pewnym zamysłem – była nim wspólnota ze stworzeniami uczynionymi na Jego obraz, odzwierciedlającymi Jego charakter. Świat jest odpowiedzialny wobec etycznego, moralnego Boga. Jednakże iluzja nieskończonego czasu i poddania natury pewnym prawidłowościom sprawiła, że fałszywi nauczyciele odrzucili objawienie Pisma Świętego, słów Jezusa i nauki głoszonej przez apostołów. Historia ludzkości oraz długowieczność poszczególnych osób jest na tyle rozwlekła, że wywołuje w nas fałszywą pewność, że „jutro będzie dokładnie takie, jak dziś”.

3:5

GPNT	„Ukrywa się bowiem (przed) nimi”
BP	„Rozmyślnie bowiem tają to przed sobą”
BW	„Obstając przy tym, przeocząją”
BWP	„Rozmyślnie nie chcą słyszeć nawet o tym”
PL	„nie chcą wziąć pod uwagę”

Termin ten łączy się z konotacją zapominania o czymś lub ukrywania czegoś; określenie to zawiera w sobie celowy zamysł (zob. 2 P 1:9; 3:5.8). Ci fałszywi nauczyciele „postanowili zapomnieć” albo „rozmyślnie zignorowali” Bożą interwencję na rzecz Jego stworzenia oraz wyrażony przez Niego zamiar pociągnięcia do odpowiedzialności całego stworzenia (tj. przeprowadzenia sądu).

▣ **„na słowo Boże”** Jest to stwarzanie przez wypowiedane słowa (zob. Rdz 1:3.6.8.14.20.24). W teologii określa się to łacińskim słowem *fiat*, oznaczającym „poprzez słowo mówione”. Zob. książkę Johna L. Waltera, *The Lost World of Genesis One [Utracony świat pierwszego rozdziału Księgi Rodzaju]*, w której twierdzi on, że Rdz 1 nie opisuje stworzenia materii, tylko funkcjonującego wszechświata. Gnostycy fałszywi nauczyciele zaprzeczali

temu, aby święty Bóg mógł kształtować, a tym bardziej stworzyć, grzeszną, współistniejącą materię.

GPNT	„ziemia z wody i wśród wody stanąwszy”
BP	„ziemia utworzona (...) spośród wód i przez wodę”
BW	„ziemia, która z wody i przez wodę powstała”
BWP	„ziemia została wydobyta z wody i za jej pośrednictwem uformowana”
PL	„ziemia powstała (...) z wody i przez wodę”

W Rdz 1:2 woda jest ważnym żywiołem („beźmiar wód” i „wody”). Nie ma wzmianki o tym, aby została ona stworzona poprzez słowo. Grecki przyimek „przez” (*dia*) może także oznaczać „pomiędzy”, „otoczony”, „wśród”, „działanie” lub „podtrzymywany przez” (zob. Ps 24:2; 136:6). Sformułowanie to może odnosić się do Rdz 1:2, 1:6 lub 1:9.

3:6 „świat zaginął” Chodzi tu o potop za czasów Noego (zob. Rdz 6-8). Poniżej zawarłem krótki fragment mojego komentarza do Rdz 1-11.

KSIEGA RODZAJU

„Pojawiły się przypuszczenia, że termin „potop” może być związany z asyryjskim określeniem oznaczającym „niszczyć”. Czy potop z czasów Noego objął całą Ziemię, czy tylko starożytny Bliski Wschód? Słowo „ziemia” często rozumiane jest w znaczeniu lokalnym (np. „ziemia Izraela”). Jeśli ludzie nie rozprzestrzenili się na całą ziemię, co bez wątplenia sugeruje opowiadanie o wieży Babel z Rdz 10-11, to wystarczyłaby lokalna powódź. Najlepszą książką podającą racjonalne dowody przemawiające za lokalną powodzią jest *The Christian View of Science and Scripture [Chrześcijańskie spojrzenie na naukę i Pismo Święte]* Bernarda Ramma” (s. 62)

3:7

GPNT	„(przez) to samo słowo”
BP	„to samo słowo”
BW, PL	„tego samego Słowa”
BWP	„słowa Bożego”

Podobnie jak Bóg stworzył świat wypowiedzianym słowem i rządzi nim za pomocą słowa (tj. Chrystusa, zob. J 1:1), zostaliśmy zrodzeni na nowo przez Słowo Boże, które żyje i trwa (1 P 1:23). Dokona On również oczyszczenia przez wypowiedziane słowo (tj. sąd wody i sąd ognia). Metafora Jezusa w Ap 19:15 jako powracającego z obosiecznym mieczem wychodzącym z Jego ust jest innym sposobem przedstawienia tej samej prawdy.

▣ **„zabezpieczyło obecnie niebo i ziemię jako zachowane dla ognia”** Jest to peryfrastyczny imiesłów czasu dokonanego strony biernej, wskazujący na coś, co już się wydarzyło. Tutaj sformułowania tego użyto w proroczym znaczeniu pewności przyszłego wydarzenia opartej o wiarygodność słowa Bożego. Cały ten kontekst podkreśla moc i wyższość słowa Bożego (zob. 2 P 1:19; 3:5.7; 1 P 1:23; 2:8; 3:1).

Sąd ognia, o którym jest tu mowa, może pochodzić ze ST w dwóch znaczeniach: (1) Psalmi mówią o tym, że ogień idzie przed Panem (zob. Ps 18:8; 50:3; 97:3) lub (2) wyroków JHWH podczas wędrówki na pustyni (zob. Kpł 10:2; Lb 11:1-3; 16:35; 26:10) albo (3) Jego eschatologicznych sądów (zob. Dn 7:10; Iz 30:27.30.33).

W ST ogień często towarzyszy obecności JHWH. Może wiązać się to z (1) Bogiem jako źródłem poznania i objawienia (światła); (2) Bogiem jako Tym, który oczyszcza; lub (3) bogiem jako Sędzią (tj. Niszczycielem).

TEMAT SPECJALNY: OGIEN (BDB 77, KB 92)

Ogień wiąże się w Piśmie Świętym zarówno z pozytywnymi, jak i negatywnymi skojarzeniami.

A. Pozytywne

1. grzeje (zob. Iz 44:15; J 18:18)
2. świeci (zob. Iz 50:11; Mt 25:1-13)
3. piecze się na nim (zob. Wj 12:8; Iz 44:15-16; J 21:9)
4. oczyszcza (zob. Lb 31:22-23; Prz 17:3; Iz 1:25; 6:6-8; Jr 6:29; Ma 3:2-3)
5. Boża świętość (zob. Rdz 15:17; Wj 3:2; 19:18; Ez 1:27; Hbr 12:29)
6. Boże przywództwo (zob. Wj 13:21; Lb 14:14; 1 Krl 18:24)
7. Boże uprawnienie (zob. Dz 2:3)
8. Boża ochrona (zob. Za 2:9)

B. Negatywne

1. spala (zob. Joz 6:24; 8:8; 11:11; Mt 22:7)
2. niszczy, pochłania (zob. Rdz 19:24; Kpł 10:1-2)
3. gniew (zob. Lb 21:28; Iz 10:16; Za 12:6)
4. kara (zob. Rdz 38:24; Kpł 20:14; 21:9; Joz 7:15)
5. fałszywy znak eschatologiczny (zob. Ap 13:13)

C. Boży gniew przeciwko grzechowi często przedstawiany jest za pomocą symboliki ognia

1. Jego gniew płonie (zob. Oz 8:5; So 3:8)
2. Jego gniew wylewa się jak ogień (zob. Na 1:6)
3. wieczny ogień (zob. Jr 15:14; 17:4; Mt 25:41; Jud 1:7)
4. sąd eschatologiczny (zob. Mt 3:10; 5:22; 13:40; J 15:6; 2 Tes 1:8; 2 P 3:7-10; Ap 8:7; 16:8; 20:14-15)

D. Ogień często towarzyszy teofanii

1. Rdz 15:17
2. Wj 3:2
3. Wj 19:18
4. Ps 18:8-16; 29:7
5. Ez 1:4,27; 10:2
6. Hbr 1:7; 12:29

E. Tak jak wiele innych biblijnych metafor (np. kwas, lew), ogień może być w zależności od kontekstu błogosławieństwem lub przekleństwem.

▣ „zachowane (...) na dzień sądu (...) bezbożnych ludzi” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony biernej. Zarówno 2 P 2 i List Judy podkreślają, że źli aniołowie i niegodziwi ludzie zachowani są na dzień, w którym zdadzą sprawę ze swojego życia. Wszystkie świadome stworzenia (zob. Flp 2:9-11) zostaną pewnego dnia pociągnięte do odpowiedzialności za otrzymany dar życia (zob. Ga 6:7).

Ten eschatologiczny dzień oznacza sąd dla bezbożnych i wielką nagrodę dla wierzących. Prześladowany Kościół musi pamiętać, że nadejdzie czas, kiedy Bóg wyrówna wszystkie rachunki.

▣ „zguby” Jest to greckie słowo, od którego pochodzi imię Apollyon (zob. Ap 9:11).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 3:8-10

⁸Niech zaś dla was, umiłowani, nie będzie tajne to jedno, że jeden dzień u Pana jest jak tysiąc lat, a tysiąc lat jak jeden dzień. ⁹Nie zwleka Pan z wypełnieniem obietnicy - bo niektórzy są przekonani, że Pan zwleka - ale On jest cierpliwy w stosunku do was. Nie chce bowiem niektórych zgubić, ale wszystkich doprowadzić do nawrócenia. ¹⁰Jak złodziej zaś przyjdzie dzień Pański, w którym niebo ze świstem przemienie, gwiazdy się w ogniu rozsypią, a ziemia i dzieła na niej zostaną znalezione.

3:8

GPNT

BP

„Jedno zaś to nie niech ukrywa się (przed) wami”

„O tym jednym zaś nie zapominajcie”

BW „Niech to jedno (...) nie uchodzi uwagi waszej”
BWP „Szczególnie jednak powinniście pamiętać, o tym”
PL „To jedno (...) miejcie na uwadze”

Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego z partykułą przeczącą, co zazwyczaj oznacza zaprzestanie już dokonywanej czynności. Z powodu prześladowań (zob. 1 P) i fałszywych nauczycieli (zob. 2 P) wierzący zaczęli kwestionować wiarygodność opisywanych przez Biblię eschatologicznych wydarzeń.

▣ „**jeden dzień (...) jest jak tysiąc lat**” Jest to nawiązanie do Ps 90:4. Piotr stwierdza tu prawdę, że czas nie jest przeszkodą dla wiecznego Boga. Jego stworzenia doświadczają przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Jesteśmy ograniczeni czasowo i świadomi czasu. Wierzący muszą trzymać się prawdy, że Bóg robi to, co obiecał (zob. 1 Krl 8:24.26.56). Ufamy Jego charakterowi, Jego obietnicom, Jego słowu i Jego Synowi! Czas nie ma znaczenia, chociaż Bóg posługuje się nim w realizacji swoich kolejnych zamysłów.

Pierwsze pokolenie wierzących spodziewało się szybkiego powrotu Chrystusa (zob. Mk 13:30). Jest to jeden z powodów, dla których przez wiele lat nie spisano słów i czynów Jezusa (Ewangelii). Jednak wraz z tym, jak Jezus nie przychodził:

1. naoczni świadkowie zaczęli umierać
2. fałszywi nauczyciele doprowadzali do podziałów
3. niektórzy zaczęli zastanawiać się nad tym, dlaczego tak jest

Zarówno Paweł (zob. 2 Tes 2), jak i Piotr (zob. 2 P 3) odnoszą się do tematu opóźniającego się drugiego przyjścia Chrystusa. Nawet w nauczaniu Jezusa występuje napięcie pomiędzy bliskim powrotem (zob. Mt 10:23; 24:27.34.44; Mk 9:1; 13:30), a tym, co musi wydarzyć się najpierw:

1. ewangelizacja całego świata, zob. Mt 24:15; Mk 13:10
2. objawienie „człowieka grzechu”, zob. Mt 24:15; 2 Tes 2; Ap 13
3. wielki ucisk, zob. Mt 24:21.24; Ap 13

Piotr w wyjątkowy sposób łączy opóźnienie się powrotu Chrystusa z Bożym współczuciem dla zgubionych ludzi. Bóg postępuje tak, aby więcej osób miało szansę nawrócić się i zwrócić do Niego przez Chrystusa. Pobożne życie wierzących ma kierować niewierzących ku Bogu!

3:9 „Nie zwleka Pan” Określenie „Pan” musi odnosić się do JHWH. Realizujący się Boży plan (zob. Ha 2:3) stworzenia i odkupienia wydaje się ludziom powolny. Element czasowy umożliwia nam praktykowanie zaufania. Czas naszego życia to jedyny okres, w którym wierzący żyją wiarą, co podoba się Bogu. Nasza cierpliwość i pobożne życie są wyrazem i świadectwem naszej wiary, zaufania i oddania Mu.

▣ „**On jest cierpliwy w stosunku do was**” Jedną z Bożych cech jest Jego święta cierpliwość wobec zarówno grzeszników, jak i świętych. Obie grupy nadużywają jednak Jego cierpliwości. Jego cierpliwość ma swój cel – odnowienie Bożego obrazu, utraconego wskutek upadku.

▣ „**Nie chce bowiem niektórych zgubić**” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony medialnej (deponens). Bóg chce, żeby wszyscy ludzie byli zbawieni (zob. Ez 18:23.32; 33:11; J 3:16; 4:42; Dz 17:30; Rz 11:32; 1 Tm 2:4.6; 4:10; Tt 2:11; Hbr 2:9; 1 J 2:2). Ponieważ wszyscy ludzie stworzeni są na Jego obraz i do osobistej wspólnoty, wysłał On swojego Syna, aby umarł, żeby wszyscy mogli zwrócić się do Niego (zob. Rz 5:12-21). Jest to ważna równowaga dla systemów teologicznych skupiających się na Bożej roli w zbawieniu, umniejszających jednak niezbędną reakcję ludzkości w ramach przymierza. Poniżej zawarłem fragment swojego komentarza do 1 Tm 2:4 (tom 9, s. 25) dotyczącego tego tematu.

Spostrzeżenia z mojego komentarza do 1 Tm 2:4

2:4 „który pragnie, by wszyscy ludzie zostali zbawieni” Wierzący mają modlić się za wszystkich ludzi, ponieważ Bóg chce zbawienia wszystkich ludzi. Było to dla fałszywych nauczycieli o ekskluzywistycznych tendencjach – czy to gnostyków, czy Żydów (choć z listów pasterskich wynika, że najprawdopodobniej byli to skłaniający się ku gnostycyzmowi Żydzi) – oburzające twierdzenie. Jest to wielka prawda o Bożej miłości do wszystkich ludzi (zob. 1 Tm 4:10; Ez 18:23.32; 33:11; J 3:16; Dz 17:30; Rz 11:22; 1 Tm 2:4.6; 4:10; Tt 2:11; Hbr 2:9; 2 P 3:9; 1 J 2:2). Werset ten demaskuje brak równowagi, którym cechuje się dogmatyczna, supralapsariańska, obosieczna predestynacja, podkreślająca Bożą suwerenność aż do

---

wykluczenia wszelkiej niezbędnej reakcji ze strony człowieka. Twierdzenia pięciu punktów kalwinizmu, w szczególności „nieodparta łaska” i „ograniczone pojednanie” są naruszeniem związanego z przymierzem aspektu biblijnej wiary. Ograniczanie Boga do roli marionetki wolnej woli człowieka jest czymś niewłaściwym – podobnie jak ograniczanie człowieka do roli marionetki boskiej woli. Bóg w swojej suwerenności postanowił odnosić się do upadłej ludzkości za pośrednictwem przymierza. To On zawsze inicjuje i wyznacza warunki przymierza (zob. J 6:44.65), zdecydował jednak, że ludzie muszą odpowiedzieć Mu – zarówno początkowo, jak i w sposób ciągły – nawróceniem i wiarą (zob. Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21), a także posłuszeństwem i wytrwałością.

Teologiczne dyskusje na temat Bożej suwerenności (predestynacji) i wolnej woli człowieka często sprowadzają się do konkursu dowodzenia wersetami. Biblia jasno objawia suwerenność JHWH. Ukazuje jednak także, że ukoronowanie Jego stworzenia, ludzkość, ukształtowana na Jego obraz, obdarzona została niesamowitą osobistą możliwością podejmowania moralnych decyzji. Ludzie muszą współpracować z Bogiem w każdej dziedzinie życia.

Termin „wielu” używany był dla potwierdzenia tego, że Bóg wybrał niektórych, ale nie wszystkich; że Jezus umarł za niektórych, a nie wszystkich. Uważna lektura poniższych fragmentów ukazuje, że określenia te stosowane są w tym samym znaczeniu.

Izajasza 53

1. „wszyscy” (Iz 53:6)
2. „wielu” (Iz 53:11-12)

Rzymian 5

1. „wszyscy” (Iz 53:6)
2. „wielu” (Iz 53:11-12)

TEMAT SPECJALNY: BOŻY ODWIECZNY PLAN ODKUPIENIA

Muszę ci się przyznać, Czytelniku, że w tej kwestii moja postawa jest tendencyjna. Moja teologia systematyczna to nie kalwinizm ani dyspensacjonalizm, można ją jednak określić jako ewangelikalizm Wielkiego Posłannictwa (zob. Mt 28:18-20; Łk 24:46-47; Dz 1:8). Wierzę w Boży odwieczny plan odkupienia całej ludzkości (np. Rdz 3:15; 12:3; Wj 19:5-6; Jr 31:31-34; Ez 18; 36:22-39; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rz 3:9-18.19-20.21-31), wszystkich stworzonych na Jego obraz i podobieństwo (zob. Rdz 1:26-27). Przymierza zostały zjednoczone w Chrystusie (zob. Ga 3:28-29; Kol 3:11). Jezus jest Bożą tajemnicą, która była ukryta, ale teraz została objawiona (zob. Ef 2:11-3:13)! Kluczem do Pisma Świętego jest Ewangelia Nowego Testamentu, a nie Izrael.

To wstępne założenie wpływa na moją interpretację całej Biblii. Czytam wszystkie teksty przez jej pryzmat! Bez wątplenia jest to tendencyjna postawa (każdy interpretator Biblii jakąś ma!), ale założenie to jest oparte na Biblii.

Rdz 1-2 opisuje JHWH tworzącego miejsce, w którym On i ukoronowanie Jego stworzenia – ludzkość – mogą cieszyć się wspólnotą (zob. Rdz 1:26.27; 3:8). Fizyczne stworzenie jest tłem dla tego Bożego interpersonalnego zamysłu.

1. Św. Augustyn opisywał je jako pustkę w kształcie Boga, którą ma każdy człowiek, i tylko sam Bóg może ją zapełnić.
2. C. S. Lewis nazwał naszą planetę „dotkniętą planetą” (tj. przygotowaną przez Boga dla ludzi).

ST zawiera wiele wzmianek o tym Bożym zamyśle.

1. W Rdz 3:15 zapisana jest pierwsza obietnica JHWH, że nie pozostawi On ludzkości w straszliwym zamęcie grzechu i buntu. Nie dotyczy ona Izraela, ponieważ Izrael albo lud przymierza zapoczątkowany został dopiero wraz z powołaniem Abrahama w Rdz 12.

2. Rdz 12:1-3 to początkowe powołanie i objawienie się Abrahamowi przez JHWH, co stanowiło załączek ludu przymierza – Izraela. Nawet jednak przy tym początkowym powołaniu Bóg miał na myśli cały świat. Zwróćmy uwagę na treść Rdz 12:3!
3. W Wj 20 (Pwt 5) JHWH dał swoje prawo Mojżeszowi, aby przewodziło Jego szczególnemu ludowi. Zauważmy, że w Wj 19:5-6 JHWH objawia Mojżeszowi wyjątkową relację, jaką będzie z Nim miał Izrael. Zauważmy też jednak, że tak jak Abraham, naród ten został wybrany po to, aby być błogosławieństwem dla świata (zob. Wj 19:5, „do Mnie należy cała ziemia”). Izrael miał być mechanizmem, dzięki któremu narody miały poznać JHWH i zostać do Niego pociągnięte. Tragedia polega na tym, że Izraelici zawiedli w tej roli (zob. Ez 36:22-38).
4. W 1 Krl 8 Salomon poświęca świątynię, aby wszyscy mogli przychodzić do JHWH (zob. 1 Krl 8:43.60).
5. W Psalmach – Ps 22:28-29; 66:4; 86:9 (Ap 15:4)
6. Przez proroków JHWH dalej objawiał swój uniwersalny plan odkupienia:
  - a. Izajasz – 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6.10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18.23
  - b. Jeremiasz – 3:17; 4:2; 16:19
  - c. Micheasz – 4:1-3
  - d. Malachiasz – 1:11

Ten uniwersalny nacisk umożliwia pojawienie się „Nowego Przymierza” (zob. Jr 31:31-34; Ez 36:22-38), skupionego na miłosierdziu JHWH, a nie staraniach upadłych ludzi. Obejmuje ono „nowe serce”, „nowy umysł” oraz „nowego ducha”. Posłuszeństwo jest kluczowe, jest ono jednak wewnętrzne, nie stanowi tylko zewnętrznego kodeksu (zob. Rz 3:21-31).

NT na kilka sposobów jasno potwierdza uniwersalny plan odkupienia:

1. Wielkie Posłannictwo – Mt 28:18-20; Łk 24:46-47; Dz 1:8
2. Boży odwieczny plan (tj. z góry przeznaczony) – Łk 22:22; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Bóg chce, żeby wszyscy ludzie dostąpili zbawienia – J 3:16; 4:42; Dz 10:34-35; 1 Tm 2:4-6; Tt 2:11; 2 P 3:9; 1 J 2:2; 4:14
4. Chrystus jednoczy ST i NT – Ga 3:28-29; Ef 2:11-3:13; Kol 3:11. Wszystkie ludzkie przeszkody i podziały zostały zniesione w Chrystusie. Jezus jest „Bożą tajemnicą”, która kiedyś była ukryta, teraz jednak została objawiona (zob. Ef 2:11-3:13).

NT skupia się na Jezusie, a nie na Izraelu. To Ewangelia, a nie narodowość ani region geograficzny, jest najważniejsza. Izrael był pierwszym objawieniem, ale Jezus jest objawieniem ostatecznym (zob. Mt 5:17-48).

Mam nadzieję, że znajdziesz chwilę na przeczytanie innego Tematu specjalnego: Dlaczego obietnice przymierza ST wydają się tak odmienne od obietnic przymierza NT (dostępny w języku angielskim na stronie www.freebiblecommentary.org lub pod odnośnikiem [Special Topic: Why Do OT Covenant Promises Seem So Different from NT Covenant Promises](#)).

▣ „**ale wszystkich doprowadzić do nawrócenia**” Zwróćmy uwagę na to, że nacisk położony jest tu na „wszystkich”, a nie „niektórych” (tzn. wybranych). Każdy jest potencjalnie wybrany w Chrystusie. Zob. Temat specjalny: Nawrócenie w Starym Testamencie w Mk 1:4.

3:10 „Jak złodziej zaś przyjdzie dzień Pański” Sformułowanie „dzień Pański” jest starotestamentową frazą na określenie końca czasów. Złodzieje często stanowią metaforę nieoczekiwanego przyjścia (zob. Mt 24:43-44; Łk 12:39; 1 Tes 5:2; Ap 3:3; 16:15) Boga (tj. dnia sądu / powrotu Chrystusa / dnia zmartwychwstania).

▣ „**niebo (...) przeminie**” Jest to powtarzający się temat (tj. fizyczne stworzenie przeminie, ale słowo Boga nie, zob. Mk 13:31; Mt 5:18; 24:35) dotyczący tymczasowości i skończoności fizycznego stworzenia (zob. Ap 21:1).

▣

GPNT „ze_świstem”

BP (frazą pominięta)

BW, PL „z trzaskiem”

BWP „w okamgnieniu”

Słowo to łączy się z konotacją świstu szybko przemieszczającego się w powietrzu przedmiotu. Związane z nową erą wypełnienie i oczyszczenie nadejdą z odgłosem i płomieniem przypominającym jej zapoczątkowanie przy zesłaniu Ducha Świętego (zob. Dz 2:2-3).

▣ „żywioly” (**BP**) Znaczenie większości słów ewoluje od dosłownego i fizycznego po metaforyczne rozszerzenie. Termin ten (*stoicheia*) pierwotnie odnosił się do czegoś w rzędzie – do serii. Z czasem zaczęło łączyć się z kilkoma konotacjami:

1. podstawowe fizyczne elementy świata (powietrze, woda, ziemia i ogień, zob. 2 P 3:10.12)
2. podstawowe nauczanie danej dziedziny (zob. Hbr 5:12; 6:1 – judaizmu)
3. anielskie zwierzchności rządzące ciałami niebieskimi (zob. *1 Henocha* 52:8-9; wcześni ojcowie Kościoła; Kol 2:8.20; 1 Kor 15:24) lub anielskie poziomy (eony) gnostyckich fałszywych nauczycieli (zob. Kol 2:10. 15; Ef 3:10)
4. wrodzy ludzom aniołowie, którzy próbowali nie dopuścić do nadania Prawa Mojżeszowego (zob. Dz 7:38; Hbr 2:2)
5. być może chodzi o nieosobowe struktury naszego upadłego świata, pozwalające upadłej ludzkości na iluzję niezależności od Boga (edukacja, rząd, medycyna, religia itd., zob. Ga 4:3.8-9 oraz Hendrik Berkhof, *Christ and the Powers [Chrystus a zwierzchności]* wydawnictwa Herald Press, s. 32).

▣ „się w ogniu rozsypią” Jest to imiesłów czasu teraźniejszego strony biernej, wskazujący na Boga jako domyślnego sprawcę. Było to medyczne określenie oznaczające wysoką gorączkę.

▣

GPNT „i ziemia i (te) na niej dzieła znalezione_zostaną*” (* Inne lekcje: „nie zostaną znalezione”; „spalą się”; „znalezione zostaną jako rozwiązywane”; „przepadną”; bez słów „znalezione zostaną. Skoro te”; bez słów: „i ziemia i te na niej dzieła znalezione zostaną”.)

BP „a ziemia i [będące] na niej dzieła ulegną spaleni”

BW „ziemia i dzieła ludzkie na niej spłoną”

BWP „a po ziemi i tym, co ją wypełnia, nie pozostanie nawet ślad najmniejszy”

PL „ziemia odpowie za swoje działania i człowiek zda sprawę ze swoich dokonań”

Istnieje wiele wariantów tego zdania w różnych manuskryptach:

1. „zostaną odkryte” (zob. MSS α , B, K, P)
2. „zostaną znalezione zniszczonymi” (zob. MS P⁷²)
3. „spłoną” (zob. MS A)
4. „zostaną ukryte” (zob. MS C)

Nie ma pewności co do tego, jak brzmiał pierwotny tekst grecki i jak powinno się tłumaczyć to zdanie.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 3:11-13

¹¹Skoro to wszystko w ten sposób ulegnie zagładzie, to jakimi winniście być wy w świętym postępowaniu i pobożności, ¹²gdy oczekujecie i staracie się przyspieszyć przyjście dnia Bożego, który sprawi, że niebo zapalone pójdzie na zagładę, a gwiazdy w ogniu się rozsypią. ¹³Oczekujemy jednak, według obietnicy, nowego nieba i nowej ziemi, w których będzie mieszkała sprawiedliwość.

3:11 „jakimi winniście być” Fałszywi nauczyciele umniejszali znaczenie moralności i życiowej pobożności, Piotr podkreśla więc te kwestie.

▣ „w świętym postępowaniu i pobożności” Termin „pobożność” jest ważną koncepcją w 2 P i w listach pasterskich. Poniżej zawarłem swój komentarz do 1 Tm 4:7 (zob. tom 9, s. 53). 2 P zawiera to słowo jako rzeczownik w 2 P 1:3.6.7 i 3:11 oraz jako przysłówek w 2 P 2:9.

Spostrzeżenia z mojego komentarza do 1 Tm 4:7

▣ „**pobożności**” Jest to centralny termin w listach pasterskich. Odnosi się on do doktrynalnych i życiowych następstw Ewangelii (zob. 1 Tm 3:16). Opisuje nie tyle coś wyjątkowego, co oczekiwanego. Jest to słowo złożone z elementów „dobry” (*eu*) oraz „uwielbienie” (*sebomai*). Prawdziwe uwielbienie to codzienne życie dzięki właściwemu myśleniu (zob. 1 Tm 4:16a). Zwróćmy uwagę na to, ile razy słowo to występuje w listach pasterskich:

1. rzeczownik (*eusebeia*), 1 Tm 2:2; 3:16; 4:7.8; 6:3.5.6.11; 2 Tm 3:5; Tt 1:1
2. przysłówek (*eusebēs*), 2 Tm 3:12; Tt 2:12
3. czasownik (*eusebeō*), 1 Tm 5:4
4. pokrewny termin (*theosebeia*), 1 Tm 2:10
5. zaprzeczone (privativum alfa, tj. *asebeia*), 2 Tm 2:16; Tt 2:12

3:12

GPNT

„czekając i spiesząc się (na) przybycie Boga dnia”

BP

„oczekując i przyspieszając przyjscie dnia Pana”

BW

„oczekujecie i pragniecie gorąco nastania dnia Bożego”

BWP

„nie tylko oczekując na przyjscie dnia Bożego, lecz także starając się je przyspieszyć”

PL

„oczekujących, a nawet pragnących przyspieszyć nastanie dnia Bożego”

Są to dwa imiesłowowy czasu teraźniejszego strony czynnej, opisujące dwa aspekty związane z drugim przyjściem Chrystusa, nazwanym tutaj „dniem Bożym”. Pierwsze słowo oznacza zasadniczo „wypatrywać z oczekiwaniem” (zob. Dz 3:5; 10:24) lub „czekać z obawą” (zob. Łk 21:26; Dz 27:33; 28:6). Występuje ono w 2 P 3 trzykrotnie – w wersetach 12, 13 i 14. Wierzący oczekują z nadzieją, ale niewierzący obawiają się tego dnia rozrachunku.

Drugie z użytych tu określeń ma dwa znaczenia w zależności od zastosowanej struktury gramatycznej:

1. Jeśli jest to czasownik przechodni (tj. przenosi czynność na dopełnienie bliższe), oznacza „nalegać”, „być chętnym” (zob. przypisy w angielskich tłumaczeniach NRSV, ASV, NEB i NIV, Peszicie oraz New Century Version; podobne znaczenie co *maranatha* wczesnego Kościoła).
2. Jeśli jest to nieprzechodnia konstrukcja gramatyczna (tj. opisuje stan lub skupia się na wykonawcy czynności), oznacza „przyspieszać” (zob. Łk 19:5; Dz 22:18). Teologię głoszącą, że działania wierzących mogą przyspieszyć powrót Pana, znaleźć można w Mt 6:10 (modlitwa), Dz 3:19-20 (przebudzenie) i Rz 9-11 (zbawienie pełnej liczby pogan i Żydów). W tym kontekście wierzący zachęceni są do pobożnego życia rychłą eschatologiczną nadzieją.

Jest to trudny przekaz dla naszego współczesnego sposobu myślenia, deprecjonującego paradoksy. Bóg jest suwerenny i wyznaczył czas powrotu Chrystusa, ale czyny wierzących (tj. modlitwa, świadectwo, pobożność) mogą wpłynąć na jego przesunięcie (tj. nadejście wcześniej lub później). Jest to związany z przymierzem aspekt prawdy biblijnej, który wywołuje dezorientację u współczesnych ludzi Zachodu. Boże dzieci wpływają na Niego (zarówno negatywnie, jak i pozytywnie)! Tak czy inaczej właśnie dzięki tej prawdzie modlitwa wstawiennicza ma moc.

▣ „**który sprawi, że niebo zapalone pójdzie na zagładę, a gwiazdy w ogniu się rozsypią**” Pytanie interpretacyjne brzmi tu następująco: „Czy nawiązania te są dosłowne, czy apokaliptyczne?”. Te starotestamentowo brzmiące wypowiedzi mają wiele wspólnego z Iz 10:10-13; 34:4; 51:6; Jl 3:1-5; Mi 1:4. Kontekst ten wielokrotnie mówił o końcu tego fizycznego wymiaru czasu i przestrzeni związanym z gorącem. Oczyszczenie to przygotowuje duchowy grunt pod nowe niebiosy i nową ziemię. Czy będą one fizyczne (odnowienie ogrodu Eden), czy duchowe (zob. 1 Kor 15:35-58)? Trudno jest opisać ostateczne i duchowe realia posługując się ziemskimi, ludzkimi określeniami. Gatunek literacki nie zmienia rzeczywistości!

3:13 „według obietnicy” Zob. Iz. 65:17-25; 66:22-24.

▣ „**nowego nieba i nowej ziemi**” Zob. Iz 11:6-9; 65:17; 66:22; Ap 21:1-27.

▣ „**w których będzie mieszkała sprawiedliwość**” Bóg pragnie okoliczności i ludzi zgodnych z Jego

charakterem (zob. Iz 45:24-25). Święty Bóg wymaga świętego ludu (zob. Iz 60:12; Mt 5:48). Jest to nowe stworzenie, ponieważ przeciwstawione jest upadłemu stworzeniu (zob. Rdz 3).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2 PIOTRA 3:14-18

¹⁴Dlatego, umiłowani, oczekując tego, starajcie się, aby [On] was zastał bez plamy i skazy - w pokoju, ¹⁵a cierpliwość Pana naszego uważajcie za zbawienną, jak to również umiłowany nasz brat Paweł według danej mu mądrości napisał do was, ¹⁶jak również we wszystkich listach, w których mówi o tym. Są w nich trudne do zrozumienia pewne sprawy, które ludzie niedouczeni i mało utwierdzeni opacznie tłumaczą, tak samo jak i inne Pisma, na własną swoją zgubę. ¹⁷Wy zatem, umiłowani, wiedząc o tym wcześniej, strzeżcie się, abyście dając się uwieść błędom tych, którzy nie szanują praw Bożych, własnej stałości nie doprowadzili do upadku. ¹⁸Wzrastajcie zaś w łasce i poznaniu Pana naszego i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa! Jemu chwała zarówno teraz, jak i do dnia wieczności! Amen.

3:14 „starajcie się, aby [On] was zastał (...) w pokoju” Jest to tryb rozkazujący aorystu strony czynnej, podkreślający pilność. Wierzący zobowiązani są do pobożnego życia. Boża miłość domaga się odpowiedniej reakcji w ramach przymierza.

Druga użyta tu forma czasownikowa to bezokolicznik aorystu strony biernej. Najwidoczniej odnosi się do „dnia Bożego” z 2 P 3:12. Jezus często posługuje się ilustracją wierzących jako zarządców postawionych nad posiadłością ich pana. Muszą być w każdej chwili gotowi na Jego powrót i zdać wtedy sprawę ze swojego zarządzania (zob. Mk 13:33-37; Łk 18:8).

Pokój możliwy jest jedynie wtedy, gdy (1) dana osoba odpowiedziała na ofertę Ewangelii; (2) rozumie przesłanie Ewangelii i (3) codziennie żyje Ewangelią. Fałszywi nauczyciele i ich zwolennicy nie spełniają żadnego z tych warunków i nie mają pokoju!

▣ **„bez plamy i skazy”** Frazy tej użyto w 1 P 1:19 w odniesieniu do Chrystusa (zob. J 8:46; 14:30; Łk 23:41; 2 Kor 5:21; Hbr 4:15; 7:26-27; 1 P 2:22; 3:18; 1 J 2:2; 4:14). Jest to starotestamentowa metfora opisująca czystość zwierząt ofiarnych (zob. Kpł 22:19-20). Mamy żyć w świetle (1) przykładu Chrystusa, (2) Jego przykazań i (3) Jego przyjścia.

3:15

GPNT „(tę) Pana naszego wielkoduszność (za) zbawienie uznawajcie”
BP „cierpliwość Pana naszego uważajcie za zbawienie”
BW „cierpliwość Pana naszego uważajcie za ratunek”
BWP „Ceńcie sobie bardzo wielkoduszność Pana”
PL „Cierpliwość naszego Pana uważajcie za zbawienie”

Do kogo odnoszą się te słowa – do (1) chrześcijan, którzy są już zbawieni, czy do (2) bezbożnych i buntowniczych fałszywych nauczycieli i ich zwolenników? Bez wątplenia jest to odwołanie do Bożej cierpliwości, o której była mowa w 2 P 3:9. Niektórzy wykorzystują Boże miłosierdzie wobec grzechu i prowadzą samolubne życie. Inni otwierają się na Jego przebaczenie i naśladowują Jego charakter.

▣ **„jak to również umiłowany nasz brat Paweł”** Fraza ta jasno ukazuje, że pomiędzy Piotrem i Pawłem nie było napięcia. Każdy z nich uznawał powołanie i obdarowanie drugiego (zob. Ga 2:7-10). Incydent opisany w Ga 2:11-21 nie doprowadził do trwałego podziału.

▣ **„napisał do was”** Nie jest pewne o który z listów Pawła chodzi. Jeśli adresaci (mieszkańcy Azji Mniejszej) są ci sami, co adresaci 1 Listu Piotra, a Paweł napisał List do Galacjan do grupy Kościołów na północy Azji Mniejszej, List do Galacjan zostałby napisany wcześniej i skierowany do tego samego obszaru, co 2 List Piotra. W takim wypadku najprawdopodobniej byłyby to List do Galacjan. Tak naprawdę jednak nie wiemy.

Druga możliwość jest taka, że ponieważ ogólnym tematem tego rozdziału jest powrót Chrystusa, być może chodzi tu o napisane dość wcześnie Listy do Tesaloniczan. Trzecią opcją są spekulacje, że część Listu do Rzymian funkcjonowała pierwotnie jako list okólny. Moim zdaniem najbardziej prawdopodobne jest, że chodziło o List do Galacjan lub List do Rzymian, ponieważ są to dzieła teologiczne Pawła bardziej skupiające się na zbawieniu.

3:16 „jak również we wszystkich listach” Duża część krytyki podważającej piotrowe autorstwo 2 Listu Piotra związana jest z tym odniesieniem do listów Pawła. To prawda, że wszystkie listy Pawła zebrane zostały i rozpowszechniano je pod tytułem „Apostoł”, ale miało to miejsce na długi czas po śmierci Piotra za rządów Nerona (64-68 r. n.e.). Tekst ten nie stwierdza jednak, o ilu listach Pawła jest mowa, a odniesienie to nie sugeruje funkcjonowania całego ich korpusu.

▣ **„Są w nich trudne do zrozumienia pewne sprawy”** Co to za sprawy? (1) objawienie (zob. 2 P 3:2); (2) dni ostateczne (2 P 3:3-4a); (3) stworzenie (2 P 3:4b-5); (4) potop za czasów Noego (2 P 3:6); (5) dzień sądu (2 P 3:7.10); (6) Boży czas (2 P 3:9); (7) drugie przyjście Chrystusa (2 P 3:12); (8) nowa era sprawiedliwości (2 P 3:12-13); (9) osobiste zbawienie (2 P 3:14a, 15a); (10) pobożne życie (2 P 3:11.14b); czy (11) jakaś kwestia poruszona w rozdziale pierwszym albo drugim?

Cokolwiek to było, fałszywi nauczyciele opacznie to rozumieli i przekręcili na własną zgubę. Ze względu na to może chodzić o nacisk kładziony przez Pawła na zbawienie jako dar Boży w oderwaniu od ludzkich uczynków sprawiedliwości (tj. usprawiedliwienie przez wiarę). Możliwe, że Jakub (zob. Jk 2:14-26) koryguje inne nieporozumienie dotyczące nauki Pawła.

▣ **„które ludzie niedouczeni i mało utwierdzeni opacznie tłumaczą, tak samo jak i inne Pisma”** Uświadomienie sobie, że apostołowie, którzy osobiście towarzyszyli Jezusowi przez kilka lat, nie zawsze Go rozumieli (zob. Mk 9:32; Łk 2:50; 9:45; 18:34; J 2:22; 10:6; 12:16; 16:18), jest dla mnie pomocne. Nie wszyscy apostołowie rozumieli też pisma innych apostołów. Jesteśmy powołani, aby być wiernymi świadkami i pobożnymi braćmi w przymierzu. Nikt z nas nie rozumie wszystkiego.

W NT określenie „Pisma” zawsze odnosi się do ST. NT został napisany i zebrany dopiero pod koniec I w. n.e. Większość znanych fragmentów dotyczących natchnienia i wiarygodności Pisma dotyczy ST (zob. Mt 5:17-19; 1 Kor 2:9-13; 1 Tes 2:13; 2 Tm 3:16; 1 P 1:23-25; 2 P 1:20-21). Jest to jedno z nielicznych miejsc, w których pisma NT zrównane są ze ST. W tym zdaniu Piotr potwierdza natchnienie Pawła i autorytet jego pism.

▣ **„na własną swoją zgubę”** Biblia jest Bożym objawieniem się zgubionemu i potrzebującemu świata. Grzeszni ludzie (tj. fałszywi nauczyciele) przekraczają ją na własną zgubę. Nadchodzi sąd. Jezus jest jedyną nadzieją. Pewnego dnia każdy stanie przed Bogiem!

3:17 „wiedząc o tym wcześniej” Zawsze są jacyś fałszywi nauczyciele. Czytelnicy Piotra byli zmartwieni tym, jak fałszywi nauczyciele posługiwali się Pismem (tj. ST) i listami apostołskimi (zob. 2 P 3:2). Jest kilka biblijnych sposobów na rozpoznanie fałszywego nauczyciela:

1. znaki lub cuda, ale w imieniu innego boga (Pwt 13:1-5)
2. prawdziwa przepowiednia przyszłości, ale w imieniu innego boga (Pwt 18:18-22)
3. styl życia (Mt 7; Jk; 1 J; 2 P)
4. cuda nie są w sposób automatyczny znakiem od Boga (Mt 24:24)
5. przesłanie musi skupiać się na Chrystusie (1 J 4:1-6)
6. opaczna interpretacja Bożego objawienia (2 P 3:2)

▣ **„strzeżcie się”** Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony medialnej. Użyte tu słowo to termin wojskowy, podobnie jak w 1 P 1:4. Osobistą odpowiedzialnością wierzących jest ciągła weryfikacja i ocena tego, co mówi się na temat Boga i Chrystusa. Zwodziciele są i we wspólnocie, i poza nią (zob. Ef 4:14; 6:11-12). Nie bądźmy duchowo naiwni!

▣ **„abyście dając się uwieść”** Jest to imiesłów aorystu strony biernej. Chodzi tu o przeciwieństwo starotestamentowego słowa na określenie wiary, oznaczającego „stać mocno” (tj. wytrwałość lub stabilność). Ten sam termin opisuje czyni samego Piotra w Ga 2:13.

3:18 „Wzrastajcie zaś w lasce i poznaniu Pana naszego i Zbawiciela” Jest to tryb rozkazujący czasu teraźniejszego strony czynnej. Jest to centralny temat tej księgi: wierzący wystrzegają się błędów poprzez wzrastanie w poznaniu Ewangelii i życie Ewangelią. Jest to paralela Jud 1:20.

▣ **„Jemu chwała”** Określenie to używane jest przede wszystkim w odniesieniu do Boga Ojca (zob. komentarz do 1 P 4:11, zob. Jud; 2 P 3:24-25), ale także Chrystusa (zob. 2 Tm 4:18; 2 P 3:18; Ap 1:6).

W ST najpowszechniejsze hebrajskie słowo na określenie „chwały” (*kbd*) było pierwotnie terminem handlowym, odnoszącym się do wagi i oznaczającym „być ciężkim”. To, co było ciężkie, było cenne lub miało wartość samo w sobie. Często słowo to uzupełniano o pojęcie jasności, aby podkreślić boski majestat (zob. Wj 15:11; 24:17; Iz 60:1-2). Tylko On jest godzien chwały i czci. Jest zbyt olśniewający, aby mógł być oglądany przez upadły rodzaj ludzki (zob. Wj 33:17-23; Iz 6:5). Bóg może być w pełni poznany tylko za pośrednictwem Chrystusa (zob. J 1:14; 14:8-9; Mt 17:2; Hbr 1:3; Jk 2:1).

Określenie „chwała” jest dość wieloznaczne:

1. może być paralelne do „Bożej sprawiedliwości”
2. może odnosić się do Bożej „świętości” lub „doskonałości”
3. może odnosić się do obrazu Bożego, na który została stworzona ludzkość (zob. Rdz 1:26-27; 5:1; 9:6), który jednak został później zniekształcony przez bunt (zob. Rdz 3:1-22)

Termin ten po raz pierwszy pojawia się jako określenie obecności JHWH z Jego ludem w Wj 16:7.10; Kpł 9:23 i Lb 14:10.

▣

GPNT	„i teraz, i na dzień wieku”
BP	„i teraz, i po dzień wieczności”
BW	„teraz i po wieczne czasy”
BWP	„zarówno teraz, jak i na wieki”
PL	„teraz i na zawsze”

Jest to wyjątkowa forma typowego zakończenia, pod pewnymi względami będąca paralełą Jud 1:25. Żydzi postrzegali historię w kategoriach dwóch epok: złego wieku i nadchodzącej ery sprawiedliwości. Ten nadchodzący wiek jest równoznaczny z wiecznym królestwem. Zob. Temat specjalny w Mk 13:8.

▣ „Amen” Słowa tego brakuje w starożytnym napisanym uncją greckim manuskrypcie B (tj. Kodeksie Watykańskim), występuje jednak w MSS P⁷², α , A oraz C. Zob. Temat specjalny w Mk 3:28.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego gnostycy zaprzeczali drugiemu przyjsciu Chrystusa?
2. Jakie jest ogólne przesłanie NT w kwestii powrotu Chrystusa?
3. Dlaczego Piotr wspomina o pismach Pawła?

KRÓTKIE OMÓWIENIE GRECKICH TERMINÓW GRAMATYCZNYCH

Począwszy od podbojów Aleksandra Wielkiego (336 – 323 r. p.n.e.) greka koine, zwana często greką hellenistyczną, była przez około osiem wieków (300 r. p.n.e. – 500 r. n.e.) wspólnym językiem świata śródziemnomorskiego. Nie była to jedynie uproszczona greka klasyczna, ale we wielu aspektach także nowsza forma greki, która stała się drugim językiem starożytnego Bliskiego Wschodu i świata śródziemnomorskiego.

Greka nowotestamentowa była pod pewnymi względami szczególna, ponieważ ci, którzy się nią posługiwali, poza Łukaszem i autorem Listu do Hebrajczyków, prawdopodobnie jako pierwszym językiem posługiwali się aramejskim. Sprawilo to, że na ich grekę wpływ miały idiomy i formy strukturalne języka aramejskiego. Czytali oni także i cytowali Septuagintę (greckie tłumaczenie ST), która także została napisana greką koine. Septuaginta była jednak równocześnie dziełem żydowskich uczonych, dla których grecki nie był językiem ojczystym.

Służy nam to za przypomnienie, że nie możemy wtłoczyć Nowego Testamentu w ciasną strukturę gramatyczną. Jest on wyjątkowy, ma jednak wiele wspólnego z (1) Septuagintą; (2) żydowskimi pismami, takimi jak te autorstwa Józefa Flawiusza, oraz (3) papirusami znalezionymi w Egipcie. Jak więc należy podejść do gramatycznej analizy Nowego Testamentu?

Cechy gramatyczne greki koine i nowotestamentowej greki koine są płynne. Pod wieloma względami był to okres upraszczania gramatyki. Naszym najważniejszym przewodnikiem będzie kontekst. Słowa mają znaczenie jedynie w ramach szerszego kontekstu, struktura gramatyczna może być więc rozumiana jedynie w świetle (1) stylu danego autora; oraz (2) konkretnego kontekstu. Nie ma możliwości sformułowania ostatecznych definicji greckich form i struktur.

Greka koine była pierwotnie językiem mówionym. Często kluczem do interpretacji jest typ i rodzaj FORM CZASOWNIKOWYCH. W większości zdań głównych CZASOWNIK występuje na początku, co świadczy o jego ważności. Analizując greckie CZASOWNIKI należy brać pod uwagę trzy informacje: (1) główny nacisk CZASU, STRONY i TRYBU (fleksja lub morfologia); (2) podstawowe znaczenie danego CZASOWNIKA (leksykografia); oraz (3) kierunek kontekstu (składnia).

I. CZAS

A. Czas lub aspekt oznacza stosunek CZASOWNIKÓW do dokonanych lub niedokonanych czynności. Często zwany jest aspektem „DOKONANYM” lub „NIEDOKONANYM”.

1. CZASY DOKONANE skupiają się na wystąpieniu czynności. Nie dostarczają więcej informacji – poza tym, że coś się stało. Nie ma mowy o rozpoczęciu, kontynuowaniu ani kulminacji tej czynności.
2. CZASY NIEDOKONANE skupiają się na trwającym procesie wykonywania jakiejś czynności. Można je opisać w kategoriach czynności liniowej, duratywnej, progresywnej, itp.

B. Czasy podzielić można ze względu na to, w jaki sposób autor widzi postępowanie:

1. Odb(y)wało się = AORYST
2. Odb(y)ło się i rezultat jest trwały = DOKONANY
3. Odb(y)wało się w przeszłości i rezultat był trwały, ale teraz już nie jest = ZAPRZESZŁY
4. Odb(y)wa się = TERAŹNIEJSZY
5. Odb(y)wało się = NIEDOKONANY
6. Odb(y)dzie się = PRZYSZŁY

Konkretnym przykładem tego, w jaki sposób CZASY te są pomocne w interpretacji, będzie słowo „zbawiać”. Zostało ono użyte w kilku różnych czasach dla ukazania zarówno procesu, jak i kulminacji:

1. AORYST – „zbawieni” (zob. Rz 8:24)

2. DOKONANY – „zostaliście zbawieni i skutek jest trwały” (zob. Ef 2:5.8)
  3. TERAŹNIEJSZY – „dostępujemy zbawienia” (zob. 1 Kor 1:18; 15:2)
  4. PRZYSZŁY – „dostąpimy zbawienia” (zob. Rz 5:9.10; 10:9)
- C. Skupiając się na CZASACH, w których występują CZASOWNIKI, interpretatorzy poszukują przyczyny, dla której pierwotny autor zdecydował się wyrazić swą myśl w określonym CZASIE. Standardowym „nieupiększonym” czasem był AORYST. Była to zwyczajna, „nieokreślona” lub „nieoznaczona” forma CZASOWNIKA. Można jej używać na wiele różnych sposobów precyzowanych przez kontekst. Było to po prostu stwierdzenie, że coś miało miejsce. Aspekt CZASU PRZESZŁEGO jest zamierzony jedynie w TRYBIE ORZEKAJĄCYM. Jeśli użyto jakiegokolwiek innego CZASU, oznaczało to podkreślenie czegoś bardziej sprecyzowanego. Tylko czego?
1. CZAS DOKONANY. Oznacza on zakończoną czynność, której rezultaty są trwałe. Na pewien sposób było to połączenie AORYSTU i CZASÓW TERAŹNIEJSZYCH. Zazwyczaj nacisk pada na trwałe skutki lub dokonanie jakiejś czynności (przykład: Ef 2:5.8, „dostąpiliście zbawienia i nadal jesteście zbawieni”).
  2. CZAS ZAPRZESZŁY. Przypomina czas dokonany, tylko że trwałe rezultaty już ustały (przykład: J 18:16, „Piotr zatrzymał się przed bramą na zewnątrz”).
  3. CZAS TERAŹNIEJSZY. Oznacza niedokończoną lub niedokonaną czynność. Nacisk pada zazwyczaj na dalsze trwanie działania (przykład: 1 J 3:6.9, „Każdy, kto trwa w Nim, nie grzeszy”, „Każdy, kto narodził się z Boga, nie grzeszy”).
  4. CZAS NIEDOKONANY. W tym czasie stosunek do CZASU TERAŹNIEJSZEGO jest analogiczny do stosunku CZASU ZAPRZESZŁEGO do CZASU DOKONANEGO. CZAS NIEDOKONANY opisuje niedokończoną czynność, która była dokonywana (ciągle bądź kilkakrotnie), ale teraz ustała, lub rozpoczęcie jakiejś czynności w przeszłości (przykład: Mt 3:5, „ciągnęły do niego Jerozolima oraz cała Judea” lub „wyszło do niego Jeruzalem i wszytek kraj około Jordanu”).
  5. CZAS PRZYSZŁY. Zazwyczaj opisywał on czynność mającą odbyć się w przyszłości. Skupiał się na możliwości jakiegoś wydarzenia raczej niż na samym tym wydarzeniu. Często informował o pewności tego wydarzenia (przykład: Mt 5:4-9, „Błogosławieni ..., albowiem oni będą ...”).

II. STRONA

- A. STRONA opisuje stosunek pomiędzy czynnością wyrażaną przez CZASOWNIK i jej PODMIOTEM.
- B. STRONA CZYNNNA była zwykłym, spodziewanym, pozbawionym emfazy sposobem stwierdzenia, że PODMIOT wykonywał czynność wyrażaną przez CZASOWNIK.
- C. STRONA BIERNA oznacza, że podmiot był odbiorcą działania wyrażanego przez CZASOWNIK, dokonywanego przez zewnętrznego sprawcę. Zewnętrzny sprawca dokonujący tej czynności zaznaczany był w greckim NT za pomocą następujących PRZYIMKÓW i przypadków:
  1. Osobowy bezpośredni sprawca – *hupo* z ABLATYWEM (zob. Mt 1:22; Dz 22:30).
  2. Osobowy pośredni sprawca – *dia* z ABLATYWEM (zob. Mt 1:22).
  3. Nieosobowy sprawca – zazwyczaj przez *en* z INSTRUMENTALISEM.
  4. Czasami albo osobowy, albo nieosobowy sprawca wyrażany był tylko za pomocą INSTRUMENTALISU.
- D. STRONA MEDIALNA oznacza, że podmiot dokonuje czynności wyrażanej przez CZASOWNIK, będąc zarazem bezpośrednio w nią zaangażowanym. Często stronę tę nazywa się stroną zwiększonego osobistego zainteresowania. Konstrukcja ta podkreślała podmiot członu lub zdania. Język polski nie posiada tej konstrukcji. W języku greckim ma ona szeroki zakres znaczeń i możliwych tłumaczeń. Kilka przykładów tej formy to:
  1. ZWROTNA – bezpośrednio działanie podmiotu na siebie. Przykład: Mt 27:5, „powiesił się”.
  2. DYNAMICZNA – podmiot dokonuje czynności dla siebie. Przykład: 2 Kor 11:14, „Sam bowiem szatan podaje się za anioła światłości”.

3. WZAJEMNOŚCI – wzajemne oddziaływanie dwóch podmiotów. Przykład: Mt 26:4, „naradzali się”.

III. TRYB

- A. W grece koine funkcjonowały cztery TRYBY. Oznaczają one związek CZASOWNIKA z rzeczywistością – przynajmniej w zamyśle autora. TRYBY dzielą się na dwie obszerne kategorie: tryby oznaczające rzeczywistość (ORZEKAJĄCY) oraz tryby oznaczające możliwość (PRZYPUSZCZAJĄCY, ROZKAZUJĄCY i ŻYCZĄCY).
- B. TRYB ORZEKAJĄCY był normalnym trybem wyrażającym działanie, które miało miejsce lub trwało – przynajmniej w zamyśle autora. Był to jedyny grecki tryb wyrażający określony czas, a nawet w tym przypadku aspekt ten był drugorzędny.
- C. TRYB PRZYPUSZCZAJĄCY wyrażał możliwą przyszłą czynność: coś jeszcze się nie wydarzyło, ale było prawdopodobne, że się wydarzy. Miał on wiele wspólnego z TRYBEM ORZEKAJĄCYM CZASU PRZYSZŁEGO – różnica polegała na tym, że TRYB PRZYPUSZCZAJĄCY wyrażał pewien stopień niepewności. W języku polskim często wyrażane jest to słowem „może”.
- D. TRYB ŻYCZĄCY wyrażał życzenie, które było teoretycznie możliwe. Tryb ten uważano za o krok odleglejszy od rzeczywistości od TRYBU PRZYPUSZCZAJĄCEGO. TRYB ŻYCZĄCY wyrażał możliwość pod pewnymi warunkami. Tryb ten jest rzadko używany w Nowym Testamencie. Najczęściej używa go Paweł w swojej słynnej frazie „Żadną miarą” (BW: „Z pewnością nie” lub „Przenigdy”), występującej piętnaście razy (zob. Rz 3:4.6.31; Rz 6:1[BW 6:2]; 6:15; 7:7.13; 9:14; 11:1.11; 1 Kor 6:15; Ga 2:17; 3:21; 6:14). Inne przykłady znajdują się w Łk 1:38; 20:16; Dz 8:20 i 1 Tes 3:11.
- E. TRYB ROZKAZUJĄCY podkreślał polecenie, które było możliwe, nacisk padał jednak na intencję mówiącego. Stwierdzał jedynie możliwość wolicjonalną i był zależny od wyboru drugiej osoby. Istniało także szczególne zastosowanie TRYBU ROZKAZUJĄCEGO w modlitwach i próśb w trzeciej osobie. Nakazy te występują w NT jedynie w CZASIE TERAŹNIEJSZYM i AORYŚCIE.
- F. Niektóre gramatyki uznają IMIESŁOWY za kolejny typ TRYBU. Są one bardzo powszechne w greckim NT – zazwyczaj występują jako PRZYMIOTNIKI ODCZASOWNIKOWE. Tłumaczy się je w połączeniu z głównym CZASOWNIKIEM, do którego się odnoszą. W tłumaczeniu IMIESŁOWÓW możliwa jest duża różnorodność – najlepiej odnieść się do kilku tłumaczeń na język polski.
- G. AORYST TRYBU ORZEKAJĄCEGO STRONY CZYNNEJ był normalnym lub „nienacechowanym” sposobem odnotowania jakiegoś wydarzenia. Każdy inny czas, strona lub tryb miał jakieś szczególne znaczenie interpretacyjne, które chciał przekazać pierwotny autor.

IV. Osoby nieznające greki mogą znaleźć potrzebne informacje w poniższych pomocach do studiowania:

- A. Friberg, Barbara i Timothy. *Analytical Greek New Testament* [Analityczny grecki Nowy Testament]. Grand Rapids: Baker, 1988.
- B. Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament* [Interlinearny grecko-angielski Nowy Testament]. Grand Rapids: Zondervan, 1976 [Polski odpowiednik: *Grecko-polski Nowy Testament* wydawnictwa Vocatio].
- C. Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament* [Analityczny leksykon do greckiego Nowego Testamentu]. Grand Rapids: Zondervan, 1993.

- D. Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek* [Podstawy greki nowotestamentowej]. Nashville: Broadman, 1950.
- E. Akredytowane korespondencyjne kursy greki koine dostępne na uczelni Moody Bible Institute w Chicago, Illinois.

V. RZECZOWNIKI

- A. Jeżeli chodzi o składnię, RZECZOWNIKI określane są przez PRZYPADKI. PRZYPADEK był odmienioną formą rzeczownika wskazującą na jego stosunek do czasownika i innych części zdania. W grece koine wiele funkcji PRZYPADKÓW sygnalizowanych było przez PRZYIMKI. Ponieważ forma przypadku mogła oznaczać kilka różnych zależności, PRZYIMKI zostały dodane w celu jaśniejszego oddzielenia tych możliwych funkcji.
- B. Greckie PRZYPADKI dzielą się na następujących osiem kategorii:
1. MIANOWNIK [NOMINATIVUS] używany był do nazywania i zazwyczaj stanowił PODMIOT zdania lub członu. Był także stosowany do RZECZOWNIKÓW i PRZYMIOTNIKÓW w ORZECZENIU z łączącymi CZASOWNIKAMI „być” lub „stawać się”.
  2. DOPEŁNIACZ [GENETIVUS] używany był do opisu i zazwyczaj przypisywał atrybut lub cechę słowa, którego dotyczył. Odpowiadał na pytanie „jakiego rodzaju?”.
  3. NARZĘDNIK [ABLATIVUS] tworzone stosując tę samą odmienioną formę, co w przypadku DOPEŁNIACZA, używano go jednak do opisanego oddzielenia. Zazwyczaj oznaczał oddzielenie od jakiegoś punktu w czasie, przestrzeni, źródła, pochodzenia lub stopnia. Często tłumaczony jest za pomocą polskiego PRZYIMKA „od”.
  4. CELOWNIK [DATIVUS] stosowany był do opisu osobistego zainteresowania. Mógł on oznaczać jego pozytywny lub negatywny aspekt. Często występował w roli DOPEŁNIENIA DALSZEGO. Wyraża go polski PRZYIMEK „do”.
  5. MIEJSCOWNIK [LOCATIVUS] tworzone stosując tę samą odmienioną formę, co w przypadku DOPEŁNIACZA, opisywała jednak pozycję lub położenie w przestrzeni, czasie lub ramach logicznych. Wyrażają go polskie PRZYIMKI „w, na, wśród, podczas, przez, obok”
  6. INSTRUMENTALIS tworzone stosując tę samą odmienioną formę, co w przypadku DOPEŁNIACZA i MIEJSCOWNIKA. Wyrażał środek lub związek. Często tłumaczono go za pomocą polskiego PRZYIMKA „przez”.
  7. BIERNIK [ACCUSATIVUS] stosowany był do opisu wyniku jakiejś czynności. Wyrażał ograniczenie. Jego główne zastosowanie to DOPEŁNIENIE BLIŻSZE. Odpowiadał na pytanie „Jak daleko?” albo „Jak dalece?”.
  8. WOŁACZ [VOCATIVUS] stosowany był przy bezpośrednim zwracaniu się do kogoś/czegoś.

VI. SPÓJNIKI I ŁĄCZNIKI

- A. Greka jest bardzo precyzyjnym językiem, ponieważ zawiera tak wiele SPÓJNIKÓW i ŁĄCZNIKÓW. Łączą one myśli (CZŁONY, ZDANIA i AKAPITY). Są one tak powszechne, że ich brak (asyndeton) jest często istotny z punktu widzenia egzegezy. Właściwie to SPÓJNIKI i ŁĄCZNIKI wskazują kierunek myśli autora. Często są one kluczowe w określeniu, co dokładnie chciał on przekazać.
- B. Poniżej znajduje się lista niektórych SPÓJNIKÓW i ŁĄCZNIKÓW oraz ich znaczeń (informacje te zostały zaczerpnięte głównie z *A Manual Grammar of the Greek New Testament* [Podręczna gramatyka greckiego Nowego Testamentu] autorstwa H. E. Dana i Juliusa K. Manteya.
1. SPÓJNIKI związane z czasem:
    - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* – „kiedy”
    - b. *heōs* – „podczas gdy”
    - c. *hotan, epan* – „kiedykolwiek”
    - d. *heōs, achri, mechri* – „aż do”
    - e. *priv* (BEZOKOL.) – „przed”
    - f. *hōs* – „od”, „kiedy”, „podczas gdy”

2. SPÓJNIKI logiczne:
  - a. Celowe
    - (1) *hina, hopōs, hōs* – „żeby”, „że”
    - (2) *hōste* (SUBSTANTYWIZOWANY BEZOKOLICZNIK W BIERNIKU) – „że”
    - (3) *pros* (SUBSTANTYWIZOWANY BEZOKOLICZNIK W BIERNIKU) lub *eis* (SUBSTANTYWIZOWANY BEZOKOLICZNIK W BIERNIKU) – „że”
  - b. Wynikowe (celowe i wynikowe formy gramatyczne są ze sobą blisko powiązane)
    - (1) *hōste* (najczęściej BEZOKOLICZNIK) – „żeby”, „więc”
    - (2) *hiva* – „żeby”
    - (3) *ara* – „więc”
  - c. Kautatywne lub przyczyny
    - (1) *gar* (przyczyna/skutek lub powód/konkluzja) – „gdyż”, „ponieważ”
    - (2) *dioti, hotiy* – „ponieważ”
    - (3) *epei, epeidē, hōs* – „jako że”
    - (4) *dia* (z BIERNIKIEM) i (z SUBSTANTYWIZOWANYM BEZOKOLICZNIKIEM) – „ponieważ”
  - d. Inferencyjne
    - (1) *ara, poinun, hōste* – „więc”
    - (2) *dio* (najsilniejszy SPÓJNIK inferencyjny) – „w związku z czym”, „dlatego”, „więc”
    - (3) *oun* – „więc”, „przeto”, „zatem”
    - (4) *toinoun* – „zatem”
  - e. Przeciwstawne lub kontrastowe
    - (1) *alla* (silnie przeciwstawny) – „ale”, „poza”
    - (2) *de* – „ale”, „jednakże”, „lecz”, „z drugiej strony”
    - (3) *kai* – „ale”
    - (4) *mentoi, oun* – „jednakże”
    - (5) *plēn* – „niemniej jednak” (głównie u Łukasza)
    - (6) *oun* – „jednakże”
  - f. Porównawcze
    - (1) *hōs, kathōs* (wprowadzają CZŁONY PORÓWNAWCZE)
    - (2) *kata* (w złożeniach, *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
    - (3) *hosos* (w Liście do Hebrajczyków)
    - (4) *ē* – „niż”
  - g. Kontynuacyjne lub seryjne
    - (1) *de* – „i”, „następnie”
    - (2) *kai* – „i”
    - (3) *tei* – „i”
    - (4) *hina, oun* – „że”
    - (5) *oun* – „wtedy” (u Jana)
3. Zastosowania emfatyczne
  - a. *alla* – „z pewnością”, „zaiste”, „istotnie”
  - b. *ara* – „w istocie”, „z pewnością”, „rzeczywiście”
  - c. *gar* – „w rzeczywistości”, „z pewnością”, „w istocie”
  - d. *de* – „w istocie”
  - e. *ean* – „wręcz”
  - f. *kai* – „wręcz”, „w istocie”, „rzeczywiście”
  - g. *mentoi* – „w istocie”
  - h. *oun* – „rzeczywiście”, „ależ oczywiście”

VII. ZDANIA WARUNKOWE

- A. ZDANIE WARUNKOWE to takie, które zawiera jeden lub więcej członów warunkowych. Ta struktura gramatyczna wspomaga interpretację, ponieważ dostarcza warunków, powodów lub przyczyn, dla których czynność wyrażana przez główny CZASOWNIK występuje lub nie. W grece koine

istniały cztery typy ZDAŃ WARUNKOWYCH, od takich, których prawdziwość zakładana była z perspektywy lub dla celów autora, po takie, który wyrażały tylko życzenie.

- B. ZDANIE WARUNKOWE KLASY PIERWSZEJ wyrażało działanie lub stan, którego prawdziwość zakładana była z punktu widzenia autora lub dla jego celów – pomimo, że wyrażane było przez „jeśli”. W wielu kontekstach można tłumaczyć je jako „ponieważ” (zob. Mt 4:3; Rz 8:31). Nie oznacza to jednak, że wszystkie KLASY PIERWSZE są zgodne z rzeczywistością. Często używano ich do wytoczenia argumentu lub podkreślenia błędu (zob. Mt 12:27).
- C. ZDANIE WARUNKOWE KLASY DRUGIEJ często zwane jest „sprzecznym ze stanem faktycznym”. Stwierdza coś, co jest niezgodne z rzeczywistością w celu dowiedzenia swojego punktu widzenia. Przykłady:
1. „Gdyby On był prorokiem, a nie jest, wiedziałby, co za jedna i jaka jest ta kobieta, która się Go dotyka, a nie wie” (Łk 7:39)
  2. „Gdybyście jednak uwierzyli Mojżeszowi, a nie uwierzyliście, to byście i Mnie uwierzyli, a nie wierzyli” (J 5:46)
  3. „Gdybym jeszcze teraz ludziom chciał się przypodobać, a nie próbuję, nie byłbym sługą Chrystusa, a jestem” (Ga 1:10)
- D. KLASA TRZECIA oznacza możliwą przyszłą czynność. Często zakłada prawdopodobieństwo tej czynności. Zazwyczaj wskazuje na warunkowość. Czynność wyrażana przez główny czasownik zależna jest od czynności zawartej w członie wprowadzanym przez „jeśli” /” jeżeli”. Przykłady z 1 Listu Jana: 1:6-10; 2:4.6.9.15.20.21.24.29; 3:21; 4:20; 5:14.16.
- E. KLASA CZWARTA jest najdalsza od rzeczywistości. W NT występuje rzadko, a właściwie nie ma w NT kompletnego zdania warunkowego klasy czwartej, w którym obie części warunku pasują do jego definicji. Przykładem częściowej KLASY CZWARTEJ w początkowym członie jest 1 P 3:14, a przykładem częściowej KLASY CZWARTEJ w końcowym członie jest Dz 8:31.

VIII. ZAKAZY

- A. TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO z PARTYKUŁĄ MĒ często (ale nie zawsze) kładzie nacisk na zaprzestanie już dokonywanego działania. Kilka przykładów: „przestańcie gromadzić sobie skarby na ziemi...” (Mat 6:19); „przestańcie zbytnio się troszczyć o swoje życie...” (Mat 6:25); „przestańcie oddawać wasze członki jako broń nieprawości...” (Rz 6:13); „przestańcie zasmucać Bożego Ducha Świętego...” (Ef 4:30); „przestańcie upijać się winem...” (Ef 5:18).
- B. AORYST TRYBU PRZYPUSZCZAJĄCEGO z PARTYKUŁĄ MĒ oznacza „nawet nie rozpoczynać jakiejś czynności”. Kilka przykładów: „Nawet nie zaczynajcie sądzić, że...” (Mt 5:17); „Nie zaczynajcie się zbytnio troszczyć...” (Mat 6:31); „Nie zaczynaj się wstydzić” (2 Tm 1:8).
- C. PODWÓJNE PRZECZENIE z TRYBEM PRZYPUSZCZAJĄCYM jest bardzo emfatyczną negacją, które można przetłumaczyć jako „Nigdy, przenigdy” albo „w żadnym razie”. Kilka przykładów: „nigdy nie zazna śmierci” (Jan 8:51); „przenigdy nie będę” (1 Kor 8:13).

IX. RODZAJNIK

- A. W grece koine RODZAJNIK OKREŚLONY miał podobne zastosowanie jak RODZAJNIK „the” w języku angielskim. Jego główną funkcję stanowiło bycie „wskaźnikiem” – sposobem zwrócenia uwagi na słowo, nazwę lub frazę. Różni autorzy nowotestamentowi znajdowali dla niego odmienne zastosowania. RODZAJNIK OKREŚLONY mógł także pełnić funkcję:
1. narzędzia przeciwstawienia, jak ZAIMEK wskazujący;
  2. oznaczenia odnoszącego się do wcześniej wprowadzonego PODMIOTU lub osoby;
  3. sposobu określenia PODMIOTU w zdaniu z CZASOWNIKIEM łączącym. Przykłady: „Bóg jest duchem” (J 4:24); „Bóg jest światłością” (1 J 1:5); „Bóg jest miłością” (1 J 4:8.16).

- B. Greka koine nie posiadała RODZAJNIKA NIEOKREŚLONEGO przypominającego angielskie „a” lub „an”. Brak RODZAJNIKA OKREŚLONEGO mógł oznaczać:
1. koncentrację na charakterystyce lub jakości czegoś
  2. koncentrację na kategorii czegoś
- C. Autorzy NT wykazują znaczne różnice pod względem stosowania RODZAJNIKA.

X. SPOSOBY WYRAŻANIA EMFAZY W GRECKIM NOWYM TESTAMENCIE

- A. Techniki wyrażania emfazy różnią się w zależności od nowotestamentowego autora. Najbardziej konsekwentnymi i formalnymi autorami byli Łukasz oraz autor Listu do Hebrajczyków.
- B. Wcześniej była mowa o tym, że AORYST STRONY CZYNNIEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO był formą standardową i nieoznaczoną, jeżeli chodzi o emfazę, ale każdy inny CZAS, STRONA lub TRYB miał znaczenie w interpretacji. Nie oznacza to, że AORYST STRONY CZYNNIEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO nie był często stosowany w ważkim gramatycznym znaczeniu (przykład: Rz 6:10 [dwukrotnie]).
- C. Szyk wyrazów w grece koine
1. Greka koine była fleksyjnym językiem, nie zależącym, tak jak angielski, od szyku wyrazów. Autor mógł więc zmieniać zwykły oczekiwany szyk w celu ukazania:
    - a. tego, co chciał podkreślić dla czytelnika
    - b. tego, co jego zdaniem mogło być zaskakujące dla czytelnika
    - c. tego, na czym bardzo mu zależało
  2. Zwykły szyk wyrazów w grece pozostaje kwestią sporną. Zakłada się jednak, że wygląda on następująco:
    - a. Dla CZASOWNIKÓW łączących
      - (1) RZECZOWNIK
      - (2) PODMIOT
      - (3) DOPEŁNIENIE
    - b. Dla CZASOWNIKÓW przechodnich
      - (1) RZECZOWNIK
      - (2) PODMIOT
      - (3) DOPEŁNIENIE
      - (4) DOPEŁNIENIE DALSZE
      - (5) WYRAŻENIE PRZYIMKOWE
    - c. Dla GRUP NOMINALNYCH
      - (1) RZECZOWNIK
      - (2) PRZYDAWKA
      - (3) WYRAŻENIE PRZYIMKOWE
  3. Szyk wyrazów może mieć ogromne znaczenie w egzegezie. Przykłady:
    - a. „prawice dali mnie i Barnabie wspólnoty” (GPNT). Fraza „prawice wspólnoty” została rozdzielona i przesunięta na początek zdania w celu podkreślenia jej znaczenia (Ga 2:9).
    - b. „Z Pomazańcem” (GPNT) zostało umieszczone na początku zdania. Jego śmierć była kluczowa (Ga 2:19b).
    - c. Fraza „W_wielu_częściach i na_wiele_sposobów” (Hbr 1:1, GPNT) umieszczona została na początku zdania. Porównywany jest tam sposób, na jaki Bóg się objawiał, a nie sam fakt objawienia.
- D. Zazwyczaj pewien stopień emfazy wyrażany jest przez:
1. Powtórzenie ZAIMKA, który zawierała już odmieniona część CZASOWNIKA. Przykład: „I oto ja z wami jestem...” (Mt 28:20, GPNT)

2. Brak oczekiwanego SPÓJNIKA lub innej części łączącej słowa, frazy, człony lub zdania. Określa się to mianem asyndeton („nie związany”). Spójnik był oczekiwany, jego brak przyciągał więc uwagę. Przykłady:
  - a. Błogosławieństwa, Mt 5:3ff (podkreślenie listy)
  - b. J 14:1 (nowy temat)
  - c. Rz 9:1 (nowa sekcja)
  - d. 2 Kor 12:20 (podkreślenie listy)
3. Powtórzenie słów lub fraz występujących w danym kontekście. Przykład: „ku chwale Jego majestatu” (Ef 1:6.12.14). Fraza ta została użyta dla ukazania dzieła każdej osoby Trójcy.
4. Użycie idiomu lub gry słów (dźwięków) pomiędzy wyrazami
  - a. eufemizmy – zastępują słowa dotyczące tematów tabu, np. „zasnąć” na określenie śmierci (J 11:1-14) lub „nogi” na określenie męskich narządów płciowych (Rut 3:7-8; 1 Sm 24:4).
  - b. peryfrazy – zastępowanie Bożego imienia innymi słowami, np. „królestwo Niebieskie” (Mt 3:2) lub „głos z nieba” (Mt 3:17).
  - c. FIGURY RETORYCZNE
    - (1) niemożliwa przesada (Mt 3:9; 5:29-30; 19:24)
    - (2) łagodna przesada (Mt 3:5; Dz 2:36)
    - (3) personifikacja (1 Kor 15:55)
    - (4) ironia (Ga 5:12)
    - (5) fragmenty poetyckie (Flp 2:6-11)
    - (6) gry słów bazujące na brzmieniach wyrazów
      - (a) „kościół”
        - (i) „kościół” (Ef 3:21)
        - (ii) „powołanie” (Ef 4:1.4)
        - (iii) „wezvani” (Ef 4:1.4)
      - (b) „wolny”
        - (i) „wolna” (Ga 4:31)
        - (ii) „wolność” (Ga 5:1)
        - (iii) „wyswobodził” (Ga 5:1)
  - d. język idiomatyczny – zazwyczaj właściwy dla danej kultury i języka:
    - (1) metaforyczne zastosowanie „pokarmu” (J 4:31-34)
    - (2) metaforyczne zastosowanie „świętyni” (J 2:19; Mt 26:61)
    - (3) hebrajski idiom wyrażający współczucie, „nienawiść” (Rdz 29:31; Pwt 21:15; Łk 14:26; J 12:25; Rz 9:13)
    - (4) „Wszyscy” vs. „wielu”. Por. Iz 53:6 („wszyscy”) i 53:11-12 („wielu”). Jak pokazuje Rz 5:18-19, terminy te są równoznaczne.
5. Użycie pełnej lingwistycznej frazy zamiast pojedynczego słowa. Przykład: „Pan Jezus Chrystus”.
6. Szczególne zastosowania *autos*:
  - a. kiedy występuje z RODZAJNIKIEM (na miejscu przydawki), tłumaczony jest jako „ten sam”
  - b. kiedy występuje bez RODZAJNIKA (na miejscu orzeczenia), tłumaczony jest jako INTENSYWNY ZAIMEK ZWROTNY – „się”.

E. Osoba, która studiuje Biblię i nie czyta po grecku, może rozpoznawać emfazę na kilka sposobów:

1. Przy pomocy analitycznego leksykonu i interlinearnego tekstu grecko-polskiego.
2. Porównując różne polskie tłumaczenia – w szczególności sporządzone zgodnie z różnymi teoriami tłumaczenia. Przykład: porównywanie „dosłownego” tłumaczenia (GPNT, BT, BW) z „dynamicznymi ekwiwalentami” (PL, Słowo Życia). Dobrą pomocą angielskojęzyczną jest dzieło *The Bible in Twenty-Six Translations [Biblia w dwudziestu sześciu tłumaczeniach]* wydana przez wydawnictwo Baker.
3. Korzystając z *The Emphasized Bible [Biblia z zaznaczoną emfazą]* Josepha Bryanta Rotherhama (Kregel, 1994).
4. Posługując się bardzo dosłownym przekładem, np. Interlinearny grecko-polski Nowy Testament.

Studiowanie gramatyki jest zajęciem mozolnym, ale niezbędnym do właściwej interpretacji. Zawarte tutaj krótkie definicje, omówienia i przykłady mają na celu zachęcić i wyposażyć osoby nie czytające w języku greckim

do korzystania z informacji gramatycznych zawartych w niniejszym komentarzu. Definicje te są bez wątpienia uproszczone – nie należy ich wykorzystywać w dogmatyczny ani sztywny sposób, a raczej traktować jako kolejne kroki w stronę zrozumienia składni Nowego Testamentu. Mam nadzieję, że umożliwią one czytelnikom zrozumienie także innych pomocy do studiowania Pisma Świętego, takich jak techniczne komentarze do Nowego Testamentu.

Musimy być w stanie zweryfikować naszą interpretację w oparciu o informacje znalezione w tekstach biblijnych. Gramatyka jest jednym z najbardziej pomocnych elementów tych informacji; pozostałe obejmują tło historyczne, kontekst literacki, współczesne użycie słów oraz fragmenty paralelne.

KRYTYKA TEKSTU

Temat ten omówimy tak, aby wyjaśnić uwagi zawarte w tekście niniejszego komentarza. Posłużymy się w tym celu następującym schematem:

I. Teksty źródłowe polskiej Biblii

A. Stary Testament

B. Nowy Testament

II. Krótkie objaśnienie problemów i teorii tzw. krytyki niższej, czyli krytyki tekstu.

III. Zalecana dalsza lektura

I. Teksty źródłowe polskiej Biblii

A. Stary Testament

1. Tekst masorecki (TM) — hebrajski tekst spółgłoskowy został ustalony przez rabina Akibę ben Josefa w 100 roku n.e. Kropki oznaczające samogłoski, akcenty, noty marginalne, interpunkcję oraz znaki pomocnicze zaczęto dodawać w VI w. n.e., który to proces zakończył się w wieku IX. Przeprowadziła go szkoła uczonych żydowskich znanych jako masoreci. Zastosowali taką samą formę tekstu, jaką znajdujemy w Misnie, Talmudzie, targumach, Peszicie oraz Wulgacie.

2. Septuaginta (LXX) — zgodnie z tradycją została stworzona dla biblioteki aleksandryjskiej w ciągu siedemdziesięciu dni przez siedemdziesięciu żydowskich uczonych. Jej fundatorem był król Ptolemeusz II (285–246 r. p.n.e.). Tłumaczenie miał zamówić żydowski przywódca mieszkający w Aleksandrii. Legenda ta pochodzi z *Listu Arysteasza*. LXX często opierała się na odrębnej hebrajskiej tradycji tekstualnej rabina Akiby (TM).

3. Zwoje znad Morza Martwego (ang. Dead Sea Scrolls — DSS) zostały napisane w okresie rzymskim (od 200 r. p.n.e. do 70 r. n.e.) przez esseńczyków, czyli żydowskie stronnictwo o charakterze monastycznym. Hebrajskie manuskrypty, odnalezione na kilku stanowiskach wokół Morza Martwego, wywodzą się z nieco innej hebrajskiej rodziny tekstualnej niż ta znana z TM i LXX.

4. Kilka konkretnych przykładów na to, jak porównanie owych tekstów pomogło interpretatorom zrozumieć Stary Testament:

a. LXX pomogła tłumaczom i uczonym zrozumieć TM

1) Iz 52:14, LXX: „wielu ludzi osłupieje na *twój* widok”;

2) Iz 52:14, TM: „jak liczni przerazili się na *jego* widok”;

3) Iz 52:15 potwierdza układ zaimków według TM:

a) LXX: „tak liczne narody się zdumieją”;

b) TM: „[on] pokropi wiele narodów”;

b. DSS pomogły tłumaczom i uczonym zrozumieć TM

1) Iz 21:8, DSS: „I krzyknął widzący: «Na straży, Panie, ja stoję”;

2) Iz 21:8, TM: „I zawołał lew: Panie mój! Ja stoję ustawicznie na straży we dnie”;

c. LXX i DSS pomogły wyjaśnić Iz 53:11

1) LXX i DSS: „Po udrękach swej duszy ujrzy światło i nim się nasyci”;

2) TM: „W udręce swej duszy zobaczy, będzie nasycony”.

B. Nowy Testament

1. Istnieje ponad 5 300 manuskryptów wszystkich części greckiego Nowego Testamentu. Około osiemdziesięciu pięciu napisano na papirusie, a 268 manuskryptów zapisano dużymi literami (uncjałą). Później, około IX w., opracowano pismo ciągłe, zwane minuskułą. Greckich manuskryptów w formie pisemnej jest około 2 700. Zachowało się także około 2 100 egzemplarzy zestawów tekstów biblijnych stosowanych w liturgii, zwanych lekcjonarzami.

2. W muzeach przechowuje się około osiemdziesięciu pięciu greckich manuskryptów zawierających fragmenty Nowego Testamentu, zapisanych na papirusie. Niektóre z nich pochodzą z II w., większość jednak z III i IV w. Żaden z tych manuskryptów nie zawiera całego NT. Fakt, że są to najstarsze rękopisy NT, nie oznacza, że występuje wśród nich mniej rozbieżności. Większość była pośpiesznie przepisywana na użytek lokalny. Nie wykazywano przy tym dostatecznej staranności, dlatego też powstało tak wiele wariantów.

3. *Kodeks synajski*, oznaczany hebrajską literą א (*alef*) lub (01), odnaleziony w klasztorze św. Katarzyny

na górze Synaj przez Tischendorfa. Pochodzi z IV w. i zawiera zarówno ST z LXX, jak i grecki NT. Reprezentuje typ tekstu aleksandryjskiego.

4. *Kodeks aleksandryjski*, oznaczany symbolem „A” lub (02), grecki manuskrypt z V w. znaleziony w Aleksandrii w Egipcie.

5. *Kodeks watykański*, oznaczany symbolem „B” lub (03), znaleziony w Bibliotece Watykańskiej w Rzymie, pochodzi z połowy IV w. Zawiera ST z LXX oraz grecki NT. Reprezentuje typ tekstu aleksandryjskiego.

6. *Kodeks Efrema*, oznaczany symbolem „C” lub (04), grecki manuskrypt z V w., który uległ częściowemu zniszczeniu.

7. *Kodeks Bezy*, oznaczany symbolem „D” lub (05), grecki manuskrypt z V lub VI w. Jest to główny reprezentant tzw. tekstu zachodniego. Zawiera wiele dodatków i stanowił główne greckie świadectwo dla tłumaczenia Biblii króla Jakuba (KJV).

8. Manuskrypty NT można podzielić na trzy, a nawet cztery rodziny o wspólnych cechach:

a. Tekst aleksandryjski pochodzący z Egiptu

- 1) P⁷⁵, P⁶⁶ (ok. 200 r. n.e.) — zawierający Ewangelie,
- 2) P⁴⁶ (ok. 225 r. n.e.) — zawierający listy Pawłowe,
- 3) P⁷² (ok. 225–250 r. n.e.), zawierający listy Piotra i Judy,
- 4) B, czyli *Kodeks watykański* (ok. 325 r. n.e.), zawierający cały ST i NT,
- 5) ten typ tekstu był cytowany przez Orygenesę,
- 6) inne manuskrypty reprezentujące tę tradycję to $\aleph$, C, L, W, 33;

b. Tekst zachodni z Afryki północnej

- 1) cytaty z północnoafrykańskich ojców Kościoła: Tertuliana i Cypriana z Kartaginy, oraz tłumaczenie starołacińskie,
- 2) cytaty z Ireneusza,
- 3) cytaty z Tacjana Syryjczyka i tłumaczenie starosyryjskie,
- 4) D, czyli *Kodeks Bezy*, reprezentujący ten typ tekstu;

c. Wschodni tekst bizantyjski z Konstantynopola

- 1) ten typ tekstu odzwierciedla ponad 80 proc. z 5 300 manuskryptów,
- 2) cytowany przez ojców Kościoła z Antiochii Syryjskiej, ojców kapadockich, Jana Chryzostoma i Teodoretę z Cyru,
- 3) kodeks A — tylko w Ewangeliach,
- 4) kodeks E (VIII w.) — cały NT,

d. Czwarty potencjalny typ cezarejski z Palestyny

- 1) zasadniczo występuje tylko u Marka,
- 2) świadectwa o nim zawiera P⁴⁵ i W.

II. Problemy i teorie krytyki niższej, czyli krytyki tekstu

A. Jak powstały warianty

1. W sposób niezamierzony lub przypadkowy (przeważająca większość wystąpień)

a. Pomyłka podczas przepisywania ręcznego polegająca na przeskoczeniu wzroku z jednego podobnego słowa na drugie i pominięciu wszystkich słów znajdujących się między nimi (homoioteleuton);

1) opuszczenie jednej z identycznych liter lub sylab w słowie lub frazie w wyniku przeskoczenia wzroku (haplografia),

2) powtórzenie frazy lub linijki greckiego tekstu (ditografia);

b. Pomyłka przy przepisywaniu tekstu dyktowanego ustnie w wyniku złego wymówienia jakiegoś słowa (itacyzm). Często pomyłka taka polega na użyciu innego, podobnie brzmiącego greckiego słowa;

c. Najwcześniejsze teksty greckie nie były podzielone na rozdziały i wersety, cechowały się skromną interpunkcją (albo jej całkiem nie uwzględniały) oraz brakiem podziałów pomiędzy słowami. Daje to możliwość podziału tekstu w różnych miejscach i tworzenia różnych słów.

2. Celowo wprowadzane zmiany

a. Mające na celu poprawienie formy gramatycznej przepisywanego tekstu;

b. W celu utrzymania zgodności z innymi tekstami biblijnymi (harmonizacja fragmentów paralelnych);

c. Polegające na połączeniu dwóch lub większej liczby wariantów w jeden długi, złożony tekst (zlanie);

- d. Mające na celu skorygowanie trudności dostrzeżonej w tekście (zob. 1 Kor 11:27 i 1 J 5:7–8);
- e. Niektóre dodatkowe informacje dotyczące tła historycznego lub właściwej interpretacji tekstu skrybowie umieszczali na marginesach, z czasem jednak kolejni kopiści włączali je do tekstu (zob. J 5:4).

B. Podstawowe założenia krytyki tekstu (logiczne wytyczne co do określania pierwotnego brzmienia tekstu w przypadku występowania wariantów)

1. Oryginalny jest prawdopodobnie tekst najbardziej niezręczny lub nietypowy pod względem gramatycznym.
2. Oryginalny jest prawdopodobnie tekst najkrótszy.
3. Im starszy tekst, tym większą wagę się mu przypisuje ze względu na jego historyczną bliskość oryginałowi, natomiast wszystkie inne kryteria mają równą wagę.
4. Manuskrypty, które są geograficznie zróżnicowane, najczęściej zawierają brzmienie pierwotne.
5. Preferuje się doktrynalnie słabsze teksty, zwłaszcza dotyczące największych dysput teologicznych okresu zmian manuskryptu, takie jak fragment o Trójcy w 1 J 5:7–8.
6. Tekst, który najlepiej wyjaśnia pochodzenie pozostałych wariantów.
7. Dwa cytaty, które pomagają zachować równowagę w przypadku owych kłopotliwych wariantów:

a. J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism [Wprowadzenie do krytyki tekstu Nowego Testamentu]*, s. 68:

„Żadna chrześcijańska doktryna nie jest oparta na tekście wątpliwym; osoba studiująca NT musi się wystrzegać pragnienia, aby analizowany przez nią tekst był bardziej ortodoksyjny lub doktrynalnie mocniejszy niż natchniony oryginał”;

b. W.A. Criswell powiedział Gregowi Garrisonowi z „The Birmingham News”, że nie wierzy, iż każde słowo w Biblii jest natchnione, „przynajmniej nie każde słowo, które przez stulecia tłumacze podawali współczesnym odbiorcom”. Criswell stwierdził: „Jestem wielkim zwolennikiem krytyki tekstu. Jako taki uważam, że druga połowa rozdziału 16 Ewangelii Marka to herezja. Nie jest to fragment natchniony, lecz sfabrykowany. [...] Porównując manuskrypty daleko wstecz, widzi się, że nie ma czegoś takiego jak zakończenie Ewangelii Marka. Ktoś je dodał (...)”.

Patriarcha zwolenników nieomyślności z Południowej Konwencji Baptystów także stwierdził, że oczywiste jest „wstawienie” w J 5 relacji z przybycia Jezusa nad sadzawkę Betesda. Omawia także dwie różne wersje samobójstwa Judasza (por. Mt 27 i Dz 1): „Są to po prostu dwa różne spojrzenia na to samobójstwo”, twierdzi Criswell. „Jeżeli coś jest w Biblii, istnieje też odpowiednie wyjaśnienie. A dwie wersje samobójstwa Judasza znajdują się w Biblii”, dodaje. „Krytyka tekstu sama w sobie jest wspianą nauką. Nie jest ani przemijająca, ani zuchwała. Jest dynamiczna i kluczowa”.

III. Problemy związane z manuskryptami (krytyka tekstu)

A. Proponowane źródła dalszych informacji:

1. R.K. Harrison i in. (red.), *Biblical Criticism: Historical, Literary i Textual [Krytyka biblijna — historyczna, literacka i tekstualna]*.
2. B.M. Metzger i B.D. Ehrman, *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption i Restoration [Tekst Nowego Testamentu — jego przekazywanie, zniekształcenie i odtworzenie]*,
3. J.H. Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism [Wprowadzenie do krytyki tekstu Nowego Testamentu]*.

OŚWIADCZENIE NATURY DOKTRYNALNEJ

Nie zależy mi zbyt na oświadczeniach doktrynalnych ani wyznaniach wiary. Wolę opierać się na samym Piśmie Świętym. Zdaję sobie jednak sprawę, że przedstawienie wyznania wiary tym, którzy mnie nie znają, pozwoli na ocenę mojej perspektywy doktrynalnej. W naszych czasach, tak obfitujących w błędy i oszustwa teologiczne, zdecydowałem się na przedstawienie krótkiego streszczenia mojej teologii.

1. Biblia, zarówno Stary, jak i Nowy Testament, jest natchnionym, nieomylnym, miarodajnym, wiecznym Słowem Bożym. Jest Bożym objawieniem zapisanym przez ludzi pod nadprzyrodzonym prowadzeniem. Jest naszym jedynym źródłem jasnej prawdy o Bogu i Jego zamysłach. Jest też jedynym źródłem wiary i praktyki dla Jego Kościoła.

2. Istnieje tylko jeden odwieczny Bóg, Stwórca i Odkupiciel. Stworzył On wszystko, co widzialne i niewidzialne. Objawił się jako kochający i troskliwy, choć cechuje się też bezstronnością i sprawiedliwością. Objawił się w trzech oddzielnych osobach: w Ojcu, Synu i Duchu. Są to rzeczywiście oddzielne osoby, lecz o tej samej wspólnej naturze.

3. Bóg aktywnie włada swoim światem. Ma zarówno wieczny i niezmienny plan dla swojego stworzenia, jak i plan dotyczący jednostki, dopuszczający wolną wolę człowieka. Nic się nie dzieje bez Bożej wiedzy i przyzwolenia, pozostawia On jednak aniołom i ludziom prawo do dokonywania osobistych wyborów. Jezus jest Wybranym Ojca i w Nim wszyscy są potencjalnie wybrani. Bóg zna przyszłe wydarzenia, lecz nie ogranicza to ludzi do z góry określonego scenariusza. Wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za swoje myśli i czyny.

4. Ludzie, choć stworzeni na Boży obraz i wolni od grzechu, wybrali bunt przeciwko Bogu. Jakkolwiek Adam i Ewa byli kuszeni przez nadprzyrodzonego sprawcę, to jednak ponieśli odpowiedzialność za swoje rozmyślne skoncentrowanie na sobie. Ich bunt wywarł wpływ na ludzkość i stworzenie. Każdy z nas potrzebuje Bożego miłosierdzia i łaski, zarówno ze względu na nasz zbiorowy stan w Adamie, jak i na swój wolny akt osobistego buntu.

5. Bóg przewidział drogę przebaczenia i przywrócenia upadłej ludzkości do jej poprzedniego stanu. Jezus Chrystus, jedyny Syn Boży, stał się człowiekiem, przeżył życie bez grzechu i poprzez swoją zastępczą śmierć poniósł karę za grzech ludzkości. Jest On jedyną drogą do odnowienia i łączności z Bogiem. Nie ma innego sposobu osiągnięcia zbawienia poza wiarą w dokonane przez Niego dzieło.

6. Każdy z nas musi osobiście przyjąć Boży dar przebaczenia i odnowienia w Jezusie. Polega to na wolnym akcie zaufania Bożym obietnicom w Jezusie i odwrócenia się od świadomego grzechu.

7. Wszyscy otrzymujemy pełne przebaczenie i odnowienie dzięki naszej wierze w Chrystusa i nawróceniu. Jednak dowodem na tę nową relację jest przemienione i przemieniające się życie. Bożym celem dla ludzkości jest nie tylko niebo kiedyś, lecz podobieństwo do Chrystusa już teraz. Ci, którzy są naprawdę odkupieni, choć czasem grzeszą, trwają w wierze i nawracają się przez całe życie.

8. Duch Święty jest „drugim Jezusem”. Jest obecny na świecie, aby prowadzić zagubionych do Chrystusa i kształtować podobieństwo do Niego w zbawionych. Dary Ducha są udzielane w momencie zbawienia. Jest to uczestnictwo ciała Jezusa, czyli Kościoła, w życiu i służbie Jezusa. Dary te, które są zasadniczo postawami i motywacjami Jezusa, zawsze wypływają z owocu Ducha. Duch działa w naszych czasach tak samo, jak działał w czasach biblijnych.

9. Ojciec ustanowił zmartwychwstałego Jezusa Chrystusa Sędzią wszystkich rzeczy. Powróci On na ziemię, aby osądzić rodzaj ludzki. Ci, którzy zawierzili Jezusowi i których imiona zapisane są w księdze życia Baranka, w chwili Jego przyjścia otrzymają na wieki uwielbione ciała. Będą z Nim na zawsze. Ci jednak, którzy nie odpowiedzieli na Bożą prawdę, będą wiecznie oddzieleni od radości wspólnoty z Trójjedynym Bogiem. Zostaną potępieni razem z diablem i jego aniołami.

Z pewnością nie poruszyłem tu wielu kwestii, mam jednak nadzieję, że przedstawiłem Czytelnikowi teologiczny charakter mojego serca. Zgadzam się z poniższą sentencją:

„W sprawach kluczowych — jedność, w pobocznych — wolność, we wszystkim zaś miłość”.